

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

17.11.240

ASHMOLEAN LIBRARY
OXFORD

—
Ex Libris

EDUARD FRAENKEL
Corpus Christi Professor of Latin, 1935–53

—
1970

M. FABII QUINTILIANI
DE
INSTITUTIONE ORATORIA
LIBRI DUODECIM

AD CODICUM VETERUM FIDEM

RECENSUIT

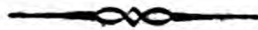
ET

A N N O T A T I O N E

EXPLANAUIT

GEORG. LUDOVICUS SPALDING A. M.

GYMNASII BEROLINO-COLONIENSIS PROFESSOR.

VOLUMEN I.

CONTINENS LIBROS I—III.

LIPSIAE, 1798.

SUMTIBUS SIEGFRIED LEBRECHT CRUSII.

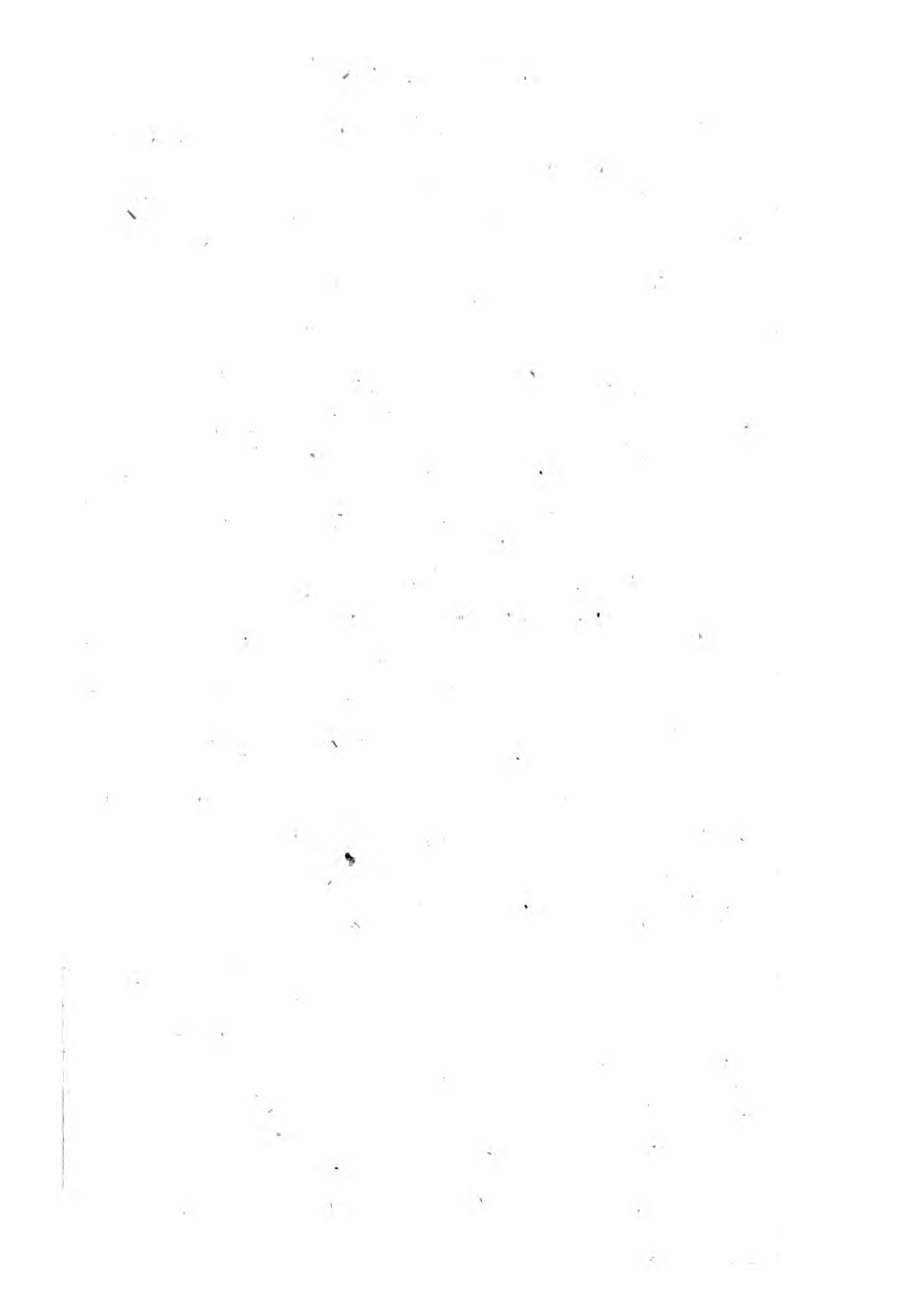
EDITORIS

AD

I. I. SPALDINGIUM

PATREM SUUM

EPISTOLA.

Multae mihi sunt causae quare in fronte operis hujus recte videar Te compellare, pater optime. Cum enim singulari providentiae beneficio contigerit, me natum Te parente, majorem vitae fere humanae partem supergresso, ipsum autem, sive cunctatione et inertia sive virium conscientia, ab existimationis literatae periculo faciendo diu alieniorem, eo tamen, Te superstite, pervenisse aetatis, ubi aut audendum aliquid esset in literis, aut omnino omne hoc scribendi consilium abjiciendum; ipsa haec mea felicitas

mandasse hoc mihi videtur et imperasse, ut
Tibi palam traderem hanc operam meam.
Quae si versatur in genere literarum, quod
Tu scriptis quidem Tuis non attigisti, mul-
tis tamen, ut dixi, nominibus ad Te potissi-
mum ea pertinet. Scriptorem equidem mihi
sumsi interius cognoscendum et popularibus
meis, vel si quis exterorum haec nostra est
respecturus, commendandum, post ejus repe-
titionem aliquamdiu intermissam, qui, et ope-
ris materia et scribendi animo, magnam ha-
beret cum ingenio Tuo cognationem. Pri-
mum enim quis dubitet, quin orandi magi-
ster diligentissimus recte mittatur ad Te, qui
dicendo ad populum longam aetatem summa
cum gratia et existimatione exegeris? No-
vi equidem quantopere soleas a Te amoliri
omnem artificialis eloquentiae ambitum, ne-
que sim filius Te dignus si in laudes Tuas

hoc loco *excurram*. Facile tamen et Tu concedes et omnes cordati agnoscent, esse aliquam viam et rationem, qua mens, bonis literis locupletata verique indagandi sollers, perveniat ad facultatem auditorum et retinendorum et docendorum. Quod Tibi contigisse si neque negare potes et in magno numero felicitatis Tuae, Deo gratus, reponis, quid est convenientius, quam, defunctum hisce laboribus, iterum recolere eorum praeceptorum memoriam, quae, si minus omnia vel vera vel hisce temporibus accommodata iudicas, plurima tamen experiendo et agendo comprobasti. Deinde (et haec etiam gravior fuit causa Tibi dedicandi scriptoris mei) is vir est Quintilianus, qui, si Te aequalem ei dedisset fortuna, plurimam in Te agniturus fuisset oratoris laudem. Singulis enim fere operis hujus paginis ostendit, eum demum sibi videri

oratorem, cui curae sit, quod dicat, quique sit vir bonus. Inde est, quod ab optimis quibusque, post renatas literas, viris plurimi semper factus fuit hic scriptor, qui, si quis alius, bonam mentem nullo non loco prae se fert. Videmus hominem, annis jam provectum, accedere ad perscribenda ea, quae magna cum laude diu discipulis suis praeiverat. Plurima inest praeceptis gravitas, unde agnoscas scriptorem et rerum momenta et hominum ingenia expertum. Neque tamen sobria haec et subacta magistri prudentia eo minus in admirationem summorum oratorum solet abripi et juveniliter quasi gestire. Prodit se nobis animus pulchri et honesti tam cupidus ut nullo usu, nullo labore, potuerit ad horum sensum occallescere. Quaecunque offeruntur in scriptoribus, quos tractabat, egregia, ea quasi tum denique cognosceret, animum ejus feriunt, ut

nullus adolescens recentior esse posse videatur in hac voluptate. Neque tamen idem hic benignissimus ingenii laudator virtutis detrimento eloquentiam clarescere patitur. Ut ab invidia et malignitate est alienissimus, merentisque gloriam premere nefas ducit, ita neminem, qui dicendi lenociniis vitia exornaverit, oratorem vocare sustinet. Quo in genere, etsi error est amabilis, tamen calidius pronunciasse, resque natura diversas permiscuisse mihi saepe est visus. Meministi, pater optime, virum Tibi in primis curum, quemque Tecum longiorem aetatem exigere oportuit, Sulzerum dico, hunc igitur statuisse, bonas literas contineri virtute promovenda. Impugnavit hoc decretum homo ingeniosissimus, quique suis ipsius scriptis ostenderet, quantum moribus inservire possent ingenii dotes, Engelius, neque amico Tuo, quem plurimi faciebat, de-

trahens neque virtuti non summa quaeque tribuens. Aliud enim est artificis operis limites praefinire, aliud, quid homini ante omnia propositum esse debeat, decernere. Qui vero cum Quintiliano eloquentiam, omnemque bonarum literarum praestantiam, ab eo abesse statuunt, in quo mens prava appareat, ii in artum non raro deferuntur, cum judicandum est de opere, ubi summum ingenium, exquisitissimus dicendi ornatus, plurima affectuum vis, agunt malam causam. In eam difficultatem etiam Quintilianum nostrum plus semel se induisse, et modo cum decreti sui jactura, modo cum iniquo eximiae eloquentiae, sed vitiis inservientis, contemptu fluctuasse, confidenter dixerim. Quidni simplicius confitebimur, summam vel in malis interdum apparere artem; habere suam ipsa quoque vitia eloquentiam; iracundiae, invidiae, perversitati non

deesse sua tela, quibus vel optimi cujusque
animum percutiant? Audebimus interim omni-
bus hisce malitiae munditiis nudam praeferre
virtutem, discentque mature qui nos audient,
unum esse honestum, prae quo vel verissimam
ingenii laudem contemnere oporteat. Dum
vero ne malis quidem eloquentiae palmam ne-
gant, sicubi merentur, bonam causam omni
solidae doctrinae potentissimaeque orationis
apparatu instruere, tanto impensius stude-
bunt. Neque video fere honestius quidquam
aut gloriosius, quo elaborare possit mens hu-
mana, quam, ut excussa omni, quam cum bel-
luis communem habemus, concupiscendi, ti-
mendi, adulandi servitute, suarum tandem vi-
rium conscia, quae sunt totae in cogitando et
eloquendo, causam agat humani generis. Non
siquidem vereor ut intelligas, quum ego signi-
ficem causam, cum Te potissimum docente,

quae esset ea, intelligere mihi contigerit. Elo-
quentia, quae summa potest animo concipi,
virtutis interpretes et oratrix, non profecto fru-
stra adoriatur hominum animos. At, qualis
ea est, quam sibi docendam proposuit Quinti-
lianus, eloquentia! „Maxima ejus pars“ in-
quit „animo constat.“ Frustra sunt qui nisi
perculsi, ut ait poeta, ingenti virtutis amore,
sperant hanc a se causam posse agi. Vile-
scunt et vix audita excidunt, quae dicuntur
ab eo, quem rei commendatae ignarum et ex-
pertem sentias. Sentis autem protinus ubi
torpor ille, qui nullo affectuum strepitu dissi-
mulatur, accidit ad aures, prodens magnum
oratore aliena praedicantem bona. Ad vin-
dictam fortasse, ad horrorem, ad desiderium,
vel pessimus homo extimulaverit auditores, ad
bonam mentem nonnisi bonus. Ea igitur, pa-
rens optime, maxima fuit cognatio, qua Te

cum Quintiliano ingenio conjungi putarem. Norunt qui Te et audierunt et desiderant, quantopere Tibi esset cordi, ut meliores fierent, quibus Tu decreta religionis enarrares; quantum sorderent Tibi omnia prae ea laude, ut ipse esses bonus. Nunquam animo sejungebas religionem a virtute. Ita junctae etiam ab ore Tuo ad audientes pervenerunt. Quamquam populo jam pridem illud obmutuit, multisque etiam eorum, qui in Te sectabantur oratorem ex M. Catonis Censorii finitione h. e. virum bonum dicendi peritum, superstes vivis, non est tamen quod labores Tuos periisse credamus, quoniam animos immortales sementi illa Tua conseruisti. In hac vero animi Tui indole nemini potest mirum videri, quod cum homine, quamvis remoto aetatis ceteraeque conditionis diversitate, sed unius honesti itidem studioso, de summa artis oratoriae idem

fere sentire inveniris. Multis equidem locis mihi visus sum talem animorum vestrorum similitudinem deprehendere. Inter quos ille sensus me magnopere advertit, qui legitur 4, 2, 38. „Neque enim aliud in eloquentia, „cuncta experti, difficilius reperient, quam id, „quod se dicturos fuisse omnes putant, postquam audierunt: quia non bona judicant esse „illa, sed vera. Tum autem optime dicit „orator, cum videtur vera dicere.“ Sic et Tu in libro de arte concionandi p. 365. ed. nov. „Man könnte, dünkt mich, das eigentliche charakteristische Merkmal einer guten „und ihrem Zwecke gemässen Predigt darein „setzen, dass der erste dadurch erregte lebhafteste Gedanke, ganz von dem Herzen gefühlt, der seyn müsste: Wie wahr ist „das! und nachher — vielleicht je später „nachher, desto besser — könnte die zweite

„Empfindung sich äussern: *Wie schön ist das gesagt!*“ Sed et Cicero, quanquam de veritate dicendi non agens, valde similia Tuis istis praecipiens reperitur de Orat. 3, 26. „Bene et praeclare quamvis nobis saepe dicatur, belle et festive, nimium saepe nolo.“ Graeci philosophi locum, quam et ipsum geminum Tuo, cuicumque vacabit, legendum relinquo. Est is in Arriani Episteteis sermonibus libri 2. capite 23. extremo. Tu autem illo ipso, quem designavi, loco, expromtis sanctissimis verissimisque dicendi praeceptis, quae multa facundia commendari quivis vel Te invito agnoscat, tanquam oraculum aliquod subjicis scriptoris mei verba: „Pectus est, quod disertos facit.“ (Qu. 10, 7, 15.)

Jam satis, opinor, idoneis quidem arbitris probavi consilium hoc meum inscribendi

Tibi Quintiliani. Qui ut ipse quovis lectore est dignissimus, ita si mei labores collati in eum habeant aliquid Tuo nomine non indignum, vel hoc in plurimis Dei muneribus reponam, quod Tibi superstiti tradere eorum primitias mihi contigit. Neque enim Te invito factum est, quod hisce potissimum literis, quae in antiquitate enarranda versantur, studia mea addixi. Imo a pueris auctor mihi fuisti, ut veterum scripta strenue pervolverem, qui ipse expertus esses, quantum Ciceronis, Horatii aliorumque Romanorum plurima et assidua lectio etiam animo Tuo et moribus contulisset. Nempe recti sensus et honesti, optimus faciendorum admonitor, convertebat Te ad ea, quae horum operibus insunt plurima naveae et verae virtutis documenta. In talibus igitur sermonibus ut Tua paene omnis exacta fuit vita, sic

et ego, quoniam Te superstite, quod sperare vix licebat, ad virilem aetatem perveni, consensescere quoque, vel quovis tandem lucis hujus fruendae termino deficere velim. Eum quidem terminum ut non magnopere extimescendum putent, boni facile assuescunt. Neque Tu ulla Te consolatione indigere existimas, quod propior Tibi videtur instare. Patere tamen omnes exultare Tuos, ob longam hanc, quae divinitus Tibi concessa est, aetatem, gravissimo etiam nuper morbo superato. Fecit enim longinquitas ea temporis testem Te plurimorum commodorum, quae pro virili parte strenue promoveres, eorumque, quae mala et essent et viderentur, laetum saepe Tibi exitum ostendit. Neque ab re fuerit illud hoc loco commemorare vivacitatis Tuae beneficium, Tibique et nobismet ipsis gratulari, quod senectus Tua propagata fuit ad tempora regis juvenis,

(Hunc saltem everso juvenem succurrere seculo
Ne prohibete! —)

qui cum primum ad rei publicae administrationem accessit omnes bonos de causa humani generis bene sperare jusserit, non sermone sed factis. Hoc enim auspice felicitatem hominibus aīgnam id est recti cultum, profectum ex veri cognitione, quae sine sentiendi libertate nulla est, paratam vides patriae, quam, etsi alius imperii civis natus, diu tanquam Tuam amare et didicisti et liberos Tuos docuisti. Cetera senectutis Tuae commoda, quoniam non sunt publica, tacere et intra sanctissimae domus Tuae parietes praedicare satius est. Vale, pater Optime, et ama Ludovicum Tuum.

Scribebam Berolini die 20. Januarii 1798.

PRAEFATIO.

Non sine verecundia et sollicitudine accedo ad rationem hujus operis a me suscepti, jamque ex quarta parte profligati, reddendam. Inter ipsum enim laborem, dum hic illic quaedam non ita male expediisse tibi videris, dumque singulis immoraris, parcius occupat animum et ferit totius negotii magnitudo, quam ubi remotus paululum ab ea, quam paras, tabula, e longinquo contemplaris. Multa sunt et varia quae Quintiliano debeantur ab editore suo, nec facile multum de jure praestantissimi scriptoris remittentur, quibus tamen unice velis placere, viri antiquitatis vindices, et eorum, quae ab interprete optimi cujusque scriptoris veteris praestanda sunt, probe gnari. Deinde elaborarunt multi et primarii in hoc opere arti-

fices, post quorum aetatem cum novis curis adhuc caruerit Quintilianus, efficiendum est aliquid in hoc genere, quo et aequalium tuorum desideriis et decessorum existimationi satisfacere videaris. Hujus equidem tantae expectationis magnam partem a memet amoliri, alioque me pede metiendum ostendere conabor. Qua excusatione usi sunt summi viri, Lucilius, Cicero, Plinius, *neque ab indoctissimis se neque ab doctissimis legi velle*, eadem mihi parata est. Nam nec ego „Perfium curo legere.“ Quot enim et quantae res, si tales animo concepissem lectores, erant ponendae in annotatione mea, quas dare non potui, quot contra omittendae quas attuli! Ut copiosiores fortasse tum facti essent commentarii mei in re Critica, ita in toto opere non dubito quin longe contractiores. Sed ego tirones potius, quibus scriberem, apud animum meum proposui; ejusmodi tamen, qui non essent indoctissimi. Opus tantae amplitudinis, quantae sunt rhetorica Quintiliani, integrum scholasticis lectionibus tractari posse, nemo, opinor, sibi persuadebit. Quapropter in conclave studiosi cujusdam animo me contuli, cui legenti astarem et ea, quae in variis libris ad intelligendum

scriptorem essent quaerenda, ministrarem. Fateor magnam posse concipi ejusmodi studiosorum varietatem et disertius debere fini-ri, quibus potissimum labores meos susceperim. Sunt igitur ii et juvenes literis dediti, qui quidem in Romanis et Graecis scriptoribus aliquantum jam profecerint, et viri non proprie in antiquitate explicanda occupati, qui cum legendum sumunt gravem quendam et elegantem scriptorem veterem, multa, ad sensus ejus cognoscendos necessaria, in artis tractatione praesertim, a recentiorum usu remotae, qualis est rhetorum antiquorum, minus prompta et in numero habeant necesse est, quia aut sunt obliti, aut nunquam pro studiorum suorum ratione attigerunt. Ita constituta et descripta lectorum, quos circumspexerim, classe, non equidem vereor ne consilio nullo nec ratione scripsisse judicer. Quod enim morosi quidam in singulis animadversionibus interpretum haerent, cui potissimum lectori earum quaeque destinari potuerit, eam calumniam magis quam diligentiam judicandi existimo. Neque recuso, si summo jure agatur mecum, pluscula ex iis, quae monui, aliena a proposito meo agnoscere, dum summa constet consilio. Illud

saltem a me perperam esse factum nequaquam credo, quod Criticae quoque rationis plerumque memor fui. Quicumque veterem librum legendum sumit, hoc apud animum suum constituat necesse est, non posse lectionem eam adeo expeditam esse et tutam, ac si in scriptore suorum temporum versaretur. Qui secus putant, ii se ludificandos permittunt eorum ignorantiae dicam an impudentiae, qui varietatem ullam scripturae in V. et N. Testamenti libris inveniri hodie etiam, in tanta Criticae sacrae luce, prae fracte et cum prudentiorum manifesto ludibrio negant. Neque erat pro mea religione, veteribus exemplis non addicentibus, ubique in textu ponere, quod mihi verissimum videretur. Ita factum est, ut sententiae eruendae causa, saepe ad criticas notas esset ablegandus vel is lector, qui earum omnium gratiam libentissime mihi erat factururus. Ceterum secrevi diversi generis notas, secutus doctissimorum popularium meorum, ipsiusque Gesneri, exemplum, cujus in Quintiliano summa est auctoritas. Qui igitur meae fidei recte committere sese posse sibi videtur, neque originem et jus ejus, quae in textu posita est, scripturae investigare laborat, is ne scriptas

quidem existimet notas, quae textui ipsi protinus subjiciuntur. Erant autem nihilo minus scribendae eae, ut harum quoque rerum curiosi, quos lectorum supra definitorum numero nequaquam eximo, haberent unde textus constitutionem, quam praetuli, cum aliorum, Gesneri in primis, ratione conferrent et judicarent; cognoscerent etiam sicubi latens aliquod vulnus et male concretum falsam sanitatis speciem ostenderet. Haec omnia eo magis mihi fuerunt praestanda, quo plura Criticae rei praesidia, nec levia illa, mihi contigerant optimorum virorum beneficio, de quibus infra dicetur.

Quintiliani vitae exponendae otium mihi fecerunt Gesnerus, in praefatione, et Ernestus in bibliotheca Fabriciana, quosque hi recensent varii auctores. Aliqua tamen ad ipsum scriptorem et magis etiam ad hoc, quod tractamus, opus spectantia restant, hic a me quoque monenda. Statim in nomine videor excusatione indigere, qui usum plurimorum post renatas literas capitalium virorum deseruerim, Quinctilianum non Quintilianum scribentium. In ipsos operis hujus titulos induci haec ratio coepit, nisi fallor,

anno superioris seculi tertio et nonagesimo, a Gibsono, qui cum Leidensem rhetoris nostri editionem repeteret, de suo addidit C. ante T. Sed habuit ille auctores scripturae suae magnos viros et in primis diligentes ut Sigonium Lipsium, Muretum, G. I. Vossium, alios; Codicem quidem MS. vereor ut ullum, in ipso nostri certe scriptoris nomine, cum in cognatis Quinctiorum, Quinctiliorum, non rara sint hujus scripturae exempla. Nam quod ex Bodlejano Cod. Gibsonus in fronte operis ita signatum nomen afferre videtur, id consulto fecisse eum vix credo, quoniam de ista varietate illo loco proprie non agit. Sed negant fere in talibus auctoritatem esse idoneam Codicum MSS. quippe exaratorum ab ignaris plerumque mediæ aevi librariis; contra appellant lapides nummosque vetustos, certiores illos et perenniores antiqui moris testes. Etiam etymi rationibus nituntur, a quo in nominibus propriis parcius recessum fuerit, quam in appellationibus. Esse enim ἀπὸ τοῦ QUINTUÆ repetenda ejusmodi nomina. Sed ne marmoris quidem et aeris ponderosa sane auctoritas majore ex parte astipulatur iis, nedum ut tota eos tuteatur. Adhuc nonnisi unum lapidem, unum-

que idem nummum cognovi, qui **QUINCTILIANUM** praeferrent. Est enim hoc nomen ita scriptum in fastis Capitolinis p. Gruteri 295. et in nummo apud Patinum (in Familiis Romanis pag. 188.) in gente Nonia, quorum utroque utitur Dukerus ad Liv. 1, 30, 2. dum C. defendit in hujusmodi nominibus. Patini quidem ipsum nummum Valens (in Familiis Romanis T. 2. pag. 173.) in gente Nonia exhibet signatum sine C. Neque tamen dubium quin Patini ratio vera sit, et in Valente insignis mandati negotii incuria. Utrumque exemplum est aetatis Augustae, cujus ego scripturam non dubito vetustam appellare et cascam prae Quintiliani rhetoris. Habes enim, ut hoc utar, etiam **AIMILIUM** in lapide Capitolino. Et credibile est, si quid lapidibus inciderint nummisve incusserint ad antiquum morem, non perinde in familiari usu trivisse, nisi forte quis esset Catoniani horroris curiosus. Vellem servatam esse integram inscriptionem, quam exhibet Reinesius pag. 154., quae cum referenda sit ad Caligulae tempora, expressum in ea nomen magis faceret ad scriptorem nostrum; etsi ne sic quidem confectam rem haberemus. Sed ibi nonnisi — **ANO** conspicitur, quan-

quam est verissima Reinesii conjectura, agnoscens consulem Quintilianum e Frontino. Ceterum frequentissima sunt apud Gruterum et Muratorium exempla nominis hujus litera C. carentis. Quae cum videatur recentior et ad pronunciationem, etiam veterem, accommodatior scriptura, nullus dubito quin ab ipso scriptore nostro fuerit usurpata. Ita ut sentiam, movet me singularis hominis sanitas et sobrietas ab omni affectatione quam maxime abhorrentis. Vide mihi qualia praecipiat 1, 6, 40. 41. 2, 5, 21 et, quoniam versamur in orthographiae ratione, in primis 1, 7 integro capite. Si duplex fuit scribendi mos, qui vel ad étymon et antiquissimum usum esset compositus et usurparetur in solennibus foederum carminibus monumentorumque titulis, vel in sermone familiari frequentaretur; hoc profecto est usus in scribendo etiam nomine suo M. Fabius. Neque erat, puto, quod nobilitatem quandam, Lamiarum aemulam, in nominis signandi ratione vindicâret, quoniam ejus rei gratia hodie etiam in vulgaribus linguis praeposteræ et horridæ nominum scripturae retinentur, quae causa quin apud Quinctios et Quinctilios valuerit eundem non magnopere repugno; sed Quintilia-

norum alia est conditio. Haec hactenus, neque excuso diligentiam in scriptoris mei nomine constituendo fortasse non nimiam. Quando autem sermo incidit de norma scribendi, quam *ὁρθογραφίαν* dicimus, videtur paucis ostendenda et vindicanda ea, quam ipse in hoc opere expressi. Apparebit unicuique inspicienti, me pronunciationis et vocalitatis majorem curam habuisse quam etymorum. Ejus instituti defensionem, praeter auctoritatem Codicum plerorumque (in quibus raro quidquam simile invenias hodiernae virorum doctorum diligentiae *adscribo accurate, idcirco* usurpantium) multaue argumenta quae persequi hujus non est loci, paratam mihi existimo in ipsius, quem edo, scriptoris doctrina. Quo in genere ad primi libri caput septimum lectorem iterum ablego; quo sunt conferenda etiam ea quae disputantur 9, 4, 36 seqq. item 11, 3, 34. 35. quanquam istis locis pronunciationem magis tractat, quacum tamen conjunctissimam demonstrat scripturam 1, 7, 30. cf. nos ad 3, 8, 16. Video magna ex parte obstare sectae nostrae auctoritatem et exemplum ipsius Ciceronis, cujus tamen CAUSSAM adeo religiose vindicari miror cum DIVISSIO reji-

ciatur vulgo et vix fando audita sit aequalibus nostris. Scribendi rationem diuturnitas temporis solet levigare et cum pronuntiatione conciliare, cum jam in vulgus notum et frequentatum est omne hoc literarum usurpandarum negotium, non intra doctorum collegia coercitum. Remittendum est aliquid de etymologico isto rigore, et eruditis quaestionibus seponendum id, quod homines illi „multum literati,“ quales appellat Fabius (1, 6, 21), volebant ipsi scripturae inferre, non secus ac si stemmata et profapias verborum conderent scribentes, cum omne literarum officium praestetur reddendo fideliter quae audimus. Ejusmodi certe videtur esse sanae rationis decretum in hac causa, quod ipsum tamen cum modo, contra consuetudinem, esse sequendum Fabius docet.

Praeter ipsius scriptoris nomen, qualem operi suo titulum fecerit, investigare operae pretium est. In hoc quoque genere novasse aliquid videtur Gibsonus, ita tamen ut, si proximos decessores deserebat, veterum auctoritate non prorsus careret. Cum enim vulgo Institutiones oratoriae appellarentur hi libri, Gibsonus inscriptionem hanc compa-

rentem in Leidensi exemplo quod, ut dixi, repetebat, mutavit altera, quae sic habet: M. F. Qu. De Institutione Oratoria libri XII. Eam deinceps omnes expresserunt, nisi quod Rollinus Epitomae suae praefixit titulum illum antiquitus frequentatum. Vetusissimae quidem editiones, sicuti notum est, inscriptionibus carere solent. Ita in Jensoniana non nisi ad calcem primi initiumque secundi libri leguntur haec: Qu. de Institutione Oratoria liber primus finit — secundus incipit. In ceteris nihil nisi Quintiliani liber tertius cet. Tarvisina in prioribus libris habet Jensonianam illam inscriptionem, in reliquis, iisque pluribus, pluralem ponit, ut et ad calcem totius operis; cuius tamen titulum in fronte nec ipsa habet. Locatelli editio in singulis libris ostendit: de Inst. oratoria, in fine pluralem, in fronte operis inscriptione caret. Reliquae deinceps, quas quidem vidi, pluralem ponunt in titulo omnes ante Gibsonum, in singulis tamen libris variantes et ipsae. Nomen operis expressum a scriptore non memini praeter locum in epistola ad Bibliopolam, qui sane defendit Gibsonianam inscriptionem. Neque tamen tuto inde colligas, hoc potissimum nominis impositum ab ipso

esse libris hisce. Et habet alter ille titulus morem, quo se tueatur, ipsorum veterum, Institutiones appellantium libros, quibus elementa artis cujusdam enarrarent. Credimus hoc Lactantio diserte commemoranti in fronte Institutionum Divinarum; et potest conferri Barthius, de ejusmodi titulo copiose disputans Advers. lib. 2. C. 17. qui etiam Vitruvii utitur auctoritate prooemio libri septimi Architectonicas institutiones ponentis. Commode cum hujusce inscriptionis plurali contuleris titulum libri Ciceroniani, qui inscribitur: Partitiones oratoriae. Sed, cum res et levis esset et confici nequiret, obtemperandum duxi recentioribus exemplis, quibus id quoque concessi, ut alicubi opus hoc diceretur Oratoriae Institutionis libri XII. Neque enim singularis sic positus abhorret ab usu scriptoris nostri, qui se *institutionem* ait professum 11, 1, 5. item Hieronymus, in praefatione in Abdiam, XII libros institutionis oratoriae appellat. confer praeterea 1, 1, 9. 8 prooem. 2. item 12, 11, 12. In Codd. MSS. nihil praesidii, quoniam inscriptionibus fere carent nisi quod in Guelferbyitano ad calcem libri primi subjicitur: M. F. Q. Institutionum Oratoriarum ad Victorium Marcellum liber

primus explicit (reliquorum initia sola signantur sic: M. F. Q. liber II. incipit), in Gothani vero initio sunt haec: M. F. Q. de institutione oratoria ad Tryphonem Epistola. Apud Bandinium Bibliothecae Laurentianae T. 2. p. 381 — 85. plerique Codd. in subscriptione pluralem: *Institutiones* dare narrantur.

In liberis et matrimonio Quintiliani difficultas quaedam objicitur, de qua egi ad 3, 1, 21. Addam hic loci aliqua ibi praetermissa. Non sane opus est ut mutetur nomen ejus, cui inscripta est Plinii epistola 6, 32. cum facile possit intelligi alter Quintilianus, a nostro scriptore plane diversus. Hoc tamen adhuc teneo, et vitae Quintilianeae rationes turbari videntur, si alteras nuptias et susceptam ex isto matrimonio filiam agnoscamus. Neque enim tam facile, quam fit a Baelio, crediderim, Plinium, ubi tenue pro suis facultatibus munus praeceptori suo offert idque commendare studet, potuisse omnem disciplinae illius mentionem omittere. Quae de divitiis rhetoris nostri disputantur ad illum locum, ea, fateor, adeo tuta non sunt, quam primum videbantur. Postquam enim

repetitis curis perpendi rationes Dodwellianas (quibus adde quae disputat Salmasius Exerc. Plin. p. 320.) praesertim in loco de aetate Juvenalis, apparet hujus poëtae satiram septimam vix potuisse scribi nisi sub Hadriano. Haec igitur satira cum ostendat Quintilianum affluentem opibus et consularem, eumque inter vivos adhuc versantem, facile possis adduci ut seram credas istam opulentiam, quae seni jamque morituro supervenerit, nisi forte hoc ipso uti debebat Juvenalis, si res ita se haberet, ad extenuandum exempli hujus momentum. Conjuncta autem est haec de vita Quintiliani, ad Hadriani imperium propagata, disputatio cum altera de Consularibus ornamentis, quae per Clementem sortitus esse narratur ab Aufonio in gratiarum actione ad Gratianum p. 290. Bip. Clementis filios esse eos, quorum sibi a Domitiano curam delegatam narrat ipse Quintilianus 4, Prooem. 2, nemo, opinor, negabit, qui contulerit Suetonium in Domitiano C. 15. Ita probabile sit hunc ipsum Clementem hosce Quintiliano honores impetrasse; neque tamen praemii loco pro institutione filiorum, quoniam ii, ut recte monet Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispana vetere p. 56,

interemto demum patre, matre autem in exilium acta, a magno avunculo Domitiano in rhetoris nostri disciplinam sunt traditi. Habet sane quod displiceat honor iste non a discipulo quaesitus Quintiliano, sed ab eisdem patre, et quidem antequam filium ab hoc praeceptore institutum iri nosset. Sed quid impedit, quo minus ipse Flavius Clemens, horum puerorum pater, discipulus fuerit Quintiliani eique hoc decus impetavit, cum gratia floreret ipse apud Domitianum patrualem? In hac ergo ratione Consularibus ornamentis condecoratum habemus rhetorem etiam antequam principes pueros educandos accepisset, fortasse antequam opus hoc nostrum inchoaret. Et sane filius ejus, dum pater hosce libros componit, mortuus, „consulari nuper adoptione ad omnium spes „honorum patris admotus“ dicitur a parente lib. 6. Prooem. 13. Sed *pater* ille profecto est adoptivus; et ne certa quidem est scriptura hujus vocis. In tanto honorum fastigio collocatus oblata a Plinio L millia nummum vix potuit non indignari, sed ne idoneus quidem videtur, qui a Juvenale tanquam temporum suorum insigne divitis rhetoris exemplum ostentetur. Refert enim ad

causam illam, quam agit poëta, dirimendam, vivere tam felicem orandi praeceptorem ea ipsa *tempestate* qua solus Caesar (Hadrianum intellige) *tristes Camoenas respexerit* (Juv. 7, 1. 2.). Alioqui enim cujus tandem est momenti, quod aliquando, sub Domitiano, dives fuit Quintilianus? Sed habet totus iste Juvenalis locus, in quibus haereas. Olim fere VV. DD. iratum, ob negatas in opere suo laudes, rhetori poëtam videbantur sibi agnoscere; argumentis sane infirmis. Attamen, ex quo haec interpretatio vulgo rejici coepit, parum attendisse eos dicas universum hujus commemorationis colorem, qui amicum et faventem Quintiliano vix arguat. An cumulata ista attributa a versu 190 ad 193 sunt serio laudantis? Nonne est irrifio in iis: „Et si perfrixit can-„tat bene?“ Non fugit me Sat. 6, 74. turpissimis hominibus diserte opponi Quintilianum, neque melius ceteris me, quo haec tenderent, perspexisse mihi sumo. Id ago, ne quis expeditum omni ex parte locum existimet, in quo tanguntur fortasse quaedam tunc in vulgus nota, quorum ad nos notitia nulla pervenerit. An forte et haec nostri scriptoris commemoratio per figuram facta est a Juve-

nale, sicuti altera illa Paridis histrionis, cui Agauen suam aliaque poëmata venderet Statius? (Juv. 7, 87 seqq.) Nam ipsum quidem Domitiani Paridem designari non potuisse a Satirarum scriptore, affatim probatum est a Salmasio l. c. e vetusto vitae Juvenalis auctore, quem satis probabiliter conjicit ille Suetonium esse. Ita, dum Quintilianum appellat, alium istorum temporum rhetorem significavit Juvenalis, ab aequalibus agnoscendum eum non minus, quam illum sub Paride figuratum histrionem. Et erat fortasse is ejusmodi, ut, in ipsa laudum simulatione, diceris peti mereretur. Si recte igitur Quintilianum nostrum removimus ex hac Juvenalis satira, non est quod vereamur ne propter Aufonium sit ad Hadriani tempora usque proroganda ejus vita. Ea enim Dodwelli est sententia, qui Consularia ista ornamenta ab Hadriano in eum collata censet propterea, quod Aufonius significet Augustum, non Caesares, quales fuerint isti Clementis filii, a Quintiliano institutum. Rectissime hanc dubitationem diluit Gesnerus in praefatione §. 11. ostendens, Senecam et Quintilianum secum comparandos negare Aufonium, quorum alter Augustum quidem docuerit sed

Consul non fuerit creatus, alter autem Consularia quidem ornamenta acceperit, sed neque Augustum instituerit, neque verus Consul fuerit. Quanquam refidet aliqua difficultas in istis Aufonii: „*Caesares docebantur*“ sed ambigua fortasse est oratio a calamistris iis quibus eam inussit affectator eloquentiae.

Ex Hispania Romam venisse fertur noster in Chronico Eusebiano. Cui quidem narrationi Dodwellus docet multum ponderis accedere inde quod videatur Hieronymus, Chronici Graeci interpres, sua de Quintiliano hausisse ex ipso Suetonio. Monet enim hoc diserte in praefatione operis doctissimus ecclesiae pater, in rebus Romanis auxisse se opus, quod verteret, usum Suetonii etiam libris. Jam indice operis Suetoniani de claris rhetoribus, qui non exiguo literarum commodo servatus est, cum ipsius libri nonnisi paucula fragmenta ad nos pervenerint, hoc inquam indice apparet, etiam M. Fabii Quintiliani vitam scriptam fuisse in isto opere a Tranquillo. Tantus auctor facile praegravat quidquid contra vel a recentioribus dicitur vel conjectura alioqui satis probabili eruitur. Non est audiendus igitur anonymus vitae

Quintiliani scriptor, cujus brevissima narratio solet poni in editionibus, et est in mearum quidem prima Locatelliana. Is qui sit, et unde scriptum ejus primo defunctum fuerit, cum in nullo eorum, qui collati sunt, Codicum reperiri videatur, non magis quam Gesnerus habeo dicere. Nicolaus Antonius l. c. p. 60. Laurentium Vallam suspicatur, sed ita ut aliorum quoque ante se hanc suspicionem fuisse significet *). Quae, ut a verisimilitudine non abhorret, in tanto Quintiliani studio quantum fuisse Vallae novimus, in magnaue scripti elegantia, ita finis narrationis habet quod dissuadeat talem conjecturam. Negat enim anonymus se, quo tempore decesserit Quintilianus, velle affirmare, „quoniam is, qui tradat, fide careat.“ Sequebatur ergo hic noster alium auctorem? At quem tandem illum? Curve fide eum carere ait? Id neminem adhuc quaesivisse miror, neque videtur Laurentius Valla

*) Bis comparet haec vita in editione Veneta 1494, quae in ipso titulo dicitur esse „cum commento Laurentii „Vallae“ cet. primum in fronte, deinde ad calcem operis. Priore autem loco postremis narrationis verbis continuo additur: „Sed jam ad ipsam interpretationem veniamus.“

tam negligenter haec fuisse scripturus. Etiam hoc praetermissum video a tot VV. DD. qui vitam istam reciperent in suas editiones, quod Cajum Caelium praeceptore Quintiliano usum narrat anonymus. Debat saltem scribi: C. Caecilius h. e. Plinius minor. Hic igitur scriptor anonymus, Eusebiani Chronici fidem in patria Quintiliani rejiciens, Pliniana vero epistolae credens filiam ab eodem esse susceptam, quae Nonio (non Novio) Celeri in matrimonium cederet, in neutram partem momentum facit. Dodwellus enim mira sollertia ex temporum rationibus efficit (Ann. §. 9.) per octo annos cum Galba versatum in Hispania videri Quintilianum, qui sane Romae sit educatus, cujus temporis nulla rerum Romae gestarum nota in scriptis Fabii compareat. Ita Chronico (ad Olymp. 211.) fides constabit prodenti Quintilianum a Galba Romam esse adductum, patriam vero ejus Hispaniam credemus huic ipsi Chronico (ad annum Domitiani 8, Ol. 216.) et Aufonio (in profess. Burdegal. 1, 7.) et Hieronymo Vigilantium, quem infectatur, *cauponem Calagurritanum*, itemque *mutum Quintilianum* appellanti. Nostri cognomen praeter-

ea in Hispania auditur etiam seculo quinto ineunte, in Prudentii hymno 7 peristephanon v. 152, ubi celebratur Quintilianus martyr Caesaraugustanus. Caesaraugustano autem conventui annumerantur Calagurritani teste Plinio H. N. 3, 3. Neque tamen protinus necesse est ut natus in Hispania fuerit noster, si familia ejus inde est oriunda. Effigiem Quintiliani in aliquot Codd. MSS. ap pictas refert Bandinius in Catalogis Florentinis. Ad Juvenalis de Quintiliano locum in editione Henninii (1695) p. 212. adjecta est tabula exhibens virum togatum, stantem, lunatis calceis pedes indutum. Sed calceorum modo causa propositam imaginem, apparet, quod eadem est apud Balduinum De calceo p. 69, et hic se mutuatum profitetur a *Casalio* De urbis et imperii Romani splendore, apud quem exhibetur p. 258. neque e veteri lapide, sed ficta ab ipso *Casalio*.

De Dialogo, qui inscribitur *De oratoribus sive de causis corruptae eloquentiae*, confecta res est, neque argumentum libelli neque auctoris aetatem convenire in Quintilianum, quam in causam aliqua annotata habes ad 2, 4, 42. et afferentur plura ad 6

Prooem. 3. Difficilior est quaestio de Declamationibus, quae vulgo tribuuntur nostro scriptori. Eam quidem inchoare hoc loco, meae provinciae esse haud credo. Vide quae in transcurfu monui ad 2, 10, 6. Tantum testari liceat, orationem quidem in iis sane esse elegantem neque raro posse aliquam loquendi similitudinem animadverti intercedentem iis cum nostro opere, de qua ego in notis subinde mentionem feci. Si quid tamen in universoni est statuendum, fateor mihi aequae ac Baelio (Article Quintilien not. E.) placere Petri Fabri iudicium (ad Senecae Rhet. Controv. l. 5. praef.) negantis Quintiliano, sive ipsi nostro sive avo sive patri eius, tribuendas esse declamationes 145 ab Ugoletto, Aerodio, Pithoeo editas, magis autem faventis undeviginti prioribus, quae soleant conjungi cum opere Institutionum. Aerodius vicissim aequior est fragmentis istarum 145 et sunt sane earum argumenta minus ad fabulosas, quas improbat noster lib. 2. l. c., praestigias composita.

Accedo ad recensendos Codices MSS. hujus operis in bibliothecis servatos, quo in genere ne quis diligentiam virorum in hisce

literis habitantium a me expectet, in antecessum deprecabor. Videor enim mandatum proprie meum executurus, si eorum, quos usurpare mihi contigit, non poenitentiam dedero. Qualis esset Codicis Gothani conditio, Gesnerus, qui primus eum contulit integrum, satis in praefatione exposuit. Ejus tamen copiam cum fieri mihi posse sperarem, adii virum mihi in primis faventem Fridericum Schlichtegroll, Professore et Bibliothecarium Gothanum, ut usum libri pretiosi impetraret mihi. Facile autem dedit hoc meis et amici precibus praestantissimus Geislerus, Serenissimi Ducis a Consiliis aulicis et Bibliothecae Antistes. Iterum cum Gesneriana editione contendi Codicem, ea annotans singula, quaecunque omisisset Gesnerus, in quo labore vel vilissimas varietates transcribendi taedium devorare malui, quam quidquam praetermittere. Conjectus est in chartam ingens aberrantium scripturarum acervus maximam quidem partem futilium, cum praestantiores praecepisset Gesnerus. Eas omnes lectori effundere religio fuit. Apposui tamen ubicunque aliquid momenti in iis verti crederem, monens simul si quas Gesnerus non annotasset, non eo certe

consilio, ut viro praestantissimo insultarem, vel meam diligentiam, prae ejus incuria, venditarem (nam stulti erat in patientissimi cujusque mancipii stomacho gloriam quaerere), sed ut ne quis haereret ubi scripturam Gothano Codici a me tributam apud Gesnerum frustra quaesisset; quo in genere sicubi notam istam meam *tac. Gesn.* apposuerim falso, manes Gesneri libentissime mihi ignoscent. Illud ex ipsis a Gesnero positis scripturis MSti Gothani, magis tamen ex meis, cognovi, esse summam Gothani et Vossiani secundi Codicum similitudinem. Cujus rei sat multa exempla attulisse videor in notis Criticis, ut cuivis attendenti observatio mea persuadeatur. Pretium vereor ne nimium libro statuat a Gesnero. Neque enim raro, ubi par hoc Codicum a ceterorum omnium auctoritate recedit, inveniuntur in iis scripturae minus bonae, et tales praesertim, quae, contra Codd. consensum, stent a parte vetustissimarum editionum. Hujusmodi loca sunt 1, 5, 34. 1, 5, 67. (etsi Voss. 2. utrobique filetur) 2, 21, 6. 3, 1, 5. 3, 6, 24. 3, 6, 32. 3, 8, 12. 3, 8, 31 (sed solus Gothanus memoratur). 3, 8, 39. 3, 8, 60. Quapropter, sicubi his

solis auctoribus aliquid concessi, contra ceterorum testium fidem, erroris causa adeo manifesta mihi videbatur, ut vel conjecturae obtemperandum esset. Alterum Codicem, a me primo collatum eum, conciliante Wolfio, cui quidem viro et ego et Quintilianus meus non unum hoc beneficium debemus, mecum communicavit Langerus, dignissimus magni Lessingii in bibliotheca Guelferbytana successor, qui nullis unquam meis percontationibus, nimium frequentibus fateor et improbis, fatigari se posse ostendit. Docuit me simul vir doctissimus, librum hunc, in Italia scriptum, sibi videri procurante Nicolao Heinio pluteis Guelferbytanis illatum, cum primum bibliothecae Budensi regis Matthiae Corvini Florentiae esset adornatus, neque tamen missus eo, quoniam picturae a miniatorum manibus nondum essent appositae. Huic autem regi Thaddaeus Ugoletus Parmensis libros ornamentaque alia Florentiae procurabat, cum scribebat is, qui narrat, Angelus Politianus Miscellaneorum capite 23. p. 36. Fac. Grut. Vol. 1. Ita satis fit probabile Codicem nostrum a doctissimo hoc viro fuisse curatum, quo non parva ipsi accedit auctoritas, in

magno praesertim cum eo aliorum frugi Codicum consensu. Visus enim sum mihi plurimam Guelferbytani primum cum Bernensi, animadvertere convenientiam, deinde etiam cum Vossianis primo et tertio. Exemplo sunt scripturae valde mirabiles 3, 8, 4. ubi in hisce quatuor solis *fas* est pro *eas*, item §. 12. *postulanda* pro *postulat*. Hos ego libros e praestantioribus exemplis transcriptos existimo, quam Gothanum et Vossianum secundum. Sunt enim fere eorum scripturae doctiores, difficiliore, denique tales, quae correctorem recentioris aevi minus arguant. Cum jam omnem horum Codicum varietatem excerpissem, facta mihi est iterum per Wolfium copia libri cujusdam, qui videtur antiquissimis accensendus. Misit enim ad me pro ea, qua studiis meis favet, benevolentia collationem aliquot librorum e Codice in Turicensi bibliotheca reposito, olim curatam ab amico suo et auditore Sulzbergero V. R. pastore Turicensi, significans, se reliqui operis varietatem ex hoc ipso libro mihi, si videretur, impetraturum. Quae promissa cum vehementer amplecterer, conciliavit mihi virum humanissimum, quem ingenii et doctrinae elegantia, animi autem

et suavitate et candore commendatissimum hic coram cognoveramus, Ulricum, Professore Turicensem. Hic et celeberrimo amico suo et meo Quintiliani mei studio hoc dedit, ut diligenter notandas ex hoc codice singulas scripturae varietates reciperet, quorum primitias a tertio ad quinti libri finem usque ad me mittendas curavit, quo in genere, cum forte aliquam Sulzbergerianae collationis partem repetiissent ii, quibus hoc mandatum est, ornatissimi juvenes, levis, sed rara, apparuit excerptarum varietatum discrepantia. Hujus igitur libri et Codicis ejus, qui cum dominum habuisset Petrum Francium, a collatore non immerito Almelovenianus est appellatus, cum singularem animadvertissem similitudinem, coepi plurimum tribuere ejus auctoritati. Neque enim de pretio isti codici statuendo aliter sentio quam Lochmanus V. C. in programmate edito anno 1788. p. 5. qui ejus et Bodlejani primas censet esse partes in Quintiliani textu repurgando. Illam autem, quam dixi, similitudinem Turicensis et Almeloveniani satis, opinor, persuadebo ei, quicumque inspexerit quae monemus ad 3, 6, 10. etsi sunt plurima praeter haec loca, fortasse etiam mani-

festiora. Restat ut de libro Turicensi prodita a Cl. Sulzbergero communicem cum lectore. „Hujus, qui in bibliotheca Turicensi „servatur, codicis dominum aliquando fuisse „Monasterii Sangallensis Abbatem, apparet e „duabus, quae in ultima pagina leguntur, „inscriptionibus, librum hunc monasterio „isti vindicantibus. Illatus autem est in plures „teos Turicenses ineunte hoc, quod vivimus seculo. Pelles, quibus est inscriptus, „viliores sunt, neque integrae nec diligenter rasae; formae praeterea literarum magnitudine inter se maxime discrepantes; „tanta quoque corrector in hunc Codicem „licentia usus est, ut literis verbis integrisque sententiis textui superscriptis insigniter „eum deformaret. Ejus vero licentiae quis „illi veniam neget, qui viderit cujus molestiae, quantique taedii fuerit labor, quem „invitus aggredi jussus est? Quem non miseret boni illius viri, qui temperare sibi „non potuit, quin animum tantae aerumnae „impatiens duobus hisce, quos textui superscripsit, versibus aliquatenus levaret: „„Tam male scribenti,“ inquit ille, „tam „denique desipienti Absque exemplari frustra cogor medicari.“ Ex ingenti menda-

„rum multitudine quae, nisi verborum, ver-
 „suum tamen numerum facile aequant, pau-
 „cas, incredibilis in librario stuporis indi-
 „ces, apposuisse sufficiet: *Rubosa ruis exci-*
 „*dimus*: rubos arvis exidimus. *Ac reluo-*
 „*stantibus*: ac reluctantibus. *Duchididen*:
 „Thucydiden. *Ancineta*: ἀσύνδετα. — Ne-
 „que vero existimes multa in emendando
 „praestitisse correctoris ingenium atque di-
 „ligentiam; ut nec ab interpretamentis,
 „quae hic illic aspersa sunt, multum auxi-
 „lii venit: ea enim omnia, si non absurda,
 „certe superflua sunt. Cum v. c. 9, 3, 56.
 „Africano virtutem industria, virtus gloriam,
 „gloria aemulos comparasse dicitur, pius in-
 „terpres margini adjecit „Tu vero domine
 „„susceptor meus, es gloria mea, et exaltans
 „„caput meum.“ Et alio loco (1, 5, 57.)
 „ubi Quintilianus de *Gurdis* loquitur, citavit
 „aliquis ex vita Sti Mari verba haec: „Au-
 „„dientis me ut gurdonicum hominem.“
 (Hunc ipsum locum e Sulpicii Severi Dial.
 1. c. 27. affert Colomesius ad Quint. quapro-
 pter pro *Sti Mari* vita suspicor eum, qui
 haec allineret, voluisse *Sti Martini*, quon-
 iam Severus agit de hoc, non de illo.) „For-
 „mae literarum, cum exigenter ad tabulas

„Mabillonii, et Benedictinorum in novo opere Diplomatico, apparuerunt tales, ut Codex posset octavo vel nono seculo tribui, infra undecimum certe vix amandari. Ex ultima vero Codicis pagina antiquitatis argumentum satis probabile confici fortasse poterit. Legitur enim in fine titulus, cum numero anni MCCCXLVI, cujus scriptura cum iis literarum formis, quae ejus temporis feruntur, ita convenit, ut dubium esse non possit, quin vere ascriptus sit iste annus. Superius alia cernitur inscriptio, cujus vix singulae literae agnoscuntur. Hanc alia praecedat, quam facile duobus pluribusve seculis antiquiorem judices. A qua non minore temporis intervallo distare videtur primus ille titulus, quem diximus librum hunc Monasterio Sancti Galli vindicare. Hoc unum denique addimus: librum hunc Quintiliani literarum initialium ceterarumque formis et colore, scribendique compendiis satis accurate convenire cum sacramentario quodam Sangallensi, itemdem in bibliotheca Turicensi custodito; quem librum Martinus Gerbertus, Monasterii et congregationis Sancti Blasii in silva nigra Abbas, in Monumentis veteris Litur-

„giae Alemannicae, ante seculum certe nonnum scriptum esse demonstrat *).“ Hactenus Sulzbergerus V. C. Codicem igitur tantae tamque manifestae antiquitatis **) cum teneamus, eumque Monasterii quondam Sangallensis cimelium, quid impedit (quae ejusdem Sulzbergeri est conjectura) quo minus sit ille ipse liber a Poggio in turre Sangallensi inventus tempore concilii Constantiensis? Adest auctor Mabillonius (citante Sulzb.) in itinere Germanico p. 36. Hamb. Is alios libros insigniores, visos a se et tractatos in bibliotheca Sangallensi anno MDLXXIII, memorat „Quintiliani Institutionis in Codice „perantiquo, quem Poggius exscribendum ac-

*) „Nam Tomo I. Disquisit. II. haec habet:

„„Ille (liber Sangallensis) caractere ac sermone „„barbaro, soloecismis refertus est, qualis obtinuit, „„donec sub stirpe Carolingica reflorescerent literae.“

„Et paulo post:

„„In ejus inferiore ora ad MEMENTO VIVORUM ascriptum est: Memento famuli tui Remedii episcopi: et congruunt characteres seculo „„nono, quo vixit Remedius.““

**) Gerkius quidem in Itinerario T. 2. p. 247. eundem profecto designat Codicem, sed seculi esse ait 13.; quo auctore non prodens.

„cepit ex ipsa Sancti Galli bibliotheca.“ Videmus autem modo, teste Sulzbergero, Turicum translatum esse librum, hujus seculi initio. Ita pulchre conveniunt omnia. Sed obstat summa Bandinii auctoritas testantis, Codicem illum a Poggio inventum servari in pluteis Florentinis. Neque enim dubitat quin hic ipse sit, quem recenset in Catalogo Codicum Latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae T. 2. p. 382. Miror tamen virum doctissimum nullam facere itineris Mabilloniani, in eoque illius, quem modo posui, loci mentionem. Quin enim undecimi seculi (nam ejus temporis esse statuit) librum et exemplum ejusdem, transcriptum quintidecimi seculi initio, probe dignoscere potuerit Bandinius, nemo dubitabit. Nititur autem Clarissimus Bibliothecarius magnis profecto auctoribus. Primum Poggio ipso, qui variis in locis (neque tamen ea Bandinius apposuit, neque citavit) archetypon Quintiliani in bibliothecam Cosmi Medicei P. P. fuisse illatum testetur: Deinde Raphaële Regio, qui haec dicat in libro inscripto: *Inducentas Quintiliani depravationes ducenta Problemata* edito Patavii 1491. „Mihi vero „astipulatur, vetustum illud exemplar, unde

„reliqua facile crediderim fuisse descripta,
„quod a Poggio Flor. — e Germania allatum
„nunc in magnificentissima Laurentii Medicis
„bibliotheca spectatur.“ Idem ad prima ver-
ba Epistolae ad Tryphonem similia fere mo-
net, ubi „sic“ inquit „in vetustissimo illo
„exemplari quod a Poggio Florentino e Ger-
„mania olim fuit allatum, nuper Florentiae
„legi.“ Hic an ne voluerit quidem nisi
transcriptum a Poggio exemplum signifi-
care, vel archetypon falso existimarit, equi-
dem non dixerim. Etiam Petrus Crinitus
de honesta disciplina 18, 2 Codicem hunc
a Poggio advectum (sed e Gallia, falso) nar-
rat. Ipse autem aliquoties initio notarum
mearum Poggianum appellavi hunc librum,
cum ista, propter Turicensem Codicem nata,
dubitatio in mentem nondum venisset. Certe
vel absque Mabillonii testimonio fuisset, ve-
rosimilius erat Codicem ab Abbate Sangal-
lensi concessum Poggio esse potius transcri-
bendum quam asportandum. Et de apo-
grapho testatur ipse Poggius (vid. Fabr. bibl.
lat. Ern. p. 260.) sicuti monet etiam Bandi-
nius. Quidquid id est de Menaechmis illis
Codicum Sangallensium, utrumque veterri-
mum esse mihi plane persuadeo. Neque

enim magis quam Gefnerus in Praef. ad Qu. dubito, quin Codd. Quintiliani extiterint et hodie extent Poggiano antiquiores vel ei saltem aequales. His annúmero Bodlejanum, Almelovenianum, Argentoratensem, cujus quo minus pleniorē notitiā daret Obrechtus, morte impeditus est; post eum vero retractavit nemo. Qualem librarii stuporem in Turicensi Codice animadverti narrat Sulzbergerus, idem comparet in Almeloveniano, cujus rei exempla quaedam collegit Lochmannus l. c. p. 6, et ipse in notis demonstravi. Verissime autem Sulzbergerus monet, multum auctoritatis Codici accedere ex ipsis hisce vitiis, quoniam qui recentioribus seculis describerent veteres libros, adeo imperiti fere non erant. His ego Codicibus sum usus, praeter eos, quorum collatio est apud Burmannum. Fuit cum affulgeret spes etiam Leidenses thesauros in usum editionis meae convertendi. Ruhkenius enim in literis datis ad me d. 20. Oct. 1793. „Bibliotheca“ ait „Leidensis tibi „tot ac tanta rei bene gerendae praesidia „suppeditabit, ut praeterea non ita multum „requirendum videatur. Nam post editum „a Burmanno Quintilianum in Bibliothecam

„publicam venerunt duo Codd. MSS. nondum excussi, plures MSS. collationes partim a summo viro, Io. Frid. Gronovio, partim a Laurentio Theodoro Gronovio factae. Denique ipse apparatus, quem Ernestus collegerat, care redemptum, in eandem intuli Bibliothecam.“ Erat summa mihi gratificandi voluntas in Ruhnkenio, viro a nobis, quotquot per Europam veteres literas colimus, pro horum sacrorum Antistite, venerando. Neque minores ei gratias habeo, quod tantum concedere voluit homini cognito ex brevissima in docta urbe commoratione; etsi temporum nostrorum iniquitas invidit mihi hasce opes, laetiore fortasse Europae fortuna aliquando usurpandas. Eadem temporum felicior conditio expectanda est ad obtinendum aliorum, qui in ipsa Germania servari feruntur, librorum usum. Ipse enim, cum Bambergae versarer in itinere, ex indice Codd. MSS. qui sunt in bibliotheca Capituli notavi „Quintiliani Institutiones Oratorias, Codicem membran. seculi decimi.“ Gerkius in Itineratio T. 1, p. 371. narrat servari in bibliotheca Canonicae Pollinganae in Bavaria Cod. membr. Quint. Sec. 14. Fol. parvo.

Ex insigni editionum, quae factae sunt scriptoris mei, multitudine non contemnendum adhibui numerum neque poenitenda exempla. Principe quidem editione (quae est Campani, curata Romae, anno MCCCCLXX) pariter ac secunda Andreana, progressa illa eodem anno, item Romae, ex officina Germanorum Pannarz et Sweinheim, carui. Campanianam cum Capperonnerius Parisiis non inveniret, communicavit cum eo aliquot locorum ejus collationem Metarius, qui et in Epistola ad Clericum de antt. Qu. Edd. quaedam Lectionum specimina exhibet, nactus exemplum vetustissimi libri ex bibliotheca Pembrokiana. Nec ullus praeterea editor hanc editionem cum textu contendit. Multis abhinc annis, cum in Regis nostra aula versaretur doctissimus Imperatoris orator Revitius Comes, etiam Berolini poterat spectari hic liber, quoniam inter bibliothecae ejus lectissimae cimelia servabatur, quae nunc Comitum Spencerum habet dominum, ut duo in insula veterum literarum studiosissima hujus editionis exempla esse constet, dum in reliquis terris ne uni quidem editori post tria secula potiri ea contingit. Andreanam Gibsonus contulit et excerptit, neque tamen

omne tractandae ipsius desiderium exemit. Quae deinceps prima prodiit scriptoris repetitio, Venetiis per M. Nicolaum Jenfonium, ea primum a Gesnero cum vulgato textu comparata, mihi quoque usurpanda est concessa ab Henricio V. C. qui praeest scholae Ruppiniensi. Cum enim undecim abhinc annis civitas ista acerbissimo incendio affligeretur, etiam schola ejusque literata supellex arsit, coepitque aegre deinceps popularium et exterorum quoque beneficiis restitui. Tunc igitur per tribunum quendam legionum Borussiae liber scholae Ruppiniensi fuit impetratus, pretiosissimum munus Monachi docti in Franconia. Splendidam hanc editionem, sed a Gesnero aliisque satis superque descriptam, aequae ac Codicem Gothanum ita consului, ut quae Gesnerum vel fugissent vel sefellissent diligenter notarem. Reliquarum, quibus sum usus, indiculum hic subijciam, pauca, ubi visum fuerit de singularum conditione exponens.

Tarvisii per Dionysium Bononiensem ac Peregrinum ejus socium. Anno D. M. CCCC. LXXXII. Die XXII mensis Octobris. F. Liber meus est.

Venetis per Bonetum Locatellum — Anno —
M. CCCC. LXCIII. XVI. Kalendas Sextiles
F. Recte Metarius in Annal. typ. Tom. 1.
p. 559. monet in hoc titulo mendose nu-
meralibus inferi literam L. Est enim anni
1493. E bibl. Regia Berol.

Ibid. per Peregrinum de Pasqualibus de Bo-
nonia Anno domini M. CCCC. IXXXXIII.
Die XVIII Augusti. F. E bibl. Regia Berol.
De hac identidem monui quaedam in no-
tis, ubi minus vere de ea sensisse videre-
tur Ernestus in bibl. latina Fabr.

Ibid. ope et impensa Georgii de Rusconibus.
A. D. M. CCCCC. XII. Die XIII Augusti,
Regnante inclyto Principe Leonardo Lo-
redano. F. Meus est liber. De hac quo-
que editione non usquequaque recte ex-
ponit Ernestus.

Ibid. apud Aldum. M. D. XIII (in Gesneri
praef. 1512. per sphaema) 4. E bibl. Reg.

Parisiis. In aedibus Ascensianis ad Idus Jan-
nuarii M. D. XVI. F. E bibl. Reg. Hunc
librum a se tractatum non prodit Burman-
nus, qui tamen identidem aliqua profert e
notis Iodoci Badii Ascensii, quae potuit

ex editione anni 1528, I. Bad. Asc. depro-
mere; etsi ne hanc quidem a se usurpatam
testatur. Ipse autem in primis diligenter
eam contuli, cum et Codicem „quem“ ut
est in titulo „Laurentius Vallensis et pos-
„sedisse et emendasse magnis argumentis
„convincitur“ repraesentaret sola, et mul-
tas eruditissimi editoris optimae frugis no-
tas contineret, neque ab ullo eorum, qui
novissime in Quintiliano occupati fuerunt,
constanter esset consultata.

Ibidem. M. Fabii Quintiliani grammatica ad-
modum brevis et studiose publi perquam
utilis. 4. Venundatur in vico divi Iacobi
ad signum Leonis argentei f. l. et a. Sed
his maxime temporibus videtur accensfen-
dus liber pro typorum ratione. Conti-
net primi Qu. libri Capita 4 — 9. Insigni,
quod titulus praefert, insculptum est no-
men: P. Viart. Meus est libellus. Memo-
rat eundem Ern. in bibl. Fabr. lat. T. 2.
p. 265. Not. p.

Ibidem. Secunda I. Badii Ascensii editio Anni
1519. F. Mirifice ea recedens a priori il-
la, quam modo recensuimus, et fere con-
sentiens cum recentioribus, ut subinde

animadverti in notis; caret haec repetitio notis omnibus. Est inter meos libros.

Coloniae in aedibus Eucharri Cervicorni et Heronis Fuchs. Anno — M. D. XXI. mense Martio. F. Ipse titulus insignem cum secunda Badiana convenientiam, alioqui manifestam, ostendit. In harum enim editionum utraque Thraonicae jactantiae est titulus, cujusmodi nihil conspicitur in priore Badii editione anni 1516. Tali enim hic promissor infit hiatu: „M. F. Q. „I. O. L. XII una cum Declamationibus“ (cae autem a priore Badii absunt) „argutissimis ad *horrendae vetustatis* exemplar repositis“ Vides Codicem, cujus jactatur vetustas, esse Declamationum solarum; vicissim MSti Vallenfis, in Institutionibus adhibiti, nulla mentio. E bibliotheca Gymnasii nostri.

Venetiis apud Aldum. In titulo comparet annus MDXXII, ad calcem operis autem M. D. XXI. mense Januario. 4. E bibl. Reg.

Basileae, per Balthasarem Lasium, mense Augusto, Anno M. D. XLI. 8.

Ibid. apud Robertum Winter, A. M. D. XLIII.
 mense Martio. 4. Non est diversa a pro-
 xima, nisi quod accedunt novendecim De-
 clamationes.

Lugduni apud Sebastianum Gryphium. 1544.
 8.

Genevae. Excudebat Jacobus Stoer. M. D.
 XCI. 8.

Ibidem. Sumptibus Petri Chouët. M. DC.
 XLI. 8.

Lugduni Batav. ex officina Hackiana. 1665. 8.

Oxoniae, e Theatro Sheldoniano. 1693. 4.
 Edmundus Gibson, qui hanc editionem
 curavit, cum redderet recensioem Lei-
 densem, cum eadem contulit tres Codices
 MSS. in trium Collegiorum bibliothecis
 repositos, itemque veteres editiones octo.
 Quarum tres cum et ipse tractarem, anim-
 adverti, non ubique eam fuisse in homine
 diligentiam, cujus spem fecerat Burmanni
 de Gibsoniana editione iudicium. Est igitur
 optabile, ut denuo sibi sumat hoc ne-
 gotii aliquis e doctis celeberrimarum uni-
 versitatum (quoniam Ioannensis est Col-
 legii Cantabrigiensis) viris, qui diligen-

tius conferat tres Codices Gibsonianos simulque editionem Andreanam, de qua supra dixi. Id in primis male me habuit, quod nusquam notavit Gibsonus, in quibus potissimum locis mutili essent, quos in genere non esse integros monuit, libri Ioannensis et Baliolensis. Hic interim teneat lector, Codicem Bodlejanum, cum Almeloventiano et Turicensi insignem animadvertimus convenientiam (et fortasse major appareret, si accuratius esset excussus), eandem, testante Gibsono, quam horum utrumque, ostendere librarii imperitiam,

Argentorati, ex recensione Ulrici Obrechtii.
1698. 4. Obrechtus, ut supra monui, morte occupatus fuit, quo minus „pecu-
„liare volumen, quod notas suas et prae-
„cipuos insuper eruditorum virorum com-
„mentarios complecteretur,“ emitteret. Adhibuit vir doctus ad repurgandum textum opes Gibsonianas, Bodlejanum praecipue, ut in epistola dedicatoria ad Gibsonum testatur, Codicem; sed et proprias dotes offert liber, quippe Codicis MS. bibliothecae Argentoratensis scripturas exhibens.

Hae autem quales sint proprie, cum et conjectura sua usum se profiteatur Obrechtus, ipsa quidem editio neminem docet, et hic quoque Codex, qui videtur esse praestantissimus proximeque ad Turic. Alm. Bodl. accedere, expectat novum collatorem, qui facile potest ei contingere in urbe, ubi Brunckius, Schweigheuserus, Oberlinus tutantur nostras literas. Ex aliqua parte desiderium nostrum levavit Obrechtus praemittens textui „indicem quorundam locorum quos — emendavit.“ Ipse in ea, quam dixi epistola rectissime sentit de omni hoc negotio. Nam „Vulnera“ ait „ut sanari se patiantur, cruda sunt tractanda et callus, quod obductis male cicatricibus fieri solet, ad vivum refecandus. E corruptis certe locis nullus felicius correxerit qui arte et iudicio valet, quam qui et a librariis imperitissime scripti et ab emendatoribus pro desperatissimis abjecti sunt.“

Altenburgi ex officina Richteria 1773. 8.

Hic ponere malui curatam ab Harlete V. C. repetitionem Rollinianaepitomes, quam suae proprie aetati reddere. Notum

est Rollini institutum breviandi rhetoris. Editum fuit compendium hoc Parisiis 1715. 12. Monendum videtur, Rollinum nullam habuisse curam Gibsonianae vel Obrechtinae editionum.

Lugduni B. 1720. 4. Burmanni editio justam habet in singulis locis Codicum recensionem, quos repraesentat novem, si Argentoratensem complecteris. Bodl. Bal. Ioann. Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. Arg. praeter quosdam raro citatos, ut Poullainii et Colbertinum. Ad hosce igitur Burmannianos cum accedant et Vallensis, a Badio usurpatus, et tres mei, efficitur numerus tredecim Codicum, quorum auctoritate adhuc nititur textus Quintilianeus.

Parisiis. 1725. F. Capperonnerius quantas poenas dederit Burmanno, a se satis proterve lacescito, etiam in vulgus notum est. Verissima est sententia Ernesti bibl. lat. 2, 275, in critica ratione Burmanno inferiorem longe Capperonnerium judicantis, ceterum ejus in Quintiliano, in primis e Graecis Rhetoribus illustrando, operam non contemnendam esse statuentis. Quidquid enim maledicit et ridet in Epistola

ad Claud. Capperonnerium scripta (L. B. 1726. 4.) Burmannus, rhetorices artificialis notitia, qualis erat profecto haud exigua in Capperonnerio, necessaria plane est ad interpretandum Fabium, imo ad pretium variantibus scripturis assignandum. Hanc vero dum infra se positam existimat Burmannus, scriptorem suum saepe non est assecutus. Et profecto mira est simplicitas, earum se rerum imperitum et securum profiteri, quas tractet scriptor quem edis. Vicissim Capperonnerius puerilem, an dicam anilem, in hacce ἐντροχία jactantiam prae se fert, sexcenties easdem explicationes ingerens, et stemmata futillissimarum notionum, magno cum strepitu, evolvens, velut ad 3, 6, 86. et 5, 10, 57, quem recte explodit Burmannus Epist. p. 34. Criticam rationem plane ignorat idem, nisi sicubi notitia rerum adigit eum et cogit quasi ad agnoscendam veram scripturam, quod aliquoties ei accidisse in notis monemus. Etiam orationis Latinae insignem plerumque prodit imperitiam. Duo autem sunt quae aegerrime tulerim in hoc homine, unum quod Parisienses Codices, quorum aditu nequaquam pro-

libebatur, raro, imo nunquam, confu-
luit, quod merito exprobrat ei Burmannus
in Epist. p. 79. ad Qu. 6, 2, 3. p. Capp.
361.; alterum quod, cum repeteret Bur-
mannianam editionem, refecandis quibus-
dam animadversionibus a se improbatis,
quae vix aliquot plagulas efficerent, ne-
cessitatem fecit, praeter suam, et emendae
et evolvendae etiam illius.

Gottingae. 1738. 4. Gesnero quantum de-
beat Quintilianus, nemo ignorat; neque
meum est de tanto decessore sententiam
ferre.

Wirceburgi. 1782. 8. Chrestomathia Quin-
tiliana. Scholae suae accommodavit, no-
tasque variorum et suas animadversiones
adjecit Bonaventura Andres.

Ibid. 1793. 8. Chr. Qu. quam classibus hu-
manioribus accommodavit notis variorum
et suis, adjecta in sermone patrio appen-
dice auxit et dilucidavit Laurentius Blafs.
Postremas ambas pro una recensere et ju-
dicare visum est, etsi levis apparet diver-
sitas. Placuit Exjesuitis Quintilianum re-
ducere in scholas suas, sed ita ut ipsum
quoque Rollinum contraherent et breviam

rent. Mira inter hujus collegii homines intercedit bonorum communio, ut ne appareat quidem, Blalsii opus repetitum esse ex Andretis, nisi ei, qui hoc quoque usurparit. Philologo totum hoc institutum non magnopere probetur, ubi vetus scriptor ad formam recentioris compendii redigitur, artiumque praeceptis oneratur e popularium operibus excerptis, quod longe secus est in Rollino. Chrestomathiam *Quintilianam*, ut vocant qui hanc epitomen adornarunt, quam recte defendant, si defendunt, exemplo Columnae Trajanae, viae Appiae, legis Semproniae, nescio equidem; displicet tamen quod novare aliquid maluerunt, quam *Quintilianaeum* appellare cum tot viris doctissimis, quidquid pertineret ad scriptorem nostrum. Neque magnam committendae et continuandae orationis sollertiam in hoc negotio praestiterunt, cum Fabium juberent hunc in modum loqui: „Inde erit status, quod — „*auditor* spectandum maxime intelligit: „quod *esset* in causa potentissimum, et in „quo maxime res *verteretur*.“ Frustra Grammaticus hic structuram expedire laboret, et temporis aut modi rationem red-

dere conetur in verbis signatis. Fabius quidem, mirus lucidi ordinis et expeditae orationis artifex, priora illa usque ad *intelligit* ponit 3, 6, 9; multis vero interjectis aliis, §. ejusdem capituli 21, posteriora dicit in sensu integro, ubi praecedit: „Nostra opinio semper haec fuit,“ ita ut salva et elegans sit structura in imperfectis istis conjunctivi. Debebant igitur immutare haec paululum, ut latina, imo sana, manerent; quod facere ceteroqui religiosis non fuit, quoniam *auditor* scripserunt modo pro eo, quod est apud Quintilianum, *judex*. Nunc, dum presse sequitur scriptorem epitomator Andres, injuriam fecit disertissimo homini. Andretem vero simpliciter expressit Blasius, etsi alias deferens eundem, et plura etiam ressecans.

Ex hoc, quem egi, censu editionum meorum apparet, ut bonas multas imo capitales mihi praesto esse, ita non paucis iisque magnae auctoritatis, ut Stephanianis, Vidovaei, Vascofani, Gallandi me carere, quae fortasse aliquando dominorum facilitate mihi contingent utendae. Amplissimum omnium, quotquot factae sunt, editionum indicem me-

cum communicavit vir rei librariae veterum scriptorum peritissimus, Bruggemannus, qui nuper, in editionibus Britannorum studio curatis, ostendit, quanto intervallo ceterorum, qui hanc spartam ornassent, industriam post se relinqueret. Commentarium adhuc diligentissimum et copiosissimum ad hoc opus composuisse mihi quidem videtur Raphael Regius, qui si Vallae multa sublegit, quae est Badii Ascensii accusatio, manu ascriptas in Codice suo notas Laurentinas habentis, nobis tamen auctor suorum haberi debet, quoniam Laurentii Vallae illa commenta aetatem non tulerunt. Nam quod Veneta editio (1494) titulo promittit Vallam Institutionum harum interpretem, ejus notae, ut monet etiam Ernestus bibl. lat. p. 269. ultra secundum librum non pertinent. Eandem vero esse primam Vallae in hac editione notam, et Regii in Locatelliana, quod narrat idem Ernestus, equidem non reperio. Sed rectissime animadvertit Burmannus in praef. „multa Regium emendare, quae VV. DD. in Italia in ipso Poggii Codice, satis vitioso, jam mutanda censuerint.“ Ex Regio deinceps editores Fabii, quicumque aliquid explicationis adjece-

runt, fere pendent; maxime Turnebus ille, ut vult audire, cujus nomen esse fictitium satis cognitum est testimonio, quod in praefatione apposuit Capperonnerius p. VI, Jacobi Mentelii, Medici Parisiensis (mortui 1690), cui similia prodit manus antiqua, visa Gesnero in exemplo horum Commentariorum, prostantium Parisiis 1756. Narrantur enim iidem paene ad verbum e Philandro esse transcripti. Hujus quidem ipsius Philandri notas breves, quae sunt seorsim editae, narrante Ernesto in bibl. lat. p. 271. Lugduni 1535. 8. inspicere mihi non contigit, ut judicare possem, an nihil differrent castigationibus ejusdem, quae comparent in Basileensibus meis. Sunt autem ejus animadversiones profecto non proletariae. Ne Antonii quidem Pini commentarium in librum tertium usurpare potui integrum, quoniam Burmannus non nisi excerptas ejus habet notas, aliis autem editionibus Pinum totum complexis careo. Neque poenitet, si vera sunt, quae de eo prodit Burmannus in praefatione. In Critica ratione omnium minime mihi se probavit Petrus Francius, de cujus conjecturis identidem, quae sentirem, libere sum professus. Neque vereor hanc mihi libertatem

pro aliquo piaculo exprobratum iri. Magni sane facio virum, Latini, imo Graeci, carminis non poenitendum artificem, quem praesertim nostrorum principum, velut Frederici Gulielmi magni, res gestas nostraque instituta, velut Academiam Fridericianam, vel praecipue celebrantem, etiam caritate quadam patriae exosculari debeam. Sed diligentia, si quid video, et acumine in alienis sensibus perspiciendis et divinandis caruit homo poetici magis caloris, quam Criticae accuratationis. Tot autem eruditorum laboribus in meo scriptore collocatis, fieri non potuit, quin plurima jam satis explanata reperirem. Quo in genere nihil ultra lectori debebatur a me, quam ut hasce opes quam religiosissime in ejus commodum converterem. Et recte videor me tueri Quintiliani mei dicto: „Pravum est quoddam studium nihil eorum quae prior aliquis occupavit dicendi; quae ambitio procul aberit a me. Dicam enim non utique, quae invenero, sed quae placebunt“ 2, 15, 37. 38.

Praeter editiones justas scriptoris mei, affuerunt mihi etiam quidam eruditorum libelli, quibus ejusdem interpretationes con-

tinerentur. Ex quibus si qui me lafuerint magnas ei habebō gratias, qui mihi eorum notitiam voluerit impertiri. Neque dubito, quin multae ſingulorum locorum explicationes in aliorum ſcriptorum editionibus obiter propoſitae, induſtriam meam effugerint. Lochmannus V. C. profeſſor Coburgeniſis, cujus ſupra jam a me facta eſt mentio, aliquot proluſionibus ſuis illustravit Fabium. Eas penes me eſſe omnes mihi perſuadeo. Sunt autem quinque annorum 1776. 78. 88. 89. 90. Hujus viri et diligentiam et eruditionem ſaepe agnovi; fuit etiam ubi praeceptam aliquam conjecturam dolerem. Sed lectoris non refert, ſi quid veri eſt inventum, utrum hoc plures deinceps ipſi viderint, an unus ſemel monſtravit. Plurimum conduxit mihi labor I. C. T. Erneſti, Profeſſoris Lipſienſis, qui utriusque linguae technologiā, quam vocat, rhetoricam ſingularibus libris perſecutus eſt. Major quidem hujus voluminis pars typis etiam expreſſa erat, antequam ad me perferretur rhetoricae Romanae lexicon; apparebit tamen legendis notis meis, quantum utrique operi debeam. Gedoyni Francogallicam, et Henkii V. R. Germanicam Quintiliani verſionem inconful-

tas non praetermissi, magis tamen adhuc occupatus in illa, quoniam hic non nisi exiguam priorum librorum partem in epitomen suam contulit. Sic brevissimam scriptoris mei particulam a Gedikio V. Celeb. patrio sermone redditam in libro cui titulum fecit *Aristoteles und Bafedow*, comitem habui laboris mei, sed, quod dolebam, parum diuturnam. Evolvi etiam Italicam Fabii versionem, editam Vercellis 1730 a Garillio, Taurinensi, sed cito abjeci, cum eas, quas titulus pollicebatur, notas nonnisi ex vulgaribus editionibus corrasas viderem, agnoscerem vero, imparem profecto ad hoc opus accessisse, qui palmariam illam Argentoratensis Codicis scripturam 3, 7, 19, ubi Irus reponitur, hac annotatione instruxisset dicam an inquinasset: „*si crede*“ (o simplicem narratorem, qui nullum suum interponat iudicium!) „*che il testo sia sconciato*.“ Adeone ignorabat Irum, ut miro *ἐξμαίω* sanatum locum etiam corruptum crederet, quoniam sane Capperonnerius, ex quo fere pendet, ad Homerum non ablegabat, quod modo in Therſite fecerat?

Dum vero priorum in scriptore meo errores libere noto, non sum ignarus quantam

ego vicissim reprehendendi materiam sequentibus reliquerim. Quam ut, pro virili parte, praesumam et minuam, ea quae inter preli moras posterioribus curis melius perspexisse videor, age percenseamus. Ponam varias quoque scripturas meorum librorum insigniores, suis locis a me praetermissas.

Epistola ad Tryphonem. Quod dixi *bibliopolae* appellationem abesse a Guelf., praeterea animadvertendum est, in isto Codice, sicuti in ed. Jenfon. nullam ne *Tryphonis* quidem comparere mentionem, sed hoc esse initium totius operis: *Quintilianus Victorio.*

Prooem. primi libri §. 27. Adde ad notam Criticam: Cf. *Prooem. libri sexti §. 11.* ubi *constantia* discrete fecernitur a *fortuitis*.

1, 1, 2. *Sed ut plus efficiat, aut minus.* Sine annotatione praetermisi locum, quem tamen perperam cepisse nunc quidem mihi videor. *Ut* positum hic esse pro *etsi*, qui est usus etiam nostro scriptori frequentissimus, plane credo Celeb. Gedikio, qui in nota ad versionem vernaculam hujus *ἐπίστεως* negat ullum esse in loco subjectum si *ut* interpreteris *ita, ut*. Contra, si *ut* sit *etsi*, inventum esse subjectum, quod e voce *nemo* debeat promi, in quo comprehensum sit *aliquis*; hoc autem maxime convenire loco. Tum colon tollas post *minus*, et verba *sed — minus* duabus virgulis coerceas. Meliorem equidem non reperio interpretationem.

1, 1, 11. *velim — assiduus.* Adde ad not. Crit.: Sed c. 2, 5 *assiduus* de amico vel liberto. Quod autem (p. 25 extr.) dixi *unus assid.* sine substantivo, intellecto saltem, esse durum, habes 1, 11, 14 *diligens*

aliquis ac peritus. Quod ibi *aliquis*, hoc nostro loco fuerit *unus*.

1, 2, 4. *Affunt multa.* Debebant moneri haec in nott. Critt.: Jenf. (tac. Gesn.) *et sunt.* Goth. (tac. eod.) *et adsunt* cum edd. ante Gesn. omnibus praeter Obr. Nostrum e Palatino reponere suasit Gebhardus in Crepundd. p. 20. improbante Barthio in Adversf. p. 1450. Codd. memorantur nulli. *Et* omissum recte non puto. Fit enim tumida et confragosa oratio. *Affunt* (vel *adsunt*; hoc autem natum arbitror ex *et sunt*) an *sunt* scribatur, parum refert, quanquam illud exemplis commendare studet Gebh.

1, 2, 13. *de partitionibus.* Longe verius iis, quae in not. exeg. dicimus, est quod docet Ernestus in Lexico Techn. Lat. in voce *partit.* Significatur enim doctrina de statibus, reliquisque in rhetorica artificialibus, quam Graeci appellant *διαίρεσιν*, unde Menandri rhetoris titulus, *διαίρεσις τῶν ἐπιδεικτικῶν*, itemque Hermogenis *τέχνη ῥητορικὴ διαίρετική.* Vide eundem Ernest. in Lex. Techn. Graec. v. *διαίρεσις.*

1, 2, 26. *prima elementa.* Subit mutare vocem *elem.* in *emolumenta*, dicta pro *profectibus.* cf. Ruhnk. et alios VV. DD. ad Vellej. 2, 78, 1. item nostrum 3, 8, 7. Leniore profecto metonymia quam in *elementis.* Adjuvare videtur conjecturam, quod modo erant „*profectus* firmiores,“ quibus et ipsis persona imponebatur. Sic etiam 2, 3, 10.

1, 4, 10. *et Uos.* Sic et Jenf. (tac. Gesn.)

1, 4, 10. *aut duas.* Non prorsus apertum est, modo ad „*unam*,“ *syllabam* sit intelligendum, an *vocalem.* In priore ratione, illud quod subjicitur „*nisi quis* „— *fieri*“ non bene procedit, in altera, quae sola vera nunc videtur, exemplo non potest esse *duas.* Opus enim est significatione diphthongi, quae *duas* quidem

habet vocales, sed *unam* syllabam. Sententia haec est: „Vocales deinceps positae et in unam syllabam coagmentatae“ (id enim significare vocem „*junguntur*“ h. l. apparet attendenti) „faciunt aut *unam* (vocale) ut „*veemens*, aut *duas* (vocales) ut *aut*. Nam tres vocales „nunquam junguntur, ita ut sint in una syllaba, nisi forte aliqua earum fungatur officio consonantis, ut *vae*.“ Perperam igitur sum secutus Gesnerum, ad *duas* intelligentem „syllabas“ et exemplum in ipsa voce agnoscentem, qui error repetitur in nota Critica p. 66. v. 5.

1, 4, 13. *ac lasēs*. Haec verba omittit et Turic. Cod.

1, 4, 14. *vav simili*. Turic. cum Alm. *velut simili*. Buttmannus vocem hanc sive *vav*, sive *vel*, sive *velut*, abjici malit, ut jam legatur „pro aspiratione „*simili*“ (videl. ipsi ei, in cujus locum subit, aspirationi similis est litera F) „litera.“ Hanc sententiam fortasse etiam ex recepta efficias, transponendo saltem „*simili* „*vav*,“ ut *vav* sit, non quidem dativus pendens a „*simili*,“ sed ablativus ab „utentes.“ Solet enim sic loqui Qu. „C litera“ ut hic „*vav*“ (vel F) „litera.“ Obr. sic: „velut simili F litera.“

1, 4, 20. *duntaxat auctoribus*. De *duntaxat* vide me retractantem ad 3, 8, 10. Confer Plin. Epist. 9, 34. „Audio me male legere, *duntaxat* versus.“

1, 4, 20. *Palaemon*. Debebam referre h. l., *Palaemonem* ipsius Fabii fuisse magistrum, ex narratione scholiastae Juvenalis ad Sat. 6, 452.

1, 5, 17. *divisio Europai*. Turic. *Europae et Asiae*. Si divisio est in prima syllaba, dicas verum esse *Europae*, sine additamento, pro more Quintiliani justam structuram, quoad ejus fieri potest, plerumque servantis. Pendebit genitivus a voce *divisio*; et nihilominus in

ipsa quoque syllaba *ae* fuerit demonstrata divisio. Etiam Turicensis vocem Graecam *διαίρεσις* omittit.

1, 5, 19. *Si H litera est non nota.* Buttmannus verba haec glossam putat, quae si absint *cujus* facilius ad aspirationem referatur (cf. tamen 3, 9, 1); in qua ratione novam sententiam a *Cujus* vult inchoari.

1, 5, 22. *ut videlicet.* An forte abjiciemus *ut*, tanquam natum ex male repetita sequentis prima syllaba *ui*?

1, 5, 24 (p. 105 not. Cr. v. 15 ad verba: *Magis tamen — placet*). Ex structura ipsa participii *cogentes* probabilior fit prior loci interpretatio. Si enim alios trisyllabum hoc nomen fecisse, circumducentes penultimam, voluisset significare, alios disyllabum, flectentes ultimam, videtur ita potius fuisse scripturus: „quam „qui — in unam cogunt et deinde flectunt, dupl. pecc.“ Fortasse igitur ipsum illud, quod rejeci, *Appi*, verum est, modo constaret Quintiliani tempore usum illum genitivorum in *i*, non autem in *ii*, de quo ago ad 3, 5, 17, plane fuisse abolitum, ut, miro sane casu, Horatiani *moris* Quintilianus imperitior Bentlejo reperiretur, et improbaret id, quod hic ab optimis quibusque ante Ovidium scriptoribus unice frequentatum ostendit. Apparet autem, male circumflexu signari hodie a quibusdam ablativos primae decl. Nunquam enim ultima flexa est a Romanis. Apicem inscribere debent, quicumque signum requirunt. cf. 1, 7, 3 et Fosterum eo ipso loco, quem citavi in nota priorem.

1, 5, 24. *item Terei Nereiue.* Non magna fuerit audacia, si quis hanc appendiculam pro spuria rejiciat.

1, 5, 31. *itaque.* Cod. Turic. a manu secunda *utique.*

1, 5, 33. *soni quibus — nationes reprehendimus.* Conjicit Heindorfius *in quibus*, ut praepositio exciderit post *soni*.

1, 5, 39. *igitur in initio.* cf. dicta ad 3, 8, 24. item 1, 1, 1.

1, 5, 57. *petorritum.* Admonuit me Buttmanus in Lexico Celtico Bulleti inveniri utrumque et *pe-toar* vel *pedwar* (quatuor) et *rit* (rota), ut jam et origo sua Gallica et geminata litera R consent vocabulo. Idem vero etymon ipse Bulletus tentat in v. *petorritum*.

1, 5, 60. *ut Pal. ac Tel. — dicerentur.* Receptam exhibet Pierius quoque ad Aeneid. 8, 506, qui hoc Quintiliani loco utitur, nisi quod *ac* deest ibi, et *diceretur* pro *dicerentur*. Agit autem Pierius de hac ipsa quaestione Grammatica, ut et Servius ad Aen. 8, 603, qui Graecam formam metri causa desertam ait.

1, 5, 61. *apud Ciceronem Hermagora.* Sed improbat Quintiliani observationem, eumque bono Ciceronis Codice usum negat Bentlejus ad Millium p. 518. 19. ed. Lips. (R. Bentleji Opuscula philologica 1781. 8.)

1, 5, 65. *imperterritus.* Ad poëtarum et oratorum diversam in verbis usurpandis rationem cf. 10, 1, 28.

1, 5, 72. *Jam ne balare.* Puto legendum *Nam n. b.* Frequens confusio. cf. Drakenb. ad Sil. Ital. 9, 242. item nostr. 1, 10, 37.

1, 6, 5. *diminutione.* In hac voce aliquoties dormitavi, modo *di* scribens (cf. 1, 5, 46.) modo *de*, ut mox §. 6. Ex etymo quidem *de* locum tuetur, quod et hic et §. 6. Guelf. vindicat. Quanquam Priscianus p. Putsch. 557. agnoscit *di*, cum repetat e *dis*. Etiam supra, aliisque locis, vett. edd. et ipsi Codd. fere *diminuo* exhibent.

1, 6, 5. *domus*. Buttmannus pro hac voce con-
jicit *humus*; verisimillime, cum sic analogiae ipsius flu-
ctuatio ostendatur.

1, 6, 16. *quid quoque modo*. Sic et Turic. Monet
quae huc faciunt, de *quoquo modo* in primis, I. H. Vos-
sius ad Virg. Ecl. 3, 109. p. 155.

1, 6, 31. *Pici*. Suspiciatur Buttmannus *ci* in
scriptura Codicum *Pithici* adhaesisse ex eo quod pro-
tinus infertur *cur*. Sic remanserit *Pithi*, quod possit vi-
deri corruptum ex *Paeti*. Sed non apparere, cur ex
magna turba cognominum significantium hoc maxime
seligeret Qu., in quo neque ex historia quidquam, ut in
Bruto et Publicola, neque aliunde observandum esset.
Reponi itaque velit idem: *Quinti*, quod fuerit signatum
Quiti. In hoc enim nomine docebit Grammaticus,
hoc et similia, ex numeris repetita, simplicissimam olim
praebuisse denominandi rationem iis, quibus plures
essent liberi, postea vulgaria facta nomina. *Pici* ipsum,
quod quidem a Codice defendi videtur nullo, etiam hoc
habere, quod displiceat, quia minime sit consentaneum,
nomen antiquissimi herois Itali subjungi Romanis.

1, 6, 36. *argumento*; ἡΐθ. Turic. inserit *iuūi*,
et *juvit* etiam Jenf. (tac. Gesn.)

1, 6, 38. *etymologiae subjicere*. Perperam acce-
pi sententiam Quintiliani. Eo enim tendit, ut signifi-
cetur, quosdam latius definiisse *etymologiae* vocem, ut
ea vel apertissimas nominum et verborum declinationes
comprehenderet, cujusmodi exempla subjicit, cum ve-
rius *hujus nominis honos* nonnisi difficilibus in hoc ge-
nere quaestionibus debeatur. cf. 1, 7, 1.

1, 6, 40. *exanclare*. Ad finem notae Cr. adde:
Idem judicium est Mureti Varr. lectt. 13, 17.

1, 6, 44. *lavamur — tondemur.* Adde ad not. Cr.: Fortasse tamen non tam male Varro perspexit rationem locutionis, nam sane cum totus aqua submergor, nullum corporis mei membrum lavat, verum omnia lavantur.

1, 7, 10. *significat.* Etiam Jenf. (tac. Gesn.) et Tarv. dant *significant.*

1, 7, 12. *vesperuginem.* Etiam Turic. *vesperue-
ruginem,* ut videatur cum hoc facere Cod. Argent.

1, 7, 17. *et similia.* Turic. inserit *his,* non male. cf. 2, 10, 14. 2, 17, 4.

1, 7, 18. *Ai syllabam.* Adde ad not. Cr.: „Edd. „vett. omnes:“ (exc. Jenf. quae lacunam relinquit, quo significat librarius in suo Codice fuisse Graecas litteras, et Tarv. quae praefert *de,* quod est idem in Turic.)

1, 7, 29. *haec quoque — excefferint.* Adde ad not. Cr.: *Haec* neutrum h. l. quod sollicitat Gesnerus, firmatur a gemino quod est 3, 6, 62.

1, 7, 33. *Redit.* Turic. *Sedit* cum ex Alm. afferatur *Sedet,* quod et Obr. recepit, ex Arg. fortasse.

1, 8, 2. *plasmate.* Exemplum affectatae hunc in modum pronunciationis esse videtur, quod refert Plutarchus in Bruto p. 1000. A. Intrat conclave, quo se receperant exoptulantes Brutus et Cassius, homo singularis audaciae et vecordiae M. Favonius *μετὰ πλάσματος Φωνῆς ἔπη περαινῶν οἷς τὸν Νέστορα χρώμενον Ὀμηρος ἐπεποιίκει κ. τ. λ.*

1, 8, 7. *De Menandro loquor.* Debebat hic memorari, fuisse moris apud veteres, ut in scholis legeretur Menander. cf. Valesii Emendationes p. 54. it. Fabric. B. G. Harl. 2, 455.

1, 10, 2. *studia*. Debat proponi conjectura Klotzii lenissima et quae vehementer blandiatur: *stadia*, nescio an vera. Recte auctor eo loco ubi suadet emendationem (in edit. Tyrtaei 1767. p. 71.) ablegat ad Broukhufii notam Propert. 3, 20, 25, cui et ipsi reddidit hic *stadiis*, pro *studiis*, cum idonea exemplorum auctoritate. Sed locum Ciceronis, qui paene conficiat rem habes, De Or. 1, 32 extr. „ii qui *ingrediuntur in „stadium“* ubi ante Lambinum legebatur *studium*. Vide an paulo ante De Or. 1, 30 extr. recte mutem „in isto „stadio.“ Aliquot ejusdem confusionis exempla e scriptoribus ecclesiasticis affert *Morelius* in „*Elémens de „Critique“* p. 81. (à Paris 1766. 8.)

1, 10, 4. *quod et M. Cicero*. cf. ad not. Cr. etiam 3, 8, 42. et 3, 11, 13 ubi pro „etiam Cic.“ Turic. „et Cic.“

1, 10, 20. *habent carmen*. Adde ad not. exeg.: cf. §. 32. „suum quoddam *carmen*“ quo fit item verisimile, *carmen* dici pro *modis musicis*.

1, 10, 29. *At si quis*. *Ac* pro *at*, quod malle me dixi in not. exeg., ipsum dat Turic.

1, 10, 37. *Jam primum*. Non solus Guelf. sed et Turic. *Nam pr.*

1, 10, 38. *γραμμικὰ ἀποδ.* Ad firmandam hanc scripturam facit etiam §. 49. ubi „*lineares probationes*.“

1, 10, 48. *Sint extra*. Ad not. Cr. cf. 3, 11, 25.

1, 11, 3. *in his*. Ad not. Cr.: Pertinet haec nota ad id quod sequitur *in his doctoris*. De Goth. et Jenf. dantibus *hujus d.* tacuit Geln. Turic. non memoratur, sed Alm. *hujus d.* Etiam post Aldum dant pravam scripturam Bad. Cerv.

1, 11, 14. *pronunciatione*. Adde ad not. Crit.: Sed obvertit Buttmannus usum nimis hodiernum conjunctionis *et* in tribus nominandis (quo nomine idem

improbat omisſum *ac* inter *Pal.* et *Tel.* 1, 5, 60). Quid ſi abjicis *et*? Ut narrantur dare Bodl. Ioann. Alm. Voff. 3. Ad 3, 6, 25 inſertum *et* ante *extra* non recte videor probaſſe. Eſt tamen illud etiam in Turic. (alt. coll.)

1, 11, 15. *corporis.* Turic. et Guelf. cum Codd., credo, omnibus (niſi quod tacentur Voff. 1. 2.) et edd. ante Bad. *corporum*, quo accedit Ald. ſec. Nec video quare reſeſſum ſit ab hac ſcriptura.

1, 12, 13. *ſubſeciva.* Adde ad not. Cr.: Videntur autem plures ſtare auctores ab eorum parte, qui ſcribunt *ſubſeciva*, vel potius *ſubſciva* (nam ſic in lapide Gruteriano), quo et hic et alibi fere deducit Codd. ſcriptura. cf. Dausquium in h. v. Vol. 2. p. 299. Eſt tamen *ſubſidia* in Jenſ. (quam *ſucceſſiva* dare narrat Geſn.) ſicut in omnibus meis ante Ald. Deinceps hoc revocavit Gryphius, donec verum reſtitueret Obrechtus. Sed Rollin et Burm. *ſubſidia*.

1, 12, 14. *muſicis modis.* (Adde ad not. Crit. *moduletur aut.*) Mira in hac voce ſors eſt conferentium Codicem Gothanum. Cum enim Geſnerus praetermiſſet *notis* in iſto libro, monitus poſtea ab Heuſingero, ne ipſe quidem attendi illam ſcripturam. Eſt autem ea in Codd. ut quidem videtur omnibus, praeter Guelf. Voff. 1. 3. Bern. Ioann. ſi modo nihil peccavimus, quotquot hoſce Codd. inſpeximus. Edd. habent *notis* meae ante Gryph. omnes, et revocavit Obr. Neque jam dubito quin veriſſima ſit haec ſcriptura, quanquam ad hodiernum rei nomen miro modo accedit. Cum tamen ſigna ipſa ſonorum veteribus frequentata eſſe conſtet, quibus literas, varie immutatas, adhibebant, quidni prius etiam, quam vulgo creditur, *notarum* nomen uſurpatum fuerit? cum praefertim nihil habiturum eſſet ignoti vel obſcuro, etiamſi Quintilianus primus hoc loco ſic uteretur vocabulo, addens *muſicis*, quo ſit manifeſtus ſenſus. vid. Cangius in Gloſſ. med. et inf. Lat. voce *Nota* ſecundo loco.

1, 12, 14. *minutissima geometr.* Turic. inserit *usque cum* Bodl. Alm. Bern. ed. Andr. et meis ante Bas. omnibus. Verum credo. Guelf. transponit verba *utique ad minut.* sic: *ad minut. utique*, qua ratione potuit excidere *usque*.

1, 12, 16. *pulcherrima rerum.* Sublimioris orationis locutio, mutuo sumta, ut videtur, a poëtis. Expressam dicas e Virgilio versu Georg. 2, 534. Neque enim accedam I. H. Vossio *rerum* pro *rerumpublicarum* positum accipienti. Alia est ratio cum adjicitur nomen terrae vel populi ad *res*, vel *rem*, cujusmodi sunt omnia, quae appellat, loca. Usus autem poëtarum in hac forma satis est constans. Nam si *maxima rerum Roma* itidem reipublicae significatu dicta videatur Aeneid. 7, 602, Ovidius certe Metam. 8, 49. aliisque locis *pulcherrime rerum* dixit hoc, quem vindico, latiore intellectu. Cui simile est Claudiani „*operum. — pulcherrimus — Mundus*“ De quart. Conf. Honorii v. 284. 85. ubi *operum*, pro *rerum*. Ne ipsi quidem Horatii Scholiastae concedam ad Satt. 1, 9, 4 „*Quid agis dulcissime rerum*“ verba sic dirimenti, ut *rerum* pendeat ex *Quid*. Vides in horum locorum nullo adjectivum referri ad vocem *rerum* (quae foret languida plane et elumbis oratio) sed ad id quod ubique laudetur, ut modo masculinum debeat poni, modo femininum, pro re nata.

1, 12, 17. *lectorem.* In fine notae exeg. adde: Plin. Epist. 5, 19.

2, 1. 12. *pertinere ad oratorem.* Hoc loco non erat negligenda varietas scripturae Turic. *orationem*. Quod quanto praestet recepto, facile sentias, si *statuam*, non *statuarium*, comparari attenderis. Eadem similitudo repetitur in prooemio lib. 7. §. 2. Faciunt autem cum Turic. Codd. Alm. Ioann. Bal. Voss. 2. edd. ante Ald. sec. meae omnes, excepta Ald. pr. Revocavit

orationem Obr. quod et ipse facere debebam, nihil moratus auctoritatem Guelferbytani, quem appello ad 3, 5, 12 in not. Crit.

2, 3, 4. *alter ille etiam*. Turic. post *alt.* inserit *error* cum Bodl. ed. Andr. Jenf. (tac. Gefn.) et meis ante Gryph. omnibus. Ex quo recte efficere videtur Burm. *alter, et ille etiam*. Nani neque vetusta illa, neque recepta plane procedit.

2, 3, 6. *Phidias* — *illa autem quae in ornamentum*. Obversatus Fabio videtur locus Ciceronis De Or. 2, 17 extr. Is autem, praeter miram et nimiam paene convenientiam, quae est ei cum proximi capitis conclusione, habet difficultatem, quam non videtur sustulisse Ernestus, etsi probatus Wyttenbachio V. Celeb. in bibl. Crit. Vol. 1. p. 19. Noster infra (2, 19, 3.) Praxitele utitur exemplo, quo in loco verba fere illa, quae sunt impeditissima apud Ciceronem (De Or. 2, 17) „*illud idem artifex*“ satis apte ponuntur.

2, 4, 2. *accepimus species*. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) *accipimus sp.* cum edd. meis a Gryph. inde usque ad Gefn. qui ex vet. praeteritum revocavit. Videtur aptius praesens, quia significatur recepta inter homines divisio narrationum, non ea, quam in prioribus scriptor ipse fecerit, quo possit deducere praeteritum hoc loco positum. Neque obstat mox comparans *dedimus*, quod proprie de se dicit respiciens ad 1, 8, 18, 1, 9, 2. 6. Peculiaris autem *argumenti* significatus in h. l. invenitur etiam apud Ciceronem de Inv. 1, 19.

2, 6, 2. *et ideo neutrum*. „*Et*“ hoc, natum e postremo eo, quod antecedit, *utrumque*, abjiciendum duco.

2, 8, 7. *sacrorum certaminum*. Adde ad notam ex.: Certamina sacra, nulla loci temporisve quo infi-

tuantur ratione habita, promiscue dicuntur omnia corporis exercendi spectacula ut Digest. 3, 2, 4, 1 aliisque multis Pandectarum locis:

2, 8, 14. *Nicostratus*. Adde ad not. ex.: vide et Dial. de caus. corruptae eloquentiae c. 10. in quo et ipso Nicostratus memoratur, ibique Lipsii not.

2, 11, 4. *pluribus — diebus*. Adde ad notam ex.: Hic magis etiam citandus erat locus 10, 3, 15. qui agit itidem de cogitando et scribendo, quod fit in conclavi, cum undecimi libri sensus actionem ipsam respiciat. Quanquam et ibi est *intueri lacunaria*, sed altero loco *spectantes tectum*, et plane repetuntur, quae hic legimus. Pro *tectum* non (ut dixi in nota) sine Gothano *rectum* hic dat Voss. 2, sed et 10, 3, 15. ubi vicissim nulla Gothani mentio. Contra Jenf. (2, 11, 4.) *tectum*, non *rectum*, ut narrat Gesn.

2, 12, 10. *pedem inc. femur — caedere*. Adde ad not. ex.: Ne ipse quidem Qu., tempore si fiat, improbat vid. 11, 3, 123. De pede ibidem §. 128.

2, 12, 11. *tribuerunt et ineptos*. Guelf. et Turic. *omittunt et* cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. et edd. Jenf. (tac. Gesn.) omnibusque antè Gryph. meis, quod verum existimo. Alio tamen loco pluribus ita praemittitur *et* 2, 17, 8.

2, 13, 9. *nempe enim*. Eadem junguntur ab auctore Dial. de corr. eloqu. c. 35. „Nempe enim duo „genera.“

2, 15, 9. *alioqui*. Eodem fere usu 2, 1, 4.

2, 15, 23. *Athenaeus*. Adde ad not. ex.: Quae et hic dico et repeto ad §. 34, pugnant cum iis, quae §. 14. diserte tribuuntur Hermagorae. Ejus enim finitionem dum manifesto rejicit Quintilianus, non potuit ejusdem esse, quam reliquis omnibus praeferret. Ne-

que enim rem dirimit, si illum §. 14. *oratoris*, hunc autem *rhetorices* finem esse dicas. Me in errorem deduxit Capperonnerius, qui ad 3, 1, 16. affirmat, Fortunatiani artem ex Hermagoreis praeceptis esse expressam. Ad notam Crit. §. 34. erat excitandus locus hujus capitis §. 4, unde appareret Isocratis non posse credi istam finitionem *rhetorices*.

2, 15, 36. *auctor*. Ad not. ex.: cf. Epist. ad Tryph. 1. „legendis auctoribus.“

2, 16, 4. *civitatium*. Ad not. Crit.: cf. 2, 4, 33. ubi plurimi libri (ut Guelf. et edd. pleraeque) itidem omittunt I.

2, 16, 10. *quo bene uti licet*. cf. 2, 10, 3.

2, 17, 41. *perceptionibus*. Non, ut dixi in not. Crit., solus hoc dat Bern. Cod., verum etiam Turic. a prima manu, correctum deinde *praec.*

3, 1, 21. *Laenas*. Sic ipse Turic. ex altera collatione, et supra 1, 4, 25. *Laenates*, quanquam ne illic quidem in omnibus libris. Altera item collatio in Turic. quoque ostendit *Tutilius*, hac ipsa §.

3, 2, 1. *summam*. Ad not. Crit.: Turic. *sumam*, alt. coll.

3, 3, 7. *Idem in Oratore*. Ad not. Crit.: Etiam Turic. *Idem cum in oratore*, a secunda manu.

3, 3, 9. *posita nomine*. Ad not. Crit.: Etiam Turic. ex alt. coll. glossam illam Guelferbytanam habet, sed inserto *dicitur* ante *dispensatio*, et in margine.

3, 4, 14. *mutuantes*. Ad not. Crit.: cf. 3, 5, 6. *ex eo mutuari*.

3, 5, 2. *irruerunt*. Ad not. Crit.: Ex Turic. affertur altera collatione *inruerint*. Sed confer de hoc

post *eumque* conjunctivo Bentley. ad Horat. Satt. 1, 10, 88, qui ex poëtis tuetur indicativum.

3, 5, 3. *cum quibus*. Ad not. ex.: cf. nostr. 2, 21, 8.

3, 5, 18. *intelligimus*. Turic. quoque ex alt. coll. *intellegamus*. Ad usum conjunctivi in tali sententia cf. 3, 4, 10. „quam sane *permittamus*.“

3, 6, 3. *Naucræte*. In nota ex. post *ἐραῖτος* adde: *Ναυκράτης*. Dionys. Halic. in Arte p. 59. Vol. 2.

3, 6, 9. *obtinendum*. Ad not. Crit.: Turic. ipse (ex alt. coll.) *optinendum*.

3, 6, 11. *prima parte*. Ad not. Crit.: cf. 1, 10, 49. „ad efficiendum *quod intendimus*.“

3, 6, 49. *quo dicit quaedam*. Turic. et Alm. *quod d. q.* Sed edd. meae ante Ald. sec. omnes (exc. Ald. pr.) cum Goth. et Voss. 2. *quando d. q.* Placet.

3, 6, 53. *inquam*. Ad not. Crit.: Sed in alt. coll. dicitur Turic. *dare in quam*.

3, 7, 26. *eadem quae*. Ad not. Crit.: Male cepi notam Gesneri, qui nihil eo loco monet de Gothano, sed pro *eademque* ipse conjicit *eadem quae*. Habet enim illud, cum tot aliis libris, etiam Gothanus, ut ipse notavi. Sed firmant ii, quos dixi, Codd. verissimam Gesneri emendationem.

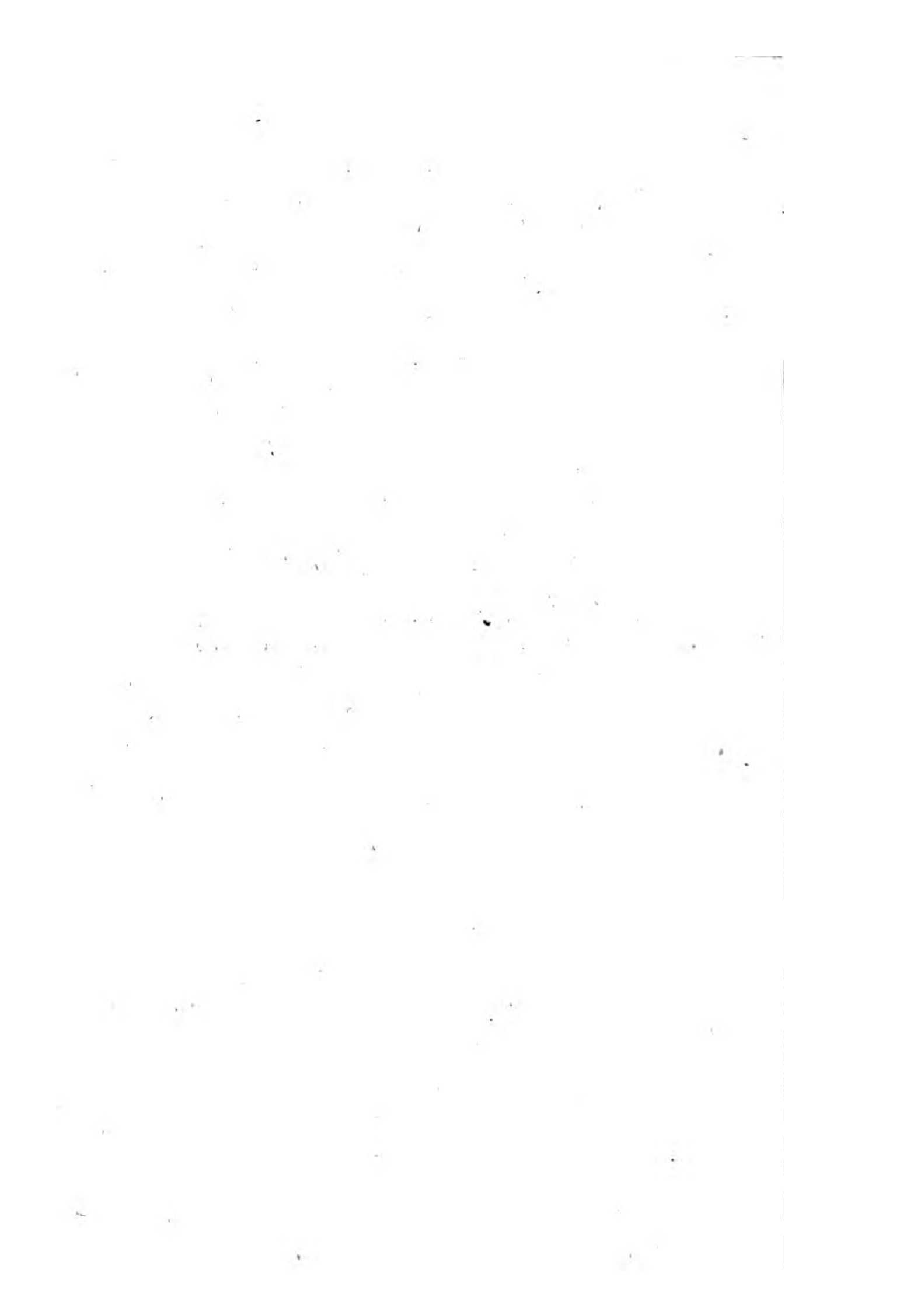
3, 8, 45. *hic vel ambitus*. Ad not. Crit.: Itidem *vel* pro *velut* Guelf. 2, 6, 5. Vicissim 1, 6, 2. Turic. *velut* pro *vel*, idemque cum Alm. 2, 12, 4.

Sed manum de tabula. Habes satis longam peccatorum indicem, licet minus densum illum in postremis hisce, quippe nondum „refrigerato inventionis amore.“ Quae tamen hic sunt repetita et retractata, aequa

ac typographi errores, leves plerosque, quam nimis multos pro diligentia, quae in corrigendis plagulis adhibita est summa, ut percensere ne graveris, antequam ad ipsum opus legendum accedas, impense te rogo, lector benevole, cujus quidem iudicio jam me meosque labores volens permitto. Reliquos Quintiliani libros continuo me daturum spero. Interim scito, prelo subjectum fuisse Bipontinum scriptoris mei exemplum, in quo si, nunc mutandis nunc retinendis sententiarum diremptionibus, plus etiam, quam indicavi, est turbatum, veniam peto. In margine interiore notatae sunt paginae Burmannianae. Dum vero ipsa haec praefatio typis exprimitur, effigiem nummi illius Patiniani, habentis nomen Quintiliani, de quo supra dixi, mecum communicavit vir eruditus, literisque juvandis semper intentus, Kirchhof, Senator Hamburgensis, concessam sibi ab illustrissima doctissimaque Comite Bentinckia, ipsius nummi domina. Apparet ibi os Augusti aliorsum, quam in Patini effigie, spectans, videlicet sinistrorsum illud convertitur. C autem satis manifesto agnoscitur in nomine, quanquam aliqua est literarum obscuritas.

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRI XII.

ARGUMENTUM LIBRI L

Editionis festinatio. Ep. ad Tryph. Occasio scribendi.
Prooem. 1 — 3. Ambitus materiae — 5. Dedicatio — 6.
Pristini de eadem re libri — 9. A philosophis res repetuntur
— 17. Oratoris perfecti exemplar — 21. Operis descriptio
— 23. Qui futurus et docendi et dicendi modus — Cap. 1.
— Nutrices — 6. parentes, matres, servuli — 8. paedagogi
— 12. Graecus sermo, Latinus — 14. Aetas discendo par.
— 20. Infantes quomodo docendi — 24. Legere — 27. Scri-
bere — 31. Legendi nulla festinatio — 37. Quae prima scri-
benda — 37. Pronunciatio exercenda — C. 2. Utrum domi an
in frequentia scholarum — 4. Corrumpi mores — 6. Dome-
stica corruptio — 9. Profectus in scholis — 17. Commoda scho-
larum. Usus hominum — 20. Amicitiae, aemulatio — 23.
Mos suorum praeceptorum — 26. Modus imitationis et insti-
tutionis — 29. Praeceptorum ardor — C. 3. Ingeniorum ex-
perimenta — 3. Praecocia non placent — 6. Tractandorum
ratio — 8. Remissio, lusus — 14. Castigatio — C. 4. Gram-
matica — 7. Literarum inquisitio — 13. Mutatio et declina-
torum et rectorum — 17. Partes orationis — 22. Nomina
— 27. Verba — C. 5. Emendate loquendi regula — 2. Verba
singula nostra — 4. Euphonia — 5. Barbarismus — 8. in gente
— 9. in animo — 10. Grammaticae — 17. Vitia pronuncian-
di, de aspiratione — 22. Accentus — 25. An in ultima unquam
— 30. Legitimus — 32. vocis vitia — 34. Soloecismus. An in
verbo — 37. in gestu — 38. Ejus species — 41. Per omnes ora-
tionis partes — 42. Dualis an in latinis — 45. Ceterae partt.
or. — 48. Earum commutatio — 52. Schemata — 54. Alia
specie soloeca, non re — 55. Peregrina — 58. Graeca, immu-
tata — 65. Compositae voces — 71. Propria, translata, usitata,
nova — C. 6. Sermo — 4. Analogia — 12. Ejus defectus — 28.
Etymologia — 34. ejus abusus — 39. Vetustas — 40. Modo

opus in ea — 42. Auctoritas — 43. Consuetudo — C. 7. Orthographia — 2. distinguit dubia — 7. Præpositionum coalescentium — 9. Dividendi — 10. Litera K — 11. Orthographiæ consuetudo. Vetustissima tempora — 20. Ciceronis, aliorumque — 28. A pronunciatione diversitas — 30. Judicium — 32. Defensio suæ docendi rationis — C. 8. Lectio — 2. Qualis — 4. Quorum — 8. Latini veteres — 13. Grammatici in prælegendo partes — 18. Enarratio historiarum, cum delectu facienda — C. 9. Dicendi primordia — 2. Aesopi fabellæ — 3. Sententiæ, chriæ — 6. Narratiunculæ poëticas — C. 10. Ceteræ ante rhetorem artes — 2. Artes necessariae — 9. Auctoritas veterum pro musica — 12. Exempla — 16. Natura rei — 17. Cum grammatica commercium — 22. Quid ex ea petat orator. Vocis ratio — 26. Corporis motus — 27. Utilis oratori ostenditur — 31. Sed qualis — 34. Geometria, in causis versatur — 37. Major cum arte recognatio. Ordo — 38. Probatio certa — 39. In paradoxis — 46. Astronomia — 47. Exempla — 49. Facillima in multis rebus probatio geometrica — C. 11. Comoedus pronunciationem futuri oratoris præparet, sed cum modo — 4. Oris vitia corrigat — 9. Faciei — 12. Certi ex comoediis loci — 14. Oratorum quoque ediscendi — 15. Palæstra — 17. Chironomia — C. 12. Possè hæc simul fieri, ipsa natura poscente — 3. Exempla — 8. Pueri laboris tolerantiores — 14. Quare nimia hæc videantur aequalibus — 19. Conclusio libri.

M. FABIVS QVINTILIANVS
TRYPHONI
SALVTEM.

Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de Institutione ora-

Tryphoni Salutem. Inferunt pleraeque edd. *bibliopolae*. De hoc vocabulo recte dubitat Gesn., quia vix Romanum videatur professionis id genus nomen ponere in titulis. Abest a Guelferbyfano, Gothano, et vett. edd. Loc. Rusc. Bad. Cervicorni. Jensonius perverfa ratione ipfi Marcello Victorio hanc epistolam infcribit, fic: *Fabius Quintilianus Victorio salutem*. Inde esse videtur quod Cod. Bodl. fcriptoris nomini addit *Victor*.

Tryphoni. Meminit ejus Martialis l. 4. Ep. 72. Exigis, ut donem nostros tibi, Quinte, libellos. Non habeo, sed habet bibliopola Trypho. item l. 15. Ep. 3. convicio. Cave, de injuria cogites. Sic Cicero Epp. ad Qu. frat. l. 2. ep. 11. „Epistolam hanc convicio efflagitarunt codicilli tui.“ ib. ep. 12. „tantum fuit frigus, ut populi convicio coactus fit (consul) nos dimittere.“ De his ad Qu. fratrem locis vide Manutium in Commentario. Ad Divers. l. 12. ep. 25. „Itaque crebras vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit „invitus: neque solum spe, „sed certa re jam et possessione „deturbatus est meo justissimo „honestissimoque convicio.“ In quo loco attende, variatum esse, *convicium* dicendo pro *compellationibus*, quae *quotidianae* fuerant, ut hic *quotidianum convicium*. Interpunctionem autem loci postremi habet Ernestus ex vet. ed., qualem ad Quintilianum proposuit Capperone-rius. Etiam pro Cluent. c. 27. manifestum exemplum: „convicium maximum fecit ne iretur,“ ubi est, pro eo: *maximopere contendit, proposcit*. Plin. Epp. l. 5. ep. 11. *convicium* tamen plane quale nostrum, ad libros emittendos, opponitur *blanditiis*.

6 M. FAB. QUINT. PROOEMIUM.

toriam scripseram, jam emittere inciperem: nam ipse eos nondum satis opinabar maturuisse: quibus componendis, uti scis, paulo plus quam biennium, tot alioqui negotiis distractus, impendi: quod tempus non tam stilo, quam inquisitioni instituti operis prope infiniti, et legendis auctoribus, qui sunt innumerabiles, datum est. usus deinde Horatii consilio, qui in arte poetica suadet, ne praecipitetur editio,

— nonnumquam prematur in annum,

dabam iis otium, ut refrigerato inventionis amore, diligentius repetitos tanquam lector perpendere. Sed si tantopere efflagitantur, quam tu affirmas, permittamus vela ventis, et oram solventibus bene precemur. Multum autem in tua quoque fide ac diligentia positum est, ut in manus hominum quam emendatissimi veniant.

stilo. Scribendi labori. De orationis indole enim non cogitandum.

in arte poet. v. 388.

oram solventibus. Oram funem nauticum esse, quo navis alligetur, satis apparet ex locis Livianis l. 22. cap. 19. „Vix dum omnes conscenderant, cum alii resolutis oris in ancoras evehantur“ cet. l. 28, 36.

„trahunt scalas, orasque et ancoras — praecidunt.“ Consule ad ista loca Drakenborchianam editionem. Item noster l. 4, c. 2, §. 41. solvimus oram, neque ibi quidquam variatur ab Aldo et Codd. Scita est observatio Gesneri in Thesaurο, videri usum vocabuli fuisse plebi et ipsis nautis peculiarem, ut propter id ipsum esset rarior apud scriptores.

M. FABII QUINTILIANI
IN
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBROS XII

AD MARCELLUM VICTORIUM PROOEMIUM.

4 **P**ost impetratam studiis meis quietem, quae
5 per viginti annos erudiendis juvenibus impenderam, cum a me quidam familiariter postulerent, ut aliquid de ratione dicendi componerem, diu sum equidem reluctatus: quod auctores utriusque linguae clarissimos non

quietem quae. quietem quam. Goth. tacente Gesnero, sed Guelf. recte quae.

Ad Marcellum Victorium.
Ad hunc Epistolam scripsit Statius Sylv. l. 4. carm. 4. qui et ipsum eum sylvarum librum ei dedicavit, praefatione pedestri. Discas e carmine Statiano, eum eloquentiae forensis laude clarum fuisse, gratiosum apud Domitianum, magnisque rebus gerendis, etiam bellicis, paratum; et, cum ipse juvenis esset h. e. annum 35 nondum supergressus, habuisse filium, ex generosa uxore susceptum, nomine Gallum, qui, patri val-

de dilectus, ingenio et favore principis ad summos quosque honores posset aspirare.

per viginti annos. Expressa fuit omnis haec ratio muneris doctoris publici, qualis primus fuit noster, ad similitudinem stipendiorum; ut post viginti stipendia docendi, sicut post totidem militaria, missionem honestam impetrarent doctores, qui mos in legem abiit. vid. Justiniani Cod. 12, 15.

utriusque linguae. „Docte sermones *utriusque linguae.*“

ignorabam multa, quae ad hoc opus pertine-
 rent, diligentissime scripta posteris reliquisse.
 2 Sed qua ego ex causa faciliorem mihi veniam
 meae deprecationis arbitrabar fore, hac accen-
 debantur illi magis: quod inter diversas opi-
 niones priorum, et quasdam etiam inter se
 contrarias, difficilis esset electio: ut mihi, si
 non inveniendi nova, at certe iudicandi de
 veteribus, injungere laborem non injuste vi-
 5 derentur. Quamvis autem non tam me vin-
 ceret praestandi, quod exigebatur, fiducia,
 quam negandi verecundia: latius se tamen
 aperiente materia, plus quam imponebatur
 oneris, sponte suscepi; simul ut pleniori ob-
 sequio demererer amantissimos mei; simul ne
 vulgarem viam ingressus, alienis demum ve-
 4 stigiis insisterem. Nam ceteri fere, qui artem
 orandi literis tradiderunt, ita sunt exorsi,
 quasi perfectis omni alio genere doctrinae
 summam inde eloquentiae manum impone-

demererer, de me mererer. Goth. (tac, Gefn.) *sum-*
mam inde eloquentiae manum. Firmata haec scriptura sat mul-
 tis libris, quibus accedit Guelf. et talem invenit Reginus, qui
 primus ex *eloquentiae* ultimam vocalem *e* abrasit. Nimi-
 rum *in*, quod erat compendium pro *inde*, male interpretaba-
 tur. cf. Drakenb. ad Liv. 10, 26, 6. Sic orta, quae ante

Hor. Od. 3, 8, 5. et ibi Bent-
 lejus. Cic. de Off. 1, 1. „par sis
 „in utriusque orationis facultate.“

demum. Plane pro *tantum*,
 temporis significatione oblitera-
 ta vel evanescente. Sic saepe
 apud nostrum et alios ejusdem

actatis. Etiam Paulus e Festo
 (p. Dac. 117.) „Alii *demum*
 pro *duntaxat* posuerunt.“ vid.
 et Ruhkenium ad Rutilium
 Lupum p. 67.

summam inde eloquentiae
manum. Genitivo, non dativo
 casu accipienda vox *eloquentiae*;

rent: sive contemnentes tanquam parva, quae prius discimus, studia: sive non ad suum pertinere officium opinati, quando divitiae professionum vices essent; seu, quod proximum vero, nullam ingenii sperantes gratiam circa res, etiamsi necessarias, procul tamen ab ostentatione positas: ut operum fastigia spectantur, latent fundamenta. Ego, cum nihil existi-⁵ mem arti oratoriae alienum, sine quo fieri oratorem non posse fatendum est, nec ad ullius rei summam, nisi praecedentibus initiis, perveniri; ad minora illa, sed, quae si negligas, non sit majoribus locus, demittere me non recusabo: nec aliter, quam si mihi tradatur educandus orator, studia ejus formare ab infantia incipiam. Quod opus, Marcelle⁶ Victori, tibi dicamus: quem, cum amicissimum nobis tum eximio literarum amore flammantem, non propter haec modo (quanquam sunt magna) dignissimum hoc mutuae inter nos caritatis pignore judicabamus; sed quod eru-

Gesnerum recepta erat, lectio: *summam in eloquentia manum*. Editio Veneta, apud Ge. de Rusconibus 1512, miram exhibet loci constitutionem *summam eloquentiam manum*. Fortasse mero operarum errore; etsi *correctiorem* eam priori, anni 1493, dicit Ernestus Fabr. Bibl. Tom. 2. p. 268. Falso sane, ut pluribus exemplis intellexi. Praecepta a nobis, quae ferri sane potest, arridet Burmanni conjectura: *eloquentia — imponeret*.

minora illa. majora illa. Guelf. Sic etiam in suis inveniebat Regius, qui correxit; sed satis multi Codd. ejus emendationem agnoscunt,

dativus est in *perfectis*. Inde apud Livium. vid. Drakenb. ad autem pro *deinde* quod frequens Liv. 42, 55, 6.

diendo nato tuo, cujus prima aetas manifestum iter ad ingenii lumen offendit, non inutiles fore libri videbantur, quos ab ipsis dicendi velut incunabulis, per omnes, quae modo aliquid oratori futuro conferant, artes, ad summam ejus operis perducere destinabamus; atque eo magis, quod duo jam sub nomine meo libri ferebantur artis rhetoricae, neque editi a me, neque in hoc comparati. Namque alterum, sermone per biduum habi-

nato. Negant *natum* pro *filio* ab aliis quam Poëtis dici; Regium autem in suis ad Quintilianum problematis (*Dialogo sine dubio de quibusdam Quintiliani locis*, Venetiis 1490 edito) memorare codicem, ubi *Getae* viderit pro *nato*, refert Pithoeus. Debat saltem pro *Getae* scribi *Gallo*, quod fortasse corruptum fuerit in *gnato*, *nato*. cf. v. c. Cic. ad Div. 1, 9. *Lent. tuo*. nost. 6. Prooem. 9. *Qu. mei*. Si ullus Cod. praeferret hoc, nemo facile contemserit; quanquam de usu illo τὸν *natus* non nisi poëtico non est confecta res.

manifestum iter ad ingenii lumen. Non fuit observatum in Aldina secunda diligentius recognita, ut praefert titulus anni 1521, esse: *manifestum jam ingenii lumen*, cum in priore anni 1514 sit recepta. In Almeloventii Codice itidem *m. ingenii lumen* omissio *iter ad*, sed et *jam*, quod pro eo est apud Aldum. Apertior sane et simplicior sententia sine istis: *iter ad*, sed praegravat auctoritas et numerus Codd. et excusorum.

dicendi. In hujus vocis varietate notanda operae Gibsoni videntur errasse. Cum enim sit in ejus textu, quod in omnibus fere ante eum: *dicendi*, excerpta in extremo margine posita iterum exhibent *dicendi*, ut probabile fiat, cum supra voluisse dare *discendi*. Posterius habet Gothanus et, nisi fallor, Vossianus secundus, quanquam apud Burm. ita scribitur: *discendi, dicendi* Voss. sec. cum tamen ipse receperit Burm. *dicendi*, in quo errorem typhotetae suspicatur Gesnerus. Ut credam *dis-*

ad ingenii lumen. Ad eloquentiam; apposite enim Regius citat Ciceronis locum in Bruto c. 15. „Ut enim hominis decus, ingenium, sic ingenii ipsius lumen est eloquentia. Et potest videri eo respexisse Quintilianus, si modo sana est apud ipsum scriptura.

to, pueri, quibus id praestabatur, exceperant: alterum pluribus sane diebus, quantum notando consequi poterant, interceptum, boni juvenes, sed nimium amantes mei, temerario editionis honore vulgaverant. Quare in his quoque libris erunt eadem aliqua, multa mutata, plurima adjecta, omnia vero compositiora et, quam nos poterimus, elaborata. Oratorem autem instituimus illum perfectum, qui esse nisi vir bonus non potest. ideoque non dicendi modo eximiam in eo facultatem, sed omnes animi virtutes exigimus. Neque enim hoc concesserim, rationem rectae honestaeque vitae (ut quidam putaverunt) ad philosophos relegendam: cum vir ille vere civilis, et publicarum privatarumque rerum administrationi accommodatus, qui regere consiliis urbes, fundare legibus, emendare judiciis possit, non alius sit profecto, quam orator. Quare, tametsi me fateor usurum quibusdam, quae philo-

dicendi esse in Voss. 2., facit mirus in ceteris, de quo alibi, huius Codicis cum Gothano consensus. Praefero autem dicendi, quia ipsa puerorum disciplina, ipsum discere, bene appellatur dicendi incunabula; Grammaticae enim futuro oratori, quod viro futuro cunae. cf. 1, 1, 21. Tam aptam in scriptura, quam recepit Gesnerus: discendi incunabula, imaginem non agnosco. Guelf. et Bodlejanus cum tot, de quibus tacetur, Codd. et edd. plurimis defendunt dicendi; etsi in vocibus his dicere et discere, quarum frequentissima confusio, non magna est Codd. auctoritas. cf. Plin. Epp. 3, 5, 5. „or. ab inc. instituit.“

compositiora. Hic de illa, dum; *compositiora* sunt magis quam post haec tractabit, (l. 9. ordinata, in unam compagem c. 4.) *compositione*, seu numero *commissa*.
ro oratorio, non est cogitan-

sophorum libris continentur, tamen ea jure vereque contenderim esse operis nostri, proprieque ad artem oratoriam pertinere. An, si frequentissime de justitia, fortitudine, temperantia, ceterisque similibus sit differendum, et adeo, ut vix ulla possit causa reperiri, inquam non aliqua quaestio ex his incidat, eaque omnia inventionem atque elocutionem sint explicanda: dubitabitur, ubicunque vis ingenii et copia dicendi postulatur, ibi partes oratoris esse praecipuas? Fueruntque haec, ut Cicero apertissime colligit, quemadmodum juncta natura, sic officio quoque copulata, ut iidem sapientes atque eloquentes haberentur. Scidit deinde se studium, atque inertia factum est, ut artes esse plures viderentur. Nam ut primum lingua esse coepit in quaestu, institutumque eloquentiae bonis male uti, curam morum, qui disertis habebantur, reliquerunt. Ea vero destituta, infirmioribus ingeniiis velut praedae fuit. Inde quidam, contento bene dicendi labore, ad formandos animos statuendasque vitae leges regressi, partem quidem potiore, si dividi posset, reti-

in quam. Goth., non, ut Gesn. ait, *quae*, sed *qua*, cum aliquot edd. quarum est et Rusc. postquam Locatelli 1493 recte dederat *quam*. *viderentur. Judicentur.* Cum Goth. et Bodlej. etiam Guelf. male. In Aldina priore etiam hoc, sed in secunda, *viderentur*, unde tamen Gibsonus per errorem assertit *judicentur*.

Cicero. De Oratore l. 3. *inertia factum — ut artes.*
 c. 15. Consulto sane lusit in hac alliteratione.

merunt: nomen tamen sibi insolentissimum arrogaverunt, ut soli sapientiae studiosi vocarentur: quod neque summi imperatores, neque in consiliis rerum maximarum ac totius administratione reipublicae praeclarissime versati, sibi unquam vindicare sunt ausi. Facere enim optima, quam promittere, maluerunt. Ac veterum quidem sapientiae profes-¹⁵ sorum multos et honesta praecepisse, et ut praeceperunt, etiam vixisse, facile concesserim: nostris vero temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt. Non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi, laborabant, sed vultum, et tristitiam, et dissentientem a ceteris habitum pessimis moribus praetendebant. Haec autem quae velut¹⁶

Haec. Sic Alm. Poullainii, Bodlej. Voss. 2. 3. et Goth. Codd. Ald. utraque et Obrechtus fortasse e Codice Argentoratensi. Plerique et ipse Gesn. *Nunc.* Lochmannus V. C. in programme Coburgi 1788 edito p. 7 rectissime monet, cum

promittere. Idem hoc quod *profiteri*, ἐπαγγέλλεσθαι, unde etiam mox *professorum* mentio; dicitur autem de iis qui studium aliquod aut artem praese ferunt.

tristitiam. Proprium vocabulum de affectata morum severitate. Sic Juvenalis in eorundem irrisione: „Quis enim non vicus abundat *Tristibus* „obscenis.“ Sat. 2, 8. 9. et noſter II, 1, 34. barbaram et *tristitiam* jungit, agens iterum *de ostentantibus ex professo philosophiam.* Praetendebant

pulchre hic ex ipso etymo dictum. Ceterum invidiam facit philosophis h. l. sane non sine consilio placendi Domitiano, qui eos et urbe et Italia expulerat; qua de re liberius fuit Sulpiciae Poëtriae iudicium in Satyra; sed et tutius, interempto fortasse tyranno scribentis, vel carmen edentis. Ex Dodwellianis quidem rationibus, (Annal. Quint. §. 26.) ante illud Domitiani edictum, finitum jam erat totum hoc opus. Non tamen satis grave videtur argumen-

propria philosophiae asseruntur, passim tractamus omnes. Quis enim non de iusto, aequo, ac bono (modo non et vir pessimus) loquitur? quis non etiam rusticorum aliqua de causis naturalibus quaerit? nam verborum proprietates

paulo ante praecesserit nostris temporibus, adverbio *tempus* significanti nullum esse locum. Et plane ad alia, quam adhuc tractabat, argumenta se convertit Qu. disputatio; videlicet, quam communia sint ea, quae sibi soli arrogant philosophi.

tum, post tale edictum rhetoricam nostrum, tam proclivem Domitiani assentatorem, Philosophiam et ipsos philosophos, Socratem v. c., non fuisse laudatum. Volebat sane videri Domitianus philosophos, tanquam viros malos, proscribere, non ipsam philosophiam odisse.

modo non et vir pessimus. Sic, ut feci, uncis inclusa, haec videntur satis posse intelligi. Qui transponunt *modo*, ut sit statim post *enim* pro *non*, quod expungunt, a Codd. non adjuvantur. Sensum autem receptae hunc puto: Omnes de iusto cet. loquuntur; utinam ne pessimi quique etiam facerent. Fateor *non* post *modo* in optando non adeo aptum esse. Sed post *utinam* ipse Cicero ad Atticum 11, 9: „*Utinam susceptus non essem*“ et nostrer c. 2, 6. „*Utinam non perderemus.*“ Et sane lenis foret mutatio *ne* pro *non*. *Modo* saltem temporis significatione accipi posse in hac structura, ut

fit pro *nunc*, *hodie*, plane non puto; quanquam ea est ratio eorum, quos dixi transponere *modo*; quam, etsi non receptam, probat Gesnerus. Etiam illa contorta, quam secutus videtur Aldus, qui incidit post *modo*, ut esset *modus* iste quarta aliqua differendi materia, intelligereturque pro *modestia*, *temperantia*. Denique Burmannus pro *et* tentat *fit*. Neque mutatione opus est ad efficiendum eum, quem ipse et Pareus volunt, sensum, ut *modo non* significet *nisi*; potest enim vel sic ferri *et*: *nisi etiam pessimus*, absque verbo, ut infra l. 3, 11, 24. „*Nec est quisquam, modo non stultus* —, quin sciat.“ Sed magnopere languet ea sententia, cum sane Qu. non fuisset concessurus, ut quisque esset pessimus, ita minime de bono, aequo, loqui. Melius ille homines, et suos praesertim aequales, noverat. — *Iustum bonum aequum ἡθικὴν, causae naturales φυσικὴν, verborum proprietates ac differentia διαλεκτικὴν* Philosophiae partem, significant.

ac differentia, omnibus, qui sermonem curae habent, debet esse communis. Sed ea et
 17 sciet optime et eloquetur orator: qui si fuisset
 aliquando perfectus, non a philosophorum
 scholis virtutis praecepta peterentur. nunc ne-
 cesse est ad eos aliquando auctores recurrere,
 qui desertam, ut dixi, partem oratoriae artis,
 meliorem praefertim, occupaverunt, et vel-
 10 uti nostrum reposcere: non ut nos illorum
 utamur inventis, sed ut illos alienis usos esse
 doceamus. Sit igitur orator vir talis, qualis 18
 vere sapiens appellari possit: nec moribus mo-
 do perfectus (nam id mea quidem opinione,
 quanquam sint qui dissentiant, satis non est)
 sed etiam scientia, et omni facultate dicendi.
 Qualis adhuc fortasse nemo fuerit: sed non 19
 ideo minus nobis ad summa tendendum est,
 quod fecerunt plerique veterum, qui, etsi

ad summa tendendum est. Ad summam Codd. puto dare omnes, etsi a conferentibus plerique non memorantur; sic et Guelf. et Goth. (tac. Gesu.) neque veterum edd. praeter Aldin. ulla aliter. Frequens etiam Quintiliano *summae*, substantivi, usus, ut Prooem. 6. Sed operae pretium non erat in re tam levi recentiorum auctoritatem deferere.

Nunc necesse est aliquando. bis ita posuisse, vix adducor
 Miror tam exiguo intervallo ut credam.
 recurrere hoc *aliquando* quod
 modo comparebat: „*aliquando* *quanquam sint.* Coniuncti-
 „perfectus.“ Ibi sane optimo vum post *quanquam* saepe in-
 est sensu, pro *unquam*; nostro venias apud nostrum; vix apud
 loco pro *subinde*, *identidem*, Ciceronem. Sed supra §. 6.
 quae significatio sequioris sane *quanquam sunt*, etsi et ibi in
 est aetatis. cf. exempla apud quibusdam Codd. *sint*; hic
 Tursellinum p. 75. In libris omnes tuentur coniunctivum.
 nihil quidem variatur; sed Qu. cf. I, 2, 14. IV, 32, 2. cet.

nondum quenquam sapientem repertum putabant, praecepta tamen sapientiae tradiderunt.

20 Nam est certe aliquid consummata eloquentia, neque ad eam pervenire natura humani ingenii prohibet. Quod si non contingat, altius tamen ibunt, qui ad summa nitentur, quam qui, praesumta desperatione quo velint evadendi, protinus circa ima subsiterint. Quo magis impetranda erit venia, si ne minora quidem illa, verum operi, quod instituimus, necessaria, praeteribo. Nam liber primus ea, quae sunt ante officium rhetoris, continebit. Secundo, prima apud rhetorem elementa, et quae de ipsa rhetoricae substantia quaeruntur, tractabimus. Quinque deinceps inventioni (nam huic et dispositio subjungitur) quatuor elocutioni (in cuius partem memoria ac pronuntiatio veniunt) dabuntur. Unus accedet, in quo nobis orator ipse informandus est, ut, 12 qui mores ejus, quae in suscipiendis, discendis, agendis causis ratio, quod eloquentiae

ad summa nitentur. Etiam hic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *ad summam.* Edd., quas quidem vidi, omnes *ad summa*, et collati a Gibsono tres Codd. profecto item, quorum varietas a diligenti viro sane fuisset observata. Magis etiam necessarium hic neutrum adjectivi, quia opponuntur *ima*; et vel ob hunc locum pronior sim supra in veterem scripturam *summam*, variandae orationis causa. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 35, 2.

nam huic et. Ita Goth. (vid. Add. Gesn.) Ceteri omnes *nam et huic.* Gryph. et Obr. nostram script. dederunt.

substantia. Vocabulum hoc posse aliter quam Flaviano illo seriois demum aetatis idem verbo, *essentia*, negat noster III, fere significat quod Graecorum *οὐσία*, et si hanc proprie reddi *turam* vocasset,

genus, quis agendi debeat esse finis, quae post finem studia, quantum nostra valebit infirmitas, differamus. His omnibus admiscebitur,²⁵ ut quisque locus postulabit, dicendi ratio, quae non eorum modo scientia, quibus solis quidam nomen artis dederunt, studiosos instruat, et (ut sic dixerim) jus ipsum rhetorices interpretetur, sed alere facundiam, vires

differamus. Hoc pro *differemus*, quod omnes videntur dare Codd. nisi quod in Guelf. non observavi discrepantem a recepta scripturam, invexit Regius et plurimi sunt secuti. Velim in Cod. ostendi ubi pro *ut*, tum etiam magis placeret *differemus*. *dicendi ratio.* Quanquam omnes fere Codd., praeter Guelf., dant *docendi* ut et Goth. (tac. Gesn.), Regii tamen emendationem, *dicendi*, veram puto; maxime ob *admiscebitur*. *Docendi* enim *ratio* non potest *admisceri* dici, quia caput est rei tractandae; *orationis* autem *forma*, h. e. *dicendi ratio*, potest esse aut *jejuna* ergo *brevior* aut *lactior* ideoque *copiosior*, qualem promittit Qu. Ceterum tam frequens *docendi* et *dicendi* confusio, ut nemini debeat esse religioni alterutrum contra Codd. praeferre.

finis, cum desinet agere causas et alia studia agitabit; ne enim tum quidem cessabit prorsus in opere suo orator.

admiscebitur. Puto hoc fere dictum pro *attemperabitur*, cum *accessionis* tamen significatione, quae in ipso *attemperando* nulla fuisset; saltem non plane idem videtur atque: *addetur*. Mecum fere Gedoynus facit, ita reddens: J' accommoderai aussi ma maniere d'écrire à la nature des choses.

jus — *interpretetur.* Videtur hanc loquendi formam mutuatus a more qui fuit Romanorum, ut de iis, quae ad jus civile pertinerent, consulerent

ejus scientiae peritos, qui, seniores praesertim, e folio solebant *interpretari* (hoc enim proprium vocabulum) quaestiones juris, securi sane in eo sermone mirifica cujusdam dicendi elegantiae, dum de re ipsa satis facerent consulentibus. Talem se *interpretem* fore negat, sed praeter *legitima* quasi *verba*, etiam argumenta pariter atque ornatum auditoribus suis impertiturum. *Jus* igitur *rhetorices* hic improprie dicuntur *technica* artis *vocabula* et *tralatitia* *praeccepta*. cf. Cic. De Orat. I, 45. De Legg. I, 3. Quintiliani tempore etiam frequentius hoc fuisse dicas, ut dicturi in foro

24 augere eloquentiae possit. Nam plerumque
 nuda illae artes, nimia subtilitatis affectatio-
 ne frangunt atque concidunt quidquid est in
 oratione generosius, et omnem succum inge-
 nii bibunt, et ossa detegunt: quae, ut esse, et
 astringi nervis suis, debent, sic corpore ope-
 25 rienda sunt. Ideoque nos non particulam il-
 lam, sicut plerique, sed quidquid utile ad in-
 stituendum oratorem putabamus, in hos duo-
 decim libros contulimus, breviter omnia de-
 monstrando. Nam si quantum de quaque re
 dici potest persequamur, finis operis non
 26 reperietur. Illud tamen in primis testandum
 est, nihil praecepta atque artes valere, nisi ad-
 juvante natura. Quapropter ei, cui deerit in- 12
 genium, non magis haec scripta sunt, quam
 27 de agrorum cultu sterilibus terris. Sunt et
 alia ingenita quaedam adjumenta, vox, latus
 patiens laboris, valetudo, constantia, decor:

persequamur. Ita e veteribus quibusdam edd., quas etiam Obrechtus est secutus, erat restituendum. Voss. 2d. item dat. Ceteri *prosequamur*, alieno sensu. *constantia.* Recte videtur haerere in hac voce Gesnerus, qui se, quam bene *inter ingenita adjumenta* numeretur *constantia*, intelligere negat. A Codd. quidem et edd. destituimur; omnes enim in receptam consentiunt. Tentat Gesnerus *valetudinis constantia*. Mihi propter antecedens *do in valet.* videbatur scriptura potuisse corrumpi ex *statura*, quae quidem non est tota in *decore*, cum etiam *statura* brevior possit

juris civilis scientiam talem ac „velut ad arculas sedent, et tantam, quanta quaque in cau- „tela agentibus subministrant.“
 sa indigerent, cum ipsi igno- *artes.* Ita proprie appella-
 rarent, peterent a jureconsult- bantur libri, Rhetorices prae-
 tis; ex ipsius loco l. 12, c. 3. cepta continentes.
 et quidem §4. maxime: „Ne *in primis.* Statim in limine.
 „que ego sum nostri moris igna- *constantia.* De hac voce
 „rus, oblitusve eorum, qui *consule notas criticas.*

quae si modica obtigerunt, possunt ratione ampliari: sed nonnunquam ita defunt, ut bona etiam ingenii studiique corrumpant: sicut et haec ipsa, sine doctore perito, studio pertinaci, scribendi, legendi, dicendi multa et continua exercitatione, per se nihil profunt.

I. Igitur nato filio pater spem de illo primum quam optimam capiat. ita diligentior a principiis fiet. Falsa enim est querela, paucissimis hominibus vim percipiendi, quae tradantur, esse concessam, plerosque vero laborem ac tempora tarditate ingenii perdere. Nam contra, plures reperias et faciles in excogitando, et ad discendum promptos. quippe id est homini naturale: ac sicut aves ad volatum,

esse decens; sat multum vero confert proceritas ad auctoritatem dicentis, ne videlicet cogatur *in digitos erigi*, quod dicit noster 2, 3, 8. Laudatur *statura* in Demetrio 11, 3, 179. *Constantia* autem si maxime est animus non facile commotus neque timori obnoxius, quo tuetur receptam Burm. ad Lucan. 10, 490, minus tamen, inter mera physica, hoc placet. cf. 12, 15, 5, ubi, huc respiciens, *constantiam* omittit, sed seorsim tractat *praestantiam animi*. Ceterum si quis invalidum putet argumentum, quod tetigi de *animi dote*, etsi naturali, mixta cum meris *corporis virtutibus*, locoque libri 12 haec nonnisi generaliter respici dixerit, non magnopere repugnabo, quin vera sit recepta, et *constantia* accipiatur *ingenita* quaedam *fortitudo*, nondum vera virtus, eadem illi *animi praestantiae*, quam tractat l. 12 l. c.

id est homini naturale. Hoc jucundo argumento docet auctor primi libri majoris *Metaphysicorum* Aristotelis, initio: Πάντες άνθρωποι τῷ εἶδέναι ὀρέγονται φύσει. σημεῖον δ' ἡ τῶν αἰσθησεων ἀγάπησις. καὶ γὰρ χωρὶς τῆς χρείας ἀγαπῶνται δι' αὐτὰς, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων

ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων. οὐ γὰρ μόνον ἵνα πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ μηδὲν μέλλοντες πράττειν, τὸ ἔργον αἰρούμεθα ἀντὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὐτῆ τῶν αἰσθησεων, καὶ πολλάς δηλοῖ διαφοράς.

equi ad cursum, ad saevitiam ferae gignuntur: ita nobis propria est mentis agitatio atque sollertia: unde origo animi coelestis creditur.

² Hebetes vero et indociles non magis secundum naturam homines eduntur, quam prodigiosa corpora, et monstris insignia: sed hi pauci admodum. fuerit argumentum, quod in pueris elucet spes plurimorum, quae dum emoritur aetate, manifestum est, non naturam defecisse, sed curam. Praestat tamen ingenio alius alium. concedo: sed ut plus efficiat, aut minus: nemo tamen reperitur, qui sit studio nihil consecutus. Hoc qui perviderit, protinus ut erit parens factus, acrem quam maxime curam spei futuri oratoris impendat. Ante omnia, ne sit vitiosus sermo nutricibus: quas, si fieri posset, sapientes Chrysippus optavit,

⁴ certe, quantum res pateretur, optimas eligi voluit. Et morum quidem in his haud dubie prior ratio est: recte tamen etiam loquantur.

⁵ Has primum audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenacissimi sumus eorum, quae rudibus annis percipimus: ut sapor, quo nova imbuas, durat;

homines. Edd. praeter Aldinas et Gesneri omnes fere hominis, sed addicunt Gesnero, defendenti nominativum pluralis numeri, Voss. 2. Goth. et Guelf. Concinnitas videtur poscere, ut *prodigiosa corpora* habeant sibi oppositos non *hebetes*, sed *hebetes homines*. Sensum etiam alterius scripturae defendas.

fuerit. Hoc quidem e conjectura Regii, cum Codd. dent *fuerunt*. Sed Guelf. accedit ad veram scripturam, praefereens: *fuerint*. sed ut plus. Ut omittunt Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *percipimus.* Hoc ex Bodlej. Goth. Alm. et Poullainii Codice praetuli vulgato *percipimus*. Etiam Obrechtus recepit.

nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et haec ipsa magis pertinaciter haerent, quae deteriora sunt. nam bona facile mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit. In parentibus vero quamplurimum esse eruditionis optaverim. Verum nec de patribus tantum loquor. nam Gracchorum eloquentiae multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus: et Laelii filia reddidisse in loquendo paternam elegantiam dicitur: et Quinti Hor-

nunc quando. Haec durissima est et abrupta interrogatio. Nec ostendas ullum Cod. in quo sit *nunc*. Num, quod pro eo dat Alm., et ipsum salebrosum, cum *nam*, plurimorum ut et Guelf. scriptura, ferri plane nequeat. Nisi sensus fieret nimius, maxime probarem Voss. 2d. *nunquam* (pro *nunc quando*) quod recepit Obrecht., fortasse e Cod. Argent. *Nunc* unde sit, ignoro; primus videtur dare Badius Ascensius. In Guelf. recepto in ordinem *nam quando* superscribitur tenuioribus literis: *al: ne quando.* *Verum.* Melius absit haec vox. An irrepsit per errorem ex praecedentis ultimis: *optaverim?* *elegantiam.* Ita Cod. Alm.

nunc quando. De his vide Crit. not.

verum. vid. Crit.

Corneliam matrem. Cic. Brutus c. 58. „Legimus epistolas „Corneliae, matris Gracchorum: apparet, filios non tam „in gremio educatos, quam in „sermone, matris.“

Laelii filia. C. Laelii Sapi-entis filia, uxor Q. Mucii Scaevolae, et L. Crassi, cujus in

Ciceronis de Oratore libris partes sunt, focrus. Cic. l. c. „Auditus est nobis Laeliae C. F. „saepe sermo. ergo illam patris „elegantia tinctam vidimus.“ Id. de Orat. l. 5. c. 12. „Equidem“ (Crassus loquitur) „cum „audio focrum meam Laeliam „— eam sic audio, ut Plautum „mihi aut Naevium videar au- „dire.“

Hortensii filiae Oratio. Eam

tenſii filiae oratio, apud Triumviros habita, 7 legitur non tantum in ſexus honorem. Nec tamen ii, quibus diſcere iſtis non contigit, minorem curam docendi liberos habeant: ſed ſint propter hoc iſtum ad cetera magis diligentes. De pueris, inter quos educabitur

Argent. Obr. Voſſ. 2d. Geſnerus quidem cum plurimis recentiorum *eloquentiam*, quod ita, nullo additamento, primus habet Aldus, niſi quod Gibſ. (qui item habet Geſn. lectionem) neque ex Andreama ullam varietatem memorat, neque e ſuis Codd., quorum tamen fortalle ſolus Bodlej. hanc operis partem exhibeat, cum ceteri ſint mutili neque adhuc a Gibſono memorati. Goth. quidem et Guelf. dant *eloquentiam elegantiore*, et ſic veteres ſere omnes, ut Locat. Ruſc. Bad. Jam a mero ſcioli errore, qui *reddidiſſe* male ſit interpretatus, quae eſt Geſn. ſententia, vocem *elegantiore* eſſe profectam, cum tot obſideat edd. et Codd. adeo, non puto. Duplex fuit ſcriptura *eloquentiam*, *elegantiam*, quae deinceps in unam coaluit. Verum ſine dubio eſt *eleg.* vel ob locum Ciceronis, quem poſuimus in nott. exegeticis; quo accedit quod *in loquendo eloquentiam* fortalle non fuiſſet dicturus Qu. Et poteſt credi major fuiſſe C. Laelii *elegantia* quam *eloquentia*, qui bis orando cauſam non vicerit, quam Ser. Galba, „*gravior acriorque in dicendo*,“ ipſo Laelio iudice, ſtatim perſuaſerit conſulibus, apud quos dicebat. Laelius antea accurate ut ſemper *eleganterque*, iterumque multo diligentius meliusque dixerat. Cic. Brut. c. 22. (In quo loco tamen non eſt conſecta res de voce *gravior*, pro qua, proxime ad Codd. fidem, Buttmanus V. C. coniecit: *atrocior*. cf. de Orat. 2, 49. „admiſcere huic generi orationis vehementi atque

orationem ex Appiano adumbravit Freinſhemius in praefantiffimo Supplementorum Livianorum opere l. 122. c. 44. 45. et memorat Valerius Maximus l. 8. c. 3. Deprecata eſt Hortenſia partem tributi a Triumviris, Octaviano, Antonio, Lepido, iſtis matronis irrogati. *in ſexus honorem*. Sed vel viro laudem peperiffet. Valde

ſimilis locutio Senecae Rhetoris p. Bip. 397. „Orationes „Salluſtii *in honorem hiftoriarum leguntur*.“

cetera. Praeter iſtituendorum liberorum proprium laborem, quem quidem praeftere, ipſi indocti, nequeunt.

pueris. Non intelliguntur aequales ingenui, ſed ſervi.

ille huic spei destinatus, idem quod de nutri-
cibus dictum sit. De paedagogis hoc amplius,⁸
ut aut sint eruditi plane, quam primam esse
curam velim: aut, se non esse eruditos sciant.
nihil enim pejus est iis, qui, paulum aliquid
¹⁵ ultra primas literas progressi, falsam sibi scien-
tiaē persuasionem induerunt. Nam et cede-
re praecipendi peritis indignantur, et velut
jure quodam potestatis, qua fere hoc homi-
num genus intumescit, imperiosi atque inte-
rim saevientes, stultitiam suam perdocent.
Nec minus error eorum nocet moribus. Si-⁹
quidem Leonides Alexandri paedagogus, ut a
Babylonio Diogene traditur, quibusdam eum
vitiis imbuit, quae robustum quoque et jam
maximum regem ab illa institutione puerili

„atroci — illud alterum“ cet.)
omittit Guelf.

maximum regem. Prius

primam — curam. Primum
in tali forma dicitur, quod ma-
xime est optandum, cui *proximum*
est, quo, illud si non con-
tingat, acquiescimus. Sic apud
Livium 22, 28. „Primum, qui
„ipse consulat; secundum, qui
„obediat:“ et in loco gemino
Cic. pro Cluent. 31. „sapien-
tissimum esse. — proxime acce-
dere.“

interim. Frequens est impri-
mis Quintiliano sed et aliis
ejus aevi scriptoribus, ut Se-
necae et Pliniis atque Tacito.
ille, qui hic primum observa-
tur, hujus vocabuli usus, ut
fit pro *interdum*. Vicissim in-

terdum usurpare pro *interim*
visi sunt quibusdam scriptores
seuioris aetatis, de quo sensu
vide Dukerum de Latinitate
Ictorum veterum p. 373. Ne-
que tamen legitimam adverbii
sensum fugit noster. vid. 1, 8,
5. 1, 12, 3. 6. 2, 5, 1.

*Leonides — a Babylonio Dio-
gene.* Nullum reliquum habe-
mus librum Diogenis Babylo-
nii, philosophi Stoici, qui cum
Carneade et Critolao in celebri
illa legatione (Cic. de Orat. 2,
c. 37. 38.) Romam venit, scri-
psitque *περι φωνηῶν τέχνην* et *δια-
λεκτικὴν τέχνην*; neque quid-
quam de hisce vitiis, quae ex

¹⁰ sunt profecuta. Si cui multa videor exigere, cogitet oratorem institui, rem arduam, etiam cum ei formando nihil defuerit; praeterea plura ac difficiliora superesse. Nam et studio perpetuo, et praestantissimis praeceptoribus, ¹¹ et pluribus disciplinis opus est. Quapropter praecipienda sunt optima: quae si quis gravabitur, non rationi defuerit, sed homini. Si ¹⁶

rat. defuerit. Regius in vetusto illo exemplari (intelligit autem Codicem a Poggio e Germania allatum Florentiam, quem memorat supra ad Epist. ad Tryph. § 1.) *defuerint* scriptum fuisse narrat, ubi tamen *n* litera videatur erasa. Ad eum modum *defuerint* dant Loc. Rusc. Bad. Subjectum Regius putat esse *praecepta*, quae sunt in τῶν *praecipienda sunt optima*.

paedagogi sui consuetudine traxerit Alexander, ab aliis scriptoribus proditum est, praeterequam quod auctor seculi noni, Hincmarus, Archiepiscopus Rhemenfis (Epist. 14. ad Proceres Regni) haec narrat: „Et legimus, quomodo Alexander in „pueritia sua habuit bajulum,“ (is medio aevo est pro paedagogo, principis maxime pueri, vid. Du Cange.) „nomine Leonidem, citatis moribus et in „composito incessu notabilem; „quae puer, quasi lac adulterinum sugens, ab eo sumsit.“ Eiusmodi vitia fuisse Alexandro a Leonide impertita, unde resciverit Hincmarus, nemo temere dicat: Pariter *citati mores* quid sit, ignoro, nisi forte sunt mali, famosi. De mutatione *motibus pro moribus*, non est cogitandum, cum ipse Hincmarus in hac historia Ep. II. ad

Carol. 3. Imp. iterum habeat *citatos mores*, immo Hieronymus (in ep. ad Laetam) tangens eandem, de *moribus* loquatur.

non rationi — sed homini. Gesnerus putat subjectum sententiae esse eum, qui gravetur; et *rationi deesse* interpretatur, rationem, disciplinam eam, quam suadet Qu., erroris convincere; *homini autem* intelligit dictum de discipulo, cui talis, qui haec gravetur, *desit* h. e. non tantum profit, quantum poterat. Dura haec videtur ratio, in qua duplex tribuitur significatio τῶν *deesse*. Malim ἀπὸ κοινῶν intelligi *aliquid* pro subjecto ad *defuerit*. „Tum culpa erit hominis, h. e. „ejus qui gravabitur, non disciplinae rationis.“ Sic modo: *formando nihil defuerit*; clarior, fateor, propter *nihil* quod ibi adest. Mecum faciunt Rol-

tamen non continget, quales maxime velim nutrices pueros habere; paedagogus at unus certe sit assiduus, dicendi non imperitus, qui, si qua erunt ab his praesente alumno dicta vitiose, corrigat protinus, nec insidere illi sinat: dum tamen intelligatur, id, quod prius dixi, bonum esse; hoc, remedium. A Graeco sermone puerum incipere malo: quia Latinum, qui pluribus in usu est, vel nobis no-

velim — assiduus. Reliqui lectionem a Regio inde multis probatam, maxime ob Codd. auctoritatem, qui quidem nihil variant, nisi quod Poullainii Cod. dat *paedagogosque*, quam vocem pro *paedagogus* in aliquot exemplaribus legi testatur Regius, *vetustum* tamen *exemplar* (haud dubie Poggianum) dare receptam lectionem. Ceterum magnopere displicet ea, et si a Goth. quoque et Guelf. firmata. Quid enim est quod repente *nutricum* repetit mentionem? Et qui sunt *pueri*? Nam erudiendos istos ingenuos, qui *habeant* nutrices, intelligere alienum est profecto. Regius etiam de servulis antea memoratis (§ 7.) cogitavit. Jam si *horum* et *nutricum* meminit h. l. quidni etiam *paedagogorum*, quos proxime tractaverat? Praeterea sermo hoc *usus Romanorum*, prosa utentium praefertim, ut *at* subjungatur *ita* alteri vocabulo in sententiae initio? (quod postremum *urgens* Badius et vir doctus in Miscellan. observat. T. I. p. 139.) Simplicissima ratio videtur quam secuti sunt Bad. Gryph. Gtbl. (sine varietate ex Andreana) Obrecht. Rollin. et multi praeterea: *velim habere nutrices, pueros, paedagogos: at unus certe sit assiduus.* Sic ea tria hominum genera, quibus futurus orator, infans adhuc, interest, ordine repetentur, et legitima erit structura conjunctionis *at*. Sed residet scrupulus, quem tetigit Regius. Quis enim *unus* ille *assiduus* erit? „Hic quoque“ ait Regius „foret hoc modo paedagogus.“ Praepostera sane ratio, si, quoniam *paedagogi* boni non contingunt, *paedagogum* tamen unum assiduum adjungas filio tuo. Atqui plane nulli boni paedagogi contigerunt tibi. Nam si non est paedagogus *assiduus* ille, dura profecto sit substantivi omisio ad

linus et Gedoynus. cf. 2, 17. *velim — assiduus.* vid. not. 40. „non artis, sed hominis.“ Crit.

lentibus perbibet: simul quia disciplinis quoque Graecis prius instituendus est, unde et
 13 nostrae fluxerunt. Non tamen hoc adeo superstitiose velim fieri, ut diu tantum loquatur Graece aut discat, sicut plerisque moris est. hinc enim accidunt et oris plurima vitia in peregrinum sonum corrupti, et sermonis; cui cum Graecae figurae assidua consuetudine haerunt, in diversa quoque loquendi ratione
 14 pertinacissime durant. Non longe itaque Latina subsequi debent, et cito pariter ire. Ita fiet, ut, cum aequali cura linguam utramque tueri coeperimus, neutra alteri officiat.
 15 Quidam literis instituendos, qui minores septem annis essent, non putaverunt, quod illa primum aetas et intellectum disciplinarum capere et laborem pati posset. In qua sententia Hesiodum esse plurimi tradunt, qui ante
 18

70 unus. Haereo igitur etiamnum in hoc loco. In Goth. varietate, *autem* pro *at*, nullum video praesidium; Jenfonii ratio est nostra, nisi quod post *habere* non incidit. Infra c. 3, 14. „*assiduus* studiorum exactor,“ etiam de paedagogo.

Latinum — *perbibet*. Verissimam hanc scripturam recepi e Cod. Guelf. ubi plane sic. Sed eam dederat jam Obrechtus, ex Argent. profecto; male tamen excerptus a Burmanno, qui ei falso tribuit *perhibet*. Etiam Goth. 2. habet nostram vid. Gesn. Addenda. Ceteri Codices *Latinus* — *se perhibet*. Recentiores plerumque edd. ut et Gesn. *Latinus* — *se praebeo*. *Praebeo* nullum Cod. habet cognitorem. *Perbibere liberalia studia* Seneca dicit, quod vel Lexica docent. — *haerunt*. Ad eos, qui hoc dant. Codd., accedit Guelf. Recepta erat: *haerent*. — *pati posset*. *Posset* pro *possit* recepi e Guelf. latinitate iubente, ob antecedens *putaverunt*.

figurae. Structurae verborum partem cum laude frequentum ad Graecum morem factae, ita sermoni indecorae, quae, ut poetis magnam erant.

Grammaticum Aristophanem fuerunt. nam is primus ὑποθήκας, in quo libro scriptum hoc invenitur, negavit esse hujus poëtae. Sed alii, quoque auctores, inter quos Eratosthenes, idem praeceperunt. Melius autem, qui nullum tempus vacare cura volunt, ut Chrysippus. nam is, quamvis nutricibus triennium dederit, tamen ab illis quoque jam informandam quam optimis institutis mentem infantium judicat. Cur autem non pertineat ad literas aetas, quae ad mores jam pertinet? Neque ignoro, toto illo, de quo loquor, tempore vix tantum effici, quantum conferre unus postea possit annus: sed tamen mihi, qui id senserunt, videntur non tam discipulis in hac parte, quam docentibus, pepercisse. Quid melius alioqui facient, ex quo loqui poterunt?

Grammaticum Aristophanem. De hoc consule imprimis F. A. Wolfii Prolegomena ad Homerum p. CCXVI seqq. Iocannosiri memorat p. CCXVIII n. 90.

ὑποθήκας — negavit esse hujus poëtae. Carmen inscriptum ὑποθήκαι intercidit, a quibusdam veterum Chironi Centauro, Achillis magistro, tributum, a pluribus Hesiodo, quorum in numero etiam fuit cognominis Grammatico poeta Comicus in deperdita Comodia Δαιταλῆς, ubi risisse Hesiodi ὑποθήκας dicitur a Phrynicho et Thoma Magistro. Aristoteles in Politicis l. 7. c. 17. non quidem (ut dicit Regius,

postque eum Harles ad Fabric. Bibl. Gr. V. I. p. 15) ut Hesiodi meminit hujus praecepti, sed, nulla Hesiodi mentione injecta, videtur quodammodo cum eo sentire. τὴν μέχρι πέντε ἐτῶν ἡλικίαν οὐπω πρὸς μάθησιν καλῶς ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν p. (Sylb.) 214. διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροῦς ἤδη γίνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς. p. 216.

Eratosthenes. Hunc Alexandrinae bibliothecae sub Ptolemaeo Evergeta praefectum, plurimorum librorum auctorem, quorum superstes est solus libellus καταστερισμῶν, qui non norunt, adeant Fabricii Biblio-

Faciant enim aliquid necesse est. Aut cur hoc, quantulumcunque est, usque ad septem annos lucrum fastidiamus? Nam certe quamlibet parvum sit, quod contulerit aetas prior, majora tamen aliqua discet puer eo ipso anno, 19 quo minora didicisset. Hoc per singulos annos prorogatum, in summam proficit: et quantum in infantia praesumptum est temporis, adolescentiae acquiritur. Idem etiam de sequentibus annis praeceptum sit: ne, quod cuique discendum est, sero discere incipiat. Non ergo perdamus primum statim tempus: atque eo minus, quod initia literarum sola memoria constant, quae non modo jam est in parvis, 20 sed tum etiam tenacissima est. Nec sum adeo aetatum imprudens, ut instandum teneris protinus acerbe putem, exigendamque plenam operam. Nam id in primis cavere oportebit, ne studia, qui amare nondum potest, oderit, et amaritudinem semel perceptam etiam ultra

parvum. Ita Bodlej. Guelf. Andreana, Ald. Obr. neque videtur gradus esse in τῶν *parum* quod pro eo habet Gesnerus et ceteri, ut possit jungi cum *quamlibet*. Etiam *majora, minora*, melius ad *parvum* referuntur, quam ad *parum*.

perceptam. Ita Guelf. et Goth. Voss. 2. Bodl. cum vett. edd. plurimis. Aliae et recentiores, ut Gesn., *praeceptam*, quod mirifice placet Burmanno. Sensus exquisitior *praecipienda* pro *antecapiendo* alienus ab h. l., ob adjectum *semel*, otiosum in vulgata; praeterea eo sensu *praesumere* plerumque dicit Qu. ut modo § 19. et prooem. 20.

thecam Graecam, ed. Harl. lectione Geographicorum Eratosthenis. Vol. 4. p. 117 seqq. et Carol. Gunth. Seidelium, conjunctissimum Collegam meum, in col- *semel perceptam.* vid. not. Crit.

rudes annos reformidet. Lusus hic sit: et rogetur, et laudetur, et nunquam non scisse se gaudeat. aliquando ipso nolente doceatur alius, cui invideat. contendat interim, et saepius vincere se putet. praemiis etiam, quae capit illa aetas, evocetur. Parva docemus,²¹ instituendum oratorem professi: sed est sua etiam studiis infantia: et, ut corporum mox etiam fortissimorum educatio a lacte cunisque initium ducit; ita futurus eloquentissimus edidit aliquando vagitum, et loqui primum incerta voce tentavit, et haesit circa formas literarum. nec si quid discere satis non est, ideo nec necesse est. Quod si nemo reprehendit²² patrem, qui haec non negligenda in suo filio putet, cur improbetur, si quis ea, quae domi suae recte faceret, in publicum promit? Atque eo magis, quod minora etiam facilius minores percipiunt; et, ut corpora ad quosdam membrorum flexus formari, nisi tenera, non possunt, sic animos quoque ad pleraque duriores robur ipsum facit. An Philippus Macedonum rex Alexandro filio suo prima literarum elementa tradi ab Aristotele, summo ejus aetatis philosopho, voluisset, aut ille suscepisset hoc officium, si non studiorum initia,

faceret. Recte moneor a docto quodam amico, conjunctivum imperfecti hujus non esse loci, nisi forte recte explicaveris cum laude. Agetur de ea re ad 1, 8, 5. opus est. Jam diligentius inspectis libris apparet Bodl. dans *fecerat*, et Tarvisina (1482) *feceret*, unde veram officio scripturam: *fecerit*.

faceret. vid. not. Crit.

et a perfectissimo quoque optime tractari, et
 24 pertinere ad summam credidisset? Fingamus
 igitur Alexandrum dari nobis impositum gre-
 mio, dignum tanta cura infantem, (quan-
 quam suus cuique dignus est,) pudeatne me in
 ipsis statim elementis etiam brevia docendi
 monstrare compendia? Neque enim mihi il-
 lud saltem placet, quod fieri in plurimis video,
 ut literarum nomina et contextum, prius quam
 25 formas, parvuli discant. Obstat hoc agnitio-
 ni earum, non intendentibus mox animum
 ad ipsos ductus, dum antecedentem memori-
 am sequuntur. Quae causa est praecipienti-
 bus, ut etiam, cum satis affixisse eas pueris
 recto illo, quo primum scribi solent, contex-21

credidisset. Idem, qui modo, me admonuit, *credidissent* esse legendum, plurali numero. Codd. quidem et edd. in errorem consentiunt. *Omissus*, vel evanuit, in veteri scriptura apex in e.

credidisset. vid. not. Crit.
Neque enim mihi illud saltem.
Saltem cum negatione conjunctum apud nostrum saepe est pro *ne* — *quidem* v. c. hoc ipso capite § 31. l. 5, 1, 3. 6, 2, 19. 6, 4, 15. 10, 2, 15. 12, 11, 11. et in Declamm. Quintil. 3. p. (ed. Bip.) 44. „Neque illa libido *saltem*.“ ib. Decl. 5. p. 108. „nec hoc *saltem*.“ quam rationem facilius assequemur, si reputaverimus, *quidem* in *ne* — *quidem* ipsum esse nihil aliud nisi *saltem*, Graece γλ. Quod autem enim posuit h. l. id ad sententiam aliquam

intelligendam, verbis non expressam, referri debet. Ea hic ejusmodi fere sit: *Habeo autem talia, quae monstram compendia, nam illud statim mihi displicet cet.*

contextum. Seriem, et positum in alphabeto.

antecedentem memoriam. Fateor me haerere in participii sensu. Quae enim est *antecedens memoria*? Vertit quidem Gedoynus: *leur mémoire qui va plus vite que leurs yeux*; sed quam recte tot verba intellexerit, nescio.

tu videntur, retroagant rursus, et varia permutatione perturbent, donec literas, qui instituantur, facie norint, non ordine. Quapropter optime, sicut hominum, pariter et habitus et nomina edocebuntur. Sed quod²⁶ in literis obest, in syllabis non nocebit. Non excludo autem, id quod est notum, irritandae ad discendum infantiae gratia, eburneas etiam literarum formas in lusum offerre; vel si quid aliud, quo magis illa aetas gaudeat, inveniri potest, quod tractare, intueri, nominare, jucundum sit. Cum vero jam du-²⁷ ctus sequi coeperit, non inutile erit eas tabellae quam optime insculpi, ut per illos velut sulcos ducatur stilus. Nam neque errabit, quemadmodum in ceris (continebitur enim utrinque marginibus), neque extra praescriptum poterit egredi; et celerius ac saepius sequendo certa vestigia, formabit articulos; neque egebit adjutorio manum suam manu superimposita regentis. Non est aliena res, quae²⁸ fere ab honestis negligi solet, cura bene ac velociter scribendi. Nam cum sit in studiis praecipuum, quoque solo verus ille profectus, et altis radicibus nixus, paretur, scribere²⁹ ipsum: tardior stilus cogitationem moratur;

neque extra praescriptum poterit egredi. Quid hoc differat ab illo „neque errabit“ equidem non dixerim; sed est in omnibus Codd.

ab honestis. ab hominibus in aliqua dignitate constitutis.

Sic Cic. Epp. ad Div. 2, 15. Caesarem *honestum* esse cupio; et Plinius Hist. nat. 35. c. 10. „ut ingenui exercerent (picturam) mox ut *honesti*, perpetuo interdicto ne servitia docerentur.“

rudis et confusus intellectu caret: unde sequitur alter dictandi, quae ex his transferenda sunt, labor. Quare cum semper et ubique, tum praecipue in epistolis secretis et familiaribus delectabit ne hoc quidem neglectum reliquisse. Syllabis nullum compendium est: perdiscendae omnes: nec, ut sit plerumque, difficillima quaeque earum differenda, ut in nominibus scribendis deprehendantur. Quin immo ne primae quidem memoriae temere credendum: repetere, et diu inculcare, fuerit utilius; et in lectione quoque non properare ad continuandam eam vel accelerandam; nisi cum inoffensa atque indubitata literarum inter

ex his. Etiam Guelf. pro hisce habet *et sicut pleraeque* edd. vett. quare Gesn. putat Regii tantum conjecturam esse *ex his*. Sed Gibsonus de suis Codd. tacet, ut probabile fiat, in iis, saltem in Bodl., esse receptam. *nominibus* Guelf. *omnibus* cum multis sane Codd. sed defendunt receptam a Gesnero *nom.* Voss. Alm. et Obr. fortasse ex Argent. cf. ad 1, 6, 5.

ex his. E tam male scriptis commentariis.

perdiscendae omnes, quaecunque efficiuntur per universam linguam, varie jungendis inter se literis.

ut in nominibus scribendis deprehendantur. Sic habet satis firmata a Codd. scriptura. *Nomina* autem h. l. non acceperim *propria*, sed vocabula certae partis orationis, ob id quod dicitur mox § 34. cf. 1, 4, 18. *Deprehendi* autem est haerere, in artam deferri, sicut ipse no-

ster 12, 8, 6. „Deinde *deprehenduntur* et causam — ex adversariis discunt.“ Subjectum sententiae sunt *pueri*, qui, si difficillima quaeque syllabarum differtur, haerebunt in nominibus scribendis. *Ut* ironice quodammodo dictum, quasi eo consilio differrent difficillimam quamque syllabam magistri. Neque enim necessarium cum Burmanno pro *ut* scribere *ne*.

continuandam. Ut jam integra vocabula, non merae syllabae pronuucientur.

se conjunctio suppeditare sine ulla cogitandi saltem mora poterit. tunc ipsis syllabis verba complecti, et his sermonem connectere incipiat. Incredibile est, quantum morae lectioni³² festinatione adjiciatur. Hinc enim accidit dubitatio, intermissio, repetitio, plus quam possunt audentibus; deinde cum errarunt, etiam iis quae jam sciunt, diffidentibus. Certa sit ergo imprimis lectio, deinde con-³³ juncta; et diu lentior, donec exercitatione contingat emendata velocitas. Nam prospici-³⁴ cere in dextrum (quod omnes praecipiant) et providere, non rationis modo, sed usus quoque est: quoniam sequentia intuenti, priora dicenda sunt, et, quod difficillimum est, dividenda intentio animi, ut aliud voce, aliud oculis agatur. Illud non poenitebit²³ curasse, dum scribere nomina puer (quemadmodum moris est) coeperit, ne hanc operam in vocabulis vulgaribus et forte occurrentibus perdat. Protinus enim potest inter-³⁵

lentior, donec. Juvat hoc exemplo monstrare tironibus, quomodo corrumpi soleant scripturae in Codd. Hic enim Guelf. cum Goth. et iis, quos Regius tractabat, dant *lentius ordo donec*. Regius receptam eruit, quam videntur praeferre Bodlejanus et alii, de quibus tacent qui contulerunt.

non rationis modo sed usus quoque. Sensus ejusmodi profecto: Illud facilius quidem suadetur, quam exercetur. *Rationis modo esse* dici potest id, quod sola ratione (h. e. in nostro quidem loco, solo praee-
cepto) efficitur; si igitur hoc *usus quoque est*, apparet, usu opus esse multo ut effici possit ea res. Sic intelligitur, quare magna rei difficultas mox significetur.

pretationem linguae secretioris, quas Graeci γλώσσας vocant, dum aliud agitur, ediscere, et inter prima elementa consequi rem, postea proprium tempus desideraturam. Et, quoniam adhuc circa res tenues moramur, ii quoque versus, qui ad imitationem scribendi proponentur, non otiosas velim sententias habeant, sed honestum aliquid monentes.

³⁶Prosequitur haec memoria in senectutem, et impressa animo rudi, usque ad mores proficiet. Etiam dicta clarorum virorum, et electos, ex poëtis maxime (namque eorum parvis cognitio gratior est), locos ediscere inter lusum licet. Nam et maxime necessaria est oratori (sicut suo loco dicam) memoria: et ea praecipue firmatur atque alitur exercitatione: et in iis, de quibus nunc loquimur, aetatibus, quae nihil dum ipsae ex se generare queunt, prope sola est, quae juvari cura²⁴

juvari cura. Hanc scripturam Voss. 2 et Goth. soli habere videntur. Guelf. cum aliis *juvare curam*, nec est spernenda haec ratio. Adjuvat curam docentis ea sola in parvis animi facultas, cum ceterae adhuc plane sint *nervis alienis mobile lignum*. Vix tamen neges ceteras ullo modo posse *juvari*. Judicent peritiores; nam et recepta habet, quo se defendat. Gedoynus: la mémoire est la seule chose qui soulage un maître.

usque ad mores proficiet. Est aliqua difficultas in voce *mores*, quare Almelovenius cogitabat de mutatione, ut scriberetur *mortem pro mores*; sententia nimis jejuna. Sed *usque*, praesertim cum antecesserit *prosequitur in senectutem*, spatii vel temporis aliquem finem jubebat expectare, et frustrantur nos quodammodo *mores illi*. Interpretor *usque ad mores proficiet*, ad ipsos mores pertinet, *penetrabit*;

docentium possit. Non alienum fuerit exi-³⁷
gere ab his aetatibus, quo sit absolutius os,
et expressior sermo, ut nomina quaedam ver-
susque affectatae difficultatis ex pluribus et
asperrime coëuntibus inter se syllabis catena-
tos, et velut confragosos, quam citatissime
volvant. χαλεποι Graece vocantur. res mo-
dica dictu; qua tamen omissa, multa linguae
vitia, nisi primis eximuntur annis, inemen-
dabili in posterum pravitate durantur.

II. Sed nobis jam paulatim accrescere
puer, et exire de gremio, ac discere serio in-
cipiat. Hoc igitur potissimum loco tractanda
quaestio est, utiliusne sit domi atque intra
privatos parietes studentem continere, an fre-
quentiae scholarum, et velut publicis prae-

durantur. Guelf., cum quibusdam vet. edd. quarum est
et Bad., *durentur*, non male; potest enim ad *qua tamen omissa*
intelligi: talis tamen qua cet. publicis. Guelf., cum Voff.
1. et 3., *publicatis.* An hoc facit ad *velut* explanandum?
cf. exeg. not.

ut *proficere* sensum *progre-*
diendi tueatur hoc loco, quod
monet Ernestus ad Cic. de Ora-
tore 2, 21. not. 68. qui ipso
hoc nostro loco utitur.

velut publicis. Adverbii *velut*
rationem idoneam reddere pos-
se mihi non videor, et miror
neminem quidquam de eo mo-
nuisse. Suspicio tamen ideo
plane *publicos* non fuisse ap-
pellatos a Qu. hos praecepto-

res, quia non erant publicis
stipendiis auctorati. Nimirum
ipse noster memoratur primus
publicae scholae moderator, qui
salarium e fisco acceperit, apud
Hieronymum in Chronico Eu-
sebiano; et fortasse ne talis
quidem pro eorum temporum
loquendi usu *publicus* potuisset
vocari proprie doctus, quo-
niam e fisco principis, non ex
aerario reipublicae, accipiebat
stipendium.

2 ceptoribus tradere. Quod quidem, cum iis,
 a quibus clarissimarum civitatum mores sunt
 instituti, tum eminentissimis auctoribus, vi-
 deo placuisse. Non est tamen dissimulandum,
 esse nonnullos, qui ab hoc prope publico
 more privata quadam persuasione dissentiant.
 Hi duas praecipue rationes sequi videntur:
 unam, quod moribus magis consulant, fu-
 giendo turbam hominum ejus aetatis, quae
 sit ad vitia maxime prona; unde causas tur-
 pium factorum saepe extitisse utinam falso
 jactaretur: alteram, quod, quisquis futurus
 est ille praeceptor, liberalius tempora sua
 impensurus uni videtur, quam si eadem in
 3 plures partiatur. Prior causa prorsus gravis. 25
 nam si studiis quidem scholas prodesse, mori-
 bus autem nocere, constaret, potior mihi ra-
 tio vivendi honeste, quam vel optime dicen-
 di, videretur. Sed mea quidem sententia
 juncta ista atque indiscreta sunt. neque enim
 esse oratorem, nisi bonum virum, judico; et
 fieri, etiam si posset, nolo. de hac re igitur
 4 prius. Corrumpi mores in scholis putant:
 nam et corrumpuntur interim: sed domi

etiam si posset. Voss. 3. Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. ut
 et vett. edd. *potest.* Non male. Badius primus, quantum vi-
 deo, *posset*; nisi quod Gibl. de varietate tacet, cum receperit
posset, ut suspiceris in omnibus suis eum invenisse hoc; quod
 saltem de Aldina secus est.

videtur. Attende proprietatem loquendi; hic, ubi momentum talis argumenti ipse agnoscit Qu., indicativo uti-
 tur; paulo ante (*consulant*) conjunctivo, cum ex mente dissentientium loqueretur,

quoque. Assunt multa ejus rei exempla, tam laesae hercle, quam conservatae sanctissime utrobique opinionis. Natura cujusque totum curaque distat. Da mentem ad pejora facilem, da negligentiam formandi custodiendique in aetate prima pudoris: non minorem flagitiis occasionem secreta praebuerint. nam et esse potest turpis domesticus ille praceptor: nec tutior inter servos malos, quam ingenuos parum modestos conversatio est. At si bona ipsius indoles, si non caeca ac sopita parentum socordia est: et praceptorem eligere sanctissimum quemque, (cujus rei praecipua prudentibus cura est) et disciplinam, quae maxime severa fuerit, licet; et nihilominus amicum gravem virum, aut fidelem libertum, lateri filii sui adjungere, cujus assiduis comitatus etiam illos meliores faciat,

et esse potest turpis. Obr. sic collocat verba haec: *et turpis potest esse.* Guelf. autem hoc modo: *et potest turpis esse.* Haec simplicissima videtur ratio.

opinionis. Existimationis, famae; ipsiusque adeo innocentiae, unde bona fama. cf. 2, 12, 5.

et esse — nec tutior. Inest structura geminatae coniunctionis *et*, quarum posterior latet in *nec*. De commodiori ordine horum verborum vide not. crit.

parum modestos. *Modesti* latius hic videntur dici, quam pro etymo, ubi solus fere pudor intelligitur; de universa

animi bonitate interdum Graeco more usurpant Latini ut et infra 4, 2, 100. *modestum factum.* Et Cic. in Verr. lib. I, 47. „O modestum ordinem, „quod illinc vivus surrexit!“ Sic Graeci μέτριον, ἐπιεικῆ dicunt. (τὸ ἐπιεικὲς δηλοῖ τὸ τὸν τρόπον ἀγαθόν. Scholiaf. ad Luciani Gallum Vol. Bip. 6. p. 325.) Et hic in univ. *modesti* opponuntur *malis*. Inest tamen *modi* aliqua significatio.

6 qui timebuntur. Facile erat hujus metus re-
medium. Utinam liberorum nostrorum mo-
res non ipsi perderemus. Infantiam statim
deliciis solvimus. mollis illa educatio, quam
indulgentiam vocamus, nervos omnes et men-
tis et corporis frangit. Quid non adultus
concupiscet, qui in purpuris repit? Non-
7 intelligit, jam conchylium poscit. Ante pala-

coccum intelligit. Reveritus crimen novandi aliquid prae-
ter necessitatem reliqui scripturam receptam adhuc *coccum*,
pro quo *cocum* (h. e. coquum) dat Guelf. et Ald. imo vetus
Cod. Florentinus, si recte conjicio, quod ejus auctoritate non
utitur Regius, dum *coccum* legendum suadet pro *cocum*. Cer-
tatim probarunt VV. DD. pretiosi coloris mentionem, prae
mentionem *coqui*, (astipulante Goth. cum silentio conferentium
de ceteris Codd. et edd. quod maxime in Gibsono miror, qui
saltem Aldinam debebat memorare) cum propter *intelligendi*
vocabulum, quod est proprium luxuriosae alicujus scientiae, tum
ob *conchylium* mox occurrens, quod itidem esset genus coloris.
Prius argumentum plurimam speciem habet, imo nonnullum
momentum. Quomodo enim puer, pene infans, possit dici
intelligere coquum, vix apparet. At artium et instrumentorum
luxuriae saepissime *intelligentes* vocantur, qui in talibus ultra
vulgus sapiunt. Ita saepissime apud Cic. in Verrinis, et, ut
hoc utar, Ajacem, *rudem militem*, Ulysses apud Ovid. Metam.
13, 295 petere ait quae non *intelligat* arma; videlicet caela-
turam in clypeo ignorabat ille. Verum, si maxime iste sensus
intelligendi verbo vindicatur, ne proprium quidem loco nostro
esse agnosco. Nihil enim artis in pretio coloris coccinei
intelligitur. Pertinet luxuriosa haec peritia, ad operis artifi-
cium, artificis nomen, fabulae secretioris interpretationem, in

in purpuris repit. *Purpurae* primus advexerat, magnopere
sunt vestes stragulae, lectis exprobrabant. vid. Livium
ipsisque adeo pavimentis in- 59, 6.
ductae, quas infantes calcant.
Harum usum summae luxuriae
putabant Romani et ei, qui *coccum intelligit.* vid. not.
Crit.

tum eorum, quam os, instituimus. In lecti-
cis crescunt: si terram attigerint, e manibus
utrinque sustinentium pendent. Gaudemus,
27 si quid licentius dixerint. Verba, ne Alexan-
drinis quidem permittenda deliciis, risu et
osculo excipimus. nec mirum: nos docui-
mus, ex nobis audierunt. Nostras amicas, 8

quibus gloriam captabant delicatuli, cum Mummius, capta
Corintho, conducentibus maximorum artificum tabulas ac sta-
tuas in Italiam portandas, si eas perdidissent, novas imperasset;
(Vellej. 1, 13.) materiae pretium sane et ipse non ignoraturus,
si aeneae pro aureis essent redditae. Sed quid erit: *coquum*
intelligere? Puto, jam nosse quis domi sit coquus, aliquam
cum eo consuetudinem contraxisse. Ejusmodi fere est, cum
noster Socratem negat esse *intellectum* II, 1, 10. et Vellej. 2,
116. Silianum *intellexit*. Nam potest et hic puer noster dici
intelligere coquum, cum novit, quanti sit ille momenti, quam
gravis sit ejus persona. Ita Plinius Hist. nat. 35, c. 10. ea res
concitavit Rhodios ad *intelligendum* artificem. Fortasse id vo-
luit, qui scripsit in Guelf. pro *intelligit*, *cognoscit* (non feren-
dum quidem illud, vel ob insuave *ὁμοιοτέλειον*, *cognoscit*,
poscit), ut hoc primo esset illius glossema, in margine ponen-
dum. Quod autem *conchylium* de colore unice interpretantur,
in eo nihil mihi probant. Aequae enim et melius etiam hic de
cibo accipi poterit, ut apud Hor. v. c. Epod. 2, 49. Sat. 2, 4,
50. 8, 27. Expectes etiam, in veste potius *conchylatum*
quam *conchylium*. Et utrum magis est credibile fore ut
poscat puer? Vestem an cibum? Sic mera gulae vitia no-
tabuntur, ut apte sequatur *palati* et *oris* mentio, quo etiam
illa faciunt: „nondum prima verba exprimit.“ Gedoynus
mecum facit. *quam os*. Hanc verissimam scripturam,
pro *quam mores* (quod proclivi errore ex illo oriebatur) defen-
dit etiam Guelf.

Alexandrinis — deliciis. *De-*
liciae hic dicuntur pro pueris
delicatis, quales domi habere
solebant potentes Romani. Ae-
gyptios maxime et quidem
Alexandria, urbe luxuriae ple-

nissima, oriundos, qui jocos
suis heros demereri debent.
Ἀλεξανδρινῶν ἀνθρώποις
Lucian. *de mercede conductis*
Vol. 3. p. 250. Bip. Talem
diligenter describit Martialis

nostros concubinos vident: omne convivium obscenis canticis strepit: pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt haec miseri ante quam sciant vitia esse: inde soluti ac fluentes non accipiunt e scholis mala ista, sed in scholas afferunt. Verum in studiis magis vacabit unus uni. Ante omnia nihil prohibet esse istum, nescio quem, unum etiam cum eo, qui in scholis eruditur. Sed etiam si jungi utrumque non posset, lumen tamen illud conventus honestissimi, tenebris ac solitudini praetulissem. Nam optimus quisque praeceptor frequentia gaudet, ac majore se theatro dignum²⁸ putat. At fere minores ex conscientia suae

At fere. Sic plane scribendum pro *At vero*, auctt. Codd. multis et vett. edd. Guelf. tamen et Goth. *vero*.

l. 4. Ep. 42. ubi v. 4., cum, Aegypto nominata, *Nequitias* ait *tellus scit dare nulla magis*, ipsas has *nequitias* dictas puto pro *nequam* istis pueris, qui tam intelligentes erant jocosum obscenorum. Statius Sylv. 5, 5, 66. „Pharia de pube loquaces *Delicias*“ memorat, et apud Petronium c. 31. 68. et in fragmentis Alexandrini pueri partes suas agunt in beatorum domibus, ubi multa de iis cumularunt VV. DD. ut etiam ad hunc nostri locum.

nescio quem. Hic locutio ea non videtur cum contemptu usurpata, sed cum admiratione,

qualis est in noto versu: *Nescio quid majus nascitur Iliade*; quanquam ironica est ista h. l. admiratio. „Iste tam mirificus unus, quem tantopere crepatis.“

theatro. Cave nimis ad nostrum morem intelligas. *Ἰεατρον* est locus spectatorum, ut adeo pro *Ἰεατραῖς* ipsis dicatur, cum nos pro scena soleamus dicere. Sic 1, 6, 45. tota *theatra* exclamasse scimus. 6, 1, 52. *Theatrum* commovendum est; sic Ovidius (Metam. 11, 22.) Orpheum *theatrum* appellat volucres, angues, feras, quas canendo attraxerat vates.

infirmittatis haerere singulis, et officio fungí quodammodo paedagogorum non indignantur. Sed praestet alicui vel gratia, vel amicitia, vel pecunia, ut doctissimum atque incomparabilem magistrum domi habeat: num tamen ille totum in uno diem consumpturus est? aut potest esse ulla tam perpetua discen-¹² tis intentio, quae non, ut visus oculorum, obtutu continuo fatigetur? cum praesertim multo plus secreti studia desiderent. Neque¹² enim scribenti, ediscanti, et cogitanti praeceptor assistit: quorum aliquid agentibus, cujuscunque interventus impedimento est. Lectio quoque non omnis, nec semper, praeeunte vel interpretante eget. quando enim tot auctorum notitia contingeret? Ergo modicum tempus est, quo in totum diem velut opus ordinetur. Ideoque per plures ire pos-¹³ sunt etiam quae singulis tradenda sunt: pleraque vero hanc conditionem habent, ut eadem voce ad omnes simul perferantur. Taceo de partitionibus et declamationibus rhetorum: quibus certe quantuscunque numerus

officio — quodammodo paedagogorum. Apparet quam contemti fuerint paedagogi, qui, fervili conditione, non nisi singulos custodiebant pueros, non docebant.

plus secreti, quam conjuncti cum docente, videl. studii vel operis. Sic infra c. 4, 5. *secreta plur. num. pro solitudine.*

de partitionibus et declamationibus rhetorum. Partitiones sunt materiae, per partes divisae, quae discipulis, domi ad justae declamationis modum amplificandae et perscribendae, dictantur: *Declamationes, exempli causa a rhetoribus recitatae in scholis orationes.*

adhibeatur, tamen unusquisque totum feret.
 14 Non enim vox illa praeceptoris, ut coena,
 minus pluribus sufficit; sed ut sol, universis
 idem lucis calorisque largitur. Grammaticus
 quoque de ratione loquendi si differat, quæ-
 stiones explicet, historias exponat, poëmata
 15 enarret: tot illa discent, quot audient. At
 enim emendationi praelectionique numerus
 obstat. Sit incommodum (nam quid fere
 undique placet?), mox illud comparabimus
 commodis. Nec ego tamen eo mitti puerum
 volo, ubi negligatur. Sed neque praeceptor²⁹
 bonus majore se turba, quam ut sustinere
 eam possit, oneraverit: et imprimis ea haben-
 da cura est, ut is omni modo fiat nobis fami-
 liariter amicus: nec officium in docendo spe-
 ctet, sed affectum. ita nunquam erimus in
 16 turba. Nec sane quisquam, literis saltem
 leviter imbutus, eum, in quo studium inge-
 niumque perspexerit, non in suam quoque
 gloriam peculiariter fovebit. Sed ut fugien-
 dae sint magnae scholae, (cui ne ipsi quidem

historias exponat, poëmata enarret. Exponat plane est quod narret, sic 4, 2 saepissime variat orationem noster, modo expositionem appellans, modo narrationem; ne quis falso de interpretatione cogitet. Enarret autem significat: interpretetur. Quaestiones sunt res, de quibus Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.

praelectionique numerus obstat. Non statim apparet, qui praelectioni numerus obstat, cum vox illa ad omnes videatur perferri. Sed intelligitur talis praelectio, qua singulis pueris, quae ipsi sunt pronunciaturo, diligenter praeceunt magistri, quod sane vix duobus simul potest praestari. cf. §. 12. lectio — praeceunte — eget. vid. etiam 2, 5, 3. 4.

rei assentior, si ad aliquem merito concurritur) non tamen hoc eo valet, ut fugiendae sint omnino scholae. aliud est enim vitare eas, aliud eligere. Et si refutavimus quae contra dicuntur, jam explicemus, quid ipsi sequamur. Ante omnia, futurus orator, cui in maxima celebritate et in media reipublicae luce vivendum est, assuescat jam a tenero non reformidare homines, neque illa solitaria et velut umbratili vita pallefcere. Exci-

ne ipsi quidem. Recepi ipsi pro ipse, quod est in omnibus edd. praeter Obr., e Guelf. Alm. Voff. 3. Res ea, cui non assentitur Qu., non est magna aliqua schola, sed sententia illa, qua dicebantur magnae scholae esse fugiendae. Ipse defendi tum modo posset, si rem de magna schola intelligeres, quam ipse Qu. improbaret; sed tum alia esset opus mutatione, ut cum Burmanno immerito scriberetur pro merito, nullo addente Codice.

eligere, non quamlibet frequentare; ne quis interpretetur: praeferre.

si refutavimus. In conjunctione si est modesta bonae suae contra scholarum obtrectatores argumentationis conscientia; ut nulla sit opus mutatione. Gesnerus pro si tentabat sic. Si in huiusmodi forma est pro quandoquidem ut Cic. Ep. ad Div. 11, 5. „hortatione — non eges, si ne in illa quidem re — hortationem desiderasti.“

velut umbratili vita pallefcere. Pallor, infirmae valetudinis index, doctorum et libris immorientium non minus est quam amantium; dum hi curis

occultis tabescunt, illi nimis assidui domo nunquam exeunt. Ita noster 7, 10, 14. „pallendum.“ Cf. Juvenal. 7, 97. 105. et Persius: nocturnis impallefcere chartis. (Sat. 5, 62.) Eupolidem — palles (1, 124.). Ovidius de amantibus: „Palleat omnis amans: hic est color aptus amanti. Hic decet: hoc vultu non valuisse putent.“ (Art. 1, 729. 30.). Inde notum illud: Pallet; aut amat aut studet. In omnibus hisce exemplis pallor iste est a prius contracto morbo, quem aut animi aegritudo fecerit, aut solis et aëris defectus. Gesnerus ad h. l. etiam inanimis pallorem tribui, propter cor-

tanda mens et attollenda semper est, quae in huiusmodi secretis aut languescit, et quendam velut in opaco situm ducit: aut contra tumescit inani persuasione; necesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat.

- 19 Deinde cum proferenda sunt studia, caligat in sole, et omnia nova offendit, ut qui solus didicerit, quod inter multos faciendum est. 30
- 20 Mitto amicitias, quae ad senectutem usque firmissimae durant, religiosa quadam necessitudine imbutae. Neque enim est sanctius, sacris iisdem, quam studiis initiari. Sensum ipsam, qui communis dicitur, ubi discet,

ruptionem a quiete, humore admissio et excluso aere ortam, docet e scriptoribus rusticis et Vitruvio. Videtur priori illa ratione posse acquiescere, cum de homine agatur; neque enim mox in istis: *quendam velut in opaco situm ducit*, repetitionem et explicationem quandam nostri loci agnosco, sed novam imaginem. Illum tamen pallorem, de quo Gesnerus, invenias apud ipsum nostr. 12, 10, 76. ubi *pallescat* est interpretatio *τοῦ* colorem exuat, de re, quae cum purpura comparatur.

sensum — qui communis dicitur. Ex hoc, quod subjicitur post *sensus* vocabulum, apparet vulgo ita appellatam fuisse hanc animi facultatem; quod, ni fallor, aetate Augusti demum fieri coepit, Ciceroni non adeo usitatum. Apud

hunc enim licet satis frequenter *sensum communem* legas, adjungitur sere semper aliquid, unde pro vario nexu disputationis, variam locutioni significationem tribuas. Id tamen per omnia ejus loca (v. c. Pro Planc. C. 13. et 14. — De Orat. 1, 3. 2, 16.) observare licet, intelligi id, quod omnes homines sentiant, *ταῖς κοινῆς ἐνοίας*, sive in veritate rerum judicanda, sive in honestate. Non igitur proprie dicitur a Cicerone *sensus communis*, ut per se possit et debeat intelligi, sed pro re nata; et interdum pro eo est *communis prudentia* (De Fin. 4, 27.) *communis opinio* (Offic. 2, 10.) *communis mens* (De Orat. 3, 29.); etiam *communes sensus* plurali numero dicuntur (ibid. c. 50. et in primis pro Cluent. c. 6.) plane pro *κοινῆς ἐνοίας*. Scrib

cum se a congressu, qui non hominibus solum sed mutis quoque animalibus naturalis est, segregarit? Adde, quod domi ea sola²¹ discere potest, quae ipsi praecipientur; in schola, etiam quae aliis. Audiet multa quotidie probari, multa corrigi: proderit alicujus objurgata desidia: proderit laudata industria:²² excitabitur laude aemulatio: turpe ducet cedere pari, pulchrum superasse majores. Accendunt omnia haec animos: et licet ipsa vitium sit ambitio, frequenter tamen causa

ptores tamen sub Augusto eoque recentiores absolute usurpant. Ut Horat. I. Sat. 3, 66. Phaedr. 1, 7. Sic etiam Seneca, et Juvenalis loco noto 8, 73. ubi negat in proceribus frequenter esse *sensum communem*, quod nuperus interpret Gallicus Dussaulx bene reddidit: ils ont rarement le *sens commun*; qui etiam in nota recte revincit Shasttesburiensem cogitantem cum multis Viris doctis de *popularitate*. *Sensus ergo communis* etiam hic est notitia eorum, quae nosse et sentire homines solent; prudentia qualis in quovis homine, modo inter homines versatus fuerit eorumque mores et instituta cognoverit, expectari debeat, sed potissimum qualis in usu hominum familiari est necessaria. Orta sane appellatio a communione talis sensus inter homines, sed quae sensum in pru-

dentiae totius significationem abierit, ut posset haec de ea ludere Voltarius: *Le sens commun n'est pas si commun*. Neque hoc solum est vocabulum, quod jam ab argentea, quam vocant, latini sermonis aetate coeperit in eam significationem deflecti, quam nunc tuetur in lingua Francogallica. Ejus generis sunt haec: renunciare, privilegium, publicare, quae plane recenti sensu leguntur jam apud Senecam. De voce *vivax* videbimus ad 2, 6, 3. *Sensum communem* larga exemplorum copia illustrat inter alios Bentlejus ad Hor. l. c.

licet ipsa vitium sit ambitio. Etiam *ambitionis* vocabulum aliam sub Caesaribus significationem videtur contraxisse, quam vigente habebat republica, ubi erat popularis gratiae captatio ad obtinendos honores; neque dubitabat de sua *ambitione*

virtutum est. Non inutilem scio servatum esse a praeceptoribus meis morem, qui, cum pueros in classes distribuerant, ordinem dicendi secundum vires ingenii dabant: et ita superiore loco quisque declamabat, ut praecedere profectu videbatur. Hujus rei judicium praebebantur: ea nobis ingens palmae contentio: ducere vero classem, multo pulcherrimum. Nec de hoc semel decretum erat: tricesimus dies reddebat victo certaminis potestatem. ita nec superior successu curam

profiteri Cicero v. c. Pro Sulla c. 4. De Orat. 1, 1. ipsamque laudare Pro Planc. c. 18. Tunc igitur magis gratiae studium significabat; quod praeclare docet Gronovius ad Liv. 45, 36, 8. postmodo vanae gloriae affectationem, et sic factum videtur, ut simpliciter hic *vitium* posset appellari. Sic jam apud Horatium. Ita mox *ambitiosa* (§. 27.) pro iis, quibus gloriam captat aliquis, non quibus gratiam. Insignis est locus Taciti, ubi *gratiae* etiam opponitur *ambitio*, Annal. 6, 46; 2. et loco alio, ubi gemina huic sententia, 4, 40, 2 *fama* diserte dicitur. Attamen veteris significationis multa etiam apud hos scriptores vestigia. Haec verba „licet — causa virtutum est“ ipsa lege apud Alcuinum p. Pithoei 379. Ex Quintiliano, an vicissim ex Alcuino illata in nostrum? cf. ad 1, 7,

28. Sapiunt sane Christianum. Quamquam initio et passim in hoc libello Alcuinus ipsa Ciceronis de Inv. verba ponit, lectore itidem non monito.

Hujus rei judicium praebebantur. Haec res est, utrum praecederet profectu aliquis, necne; et judicium praebebantur dictum pro: judicium fiebant, judicabatur a praeceptoribus.

ducere classem. Hoc videtur dixisse Qu. ad formam locutionis etiam Ciceroni usurpatae: *familiam ducere*. Ea mutuo sumta est a venalium servorum familiis, in quibus pulciora mancipia reliquum ducebant gregem, ut vendibiliorum redderent. Haec scita est Menagii ratio; fortasse tamen simplicius a disciplina militari deduxeris, ubi *ordines ducere* est centurionem esse. vid. Lexica. Seneca Pater de Latrone p. Bip. 69. „in schola, cum jam coepisset *diem ducere*.“

remittebat, et dolor victum ad depellendam ignominiam concitabat. Id nobis acriores ad²⁵ studia dicendi faces subdidisse, quam exhortationes docentium, paedagogorum custodiam, vota parentum, quantum animi mei conjectura colligere possum, contenderim. Sed sicut firmiores in literis profectus alit²⁶ aemulatio; ita incipientibus, atque adhuc teneris, condiscipulorum quam praeceptoris jucundior, hoc ipso quod facilior, imitatio est. Vix enim se prima elementa ad spem

acriores — faces subdidisse. Faces sic pro stimulis dictae saepe apud hujus aevi scriptores, cum Cicero dolores et infidias fere intelligat petita ab incendiis imagine. Mos taurigatur a Seneca de Ira 2, 14. „Equos — stimulis facibusque — subditis excitamus,“ (ubi tamen contra Codd. tentatur *calcibus*, etiam Lipsio probante) qualem etiam in timidis gladiatoribus instigandis usurpatum memorant, ubi *ignes* quidem, et *candentes laminae* narrantur; *faces subditae* non item.

sicut firmiores — alit aemulatio; ita — teneris — jucundior — imitatio est. Ratio haec comparandi non statim appareat. Firmiores inter se aemulantur, quis proxime accedat ad praeceptorem, quem jam ipsum imitari audent, nemini aequalium cedentes; teneri autem, inter se et magi-

strum, provectiores agnoscetes multos condiscipulos, hos potius imitandos sibi sumunt, quam illum, neque adeo aemulantur commilitones suos, sed assequi solum conantur. Gedyuus comparationis subtilitatem vertendo oblitteravit dum loci difficultatem dissimulare vult. Infra se ipse illustrat Qu. Utile — quos imitari primum, (dum teneri sunt profectus) mox (cum maturuerint) vincere velis.

prima elementa. Audacior metonymia id quod discitur ponendi pro discipulis, neque conficiunt rem exempla ab interpretibus allata, velut *servitia* a Sallustio dicta pro *servis*. Sed plus sibi licitum putarunt hujus aevi scriptores, et ut modo *profectus firmiores et incipientes atque adhuc teneros* dixerat pro ipsis pueris, sic illo velut gradu insiliens *elementa* ausus est pro *elemento-*

tollere effingendae, quam summam putant, eloquentiae audebunt: proxima amplectuntur magis, ut vites arboribus applicitae, inferiores prius apprehendendo ramos, in cacumina evadunt. Quod adeo verum est, ut ipsius etiam magistri, si tamen ambitiosis utilia praeferet, hoc opus sit, cum adhuc rudia tractabit ingenia, non statim onerare infirmitatem discipulorum, sed temperare vires suas, et ad intellectum audientis descendere. Nam ut vascula oris angusti superfusam humoris copiam respuunt: sensim autem influentibus, vel etiam instillatis complentur: sic animi puerorum quantum excipere possint, videndum est. nam majora intellectu, velut parum apertos ad percipiendum, animos non subibunt. Utile igitur est habere, quos imitari primum, mox vincere velis. ita paulatim et superiorum spes erit. His adjicio, praeceptores ipsos non idem mentis ac spiritus in dicendo posse concipere singulis tantum prae-

imitari primum mox vincere velis. Bona videtur Gebhardi *notis*, qui pro novissimo vocabulo malit *velit*, quia, de puero ad magistros, Quintiliani sit sermo. Assunt ita corrigenti non pauci Codd. ut et Goth.

riis; in quo potissimum displicet, quod *elementa* ista ait *putare*. Repetit quae hic posuit 2, 3, 10. ubi *elementa* mutavit *studiis*, eadem metonymia.

influentibus — *instillatis*. Est hoc ex more veterum scripto-

rum, post singularem, ut hic *humoris*, usurpare pluralem, cum de universo aliquo genere agitur. Sic Terent. Eunu. Act. 1. Sc. 2. v. 87. 88. „*Eunuchum* „dixi velle te Quia solae his utuntur reginae,“ ubi vide Donatum.

sentibus, quod illa celebritate audientium instinctos. Maxima enim pars eloquentiae³⁰ constat animo. hunc affici, hunc concipere imagines rerum, et transformari quodammo- do ad naturam eorum, de quibus loquimur, necesse est. Is porro, quo generosior celsior- que est, hoc majoribus velut organis com- movetur: ideoque et laude crescit, et impetu augetur, et aliquid magnum agere gaudet. Est quaedam tacita dedignatio, vim dicendi,³¹ tantis comparatam laboribus, ad unum audi- torem demittere. pudet supra modum sermo- nis attolli. Et sane concipiat quis mente vel declamantis habitum, vel orantis vocem, incessum, pronuntiationem, illum denique animi et corporis motum, sudorem, ut alia praeteream, et fatigationem, audiente uno; nonne quiddam pati furori simile videatur?

furori simile videatur. Intelligitur quidem satis *declamans* iste vel *orans*, cujus habitum mente concipere jubemur; sed

majoribus velut organis. Cum et aliunde constet organa musi- ca, fistulis compacta, jam tum fuisse in usu, et eo sensu fere semper usurpet vocabulum hoc Qu., (cf. in primis 11, 3, 16 „aura — per — organa meat“) etiam nostro loco de talibus organis cogitasse videri debet. Imago tanto magis convenit ejus orationi, quia supra me- moraverat *spiritum*, neque alie- na est ab *animo*, in quo et ipso remanet aliquod etymi vesti- gium. Majoribus organorum
Tom. I.

fistulis et cannis (*δύρανας* ap- pellant Julianus imperator in elegantissimo de hac machina epigrammate apud Brauck. in Anal. 2, 403.) opus est, ad vehementiorem exprimendum spiritum. Ceterum *animus* hic *acumini* opponitur et *artificio*, quae non tantundem conferant ad eloquentiam. Sic 1, 8, 8 „quae — *animum* augeant.“

Sermonis. Ita Horatius: *Ser- moni* propiora. Satyr. I, 4, 42. *pate*. Graeco plane modo *πάσχειν τι* pro *διανέσθαι πως*.

Non esset in rebus humanis eloquentia, si tantum cum singulis loqueremur.

III. Tradito sibi puero, docendi peritus³³ ingenium ejus in primis naturamque perspiciat. Ingenii signum in parvis praecipuum, memoria est. Ejus duplex virtus, facile percipere, et fideliter continere. Proximum, imitatio: nam id quoque est docilis naturae; sic tamen, ut ea, quae discit, effingat, non habitum forte et incessum, et si quid in pejus² notabile est. Non dabit mihi spem bonae indolis, qui hoc imitandi studio petet, ut rideatur. nam probus quoque in primis erit ille vere ingeniosus: alioqui non pejus duxerim tardi esse ingenii, quam mali. Probus autem ab illo segni et jacente plurimum ab³erit. Hic meus, quae tradentur, non difficulter accipiet: quaedam etiam interrogabit: sequetur tamen magis, quam praecurret. Illud ingeniorum velut praecox genus, non

impeditur tamen quodammodo oratio, quod deest τῷ videatur suum subjectum. An post simile excidit ille, ut moneor ab amico? *incessum*. Mirus est consensus Codd. pro hoc vocabulo dantium *ingressum*. Ita enim Flor. (sec. Reg.) Voss. 1. 2. 3. Bodl. Joan. Alm. Goth. (tac. Gesn.) Guelf. Argent. (sec. Obr.). Et praefert codd. scripturam Davinius ad Cic. de Nat. Deor. 1, 54. *ingressus* tamen raro tantum ap. nostrum pro *incesso*, et plerumque pro *initio*. Acquiesco igitur recepta, cum sine varietate modo fuerit *incesso* (2, 31.) et aliis praeterea locis legatur. *praecox*. Praeter Goth. qui tamen in margine habet *praecox* etiam Guelf. *praiceps*, quod Gesnerus praefert, referendum (ut

comparatum, affectum esse. cf. Gracissimo tirones Vigerum 1, 4, 29. Videant de hoc Zeunii p. 269. seq.

temere unquam pervenit ad frugem. Hi⁴
 34 sunt, qui parva facile faciunt: et audacia
 proveci, quidquid illic possunt, statim osten-
 dunt. Possunt autem id demum, quod in
 proximo est: verba continuant: haec vultu
 interrito, nulla tardati verecundia, profe-
 runt. non multum praestant, sed cito. non⁵
 subest vera vis, nec penitus immixtis radici-
 bus nititur: ut quae summo solo sparsa sunt
 semina, celerius se effundunt: et imitatae
 spicas herbulae inanibus aristis ante messem
 flavescent. Placent haec annis comparata:
 deinde stat profectus, admiratio decrescit.
 Haec cum animadverterit, prospiciat dein-⁶
 ceps, quonam modo tractandus sit discens
 animus. Sunt quidam, nisi institeris, re-
 missi: quidam imperia indignantur: quos-

putat) ad *praecurret*; quia *praecox* non sit in vitio. Ego ob
frugem necessarium puto *praecox*. *pervenit* Guelf. *per-*
venerit. *quidquid illic possunt.* Guelf. cum aliquot edd.
 omittit *illic*, quae omisso sensum efficit apertum et facilem;
 neque tamen tutum est abjicere *illic*, quod quo errore potuerit
 irreperere, nemo dicat. Optima sane ratio est, quam post Geb-
 hardum, pro *illic* coniectantem *illico*, proponit Gesnerus: *qu-*
poss., *illico ostend.* ut *statim* glossa sit minus noti *illico*, quae
 postquam in textum migravit, verum hujus loci vocabulum
illico varie fuerit jactatum. Magnopere enim in ea voce scri-
 ptura variat, dantibus Codd. et edd. modo *illud* modo *illi*
 modo *ibi* modo *illic*. *prospiciat.* Hoc e Goth. et aliis
 ascrivit Gesn. pro *perspiciat.* Etiam Guelf. *prosp.*

quidquid illic possunt. vid. fortasse expressa e Virgilio
 not. Crit. Georg. 2, 49. *Quippe solo na-*
tura subest; quem etiam pres-

non subest vera vis. Haec a
 plantis mutuo sunt sumta, et *subest natura et vera vis.*

dam continet metus, quosdam debilitat: alios
 continuatio extundit, in aliis plus impetus
 7 facit. Mihi ille detur puer, quem laus ex-
 citet, quem gloria juvet, qui victus fleat.
 hic erit alendus ambitu, hunc mordebit ob-
 jurgatio, hunc honor excitabit; in hoc desi-
 8 diam nunquam verebor. Danda est tamen
 omnibus aliqua remissio: non solum, quia
 nulla res est, quae perferre possit continuum
 laborem; atque ea quoque, quae sensu et
 35 anima carent, ut servare vim suam possunt,
 velut alterna quiete retenduntur: sed quod
 studium discendi, voluntate, quae cogi non
 9 potest, constat. Itaque et virium plus affe-

retenduntur. Egregia scriptura pro *retinentur*, quod habent aliquot Codd. et multae edd. *Retenduntur* aperte praefert Goth. (mire negante Gesnero, qui *retinentur* ibi legi narrat) et Guelf. *retunduntur* per librarii errorem sane. *velut* alieno quidem fere videtur esse loco, quod commodius praecedat vocem *retend.* Sed nihil in posito variant Codd. et edd. nisi quod Goth. et Guelf. et Loc. Rusc. Bad. Ald. *qu. alt.* pro *alt. qu.* quod ipsum praefero; in τ^η *alterna* saltem nulla est imago, aliqua tamen in *quiete*, ut totum illud *qu. alt. ret.* pro similitudine aliunde ascita accipias, proptereaque praemissum ei sit *velut*, translationis index.

continuatio extundit. Pulcherrima et plane viva imago petita a sculptore, qui innumeris scalpri ictibus e rudi marmore Deum aliquem extundit. Appositissimus est Virgilii locus, et ipse egregius: Georg. 1, 153. „Ut varias usus medi-
 „tando extunderet artes Paulatim.“ Peculiare tamen Quintiliano et pulcrius etiam, quod apud eum extunditur *ipsa ma-*

teria h. e. extundendo fingitur; cum apud alios passim *materiae* extundatur effigies. Gedoynus omnem obliteravit imaginem; etsi sententiam retinens: „On
 „en voit qui ne réussissent qu'à
 „force de tems et d'étude.“

gloria juvet — victus fleat.
 Georg. 3, 102 „Et quis cui-
 „que dolor victo? quae gloria
 „palmae?“

runt ad discendum renovati ac recentes, et acriorem animum, qui fere necessitatibus repugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: ¹⁰ est et hoc signum alacritatis: neque illum tristem, semperque demissum, sperare possum erectae circa studia mentis fore, cum in hoc quoque, maxime naturali aetatibus illis, impetu jaceat. Modus tamen sit remissionibus, ¹¹ ne aut odium studiorum faciant negatae, aut otii consuetudinem nimiae. Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus, cum positis invicem cujusque generis quaestiunculis aemulantur. Mores ¹² quoque se inter ludendum simplicius detegunt: modo nulla videatur aetas tam infirma, quae non protinus quid rectum pravumque sit, discat; tum vel maxime formanda, cum simulandi nescia est, et praecipientibus facillime cedit. Frangas enim citius, quam corrigas, quae in pravum induruerunt. Proti- ¹⁵

illum tristem. Guelf. cum aliquot aliis Codd. *ullum tr. possum.* Guelf. *possim*, et ita vett. edd. pleraeque. *cujusque generis.* Vett. edd. Loc. Rusc. Ald. Bad. Steph. *cujuscunque* dant, qui sane est sensus. Sed cum Codd. videantur receptam firmare, (Goth. saltem et Guelf.) potest videri *cujusque* consulto a Qu. scriptum pro *cujuscunque*. cf. interpretes ad Livii 1, 24, 3. et Gronov. in primis.

cujusque generis. vid. not. Crit.

modo nulla videatur aetas. Tum demum utiliter *se detegunt mores*, si simplicitate ea, simulandi nescia, uti sciat ma-

gister, et jam tum recti sensum vel tenerrimis ingenerari posse sibi persuadeat. Haec argumentandi ratio apparet sublata ante modo maxima interpunctione, quam primus male invexerat Gesnerus.

nus ergo, ne quid cupide, ne quid improbe, ne quid impotenter faciat, monendus est puer: habendumque in animo semper illud Virgilianum:

Adeo in teneris consuescere multum est.

¹⁴Caedi vero discentes, quanquam et receptum ³⁶ sit et Chrysippus non improbet, minime velim. primum, quia deforme atque servile est, et certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. deinde, quod si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quaeque mancipia, durabitur. postremo quod ne opus erit quidem hac castigatione, si assiduus studio-
¹⁵rum exactor astiterit. Nunc fere negligentia paedagogorum sic emendari videtur, ut pueri non facere, quae recta sunt, cogantur, sed, cum non fecerint, puniantur. Denique cum parvulum verberibus coëgeris, quid juveni facias, cui nec adhiberi potest hic metus, et
¹⁶majora discenda sunt? Adde quod multa

et certe — *quod convenit*. *Certe* omittit Voss. 3. bene, cf. not. exeg. *quid juveni facias*. Goth. *facies* (tac. Gesn.) Bene.

illud Virgilianum. Georg. 2, 272.

certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. Interpunxi cum Obrecht, et interpretor cum Badio: „Convenit, a nemine negatur, injuriam esse „caedi, si in adulto fiat.“ *Certe* dicitur comparata ad *deforme*

atque servile; nam si forte negat quis *def. esse atque serv.*, injuria *certe* est. Facile tamen careas alterutro, aut τῷ *certe* aut τῷ *quod convenit*. Interpunctio a plurimis adoptata, qua inciditur post *convenit*, etiam magis otiosum facit *quod convenit*.

vapulantibus dictu deformia, et mox verecundiae futura, saepe dolore vel metu accidunt: qui pudor refringit animum, et abjicit, atque ipsius lucis fugam et taedium dictat. Jam si minor in deligendis custodum et praeceptorum moribus fuit cura, pudet dicere, in quae probra nefandi homines isto caedendi jure abutantur, quam det aliis quoque nonnunquam occasionem hic miserorum metus. Non morabor in parte hac. nimium est quod intelligitur. Quare hoc dixisse fatis est, in aetatem infirmam, et injuriae obnoxiam, nemini debere nimium licere. Nunc quibus instituendus sit artibus, qui sic formabitur, ut fieri possit orator, et quae in quaque aetate inchoanda, dicere ingrediar.

IV. Primus in eo, qui legendi scribendique adeptus erit facultatem, grammaticis est locus. Nec refert, de Graeco an de Latino loquar; quanquam Graecum esse priorem placet. Utrique eadem via est. Haec igitur professio, cum brevissime in duas partes dividatur, *recte loquendi scientiam*, et *poëtarum enarrationem*; plus habet in recessu, quam fronte promittit. Nam et scribendi ratio conjuncta cum *loquendo* est, et enarrationem praecedit *emendata lectio*, et mixtum his omnibus *judicium* est: quo quidem ita severe

nemini debere. Goth. (tac. Gēsn.) Guelf. et omnes fortasse Codd. *debet*; infinitivum, qui sane magis videtur latinus, primus dedit, sed ex conjectura, Badius.

sunt usi veteres grammatici, ut non versus modo censoria quadam virgula notare, et libros, qui falso viderentur inscripti, tanquam subditios summovere familia permiserint sibi; sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero. Nec

summovere familia. Goth. (tac. Geln.) et Guelf. *familiae.*

veteres grammatici. Alexandrinos potissimum intellexit Grammaticos, de quibus nostra aetate a Villoifono in Prolegomenis ad Iliadem, et a F. A. Wolfio in suis itidem ad Homerum Prolegomenis eruditissime fuit disputatum,

censoria quadam virgula. *Obelus* proprie appellatur, quo spurios versus confodere solebat *Censur Aristarchus*, ut Ausonio audit in ludo VII sapientum. *Censorium stilum* de veris censoribus dicit Cicero pro Cluentio c. 44.

alios — exemerint numero. Re iterum iterumque perpensa, lubens transeo in Ruhnkenii castra, docentis (Historiae Oratorum Graecorum Criticae p. XCVI) *redigere in ordinem et eximere numero* latinas esse locutiones pro Graecis in hocce negotio magnopere frequentatis: *ἐγκρίνειν καὶ ἐκκρίνειν*. Conficiebant Alexandrini illi Grammatici indices scriptorum, (canonas appellabimus, quo facilior sit ejusdem rei circa libros sacros jam cognitae comparatio) qui legi potissimum mererentur, quo facto canonici

isti scriptores a ceterorum turba ita segregabantur, ut jam paene soli scripisse viderentur, quique in numerum non essent relati, vulgo negligenter, et vel eam ipsam ob causam magna sane ex parte interciderint. Omnem hunc locum qui probe cognoscere cupit, magno cum fructu leget disputationem Ruhnkenii loco indicato, adde Wolfium in Prolegomenis Homericis p. CXC. Lucem nostro loco ministrat ipse Quintilianus alter 10, 1, 54. Neque tanti est, (quod olim me ab hac interpretatione avertebat,) quod *redigere in ordinem* apud multos argenteae aetatis scriptores sensu contumelioso legitur. Ejus significationis insigne est exemplum apud Sueton. Vespasian. c. 15 „altercationibus insolentissimis *paene in ordinem redactus*.“ Locutio petita videtur a disciplina militari, cum is, qui centurio fuit aut tribunus, in ordinem gregariorum militum denuo cogitur, vid. Festum in *ordinarius* ibique Dacernum p. 312. 13. 14. Pro eo Livius fere *cogere in ordinem* dicit, quem

poëtas legisse satis est. excutiendum omne scriptorum genus, non propter historias modo, sed verba, quae frequenter jus ab auctoribus sumunt. Tum nec citra musicen grammaticè potest esse perfecta, cum ei de metris rhythmisque dicendum sit: nec si rationem siderum ignoret, poëtas intelligat; qui (ut alia mittam) toties ortu occasuque signorum in declarandis temporibus utuntur: nec ignara philosophiae, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima
 39 quaestionum naturalium subtilitate repetitos; tum vel propter Empedoclem in Graecis,

Priscianus l. 18. p. Putsch. 1173 *redigere in ord.* scripisse l. 30 hoc sensu, narrat; sed falso ille. Nihil enim ejusmodi in toto eo Livii libro. (Obiter hic monere liceat, ibidem in Prisciano, pro *probabilibus et utilissimis*, legendum esse *prob. et vilissimis*.) Etiam omnino, in istis omnino exemerint, quo maxime nitebar, cum *red. in ord.* de contumelia interpretabar, ut *omnino ex.* esset etiam gravior praecedenti injuria, etiam hoc, inquam, permittit eam, quam nunc sequimur, loci explicationem. Neque enim decet tantopere urgere unam voculam, ubi manifesta sunt cetera. Quod autem attinet ad usum *τοῦ red. in ord.*, fortasse aut ignoravit eum aut improbavit Quintilianus, a junioribus, ipsius etiam discipulis, frequentatum. Saltem am-

biguitati timuisse non videtur. Prisciani locum certatim ad partes vocarunt VV. DD. obliti ad unum omnes quaerere, quo libro 30 capite ista locutione uteretur Livius. Ne Drakenborchus quidem ad Liv. 25, 3, 19, citantem Prisciani verba Sigonium exhibens, hunc errorem redarguit, neque emendavit citationem Sigonii, Prisciani sententias, apud ipsum diremtas, continuando misere turbantem.

Empedoclem — Varronem. Empedoclis, praeter alia, philosophicum poëma *περὶ φύσεως* memoratur ab antiquis, cujus fragmenta servata sunt. M. Terentius Varro pro sae orationi versus intertextuit in Satyris Menippeis, quarum lacera plane fragmenta, e Grammaticis conquesta plerumque, docent in ethicis eas maxime fuisse

Varronem ac Lucretium in Latinis, qui praecepta sapientiae versibus tradiderunt. Eloquencia quoque non mediocri est opus, ut de unaquaque earum, quas demonstravimus, rerum dicat proprie et copiose. Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quae nisi oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes, et quae vel sola omni studiorum genere plus habeat operis, quam ostentationis. Ne quis igitur tanquam parva fastidiat grammatices elementa: non quia magnae sit operae, consonantes

oratoris futuri. Sat multorum Codd., in his Goth., auctoritatem secutus, ut et vet. edd. plerarumque, praeter Ald., ascivi genitivum pro dativo *oratori futuro*, quod et Obrechtus fecit et suadet Lochmannus l. c. p. 10. Vox *superstruxeris* ita dici haec ostendit, ut oratio convertatur ad magistrum, non ad discipulum qui est *orator ille futurus*. Grammaticae igitur *magistro* jacet *fundamenta oratoris*, non ipsi *oratori*. Si *superstruxerit* legeretur, alia foret ratio. cf. not. Criticam ad c. 2, 29 ubi *velit*, eadem de causa, commodius videbatur quam *velis*. Guelf. *oratori dat*; pro *futuro* autem, per errorem, *futura*. *quae vel sola — plus habeat.* Conjunctivum ascivi pro *habet*, e Codd. Voss. 3. et Guelf., et edd. Ald. et Viarti. flagitante latinitate. Residet tamen mendum in ablativo *omni genere* absque praepositione, ubi inferi oportere *in ante om.* jam *Wasseus* vidit in Indice ad Sallust.

occupatas. cf. nostr. 10, 1, 95. Memorantur versus Varronis etiam ex ejus *Ἠερὶ πλῶ φιλοσοφίας* apud Nonium Gramm. item e libro, cui titulus *Pro-metheus*: ex eo autem, qui proprie inscribitur *de Philoso-*

phia, nulli. Cic. Academ. 1, 3. postquam Varronem de Menippeis suis loquentem fecerat, ipse subjicit: „varium et elegans — poema fecisti: *philosophiamque* multis locis inchoasti.“

a vocalibus discernere, ipsasque eas in semi-vocalium numerum, mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit. An cujuslibet auris est exigere literarum sonos? non hercule magis, quam nervorum. At grammatici saltem omnes in hanc descendunt rerum tenuitatem: Desintne aliqua nobis necessariae literae, non cum Graeca scribimus (tum enim ab iisdem duas mutuamur) sed proprie in Latinis? ut in his, *Servus* et *Vulgus*, Aeolicum digamma desideratur, et medius est quidam U et I literae

quam nervorum. *Nervi* hic intelliguntur quales sunt in citharis et lyris, ut Horatii „stellando resonare septem Callida nervis.“ *Literis*, non *auri*, opponuntur *nervi*.

grammatici saltem. Etiam hic alius fortasse scriptor malisset *quidem* pro *saltem*, etsi cognata sunt magnopere; cf. ad C. 1, 24.

duas mutuamur. Intelligi Y et Z facile apparet, vel hoc, quod sequitur „*nostrarum* ultima X.“ Quanquam et Φ litteram in Graecis nominibus scribendis mutuamur Romani, p et h junctis exprimentes. Cf. 12, 10, 27.

Aeolicum digamma desideratur. Quam v consonam pronuntiabant literam Romani, eam figura *quidem* non diri-

mebant a vocali, sed utramque designabant U. (Sic enim, ut vocalem significem, malo h. l. scribere pro eo, quod verius est, V.) Cum igitur scribenda occurrerent ejusmodi vocabula, qualia sunt *Servus*, *Vulgus*, defectus signi magnopere apparebat, dum litera eadem bis deinceps posita, SERUUS UULGUS, plane diverso modo debet legi. „Nos hodie U litteram in duarum literarum potestatem coegimus: nam modo pro digamma scribitur, modo pro vocali.“ Cassiodorus de Orthographia pag. Putsch. 2282. Erat autem sonus Aeolicae litterae is, quem habet Anglorum W, consona; talem enim esse, cum orditur syllabas, non vocalem, contra Lowthum,

Sonus (non enim sic *optimum* dicimus, ut *opimum*) et in *Here* neque E plane neque I4

non — sic optimum dicimus ut opimum. Haec scriptura sensui maxime convenit, et defenditur ab aliquot Codd., Britannicis quidem duobus, ut conjicio ex Gibsoni silentio. Guelf. praepostere habet *oportunum* pro *optimum*, sed pro *opimum* levi tantum errore *opinum*. Fateor de auctoritate Codd. me tanto esse sollicitiorem, quia Regii, etsi felix, conjectura, qui primus, sine Cod., ex *optimum* erasit t, habet, de quo dubites. Recte enim Badius, qui tuetur vulgatam: — *optimum* — *optimum*, urget contra Regium, diversam esse in *opimum* et *optimum* penultima quantitate, quamobrem hoc potissimum exemplo usus fuisse vix videatur Quintilianus. Acquiescendum tamen recepta; nam e vulgata quidem, qui sensus possit extundi, plane non video. *et in Here.* Praepositio *in* abesse quidem videtur ab omnibus Codd. (ut Guelf. et Goth., tac. Gesn.) ut et vet. edd. Necessariam tamen fere dixeris sententiae.

doctissimum Episcopum Londinensem, defendit Walkerus in Lexico Pronunciationi interviene p. 3. §. 9. Hunc defectum signi, cum sonus adesset, explere volebat Claudius Caesar, sed (Prisciani sunt verba p. 546) „consuetudo antiqua superavit.“ it. Tac. Annal. 11, 14. „Haec litera, usui imperitante Claudio, post oblitterata, aspicitur etiam nunc in aere, publicandis plebiscitis, per fora ac templa fixo.“ cf. nostr. c. 7, 27. et 12, 10, 29. „Nomen — apud Aeoles habuit olim — *vav*.“ Prisc. l. c. (Facile hic agnoscas originem Phoenicium.) τούτο δ' ἦν ὡσπερ γάμμα διτταῖς ἐπὶ μίαν ὀρθὴν ἐπιζευγνύμενον ταῖς πλαγίαις. Dionysii Hal. Antiq. Rom. p. 16. ed. Sylb. Inde nomen *Digamma*, pro quo et

Digammon (ut h. l. Codd. Guelf. et plerique alii) et *Digammos* feminino genere. Eleganter et docte de hac litera disputat Foster Essay on the different nature of accent and Quantity. Eton, 1763. p. 122 seqq.

non — sic optimum dicimus ut opimum. Non tam expresse pronunciamus literam *i* in voce *optimum*, quam in *opimum*, sed obscurius, ut videatur fere audiri *u*, *optimum*.

et in Here neque E — neque I. Hinc apparet, quomodo poetis licuerit alterutrum pro sua utilitate ponere. Priscian. p. 1011: „dicitur et *here*. Juvenalis in I (est autem Sat. 3, 23) „Res hodie minor est *here* quam fuit. Horatius in II Ser. (Sat. 2, 3, 2.) dictus „*here* illic.“ Neque tamen Ho-

auditur: an rursus aliae redundant (praeter
illam aspirationis notam, quae si necessaria est,

aspirationis notam — contrariam sibi poscit. Nihil attinet plurimas hic memorare Codd. discrepantias, sed monendus est lector, post *notam* esse omissum a me hoc signum ꝥ, ut post *posuit* alterum ꝥ, quae sunt apud Gesnerum et plerosque editores a septimodecimo inde seculo. Neque absunt eae notae ab omnibus Codd., etsi a plerisque, ut a Guelf. Non autem supervacuae solum sunt, sed turbant profus locum. Si eas posuit Quintilianus, sequitur ejus tempore in quotidiano usu fuisse notam ꝥ, quod quis est, qui defendat? Nam si quaerit Grammaticus, an redundet aspirationis nota ꝥ, sequitur, ut invenerit eam in Alphabeto. Sin absunt, quae est plerorumque Codd. scriptura, intelligit Qu. notissimam aspirationis notam H, et „illam“ aut dicit, quasi *quam novimus, de qua solet ultro citroque disputari*, aut refert ad ipsam literam H in *Here*, vocabulo modo tractato. Cf. Priscian. p. 560. „H literam non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam Graecorum antiquissimi, similiter ut Latini, in versu scribebant, nunc autem dividerunt, et dexteram ejus partem supra literam ponentes, *psilen* (ψιλῆν) notam habent — sinistram autem contrariam illi aspirationis *dasiā* (δασίαν).“ Similia docet Sergius in Donati edit. prim. p. Putsch. 1829. Ad nostrum locum haec maxime pertinent: „Nos his“ (videl. τοῖς ꝥ et ꝥ) „sociatis aspirationis fecimus notam H.“ Est autem de H magna inter Grammaticos Putschianos lis, aliis literam eam vocantibus, aliis, et pluribus quidem iis, negantibus, cum quibus facere Quintilianum apparet eo, quod subjicit: *quae si — poscit.* cf. ipsum nostrum 1, 5, 19. Cod. Guelf. cum Bernensi plane consentit, sic dando: „praeter illam aspirationis, quae — contraria sibi poscit.“ Omittunt igitur ii *notam* post *asp.* in quo socios habent Voss. 1. 3.

ratus metri necessitate coactus. Charisius Instit. Gramm. pag. Putsch. 180: „Quidam here putant dici debere, *quamdiu*, heri *quando*. Afranius tamen in Emancipato, Quod heri“ [i. e. per totum hesternum diem, notione *quamdiu*] „inquit, obstitit.“ Id discrimen significationis neque a Quinti-

liano agnitum fuisse, nostro loco apparet. Fortasse similis soni obscuritas fuit in *ruri*, unde Horatius: *me rure* futurum. Epist. 1, 7, 1. De *here* cf. etiam nostr. c. 7, 22, quo loco apparet obsoletam fuisse scripturam *heri*.

praeter illam — poscit. Intelligit literam H (vid. not.

etiam contrariam sibi poscit), ut K, quae et ipsa quorundam nominum nota est: et Q, cujus similis effectu specieque, nisi quod pau-

Bodl. et Ald. cum aliquot praeterea edd. Item *contraria* dant pro *contrariam*. Aliquot Codd. retinere *notam* (Ioann. profecto et Bal.) diserte narrat Gibl. et necessarium est vocabulum.

ut K. Guelf. et omnes Codd. et K. Obsecutus sum Capperonnero et Gesnero, de conjectura mutantibus *et in ut*. Necessarium prorsus est, ut hinc ordiamur exempla supervacuarum literarum, quae debent induci per adverbium *ut*, non per conjunctionem *et*. Si enim maxime annumeres hoc, quod dicit de litera K, exceptioni, ut referas ad *praeter*, saltem *et Q* cogeris mutare in *ut Q*; neque ullo modo procedet ratio, si etiam hoc exceptioni adjungas, quoniam *et ultima nostrarum* nominativum ostendit, qui referri ad *praeter* plane recusat. Ceterum quam frequens in Codd. τῶν *ut et et* sit confusio, monstrabit Drakenb. ad Liv. 21, 28, 8. effectu specieque. Verissimam hanc scripturam, pro vett. edd. et aliorum Codd. effectus speciesque,

Crit.) quam necessariam negat, cum sit mera aspiratio, quae nota non magis indigeat, quam *spiritus lenis*; neque tamen hujus signum esse apud Latinos. Nimirum veteres, cum syllabam a vocali ordiebantur, sentiebant spiritum aliquem anteverti illi vocali, qui aut asper esset aut lenis. Tenet igitur Quintilianus, aut utriusque signum fuisse adoptandum, aut utriusque negligendum. Graeci ipsi pariter cum accentibus ignorabant spiritus in scribendo, et ubi oblatum esset v. c. ΟΙΟC, sola orationis serie judicabant, utrum pronuncian- dum esset, οἶος, an οἴος, an οἴός. quae et ipsa — nota est. Hujus additamenti non prorsus perspicua est ratio, praesertim horum: *et ipsa*. Refero

autem ad H, quae cum negaretur esse vera litera et diceretur nota, pari modo K notam magis nominum, quam veram literam, soni alicujus indicem, videtur putare Qu. Sic Velius Longus p. Putsch. 2218 „qui „K expellunt, notam dicunt „esse magis, quam literam.“ Nomina autem hac nota designabantur *Keso*, *Kato*, (nisi apud Vel. Long. l. c., pro *Kato*, legendum est *Keso*, quae est Buttmani V. C. conjectura, cum praesertim notissimum hoc in hac re nomen ibi non memoretur) *Kaelius*, ut et *Kalumniā*, *Kaput*, *Kalendae*. Nomina hic quidem non de solis propriis, quae vocant, usurpasse videtur Qu.

cujus similis — *Koppa* — manet. Significat Qu. in vetere

lum a nostris obliquatur, *Koppa* apud Graecos nunc tantum in numero manet: et nostrarum ultima X, qua tamen carere potuimus, si non quaesivimus. Atque etiam in ipsis

praeter non ita paucos Codd. defendit etiam Guelf. nisi quod vocem *effectu* imperfectam reliquit, sic: *esse*. Goth. autem, contra quam Gesn. narrat, pravam dat: *effectus speciesque*. Ceterum Guelf. in literae nomine *Koppa* habet errorem vulgarem: *Kappa*, egregie correctum a doctissimo Senatore Divionensi, Boherio, Montf. Palaeogr. p. 569. *qua tamen — quaesivimus*. Mira est constantia Codd. Goth. Bern. Voss. 1. 3. Alm. Guelf. inter *potuimus* et *si* inferentium *quam*. Etiam paulo ante pro *tamen* Voss. 3. Alm. Bern. dant *tam*, ut leviolem taceam varietatem, cuiusmodi est, quod Bern. Voss. 1. 3. et Guelf. *quaerimus* dant pro *quaesivimus*. Fateor me haerere in loco. Jejunum videtur hoc, quod subjicitur, quo nihil significatur nisi, supervacuam esse X: et hoc jam declaraverat verbis istis: „*an redundant*,” ut non opus esset de una X diserte monere, quod de omnibus hisce intelligebatur. An voluit ostendere, X solam esse supervacaneam, ceteras non item? Non puto. Vellem aliquid de vetusto scribendi more, ante inventam X, esset memoratum, ita fere: „*qua tam carere potuimus quam cum nondum quaesivimus*.” Sed nimis haec recedunt. Displicet in primis *tamen*, cum nihil praecesserit, quare necessariam crederes τῆ X.

Graecorum Alphabeto *Koppa*, Hebraeorum *Kuph*, etiam inter literas fuisse numeratam. (Attende enim ipsa literarum nomina feminino esse genere apud nostrum v. c. *K*, *quae*, et §. 15 *eadem* respiciendo ad B.) Nota illa, *quae* talis est ξ , ζ , η , varie enim pingitur, numerum designat, et quidem nonaginta. Apparet, quomodo Q Romanorum potuerit *specie ejus similis* vocari, nulla lere alia re diversa a Graeca, quam quod cauda Romanae

literae finuatur et *obliquatur*. Pertinet autem *Koppa* ad Epistema Graecorum, de quibus videant tirones Eschenburg Handbuch der klassischen Litteratur p. 23. et Simonis introductionem in Linguam Gr. p. 66. 67.

nostrarum ultima X — quaesivimus. Ultima *nostrarum* h. e. Latinarum est X, quia Y et Z sunt Graecae. Caruerunt autem τῆ X veteres Romani vid. Maximum Victorinum p. Putsch. 1945. „Ante X literam, quae

vocalibus grammatici est videre, an aliquas pro consonantibus usus acceperit, quia *Iam* sicut *Tam* scribitur, et *Uos* ut *Cos*. At, quae ut vocales junguntur, aut *unam* longam faciunt, ut veteres scripsere, qui geminatione earum velut apice utebantur; aut *duas*: nisi quis putat etiam ex tribus vocalibus syllabam⁴²

quia *Iam* — *Cos*. Difficillimus locus. In scriptura quidem nihil variatur, praeterquam quod unus Codex Almelveenii et sat multae editiones, quarum, praeter aliis memoratas, etiam sunt Locat. Rusc. Bad. Viart. pro *Quos* dant *Vos*. Receptit hoc novissimus Capperonnerius quem ego sum secutus; quanquam obstat numerus Codd. Sic saltem par est ratio ut inter *Iam* et *Tam* sic inter *Uos* et *Cos*. Utrobique enim vocalis, hic U, illic I, abit in consonantem, ut possit comparari ejusmodi syllaba cum altera, in cujus initio sit manifesta consonans. Vel sic tamen residet scrupulus in verbo *scribitur*, pro quo malis *pronunciatur*, *dicitur*. Gesnerus quidem scripturam receptam ita interpretatur: „*Quos* scribitur et pronunciatur pro monosyllabo non „minus quam *Cos*“ (modo recte ejus mentem ceperim); „itaque *U* vim vocalis non habet;“ sed longe aptius ostendendo ei, quod volebat Qu., vocabulum erat *Uos* quam *Quos*. *Quos*, si recte legitur, cum *Cos* alia plane ratione cognatum est, quam est *Iam* cum *Tam*. Gedoynus et ipse praetulit *Uos*, sed ex ejus versione non multum proficias: „puisque l'on écrit *jam* comme „*tam*, et *vos* comme *cos*“, sine ulla animadversione. Diomedes ap. Putsch. p. 416 de U post Q haec docet: „U litera interdum „nec vocalis nec consonans habetur cum inter Q literam consonantem, et aliam vocalem constituitur, ut *quoniam*, *quidem*.“ quae repetit Donatus p. 1736. Et haec videtur ipsorum quidem veterum ratio, etsi eam mirantur recentiores ut Beda p. 2350. Gallaeus verba nostra glossam putat. Non male, vid. 1, 7, 28. *scripsere*. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *scripserunt*, ut pro *scriptores*, quod inveniebat, optabat Reginus, et sic certatim fere Codd. Unde sit *scripsere* non novi; sed est jam in Locat.

„postea in compendium inventa est, rex per gs; item *pix* „per cs veteres scribebant.“ Eadem habet Marinus Victorinus p. 2466. vid. not. Crit.

quia *Iam* — *Cos*. vid. not. Crit.

aut *duas*. Ipsa vox *duas* exemplo est, fortasse consulto.

feri; quod nequit, si non aliquae officio con-
sonantium fungantur. Quaeret etiam hoc,
quomodo duabus demum vocalibus in se ipsas
coëundi natura sit, cum consonantium nulla,

in se ipsas — *Seruus*. Secutus sum Gesnerum, qui cum
veterrimis edd. et Codd. omnibus (nisi forte Ioann. numero est
eximendus, quod e silentio Gibsoni conjicias) inter *consonan-*
tium et *nulla* omittit *coëat*, quod est in multis recentioribus,
non tamen, ut narrat Gesn., post Stephanum demum, cum
Badins 1516 hanc vocem jam praeferat. Guelf. itidem omittit
ut et Viarti editio. Tantillum tamen de meo addidi, ut post
alteram incidere. Sententia haec videtur: Vocales duae (cave
enim de quibusvis duabus vocalibus, juxta se positae, intelli-
gas, ut fecit Gedoynus et ipse fortasse Gesnerus. Id vetat po-
sitae vocis *duabus* in fronte collocatae) solae (*demum* pro *tan-*
tam vid. ad Prooem. 3.) possunt coëre in se ipsas h. e. bis poni,
ita ut simul pronuncientur; consonantes omnes aliam solum
consonantem, a se diversam, frangunt. Hoc *frangendi* vocabulum,
insolens hac, qua legimus, significatione, difficilem facit locum.
Recte tamen Gesnerus tenet, si *coëat* inferatur, meras tenebras
objici, qua in re ejus mentem non est affecutus Lochmannus
l. c. p. 10, qui *coëat*, sive scribatur, sive omittatur, intelli-
gi tamen oportere putat. Hunc errorem incidendo post *alteram*
videor prohibuisse. Opponuntur junctae, unaque pronuncian-
dae, vocales consonantibus itidem simul pronuncian-
dis. Vocales duae saltem (I et U, quod patet exemplis mox afferendis)
possunt sibi imet ipsis eadem jungi; consonantes nullae, nisi
alteri a se diversae. Hanc vim pronomini *alteram* si quis
gravatur, potest exemplis veterum redargui, quae ministrat
Taubmannus ad Plaut. Truculent. Act. 1. Sc. 2. v. 70. ut et
Turfell. in hac voce p. 109. Loco, huic gemino, 12, 10, 29,
exemplo docemur manifesto, quid sit *frangere consonantem*.
Dicitur enim F frangere consonantem aliquam in ipso hoc *fran-*
gu. Nam quod ibi additamentum hoc: *ut in hoc ipso frangit*,
tanquam glossam rejecit, aliquot Codd. auctoribus, Burman-
nus, id quidem parum *κρητικῶς* videtur fecisse. Tralatitius est

feri; quod nequit. Repe- „quod comitiis — nequeat“
tendum mente *feri*, ut Livius videl. „obtineri.“
6, 37, 7. „obtinendum esse, *in se ipsas* — *Seruus*. Con-
sule not. Crit.

nisi alteram, frangat. Atqui litera I sibi infidit; *Coniicit* enim est ab illo *Iacit*: et U,

librariorum error omittendi interjecta eidem voci bis positae, (ut hic *frangit* — *frangit*) una cum ipsa hac posteriori voce; et plane ex more Quintiliani, exempla praeceptis non jungentis modo, sed libenter immiscentis, erat addere verba ista. Sic paulo ante (1, 4, 10) *duas* etiam exempli causa dicere videbatur. Et habet ea, praeter multos Codd., etiam Guelf. Quamquam igitur ipsum sonum, qui *fractus* dicitur, ignoramus hodie, tantum tamen hoc exemplo discimus, agi de quadam consonantium duarum conjunctione, ubi secunda afficiatur, eo modo, quem *frangendi* vocabulo appellent veteres. Optabile quidem erat, ut pluribus Grammaticorum locis usus hic vocabuli peculiaris proprie finiretur, sed tales neque a VV. DD. memorantur ulli, neque ipse inveni. Jam observari meretur, • Quintiliani sententia, consonantium nullam bis positam in una posse efferi syllaba, seque adeo ipsam frangere. Sive enim dd, sive quamcunque tandem literam bis pones, vel in initio vel in fine syllabae, nonnisi semel audies d cet., quo apparet alteram d perire plane neque coire in se ipsam. *Atqui* (ita enim continuat argumentationem) *litera I sibi infidit. Sibi infidere* itidem nove dicitur vocalis, sed facile intelligitur, neque opus est mutatione, qualem ex paucis Codd. tentant Gebhardus et Obrechtus, cum ceteri, inter quos Guelf., consentiant omnes in receptam. *Sibi infidit* nihil aliud est, nisi, *coit in se*, bis ponitur deinceps et tamen simul pronunciatur. Hoc, tanquam exemplo, docet verbo *coniicit*. In quo asserendo mirum potest videri, quod ait *coniicit enim* esse ab illo *Iacit*. Qui inde, quod est a *Iacit*, sequitur infidere sibi I? Ad hoc intelligendum unice facit caput aliquod Auli Gellii, indicatum jam a Mosellano. Gellius enim 4, c. 17. fufe docet rationem producendae primae in huiusmodi vocabulis: *conicere, obicibus, subicibus*. Negat vocalem ejus longam esse, neque tamen vult corripri ejusmodi syllabas, sed ait positu reddi longas; tertiam autem literam v. c. in *obicibus* per duo I, non per unum, esse scribendum. „Nam verbum istud, cui supra dictae particulae „praepositae sunt, non *icio* est sed *jacio*.“ En ipsam Quintiliani rationem. Usus obtinuit in omnibus ex *jacio* compositis, ut nonnisi uno I scriberentur, ut *conicere, obicere, subicere, inicere*, quod etiamnum observari videmus in *obicibus* et Ennianis illis *subicibus*. Etiam poetae hac licentia utuntur, ut Juvenal. 15, 17. et Martial. 10, 82, 1. qui *abicit* et *adicit* usurpant prima brevi. cf. Serv. ad Aen. 4, 549 et Duk. ad Flor. 1, 10, 5. Cum

quomodo nunc scribitur *Uulgus* et *Seruus*.
Sciat etiam Ciceroni placuisse *Aiio Maiiam-*

igitur vellet Qu. τῶ conjicit uti pro exemplo *infidentis sibi I*, cogebatur obviam ire errori, quo quis esset negaturus in ea voce duo esse I. Rectius propterea hoc fortasse loco scripseris *conicit*. Sic etiam vetatur cogitare de I supra ceteras literas eminente, quales duplices vocales pariter et consonantes solent scribi in XII tabulis. In vocali U res eadem manifesta est sine ulla dubitatione ex recentiori more scribendi UULGUS et SERUUS, cum antiquitus scriberetur UOLGUS, SERUOS (quod docent et noster c. 7, 26. et Priscian. p. 554 „Romanorum — vetustissimi in multis dictionibus, loco τῶs „U, O posuisse inveniuntur — et maxime digamma antecessente — ut *seruos* pro *seruus*, *uolgus* pro *uulgus*, *Dauos* pro „*Dauus*.“ vid. et Donatum ad *Andriam* 3, 4, 1). Quare in talibus grammaticis veterum locis puto duplex U esse retinendum (nam ne antiquius quidem illud V, quod solum veteres norant, satis rem demonstrat aequalibus nostris, quippe pro consona acceptum plerumque) ut et hic et §. 7 in Quintiliano feci; ceterum sequens recentissimum et barbarum sane morem (τῶν j et v), ut magis perspicuum. Recte autem nos interpretatos in *se ipsas coire*, manifestum est loco modo citato c. 7, 26 ubi pro eo est *in unum sonum coalescere et confundi*, cujusmodi quid habet etiam Cassiodorus ap. Putsch. p. 2292. Omne quidem hoc, quod *quaeret* diligens ille Quintiliani Grammaticus, planum fiet, si reputaveris consonantes fieri I et U, sed id ipsum modo (§. 10) parum videbatur agnoscere Quintilianus.

Aiio Maiiamque. Goth. (paulo aliter quam Gefn. memorat)
Aiio aii aiiamque (plane ut Ioann.) Guelf, *aiio* omisso secundo

Ciceroni — ut consonans.
Quo loco hoc sibi placere significet Cicero, quaeri potest et debet. Regius quidem: „Hoc,“ ait, „Cicero praecipit in *Oratore*.“ Debebat recentiorum editorum aliquis, Burm. maxime, aut locum *Oratoris* indicare, aut Regium in viam deducere. Equidem frustra quaesivi in Ciceronis libro, etsi talium observationum referto;

de verbo *ajo* nihil inveniens nisi (c. 45) *ain'* dici pro *aisne*, alienum hinc. Neque puto, si in libro aliquo Ciceronis haec de re proditum esset, aut Quintilianum fuisse dicturum: *Sciat* (Grammaticus) *Ciceroni placuisse*, quasi haec esset reconditior quaedam scientia, aut Priscianum eandem rem tractantem Ciceronis non usurum auctoritate. Ille enim, sine ulla

que geminata I scribere. quod si est, etiam
 12 jungetur ut consonans. Quare discat puer,
 quid in literis proprium, quid commune,
 quae cum quibus cognatio: nec miretur, cur
 ex *Scanno* fiat *Scabellum*, aut a *pinna* (quod
 est acutum) securis utrinque habens aciem

exemplo. Cetera varietas, quae est plurima, apud Burman-
 num videnda. Turnebus (Advers. 19, 12.) unde tam certo
 resciverit, legendum esse *aii ai iamque* et *Maiiamque* falso
 legi, velim doceri. Regii apud me valet fides, narrantis in
 vetusto exemplari esse receptam. Neque tamen negligenda,
 quam Philander, nescio unde, assert scripturam *Maiiam*
Aiiacemque. Sic enim Velius Longus p. Putsch. 2219 „Ci-
 „cero — et *Aiiacem* et *Maiiam* per duo I I scribenda existi-
 „mavit.“ *quod si est*. Guelf. *quod sic*, sine *est*, quod, si
 consulto scriptum est (nam Voss. 1. saepe consentiens cum Guelf.
 dat *quod sic est*; ut possis cogitare de mero librarii errore in *sic*
 pro *si*), non displiceat. Tum *quod est quia*, propterea videl.
 esse hoc observandum et sciendum, quod *sic*, si hoc ita scriba-
 tur, sequatur etiam consonantem esse I. *quod si est*, dicitur
 pro *quod si fit*, in recepta cf. c. 5, 13 et Cic. Tusc. 5, 5.
Quod si est cet.

Ciceronis mentione, et p. 545
 de industria agit de geminanda
 litera I et p. 739 haec prodit:
 „in vetustissimis invenies scri-
 „pturis — eius, Pompeius,
 „Vulteius, Caius.“ Puto au-
 tem observatum hoc de duplici
 I esse aut in ipsa Ciceronis
 manu, sicut narrat Qu. *de*
caussa et *divisione* 1, 7, 20 aut
 in ejus sermone familiari. Ce-
 terum de Ciceronis sententia
 consule et not. Crit. extr. Haec
 geminata antiquitus litera I
 vel inde apparet quod I inter
 duas vocales semper priorem
 syllabam producit in *eodem*

vocabulo, cum in *duobus* bre-
 vis esse possit ante I consonam,
 v. c. Ante Jovem nulli subige-
 bant arva coloni; (Georg. 1,
 125) quod et Priscianus tangit
 l. c., et multi in opere Put-
 schiano. Ubicunque vero ge-
 minabitur I in talibus, ibi nou
 trisyllaba erunt hujusmodi vo-
 cabula, sed disyllaba, ut alte-
 rum I sit consonans priorem
 finiens syllabam, alterum item
 consonans inchoans postero-
 rem; possit enim, simplici I,
 pronunciare quis A i o,
 Ma i am.

Bipennis: ne illorum sequatur errorem, qui, 43 quia a pennis duabus hoc esse nomen existi-
mant, *pinnas* avium dici volunt. Neque has 13
modo noverit mutationes, quas afferunt de-
clinatio, aut praepositio, ut *secat secuit, cudit*
excidit, caedit excidit, calcat exculcat: et sic

pinnas. Guelf. *pennas* et sic certatim Codd. qui quidem omnes videntur hoc dare, nisi quod de quibusdam tacet Burmannus, ubi receptam esse, optes magis, quam credas. Nihilominus unice verum est *pinnas*, quod, si recte de Andreana tacuit Gisl., jam in ea legitur: sin, ab Aldo ex ingenio repositum videtur. In hujus vocabuli vicinia etiam mendum aliquod latere puto. Regius quidem quia conjunctionem pro supervacua voluit expungere; sed, quomodo recte ea careremus, non docuit; et ego in tam culto scriptore offendor hisce: *qui quia a*. An a Quintiliano pro *existimant* profectum est *existimantes*? Tum libentissime ejicerem κακόφωνον istud quia.

caedit, excidit. Posterius pro *caedit* restitui ex vet. edd. ut Loc. Viart. Venet. 1494 Ald. (in novissima apicem, productionis indicem super i in *excidit*, cum in prior *excidit* correptionis nota literae i sit inscripta, perperam *excidit* interpretatur Burm.) cum Goth. (tac. Gesn.) ut et Guelf. dent *excudit*, quod ex quibusdam praeterea Codd. memorat Burm. sed et ipsum nostrum *excidit* ex Alm. Quomodo Codd. et Jenfon. scripturam *excudit* esse optimam possit suspicari Gesn. non assequor; neque enim puto quenquam veterum *excudere a caedendo* derivasse, sed erat error librarii, qui nollet idem, quod modo, scribere vocabulum. In hac quidem nostra scriptura non nisi

pinnas — *dici volunt*. Ignorantes plurimam vocalium, omniumque adeo literarum in se vicissim abeuntium mutationem, hujusmodi homines *bipennem* a *pinna*, quod verum est etymon, derivare non audent, sed, *pennam* demum vocis hujus fontem agnoscentes, *pinnas*, notam sibi pariter in lingua vocem, praeter omnem usum, avibus allignant. Neque

tamen ab omnibus haec diver-
sitas significationis *pinnae* et
pennae agnoscitur.

declinatio. In genere de flexione, etiam verbi. Sic infra §. 22. „Nomina *declinare* „et verba.“ Sic et πτώσεις verbi pariter ac nominis dicit Aristoteles. De interp. c. 2. πτώσεις ὀνόματος c. 3. πτώσεις ῥήματος. Et fere ita Grammatici veteres Putschiani.

a *lavando lotus*, et inde rursus *illotus*, et mille alia: sed et quae rectis quoque casibus aetate transierunt. nam ut *Valesii* et *Fusii* in *Valerios Furiosque* venerunt; ita *arbos*, *labos*, *vapos* etiam et *clamos* ac *lases*, aetatis fuerunt. Et haec ipsa S litera ab his nominibus exclusa, in quibusdam ipsa alteri successit: nam *mertare* atque *pultare* dicebant: quin *fordeum foedusque*, pro aspiratione *vav* simili

unum mutationis a declinatione ortae exemplum proponitur, cum tria alterius a praepositione compareant, sed id in neutram partem est momentum. *lotus et inde rursus illotus*. Fortasse pro *lotus* scripsit Qu. *lautus*, ut eo aptius deinde diceret *inde rursus illotus*. Potest tamen nova mutatio nonnisi in *l* pro *n* posito in *illotus* versari. *ac lases, aetatis fuerunt*. Guelf. pro his *lases ac fuerunt*. Voss. 1. 3. *lases et as fuerunt*. Vett. edd. pleraeque *ac lases* omittunt. Mihi suspectum *aetatis*, quod conjicio natum ex insolentiore *ac lases*, quod abest a tot edd., ut et Codd. Voss. 2, Alm. Bodl. Sic mox (§. 15) pro *Burrum*, quod omittunt, dant quidam libri *proprium*, ut notius, sed alienum, quod deinde cum vera scriptura male fuit junctum.

vav simili. Pro *vav* Guelf. vel cum omnibus fecit Codd. *Vav* de mera Regii conjectura receptum; ingeniosissima tamen illa et verissima; nisi forte malis: *vav vel simili* cet.

Fusii — *Furiosque*. Cf. *Li-*
vium 3, 4, 1.

lases. In hac voce, *lares* aequae possis cogitare, ac *laser*, posterius quidem verosimilius ob cetera in *r* nunc desinentia. Sed *Scäurus* p. *Putsch.* 2252 „*Lares quos*“ (antiqui) „*Lases*“, quod et *Varro* confirmat de *L. L.* 1. 5. p. 52.

aetatis fuerunt. Explices, suam aetatem habuerunt, ubi dicerentur. Est tamen insolens locutio, vid. not. Crit.

ipsa — *ipsa*. Possis mirari tantulo intervallo Qu. bis hanc vocem posuisse. Sensus quidem non plane idem utrobique. Prius explica, *de qua nunc agimus*, deinde *vicissim*, ut antea *r* ei successerat.

fordeum — *utentes*. Pro *hardeum* et *hoedus* veteres dicebant *fordeum* et *foedus*, qualem mutationem etiam in recentibus linguis observamus. Exemplum e multis evidens fit *Francogallorum* antiquior prae-

44litera utentes: nam contra Graeci aspirare solent, ut pro Fundanio Cicero testem, qui primam ejus literam dicere non posset, irri-

aspirare solent. Omisi post *solent* literam Graecam Φ a multis ut et Gesnero appictam, et in ipsis quibusdam Codd. comparentem. Guelf. ita: *aspirare hui* (pro *ei* sane) *solent.* Sic etiam Voss. 3. et Bern. nisi quod expresse dant *ei.* Recte dici mihi non videtur, *aspirare literae* Φ , (et duriusculum etiam hoc est, quod Φ est dativo casu accipienda) quis enim potest $\tau\eta$ Φ non aspirare? Sed sive *ei* retinetur e Codd. ut et intelligatur illa, de qua agitur, F litera; sive sine pronomine absolute dicuntur *aspirare* Graeci, sensus est manifestus: „Nos pro aspiratione F ponimus, Graeci, contra nimium aspirant, ut et F sic ut *ph* efferant, cum debeant ut W Germanicum.“ Mecum facit Badius, causam, quare omiserit Φ , in nota exponens. *posset, irridet.* Dubites de *posset* propter consequentiam temporum, quae videatur poscere *possit*, ut et Loc. et Rusc. dant, et est in Voss. 3. item in Guelf. e correctione, cum antea fuisset *posset.* Puto autem veram esse scripturam:

positio, in multis adhuc libris inventa et in ipso Academiae Lexico posita, *fors* pro *hors*, propior illa suae origini *foris*, Latinae voci. cf. Servium ad Aen. 7, 695. Ceterum quod *vav* *similem* literam appellat, ubi *vav* indeclinabile dativo vel genitivo casu est intelligendum, ostendere videtur non ipsum in talibus pronunciatum fuisse Digamma Aeolicum, sed prope accedentem sonum qualis est $\tau\eta$ s F Latinae. Quamquam Priscian. p. 560. „Habebat,“ inquit, „autem haec F litera hunc sonum, quem nunc habet U, loco consonantis posita.“ Hoc enim si verum est, non *vav* simili, sed ipsa *vav* litera, usi sunt dicentes *fordeum*. Fortasse tamen proxi-

me ad veritatem accedas haec tenendo: Antiquissimi Romani *vav* in talibus pronunciabant, recentiores, quanquam retinentes F in *fordeum* cett., forma literae, quae jam alium sonum asciverat, decepti aliter efferebant, novissime f abibat in h. Tantum saltem e Gatakeri (opp. p. 5. 6.) et Fosteri, supra (ad §. 7.) citati, argumentis persuasum est mihi, F sonum V Gallicae et Anglicae; U consonantem autem W Anglicae habuisse Cicerois et ipsius quoque Quintiliani tempore, quod exemplo nominis *Fundanii*, mox legendi, plane liquet, et ipse Priscianus manifeste agnoscit p. 543. 545.

pro Fundanio — irridet. Nonnisi pauca hujus Orationis

5 det. Sed B quoque in locum aliarum dedimus aliquando, unde *Burrus*, et *Bruges*, et *Belena*. Nec non eadem fecit ex *duello bellum*, unde *Duellios* quidam dicere *Bellios*

posset, quod non tam pendet ab *irridet*, quam ab ipso Qu. subicitur. Etiam *poterat* locum habebat, nisi quod *qui* dictum est pro *cum*, ubi conjunctivus aptior ob causae quandam significationem. in locum aliarum. Goth. (tac. Geln.) *vim aliarum*, ut B sensum habeat dativi. Sic et Voss. 2. si recte conjicio; Burm. enim ponit *tum aliarum*, sed ob magnum in ceteris Voss. 2. et Gothani consensum suspicor male eum ductus diremisisse, ut pro *nim* legeret *tum*. Saltem hoc dare voluit quem describebat librarius. *Belena*. Guelf. *belena* (et sic etiam Priscian. qui loco nostro utitur p. 547.) pro *Balaena*, quod post Victorii correctionem obsedit edd. Codd. quidem omnes puto *Belena* dant, etsi negligentius observatur eorum varietas in h. v. Recte Cannegieterus negat, *aliquando* potuisse dici de *Balaena*, et ipse Priscian. l. c. *antiquissimos* ait ita locutos memorari a Quintiliano. *Duellios* — *Bellios*. Guelf. *duellos* — *bellosos* et plane sic Bodlej. alii aliter, nullus tamen receptam dat, sed plerique *duellos* — *bellos*, unde post Colo-

fragmenta supersunt. Graecus erat testis, qui diceret in Fundanium, neque posset proferre eam literam, Romanis peculiarrem, quae signabatur F, et respondebat V Germanorum. Mutabat igitur pronunciando eam sua, quam Romani vicissim ignorant, Φ.

Burrus — *Belena*. Cic. Orator. c. 48. „*Burrum*“ (pro quo *Purrum* Ern. ex ed. Venet., nescio quam recte) „semper „*Ennius*, nunquam *Pyrrhum*. „*Vi* patefecerunt *Bruges*, non „*Phryges*.“ *Belenam* Regius et Pomponius Laetus in ed. Venet. 1494 intelligunt *Helenam*, ut B pro aspiratione sus-

fecta sit, quod fieri poterat postquam illa ipsa in Aelicam literam abierat. Ingeniosior tamen et fortasse verior Cannegieteri, in dissertatione de Aviano p. 257., ratio, qui *Velinam*, tribum rusticam, interpretatur, memoratam Ciceroni, Horatio et Persio. Sic *Boltiniam* tribum dictam pro *Voltinia* docet idem ex lapide apud Gruterum.

unde *Duellios* quidam. Cic. Orat. c. 45 „*Quid* vero licentius, quam quod hominum „etiam nomina contrahebant, „quo essent aptiora? nam ut „*duellum*, bellum, et *duis*, bis, „sic *Duellium* eum, qui Poenos

45 ausi. Quid *stlocum silitesque*? Quid T lite-¹⁶
rae cum D quaedam cognatio? Quare minus

mesium Gesnerus conjicit, non de propriis nominibus agi, sed de adjectivis, et respici locum quendam Naevii, servatum in Glossa apud Fornerium, ubi *virgines duellae* sunt dictae. Ego receptam veram puto. vid. not. exeg. Et facile in nominibus hisce peccabatur a librariis, cum tamen verae scripturae sint vestigia in Voss. 1. *Duillios*, in Voss. 3. et Bern. *Duillos*. Favent quidem hae scripturae Merulae, ad Ennium p. LIX, conjectanti pro *Duellium*, *Bellium* apud Cic. esse legendum: *Duillium*, *Bilium*. Sed in tanta vocalium harum, E et I, apud antiquiores fluctuatione hoc equidem necessarium non duxerim; ceterum acquiescens iis quae de recta hoc nomen scribendi ratione disputant VV. DD. quos enumerat Drakenb. ad Liv. 2, 58, 2. *stlocum*. Guelf. *scloectum*. Goth., si rectum fuit et Gesn. et meum silentium, cum edd. multis, ut et Gesn. *stlotum*, pro quo Regius malebat *silatum*, quod deinde aliquot edd. receperunt. *Stlocum* habet Cod. Alm. et Britt. duo, si recte tacuit Gisl. Hoc verum puto, cum *silatum* usquam apud veteres legi equidem non meminerim, et *silatum* ipsum quoque auctore careat; *silatam* et *silatariam* dici constat. Facilius etiam transitus literae *t* in *c* et vicissim, quam *a* in *o*. Illas in Codd. vix posse internosci, sciunt qui Codd. tractarunt. *Stlocum* autem pro *Locum* fuisse usurpatum tradit Festus p.

„classe devicit, *Bellium* nominaverunt, cum superiores essent semper *Duellii*.“ Hujus Ciceroniani loci memorem fuisse, cum haec scriberet, Quae multa faciunt, ut credam. Eadem est argumentatio a *duellum* ad *Duellios*; audacia iudicatur esse in hac mutatione, quae tunc maxime apparet, si propria nomina mutantur; vocabulum, in quo sit mutatio tam audax, h. l. ex orationis ordine oportet esse posterius, ut usitatum fuerit *Duellii*, insolens *Bellii*, quod secus est si, cum quibusdam, intelligamus

mutata (velut a Naevio) adjectiva *bellus* et *duellus*. Praeterea ut in exemplo modo allato, *Bruges*, Ciceronem secutus Quintilianus a nemine facile negabitur, ita ne hic quidem ejus memoriam omisisse est putandus. Quod autem plurali utitur, *Duellii*, cum Cicero nomen nuius nomen ita mutatum memoret, id quidem, in mentione rei minus diligente, non meror. cf. not. Crit.

Quid — *silitesque*. *Silites* pro *litibus* in vetustis marmoribus legimus. *Stlocum* autem pro *loco* in usu fuisse docet

mirum, si in vetustis operibus urbis nostrae, et celebribus templis legantur *Alexanter* et *Cassantra*. Quid O atque U permutatae invicem? ut *Hecoba* et *notrix*, *Culchides* et *Pulyxena*, scriberentur: ac, ne in Graecis id tantum notetur, *dederont*, ac *probaveront*. Sic Ὀδυσσεύς, quem Οὐδυσσεῖα fecerunt Aeoles,

Dacer. 528. Difficilis tamen est ratio accusativi *stlocum*, cum *stlotum*, *stlatum*, possit esse nominativus neutrius generis. Durum fuerit hic intelligere *dicam* quod regat accus., cum mox *cognatio* sit, nominativo casu, aut repetere accus. a verbo *aufē dicere*. Simplex fuerit *medela*, scribere *stlocus*, neque violenta illa. cf. 3, 6, 25. *notrix*. Nihil variatur a Codd. Recte tamen haeret Regius, neque post eum quisquam meliora commentus est. Cum adhuc non nisi Graeca se notasse, significet Qu., pro hoc *notrix* aliud vocabulum, et quidem nomen aliquod, ni fallor, ex mythologia Graeca, cuius *ov* fuerit mutatum in *o*, necessario plane requiritur. Quod dant Viart. et Badius, neque tamen hic in notis monito lectore, *nox*, alienum et ipsum, poterat quodammodo videri ad rem pertinere, cum *o* Graecorum abierit in *o*. Sed opus est vocabulo manifeste Graeco, neque quod in constanti usu habuerit *o*. Voem *notrix* omisit Gedoynus. *Οὐδυσσεῖα*. In Codd. quidem hic parum praesidii. Guelf. *o dissea* Goth. (tac. Gesn.) *odyssea*. Ille lacuna docere videtur, intercidisse aliquid. Ἰδυσσεῖα, quod post Regii

Festus, ut et *Stlata* genus navigii, a *latitudine* dictum. *Quid?* solet dici a veteribus, cum longiorem enumerandarum rerum seriem strictim tangunt. Sic Virgil. Georg. 1, 105. *Quid dicam*, — *qui* — *Insequitur*, ubi est plena locutio, cum deinceps v. 111 abrupta (ut hic) *Quid*, *qui* — *depascit*. Noster 1, 7, 27 *Quid*, *quae scribuntur*, plene autem 1, 7, 25 *Quid dicam vortices*. Neque alia est ratio tritissimae

formae *Quid? quod*. „*Quid* „est elegans et apposita trans- „itionibus particula, ac pro- „nunciando magis intelligitur,“ ut ait Io. Fr. Gronovius ad Liv. 28, 41, 12. Habet tamen difficultatem h. l. accusativus *stlocum* post *Quid*, cum mox, post idem, sit *cognatio*, nomin. casu. vid. not. Crit.

notrix. vid. not. Crit.

Οὐδυσσεῖα. Οὐ in talibus apud Aeoles corripitur, ut et apud Homerum Odyss. 16, 337.

ad *Ulysssem* deductus est. Quid? non E quo-¹⁷
que I loco fuit? ut *Menerva*, et *leber*, et
magester, et *Dijove* et *Vejove*, pro *Dijovi*
46 et *Vejovi*? Sed mihi locum signare satis est.

conjecturam receperunt aliquot edd. ut et Gesn., auctoritate quidem caret omni. Cf. tamen Koen. ad Gregor. p. 275. item Villoisf. Anecd. 2, 169 seqq. ej. Proll. ad Hom. p. 49 de Tzacorum pronunciatione. Ceterum pro *Ulysssem* Guelf., cum sat multis Codd., *Ulixem*, quod verum puto, sed vix erat operae pretium aliquid mutare. *Dijove* — *Vejovi*. Quae hic legimus sunt de conjectura Regii constituta. Levi fluctuatione haec fere dant Codd. ut Guelf. *dii ioue victore non di ioui*. Ingeniosissime profecto probabilem sententiam, et propter obsoleta vocabula corruptioni obnoxiam, effecit Regius. Neque tamen specie caret, quod Mernla (ad Ennium p. LVIII.) suadet ex scriptura antiquissimi apud se libri, sic habentis: *diuone victore, pro diuoni*. Vult enim ille ita constituere locum: *duone victores, pro duoni*. *Duonus* autem tum diceretur pro *bonus*, more, de quo egimus ad §. 15. Adjuvant conjecturam hanc Voss. 1. 3. dantes manifesto *victores* et *duoni*. Regianae quidem repugnat mira omnium Codd. in voce *victore* constantia, quodque non nisi unum in omnibus Codd. repetitur vocabulum, cum Regius cogatur scribere *Dijovi* et *Vejovi*. Neque in *Dijove* et *Vejove* tam manifesto apparet I mutata in E, cum possis accipere ablativum, contra, *duone victores* dici pro *duoni victores* unusquisque videt, et repeti *victores* non est opus, cum mutatio sit in sola voce *duone*. Tamen nescio quid jejunum habent *boni* illi *victores*, cum *Dijovis* et *Vejovis* mentio in reconditis augurum formulis videatur appositissima et digna in

ἀλλὰ βούλεθε, in quo loco tamen video Wolfium nuper maluisse *βόλεθε*. Priscian. p. 554. „Aeoles — *Δουγάτηρ* „dicunt pro *Δουγάτηρ*, οὐ „corripientes, vel magis *υ*, sono *υ*, „soliti sunt pronunciare, ideo- „que ascribunt *ο*, non ut „diphthongum faciant *ιβι*, sed „ut sonum *υ* Aeolicum ostendunt.“ cf. 1, 7, 11.

Dijove — *Vejovi*. Gellius 5,

12. narrat in antiquis augurum responsis animadverti haec deorum nomina. Probabile quidem sit ex ipsius eorum interpretatione, alterum faventem, iniquum alterum intelligi *Jovem*. Quamquam ipsi veteres distinguendo haec videntur argutati, cum antiquitus *Diovis* vel *Dijovis* ipsum esset *Jovis* nomen. *Vejovis* mentio etiam apud Ovid. *Fast.* 5, 429 seqq.

Non enim doceo, sed admoneo docturos. Inde in syllabas cura transibit, de quibus in orthographia pauca annotabo. Tum videbit ad quem hoc pertinet, quot et quae sint partes orationis: quanquam de numero parum convenit. Veteres enim, quorum fuerunt Aristoteles atque Theodectes, *verba* modo et

primis diligentis Grammatici investigatione. *Dijovi victori pro Jovi victori*, cujus aedes Romae fuit, aptum foret, nisi tum repetita voce *victori* locus indigeret. *non pro pro* in Florentino esse ait Regius et Guelf. habet, multique praeterea. Est tamen et *pro* in Codd., neque refert multum.

qui Jovem juvenem interpretatur, ut videantur ipsi jam de significatione nominis dubitasse veteres, quod etiam significat Cic. de Nat. Deor. 3, 24. *Vejovis* quidem templum Romae erat; *Dijovis* etiam obscurius videtur numen fuisse, memoratum tamen Varroni non semel et a *die* repetitum de L. L. 1. 4. p. 20. Ceterum I in E mutatae multa exempla in antiquis marmoribus, v. c. in Duilii Columna rostrata *navibus*, *navibus*, *exemet*, *exemit*. Retinebant antiquum morem, ut *fit*, rustici, quos *veam* pro *via*, *specam* pro *spica* dixisse narrat Varro de R. R. 1, 2. 1, 48. vid. et Cic. de Orat. 3, 12. *Dijovem* eleganti conjectura Livio restituit Henricus Valelius 31, 21, 12, ubi mire legitur: „aedemque Deo „*Jovi* vovit.“

Aristoteles. Hic in libro, qui inscribitur *de interpretatione*, ad sententiam absolven-

dam necessaria esse ait *nomen* et *verbum* (*ὄνομα καὶ ῥῆμα*), ex his autem fieri orationem (*λόγον*) quae sit una, aut significando unam rem, aut conjunctione (*συνδέσμῳ*). vid. capita libri citati priora quinque. Exemplum fuerit: *Cajus dormit, Cajus et Sempronius dormit*. Altera oratio una est, rem unam significando (*εἰς λόγος ὁ ἐν δηλών*); altera conjunctione *et* (*ὁ συνδέσμῳ εἰς*). Apparent tres illae partes orationis traditae, ut narrat *Qu.*, ab Aristotele. τῷ συνδέσμῳ autem videtur omnes annumerasse particulas Aristoteles. Neque obstat, quod idem Aristoteles de Poetica c. 20. enumerat octo *μέρη τῆς λέξεως*, quae esse alius rationis primis statim exemplis manifestum est: *στοιχεῖον, συλλαβή*. Ibi enim vides de partibus *linguae* vel *elocutionis* agi, non *orationis*.

Theodectes, Phaselide, Lyciae vel Pamphylicae urbe,

nomina et convictiones tradiderunt: videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam (quia alterum est quod loquimur, alterum de quo loquimur), in convictionibus autem complexum eorum esse judicaverunt (quas *conjunctiones* a plerisque dici scio, sed haec videtur ex *συνδέσμων* magis propria translatio). Paulatim a philologis, ac maxime Stoicis, auctus est numerus: ac primum convictionibus *articuli* adjecti, post *praepositiones*; nominibus *appellatio*, deinde pro-

oriundus, Platonis, Isocratis et Aristotelis discipulus; et rhetor et orator; item tragicodiarum scriptor. De ejus opere rhetorico dicitur ad 2, 15, 10.

in convictionibus — *judicaverunt*. In hisce error versatur, quem tamen ipsius Quintiliani puto. Dicitur ex rationibus trium harum orationis partium faciendarum allatis ab eo, *convictionem* hic dici significatione, qua nos in Logicis *copulam* usurpamus. Ea autem est in ipso verbo; quanquam sola (nulla praedicti parte admixta) non nisi in verbo substantivo; neque, post recensitum in orationis partibus verbum, opus est de *copula* separatim agere. In Aristotelis autem ratione, modo exposita, *συνδέσμων* grammatico plane, non logico, intellectu usurpatum, apparet, ut opinor; ut sit red-

dendus per *conjunctionem*, vel, ut mavult Qu., *convictionem*, non per *copulam*. Ex Quintiliani quidem opinione, nulla potest absolvi sententia sine convictione, quod secus est in Aristotelis doctrina. Etiam Priscianus ait Dialecticos duas solum partes orationis agnoscere, nomen et verbum, quia hae solae etiam per se junctae plenam faciant orationem. p. 574. Idem Aristoteli tribuit Varro de L. L. lib. 7. p. (Bip.) 106.

nominibus appellatio. Diomedes p. Putsch. 306. „Nomen „est, quo deus aut homo propria duntaxat discriminatione „pronunciatur, cum dicitur „ille Jupiter — item Cato „iste —. Appellatio vero est „communis similibus rerum „enunciatio specie nominis. ut „homo, vir, taurus.“

nomen; deinde mixtum verbo *participium*,
 ipsis verbis *adverbia*. Noster sermo articulos
 non desiderat, ideoque in alias partes oratio-
 nis sparguntur. Sed accedit superioribus
 20 *interjectio*. Alii tamen ex idoneis duntaxat
 auctoribus octo partes secuti sunt, ut Aristar-

deinde mixtum. Guelf. hisce duabus vocibus *et* inferit, non male, quoniam novus quasi incipit recensensus, quod ostendit novum verbum *mixtum*, ut dirimatur ab *adjecti* et priore isto *deinde*. *articulos — sparguntur*. Nullum in obscuro hoc loco a Codd. praefidium. Una, quae invenitur, varietas haec est quod Guelf. (cum Alm. et Bern.) dat *orationum* pro *orationis*. Venit in mentem ex hac scriptura exculpere: *in alias partes orationem partiuntur*. videl. Grammatici nostri. Sed sublata in *orationis* litera S etiam minus intelligitur, quomodo *e partiuntur* factum sit *sparguntur*; et displicet quam maxime *partes — partiuntur*. Etiam *non*, ante *desiderat*, aegre fero. Ideone, quia lat. sermo *non desiderat* articulos — *sparguntur*? Intelligerem si, quia *sparsi essent*, non desideraret, quod existeret legendo *ideo quod* pro *ideoque*. Facilius paulo videretur etiam sententia si *non* abesset; ut *desiderat* significaret: *non habet*. *duntaxat auctoribus*. Malim transponi: *auct. dunt.* et sic Obrechtus, sed nullus Codex adjuvat. Ald. et Sichardi quidem edd. *auct. octo dunt.* quod aptissimum.

in alias — sparguntur. Insolens et obscura locutio, quod dicuntur articuli, propterea quod eos latinus sermo non desiderat, in alias partes orationis spargi. *Spargi* vix aliter interpreteris quam: *dividi*, ut nunc hac nunc alia parte orationis latina significari dicatur idem, quod Graeci articulo suo significant. Exempla talis remedii, quo defectus articuli expleatur, afferunt Capper. pronomen *ille*, ut §. 11 legebatur „ab illo jacit“ pro Graeco ἀπὸ τοῦ jacit; Gesn.

alter, quo idem reddatur, quod Graeci dicant ὁ ἄλλος, cum *alius* significet ἄλλος. Et sane articulum in Latinis Grammatici fere solent assignare pronomini ut Varro de L. L. l. 7 p. (Bip.) 115. vide et loca Grammaticorum, quae recenset index Putschianus.

Sed — interjectio. *Sed* quare dicatur, non satis apparet, nisi forte significatur pro articulis interjectionem a latinis Grammaticis recenseri, ad numerum partium explendum; et hoc fieri narrat Diomedes p. Putsch.

chus, et aetate nostra Palaemon, qui *vocabulum*, sive *appellationem*, nomini subjecerunt, tanquam species ejus. At ii, qui aliud *nomen*, aliud *vocabulum* faciunt, novem. Nihilominus fuerunt, qui ipsum adhuc *vocabulum* ab *appellatione* diducerent, ut esset *vocabulum*, corpus visu tactuque manifestum, *domus*, *lectus*; *appellatio*, cui vel alterum deesset, vel utrumque, *ventus*, *coelum*, *deus*, *virtus*. Adjiciebant et *asseverationem*, ut *heu*:

Palaemon. Guelf. *Palaemo*, ut et Bern. sed apparet hanc scribendi rationem non esse secutum Quintilianum, ex loco 1, 5, 60. *Species*. Gesnerus pro hac voce scribi malit *specimen*. Equidem *speciem* simplicissimam medelam putem. Sed, quod sponte succurrerat, confirmat Voss. 2. omittens haec: *tanquam species ejus*. Glossam redolent verba ista, allita fortasse ab eo, qui *subjiciendi* significationem Quintiliano in primis peculiarem, vellet ostendere. *Subjicere* enim solet dicere, pro: sub alio quodam nomine comprehendere, non separatim recensere. Sic mox §. 21 et 1, 5, 1. 3, 6, 38. 3, 6, 61. et saepissime. Agetur de usu hoc verbi de industria ad 3, 3, 6. *alterum deesset*. Sic pro *deest* dedi ex eleganti scriptura Guelf., ut et Alm. Voss. 1. 3. Bern.

275. „Latini articulum, Graeci interjectionem non annuntiant.“

Palaemon. Q. Rhemnius Palaemon Vincentinus, Romae sub Tiberio et Claudio Grammaticam docuit, quod ad mores attinet, pessime audiens Suetonio de Grammat. illustr. c. 23. Ejus artem memorat Juvenalis 6, 453. it. 7, 215. 19. Exiguas operis reliquias habemus, quae inveniuntur in Grammaticis Putschianis a p. 1366 — 1386. Tribuitur ei

etiam poema *de Ponderibus et Mensuris*, editum a Burmanno inter Poetas Minores, de cujus auctore ambigitur tamen.

Species. Non satis apparet ratio nominativi hujus; pluralis tamen accusativus non potest intelligi, quia *vocabulum* et *appellatio* non sunt duae res, sed unius rei duo nomina. vid. not. Crit.

asseverationem — *fasceatim*. Asseverat *heu* dum miserabili orationi ipsius, qui dicit, dolorem adjungit. *Fasceatim*

et *attractationem*, ut *fasceatim*. quae mihi
 21 non approbantur. *Vocabulum*, an *appellatio*
 dicenda sit *προσηγορία*, et subjienda nomini,
 nec ne, quia parvi refert, liberum opinatu-
 22 ris relinquo. Nomina declinare et verba in
 primis pueri sciant: neque enim aliter per-
 venire ad intellectum sequentium possunt;
 quod etiam monere supervacuum fuerat, nisi
 ambitiosa festinatione plerique a posterioribus
 inciperent: et, dum ostentare discipulos circa
 speciosiora malunt, compendio morarentur.
 25 At si quis et didicerit satis, et (quod non

attractationem. Guelf. *tractationem* et sic Codd. paene omnes.
 Unde sit *attractationem*, ignoro, cum et vet. edd. pleraeque
 habeant aut *tractationem*, aut, pejus etiam, *attractionem*. Ve-
 rissimum tamen est receptum, et in rariori voce facillime
 syllaba *at* hauriebatur ab antecedente *et*.

superv. fuerat. Guelf. *erat* (cum Alm. et Obr.) quod sane
 praestat. *At si quis*. Guelf. et Goth. (tac. Geln.) *Atqui*
s. q., cum Voss. omn. Turic. et Bern. Et sic puto omnes habere
 Codd. quanquam de Britannicis Gibl. tacet, et de Alm. Burm.
 Regius hic objectionem esse negat, proptereaque *qui* eradendum
 suadet. Vett. edd. ut Ven. 94. Ald. Viart. (cum hic cetero-
 qui presse sequatur Regium) retinent *Atqui*. Et Regii ratio
 nulla est, cum *at* pariter obloquatur. Et sane opponitur soli-
 tae magistrorum in parvis negligentiae, diligentia navi alicujus
 praeceptoris. Saltem operae pretium non erat, puto, contra
 Codd. aliquid noyare. Reliqui tamen, quod obtinuit.

et — voluerit. Guelf. ante *vol.* repetit *et* cum quibusdam.
 Quod autem Burmannus, cum eoque Lochmannus l. c. p. 11,

significat *attractationem*, quia
 talibus adverbis utimur, cum
 singulas res aut manu aut men-
 te quasi apprehendimus et con-
 tractamus.

ambitiosa festinatione. Vi-
 deor mihi et hic agnoscere re-
 centiorem illam, de qua ad 1,

2, 22 egi, *ambitionis* significa-
 tionem. Non enim tam paren-
 tum et discipulorum amorem
 hac festinatione captat magister,
 quam suam gloriam, qui osten-
 tat discipulos suos circa spe-
 ciosiora. Bene igitur Gedoy-
 mus: précipitation fastueuse.

minus deesse interim solet) voluerit docere quae didicit, non erit contentus tradere in nominibus tria genera, et quae sint duobus omnibusve communia. Nec statim diligenter²⁴ putabo, qui *promiscua*, quae *epicoena* dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet: aut quae feminina positione *mares*, neutrali *feminas* significant; ⁴⁸qualia sunt, *Muraena*, et *Glycerium*. *Scru-*²⁵
tabitur mille praeceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quae ex habitu corporis *Rufos Longosque* fecerunt: (ubi erit aliud secretius, ut *Sullae*, *Burrhi*, *Galbae*,

putat, priore loco potius expungendum esse *et*, id aequè probabilem rationem criticam non habet, quod ibi *satis* praecedit, hic *solet*; sententiam autem alieniorem. Quo enim referas *non minus*, nisi intelligas *voluntatem docendi non minus deesse interdum, quam facultatem?* Abest autem *re vera* posterius *et* Gothano, ut et aliis procul dubio.

quae epic. Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. omittunt *et*, (quod inf. Gesn. et alii) cum sat multis Codd. et edd.; neque necessarium puto. *Promiscua* primus dixisse videtur Qu., ut opus esset solitum addere vocabulum artis. Si utrumque fuit in usu, non facile dicas, quare utrumque posuerit, cum praesertim alterum esset Graecum. Cf. 1, 5, 4 „voc. quae ev̄φ.“

Scrutabitur — ex variis causis. In loco adeo turbato et impedito officio meo satisfacisse mihi videbor, si varietatem Cod. Guelf. et, ubi neglecta fuerit, quorundam aliorum, cum lectore communicavero.

nominum ut quae. Guelf.: *nominum quae.* ubi pro aliorum *nisi*, etiam Guelf. dat. *secretius ut Sullae.* Guelf.: *secretius fille.*

per alterum. h. e. per alterutrum, sive unum. Sic *haec aquila* dicitur, sive femina intelligitur, sive mas; et *hic passer* eodem modo.

Scrutabitur — ex variis causis. De nominum horum ratione etymologica consulendus est Thesaurus Gesneri, ut et Fabrianus ejusdem. Ceterum vid. nott. Critt.

Planci, Pansae, Scauri, taliaque) et ex casu⁴⁹ nascentium; hinc *Agrippa*, et *Opiter*, et *Cordus*, et *Postumus* erunt: et ex iis, quae post natos eveniunt; unde *Vopiscus*. Jam *Cottae, Scipiones, Laenates, Serani* sunt, et²⁶ ex variis causis. Gentes quoque ac loca, et alia multa reperias inter nominum causas. In servis jam intercidit illud genus, quod duce-

Planci. G.: plauti. taliaque et ex G.: taliaque ex. hinc Agr. G.: hic Agr. Cordus. G.: Codrus. et ex iis. G.: et his. Cottae. G.: Cotta. Serani. G.: fera. ex variis caus. G.: ex his variis caus. Consulendus est de toto hoc loco I. Fr. Gronovius, qui eum sine magno aliquo facinore refutari posse negat, suam autem emendationem proponit, apud Burm. Capp. et Gesn. Burm. quidem ipse pro mille eleganter conjicit *ille*, modo ablit *mi*, contractum ex *mili*, unde B. repetit *m*, ratione sane contorta neque necessaria, cum ex ultimis *ur* potuerit error hic facile nasci. Pro *aliud* Gronov. malit *aliquid*; et *Vopiscum*, ob eam, quae apud veteres legitur, nominis rationem, transponendo referri vult ad appellatos ex casu nascendi. *Cottae* nomen Valla quidem, Pomponius et Regius ab iracundia et torvitate oris dictum perhibent, auctore tamen allato nullo, ut suspicer eos huc traxisse quae Festus tradit de *Cofforum* nomine. Negligitur autem fere Codd. Ioann. Voss. 1. 3. scriptura *contra* pro hoc nomine, quam defendunt ii quoque Codd. qui dant *Cotta*, singulari numero. Sensus quidem mihi videtur existere probabilis si retineatur simul Ioann. et Voss. 1. Nam pro *Jam* et omittatur *et* inter *sunt ex*, cum Regio, Obrecht, et quibusdam aliis. „Nam contra *Scip. Laen. Ser.* sunt ex variis causis,“ cum adhuc fuerint recensitae unius generis causae. Quae in Goth. neglexit Gesn. haec sunt: Pro *secret. ut Sullae* Goth.: *secret. Syllae. Burrhi: Bruti. Planci: plauti. hinc: Hic. et ex iis: et iis. post nat.: post hos nat. Cottae: Cocta.* Quod autem *et Cordus* omittere ait Burmannum, is error est typographicus in fronte operis emendatus. Nunc demum moneor a Celeb. Schneidero, *Cottam* esse antiquum *capitis* nomen, auctoribus Hefychio in v. *προκόττω* et Polluce 2, 29. Nam *κόττω*, *ira*, repetere nequaquam placet.

batur a domino, unde *Marcipores*, *Publiporesque*. Quaerat etiam, sitne apud Graecos vis quaedam sexti casus, et apud nos quoque septimi. Nam cum dico, *hasta percussi*, non utor ablativi natura; nec si idem Graece dicam, dativi. Sed in verbis quoque quis est²⁷ adeo imperitus, ut ignoret genera, et qualitates, et personas, et numeros? Literarii

dativi. Auctoribus Guelf. Alm. Goth. et editionibus Locat. et Rusc. omisi aliarum edd. importunissima Graeca, τῷ δοῦν, quae si essent a Quintiliano, verbum *percussi* saltem etiam Graece esset redditum. Quod ceteri Codd. ea verba omittere nonarrantur, eam conferentium puto, ex parte saltem, negligentiam. Voss. 2. cum Goth., Bernens. autem et Voss. 1. 3. cum Guelf. nimis solent conspirare.

Marcipores. Hujusmodi nomina ob luxum Romanorum, servorum legiones alentium, obsolevisse significat Plinius l. 33, 6. Olim enim cum singulis servis essent contenti, satis a praenomine domini designabatur uniuscujusque servus. Est autem *Marcipor* pro: Marci puer h. e. servus. Corripitur penultima in *Marcipores*, auctore Prisciano p. 700.

Nam cum dico — *dativi*. Ablativum, quem appellant, instrumenti eundem casum esse negat, quam qui cum praepositione struatur, assentiente Diomede p. Putsch. 277. refragante Prisciano p. 673. 74. Ablativum autem ab omnibus agnatum Graecis non tribuunt, cujus vim per genitivum explicari tradit Diomedes l. c., per genitivum et dativum

Priscianus l. c. cf. nostr. 1, 5, 59.

genera, et qualitates. *Genera* verborum, quae et *significationes* appellant Diomedes et Priscianus, etiam nostri aevi Grammaticis audiunt *activum, passivum, neutrum, deponens; qualitates* autem vario sensu dicuntur, cum Charisius apud Putsch. p. 138 videatur *modos* quodammodo intelligere, dum *qualitatem* dispescit in *finitam*, „quae notat certum numerum, „certum tempus, certam personam, ut *ego scribo*. *Infinita* est. quae nihil certum habet, ut *tegere* et *scribere*.“ Ipse tamen mox (p. 142) agnoscit praeterea *modos*, interque hos *perpetuum*, qui idem est atque *infinitivus*, (Diomed. p. 531.), ipsosque adeo *modos* vocari etiam *qua-*

paene ista sunt ludi et trivialis scientiae. Jam quosdam illa turbabunt, quae declinationibus non tenentur. Nam et quaedam, *participia*, an *verbi appellationes* sint, dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut *lectus* et *sa-*
 28 *piens*. Quaedam verba appellationibus similia, ut *fraudator*, *nutritor*. Jam, *Itur in antiquam silvam*, nonne propriae cujusdam rationis est? nam quod initium ejus invenias? cui simile *Fletur*: accipimus aliter, ut

Panditur interea domus omnipotentis Olympi; 50
 aliter, ut

— *Totis Usque adeo turbatur agris* —

tenentur. Guelf. *teruntur*, cum Voss. 1. 2. 3. Bern. Alm. Ioann. *terentur* in uno Palatino, qui sane fons erroris.

Quaedam verba app. Guelf. cum omnibus, puto, Codd. *verba* inserit *rois quaed.* et *app.* quod recte recepit Gesn., contra omnes, quantum video, edd.

litates ait p. 143. Cum eo igitur facit Qu. cf. 1, 5, 41. Ceterum constantior usus Grammaticorum veterum est, *qualitates* verborum appellantium quatenus sunt Inchoativa, Frequentativa cet. Eae hodie, Prisciano auctore, sunt *species*, quae tamen et *formae* dicuntur Servio p. 1739 et Maximo Victorino p. 1948.

quae — non tenentur, h. e. quae flexione ipsa non sunt manifesta, quo pertineant. Sic Cic. pro Cluentio c. 44. „nullo „argumento — crimen tenebitur.“ *Tenere* est pro *deprehendere*. Quae autem mox affert, exempli loco, ea cujus

sint partis orationis, flexione h. e. terminatione non apparet.

ut *fraudator*, *nutritor*. Cum dubitari vix possit, quin Qu. in voce *nutritor* respexerit locum Georgic. 2, 425 *nutritor olivam*; *fraudator* itidem imperativo modo a Virgilio, aliove poeta, dictum suspicaris, quod tamen adhuc frustra quaerebam. An *frundator* ab antiquo *frondor* vel *frundor*?

Itur in ant. Aeneid. 6, 179. *Fletur* Terent. Andr. 1, 1, 102. quod initium, i. e. quod thema? *Eor* enim nemo dicit. *aliter* — *agris*. Prior locus est Aeneid. 10, 1, posterior Ecl.

Est etiam quidam tertius modus, ut *urbs habitatur*: unde et *campus curritur*, *mare navigatur*. *Pransus* quoque atque *potus* diversum²⁹ valent, quam indicant. Quid? quod multa verba non totum declinationis ordinem ferunt? quaedam etiam mutantur, ut *fero* in praeterito: quaedam tertiae demum personae figura dicuntur, ut *licet*, *piget*: quaedam simile quiddam patiuntur *vocabulis in adverbium transeuntibus*. nam ut *noctu* et *diu*, ita *dictu* et *factu*. Sunt enim haec quoque verba participialia quidem, non tamen qualia *dicto*, *factoque*.

V. Jam cum omnis oratio tres habeat virtutes, ut *emendata*, ut *dilucida*, ut *ornata* sit (quia dicere apte, quod est praecipuum, plerique ornatui subjiciunt): totidem vitia, quae

1, 11. 12. Ceterum bina ista ut habent aliquam difficultatem. Si abessent: accusativus pendens ab *accipimus* recte esset quaerendus in ipsis locis Virgilianis, ubi Graeco more articulum addideris: τὸ *Panditur* cet. Nunc intelligendus est accusativus alius, v. c. *hujusmodi passivum*, vel tale quid; duriuscule profecto. Neque tamen in istis ut variatur quidquam a Codd. neque ab edd.

tertius modus. Hoc modo neutra vel intransitiva, quae passivo proprie carent, speciem induunt transitivorum, dum in

passivo sibi jungunt personam; magis tamen materia, quam forma, remotus est hic modus ab illo: *panditur domus*.

participialia. „Participialis „modus verborum est, cujus „quod sint verba participiis „similia, participialis dicitur, „nec tamen participia sunt, ut „legendi, legendo, legendum, „lectum, lectu. — Haec eadem sunt, quae Probus *supina* appellat.“ Diomed. p. 333. „Gerundia — vel *participialia* — legendi, legendo, legendum, lectum, lectu.“ Priscian. p. 809.

sunt supra dictis contraria: emendate loquendi regulam, quae grammatices prior pars est, ²examinet. Haec exigitur *verbis*, aut *singulis*, aut *pluribus*. *Verba* nunc generaliter accipi volo: nam duplex eorum intellectus est; alter, qui omnia, per quae sermo nectitur, significat, ut apud Horatium,

Verbaque provisam rem non invita sequentur; 51

alter, in quo est una pars orationis, *lego*, *scribo*: quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt, *voces*, *dictiones*, *locutiones*. ³*Singula* sunt aut *nostra*, aut *peregrina*; aut *simplicia*, aut *composita*; aut *propria*, aut *translata*; aut *usitata*, aut *ficta*. **Uni verbo**

loquendi regulam. Sic dedi e Guelf. Bern. et Alm. Andr. Viart. Venet. Ald. pro *regula*. Neque enim necesse erat nominativum habere in *regula*, ut putat Regius. Praeposteram periodi ratio est in recepta: *Cum tres habeat oratio virtutes, examinet regula totidem vitia*. Recte autem sic procedit: *Cum tres virtt. et totidem vitia habeat oratio, examinet (Grammaticus) regulam*. Mecum facit Lochmannus l. c. p. 11. 12.

examinet, sc. Grammaticus, vel praeceptor. Hunc nominativum subjecti ἀπὸ νομοῦ intelligi, minus miraberis, si reputes, capitum diremptionem, qualis hic est, ab ipso Qu. non esse profectam. Sic paulo ante c. 4, 26 *Quaerat* eodem debet referri, etsi interponebatur *reperias inter nominum causas*, ut posset videri omissa mentio *praeceptoris acris atque subtilis* e §. 25. Item mox §. 5. *acriter se intendat*, sed addito

grammaticus, quia perspicuitatis intererat, aliquando repeti subjecti nomen. vid. not. Crit. *exigitur*. h. e. perficitur, praestatur talis, qualis debet, ut infra 1, 9, 2 *stilo exigere*. Inde *exacti* commentarii 10, 7, 51. *exactissimum* iudicium 10, 2, 14 et „*exactis* minimum „*distantia*“ Horat. Epist. 2, 1, 72. significatione, qua etiam num Francogallicum *exact*. *apud Horatium*. Art. Poet. 311.

vitium saepius, quam virtus, inest. Licet enim dicamus aliquid proprium, speciosum, sublime, nihil tamen horum, nisi in complexu loquendi serieque, contingit: laudamus enim verba bene rebus accommodata. Sola est quae notari possit velut *vocalitas*,⁴ quae ἐϕωνία dicitur: cujus in eo delectus est, ut inter duo, quae idem significant ac tantundem valent, quod melius sonet, malis. Prima *barbarismi* ac *soloecismi* foeditas absit.⁵ Sed quia interim excusantur haec vitia aut consuetudine, aut auctoritate, aut vetustate, aut denique vicinitate virtutum (nam saepe a figuris ea separare difficile est): ne quem tam lubrica observatio fallat, acriter se in illud tenue discrimen grammaticus intendat, de quo nos latius ibi loquemur, ubi de figuris orationis tractandum erit. Interim vitium, quod⁶ fit in singulis verbis, sit *barbarismus*. Occurrat mihi forsitan aliquis, quid hic promisso tanti operis dignum? aut quis hoc nescit,

latius ibi loquemur. Guelf. omittit *ibi*.

quid hic promisso. Guelf. *promissor.* et plurimi Codd. ut et vetus Florentinus teste Regio, qui primus suavit *promisso*, confirmatum deinde Codd. Voss. 2. Goth. Bern. (miro Bernensis, a fido suo Achate, Guelferbyitano, dissentit). Manifestior quidem est loci Horatiani significatio, quem Quintiliano obversatum nemo facile negaverit, in scriptura *promissor*. Sed haeserunt, quod putabant *tanti operis dignum* latine non nisi a poetis dici. Ea quidem disputatio lubrica est et paucis, ut videtur, exemplis nititur. Attamen ne poetae quidem hac structura usuri

de figuris orationis. Lib. 9.
c. 1. 2 et 3.

quid hic — dignum. Ob
oculos erat Horat. Art. poet.
138. vid. not. Crit.

alios barbarissimos *scribendo* fieri, alios *loquendo*? (quia, quod male scribitur, male etiam dici necesse est; qui vitiose dixerit, non utique et scripto peccat) illud prius *adjectione*, *detractione*, *immutatione*, *transmutatione*; hoc secundum, *divisione*, *complexione*, *aspiratione*, *sono* contineri? Sed, ut parva sint haec, pueri docentur adhuc, et grammaticos officii sui commonemus. Ex quibus si quis erit plane impolitus, et vestibulum modo artis hujus ingressus, intra haec, quae profitentium commentariolis vulgata sunt, consistet: doctiores multa adjicient: vel hoc primum, quod *barbarissimum* pluribus modis accipimus.

8 Unum, in *gente*, quale sit, si quis *Afrum* vel *Hispanum* Latinae orationi nomen inferat: ut ferrum, quo rotae vinciuntur, dici solet *canthus*; quanquam eo, tanquam recepto, utitur Persius. sicut Catullus *ploxenum* circa

fuiſſent, niſi antiquitus ſaltem licuiſſet et genitivo et ablativo jungere τὸ *dignus*. Fortaſſe metri vinculis debemus, quod in poetis rarius oblitterata eſt illa ſtructura genitivi. Boni tamen Codd. etiam in ſcriptoribus, proſa utentibus, vindicant, ut in Livio 4, 37, 1. *memoriae digna*, ubi vide Drakenborchum. Et ne neceſſe quidem eſt h. l. genitivum referre ad *dignum*. Pendere eum puto, cum Badio, a voce *promiſſor*, ut *dignum* ſit ſeparatim poſitum, ut facile ex adjunctis intelligatur. Sic noſter 11, 3, 148 „Comas componi — ſicuti *dignum* erat, graviter — „vetuit.“ Etiam id in ſcriptura *promiſſor* placet, quod *hic* pronomen eſt in ea, non adverbium loci, ut in recepta. Hanc tamen, a Geſnero e vet. edd. revocatam, reliqui, ut tironibus faciliorem. *adjectione*. Non dat pro hoc Goth. *additione*, ut refert Geſn., neque ullus Cod., etſi plurimae edd.

Persius. Sat. 5. v. 71. „Ver- „*canthum*.“ *Afrum* an *Hispa-*
 „tentem ſeſe fruſtra ſectabere num hoc crediderit vocabulum

Padum invenit: et in oratione Labieni (sive

Qu., vix dicas. Nobis apparet, oram corporum extremam in Germanicis linguis appellari ita, quae appellatio etiam in Italicam recepta est, sensu latiore.

Catullus. 89, 5. 6. — „den- „tes sesquipedales, Gingivas „vero *ploxeni* habet veteris.“ Apud *Catullum* plerumque per *m* scribitur *ploxemum*, apud Festum *ploximum*. Quod de voce Germanica *pflug* cogitant VV. DD. ad *Catullum*, id quidem alienum est ab interpretatione *Festi*, quam vide in Lexicis.

Labieni — *Galli est*. Jam tum igitur de hujus in *Pollionem* orationis auctore dubitabatur. Equidem nullam ejus praeterea apud scriptores mentionem invenio. Et *Labienus* (filius sane ejus, qui Jul. Caesaris partes deseruit anno U. C. 703) et *Cornelius Gallus*, M. Antonii adversarius uterque, potuit maledicam in *Pollionem*, Antonii amicum, orationem componere. *Cornelius* quidem *Gallus*, celeberrimus *Elegiarum* scriptor, (de quo ejus opere noster 10, 1, 93.) in quem est *Virgilio* *Ecloga* decima, frequenter memoratus veteribus, *Propertio* imprimis ad cuius l. 1. *Eleg.* 21. v. 7. fuse de eo et cognominibus, qui saepe confunduntur, exponit *Vulpius*; *Antonium* ad *Paraetonium*, oppidum et portum *Libyae*, destruenda ejus classe, afflixit.

Dio Cass. 51, 9. *Labienus*, post *Bruti*, cujus partium fuerat, mortem, *Parthis* ducem se exhibens perque aliquod tempus negotium facessens provinciis transmarinis, virtute *Ventidii* extinctus est. *Vellej.* 2, 78. Inimicitiae inter eum et *Pollionem* intercessisse videntur, ex civilibus dissidiis ortae fortasse, cf. noster 4, 1, 11. 9, 3, 13. *Fontaninus* in *Histor. Literar. Aquilejensi* p. 32. *Labienum* auctorem, dicit, praetulisse hanc orationem, ut putaverit *Quintilianus* alium scripserit eam, alium nomen ei dedisse. Hoc vero e verbis *Qu.* non utique efficitur, etsi potest eorum talis esse sensus. Quo argumento *Vossius* de *Histor. Latt. Lib.* 1. c. 33 *Pollionem* hic intelligendum esse *C. Asinium Gallum*, *Pollionis* filium, decernat, equidem non video. Si *Asinium* appellasset *Qu.*, ferrem equidem hoc, quanquam vel tum poterat de patre cogitari. Fortasse movit *Vossium*, quod hujus orationis auctorem credebat *Labienum* *Historiae* scriptorem, a *Suetonio* et *Seneca* patre (*Controv. lib.* 5, vel 10, prooem.) memoratum, qui ob temporum rationes cum *Asinio* patre non videretur potuisse inimicitias gerere; sed quomodo *Cornelius Gallus* cum filio? Equidem autem *Parthicum* illum, qualem se ipse appellabat, (*Dio Cass.* 48, 25.) potius intelligam, qui sane

illa Cornelii Galli est) in Pollionem *casnar*, affectator, e Gallia ductum est. nam *mastru-*

casnar, affectator. Posteriores vocem plurimae quidem edd. et Codd. ita exhibent, cum aliquot deus *affectator*. Ita enim habent Voss. 2. Goth. (tac. Gesn.) ex edd. autem (non quidem Locat. ut ait Burm. ea enim *affectator* manifeste) Rusc. Venet. 1494. Contra Voss. 1. 3. Guelf. dant: *affectatore Galli adductum*, praeposteram vocum directionem, in qua tamen re vera est recepta. Quod autem attinet ad vocem *casnar* ea quidem in nullo, ni fallor, Codice comparet. Silentium enim Gibsoni de suis Britannicis tanti mihi non videtur, ut in ceterorum omnium constanti diversitate, eos receptam tueri putem. Voss. 1. 3. Bern. Guelf. dant *casamo*. Alm. *casena*. Voss. 2. *casam*. Goth. *Casamum*. Turic. *Casami*. Edd. quidem pleraeque *casnar*, praeter Andream, quae *Casno* et Venetam 1494 quae *casami* (non *Casmi*, ut refert Gibl.) exhibet. Videtur igitur ex mera docti cujusdam hominis conjectura occupasse edd. istud *casnar*. Quanquam Florentinus Codex, quem in *affectator* discrete memorat Regius, in *casnar* non item, et Britannici possunt videri receptam defendere. Accedit ad hanc Codd. in vitando *casnar* constantiam, dissensus manifestus Varronis et Festi in vocis et origine et significatione, quos auctores antequam laboremus cum Qu. conciliare, aut de origine vocabuli Celtica,

Pollionis erat aequalis, quemque ab historico diversum recte ostendit Vossius l. c. Quanquam Seneca pater Excerpt. Contr. l. 4 prooem. Labieni, historici sane, dixerium in Pollionem memorat.

casnar. Valde mirum videtur, Quintilianum in hoc vocabulo e Gallia repetendo non solum, recedere a Varronis auctoritate, qui de L. L. l. 6 p. Bip. 86. Oscis id tribuit, sed ne mentionem quidem facere summi in hoc genere scriptoris. Ceterum Varroni de hac voce assentitur etiam Festus, cujus *Oscorum*

cum Regio mutare in *Gallorum*, intemperantius fuerit. De sensu vocabuli itidem alia docent Varro et Festus, qui *senem* eo significari tradunt, cum noster *affectatorem* an *affectatorem* (fluctuat enim scriptura) intelligat. Varro quidem alio quoque loco, in Fragmentis Menippearum, a Nonio allato, ex emendatione felicissima Scaligeri *casnares* de senibus depontanis usurpat p. Bip. 308. Si igitur lectio, qualem recepimus vera est dixeris *casnarem* sive Pollionem, sive alium quempiam, in illa oratione esse appellatum,

cam, quod Sardum est, illudens Cicero ex industria dixit. Alterum *genus barbarismi* accipimus, quod sit animi natura, ut is, a quo insolenter quid aut minaciter aut crudeliter dictum sit, barbare locutus existimetur. Tertium est illud vitium *barbarismi*, cujus¹⁰ exempla vulgo sunt plurima, sibi etiam quisque fingere potest, ut verbo, cui libebit, adiciat literam syllabamve; vel detrahat; aut

quae varie tentatur a VV. DD., anquiramus, scripturae veritas diligentius indagari debet. Nihil equidem habeo quod de vocis alicujus, *casamum*, vel *casamo*, aut significatione aut origine doceam; attamen, donec de Codd. auctoritate confiterit, tale quid potius, etsi nobis ignotum plane, a Labieno, sive Gallo, scriptum putem, quam *casnar*, quod VV. DD., alieno loco memores eorum, quae apud Varronem et Festum legerant, videntur obtrusisse Quintiliano. Pendet autem ex hujus peregrinae vocis vera scriptura et significatione etiam *τοῦ affectator*, an *affectator*, dijudicatio, ut nunc vel de hoc satius sit *ἐπέχειν*.

existimetur. Guelf. *existimatur*, cum Goth. et Voss. tribus. Placet fere, neque obstat conjunctivus in *fit*, qui optativi sensu potest accipi pro *fuert*. *Existimatur* dant etiam Locat. Venet. 1494. Rusc. Viart. Ald. Obr.

quia gravis jam annis puellas *affectaretur*. Eam enim propriam *affectandi* vt et *sectandi* esse significationem cum multis veterum locis apparet, tum hoc maxime Plauti: *Calina* Act. 2. Sc. 8. v. 26 „Solet hic „barbatos sane *sectari* senex.“ Donatus ad Terent. Phorm. Act. 1. Sc. 2. v. 36 „*Sectari* „proprie est ut taurus buculam, ut aries ovem.“ Regius *τὸ affectator* additum putat non a Quintiliano, ut versio- nem, sed ab ipso orationis illius auctore, ut definitionem istius *casnaris* h. e. *senis*. Ne

hoc quidem contemnendum. vid. not. Crit.

Cicero. In oratione pro Scauro, cujus nonnulli fragmenta supersunt, apud Ernest. Vol. 4. Part. 2. p. 1057 „Quem „purpura regalis non commo- „vit, enim Sardorum *mastrucca* „mutavit?“ (*tentavit*, nescio unde Ern.) Item de Provinciis Consularibus c. 7. „Res in „Sardinia cum *mastruccatis* la- „trunculis — gesta, et bellum „cum maximis Syriae genti- „bus — confectum.“ Apparet irratio in utroque loco.

aliam pro alia, aut eandem alio, quam rectum
 11 est, loco ponat. Sed quidam fere in jactatio-54
 nem eruditionis sumere illa ex poëtis solent,
 et auctores, quos praelegunt, criminantur.
 Scire autem debet puer, haec apud scriptores
 carminum aut venia digna, aut etiam laude
 duci: potiusque illa docendi erunt minus
 12 vulgata. Nam duos in uno nomine faciebat
 barbarissimos Tinca Placentinus (si reprehenden-
 denti Hortensio credimus) *preculam* pro *per-
 gula* dicens, et immutatione, cum *c* pro *g*
 uteretur; et transmutatione, cum *r* praepo-
 neret *e* antecedenti. At in eadem vitii gemi-
 natione *Metieo Fufetieo* dicens Ennius, poë-

pergula. Ablativum ex edd. ante Stoer. (praeter Bad.) re-
 cepi, pro accus. qui est in recentt. et ipsis, ut videtur, Codd.

Fufetieo. Guelf. *fufetio eo*. Ceteri ad unum omnes nomen
 scribunt per *S* literam, ut et edd. adhuc omnes. Auctorem
 tamen nactus unum Codicem, neque spernendum eum, malui
 recipere nominis orthographiam bonis rationibus probatam, ex
 Dionylio potissimum Halicarnassensi et Plutarcho. vid. Drakenb.
 ad Livium 1, 23, 4.

Tinca Placentinus. Ejus me-
 minit Cicero Brut. c. 46.

incadem — *Fufetieo*. Gemi-
 natio ista vitii non quidem pla-
 ne eadem est, qualis in *precula*,
 sed id ipsum, quod et in his
 nominibus duae res praeter
 morem sunt, *idem* dicitur.
 Alterum enim vitium est, quod
 pro *Metii* scribitur *Metie*, alte-
 rum quod adjicitur vocalis *o*.
 Quo autem versus loco posue-
 rit haec nomina Ennius, id
 quidem ignoramus. Sunt ea
 in extrema parte collocanda, si
 interposuit literam *I* *rois* *E* et

O, qualis est Obrechtii et unius,
 in posteriore tamen solum no-
 mine, Codicis scriptura, et ita
 ordinavit Merula in suis Ennii
 fragmentis; contra frontem
 hexametri debent obtinere, si
 brevis putatur litera *E* in
 penultima, et tum prima in
Metieo, secunda autem in *Fu-
 fetieo*, debet prodici: haec est
 Columnae ratio, verisimilior
 ea, quia inferenda vocali *I*,
Metiejo, *Fufetiejo*, tertium
 aliquod vitium videretur com-
 missum. Etiam exemplum Vir-
 gili dicentis *Androgeo*, (Aen.

istico jure defenditur. Sed in prosa quoque est quaedam jam recepta immutatio. Nam Cicero *Canopitarum* exercitum dicit, ipsi *Canobon* vocant. et *Tharsomenum* pro *Thrasumeno* multi auctores, etiam si est in eo transf-

Tharsomenum — *Thrasumeno*. Satius duxi receptam relinquere, quam quidquam novare in tam lubrica et fluctuante scriptura. Nullus tamen haec dat Codex, puto. Regius in Florentino hanc ait esse scripturam: *Thrasumenum* — *Tharsumeno*, quae etiam est Ioannensis, levi differentia: *Trasumenum* — *Tarsumennum*. Hanc equidem veram puto, ut Quintiliani sententia fuerit, veram et germanam nominis formam esse eam, ubi R ponitur post A; invaluisse autem propter multitudinem ita transmutantium, *Trasumenum*. Guelf. male: *trasumenum* — *trasomenno*. Goth. (non enim plane ejus scri-

pturam expressit Gesn.) *Transumenum* (*u* superscriptum a manu valde recenti, ut et punctum subjectum τ̄ I) — *Transomenno*. vid. Drakenb. ad Liv. 22, 4, 1. Salmasius ad Flor. 2, 6, 13 legi vult *Tarsumenum* pro *Trasumeno*, vel *Tarsumenum* pro *Trasumeno*, quod mihi secus videtur. Cum hodie vulgo in scripto ribus (etiam ap. Silium) inveniamus *Tra.* non *Tar.* illud pro hoc obtinuisse putandum est, non vicissim.

6, 20.) itidem genitivo casu, hujusmodi quantitatem penultima probabilem facit. Virgilius tamen ipse *Metii* primam syllabam corripit. Aen. 8, 642. Ceterum quod VV. DD. ad hanc formam genitivi *Metio* illustrandam ad partes vocant Ionismum ex genitivis primae declinationis *ov* facientem *ov*, id quidem non procedit; *Metiam* enim *Fusetiam*, prima declinatione, qui diceret nemo inventus est. Ne ipsa quidem analogia Atticis, qualis est in *Androgeo*, satis manifesta est, ut videatur sibi

nimum fere indulgisse bonus pater Ennius, quem equidem rudi sua aetate et istis poeseos Latinae initiis libentius defenderim, quam *poetico jure*. vid. not. Crit.

Cicero. Locum nondum inveni nec puto esse in scriptis Ciceronis hodie extantibus. Mutatio ista literae B in P, in hac voce, ab omnibus fere scriptoribus Latinis adoptata fuit. Debebant autem verba ista Ciceroniana inter fragmenta recipi.

transmutatio. Hanc esse *transpositionem* modo didici-

mutatio, vindicaverunt: similiter alia. nam, sive est *assentior*; Sisenna dixit *assentio*, multique et hunc, et analogiam secuti: sive illud verum est; haec quoque pars consensu defenditur. At ille pexus pinguisque doctor, aut illic detractionem, aut hic adjectionem

sive est assentior. falsum, quod inter est et assentior inserunt omnes, quantum video, edd. praeter Andreanam et, longo temporis intervallo, Gesnerianam; abest a Guelf. pariter atque ab omnibus Codd. Reginus, qui magnopere aestuat in loco, de Florentini scriptura nihil prodit.

mus §. 12. *et immutatione — et transmutatione.* cf. etiam infr. §. 39 „qua ordo turbatur.“

sive est assentior — consensu defenditur. Docet hoc exemplo, multa, et usu et ratione primum adversante, ita tamen invaluisse, ut jam illa sollicitare serum et ineptum sit. Sic et *assentior*, et *assentio*, usu alterum, alterum analogia et bonis auctoribus, defenditur. Utrumcunque igitur malis, cogentis semper vel contrarium ferre. *Est illud inter sive et assentior dicitur pro: verum est vel est in lingua, est latinum.* Sic plane 1, 6, 21 *avere est enim* pro: *avere* enim est in lingua, non *havere*. Germanice: Denn freylich, es heist *avere*. *Illud* autem refertur ad *assentio*, etsi propius; *haec pars* ad *assentior*, etsi remotius, sicuti et deinceps §. 14 *illic — hic.* Ita saepe cum omnes scriptores, tum noster. cf. 5, 13, 12 *haec* ad remotius. 6, 1, 9, 21. 8, 6, 8. 11, 3, 30. 11, 3, 41. Sisenna clarus adeo Historiae

scriptor, ut nomen ejus Varro suo de Historia libro indiderit, saepe veteribus memoratur, ut Ciceroni Brut. c. 64. c. 74. Eum in senatu dixisse *assentio*, analogia duce contra usum, narrat apud Gellium (2, 25) Varro. Consule de Sisenna Schneiderum in Ep. ad Langezum, praemissa editioni Bruti Wetzelianae p. 41.

At ille pexus — adjectionem putabit. Consilium sententiae apparet. Irridet Qu. grammaticum, qui, mera artis suae vocabula et decreta edoctus, ex duabus loquendi formis alterutram utique damnat, sicuti in proposito exemplo, prout alterutrum praetulerit, aut detractionem aut adjectionem exprobrabit aliter pronunciantibus, cum deberet utrumque ferre. Quomodo autem talis possit appellari *pexus pinguisque doctor*, id non aequè manifestum est. *Pinguis* saepe a veteribus dicitur pro stolido, et hoc magistro tali conveniat, cum praefertim

putabit. Quid? quod quaedam, quae singula procul dubio vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur? Nam *dua et tre et pondo* 15

Nam dua — barbarismi. Inter *Nam et dua* Guelf. inserit *et*, cum multis Codd. et edd. Adhuc, qui omitteret, unum vidi Cod. Gothanum, sed puto multorum in hac re varietatem neglectam esse a conferentibus. Edd. quidem plurimae omitunt: Locat. Rusc. Venet. Ald. Viart. Bad. Gryph. Contra *et*, quod est inter *tre et pondo*, ad unum omnes tuentur Codd. ut et edd. Gesnerus utrumque abjiciendum censet; posterius quidem ob hanc rationem, quia, si retineatur, barbarismus dicitur esse in *pondo*, qui nullus sit. Equidem in nota exegetica conatus sum amoliri hanc difficultatem, quam magnam esse sentio. Hic promam, quare *et* necessario retinendum ducam. Codd. quidem et edd. consensum non magnopere urgebo. Si autem expunxeris *et*, quomodo impedies, quo minus legendo aliquis continuet *tre pondo*, in vetere praesertim scriptura intervallis carente? Quod si sit, falso dicitur *trepondo* esse barbarismus. Quid praeterea, si nullum est in ipso *pondo* vitium,

ejusdemmodi grammaticus supra (§. 7.) his verbis fuerit designatus: *plane impolitus et vestibulum modo artis hujus ingressus.* Hoc secutus Gedoyus loco nostro haec dat: *un grammairien ignorant.* Quem tamen imitari vetat, quod adjungitur *pexus*. Sic jubemur cogitare de nimia et affectata accuratatione, cujusmodi homines mox appellat *pervicaces* (§. 17.) Putidam item scientiam notat 1, 6, 21 cum dicit *multum literatum.* Nam de mollitie doctoris tali, quae eum a subtili artis suae peritia avertat, interpretari, quales hodie novimus delicatulos philologos, prae nimio pulcri scilicet sensu et philosophandi acumine atque hominum, po-

tentium etiam, usu, ipsam grammaticam ignorantes an oblitos; id quidem nimis videtur esse ex nostris moribus neque iis, quae adhuc dixit, consentaneum. *Pexus* igitur videtur esse *κομψός*, de cujus sensu ironico vide Ruhnken. ad Timaeum p. 161. In hujus autem vicinia, *pinguis* erit significatione, quae frequens est apud Horatium, *nividi, elegantis*, sed in arte sua, non in victu et vestitu.

Nam dua — barbarismi. Potest mirum videri, quod *pondo*, separatim positum, dicitur barbarismus, cum saepissime legatur in scriptoribus. Puto tamen, cum in junctis istis, *dua pondo, trepondo*, videatur *pondo* obtinere locum

diversorum generum sunt barbarissimi: at *dua-pondo* et *trepondo* usque ad nostram aetatem

attinebat, post *dua* et *tre*, de quibus solis tum agitur, ponere etiam *pondo*? Sane, si abjicitur *et*, ne *pondo* quidem est ex hac jactura eximendum. Duzior illa medicina, quam pro Gellneri, aut ullius sanioris Critici, ingenio. Denique, quod ostensurum se promittebat Qu., id non effecit, nisi vel *pondo*, separatim, barbarismum dixit. Quid enim est, *singula vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur*, nisi hoc: ea ipsa, quorum utrumque seorsim vitiose dicitur, inter se juncta sunt sine vitio? Non autem junguntur *dua* et *tre* in unam rectam formam, sed *dua* et *pondo*, *tre* et *pondo*. Sin Quintilianus *juncta* intelligebat *aliis juncta*, non autem *inter se juncta*, addere debebat *τὸ aliis* vel simile quid ad istud *juncta*. Neque tum dicturus fuisset *singula* sed *sola* vel *separata*. Et vix erat operae pretium id observare, quod existit, si barbarismum in altera parte junctorum talium noluit intelligi. Tralatitium enim hoc. Sed e conjunctione duorum vitiorum bonam formam oriri, id demum observatu dignum. Prius autem *et*

nominativi pluralis, barbarismum visum esse Quintiliano *pondo* ablativum. Pariter fortasse ille, ubicunque *pondo* sequeretur numerum, in unam id cum illo vocem conflat, cujusmodi tamen exempla asferre noluit, quoniam in iis prior certe compositi vocabuli pars sine barbarismo posset separatim dici, quale fuerit 6, 3, 79 *centumpondo*. Neque omnino ex Quintiliani et veterum mente, in hisce *dua-pondo*, *tre-pondo*, necesse est, unam plane et conflatam vocem agnoscere. *Juncta* potest esse pro: *constructa, simul posita*. vid. not. Crit. Similiter 1, 5, 27 „*verba jungimus*“ dicit de verbis nequaquam conflat in unum. Potuit igitur Qu. bar-

barismum putare in *pondo*, ubicunque in alia quam, cum *numeri* aut *librarum* vocabulo, expresso aut intellecto, structura compareret. Etiam hoc facile adducor ut credam I. Fr. Gronovium, in libro de Pecunia veteris vocis *pondo* rationem subtilius exposuisse, quam ab ipso Quintiliano intellecta fuerit. Non est insolens, peregrinos in linguae alicujus proprietate explicanda oculatiores experiri, quam indigenas ipsos, veteres praesertim, qui multa artificialis grammaticae praesidia ignorabant. Gronovius quidem, postquam mira sagacitate rationem usurpandi in hisce formis accusativi, *libras* et *libram* aperuit, c. 6. p. 27 seqq., rectissime docet c. 7.

ab omnibus dictum est, et recte dici Messala confirmat. Absurdum forsan videatur dicere,¹⁶ barbarissimum, quod est unius verbi vitium,

post *Nam* abjicio, quia *et* ter positum mirifice displicet. E Gothano non retulit Gesn., post primum *pondo* continuo ibi sequi *usque*, omisissis, solegni librariorum errore, omnibus hisce: *d. g. s. b. a. d. p. e. t. p.* Vetat tamen ipse hic error cogitare de abjiciendo τῶν *pondo*, quod in Gesneriana ratione non supervacaneum solum sed et alienum ostendisse mihi videor. Etiam hoc colligo ex isto errore *dua pondo*, *tre pondo*, in antiquioribus Coda. fuisse seorsim exarata. Gronovius, vir summus, tractans hunc locum p. 35 de Pecunia Vetere *et*, de quo agimus, non sollicitat, prius autem, post *nam*, omittit. Vellem diligentius investigasset locum, et ostendisset, quo sensu barbarissimum in *pondo* agnosceret Qu.

p. 35 locutionem *dua pondo tre pondo* sic explendam: *duas libras pondo*, *tres libras pondo*, cujusmodi sunt haec Varronis de L. L. l. 4. p. Bip. 47. *As erat libram pondo*, etsi ibi scriptura nondum est ad Gronovii normam correctam. Item *ibid.* p. 49. *asses libras pondo erant*, eodem in Bipontina remanente vitio. Excidit ergo et litera *S* et accusativus, *libras*. Accusativus autem pendet ex intellecto participio *habens*, qualis forma integra est apud Herodotum, indicante Gronovio Κρητῆρες — σταθμὸν ἔχοντες τρεῖς τριήκοντα τάλαντα. 1, 14. Omissionem, qualis est in *tre pondo* habent saepe scriptores ut Liv. 27, 4, 8. „*patera ex quinque pondo auri facta h. ex quinque libris, pondo, auri facta.*“

Messala. M. Valerius Corvinus Messala, vir egregius,

Tom. I.

Brutianarum partium, dum aliqua reipublicae spes superfuit, postmodum ab ipso Caesare Augusto cultus, et generis non minus quam ingenii splendore clarus. Ejus frequens mentio apud nostrum et Tibullum, Senecas, Plinius, Vellejum, Tacitum, scriptorem Dialogi de causis corruptae eloquentiae et all. Admodum juvenem eximie laudat Cicero Ep. ad Brut. 15. nisi forte eam recte Ciceroni abjudicat Tunstallus in Epistola ad Middletonum p. 204 seqq. Cantabr. 1741. 8. Si hariolari liceat, putem hoc de *dua pondo* eum dixisse in libro de litera *S* vid. 1, 7, 23. quoniam *S* oblitterata facit difficultatem in hisce vocibus. Orationibus maxime inclaruit, quae cum ceteris ejus operibus interciderunt, liber autem *de Augusti gente* ejus nomini suppositus est.

G

fieri per numeros, aut genera, sicut soloecismus: *scala* tamen et *scopa*, contraque *hordea* et *mulsa*, licet literarum mutationem, de-56 tractionem, adjectionem non habeant, non alio vitiosa sunt, quam quod pluralia singulariter, et singularia pluraliter efferuntur: et 17 *gladia* qui dixerunt, genere exciderunt. Sed

mulsa. Ita etiam Guelf. et omnes, puto, Codd., cum edd. non paucae dent *musia*, quod probat Burm. et invexerunt sane VV. DD. quod locus ubi *mulsa* extaret non succurrebat, contra meminerant eorum, quae de *musia* dicit Servius ad Georg. 2, 7. Sed jam Camerarius recte observavit locum nostri 2, 4, 9 ubi *musia*. Pro *hordea* Guelf. et Goth. dant *ordea*.

scala. Legitur tamen singularis, ut apud Aquilam Romanum p. Ruhkenii in ed. Lupi 181. *Malo — ascensum, quam scalam*. Praeceptum hoc de utroque horum vocabulorum *scalae*, *scopae*, frequens est apud Grammaticos Putschianos, item Varro dat de L. L. p. Bip. 165. it. 179. Charisius tamen p. Putsch. 20. „dicimus,“ inquit, „tamen et *scopa*.“ cf. Vossius de Anal. l. 1. p. 623. Quare *scalae* sint plurali numero, causam exponit Varro p. 144.

hordea et mulsa. Prius tamen non uno loco usurpavit Virgilius, in cujus irrisionem factus est hic versus a Bavio et Maevio (An unus tam scito carmini procudendo non sufficebat?) *Hordea qui dixit, superest ut tritica dicat*, referente Servio ad Georg. 1, 210. Confer et I. H. Vossii, poetae no-

siri, notam ad versionem suam. De *mulsa* locus veterum nullus in promptu est, nisi quod, singularem solum recte dici, discernit Charisius p. Putsch. 22. modestius quidem Priscianus p. 663. vid. not. Crit. Hexametrum istum in Virgilii *hordea* Cleonius tribuit Cornificio (an *Cornelio*? sed poetae et amici vix fuerit talis irrisio) Gallo p. Putsch. 1898.

gladia. Varro de L. L. l. 3. p. 148 „dicitur a multis — *hoc gladium, et hic gladius*.“ Neque tamen diserte hoc probat Varro. Lucilii autem et Plauti exemplis impugnare Quintilianum, quod facit Doussa ad Lucil. p. 103, non attinet, cum adeo vetustos scriptores imitari sit affectationis. Ne ullum quidem hic barbarismi exemplum allatum esse puto, quod non fuerit in aliquo scriptore, qui tacite notaretur.

hoc quoque notare contentus sum, ne arti, culpa quorundam pervicacium perplexae, videar et ipse quaestionem addidisse. Plus exigunt subtilitatis quae accidunt *in dicendo* vitia, quia exempla eorum tradi scripto non possunt, nisi cum in versus inciderunt, ut divisio *Europai*:

divisio. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 1. 3. Bern. et quaedam edd. vett. quarum aliquot tamen Graecum subjiciunt τῶ *divisio*. Recentiores solum posuerunt Graecum διαίρεσις, nullo, puto, Codice auctore, etsi de multorum diversitate siletur. Hic Qu. non usurpasse Graecam vocem, apparet iis, quae sequuntur „quod — Graeci vocant.“ Non enim tam operose Graecorum mentionem injecisset, si eorum jam antea posuisset vocabulum. *Europai.* Guelf. *europe asiae*. Sic praeter Goth. etiam Bern., cum Voss. 1. nonnisi in margine habeat *Asiae*. Puncta diaereleos imponi rectissime vetat Gesnerus, et dubitat adeo, an vera sit ista scriptura *Europae Asiae*. Quintiliani autem tempore *Europai* junctis in diphthongum ultimis vocalibus fuisse pronunciatum, vix crediderim, quod tamen significat ipse, si sana est lectio. Neque verisimile, eum reprehendere voluisse Virgilium, post Eunium Lucretium cet., dicentem *pictae vestis et auri, Aulae in medio*, quae ipsa memorat sine reprehensione 1, 7, 19. Tale igitur hic vitium notari putes, quod vilior quidam poeta in trita forma commiserit, non vetustatis studio, sed metri necessitate coactus. Etiam *Phaeton* melius opponitur, si, ut in eo vocales *ae* male coaluerunt, ita hic eadem (*ae* non *ai*) fuerint diremtae. Grammatici tamen, ubi de diaeresi agunt, fere exemplis istis Virgilianis utuntur, ubi *a* et *i* dirimuntur, non *a* et *e*, quare non sum ausus scripturam resingere ad Codd. Gesnerus docet et in *Eu* tale vitium potuisse notari. Et fortasse in hoc exem-

hoc quoque notare. Quoque retro spectat ad 1, 4, 17. ubi eadem fere sunt verba in fine loci de literis. Ut ibi autem *signare*, ita hic *notare* est breviter tangere. Sic 9, 4, 15. „illud *notasse* satis habeo.“ 11, 1, 4. „satis habet partem hanc

„velut *notare* inter agnoscentes“ ubi mox est *συνορίμωσ* brevius *dicere*. Jungit utrumque 2, 2, 15 „*notanda* breviter.“

quaestionem. Hanc videlicet de barbarismo in numero.

Europai. vid. not. Cvit.

G 2

et ei contrarium vitium, quod συναίρεσις et συναλοιφήν Graeci vocant, nos *complexionem* dicimus: qualis est apud P. Varronem:

Cum te flagranti dejectum fulmine Phaeton.

Nam si esset prosa oratio, easdem literas enunciare veris syllabis licebat. Praeterea quae fiunt spatio, sive cum syllaba correpta producitur, ut:

Italiam fato profugus;

seu longa corripitur, ut *Unius ob noxam et furias*; extra carmen non deprehendas. sed

plo de mero sermone quotidiano cogitavit Qu., nullo ad poetas respectu, ut Romani indoctiores pronunciaverint: *Eūropāē Asiāē*. Tum facilius locum tueretur istud *Asiae*.

Phaeton. Guelf. *pheton* cum multis; male, cum significetur diphthongus. *h* post *t* omisi cum plerisque. Gesnerum improbat Heusingerus ad Cic. de Off. 3, 25, 2, reponentem *th*, quod in praecedenti syllaba (post synaloephen) sit aspiratio; vereor ne argutius quam verius, cum in Latino scriptore verseretur.

apud P. Varronem. Hic est P. Terentius Varro, Atacinus a patria, urbe Galliae Narbonensis, appellatus, qui eodem, quo M. Terentius Varro, celeberrimus polyhistor, vixit tempore. Memoratur ille multis scriptoribus, cum ipsius opera interciderint omnia. Vide in primis Senecam patrem Controv. l. 3, 16. p. Bip. 215. Libros de Sequanico bello versibus hexametris scripsit, sed maxime inclaruit libris 4 Argonauticorum, ex Apollonio

Rhodio expressis cf. nostr. 10, 1, 87.

Italiam. Aeneid. 1, 6. Ubi per metrum licet, idem Virgilius plerumque corripit primam in *Italis*, et debuit, si recte repetitur nomen a vitulo. vid. Festum in *Italia* et notas apud Dacerium p. 194. Attamen in adjectivo *Itala* primam produxit Virg. Aen. 3, 185, neque ab *ἰταλοῖς*, bubus, repetiit originem nominis ib. v. 166.

Unius ob noxam. Aen. 1, 45.

nec in carmine vitia ducenda sunt. Illa vero non nisi aure exiguntur, quae fiunt per sonos: quanquam per aspirationem, sive adjicitur vitiose, sive detrahitur, apud nos potest quaeri, an in scripto sit vitium? si H litera est, non nota. cujus quidem ratio mutata

vitia ducenda. Guelf. ut et Goth. (tac. Gesn.) *dicenda*, cum tribus all. Codd. et Viarto. *litera est, non nota.* Ita Guelf. Turic. et omnes Codd. atque edd. praeter Voss. 2. et Goth. qui pro *nota* dant *notata*. Goth. praeter eam in voce *notata* varietatem, sibi cum Voss. 2. communem, hoc quoque mutat, quod pro *est non*, dat *non est*; quo apparet non esse merum scribentis errorem in *notata*, qualem in Voss. 2. agnoscere mihi videor, sed consulto esse recessum a vulgata scriptura. Gothani rationem Gesn. est secutus. Falso, ut opinor. Gesn. negat, *si litera sit H, non nota*; quaeri posse, an omittenda hac litera, vitium fiat in scripto? nempe manifestum tunc esse vitium, de quo nulla sit quaestio h. e. dubitatio: contra posse quaeri apud Romanos, an vitium aliquis commiserit in scripto, qui aspirationem non notaverit, apponenda litera H. In hac argumentatione videtur mihi Gesnerus accepisse *re quaeri an sit* pro his: *credi non esse*, ita ut *dubitationem* istam putaret vergere in *negationem*. Equidem contra vergere eam puto in *affirmationem*. Eo videor deduci serie orationis. Sonos, quibus annumerat aspirationem, exigi h. e. examinari, deprehendi, in scripto negat Qu. Tali sententiae cum subjicit *quanquam*, exceptionem inducit, ut jam aliquis tamen sonus, scil. aspiratio, vitium possit facere etiam in scripto. An ergo hic valet *an non*, ut fere post dubitandi, nesciendi, verba, de qua forma uberius agendi erit occasio. Sensus hic est: Apud Romanos etiam per aspirationem *videri potest esse* (sic reddo: *potest quaeri an sit*) vitium in scripto; si H literam putamus, non notam. At certissime *est*, inquit

potest quaeri — nota. vid. not. Crit.

cujus. Cave referas ad literam H; spectat ad *aspirationem*, quod apparet mox, (§.

20) ubi est *veteres* — dicebant. De pronuntiatione itaque agitur, non de scriptura, cujus tractationem jam omittit. cf. de parca veterum aspiratione Cic. Orat. c. 48.

20 cum temporibus est saepius. Parcissime ea 57
 veteres usi etiam in vocalibus, cum *oedos*,
ircosque dicebant. Diu deinde servatum, ne
 consonantibus aspiraretur, ut in *Graccis* et
trumpis. Erupit brevi tempore nimius usus,
 ut *choronae*, *chenturiones*, *praechones* adhuc
 quibusdam inscriptionibus maneat: qua de
 21 re Catulli nobile epigramma est. Inde durat
 ad nos usque *vehementer*, et *comprehendere*,
 et *mihi*: et *mehe* quoque pro *me* apud anti-

Gesnerus, non videtur solum, simulac literam agnoveris τὴν H. In eo autem si est difficultas, remanet eadem in Gesneri lectione, ubi itidem H diserte appellatur litera. Sed tota ea locutio quaeri potest an sit nihil aliud nisi modeste affirmat, et potest ei commode subungi argumentum pro ea ipsa, quam affirmat, re; si autem hoc loco est pro si quidem, si modo. De H nota, non litera vide supra ad 1, 4, 9, qui locus ipse receptam hic ante Gesn. scripturam defendit. Quare etiam, cum duplex possit fieri per aspirationem vitium, solum tangitur illud, quod est in detracta aspiratione? Sequendum igitur duxi, quod magno consensu probant Codd. Gesnerianam rationem sensum habere probabilem non nego, si tamen potest quaeri an affirmative intelligatur; id enim necessarium plane credo. Eum sensum etiam Gedoynus expressit: „on peut demander, si — ces „fautes — ne passent point jusqu'à l'écriture, supposé que l'h, „soit une lettre et non pas seulement une marque.“ Id quoque alienum puto a Quintiliani mente, quod, in scriptura Gothana, H litera appellatur ab ipso auctore, non ex alterius opinione.

servatum. Sic Guelf., si recte vidi, cum omnes praeterca Codd. dent *reservatum*. *mehe* — *me*. Guelf. *meae* — *mi*. Male utrumque, cum recepta sola argumentationi satisfaciat.

qua de re — epigramma est. Non quidem de istis inscriptionibus, quarum similes exhibet Gruterus, ut *hornamentis* cet. cf. Ind. Gramm. in H., sed de pronuntiatione, quae se in ipsis adeo inscriptionibus exeruit.

Epigramma autem est Catulli 78 (quanquam variant editiones in numero) De *Arrio*, sive *Hirrio*, sic incipiens: „Chom- „moda dicebat, si quando com- „moda vellet“ cet.

quos, tragoediarum praecipue scriptores, in veteribus libris invenimus. Adhuc difficilior²² observatio est per *tenores*, (quos quidem ab antiquis dictos *tonores* comperi, ut videlicet declinato a Graecis verbo, qui *τόνους* dicunt) vel accentus, quas Graeci *προσώδιαι* vocant, cum acuta et gravis, alia pro alia, ponitur, ut in hoc *Camillus*, si acuitur prima: aut gra-²³vis pro flexa, ut *Cethegus*, et hic prima acuta; ⁵⁸nam sic media mutatur: aut flexa pro gravi, ut apice circumducta sequente, quam ex dua-

Quaquam Salmasius ad Flor. 1, 1, 18 malit *mehae* — *meae*, quod sic nullus dat liber. *mee* priore loco Alm. Voss. 2. Goth. Jenf. Tarv. *meae* Venet. *vae* Bern. ceteri receptam.

ut apice circumducta. Guelf. *aut*, et ita plerique Codd. et si sunt valde negligenter a Burmanno excerpti in h. l. Vnum, qui det *ut*, videor agnoscere Ioannensem, quem, duos reliquos

tragoediarum — scriptores. Livium Andronicum, Nae-
vium, Ennium, Pacuvium,
Accium.

*Adhuc difficilior — per te-
nores.* Observent hic tirones
adhuc comparativo junctum ad
recentiorum fere linguarum
modum, quod tamen et aliis
argenteae aetatis auctoribus
frequentatum discent e Turfel-
lino de Particulis p. (Edit.
Lipsiensis 1751) 47. item e
Lexicis. Ita Qu. 2, 4, 13. *ad-
huc melius.* 2, 15, 28. *adhuc
concitator.* Per *tenores* autem,
sicut per *sonos*, per *aspiratio-
nem* (§. 19), est pro eo: Quod
attinet ad *tenores*. Graece:
κατὰ τοῖς προσώδιαις,

et hic prima acuta. Cave
nominativum intelligas, sunt
ablativi consequentiae, *hic* au-
tem est adverbium. Ceterum
tirones in hisce Quintilianum
docentem tum demum asse-
quentur, si accentuum et La-
tīnorum et Graecorum ratio-
nem probe perdidicerint, quo-
rum prius ipse noster praesia-
bit brevissimis iisdemque cer-
tissimis regulis propositis, quae
mox legentur §. 30. 31.

nam sic media mutatur. Hoc
ad utrumque exemplum refer
Camillus et *Cethegus*.

*ut apice circumducta sequen-
te.* *Sequentem* syllabam intel-
lige *secundam*, ut saepe noster
1, 7, 3 „aliud priore — aliud

bus syllabis in unam cogentes, et deinde
 24 flectentes, dupliciter peccant. Sed id sae-

ex suis aut praeferre memorans, tacet Gibsonus. Verissimum equidem puto *ut*. Post eam vocem vero nonne expectes vocabulum aliquod, exempli causa propositum? qualia erant modo post utrumque *ut*: *ut in hoc Camillus, ut Cethegus* et mox *ut Atrous*. Destituitur ea spes, oblato τῷ *apice*, quo carere poteras. In ea voce haec est varietas: *Apici* Gibsonus habet, e Lugdunensi. Hoc tuetur Baliolensis Codex, si Gibl. recte eum tacuit, cum diceret Bodlejanum dare *apice*, Ioannensem omittere vocem. *Apice* dant praeterea Voss. 2. Goth. Guelf. Omittunt vocem, praeter Ioannensem, etiam Voss. 1. 3. Bern. Jam, falsum esse τὸ *apice*, intelligere mihi videor ex argumento quodam praeter illud de voce, exempli causa asserenda post *ut*. Nunquam Qu. *apice circumducta* dicturus erat pro *circumflexa*. Ut enim taceam ambages istas, ubi paucioribus poterat defungi, etiam cum incremento perspicuitatis; *apicem* diversum esse a *circumflexu* ipso Qu. docet. 1, 4, 10 „geminatio vocalium, velut *apice* utebantur.“ 1, 7, 3. „longis syllabis omnibus apponere *apicem* „ineptissimum.“ Nimirum apex erat „nota sinistra in dextram partem aequaliter ducta.“ Prisc. p. 1287. quam ibidem Priscianus vocat *longam lineam*. Alii Grammatici Putschiani frequenter appellant *apicem*. In Scauro p. Putsch. 2264 male legitur: *vēnit, āret, lēgit*, ubi *apices* poni jubet, cum oporteat sic signari ea: *vēnit, āret, lēgit*. Vide, si libet, de hac *apicis* et *circumflexus* differentia Fosterum *On Accent and Quantity* p. 86. 117. 118. *Circumducta* autem, remoto *apice* aptissime poterat dici pro *circumflexa* syllaba, variandi causa. cf. 12, 10, 33, „*flexa circumducitur*.“ Ita plane apparet in isto *apici, apice*, latere id ipsum, quo nobis opus est, exemplum syllabae gravis per vitium *circumflexae*, vel *circumductae*, vel *flexae*; omnia enim haec idem significant. Jam quod illud fuerit vocabulum exempli causa allatum, equidem non dixerim, diu meditatus. Nam *Appii* (ut male pronunciarint *Appi*) parum placet. Latinam eam fuisse vocem (aptissime quidem nomen proprium, propter reliqua exempla) vel inde intelligas, quod subicitur (§. 24) „Sed id saepius in Graecis nominibus accidit.“

sequenti.“ 4, 5, 13. *prius* — certissime corrupto, vide in *sequens*. et multis praeterea not. Crit. locis. Reliqua de hoc loco,

pius in Graecis nominibus accidit: ut *Atreus*, quem nobis juvenibus doctissimi senes acuta prima dicere solebant, ut necessario secunda gravis esset; item *Terei Nerei*que. Haec de

Proponunt, (illustrandī causa, nam de corruptela non cogitarunt) Pseudo-Turnebus et Gesnerus haec: *balteus, pileus*. Ea tamen nimium diversis literis scribuntur, quam ut in locum τὸν ἀπικῆ vel *apice* subeant. Ne *alveus* quidem satis convenit. An autem unquam Romani illiterati produxerint secundam in *alveus, balteus, pileus, clypeus* cet., ut inde fieret *flexa*, vel *circumflexa* syllaba, velim locis veterum doceri. Vox ea, quae pro *apicē* debet inveniri, ultimam brevem habeat necesse est, ut cum productione simul flectatur id, quod non fit, si ultima sit longa. Debet praeterea talis vox in penultima habere vocalem ante vocalem, ut possit cum ultima coire in diphthongum; subjicit enim, *aliquos secundam syllabam ex duabus in unam cogere h. e. cum tertia pronunciando jungere*. Hi utrum sint iidem, quī circumduxerant sequentem, an alii, vitium novum priorum errori addentes, ambigo. Magis tamen posterior ratio placet. Reliquam edd. in hoc loco varietatem exponere non attinet. Si pro sic in illis nam sic media mutatur, quod est in veteribus plerisque edd., a nullo Cod. defenditur. Quod autem ascito illo si pro sic Aldus dat, ex conjectura, ut opinor, cum eoque Viartus et Sichertus: aut gravis pro apice circumducta sequetur pro his: ut apice circumducta sequente, id sensum etiam magis perturbat, etsi specie non caret.

*doctissimi senes — Nerei*que. Inter illos senes erat sane Domitius Afer. cf. 5, 7, 7. Pronunciatio autem qualis eorum fuerit in hisce nominibus, hactenus apparet, quod acuerunt primam; post eam duasne pronunciaverint syllabas an unam, non item. Trisyllabum fecisse τὸ *Atreus* possunt videri, si quis id, quod modo dicebatur de duabus syllabis in unam vitiose coactis, huc etiam referat. Is autem nimis

fortasse presserit pronomen *id*, quod facilius spectet ad vitium illud proprie hic tractatum *flexae* pro *gravi*. Et videtur Quintilianus, si *secunda*, quam necessario gravem factam narrat, non fuisset ultima in hac voce, aliquid fuisse adjecturus de ultima. Puto igitur, senum illorum pronunciationem nominis *Atreus* fuisse plane eandem ac nostram. Vicissim mirum sit, si *Nerei, Terei*, genitivo casu, disyllaba

25 accentibus tradita. Ceterum jam scio, quosdam eruditos, nonnullos etiam grammaticos, sic docere ac loqui, ut propter quaedam vocum discrimina verbum interim acuto sono finiant: ut in illis,

Quae circum litora, circum Pifcosos scopulos —

fecerunt, et diferte repugnat Priscianus p. 735. „In — *eus* „definitia semper una syllaba „vincunt in genitivo — *Oileus*, „*Oilei*, nisi productio“ [alienum vocabulum, malis complexio, significatu, quo Qu. 1, 5, 18, sed literae nimis discrepant] „poetica fiat in Graecis, „ut *Tydei*.“ Ex poetis in hac quaestione non multum proficias, qui synaeresi et diaeresi promiscue utuntur, ut Virgil. *Culic.* v. 116 — „non „*Orpheus Hebrum*.“ v. 268 — „mauet *Orpheus* in te.“ Hor. *Carm.* 1, 6, 7 „Nec cur- „sus duplicis per mare *Ulyssæi*.“ Contra *Epist.* 1, 7, 63. — „*Ithacensis Ulyssæi*.“ Vide, sis, Vossium de Analogia l. 2, c. 9. p. 705. unde haec exempla depromsi. Usus tamen satis constans poetarum disyllabum facit horum nominativum; de genitivo nihil decernam. Quos culpat Qu. pronuntiabant igitur: *Atreus*, *Nereus*. Regius, quem excripsit Pseudo-Turnebus, vitium illud duplex in solis obliquis casibus Graecorum nominum putat notari, cum in *Atreus* non nisi semel sit peccatum, *Terei* autem et *Nerei*, primum sunt disyllaba

perperam facta, deinde ultima syllaba sit flexa item perperam. Hoc quidem, etsi consentaneum praecedentibus, ex ipsis nostris verbis non plane procedit.

tradita h. e. haec adhuc solita sunt a magistris tradi. Protinus, quid novatum sit, est proditurus.

eruditos. Vix mihi tempore, quin levem irrisionis hic colorem agnoscam, pro quo pinguius dixisset: *qui volunt eruditi videri*. *Eruditi* autem multum abest, ut sint, quos nunc vulgo intelligimus, memoria multarum rerum onusti, multiscii; sed elegantes potius, ab horrida illiteratorum barbarie alieni. Distinguuntur etiam a Grammaticis (sicut *litteratum* distinxit ab *erudito* Cornelius Nepos. vid. Suet. *Illustr. Gramm.* c. 4), quorum magis est doctrina et peritia quam eruditio. vid. Aufon. *Popmam de Differentia Verborum* ed. Richteri. Lips. 1741. p. 214. 15. Sic *eruditionem* noster non semel: in primis 1, 6, 31. et de *Lucilio* 1, 6, 9.

Quae circum litora. Virg. *Aen.* 4, 254. 55. *Trojae qui*. 1, 5. *Pecudes pictaeque*. *Georgic.* 3, 243.

ne si gravem posuerint secundam, *circus* dici²⁶ videatur, non *circuitus*. Item *quantum, quale*, interrogantes, gravi; comparantes, acuto tenore concludunt: quod tamen in adverbis fere solis ac pronominiibus vindicant, in ceteris veterem legem sequuntur. Mihi videtur²⁷ conditionem mutare, quod his locis verba conjungimus. Nam cum dico *circum litora*,

veterem legem. Ita Guelf. et Goth. pro *veterum*, quod dat Gesnerus, sed per merum sphaema, quod repetierunt Biontini. cf. §. 29 *vetus lex*.

conditionem — conjungimus. *Cond. mutat* h. e. facit, ut a communi regula acuendae, vel flectendae, penultima longae recedant hujusmodi vocabula, quod in hisce et similibus locis *verba* h. e. vocabula (1, 5, 2.) *conjungimus* h. e. junctim esse-rimus. Negat ergo Qu. acui ultimam in τῷ *circum*, neque tamen vult acui penultimam, sed vocem tanquam partem factam sequentis *litora* et *piscos* accentu omnino carere, et sic satis discerni a significatione *circi*. Accentus autem est solum in antepenultima τῷ *litora* et penult. τῷ *pisc.* Pariter *qui* (sive ad praepositionem *ab* post *primus* respicit, quod putat Camerarius; fortasse utrumque verum, quanquam praepositionem diserte non memoravit) in illis *qui primus*, accentum suum amittit cum sequente vocabulo coalescens paene, ut ex tribus hisce syllabis *qui primus* sola *pri.* habeat

accentum. Sic in vernacula lingua vocabulorum, quae plane coaluerunt, prius solet amittere accentum, cum alia sit ratio eorum, quae, etsi composita, minus tamen arto vinculo continentur. Exempla sunt: *übersetzen*, trajicere trans fluvium, *übersetzen*, vertere in aliam linguam. Posterius vere coaluit, et praepositio accentu caret; prius non item, etsi vicissim accentus verbi *setzen* fere est obliterated. Simili quoque modo in Hebraicis vocabulis, per lineolam makkeph conjunctis, prius abjicit accentum. Plane igitur, quanquam modeste, damnat Qu. morem acuendae ultimae in *circum*, quem paulo secus intellexit Vossius in Aristarcho, De arte Gramm. l. 2, c. 9. p. 187. Etiam Bentlejus (in Schediasmate de metris Terentianis p. 95 editionis Reizianae, Rudenti, Plautinae, subjunctae) accentu spoliat τὸ *qui*, ut *ab*,

tanquam unum enuncio, dissimulata distinctione: itaque tanquam in una voce, una est acuta: quod idem accidit in illo,

Trojae qui primus ab oris.

28 Evenit, ut metri quoque conditio mutet accentum: ut

Pecudes pictaeque volucres:

nam *volucres* media acuta legam: quia, etsi brevis natura, tamen positione longa est, ne faciat iambum, quem non recipit versus
29 herous. Separata vero haec a praecepto non

herous. Ita Guelf. cum Bern. (sido fere socio) ut et Ald. et Viart., quod recte praefert Burmannus. Sic Cicero de Oratore 3, 47. et de Legg. 2, 27. ceteri *heroicus.* a praecepto non recedent. Sic Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Bal. Voss. 2. Obr. Ceteri inter *praec.* et non inferunt *nostro.* Alienum id; non est Quintiliani praeceptum, sed *vetus lex sermonis.*

dum *versum* hunc Virgilianum notis instruit, secundum quas pronuciari debeat.

Evenit — versus herous. Totam hanc paragraphum accipi oportet pro parenthesi, illustrandi causa inserta; ad ipsam eam, in qua versamur, disputationem non pertinente. Si metri *conditio*, h. e. ratio, mutare potest accentum, quod fieri in talibus, ut *volucres*, unusquisque agnoscit; tanto minus est mirandum, sententiae conditionem, qualis est in *circum litora*, ubi vocabula jungimus, itidem mutare accentum.

Separata. Retro spectat hoc ad §. 27 „verba *conjungimus*,“ ne quis forte referat ad proximum, et cogitet etiamnum de voce *volucres*. Negat igitur *circum, qui, quale, quantum*, et ejusmodi vocabula, nisi arte jungantur cum aliis, a praecepto, acuendae in disyllabis penultima, et ultima utique gravandae, *recedere.* *Circum* autem, ubicumque praepositio sit, sane jungitur cum alio vocabulo, sed in tali structura semper versatur ellipsis, ut in *prope cet.* Proprie autem talia sunt adverbia, ut etiam hic agnoscit Quintilianus, qui de

recedent: aut si consuetudo vicerit, vetus lex sermonis abolebitur; cuius difficilior apud
59 Graecos observatio est, (quia plura illis lo-
quendi genera, quas Διαλέκτους vocant: et
quod alias vitiosum, interim alias rectum est)

abolebitur. Hoc paene etiam in Goth., quem *abolebit* dare narrat Gesn. Nimirum cauda, literae *t* appicta, quae passivum facit, abiit fere in speciem signi interrogationis. Voss. 2. tamen (gemellus Goth.) *abolebit* etiam, eadem fortasse ratione.

quia — alias rectum est. Docta est et valde probabilis Gesneri κρίσις, qua totam hanc parenthesin de dialectis spuriam esse suspicatur, et ex interpretamento marginis in contextum invectam. Sane si quid adjecturus erat Qu., quare esset *difficilior apud Graecos observatio veteris sermonis legis*, aliunde hujus rei causam repetisset, quam a dialectis, cum Graeci, praeter duas accentus sedes sibi cum Romanis communes, habeant etiam in ultima accentum, possintque brevem penultimam acuere eandemque longam gravare, quorum neutrum Romanis licet. Hinc enim est omnis Graeci accentus difficultas. Videtur itaque, cum ipse Qu. de re, quae sui non esset instituti, nihil

meris adverbii et pronomini-
bus agi profiteretur (§. 26.) Sic
et *ne* dicit adverbium 1, 5,
49. quae nobis vocatur cou-
junctio. *Vetus lex sermonis*,
quam modo (§. 26) item ap-
pellaverat, idem est illud *prae-*
ceptum. Sic omnia clara, spe-
ro, in loco quem se non intel-
ligere ingenue fatetur Gesne-
rus, qui tamen ad hanc ipsam
de loco sententiam rediit se-
cundis curis. vid. Addenda
ejus. *Gallaeus* praeter omnem
rationem suspectam putavit
vocem *separata*, in qua nulla
est Codd. varietas, nisi forte
Gothani *seperata* (tac. Gesn.)
varietatem appellas. Ceteri ta-
cent omnes, et omittunt etiam

Regii interpretationem, quam
equidem repetii, quamque se-
cutus Gedoynus locum satis
bene expressit.

quia — alias rectum est.
vid. not. Crit. Ex alia pro-
fecto causa, quam dialectorum
diversitate, oritur difficultas,
qua impediuntur accentus Grae-
ci. Si tamen sanus est hic lo-
cus, debemus cogitare v. c. de
lege Aeolicae dialecti, ultimam
semper gravantis, etiam ubi
in ceteris Dialectis aut acuitur
aut flectitur. Sunt praeterea
quaedam, quae aliter legas ac-
centuata in vetere Ionismo,
vel Atticismo, aliter apud re-
centiores velut τροπαῖον, τρώ-
πασον, ὁμοῖος, ὁμοίος, ἴσος, ἴσος.

30 apud nos vero brevissima ratio. Namque in
 omni voce, *acuta* intra numerum trium syl-
 labarum continetur, sive eae sunt in verbo
 solae, sive ultimae: et in his aut proxima ex-
 tremae, aut ab ea tertia. Trium porro, de
 quibus loquor, media longa, aut acuta, aut
 flexa erit: eodem loco brevis utique gravem
 habebit sonum, ideoque positam ante se, id
 31 est ab ultima tertiam, acuet. Est autem in
 omni voce utique acuta, sed nunquam plus

dixisset, ignarus aliquis verae rationis, qui Codicem scriptoris
 nostri antiquissimum tractaret, hanc causam rei, a se parum per-
 spectae, margini allevisse, quam sequentes librarii deinde pro
 ipsius rhetoris verbis reciperent. Est quidem haec *ῥῆσις* in
 omnibus, quantum video, Codd., varietate levi. *Interim* inter
vitiosum et *alias*, quod recte displicet Gesnero, cum sit idem
 atque *alias*, videntur tueri omnes. Explices h. l. *nihil fecius*,
 sed dure. Goth. (tac. Gesn.) inter *vitios.* et *int.* inserit *est*.
 Guelf. sic dirimit: *vitiosum interim: alios.* Bern. pro *alias* —
alias dat *alia* — *alia*, non male, referendo *alia* ad *dialectos*.
 Sapit glossema ipsa haec fluctuatio. *apud nos vero bre-*
vissima ratio. Sic cum plurimis Codd. Guelf. Gibsonus tacendo
 significat, Bodlej. habere paucarum edd. scripturam: *apud nos*
vero rectissima ratio ac etiam brevissima, corruptissimam illam,
 quod vel *ac*, autem vocalem, ostendit. *Namque.* Guelf.
Nam quod. *Namque*, ut coniecit Regius, Goth. et plurimi
 puto Codd., qui silentur. Id certe solum est verum. *Nam*
quod multae edd. *eae sunt.* Sic scripsi, prius e Goth.
 (tac. Gesn.) posterius e Guelf. Vulgo *hae sint.* Clarius h. l. *eae*
 quam *hae*, neque conjunctivus necessarius. Sat multae edd. *eae*.

quanquam in posteriore voce
 quantitatis magis est diversitas,
 quam accentus. Sed leviora
 sunt haec, quam quae in cen-
 sum veniant. Etiam Metarius
 in Opere de Dialectis accen-
 tuum varietatem omittit; ne-
 que multis rem tractat Reizius
De Accentus inclinatione ed.

Wolf. p. 107 seqq. it. p. 121
 in *σκληροτήρ*.

Namque — *acuta.* Similia
 docet Cic. Orat. c. 13, ubi
 Ernesti mutatio, quam sine
 ullo auctore in textum recepit,
ultra pro *citra*, necessaria non
 videtur.

una; nec ultima unquam; ideoque in disyllabis prior. Praeterea nunquam in eadem flexa et acuta, quoniam eadem flexa et acuta; itaque neutra claudet vocem Latinam. Ea

disyllabis. Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. *bisyllabis*, et quaedam edd., facili errore, sed in quo lateat bona scriptura. Nullus enim duplici s locus in hac voce, etiam si fere scribitur *dissyllabum*, cum nemo tamen *trissyllabum*, et Graeci semper *δισύλλαβον*, *τρισύλλαβον*. vid. Noltenium parte Orthogr. p. 52. it. Heusingeri emendat. p. 332. *flexa et acuta.* Sic Guelf. Regius pro *et* coniecit *ex*, quod ipsum tamen ex aliquot Codd. afferunt, qui contulerunt; quam vere quidem et diligenter, nescio. Gibl. tacendo significat Ioann. ita dare, Burm. Voss. 1. 2. diserte narrat, cum tamen Goth., Vossiano 2. plerumque accinens, praeferat *et*. Gesnerus τὸ *et* reduxit et defendit. Neque tamen plane me conciliavit receptae. Vix enim agnosco simplicitatem et sanitatem Quintiliani, si vere ab eo profecta sunt, quae hic leguntur, in quibus est *ὁξύμωρον* proflus puerile: *nunquam eadem flexa et acuta quoniam eadem flexa et acuta.* Qui omiserunt ultima *quon.* — *acuta*, sicut Codd. aliquot et edd. quarum est Obr. gladio se expedierunt, non manu, neque ferri potest ejusmodi *κρίσις*. Equidem maxime gravior illud *eadem* praepostere repetitum, et profectum sane ab oculo librarii ad superiora aberrante. Maxime quidem ita legi optem: *quoniam flexa est acuta*; aut *quon. in flexa est acuta.* Bern. enim sic: *qui in eadem flexa et acuta.* Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. et aliquot edd. *quia* pro *quoniam*, sed posterius longe aptius. Collocatio τὸν *eadem*, qualis nunc est, ne satis quidem latina mihi videtur. *itaque.* Ita Guelf. Goth. et omnes, puto, Codd. Gesnerus auctores secutus Jenf. Locat. Venet. Rusc. Bad. Colinaeum et Obrechtum dedit *utique*, nequaquam necessario. Bene enim procedit argumentatio, si, *propterea*, quod, quae *flexa* est syllaba, eadem et *acuta* est, neque *flexa* neque *acuta* ullam Latinam vocem dicitur claudere. *Acutam* enim modo (*nec ultima unquam*) claudere vocem negabat, in *flexa* itidem *acutam* esse cum maxime ostendit. Contra, si legis *utique*, de *acuta*, quod modo dixerat, repetit inelegan-

quoniam — *flexa et acuta.* gravat, apparet unamquamque Flexa syllaba cum sit ea, quae syllabam flexam etiam habere longae vocalis priorem extollit, acutum accentum, et si vicissim siue acuit, moram, secundam non item. vid. not. Crit.

vero, quae sunt syllabae unius, erunt acuta,
 32 aut flexa, ne sit aliqua vox sine acuta. Et illa
 per sonos accidunt, quae demonstrari scripto
 non possunt, vitia oris et linguae: *ιωτακισμούς*
 et *λαμβδακισμούς*, *ισχνότηας* et *πλατειασμούς*, 60

ter. Etiam nimis geminatur istud *utique*, si hic tertio com-
 pareret. *cludet* cum Guelf. et quibusdam Codd. et edd. legas, an
claudet, parvi refert. Frequens sane Quintiliano forma *cludere*.
 Goth. (tac. Gesn.) *claudit*, cum Voss. 2.

λαμβδακισμούς. Quanquam Codd. vett. edd. et omnes fere,
 qui de re aut litera egerunt scriptores, ut Varro et Isidorus
 Hispal. all. praeferunt *labdacismum* sine *m*, malui tamen cum
 recentioribus inferere illud. Goth. (tac. Gesn.) *labdacismus*
 (litt. latt.) Guelf. *labelacismus*, per errorem. Vide enim de

ιωτακισμούς — *κοιλστομίαν*.
 Isidorus Origg. l. 1. c. 31. p.
 Gothofredi 842 „*Iotacismus*
 „est quoties in *iota* litera du-
 „plicatur sonus, ut *Troia*,
 „*Maiia*.“ Diomed. p. Putsch.
 448. „*Iotacismi* sunt, cum i
 „litera supra iustum decorem
 „in dictionibus extenditur.“
 Isid. l. c. „*Labdacismus* est, si
 „pro uno l duo pronuncien-
 „tur.“ Diomed. l. c. „*Lambda-*
 „*cismi*, si *Lucem* prima sylla-
 „ba, vel *Alma*, nimitum plene
 „pronunciemus.“ Exempla hu-
 jus vitii etiam clariora ponit
 Erasmus in Dialogo de Pro-
 nunciacione, apud Havercamp-
 pum Sylloge altera p. 72.
 „pro *lucet*, *ellucet*; pro *salva*,
 „*fallava*.“ Pulcre idem de-
 monstrat in Hannibale Grono-
 vius ad Liv. 22, 13, 5. Ari-
 stoteles Problem. p. Sylbur-
 gii 103. tmema 11. *οι ισχνό-*
φωνοι φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ

δύναται συνείρειν. Erasmi. l. c.
 p. 73. „*ισχνότης* — dum,
 „arctatis arteriae circa imas
 „saucis musculis, vox semi-
 „clusis labiis promitur. Cui
 „contrarium est *πλατειασμός*,
 „cum nimium diductis fauci-
 „bus et ore plus satis patulo
 „sermo promitur.“ Idem p.
 74. „Per *κοιλστομίαν* vox sun-
 „ditur in latera faucium, atque
 „hinc repercussa resonat, qualis
 „umbrarum vox esse fertur,
 „eoque qui simulant hujusmodi
 „spectra ex olla fictili verba
 „promunt.“ Paulo superius
 idem „Germani superiores pac-
 „ne ab umbilico voces ducunt.“
 Et sane *κοιλστομία* videtur
 esse abundantia sonorum gut-
 turalium, vel potius pulmo-
 nialium, qualem notamus in
 Hebraica lingua, ut et Germa-
 nica, pronunciantibus maxime
 Helvetiis.

feliciores fingendis nominibus Graeci vocant: sicut *κοιλοστομίαν*, cum vox quasi in recessu oris auditur. Sunt etiam proprii quidam et 53 inenarrabiles soni, quibus nonnunquam nationes reprehendimus. Remotis igitur omnibus, quae supra diximus, vitiis, erit illa, quae vocatur, *ὀρθόπεια*, id est, emendata cum suavitate vocum explanatio: nam sic accipi potest *recta*. Cetera vitia omnia ex pluribus 34

Aristophanis *λάβδα* Toup. ad Suid. p. ed. Lips. 421. qui recto negat a litera repetendum. *auditur*. Guelf. *dividitur*, cum quibusdam, mero errore corruptum *a* in *d*. *inenarrabiles*. Guelf. *inerrabiles*, quod ipsum si pluribus Codd. defenderetur, nequaquam spernerem, cum Apulejus *De dogmate Platonis*, itemque *de mundo* hoc vocabulo in orbibus coelestibus usus inveniatur. Forent autem soni *inerrabiles*, certi, qui nunquam variant. Contra e Lactantio, sed loco non designato, memorantur a Lexicographis *errabiles soni*. Nunc, cum bonam sententiam praebet non paucorum Codd. scriptura *inenarrabiles* (cf. 11, 3, 177 „ratio — inenarrabilis“), ea acquievi, exemplum secutus etiam aliquot edd. Quod dant Burm. et Gesn. non sine fociis, *inevitabiles*, neque in ullo Codice invenio, neque per se blanditur. Mecum facit Lochm. l. c. p. 12.

quae supra. Guelf. *de quibus supra* et sic plerique Codd. et edd. Videntur tamen Bal. et Ioann. dare receptam, quae sane est elegantior.

nationes reprehendimus. „Solemus quibusdam nationibus „exprobrare certos sonos, quibus pronunciationem suam „deformant potissimum.“ At tamen difficultate non caret structura ob ablativum istum quibus, pro quo malis *ob quos*. Bene autem procederent omnia, si legeretur, quae est Burmanni conjectura, *deprehendimus*, pro *repr*. Se produunt natio-

nes certis quibusdam et propriis sonis. Sic Anglos *deprehendimus* sibilis in *th*, Franco-gallos *rhoncho* in *n*, Germanos *anhelitu* in *ch*.

nam sic — recta. h. e. nam puritas, suavitas et accuratio (*explanatio*) in pronunciandis vocibus possunt comprehendi ista *rectae pronunciationis* appellatione, quae inest Graeco vocabulo, *ὀρθόπεια*.

vocibus sunt, quorum est *soloecismus*: quamquam circa hoc quoque disputatum est. nam etiam qui complexu orationis accidere eum confitentur, quia tamen unius emendatione verbi corrigi possit, in verbo esse vitium, non
 35 in sermone contendunt: cum, sive *amaræ corticis* seu *medio cortice* per genus facit soloecismum (quorum neutrum quidem reprehendo, cum sit utriusque Virgilius auctor; sed fingamus utrumlibet non recte dictum), mutatio vocis alterius, in qua vitium erat, rectam loquendi rationem sic reddit, ut *amari corticis* fiat vel *media cortice*. quod mani-61
 festae calumniae est. neutrum enim vitiosum

qui complexu. Goth. (tac. Gesn.) *qui contextu aut complexu*, quam foedam, ut vocat, glossam Gebhardus, ducibus duobus suis Palatinis Codd., jam proscriptit. Ceteri quidem Codd. a conferentibus non memorantur. Mirum, ni Voss. 2. facit cum Gothano. Guelf. recte omittit *contextu aut*, ut et Alm. Edd. ante Gibsonum plerasque obsidet.

amaræ — cortice. Alter locus Virg. Eclog. 6, 62. 63. alter Georg. 2, 74.

cum — sic reddit. Longior hic orationis ambitus habet aliquam difficultatem intelligendi. *cum* refertur ad *redidit*, quod multis vocabulis inde distinguitur. Neque apparet, quomodo *cum*, hac potestate, possit sibi jungere indicativum, nam tempus sane non significat, nisi forte positum a Qu. putes *dum*. *Reddat* in nullo quidem libro legitur, neque conveniat

magnopere, praecedente in parenthesi, eadem structura: *cum sit*, et protinus sequente tertio conjunctivo *fiat*, cuiusmodi similitudinem clausularum solent vitare scriptores. Si *quoniam* esset pro *cum*, ratio foret expedita. *Quoniam* enim proprie est concedentis, sed simul argumentum ex concessa re peti posse negantis; et id ipsum agit h. l. Quintilianus. *Quoniam* et *Cum* in Codd. saepe confunduntur. vid. Drakenb. ad Liv. 1, 6, 4. it. 4, 29, 6.

separatum est, sed compositione peccatur, quae jam sermonis est. Illud eruditius quae-³⁶ ritur, an in singulis quoque verbis possit fieri soloecismus: ut si unum quis ad se vocans, dicat *venite*: aut si plures a se dimittens, ita loquatur, *Abi*, aut *Discede*. Nec non cum responsum ab interrogatione dissentit: ut si dicenti, *Quem video?* ita occurras, *Ego*. In gestu etiam nonnulli putant idem vitium inesse, cum aliud voce, aliud nutu vel manu demonstratur. Huic opinioni neque omnino³⁷ accedo, neque plane dissentio. nam id fateor posse accidere voce una, non tamen aliter, quam si sit aliquid, quod vim alterius vocis obtineat, ad quod vox illa referatur: ut *soloecismus* ex complexu fiat eorum, quibus res significantur, et voluntas ostenditur. Atque³⁸ ut omnem effugiam cavillationem, sit aliquando in uno verbo, nunquam in solo ver-

separatum est. Guelf. omittit *est*. Non male: neque enim necessarium est et loco hic alieno legitur, cum debuisset certe ante *separatum* poni, non post. Et sic solus, quantum video, Gryphius ann. 1544. Elegantius tamen omittitur *est*, cum recurrat in fine huius sensus. *futeor posse accidere.* Guelf. omittit *posse*, cum Bodl. Bal. Alm. Non male. *res significantur.* Guelf. *significatur.* Placet, si opposita *res et voluntas* sunt eodem numero.

In gestu — idem vitium. Cum tragicus actor, ὡς Ζεῦ exclamans, manu terram ostenderet, et ὡς γᾶ, vultu in caelum erecto, diceret, Polemo Smyrnae praesidens Olympicis ludis: οὗτος, inquit, τῆ χειρὶ ἰσολοικίσει. Philostr. p. Ol. 542.

Item Lucianus de Saltatione Vol. 5. Bip. p. 168 πολλοὶ — σολοικίαις δεινὰς ἐν τῇ ὀρχήσει ἐπιδείκνοντες. Lucillius in Epigr. apud Brunck. Anal. Vol. 2. p. 335 καὶ τῆ χειρὶ — σολοικίαις διανεύων.

bo. Per quot autem et quas accidat species, non satis convenit. Qui plenissime, quadripartitam volunt esse rationem, nec aliam, quam barbarissimi, ut fiat adjectione, ut, *Veni⁶² de Susis in Alexandriam: detractione, Ambulo viam, Aegypto venio, Ne hoc fecit:*

Ne hoc fecit. Detractionem facile hic agnoscere sibi quisque videbitur, ut exciderit *quidem* post *hoc*. Sed illam structuram omittendi *quidem* certatim defendunt VV. DD. quorum unum nominasse Ruhnkenium suffecerit. Vid. eum ad Rutil. Lup. p. 129. Possit credi Quintilianus etiam immerito locutionem bonis scriptoribus usurpatam (raro tamen, ut omnes confitebuntur), reprehendisse. Sed afferuntur loci, ubi ipse Qu. ita fuerit locutus. 1, 12, 14 „Nam *ne* „ego consumi studentem — „volo.“ Ibi in omnibus fere edd. et Codd. legitur *nec*, sed in suo libro (fortasse Florentino vetustissimo) Regium invenisse *ne*, ipsius nota apparet; habentque illud *ne* Cod. Goth. et ed. Veneta 1494. Item 6, 1, 47. „*ne* illum pro- „baverim.“ E nullo Codice a quoquam *ne* affertur, sed iterum Regius, corrigendo *nec* aut inferendo *quidem*, prodit, libri sui scripturam esse *ne*. Invenitur ea, non *quidem*, ut significat Burm., in vet. plerisque edd., cum Gibsonus suarum *quidem* quinque nullam memoret, inter quas An-

dreae auctoritas foret magna. Poterat tamen designare Venet. 1494. Ea enim *ne*, ut et Locat., sed, ejus repetitio, Rusc. *quidem* inserit post *illum*. Ad ipsum eum locum Badius in Vallensi suo Codice *neque* esse narrat, idque est in Guelf. et Goth. Addam ipse locos 1, 2, 7. „*ne* Alexandri- „nis“ pro „*ne* Al. *quidem*.“ Guelf. solus, quantum video. et 2, 7, 26 „*ne* vitium“ sol. Voss. 1. Non magno- pere igitur est verisimile, Quintilianum iis locis scripsisse *ne* pro *ne* — *quidem*. et recte mihi videor tueri in iis receptam. Ut sint itaque multa veterum loca, quibus recte vindicetur ea structura, quae ipsa disputatio lubrica quam maxime videtur, cum *c* e *nec* tam facile exciderit; Quintilianum tamen hoc loco non de alia ulla locutione cogitasse, quam de *ne* pro *ne* — *quidem*, adhuc mihi persuadeo, sive perperam ipse hunc soloecismum pronunciavit, sive summis scriptoribus abjudicanda est ea forma. Saltem quaecunque, ut alium hic inveniant soloecismum, comminiscuntur VV. DD., maxime sunt contorta.

transmutatione, qua ordo turbatur, *Quoque* 39
ego, Enim hoc voluit, Autem non habuit: ex
 quo genere an sit *igitur*, in initio sermonis
 positum, dubitari potest, quia maximos aucto-
 res in diversa fuisse opinione video, cum
 apud alios sit etiam frequens, apud alios nun-
 quam reperiatur. Haec tria genera quidam 40
 diducunt a soloecismo, et *adjectionis vitium*,
πλεονασμόν *detractio*nis, *ἄλλειψιν* *inversionis*,
ἀναστροφὴν vocant, quae si in speciem soloec-
 ismi cadant, *ὑπερβατόν* quoque appellari eo-

in spec. — cadant. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 1. 2. 3.
cadat, ut ad novissimam solum referatur, videl. τὴν ἀναστροφὴν.

v. c. ut legatur *ne* (pro *ne*)
 pro *de me*, quae tamen ipsa
 est Cicero ni satis frequens lo-
 cutio: *aliquo aliquid facere*
 pro *alicui cet.*, aut, ut *ne* sit
 pro *anne* et ibi *detractio*. Du-
 kerus ipse, *structurae solius ne*
sine quidem defensor, locorum,
 quae afferantur, scripturam
 saepe fluctuare fatetur. Ita ob-
 literata est Cic. Philipp. 2, 16
 ubi in vett. edd. *ne unquam*
salutaverat, hodie *nunquam*,
 sed Ernestus recte videtur to-
 tam istam *salutationem* spuriam
 putare. Manifestius pro *ne* ex-
 emplum videtur Cic. de Fin.
 5, 7 extr. *ne — posset* nisi
 glossa est ea.

igitur in initio. Apud Sal-
 lustium frequens est *igitur* in
 initio sermonis positum. Vide
 accuratissimum ejus scriptoris
 indicem Tellerianum, unde
 discas, vicies in Catilinario,

bis quinquagies in Jugurthino
 ita usurpasse Sallustium. Etiam
 Livius ponit eo ordine vid.
 Drakenb. ad 2, 48, 1. et ipse
 noster 2, 14, 5. Priscianus
 p. 1210 et Servius p. Putsch.
 1797 promiscuam hujus con-
 junctionis sedem esse decer-
 nunt. Aliquanto difficilius est
 scriptores memorare „apud
 „quos“ haec structura „nun-
 „quam reperiatur.“ Cicero-
 nem modo praemittere, modo
 postponere *igitur*, narrat Pseu-
 do-Turnebus. Locum quidem,
 ubi praemitteretur, nullum
 attulit: neque ego memini.

ὑπερβατόν — posse. Segre-
 gant eo sane consilio tria haec
 a soloecismo, ne cogantur sem-
 per et ubique ea appellare *vitia*,
 quae interdum, pariter atque
ὑπερβατόν, sunt figurae oratio-
 nis probabiles. cf. supra 1, 5,
 5. Attendant autem tirones

41 dem modo posse. *Immutatio* sine controversia est, cum aliud pro alio ponitur. Id per omnes orationis partes deprehendimus, frequentissime in verbo, quia plurima huic accidunt, ideoque in eo fiunt *soloecismi* per *genera*, *tempora*, *personas*, *modos*, sive cui *status* eos dici seu *qualitates* placet, vel *sex*, vel, ut alii volunt, octo (nam totidem vitiorum erunt formae, in quot species eorum quidque, de 42 quibus supra dictum est, diviseris): praeterea

eorum quidque. Goth. (tac. Gesn.) *quodque*, ut et Voss. 2. In Guelf. compendium evanidum scripturae dubium relinquit, utrum dare voluerit librarius. Ceteri Codd. silentur. Vett. quidem edd. pleraeque *quodque*.

conjunctivum in *cadant*, qui significat, loqui Qu. ex mente aliorum, non sua (cf. ad 1, 2, 2. *videtur*); quare etiam in sine posuit *posse*, non *posset*, quod perperam pro illo invenendum suadet Obrechtus.

cum aliud — ponitur. Cave credas, controversiam in *definitione* esse negari. Negat Qu. de eo, utrum ad *soloecismum* pertineat *immutatio*, necne, ullam esse controversiam. Definitionem addidit, ne quis ignoraret, quid eo *immutatio- nis* vocabulo h. l. significaretur.

genera — modos — status — qualitates cf. de his notam exeg. ad 1, 4, 27. Id autem, pro quo expectes *Eam*, respiciendo ad *immutatio*, refertur ad omnem illam, de qua nunc agit, rem in genere, aut ad verba ista *cum — ponitur*.

eorum — dictum. de quibus supra dictum est sunt modo recensitae verbi partes, *genera*, *tempora* cet. ubi insolentius paulo, quod supra dixit in tam exiguo intervallo. cf. autem 2, 1, 10. Fortasse tamen de industria vitabat *modo*, quod proprium hic erat adverbium, ne quid turbaretur lector, quoniam de *modo verbi* agitur. Alius autem ab aliis constituitur numerus *modorum*, quales Diomedes p. Putsch. 528 *quinque* agnosci a Grammaticis plerumque, narrat, sed tamen quosdam usque ad decem modos progredi. Varro de L. L. l. 9. p. Bip. 167 seq. *sex* facit declinatium species, sed ii non sunt modi veri, verum omnes in genere verbi partes. Quintiliani tempore videntur eae maxime obtinuisse rationes, ut

numeros, in quibus nos *singularem* ac *pluralem* habemus, Graeci et *δυσίων*. Quanquam fuerunt, qui nobis quoque adjicerent *dualem*, *scripsere*, *legere*: quod evitandae asperitatis gratia mollitum est, ut apud veteres, pro *male mereris*, *male merere*. ideoque quod vocant *duale*, in illo solo genere consistit: cum apud Graecos et in verbi tota fere ratione, et in nominibus deprehendatur, et sic quoque rarissimus ejus sit usus; apud nostrorum vero neminem haec observatio reperitur, quin e contrario, *Devenere locos*, et *Conticuere omnes*, et *Confedere duces*, aperte nos doceant, nihil horum ad duos pertinere; *Dixere* quoque, quanquam id Antonius Rufus ex diverso ponit exemplum, de pluribus pa-

et sic — usus. Contorta videtur argumentationis ratio, qualem reddidi in not. ex. An *etsi sic quoque*, pro *et sic quoque*? Teneatur se dualis Latini defensor ipsa ea dualis apud Graecos infrequentia. Quid mirum, si apud Latinos etiam rarior? Apparet saltem Graecorum exemplo, *dualem*, quia rarus sit ejus usus, non protinus tolli e lingua. Si usum hujusmodi formarum significatione dualis dissuaderet Qu., bene procederet recepta. Ad negandum, esse *dualem* in latina lingua, non videtur facere. Neque tamen post *etsi tam bene procedit conjunctivus sit*, quam si pendet a *cum*.

alii *sex*, alii *octo* modos facerent, quod apud Grammaticos discrete memoratum non invenio.

apud veteres. Ergo Quintilianii tempore vix in usu hoc.

et — usus quo minus est verisimile, quod, Graeci, qui habent, raro usurpant, a nobis, non nisi in uno genere fre-

quentatum, tanquam proprium quid debere a ceteris numeris distinguunt. Vid. tamen not. Cr.

Devenere — Confedere. Virg. Aen. 1, 369. 2, 1. Ovid. Met. 13, 1. In omnibus hisce locis plures duobus intelliguntur.

Antonius Rufus — pronunciet. Antonii Rufi nulla mentio apud scriptores, nisi quod Scho-

44 tronis praeco pronunciet. Quid? non Livius circa initia statim primi libri, *Tenuere*, inquit, *arcem Sabini?* et mox, *In adversum Romani subiere?* Sed quem potius ego, quam M. Tullium, sequar? qui in Oratore, *Non reprehendo*, inquit, *scripsere: scripserunt esse*
 45 *verius sentio*. Similiter in vocabulis et nominibus sit *soloecismus genere, numero*, proprie autem *casibus*. Quidquid eorum alteri succedet, huic parti subjungatur licet per *comparationes et superlaciones*; itemque in quibus *patrium pro possessivo* dicitur, vel con-

liaetae Horatii referunt, eum vertendo Homero et Pindaro, itemque Comoediis scribendis innotuisse. Memorat eum et Velius Longus de Orthogr. p. Putsch. 2237.

Praeco in judiciis, post habitas a patronis utriusque litigantis orationes solebat pronunciare *dixere*, sed hoc, etsi plerumque post duorum patronorum, tamen etiam post plurimum fiebat orationes.

Livius — Sabini. Liv. 1, 12, 1. *Romani subiere*. ibid.

in Oratore c. 47. Non ipsa quidem Ciceronis verba expressit Qu. sed mentem ejus. Apparet autem sententia Ciceroniana, ipsum promiscue usurpandam duxisse utramque formam, non assignasse duali alteram. Quod apud Cic. et est ante *scripserunt*, id libenter ego mutaverim in *etsi*, cum *si* facile hauriretur a sequente *sc*.

proprie. Hoc opponitur *si*, quod antecedit: *similiter*, nam *casus* sunt *proprie* vocabulis et nominibus, cum *genus, numerum*, communia habeant cum verbo.

Quidquid — succedet. Sensus hic videtur: Quandounque alterum vocabulum aut nomen pro altero ponetur, poterit id vitium ad hanc soloecismorum partem referri, quae sit in vocabulis et nominibus. Scilicet patitur magis quam jubet Qu. hujusmodi vitia annumerari soloecismis, cum tamen improbet, quod faciunt quidam, ut *soloecismum* putent vitium per quantitatem.

per comparationes — dicitur. Exempla haec sunt nominis vel vocabuli alterius succedentis alteri, h. e. pro altero positi, cum comparativus pro positivo aut superlativo usurpatur, aut vicissim. Praepositio

tra. Nam vitium quod fit per quantitatem, 46
 ut *magnum peculium*, erunt qui *soloecismum*
 putent; quia pro nomine integro positum sit
 diminutum. Ego dubito, an id *improprium*
 potius appellem: significatione enim deerrat:
soloecismi porro vitium non est in sensu, sed
 in complexu. In *participio* per *genus*, et 47
casum, ut in vocabulo; per *tempora*, ut in
 verbo; per *numerum*, ut in utroque, pecca-
 tur. *Pronomen* quoque *genus*, *numerum*,
casus habet, quae omnia recipiunt huiusmodi
 errorem. Fiunt *soloecismi* (et quidem plu- 48
 rimi) per partes orationis: sed id tradere satis

per significatu est, quem cognovimus ad 1, 5, 22. *Patrium* quale sit, potest dubitari. Cum tamen a Charisio, Diomede, Prisciano, Isidoro, Cledonio, certatim, iisdemque fere exemplis allatis, jungantur et inter se commutata ostendantur *patronymica* et *possessiva* (ubi apud Isid. p. Gothofr. 824 pro *Thetica* lege *Ctetica*), facile adducimur, ut credamus *patrium* ab ipso Quintiliano dictum pro *patronymico*. Diomed. p. Putsch. 310 ita: „*Patronymica* sunt quae a patre sumuntur, ut Pelides, Priamides — *Possessiva* interdum „*Poetae* quasi *Patronymica* proferunt, ut est Orestes Agamemnonius. Sed quod *patronymicum* est, poni quasi „*πτητικόν* non potest.“ Hiuc igitur *soloecismi* in illa commutatione, sed et in contraria,

ex mente quidem Quintiliani; fortasse extra poësin.

dubito, an. Affirmative dubitat, si ita dicere licet. resp. 1, 5, 19. et eadem de hac forma disputantem adi, sis, Perizonium ad Sanctii Minervam p. 118. Locus in primis manifestus apud Senec. patr. p. Bip. 272 „adeo non est dubium „*an* beneficium non dederit, „ut dubium sit *an* acceperit.“ Sed cf. ad 2, 17, 3.

porro. Introducebat haec particula argumentum, quare non sit *soloecismus* talis locutio. Similiter 2, 1, 7. vid. Tursell. ed. Ern. p. 681. et infra ad 2, 3, 5.

per partes orationis. *Per*, intellectu, quo modo *per comparationes*, ne forte quis intelligat: *per singulas* h. e. in omnibus *partibus or.*, quod docere non attinebat, eum sponte mani-

non est, ne ita demum vitium esse credat puer, si pro alia ponatur alia, ut *verbum*, ubi *nomen* esse debuerit, vel *adverbium*, ubi *pro-*
 49 *nomen*, et similia. Nam sunt quaedam cognata, ut dicunt, id est ejusdem generis, in quibus, qui alia specie, quam oportet, utetur, non minus, quam ipso genere permutato, deliquerit. Nam et *an* et *aut* conjunctio-
 50 nes sunt: male tamen interrogas, *hic, aut ille, sit?* et *ne ac non* adverbia: qui tamen dicat pro illo, *Ne feceris, Non feceris*, in idem incidat vitium, quia alterum negandi est, alterum vetandi. Hoc amplius *intro* et

festum esset, et jam monuisset nos 1, 5, 41.

hic, aut ille. Rectissime Gelsnerus defendit Quintilianum contra eos, qui summum rhetorem eundemque grammaticum putant errasse in hoc praecepto, quo jubet in disjuncta quaestione usurpari *an*, vetat *aut*. Loca scriptorum quae in contrarium afferuntur, aut male intelliguntur neque habent veram disjunctionem in quaestione, aut corrupta sunt a librariis ignavis. De horum in eo genere erroribus vid. Drakenborch. ad Liv. 5, 3, 7. Quod autem ipsam dicunt Quintilianum tali locutione usum 1, 6, 32 „*Sitne* — a „*consulendo, vel a iudicando,*“ diu est cum ejecta sit prava scriptura, csi veram Gelsnerus demum post duo secula reposuit. Aliquos tamen scriptores,

Quintilianum tempore, peccasse in harum conjunctionum usu, recte suspicatur idem Gelsnerus, cum alioqui non videatur fuisse moniturus quidquam de ea re Qu. Sunt ejusmodi Plinii minoris et Taciti loca. Consulant tirones Noltenium in *Anti-barbaro*, parte *syntact.* p. 1299, cujus errores, admoniti, facile emendabunt.

Hoc amplius. Repetita ex Curia formula, cum aliquid addunt Senatores ei, quod priores decreverunt, ut apparet loco L. Senecae de *Vita beata* c. 3. Deinde abiit in communem sermonem pro *praeterea*, ut hic et 1, 5, 55. it. 1, 1, 8. Usurpat etiam Cicero ad Div. 9, 25. „*hoc amplius, habere naviculas.*“ de *Fin.* 5, 5. „*hoc amplius Theophrastus.*“

intus, loci adverbia: *Eo* tamen *intus*, et *Introsum*, soloecismi sunt. Eadem in diversitate ⁵¹
pronominum, *interjectionum*, *praepositionum*,
 65 *accidunt*. Est etiam *soloecismus*, in oratione

intus, loci adverbia. Goth. (tac. Gesn.) cum tribus Vossianis ante loci inserit *unius*, quod facillime obliterabatur. Rectissime probat eam scripturam Burm. Quanquam in ceteris etiam generaliter posuit partium orationis nomina, ut *an et aut conj.*, *ne ac non adverb.* Guelf. cum Bern. vocem *intus* omittunt, per errorem. *etiam soloecismus.* Etiam dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Bal. Ioann. Bern. et omnes, puto, Codd. quod de suis, quoscunque viderit, testatur Regius. Neque magnum est momentum Gibsohi et Burmanni de Bodl. Voss. 1. 2. 3. tacentium. Enim, quod recentiores edd. de conjectura Regii receperunt, sententiae huic impertit naturam definitionis soloecismi, quae quidem huius loci, postquam verbosa de eo instituta fuit disputatio, nequaquam esse potest. Neque video, quare inde quod *soloec. est* — *positio* aliquis intelligat, vel conjiciat, eadem quae in adverbis et conjunctionibus, accidere in *pronominum* quoque cet. *diversitate*. *Positionis* etiam vocabulum in sensu generalis definitionis non bene procedit, quod is videtur animadvertisse, qui coniecit *dispositio*, quod est in Sichardi margine, in Codice quidem nullo. vid. not. exeg. *Etiam* pro *enim* mecum defendit Lochm. l. c. p. 13, de *positione* quidem aliter sentiens.

eo — *intus* — *soloecism.*
 Hoc de adverbio *intus* praecceptum fortasse haurit, unde plura in tota hac Grammatices tractatione, e Lucilii Satyrorum nono, quem ille de industria orthographiae et quaestionibus Grammaticis videtur destinasse, quare sequentes versus a Charisio Grammatico servatos recte libro nono assignat Franc. Dqusa: „Nam velut „*intro* aliud longe esse atque „*intu* videmus: Sic et *apud* „*te* longe aliud est, neque idem „*valet ad te: Intro nos vocat*

„*ad sese, tenet intus apud se.*“
 Neque tamen confecta res est de hoc decreto, cum etiam in movendi significatione *intus* usurpent non contemnendi scriptores, de quibus vide Gesneri thesaurum utrumque. Saepe, apud Plautum in primis respondet Francogallico *ceans*, quod itidem antiquioribus eorum Comiciis est in usu.

Est etiam — *positio*. Locus obscurior. De ἀνακολουθία orationis interpretantur. Exemplum ipse quidem non attulit, unde facilius intelligeres defi-

comprehensionis unius sequentium ac priorum inter se inconueniens positio. Quaedam tamen et faciem *soloecismi* habent, et dici vitiosa non possunt, ut *tragoedia Thyestes*, et *ludi Floralia* ac *Megalesia*: quanquam haec sequenti tempore interciderunt, nunquam aliter a veteribus dicta. *Schemata* igitur nomi-

Megalesia. Guelf. *magalensia*.

nationem. Puto tamen exceptionem, quae statim subjicitur, exempli loco esse, ut, quod ibi *σολοικισμὸς* est merum, in aliis sit verus soloecismus. Designatur ergo his verbis peculiaris aliquis soloecismus, non uniuersa soloecismi natura finitur; vid. not. Crit. Quali interpretationi id quoque obstat, quod memoratur *positio*. Hujus autem vocabuli in grammaticis nulla fere alia significatio, quam *casus*. Sic aliquoties noster *prima positio* 1, 5, 60. 65. Videtur tamen fere *primam* intelligere etiam cum solam dicit *positionem* 1, 6, 15. 25. 1, 4, 24. Usurpatur etiam de *verbis*, cum *casus* de solis nominibus, et sic respondet fere ei, unde conuersum est, Graecorum *ἰσχυρισμῶν*, 1, 6, 10. 11. Quae cum ita sint, non adducor ut credam, *positionem* h. l. generaliter accipiendam pro *collocatione*, *structura*, quam significationem vocabuli videntur tenuisse VV. DD. qui receperunt enim pro etiam. *Orationem comprehensionis unius* igitur

intelligo verba juncta, non separata et commata, ad hodiernum morem, dividenda; non autem periodum accipio. *Sequentia*, priora sunt vocabula deinceps posita.

tragoedia — *dicta*. In veteribus Didascalis, in fronte Terentii Comoediarum positis, frequens est adiectivum vel participium feminini generis junctum nomini masculino, ut *Eunuchus acta* cet. Ejusmodi fere istud est: *Tragoedia Thyestes*, quo obsoleto quomodo dictum fuerit, non apparet. An, omisso *tragoediae* vocabulo, *Thyesten* solum nominabant? In ludis quidem obtinuit, *Florales*, *Megalenses*, appellare. Vetere more utuntur Varro, Livius (apud quem 29, 14, 14 fortasse cum Cod. Havercamp. scribendum *Megalesia appellati* pro *appellata* cf. 36, 36, 4 *Megalesia appellatos*, et confer de *structura* Duker. ad 34, 54, 3.), Ovidius. Adiectivum accommodant substantivo Tacitus, Gellius, Martialis. De Ciceronis usu non est confecta res, vid. de Har.

nabuntur, frequentiora quidem apud poëtas, sed oratoribus quoque permiffa. Verum *fche-*55
ma fere habebit aliquam rationem, ut doce-
 bimus eo, quem paulo ante promiffimus, loco. Sed hoc quoque, quod *fchema* vocatur, fi ab
 aliquo per imprudentiam factum erit, *foloec-*
cismi vitio non carebit. In eadem specie sunt, 54
 sed *fchemate* carent, ut supra dixi, nomina
 feminina, quibus mares utuntur, et neutra-
 lia quibus feminae. Hactenus de *foloecismo*.
 Neque enim artem grammaticam componere
 aggressi fumus: sed cum in ordinem incurre-
 ret, inhonoratam transire nolimus. Hoc 55
 amplius, ut institutum ordinem fequar, ver-
 ba aut Latina, aut peregrina sunt. *Peregrina*
 porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut
 homines, ut instituta etiam multa, venerunt.
 Taceo de *Tufcis* et *Sabinis*, et *Praenestinis* 56
 66 quoque: nam, ut eorum sermone utentem,
 Vectium Lucilius infectatur, quemadmodum
 Pollio deprehendit in Livio *Patavinitatem*:

resp. c. 12 ibique Graevium
 in primis, sed et Ernestum.

paulo ante prom. cf. nos ad
 1, 5, 5.

per imprudent. — *foloecism*.
 „Grammaticus non erubescit,
 „*foloecismum* si sciens facit;
 „erubescit, si nesciens.“ Seneca
 Epist. 95.

In eadem specie. Non qui-
 dem veri *foloecismi*, sed τοῦ
 σολοικοφανούς.

ut supra dixi. v. 1, 4, 24.
 institutum ordinem. vid. 1,
 5, 3.

Vectium Lucilius. Doufa in
 Reliquiis locum ejusmodi nul-
 lum apud veteres invenit,
 haecce Quintiliani verba appo-
 suisse contentus p. 20. N. 170.
 Quem memorat Cicero in Bru-
 to c. 46 Q. Vettium Vettianum,
 Marsus erat, quod minus Prae-
 nestinis vocibus uteretur, ne-
 que tempora concordant, cum
 Marsum hunc Cicero juvenis
 cognoverit.

Pollio — *Patavinitatem*. cf.
 8, 1, 3. Satis docuit erudi-
 tissimo libello de hac Livii

57 licet omnia Italica pro Romanis habeam. Plurima Gallica valuerunt, ut *rheda* ac *petorritum*. quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur. Et *mappam* quoque, usitatum circo nomen, Poeni sibi vindicant: et *Gurdos*,

quoque, usitatum circo. Guelf. quoque post circo ponit, in quo habet socium Voss. 1. etsi corruptam alioqui scripturam exhibentem. Mihi quidem ista collocatio placet praecepta. Aliis rebus praeter ludos Circeses (ut mensis) inserviebat *mappa*, ubi quoque locum suum bene tuetur. In recepta dicas praecessisse jam voces aliquas, Poenis vindicandas.

Patavinitate Morhofius, nulla quidem alia re potuisse contineri hoc vitium, nisi sermone urbanitatem *γρησιως* Romanam parum redolente, frustra autem esse omnes eos, qui hodie labem hanc in summo historico subodorari sibi videantur, *ὀψιγυρος* ipsi et barbari. Etiam hoc pulcre persuadet legenti Morhofius, non utique caruisse invidia et malignitate istam Pollionis reprehensionem.

rheda — Horatius utitur. *Rhedam* non uno loco dixit Cicero, de qua re consulendus Nizolius. Ipse noster 5, 10, 50 memorat locum Miloniana (c. 10.) ubi *rheda*. Vossius in Etymol. recte videtur referre *rhedam* ad Germanorum et Anglorum *reiten, ridei*. Horatius *petorrita* bis, Sat. 1, 6, 104. Epist. 2, 1, 192. Hanc vocem etsi Gallis Varro quoque, Gellius (15, 50.) et Festus assignant, et habet Gallus Aufonius Epist. 14, 15. tamen manifesta videtur origo ab Aeolico *πέρριπτος* pro *πίρριπτος*, ut per Massilienses

in Gallorum linguam fuerit invectum. Duplex R metrica necessitate posuit fortasse Horatius. Et videntur aliquot Codd. nostro loco dare *petorritum* cum multis edd. Plerique tamen Codd. geminant R.

mappam. Usus in Circo vid. apud Suet. Ner. c. 22. Cum in Megalesiorum ludis usurpata quoque fuerit *mappa* vid. Juvenal. 11, 191. una cum sacris peregrinis videtur advecta, quo minus fidem inveniat Calliodorus seculi sexti scriptor, narrans avido ludorum spectandorum populo, cum longius protractis epulis moratus eos esset Nero, *mappam* ejus fuisse projectam, tanquam signum committendi ludi (Lib. Varr. 5, Ep. 51.); hinc ortum signi talis morem. Originem Phoenicium nondum cruerant VV. DD. De *mappa* pro *manili* vid. Salmaf. ad Vopiscai Aurel. 12. p. 447 seq.

Gurdos. Hispanorum etiamnum est *gordo*, pinguis, sensu physico, qui tamen in multis

67 quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania
 duxisse originem audivi. Sed haec divisio 58
 mea ad Graecum praecipue sermonem perti-
 net: nam et maxima ex parte Romanus inde
 conversus est, et confessis quoque Graecis uti-
 mur verbis, ubi nostra desunt, sicut illi a
 nobis nonnunquam mutuuntur. Inde illa
 quaestio exoritur, an eadem ratione per casus
 duci externa, qua nostra, conveniat. Ac si 59
 reperias grammaticum veterum amatorem,
 neget quidquam ex Latina ratione mutan-
 dum: quia, cum sit apud nos casus ablativus,
 quem illi non habent, parum conveniat, uno
 casu nostro, quinque Graecis uti: quin etiam 60
 laudet virtutem eorum, qui potentio-
 rem facere linguam Latinam studebant, nec alienis
 egerè institutis fatebantur: inde *Castorem*,
 media syllaba producta, pronunciarunt, quia

conveniat, uno casu nostro. Guelf. post *conv.* inserit *cūm*,
 cum aliquot edd. non sine sensu quidem.

linguis soleat trahi ad mentem.
 Conferendi de hac voce Can-
 gius in Glossario med. et inf.
 Lat. et Vossius de Vitiis serm.
 p. 224 seq. Ejusdem originis
 sunt verba Francogallica *dé-
 gourdir, engourdir*. Laberius,
 Julii Caesaris aequalis, in mi-
 mo usurpavit vocem *gurdus*
 teste Gellio 16, 7.

divisio mea. vid. §. 55. „ant
 „latina aut peregrina.“ Quae
 igitur peregrina, ea Graeca
 pleraque.

per casus duci h. e. flecti.

*potentio-rem facere linguam
 Latinam.* Sic ad retinendam
populi Romani majestatem ma-
 gistratus prisci Graecis nun-
 quam nisi Latine responsa da-
 bant, ipsosque per interpre-
 tem loqui cogebant, teste Va-
 lerio Maximo 3, 2, 2. Nos
 quidem Germani faciliores nos
 solemus praestare Francogallis
 sub nostra ditione viventibus.
Potentiam Latinae, *gratiam*
 Graecae linguae tribuit L.
 Seneca in consolat. ad Polyb.
 6, 21.

hoc omnibus nostris nominibus accidebat, quorum prima positio in easdem, quas *Castor*, literas exit: et ut *Palaemo* ac *Telamo* et *Plato* (nam sic eum Cicero quoque appellat) dicerentur, retinuerunt: quia Latinum,

hoc omnibus nostris nominibus. Omittit omnibus Goth., probante recte Gesnero. Consentit e Codd. unus, indivisus sere comes, Voss. 2. Sed omittunt idem et edd. Jenf. Loc. Venet. Rusc. Bad. Cerv., quas tacent qui contulerunt. *ut Pal. ac Tel. et Plato — dicerentur.* Guelf. inter *Pal.* et *Tel.* omittit *ac*, non male. Quod in reliquis hujus loci vocabulis novant VV. DD. in eo a Codd. non adjuvantur. Pro *ac* dant quaedam edd. *sic*. Codex quidem nullus. Neque ullus Codex *ut* praefert ante *Plato*, quod nimium confidenter in textu posuit Gesn., postquam simili ausu Capperonner. dederat *sicut*. Hoc tamen libentius recipiam, ut clarius; nam *ut* adverbium, tantillo intervallo post *ut* conjunctionem recurrens, non est pro cetera Quintiliani perspicuitate et elegantia. Videntur Capp. et Gesn. eam non admisisse sententiam, qua appareret, Quintiliani tempore vulgo scribi solitum esse *Platon*, non *Plato*, quae quidem sane inest receptae lectioni, et habet quod displiceat. Propterea malebant *ut Plato*, *sicut Plato*, quasi de eo nomine sine *n* scribendo nulla esset controversia. Porro nullus Cod. omittit *ut* ante *Palaemo*, quod ejicere malit Gesnerus. Neque est quare dissidamus voci *dicerentur*, cum Gallaeo, suspicaci sane viro. cf. not. exeg. ad 1, 5, 29. Cum Goth., etiam hic miro consensu, Voss. 2. *different* dat, pro *dicerentur*. Illud Gesnerus in margine scriptum putat ab eo, qui, duplici modo nomen *Platonis* notari in casu recto, voluerit indicare; inde, postquam haec *παρεκβολή* in textum fuerit invecta, factum esse *dicerentur*. Equidem, ut reliqua taceam, alienum credo a Quintiliani *ἀκριβεία* et elegantia, ut scripserit: *Palaemo* cet. — *retinuerunt*, quomodo, ejecto *dicerentur*, constituitur locus a Gallaeo et Gesnero; quanquam usus nominativi *Palaemo* potest defendi, materialiter, quod barbare dicimus, accepto vocabulo. Profecto aliquam structuram erat inventurus Qu., in qua, salvo regimine, compareret nominativus. Et est inventa ea, si tuemur receptam. *Latinum.* Pravam, quam in suis libris inveniebat Regius, scripturam *Latini* etiam Goth. cum Jenf. praefert (tac. Gesn.) ut et edd. Loc. Venet. Rusc. Guelf. contra dat *Latinum*, ut recte emendabat Regius. Ceteri Codd. silentur.

quod *o* et *n* literis finiretur, non reperiēbant. Ne in *a* quidem atque *s* literas exire temere 61 masculina Graeca nomina recto casu patiebantur: ideoque et apud Caelium legimus, *Pelia Cincinnatus*: et apud Messalam, *Bene fecit Euthia*: et apud Ciceronem, *Hermagora*: ne miremur, quod ab antiquorum plerisque 63 *Aenea* et *Anchisa* sit dictus. Nam si ut 62 *Maecenas*, *Suffenas*, *Asprenas* dicerentur,

Caelium. Guelf. *C. Elium*, merito, opinor, errore. cf. not. Crit. ad 1, 6, 42. Nam de Aelio Stilone, Varronis magistro, quem ille interdum *C. Aelium*, et *Aelium* appellat, vix cogitandum, cum nonnisi per errorem librariorum videatur ei a Varrone, etsi semper, dari *Caji* praenomen. Ceteri, qui memorant plurimi, *Lucium* vocant: ut et ipsius Varronis Codd. de R. R. 3, 12.

apud Caelium — *Cincinnatus*. Coeliine, Ciceronis aequalis, haec sint verba, cujus infra non uno loco mentio fit (ut 1, 6, 29. 4, 2, 123. 124.) satis clari oratoris, an historici Caelii Antipatri, Gracchorum tempore viventis, nemo dixerit. Neque apparet, quare *Pelias*, qui quidem videtur Alcestidis ille esse pater, ex Iasonis historia notus, vocetur *Cincinnatus*, cum de ejus capillitio nihil memoretur apud poetas, quantum quidem memini. Magnum illum L. Quintium, rure petitum Dictatorem, a cincinnis cognominatum constat. Dio Cass. p. Reim. 13.

Euthia. De quo hisce verbis egerit Messala, ignoramus,

Tom. I.

neque *Euthiae* mentio apud scriptores succurrit, nisi quod Phrynes accusatori, contra quem defendit eam Hyperides, hoc erat nomen.

Cic. Hermagora. Apparet hisce, quomodo in iis locis, ubi Cic. recto hujus nominis casu utitur, sit scribendum. Quintiliani quidem auctoritati fere non obtemperarunt editores Ciceronis, ut Ernestus Inv. 1, 6. 9. 11.

Maecenas — *Aspr*. Hujusmodi nomina esse a loco docet Varro de L. L. l. 7. p. Bip. 125, ubi *Maecenas* itidem memoratur, et ex correctione ingeniosa Popmae etiam *Suffenas*.

genitivo casu non *e* litera, sed *tis* syllaba terminarentur. Inde *Olympo* et *tyranno* acutam mediam syllabam dederunt, quia duabus longis sequentibus primam brevem acui noster
 63 sermo non patitur. Sic genitivus *Achilli* et *Ulixi* fecit, sic alia plurima. Nunc recentio-69

sed tis syll. Guelf. et Gøth. cum Jenf. (male *ex* referente Geln.) *es* pro *tis*, cum multis Codd., facillima τῆς *t* omissione (nam Venet. dat *is*) propter antecedens *d* in *sed*. Quod emendabat Regius, videtur esse in aliquot Codd. Certe hoc verum unum est.

Nunc recentiores. Mihi *recentiores* istud, quod tamen est in omnibus Codd. et edd., magnopere glossam olere videtur. Sane *nunc* sufficiebat, sed poterat aliquis requirere subjectum, qui proinde margini allineret suum *recentiores*.

Olympo — non patitur. Est hic error manifestus, sed non librariorum ille, ut quidem videtur, verum ipsius Quintiliani, memoria lapsi. Primum ob oculos sibi posuit deflexionem illam Romanorum a Graeca ratione, qua Ὀλύμπιος et τυράννος dicunt pro Ὀλυμπος et τύραννος; deinde cum forte fortuna (ob antecedens *dederunt*) dativis esset usus, ad hunc casum accommodavit regulam suam, immemor jam non esse eam Romani solius sermonis legem, sed Graeci non minus. A Codicibus quidem nihil praesidii ostenditur, qui mire consentiunt in receptam. Neque proficiunt multum VV. DD. conjecturae, qualem proponit Badius, ubi post multas, neque eas faciles, mutationes tamen remanet „primam brevem,“ quae ipsa verba habent erro-

rem; nihil enim refert, brevis an longa sit antepenultima, ad accentum constituendum, ubi-
 cunque longa est penultima. Rationem ipsam accentuum et Graecorum et Latinorum exponere non est hujus loci. cf. 1, 5, 30. 31. et 23.

Sic — fecit. Sic pertinet ad originem diversitatis hujus in flectendis nominibus Graecis observatae ab iis, qui „Latinam linguam potentio-
 rem „facere studebant.“ Pari sensu supra bis §. 60 et 62 posuit *Inde. fecit* autem intellectu dicitur prorsus Grammatico, quem aliquoties usurpat noster 1, 6, 13. 14. 15. 27. Iis quidem locis ipsa verba et nomina *facere* dicuntur, cum certo modo flectuntur, hic subjectum sententiae est casus (*genitivus* scil.) qui *fecerit* h. e. qui coeperit aliquo modo declinari. Ita Donatus ad Andriae Act. 1,

res instituerunt Graecis nominibus Graecas declinationes potius dare: quod tamen ipsum non semper fieri potest. Mihi autem placet Latinam rationem sequi, quousque patitur decor. Neque enim jam *Calypsonem* dixerim, ut *Junonem*: quanquam secutus antiquos C. Caesar utitur hac ratione declinandi. Sed ⁶⁴ auctoritatem consuetudo superavit. In ceteris, quae poterunt utroque modo non indecenter efferi, qui Graecam figuram sequi malet, non Latine quidem, sed citra reprehensionem loquetur. Simples voces, prima ⁶⁵ positione, id est natura sua, constant: com-

malet. Sic Guelf. Voss. 1. 3. Accedunt qui geminant *J*, per errorem, Bodl. Alm. Loc. Ven. Ald. Viart. Nostrum dant etiam Bad. Colin. Obr. Ceteri *mlit.* Etiam Lochmannus jubet restitui *malet* Progr. anni 1789. *prima positione, id est natura sua.* Conatus sum reddere rationem locutionis *prima positione constant.* Dura tamen ea mihi videtur et levi mutatione aptior posse effici sententia. Si abjicimus *id est*, sensus erit hic: *Simplices voces natura sua h. e. se ipsis, solis, αὐτῶν, constant, prima positione h. e. in casu nominativo.* Jam, qui meminerit in Codd. pariter et antiquis edd. *id est* hac nota scribi .i., facile credet unam lineam potuisse per errorem nasci ex ipsa, quae sequitur, litera *n.* Blandiretur, necesse erat, talis error librariis de sententia ipsa fere securis. Nullus tamen Cod. addicit huic conjecturae neque ulla editio. Quantum forma ista *id est* abuti fuerint soliti librarii, vide Burm. ad Sueton. Aug. c. 88. p. 437. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 23.

Sc. 2, v. 23 „genitivus Oedipi „faciet.“

C. Caesar utitur. Rectissime hoc libris duobus de analogia, deperditis, assignatur a VV. DD. cf. 1, 7, 34.

Simplices — constant. Transit ad aliam partem divisionis suae

supra propositae 1, 5, 3. cf. et 1, 5, 55. *Constant* dicitur respiciendo ad *compositas voces*, quae solae proprie *constant* h. e. partes suas habent. *Prima positione constant* h. e. Si veram originem et naturam simplicium velis eruere, investiganda

positae, aut praepositionibus subjunguntur, ut *innocens* (dum ne pugnantibus inter se duabus, quale est *imperterritus*; alioqui possunt aliquando continuari duae, ut *incompositus*, *reconditus*, et, quo Cicero utitur, *subabsurdum*): aut e duobus quasi corporibus ⁶⁶coalescunt, ut *maleficus*. Nam ex tribus nostrae utique linguae non concesserim: quamvis *capfis* Cicero dicat compositum esse ex

dum ne pugnantibus. Sic Bern. qui tamen pro *pugn.* dat *repugn.* Ald. Viart. Contra Guelf. (si recte contuli) *interdum ne pugn.* Venet. (quam male excerptit Gibl.) *dum ne interdum repugn.* Ceteri *interdum repugn.* Videor mihi debuisse praeferre, quam expressi, scripturam. Quid enim est *alioqui* — *possunt*, si ne antecedens quidem improbavit Qu.? Quid est, quod tanquam speciem componendarum vocum recenset eum componendi modum, ubi coeant *repugnantia*, quasi is, qui hoc agnoscat, possit idem probare talem compositionem? De Virgilio contraria auctoritate dixi in not. exeg. Sed quidquid est, malo cum Virgilio pugnare Quintilianum, quam secum ipsum. cf. not. exeg. ad 1, 6, 7.

tibi est prima positio h. e. nominativus, unde ipsa vox et ceteri casus pendent. Vid. tamen not. Crit.

imperterritus. Cum *per* praepositio intendat sensum verbi *terrendi*, in autem tollat, improbat Qu. talem compositionem, qua in re Virgilio ipsius sibi obstantem habet auctoritatem, vid. Aeu. 10, 770. An oblitus est ejus loci noster? An poëtis solis talia permittenda judicavit, ut huc trahas 1, 6, 2.? Quanquam in singulorum verborum proprietate eorum et oratoris sui rationem parem solet putare.

An excidit Virgilio illud vocabulum, lima deinceps erodendum? Servius quidem ad eum locum, neminem ante Virgilium hac compositione usum esse significat. Post Virgilium frequentatum etiam fuit vocabulum. vid. not. Crit.

Cicero utitur. De Orat. l. 2. c. 67. „Sunt etiam illa *subabsurda*.“ Inde mutuatur verbum noster 6, 3, 23. 99. Ad Att. 16, 3. „tempus discessus „*subabsurdum*.“

capfis Cic. Orat. c. 45. Fortasse tamen, quod non semel ei accidit in etymologia, erravit vir magnus, ut neque Qu.

cape si vis; et inveniuntur, qui *Lupercalia* 70
aeque tres partes orationis esse contendunt,
quasi *luere per caprum*. nam *Solitaurlia* jam 67
persuasum est esse *Suovetaurlia*. et sane ita

Solitaurlia — esse *Suovetaurlia*. Ita plane Bern. Proxime
accedunt Guelf. Turic. Voss. 1. 3. qui dant *solitaurlia* — esse
sue ve taurilia. Ceteri Codd. non memorati, profecto non ob
consensum cum recepta, sed negligentia conferentium. Unus, de
quo praeterea mihi compertum, Gothanus haec: *Solitaurlia* —
esse sue ove tauro. Qua in scriptura vides pariter deesse, quod,
in nullo libro inventum, sufficere cogebatur Regius: e, pro
quo post eum gregatim ediderunt ex, quasi omnes hoc darent
Codd. Ne Gesn. quidem monuit lectorem, ex, et et inter ov.
taur., abesse Gothano. Jam sine ex vix procedere receptam
ultimorum scripturam, apparet. Utra autem correctionem
scioli magis oleat, Gothani an Bernensis et cett., ne quaerere
quidem attinet. Praetuli igitur quatuor Codd. scripturam, in
qua non coegeret meram conjecturam recipere in τ^o *Suovetauri-*
lilia pro *Solitaurlia*, priore loco. Mecum, ut nunc video,
Sulzbergerus V. C. Gesn. enim sic: *Suovetaurlia* — esse ex
sue ove et tauro. Ceteri idem, nisi quod *Solitaurlia* reti-
nent. Multum disputatum fuit inter VV. DD. de nomine
sacri hujus: *Solitaurl.* an *Suovetaurl.* vid. in primis Gesn. alios-
que ad Cat. de R. R. 141, 1. it. Liv. Drakenb. ad 3, 10,
14. Neque dubium, quin apud ipsos veteres defensores ha-
buerit utraque scriptura, quod apparet ex Festo, Charisio p.
Putsch. 84 et Codd. varietate, quorum in Livio, Catone et

eius rationem probat. *capfis*
enim videtur archaismus pro
ceperis, ut *capfit* explicat Fe-
stus, sive Paulus, *prehenderit*
et apud Plaut. *Poenul.* 4, 3, 6.
Codd. et vett. edd. *ceperit*
dant pro *capfit*, ex glossmate.
Sic et *capso* *Bacchid.* 4, 4, 61.
capfimus Rud. 2, 1, 15.

tres partes orat. Ea neque
Varronis est etymologia de L.
L. 5. p. Bip. 54 neque Ovidii
Fast. 2, 421. 23. Servius cuni
aliis refert eam ad *Aen.* 8, 344.

Solitaurlia — *Suovetaurlia*.
Jam vulgo persuasum est homi-
nibus sacrum illud *Solitaurl-*
limum nonnisi corrupte ita pro-
nunciari et revera esse appel-
landum *Suovetaurlia*, utpote
in quo sacrificetur *sue, ove, et*
tauro. Neque tamen ipse Qu.
probat hoc etymon, quoniam
non concesserat Latinae linguae
ex tribus verbis componendi
facultatem. nam respicit ad *in-*
veniantur, qui — *contendant*.
Ille de *Lupercalibus* error pau-

se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est. Sed haec non tam ex tribus, quam ex particulis trium coeunt. Ceterum etiam ex praepositione et duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius:

Varrone non pauci manifeste praeferunt *suovetaur*. Ad eos accedunt, summae auctoritatis testes, marmora antiqua ap. Gruterum p. CXXI, 1. et Murator. p. CCCXL, 2. CCCXLI, 1. Sed cum haec monumenta ad seriora tempora sunt referenda (Muratorii quidem ad Commodi) jam tum potest videri ille eruditior modus scribendi nominis adeo invaluisse, ut etiam in lapidibus usurparetur. Sic Tacitus Ann. 6, 37. Hist. 4, 53. et fortasse Livius quoque videntur adoptasse etymologiam eam, scribendoque expressisse, omissa vetere ratione: *Solit*. Hanc contra tenent Valerius ap. Charis. Festus, Alconius Pedianus in Divinat. c. 3., et, ut in not. exeg. ostendisse mihi videor, Quintilianus. Nullus certe Cod. in nostro loco *Suovet*. dat pro *Solit*. Etiam haec profecto non ad sola *Suovet*., sed pariter ad *Luperc*. imo ad *capfis* quoque spectat, unde apparet, nostrum non magis probasse etymon *Suovetaurilium* quam *Lupercalium*; subiecisse autem, si maxime haec ex tribus composita putarentur, saltem non ex integris tribus coaluisse. Rectissime vero mihi quidem videtur Vossius (in Etymologico et in Instit. Orator. 2, p. 23.) iudicare, qui veretur, ne tota ista *Suovetaurilium* scriptura profecta sit ab ignorantia antiquissimi vocabuli *Solitaurilia*, quod jam tum, quomodo explicarent, non haberint veteres. Ea profecto etiam Quintiliani mens fuit, qui obtinentem jam suo tempore etymologiam argutiorem significat esse quam veriore, ipse tamen, aliquod vocis antiquae etymon se invenisse, nequaquam sibi arrogat.

corum modo erat, hic de Solitaurilibus vulgo jam receptus, quem diserte arguere vix auderet. vid. not. Crit.

et sane — apud Homerum. Sane est fatentis, specie non carere argumentationem, neque tamen veram eam omnino agnoscentis. cf. 12, 1, 23. Prooem. tot. op. 7, 2, 4, 15. Rationem sacrificii talem esse

plane fatetur, nomen inde accepisse non item. Apud Homerum. vid. Odyss. 11, 130. it. 23, 277.

Sed haec. Pertinet haec tam ad *capfis* et *Lupercalia* quam ad *Suovetaurilia*, quae si maxime ex tribus coeunt, non tamen ex tribus integris.

Pacuvius. Delignari quidem videntur *phocae*. Vocabulum

— *Nerēi**Repandirostrum, incurvicervicum pecus.*

Junguntur autem aut ex duobus Latinis inte-68
gris, ut *superfui*, *subterfugi* (quanquam
ex integris an composita sint, quaeritur); aut
ex integro et corrupto, ut *malevolus*; aut ex
corrupto et integro, ut *noctivagus*; aut ex
duobus corruptis, ut *pedisequus*; aut ex no-
stro et peregrino, ut *biclinium*; aut contra,
ut *epitogium*, et *Anticato*; aut ex duobus
peregrinis, ut *epirhedium*. Nam cum sit
praepositio ἐπι Graeca, *rheda* Gallicum; nec
Graecus tamen, nec Gallus utitur composito:
Romani suum ex utroque alieno fecerunt.
Frequenter autem praepositiones quoque co-69
pulsio ista corrumpit: inde *abstulit*, *aufugit*,

corrumpit. Guelf. *corrupit*, fortasse ex errore, neque tamen
prorsus displicet.

incurvicervicum cum aliis qui-
busdam etiam Varro ex eodem
memorat de L. L. p. Bip. 5.
Segregat Qu. hoc genus com-
positionis triplicis a praecedenti,
ubi tertia compositi pars
et ipsa vocabulum erat, non
mera praepositio.

quaeritur. Accentum quidem
amiserunt, in compositis hinc
praepositiones *super* et *subter*,
qua de re egimus ad 1, 5, 27.
Sed si cui ideo non videntur
ex integris compositae hae
voces, is omnino ex integris
nullam vocem componi neget
necesse est, cum semper alter-
utra amittat accentum.

Anticato. Nomen fictum
procul dubio primum a C. Ju-
lio Caesare, cujus libris duo-
bus, quibus *Anticatonum* titu-
lum fecit, deinde effectum est,
ut frequentaretur vocabulum
compositum. cf. 3, 7, 28.
Epitogium a quo scriptore usur-
patum sit, non invenio.

epirhedium. Graeca quidem
ratio duplex *r* flagitat, sed
Juvenalis simplici uti et ipse
cogitur metri heroici necessita-
te, 8, 66, neque ullus Codex
geminat R. De talibus ex
nostro et peregrino vid. Salmaf.
ad Treb. Pollionis Claudium

amifit; cum praepositio sit *ab* sola: et *coit*; cum sit praepositio *con*: sic *ignavi*, et *erepti*,
 70 et similia. Sed res tota magis Graecos decet, nobis minus succedit: nec id fieri natura puto, sed alienis favemus: ideoque cum *κυσταύχενα* mirati sumus, *incurvicervicum* vix
 71 a risu defendimus. *Propria* sunt verba, cum id significant, in quod primum denominata
 sunt: *translata*, cum alium natura intelle-

erepti. Reliqui receptam, etsi meram conjecturam, (cujus nescio,) ne viderer, in re incerta parum tribuisse Gesneri aliorumque praerogativae. Guelf. *e re. p.* (i. e. e republica) et sic omnes Codd., praeter Bodlej. de quo mire tacet Gibl. An igitur ille *erepti*? Vix puto. Goth. (tac. Gesn.) *repu* non praecedente *e*, in quo tamen latet aliorum Codd. scriptura. Et fortasse erat secure retinenda ea. Obstat, quod *copulationem*, ex perpetuitate argumentationis et ex ceteris exemplis, recte hic accipere nobis videmur pro tali conjunctione, qua fiat ex pluribus una vox, quod secus est in exemplo isto: *e re publica*. Neque enim tres haec voces in unam conjunxit Qu., quod propriae ipsius regulae, modo §. 66. expressae, repugnare recte observat Pseudo-Turnebus. Puto tamen commode sic posse excusari diversitatem exempli hujus a reliquis, ut censeatur Quintilianus jam omisisse cogitationem de *copulatione*, praepositionum corrumpendarum causa, et egisse porro de sola ea corruptione, immemor qua occasione hoc diceret.

p. 405. aliisque locis ad Scriptores Hist. Aug.

erepti. Quanquam vel citra copulationem *e* dicimus pro *ex*, Qu. non magis *e* pro *ex*, quam *a* pro *ab*, veram et integram videtur putasse praepositionem. vid. not. Crit.

κυσταύχενα. Fortasse novarum fuit hoc ab aliquo ejus ipsius temporis Graeculo. Ste-

phanus in thesauro saltem nullo scriptoris locum, ubi legeretur, potuit asserre. Accentus autem erat in recti casus penultimam retrahendus, ad exemplum *λασιαύχην*, apud Aristophanem, *μακρᾶύχην* apud Euripidem, *ἐμιαύχην* apud Homerum.

Propria — *nova*. Persequitur partitionem suam 1, 5, 3. cf. ad 1, 5, 65.

ctum, alium loco praebent. *Usitatis* tutius utimur: *nova* non sine quodam periculo fingimus. Nam si recepta sunt, modicam laudem afferunt orationi; repudiata, etiam in jocos exeunt. Audendum tamen: namque, ⁷² ut Cicero ait, etiam quae primo dura visa sunt, usu molliuntur. Sed minime nobis concessa est *ὀνοματοποιία*. quis enim ferat, si quid simile illis merito laudatis, *λίγξε βιός*, et *σίξε ὀφθαλμός*, fingere audeamus? Jam ne *balare* quidem aut *hinnire* fortiter diceremus, nisi iudicio vetustatis niterentur.

primo dura. Goth. *principio*, cum Gesn. referat *principi*, quod ei placet; sed fortasse *o* vocalis addita est ab alia manu. Differt enim paulum scriptura ejus. *σίξε*. Sunt haec Graeca, ut sit, corruptissima in Codd. Id tamen vel ex sordibus istis Gothani (tac. Gesn.) *συ τι* apparet, legendum esse cum Homero *σίξε*, vel *σίξ'*, pro quo male editi omnes *σίξει*, praeter meorum quidem unum Gryphium (1544) qui dat *σίξ'* *ὀφθαλμός*: plane ex Homero. Guelf. *εὐξοφθαλμός* in quo et ipso latet vera scriptura.

Cicero. „Beatitas — beatitudo — utrumque durum, sed usu mollienda nobis verba sunt.“ De nat. Deor. 1, 34. cf. nostr. 8, 3, 32.

λίγξε — *σίξε*. Il. 4, 125. Odyss. 9, 594. In posteriore tamen loco eliditur *ε* ob sequentem vocalem in *ὀφθαλμός*, quod observare Quintilianum, non attinebat.

fortiter diceremus h. e. dicere auderemus. cf. 5, 10, 78 „*fortiter* — junxerim“ pro jungere amsim. it. 10, 1, 105

„*fortiter* opposuerim.“ Horatius quoque „*fortiter* occupa-
Portum.“ Carm. 1, 14, 2.
„pereas — *fortiter*.“ Sat. 2, 3, 42. Francogallice: *hardiment*.
Forte, quod h. l. praeferunt quaedam edd. ne latinum quidem pro *fortasse*. vid. Dukerum de Latinitate ICtorum vett. p. 377. quem usum hunc a Jureconsultorum non recte disjungere arbitror. Declamm. Qu. p. 41. „*fortiter* dixerim.“ p. 84. „*fortiter* sentite.“ p. 86. „Poteram fortiter dicere.“
judicio h. e. testimonio.

VI. Est etiam sua loquentibus observatio, sua scribentibus. *Sermo* constat ratione, vetustate, auctoritate, consuetudine. *Rationem* praestat praecipue *analogia*, nonnunquam et *etymologia*. *Vetera* majestas quaedam, et ut sic dixerim, religio commendat. *Auctoritas* ab oratoribus vel historicis peti solet. nam poëtas metri necessitas excusat, nisi si quando, nihil impediante in utroque modulatione pedum, alterum malunt: qualia sunt, — *Imo*⁷² *de stirpe recisum*; et — *Aëriae quo congefse-
re palumbes*; et — *Silice in nuda*, et similia: cum summorum in eloquentia virorum iudicium pro ratione, et vel error honestus est magnos duces sequentibus. *Consuetudo* vero certissima loquendi magistra: utendumque plane sermone, ut nummo, cui publica for-

in utroque. Sic etiam Goth. quem *utraque* dare ait Gesn. *Errorem* ed. Locat. dantis femininum emendat ejus repetitio Rusc. cf. not. Crit. ad Prooem. tot. op. 4. Neque tamen error ille Locat. erat typographi, ut apparet ex nota Regii et edd. Jëns. Tarv. Ven.

Imo — Aëriae — Silice. Aen. 12, 208 (ad quem locum Servius observat, de arboribus masculinae, de hominibus feminine dici *stirpem*, quod per omnia videtur secutus Virgilius, observat autem Servius non uno loco, ut et Grammatici quidam apud Putschium. Etiam scriptores prosa utentes arboris *stirpem* habent masculinum, ut docent exempla ex Rei Rusticae scriptoribus et Plinio.) Eclog. 3, 69. Etiam Horatius Carm. 3, 4, 9. „fa-

„bulosae — palumbes“ Plaut. contra in Bacchid. Act. 1. Sc. 1. v. 17. „unum — palumbem.“ vid. Nonium Marc. ap. Gothofr. p. 607. et Plin. hist. nat. 10, 35. „aliquos“ de palumbibus. Ecl. 1, 15. de *silice* vid., praeter Lexica, Non. Marc. p. 611, qui eodem utitur loco Virgiliano.

publica forma. Apposite comparat Almelovenius Lucian. in Lexiphane Vol. 5. p. 197. Bip. τὸ καθεστὸς νόμισμα τῆς Φωνῆς. et Ovid.

ma est. Omnia tamen haec exigunt acre judicium: *analogia* praecipue, quam proxime ex Graeco transferentes in Latinum, *proportionem* vocaverunt. Ejus haec vis est, ut id quod dubium est, ad aliquid simile, de quo non quaeritur, referat, ut incerta certis probet. quod efficitur duplici via: *comparatione* similium in extremis maxime syllabis (propter quod ea, quae sunt e singulis, negantur 5 debere rationem): et *diminutione*. *Comparatio* in nominibus aut genus deprehendit, aut declinationem. *Genus*, ut, si quaeratur, *funis* masculinum sit, an femininum, simile illi sit *panis*: *Declinationem*, ut, si veniat in dubium, *hac domu* dicendum sit, an *hac domo*, et *domuum*, an *domorum*, similia sint *domus*,

acre judic. Guelf. *grave*, cum Sichard. ed. male.

in nominibus. Guelf. cum Goth. etiam hic *omnibus*, manifesto errore, qui tam frequens solet esse in Codd., ut antecedente praesertim *n* litera tuto liceat contra omnes adeo Codd. corrigere scripturam in hisce duabus vocibus, pro cujusque loci sententia. cf. ad 1, 1, 30 not. Crit. *similia sint.* Guelf. *sunt*, cum quo faciunt edd. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Bad. Ald. Viart. Neque est cur displiceat per se quidem indicativus, nisi quod praecessit: „simile illi *sit*.“ cf. not. exeg.

Arte am. 3, 480 „sermonis „publica forma placet.“ vid. et Sext. Emp. advers. Math. l. 1 c. 10 ubi multa ὀνόματος καὶ νομίσματος comparatio, et commode Fabricius affert locum Fortunatiani, rhetoris Pithoeani, p. 70 „Verbis utendum est „ut nummis, publica moneta „signatis.“

ut — simile sit — ut — similia sint. Non utique necesse

est conjunctivos hosce *sit*, *sint*, pendere ab *ut* conjunctione. Potest intelligi adverbium, et conjunctivus accipi pro modo potentiali, optativo, εἴη ἄν. Attamen meliorem puto rationem referendi conjunctivos ad *ut*, ubi intelligetur ante illud: *ita*. Displicet in hoc loco *domus* post *similia sint*, cum de eo ipso quaeratur, ut *similia* sola sint, *anus*, *manus*. Sed

6 *anus, manus.* *Deminutio* genus modo detegit: et, ne ab eodem exemplo recedam, *funem* masculinum esse *funiculus* ostendit. Eadem in verbis quoque ratio comparationis: ut si quis, antiquos secutus, *fervere* brevi media syllaba dicat, deprehendatur vitiose loqui, quod omnia, quae *e* et *o* literis, fa-73 tendi modo, terminantur, eadem, si infinitis *e* literam media syllaba acceperunt, utique productam habent, *prandec, pendeo, spondeo, prandere, pendere, spondere.* At quae *o* solam habent, dummodo per eandem literam in infinito exeant, brevia fiunt, *lego, dico,*

deprehendatur. Guelf. *deprehenditur.* *fatendi.* Ita quidem omnes, quantum video, Codd. Princeps tamen Romana Campani editio dat *finiendi*, quod sane longe est convenientius usui Grammaticorum, quos Putschius collegit. Apud eos enim *fatendi modum* vix invenias. *si infinitis.* Ita Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. et quos vidit Regius: is enim primus inseruit *in*, praeter necessitatem et contra concinnitatem, cum modo esset *fat. modo*, non *in fat. modo.* Edd. Loc. Venet. Rusc. Ald. Viart. ignorant *in*. Reliquae a Regio acceperunt. Codd. alii silentur.

videtur esse in omnibus libris. *anus* om. Voss. 2, male. *funis masculinum.* Lucretius femininum fecit 2, 1153 „*Aurea* de coelo — *funis*,” quod „auribus servientem“ dixisse refert Gellius 13, 20.

vitiose loqui. Fortasse de sermone quotidiano solum intelligi vult Qu. Nam praeter aliorum Virgilii exempla *fervere* tanquam dactylum usurpantis nimis sunt manifesta

Georg. 1, 456. 471. ut et Aen. 4, 409. 8, 677. et vid. Servium ad utrumque posteriorum locorum.

fatendi modo. h. e. indicativo. Similiter fere Varro de L. L. 1. 9. p. 167. appellat *respondendae speciem*, et si apud hunc minus exposita est modorum ratio, qui cum aliis verbi partibus ab eo confunduntur, cf. ad 1, 5, 41. Sed vide et hic not. Crit.

curro, legere, dicere, currere: etiam si est apud Lucilium,

Fervit aqua et fervet: fervit nunc, fervet ad annum.

Sed pace dicere hominis eruditissimi liceat, si *fervit* putat illi simile *currit* et *legit*, *fervo* di-

Fervit — annum. Eademne conjugatione diversisque temporibus, an eodem tempore et diversis conjugationibus accepit Lucilius τὰ *fervit* et *fervet*, ex ipso fragmento non apparet. Video VV. DD. (ut Barthium in Adverss. p. 2645) fere probasse posteriorem rationem, ut Luc. voluerit docere, utramque conjugationem, secundam et tertiam, posse ferri in hoc verbo, pro duplici significatione; de altera neminem cogitasse. Si tamen vera est recepta interpretatio, unde, quaeso, rescivit Qu., Lucilium retulisse *fervit* ad tertiam conjugationem, non ad quartam, quod ipse rectius censet? Contra, si *fervet* est apud Lucilium futurum praesentis illius *fervit*, eoque modo acceptus fuit locus a Quintiliano, apparet plane, ad quam conjugationem verbum *fervere* retulerit Lucilius. Crediderim igitur sic diremtam fuisse a Lucilio litteram illam Grammaticam, utrum recte diceretur, *fervit* an *fervet*, ut pronunciaret utrumque pro diverso tempore recte dici. Neque mirum, tempora

fic operose distingui, cum Varro ipse loco aliquoties citato p. 167. tempora una cum modis inter verbi partes recenseat, quae, ex nostra ratione, modis subjicere debebat. Et locutio *ad annum* nihil nisi futurum tempus designare hic mihi quidem videtur. Est ea, quod docet vetus Glossarium apud Doussam p. 124, expressa ex Graeco *eis úpas*, quod legimus apud varios scriptores, ut Aristophanem, Theocritum, ipsum Homerum, cuique geminum videtur esse *is véwra* (v. c. Cyrop. 7, 2, 13. Lucian. Hermotim. Vol. Bip. 4. p. 5, in quibus locis, ut saepissime, in genere de futuro tempore dicitur). Simile est „nec dulcia differ *in annum*“ Hor. Epist. 1, 11, 23 ubi Schol. Cruquii: *in aliud tempus*. Saltem ista interpretatio de vario usu *fervendi*, prout res aliqua vel per exiguum vel per longum tempus *ferveat* (ut *ad annum* sit pro *diu*), magnopere jejuna est, neque ullum veterem scriptorem video, qui pro tali loquendi usu testis et exemplum afferatur.

cetur, ut *curro* et *lego*: quod nobis inauditum
 est. Sed non est haec vera comparatio: nam
servit illi est simile *servit*: quam proportio-
 nem sequenti dicere necesse est *servire*, ut *ser-*
 10 *vire*. Prima quoque aliquando positio ex obli-
 quis invenitur, ut memoria repeto convictos a
 me, qui reprehenderant, quod hoc verbo usus
 essem, *pepigi*. nam id quidem dixisse summos
 auctores confitebantur, rationem tamen nega-
 bant permittere: quia prima positio *paciscor*,
 cum haberet naturam patiendi, faceret tem-
 11 pore praeterito *pactus sum*. Nos, praeter

necesse est — ut *servire*. Pro *est*, malit aliquis ex nostro
 more *esset*; innumeris enim veterum locis *esset* contractum fuit
 in *est*. Exempla habes Drakenb. ad Liv. 22, 36, 4. Sed mon-
 net Ruhnkenius ad Vellej. 2, 42 veteres in hisce *Longum est*,
infinitem est, uti fere praesenti indicativi aut imperfecti ejus-
 dem modi. Tale et hic videtur *necesse est*, quod, in genere
 dictum, tamen ad certam conditionem intelligitur, ubi *sequent*
 explicabis: *si quis sequi voluerit*. Quod autem *ut* legitur ante
servire, id vereor ut sit ex vetere libro. Regius et pro eo in-
 veniebat, quod dant etiam Guelf. Voss. 1. 3. Jenf. (tac. Gesn.)
 Si fidem mererent, qui contulerunt Codd., multos quidem ha-
 beremus testes receptae scripturae; multi enim Codd. silentur.
 In Goth. olim erat *et*, sed subterpunctum e eique impositum *u*.
 Puto tamen rectissime emendasse voculam Regium, cum nulla,
 in Codd. scriptura, appareat idonea sententia. cf. ad 1, 4, 9.

convictos. Guelf. *conjunctos*, facillimo et paene necessario
 errore. Goth. correctum habet *convictos ex conjunctos*, quod
 non memorat Gesn. cf. Drakenb. ad Liv. 2, 40, 13 et Epito-
 me l. 68. p. 95.

quod nobis inauditum. Prae-
 lens indicativi sive, quod ajunt,
 thema verbi *servere*, tanquam
 ex tertia conjugatione pronun-
 ciatum, sibi auditum negat,
 neque ullus, puto, scriptor eo
 utitur; infinitivo multi.

non — vera comparatio.
Vera pro recta, justa ut sex-
 centies; et bona observatio
 Quintiliani; quando enim un-
 quam terminatio ista *eruit* per-
 tinuit ad tertiam conjugatio-
 nem?

auctoritatem oratorum atque historicorum, analogia quoque dictum tuebatur. nam cum in XII tabulis legeremus, *Ni ita pagunt*: inveniebamus simile huic, *cadunt*. inde prima positio, etiam si vetustate exoleverat, apparebat, *pago*, ut *cado*: unde non erat dubium sic *pepigi* nos dicere, ut *cecidit*. Sed meminerimus non per omnia duci analogiae posse rationem, cum sibi ipsa plurimis in locis re-
74 pugnet. Quaedam sine dubio conantur eru-

legeremus. Vett. edd. ante Gryphium *legerimus*, non levi latinitatis vitio. Codd., quantum video, recte. *pagunt* et mox *pago*. Guelf. *pacunt* — *paco*. Ita quoque Codd. Bodl. Alm. Voss. 1. 3. et ed. Andr. Accedit propius ad Tabularum ipsarum scripturam, sed obscurior fit analogia, quare ipsum puto Quintilianum non vetustissima illa forma extulisse hoc loco vocabulum, sed alia paulum mollita. Scaurus de orthographia figuram ipsam antiquissimam literae G, similem illi C, in monumentis exaratam, credit fontem erroris, quo pronunciarint *pacunt* male pro *pagunt*. vid. Putsch. p. 2253, ubi pro *Carrutio* lege *Carvilio*, qui primus invexit lit. G. vid. Plut. Qu. R. p. 277. et Villois. in Diatriba p. 167.

Ni ita pagunt. vid. Bachium in Historia jurisprudentiae Romanae p. 26. qui ex Gothofredo ita exprimit hunc locum Tab. I. Num. 3. N I T A P A I C V N T cf. p. 48. Tab. VII. N I C V M E O P A I C I T. vid. Not. Crit.

sine dubio. Hae voces junguntur saepe a nostro ejusque aequalibus eo significato, quo est Francogallorum *sans doute*, cum introducit exceptio, sed quae non esse magni momenti deinde ostendatur, ubi sequuntur particulae *sed*, *autem*, *tamen*, retro spectantes ad illud *sine dubio*; est ergo pro qui-

dem. Ita hic sequenti § *Illi autem* et §. 14 *tamen*. Sic c. 1, 6, 38 „*sine dubio* — *sed*. 2, 15, 6 „*quos sine dubio* ipse „non probat“ quanquam ibi non sequitur corrigens particula, est igitur simpliciter *pro tamen*. 5, 7, 28 „*sine dubio* — „*tamen*.“ 5, 10, 53 *sine dubio* — *sed*. 8, 3, 67 *sine dubio* — *sed*. Aliam prorsus vim habet 1, 10, 12, „*acceptam sine dubio* antiquitus opinionem.“ ubi simpliciter affirmat. Prioris generis locis Gedoynus plerumque recte expressit: „*Il est vrai* — *sans doute* — *à la vérité* — *après tout*.“ Inter-

diti defendere, ut, cum deprehensum est, *lepus* et *lupus* simili positione quantum casibus numerisque dissentiant; ita respondent, non esse paria, quia *lepus* epicoenum sit, *lupus* masculinum: quanquam Varro in eo libro, quo initia urbis Romae enarrat, *lupum feminam* dicit, Ennium Pictoremque Fabium
 15 secutus. Illi autem iidem, cum interrogantur, cur *aper apri*, et *pater patris* faciat? illud nomen simpliciter positum, hoc ad ali-

urbis Romae. Guelf. *Romanae urbis.* cum Goth. (tac. Gesn.) et aliis Codd. et edd. quarum etiam est Venet. Bad. Viart.

lupum fem. Guelf. *lupam.* male. *nomen simpliciter positum.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *simpliciter*, it. Turic.

dum tamen neglexit, v. c. 5, 7, 28 non nullo elegantiae detrimento. Alterum sensum recte tenuit 1, 10, 12 *aparentment.* Prior an apud Cicero- nem, ejusque aequales inveniatur, equidem non dixerim. Vix tamen puto. Idem usus in Declamm. Qu. 3. p. (ed. Bip.) 48 „*Sine dubio — tamen.*“ p. 166 „*sine dubio — sed.*“ p. 171 „*sine dubio — tamen*“ bis. p. 312 „*sine dubio — tamen.*“

Varro — lupum feminam. Qui fragmenta Varronis collegerunt, hunc ejus librum separant ab aliis duobus, qui memorantur hisce titulis: *De vita populi Romani*, *De gente populi Romani*, an satis certa auctoritate, equidem non dixerim, cum nonnisi unus hic locus (sive unum hoc vocabulum a Quintiliano memora-

tum) a diligentibus illis antiquitatis indagatoribus ex eo libro adhuc sit inventus. Veteres quidem in appellandis libris non adeo sunt constantes. Ennii locus est in Annal. I. p. Column. 16. Merula 191. „*Endo tuetur ubi lupu' femina* conspicit amneis.“ Ceterum subit mirari, quare hic ubi, *analogiam* non ubique sequendam esse, est praecepturus Quintilianus, mentionem nullam faciat libri Varronis, praesertim oblato forte ejus nomine, de *Analogia* proprie disputantis, ubi multa contra eam afferuntur. Annnumeratur autem, quidquid superest ejus operis, libris de Lat. ling., quorum facit 7. 8. 9. Sed ne Caesaris quidem de *Analogia* libros memorat h. l. Haussisse tamen inde videtur aliqua cf. mox ad §. 15.

quid esse contendunt. Praeterea quoniam utrumque a Graeco ductum sit, ad eam rationem recurrunt, ut *πατὴρ* *patris*, *πάππου* *apri* faciat. Illa tamen quomodo effugient,¹⁴

quod etiam edd. omnibus (ut Jenf. [tac. Gesn.] et Tarv.) abest, ante Obr., quo in genere miranda (an ridenda) est Capponnerii diligentia observantis, desiderari *simpliciter* in Stephaniana, quasi in ulla alia legatur. Neque Obrechtus in catalogum locorum, a se cum ingenii tum Cod. Argentoratensis ope correctorum, retulit hunc nostrum. Codd. Britannici duo igitur et Alm. ignorare τὸ *simpliciter* sunt putandi, cum ii, qui contulerunt eos, ne in textu quidem ponant hoc adverbium. Voss. tres et Bern. poterant videri receptam defendere, modo eam adhuc in Burmanno cognovissemus accuratorem, sciremusque, ad quod exemplum et ipse et Altmannus, Helvetius, qui Bernensem recensuit, contulerint suos Codd. Nunc similitudo, quae est *Guelferhytani* cum Voss. 1. 3 et Bern., *Gothani* cum Voss. 2, vix relinquit spem inveniendi hujus vocabuli in ullo horum Codd. Unde igitur insinuavit se illud? Equidem non dicam. Assunt tamen Cod. Bodl. et ed. Veneta 1494 dantes *impositum* pro *positum*, in quo credas latere *simpliciter*. Et sane sententia longe melius procedit ascito isto adverbio, quae sine eo ne ulla quidem esse videtur. cf. 3, 5, 8 *simplex ref. ad aliquid*. Cicero quoque *simpliciter* dicit eadem potestate, ut Top. c. 22 *simpl. — comparete*. De Or. 2, 38 *simpliciter — conjuncte*. it. 3, 37. Pomponius in ed. Veneta ad *impositum* haec observat: „Aliter dicitur primigenium aut primitivum.“ sed *primigenium* Varro de L. L. p. 61. longe aliter usurpat.

illud — contendunt. Aper igitur nullo alius rei respectu dicitur, *pater* refertur ad filium, quod profecto invalidum est ad amoliendam anomaliam genitivorum argumentum. Neque scriptura est certa vid. not. Crit. *ad aliquid* expressum est ex Aristotelis in Categoriis *πρὸς τι*. Et sic nomina distinguunt etiam inferioris aevi Grammatici v. c.

Charif. p. Putsch. 129 „Sunt „quaedam nomina — τῶν πρὸς „τι id est *ad aliquid*, quae „non possunt intelligi sola ut „*pater*, mater.“ Prisc. p. 580 „*Ad aliquid* dictum est, quod „sine intellectu illius ad quod „dictum est, proferri non potest, ut filius, servus.“ Isidor. p. Gothofr. 824 „*Ad aliquid* — „ut dexter.“

ut nomina, quamvis feminina, singulari nominativo, *u*, *s*, literis finita, nunquam genitivo casu in *ris* syllaba terminentur; faciat tamen *Venus*, *Veneris*? Item cum *e*, *s*, literis finita, per varios exeant genitivos, nunquam tamen eadem *ris* syllaba terminatos; *Ceres* cogat dici

ut — terminentur. Ita Bodl. Ceteri Codd., quantum video, *terminantur*, et sic pleraeque edd. ut et Gesn. Nostrum receperunt Obr. Capper. et nuper Bipontini. Quomodo autem procedat indicativus, plane ignoro, non enim est ratio τὸν *ut*, qualis modo §. 12 *ut*, *cum — est — respondent.* Neque fatis ipsa hac nostra scriptura acquiesco; abrupta enim est structura: *ut — terminentur; faciat tamen —.* Recte Gallaeus inferi malit *cum* post *ut* (quomodo mox: *cum — exeant — cogat*) quod facile intercidebat inter *ut* et *n.* *in ris syllaba — eadem ris syllaba.* Sic plane, utrobique, Guelf. et Goth. (tac. Gesn. qui ipse priore loco dat *syllabam* cum omnibus paene edd., posteriore inferit *in* ante *ris*.) cum omnibus fere Codd. Neque facile sit inventu exemplum structurae, *in aliquid terminari.* Quod autem altero loco *in* praepositionem ponit, omittit altero, eam levem puto inconstantiam, quae contra omnes Codd. non sit tollenda, cum praesertim contorta sit structura „*eadem in ris syll.*“, Obr. tamen etiam priore loco expansit *in* et *syllaba* scripsit. *varios exeant.* Guelf. *exeunt.* male. Goth. (tac. Gesn.) *exeat*, omittendo lineolam in *a.* *cogat dici.* Guelf. *cogit* ut Alm. qui et *dicere.* Posterius solum expressit Obr. non ex Alm. quem ignorabat. Turic. *cogit diceris*, omittens τὸ *Cereris*.

illa — ut — terminentur; faciat. *Ut* pendet ab *illa*, non ab *effugient*, et intelligendum *illa*, quae sunt ejusmodi, *ut —.* Sic modo §. 13. „*eam rationem — ut faciat.*“ vid. not. Crit. Quod autem negat ullum in *us* nomen femininum terminari syllaba *ris*, immemor erat *telluris*: quanquam alijs hoc est generis. Gedoynus, Turnebum male secutus, dedit *eris* pro *ris*, ne videlicet posset

telluris exemplum opponi. Sed agit Qu. de *una* syllaba, non de *duabus.*

cogat dici. Contorta locutio. Sed vidimus jam alibi ipsis rebus tribui, quod circa eas sit cf. 1, 2, 26 *elementa*, 1, 6, 4 *debere*, et quodammodo 1, 5, 62 *fecit genitivus*, et mox §. 15 *analogia confitetur.* Proprium, novum tamen et ipsum, erat *velit*; pro eo, quoniam fortiori opus erat, posuit

Cereris? Quid vero? quae tota positionis¹⁵ ejusdem, in diversos flexus exeunt? cum *Alba* faciat *Albanos* et *Albenses*, *Volo volui* et *volavi*. Nam praeterito quidem tempore varie formari verba, prima persona litera *o* terminata, ipsa analogia confitetur. Siquidem facit *cado cecidi*, *spondeo sponondi*, *pingo pinxi*,⁷⁵ *lego legi*, *pono posui*, *frango fregi*, *laudo laudavi*. Non enim, cum primum fingeren-¹⁶ tur homines, *analogia* demissa coelo formam loquendi dedit: sed inventa est, postquam loquebantur, et notatum in sermone, quid quoque modo caderet. itaque non ratione ni-

Quid vero. Hoc quod pro *qui vero* coniecit Regius est in Gothi. et multis sane Codd. qui non diserte memorantur. Guelf. *qui*, male. *prima persona.* Malim *positione*. Sed Codd. non addicunt. *quid quoque modo.* Sic Guelf. Regius *que* in *quoque* abrafit, quem plerique editores, et inter hos Gesnerus, sunt secuti. Nihil tamen opus a Codd. paene omnium et edd. veterum scriptura recedere. *Quoque* dictum est pro *quocunque tandem*, certo *quodam*, unde fortasse non contemnendum, quod dat Voss. 1., *quoquo*, nisi forte est a mero errore.

cogat. Qui pro *dici* dant *dicerere*, (vid. not. Crit.) intelligunt *nos*, *homines*; in recepta intelligendum *se*, vel impersonaliter accipiendum *dici*, quod puto praestare. Neque quidquam puto sollicitandum in scriptura, ne id quidem, ut legatur *cogatur*, quae foret lenissima mutatio.

Quid vero? quae. De hac structura vid. ad 1, 4, 16 *Quid* — *filites*. Perperam igitur Obrechtus dedit: *Quid vero quod.*

positionis. h. e. thematis cf. ad 1, 5, 51 *inconveniens positio*.

Alba — Albenses. vid. Varro-
nem de L. L. l. 7. p. 112 „Cum
duae sint Albae, ab una „dicuntur
Albani, ab altera „*Albenses*.“
ad quem locum lege notam Popnae.
Loca Varro-
nis gemina sunt p. 117 ubi
recte suspicantur VV. DD. de-
esse aliquid, et 163, ubi com-
parat *Romanus* et *Capuanus*.

quid quoque modo. vid. not. Crit.

titur, sed exemplo; nec lex est loquendi, sed observatio, ut ipsam *analogiam* nulla res alia
 17 fecerit, quam consuetudo. Inhaerent tamen quidam molestissima diligentiae perversitate, ut *audaciter* potius dicant, quam *audacter*, licet omnes oratores aliud sequantur; et *emincavit*, non *emincuit*, et *conire*, non *coire*. His permittamus et *audivisse*, et *scivisse*, et *tribunale*, et *faciliter*, dicere. *frugalis* quoque sit apud illos, non *frugi*: nam quo alio modo
 18 fiat *frugalitas*? *Idem centum millia num-*

Etiam Obr. restituit *quoque* ut et Lochm. Progr. 1789. Atamen nescio quo modo facilius videretur oratio, si esset: *quo quidque modo*. cf. tamen Cort. ad Sall. Cat. 23, 4. et Jug. 60, 7. *faciliter dicere*. Guelf. posterius omittit, non proletaria profecto scriptura. *fiat*. Guelf. *fiet*.

Inhaerent, nimirum *analogiae*, de qua cum maxime agit. cf. mox §. 20.

audaciter — omnes oratores. vide de hujus vocis scriptura VV. DD. ad Liv. 22, 25, 10 in primis Dukerum. item ad 40, 55, 7. apud Drakenborchum.

audivisse autem et *scivisse*, nisi libri nostri magnopere corrupti sunt, non paucis locis scriptores dixerunt. Fortasse igitur Qu. eos solummodo improbavit, qui unice ita loqui juberent. Nam Cic. Orat. c. 47 docet „et plenum verbum „recte dici et imminutum usitate.“

frugalis — *frugalitas*. Tam superstitionis analogiae defensores profecto magnopere averfabantur usum plane contrarium regulae, quo dicimus homines

frugi, Pisonem *frugi*. Neque tamen omnino spernendum vocabulum *frugalis*, quo non semel usi sunt optimi scriptores, in comparativo saltem et superlativo gradu; nam, qui positivo uteretur, mihi quidem nondum est inventus, nisi forte Appulejus, sed significatu peculiari, et Isidorus Hispalensis. Apud Varronem de L. L. l. 7. p. 125. mendum esse suspicor, ubi de eadem agit voce, et legendum quidem pro *frugalissimus*, *frugalissima* sic: *frugissimus*, *frugissima*, ut et paulo ante *pauperissimus*, *pauperissima* pro *pauperrimus*, *pauperrima*, quod inspicienti locum fortasse persuadebo. Etiam apud Cic. Tulcul. 3, 8 *frugalis* nulla mentio, dum operose *frugalitatis* arbitrum exponit,

num, et *fidem Deum*, ostendant duplices soloecismos esse, quando et casum mutant, et numerum: nesciebamus enim, ac non consuetudini et decori serviebamus, sicut in plurimis, quae Tullius in Oratore divine, ut omnia, exequitur. Sed Augustus quoque¹⁹ in epistolis ad C. Caesarem scriptis emendat, quod is *calidum* dicere, quam *caldum* malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, et, ut ipse Graeco verbo significavit, *περὶ λέγον*. Atqui hanc quidam *ὁρθεόπειαν*²⁰

duplices soloecismos. Goth. (tac. Gesn.) inserit inter haec quoque cum omnibus fere Codd. et vet. edd. Guelf. inf. *quidem*.

repetitque vocem a *fruge*, et adjectivum ejus *frugi* esse significat, cui Graecorum non quidem *χρησιμος* respondeat, sed *σώφρων*. *Frugalissimum* tamen non semel dicit Cicero, ut Verr. 3, 4 et ad Attic. 1, 16. sensu quidem manifeste tali, qui sit summus a positivo illo *frugi*. Quod autem Quintilianus, cum irrisione, tangit etymon *frugalitatis*, quasi aliud nullum esse possit, nisi *frugalis*, in eo miror graduum illorum, *frugalior*, *frugalissimus*, non meminisse, quos aequae usitatos debet agnoscere ac substantivum, *frugalitatem*. Irridet Qu. eos, qui utique omnium verborum etymon inveniri debere sibi persuadent, et ipsi originem aliquam fingere malunt, quam consueto acquiescere. cf. mox §. 29.

nummum — *Deum*. cf. Varro

p. 149. „In ipseis vocabuleis, „ubi additur certus numerus, „aliter atque in reliqueis dicitur — mille *denarium* cet.“ it. Cic. Orat. c. 46. integrum. *nesciebamus*. „Elegans ironia, qua significat se haec „optime nosse.“ Regius, eleganter et ipse. Iniminnitur autem haec elegantia si non post ac tollimus cum Gronovio de Pec. vet. p. 41. quem et Lochmannus reprehendit. Progr. 1789.

in epistolis ad C. Caesarem. Is est Cajus, Agrippae filius, Augusti nepos, ab ipso cum fratre Lucio adoptatus, ad quem scriptae Augusti epistolae intercederunt, nisi quod elegans et affectus plenum earum specimen servavit Gellius 15, 7. *odiosum* eodem, quo hic, significatu vide ap. Cic. de Or. 3, 15 extr. et Verr. Act. 1. c. 12

solam putant, quam ego minime excludo. Quid enim tam necessarium, quam recta locutio? Immo inhaerendum ei iudico, quoad licet; diu etiam mutantibus repugnandum: sed abolita atque abrogata retinere, insolentiae cuiusdam est, et frivolae in parvis jactantiae. ²¹ Multum enim literatus, qui sine aspiratione et producta secunda syllaba salutavit (*avere* est enim), et *calefacere* dixerit potius,

recta locutio. Guelf. et Turic. *certa elocutio.* Fortasse in exemplo inveniebat librarius *certa est locutio.* *Certa* plerique Codd. et edd. vett. Goth. tamen *recta*, cum quo Voss. 2. *facere* puto. Confusioni autem obnoxia in MSS. haec *certa* et *recta*, vid. Drakenb. ad Liv. 40, 15, 2. *salutavit.* In hoc consentiunt omnes Codd. praeter Voss. 1. dactylum *salutant.* Obr. (an ex Cod. Argentoratensi?) dedit *salutarit*, quod potest necessarium videri, ob sequens *dixerit.* Neque tamen contra Codd. obsequar Obrechtio. Vossiani scriptura, si abesset *n* (*salutat*) prae omnibus placeret. Nunc *salutavit* aut *σοφίστως* accipiendum de re saepius facta (cf. 8, 5, 30 *aptavit*), aut, quod malim, intelligitur certus homo, quem ita *salutasse* in ore multorum fuerit, cum scriberet Qu. *Dixerit* deinceps potentiali modo dicitur *εἶποι ἄν,*

avere est enim. Ita Guelf. et Turic. Reposui Codd. plerumque, multarumque edd. vett. scripturam. Neque obstat contrariorum Codd., *avete* (quod et Gesn. dedit) praefertentium, auctoritas, in tam proclivi errore. Recepta, quae *est enim* parenthesis, et *avete* salutem illam ipsam, facit, eo maxime laborat, quod, praeter omnem expectationem, plurali numero salutantem inducit istum *multum literatum.* Cum de salutandi verbo agitur, nemo sane Romanus aliud quidquam cogitat, nisi notum illud suum et

ubi *assiduum* fortasse delendum, tanquam *odiosi* glossa. etiam Gellius 3, 19 *molestae atque odiose.*

quam — minime excludo. *Quam* refer ad *ὀρθόδοξον* in genere, non ad *hanc.* Eam enim certissime excludit.

salutavit. h. e. Dixit occur-

renti *avē*, non *havē*, quod erat in usu, etsi vitiosum. vid. not. Crit.

avere est enim. Explicationem pete ad 1, 5, 13 *sive est assentior.* Eam verbi substantivi potestatem habes §. 22 „quia „*sit* rob.“ et 23 „quia *esset* eb.“ cf. et 1, 4, 11 „quod *li est.*“

quam quod dicimus, et *conservavisse*: his ad-
 77 jiciat *face*, et *dice*, et similia. Recta est haec 22
 via: quis negat? sed adjacet et mollior, et
 magis trita. Ego tamen non alio magis angor,
 quam quod obliquis casibus ducti etiam pri-
 mas sibi positiones non invenire, sed mutare
 permittunt: ut cum *ebur* et *robur*, ita dicta
 ac scripta summis auctoribus, in *o* literam se-
 cundae syllabae transferunt; quia sit *roboris*

trahitium *have*, quod plane in synonymum ipsius *salutis* abiit.
 Neque est ex consuetudine veterum, ipsiusque adeo Quintiliani,
 exemplum, satis demonstratum verbis, diserte etiam adjicere,
 quo in genere non semel nostrum morem obtruserunt ei inter-
 pretes cf. v. c. 1, 4, 26 τῶ δόσι. 1, 4, 9 signa aspirationis.
 Secundam syllabam autem recte potuit dicere, quanquam ea
 erat eadem ultima, ut mox in *robur* §. 22. et 1, 7, 3. *pulus*.
 Exemplum correptae ultimae in *ave*, sive *have*, (quod non est
 durius quam *cave* Hor. Epist. 1, 13, 19. et aliquoties in Satt.)
 habes Ovid. Amor. 2, 6, 62 ubi I. H. Vossius poeta poetam
 optime divinavit, ut et totam elegiam exprellit. Vermischte
 Gedichte, Bd. 2. p. 104 seqq. *calescere*. Ita Guelf.
 et omnes Codd. praeter Alm. qui cum vett. edd. dat *calescere*,
 male sane, cum mox demum tangatur illud *face* pro *fac*.

magis trita. Guelf. *magistra* cum Voss. 3. Bern. Ioann. quod
 probat, praeter Gebhard. in Crepundd., etiam Salmastius Exerc.
 Plin. p. 339. ut sit pro *regia*. Sed defendunt sat multi receptam.
scripta summis. Guelf. inserit *in*, cum multis Codd., male
 profecto, et sunt sane Codd. rectae scripturae vindices.

quam quod dicimus. Nimi-
 rum *calescere*, extrusa *e*.

his adjiciat face. Sic sole-
 mus fere stolidis insigniorem
 et justam quasi optare demen-
 tiam. Hujusmodi est Virgilia-
 num illud: „Qui Bavium non
 „odit, amet tua carmina Mae-
 „vi.“ Eclog. 3, 90.

cum ebur — transferunt.
 Etiam hic verba finguntur ea

facere, quae patiuntur revera
 cf. ad 1, 6, 14 cogat dici.
 Quod mox subjicitur, *quia sit*
 — *servent* id duriusculum est,
 quia conjunctivus, alienae ar-
 gumentationis index (cf. ad 1,
 5, 40 *cadant*), facit, ut ipsa
 haec vocabula, *ebur* et *robur*,
 tanquam deliberantia et causas
 agendi explorantia, listantur
 legenti. Charisius p. 17. re-

et *eboris*, *sulfur* autem et *guttur*, *u* literam in genitivo servent: ideoque etiam *jecur* et ²³*femur* controversiam fecerunt. quod non minus est licentiosum, quam si *sulfuri* et *gutturi* subjicerent in genitivo literam *o* mediam, quia esset *eboris* et *roboris*: sicut Antonius Gniphio, qui *robur* quidem et *ebur*, atque etiam *marmor* fatetur esse: verum fieri vult ²⁴ex his *robura*, *ebura*, *marmura*. Quod si animadverterent literarum affinitatem, scirent

controversiam, Ita Guelf. et omnes, puto Codd. Gesn. ex Jenfoniana, cui accedit Loc., dedit *controversum*. Sic *jecur* et *femur* fiunt accusativi, subjectumque sententiae sunt homines, qui sane in eo, quod statim sequitur, *subjicerent*, sunt intelligendi. Praeter obstantem Codd. auctoritatem, in hac ratione displicet quod *controversum* singulari numero dicitur, non *controversa* plurali, ob duo vocabula, ad quae refertur. Burm. in ed. Locat. legi narrat: *controversum et fec.* Equidem in Locat. invenio *controversum fec.* Illud autem *controversum et fec.* in Rusc., repetitione Locatellianae. Cum primum offenderem in hoc loco, succurrit paulo ante mutare *ita* in *sint*, quo modo in neutra sententia agunt vocabula ipsa, sed homines soli. Neque tamen ea mutatio necessaria, in more Quintiliani, exemplis sat confirmato, personas imponendi ipsis rebus et vocabulis, ob quem ipsum *controversiam* verioremi credo scripturam quam *controversum*. Edd. quidem nulla, praeter Gesnerianam et quas retuli duas, posterius dat.

ceuset *robor* inter *marmor* et *aequor*. Agroetius p. 2269 et Beda 2344 distinguunt *robur* virtutem, et *robor* arborem. Caper p. 2248 *ebor* scribi vetat, quia *ebur* nomen sit.

subjicerent — *literam o*. *Subjicere* hic est pro *substituere*, *sufficere* ut 6, 3, 14 *subjicitur pro eo* — *aliud mordacius*. *Subjiceretur* nimirum in hac ratione *o* pro *u*.

Antonius Gniphio, natione Gallus, clarus Grammaticus et rhetor, cujus scholam magnos viros in hisque ipsum Cicronem jam praetorem frequentasse ajunt. Reliquit duo de Latino sermone volumina. vide de eo Suet. de Gramm. c. 7. et Macrobian. Saturn. 3, 12.

literarum affinitatem — *supra*. De erroribus ex ignorata literarum affinitate egit 1, 4.

fic ab eo, quod est *robur*, *roboris* fieri, quomodo ab eo, quod est *miles*, *limes*, *militis*, *limitis*; *judex*, *vindex*, *judicis*, *vindicis*; et quae supra jam attigi. Quid? non similes²⁵ quoque (ut dicebam) positiones, in longe diversas figuras per obliquos casus exeunt? ut *virgo*, *Juno*; *fusus*, *lufus*; *cuspis*, *puppis*, et mille alia? cum illud etiam accidat, ut quaedam pluraliter non dicantur; quaedam contra singulari numero, quaedam casibus careant; quaedam a primis statim positionibus tota mutantur, ut *Jupiter*. Quod verbis²⁶ etiam accidit, ut *fero*, *tuli*, cujus praeteritum perfectum, et ulterius non invenitur.
 78 Nec plurimum refert, nulla haec, an praedura sint. Nam quid *progenies* genitivo fin-

non similes quoque. Guelf. vero *similes quod*, cum Voss. 1. et Bern. Placeret, si *quod* esset ante *similes*. *fero*, *tuli*. Guelf. transponit *tuli fero*. *nulla* — an *praedura*. Alienissima hoc loco et molestissima est Regii *regius*, nulla de conjectura mutantis in *mollia*, quod legi in Veneta narrat Gibl. Equidem oculis meis credo, dare eam cum ceteris *nulla*. Non igitur, quod ait Ernestus Bibl. Fabric. lat. Vol. 2. p. 269, omnes correctiones Regii Veneta recepit, quod ne in aliis quidem locis animadverti. Quare tam inanem Regii notam reperierit Burm., qui sat multas ejusdem alias suppressit, plane non assequor.

12. 13. Eo igitur respicit *supra*. carent verba quibusdam formis, ut *tuli*, cujus ultra praeteritum perfectum nullum tempus invenitur. *Cujus* igitur ad solum *tuli* spectat, ad *fero* non item. Fateor tamen inesse aliquam scabritiem extremis illis: *et ulterius non invenitur*. Quod hujus sententiae
ut dicebam, modo §. 12 et 15.
ut fero, tuli, — *invenitur*. Videtur hoc exemplo duplicem anomaliam voluisse ostendere, qua et statim mutantur flexiones, ut a *fero* fit *tuli*, et

gulari, quid plurali *spes* faciet? Quomodo autem *quire* et *ruere*, vel in praeterita patienti modo, vel in participia transibunt? Quid de aliis dicam, cum *senatus senatus senatui*, an *senatus senati senato* faciat, incertum sit?

spes. Jenfon. Locat. et Rusc. *species*, quem Badius putat errorem typographi, sed ostendit nota Regii vere ita lectum esse, quoniam locum Cic. affert, de quo vid. not. exeg.

quire et ruere. Ita Guelf. cum majori Codd. parte. Habet tamen etiam Voss. 2. et Goth. ut et plerarumque edd. vett. scriptura, *quire et ire*, quo se commendat. Ea enim solent etiam a Putschianis Grammaticis jungi verba, cum exponitur eorum anomalia. Et *iens* participium poterat designari a Quintiliano, quod inveniri negat Phocas p. Putsch. 1719. sed afferuntur in contrarium exempla ipsius Ciceronis. Pendet tamen haec disputatio etiam inde, utrum praeferas, *patiendi* an *faciendi* modo. Nam et hoc est in quibusdam edd. (quarum est et Gryph. 1544) in Cod. quidem, quod sciam, nullo; neque vera magnopere videtur haec scriptura, sed posset tum intelligi *quivi*, et *iens*, quorum prius etiam a Grammaticis memoratur. Praeterea quaeri potest, utrum Qu. voluerit intelligi de iis flexionibus, quae nullae essent, an de iis, quae *praedurae*. Si enim posteriores modo designavit, non est quod miremur etiam has ipsas formas, quas improbet Qu., apud quosdam scriptores inveniri.

senatus — senato. Bern. *senatus senatui an senatus.* Haec

est subjectum? Malim *nil pro non.* An *ulterius* est nomen adjectivum, non adverbium? Gedoyuus vertendo mutilavit locum.

plurali spes. De voce simili *species* eadem fere dicit Cic. Topic. c. 7. Neque tamen necesse est, ut eo respexerit, et ipse quoque de voce *species* egerit Qu. Charif. p. Putsch. 18. et Diomed. p. 281. observant, feminina quintae declinationis in genitivo plurali carere litera *r* et facere *specieum* cet., consuetudinem tamen efferre *spe-*

cierum. Illud apud scriptores vix invenias.

quire et ruere. Verisimillimum est, cogitasse Quintilianum de istis: *rutus sum* et *quiens*, quae vix possent dici. Etsi *quitum* etiam potuit tanquam insolens respuere et obsoletum. Legitur enim apud Comicos fere solos. Quod *ruta caesa* dicuntur, id quidem non tollit, quod de praeterito passivi docet Qu. vid. tamen not. Crit.

senatus — senato. Veteres Grammatici (p. Putsch. 10 et

Quare mihi non inuenuste dici videtur, aliud esse *Latine*, aliud *Grammatice* loqui. Ac de²⁸ *analogia* vel *nimum*. *Etymologia*, quae verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est *notatio*, quia nomen ejus apud Aristotelem invenitur *σύμβολον*, quod est *nota*: nam verbum ex verbo, ductum id est *veriloquium*, ipse Cicero, qui finxit, reformidat. Sunt, qui vim potius intuiti, *originationem* vocent.

scriptura, levi mutatione, fiat commodissima hunc in modum: *Senatus senati an senatus*, extruso uno U. Prope accedit Guelf. *senatus senatu senati an senatui*. Facillima correctio pro *senatu*, *senatus*, pro *senatui*, itidem *senatus*. ubi tamen etiam *senatus* initio est delendum. Sic eam quoque vitamus difficultatem, quod *senatus*, nominativus, iterum comparet in altera sententia, quo turbatur structura. Quod enim agnoscas subjectum ad *faciat* si *senatus* nominativus bis legitur? Si semel priore loco, expedita est sententia. De dativo, qui in hac ratione nullus est, egi in not. exeg. Codd. Voss. 1. 3. dant scripturas facile ad nostram deducendas. Ceteri, ut Goth., videntur cum edd. omnibus conspirare, quare textum sollicitare non sum ausus.

Ac — nimum. Guelf. cum plerisque Codd. *Haec* pro *ac*, et *vel* ante *nim*. omittit. Venet. non *ac* dat (ut narrat Gibf.) sed *haec*. *vel* multi omittunt Codd. Esse tamen videntur, qui seruent et plane est necessarium. *verb. ex verb.* Ita Codd. et edd. vet., recentiores pro *ex* dant *e*, Gesnerus a typographi sane errore, quem propagarunt Bipontini. Apud Cic. ipsum *ex* legitur. *finxit*. Guelf. *diffinit*. mire.

vocent. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *vocant*. cum Voss. omn.

712.) quartae declinationis vocabula etiam ad secundam antiquitus accommodata narrant. Neque tamen memini qui scriberet *Senato*, dativo; cum *Senati*, genitivo, frequens sit apud Sallustium. vid. not. Crit.

a Cicerone — apud Aristot. — *veriloquium*. Cic. Top. c. 8.

ubi haec disputat citat ipse Aristotelem, cujus locus est in libro *περί ἑρμηνείας* c. 2. §. 3 (Buhl. p. 16. Vol. 2.) τὸ δὲ κατὰ συνθήκην (λέγω), ὅτι φύσει τῶν ὀνομάτων οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἔταν γίνηται σύμβολον. et alibi in eodem libro. *verb. ex verbo* ipse Cicero dixit, h. e. κατὰ πόδα μεταφρασθέν.

29 Haec habet aliquando usum necessarium, quoties interpretatione res, de qua quaeritur, eget: ut cum M. Coelius se esse hominem frugi vult probare, non quia abstinens fit (nam id ne mentiri quidem poterat) sed quia utilis multis, id est, fructuosus, unde fit dicta *frugalitas*. Ideoque in definitionibus
 30 assignatur etymologiae locus. Nonnunquam etiam barbara ab emendatis conatur discernere, ut cum *Triquetram* dici Siciliam, an *Triquedram*; *meridiem*, an *medidiem* oporteat, quaeritur, aliaque, quae consuetudini ser-
 31 viunt. Continet autem in se multam eruditionem, sive illa ex Graecis orta tractemus, quae sunt plurima, praecipueque *Aeolica* ra-

aliaque — serviunt. Guelf. *alia quaeque —*. Goth. *aliquando consuetudini servit.* et sic vett. edd. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Bad. it. Alm. Bodl. Turic. sed subijuncta etiam recepta. sensu non contemnendo, ubi opponuntur *nonnunquam conatur discernere* et *aliquando servit* h. e. praegravatur, obruitur. Praestare tamen videtur recepta.

M. Coelius — ne mentiri quidem. Qua occasione, et in qua oratione haec ita argutus sit Coelius, proditum a scriptoribus non invenio. Moribus eum fuisse non magno-pere sanctis ipse, qui defendit oratione, Cicero significat. Legent cum fructu tirones brevem de hoc Coelio commentarium a Paulo Manutio praemissum interpretationi epistolarum Coelii, quae efficiunt octavum Epistolarum Ciceronis ad Diverfos librum. in ed. Graev. V. 1. p. 367 seqq.

Triquedram. Ab *τρίγων* sane. An a *quadra*?

meridiem. cf. Varr. de L. L. l. 5. p. 52. et Cic. Orat. c. 47. Prisc. p. 656. Velius Long. p. 2232.

aliaque — serviunt. h. e. in quibus consuetudo oblitteravit etymon. vid. not. Crit.

Aeolica — declinata i. e. deflexa et mutata a communi Graecorum forma. ita mox iterum *declinata* §. 32. De hac Romanae linguae, cum Aeolica, cognatione docte agit Fosterus „on Accent“ p. 92 seqq.

tionem (cui est sermo noster simillimus) declinata: sive ex historiarum veterum notitia, nomina hominum, locorum, gentium, urbium requiramus, unde *Bruti*, *Publicolae*, *Pici*? cur *Latium*, *Italia*, *Beneventum*? quae *Capitolium*, collem *Quirinalem*, et *Argiletum* appellandi ratio? Jam illa minora, in quibus maxime studiosi ejus rei fatigantur, qui verba paulum declinata, varie et multipliciter ad veritatem reducunt, aut correptis aut

Pici. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *pithici*. Neque ullus Codex diferte assertur pro recepta. Ioann. (qui tamen h. l. potest esse mutilus) et Alm. silentur, ut possis sperare eos receptae cognitores et vindices. Turic. sic: *Brutii et Pythici. Publicolae. Pithici* dant omnes vett. edd. praeter Badium, cujus nota sit probabile, ipsum de conjectura dedisse *Pici*. Ea vera videtur scriptura. „*Pithici* unde dicantur non memini me legisse“ ajunt totidem verbis et Pomponius Laetus et Regius. Neque ego. Nam de *pithecis* (τοῖς πιθήκῃσι) unde dictam narrat Ovidius insulam Pitheciusas (Metam. 14, 90. cf. VV. DD. ad Hesych. voce *Ἀργίως*.) cogitare, alienum fortasse fuerit.

Ruhnkenio moderatore defendit Schardamus Leidae anno 1776 hanc thesin: „Latina lingua est dialectus linguae „Graecae.“ vid. dissertat. de Longino.

Bruti — *Argiletum*. Non est nostrum horum nominum originem enarrare. Consulenda sunt Lexica. quae ad varios ablegabunt auctores, ut Varonem, Gellium, Festum, Servium, Virgilium, Ovidium, Livium. Varronis editio Bipontina magnam studiosae juventuti utilitatem praestaret, si adjectus esset index. Nunc consulendus Gothofredi index

in Auctoribus Linguae Latinae. In nomine *Argileti*, etsi Virgilii auctoritas repugnat (Aen. 8, 345. 46. ubi vide Servium), *argillam* potius agnosceremus quam *letum Argi*, conferemusque Athenarum Ceramicos et Lutetiae vicum tegularum (*tuileries*, quo vocabulo Ceramicum reddere solet Bartholomaeus in Anacharside vid. cap. 12.).

ad veritatem. Eodem vocabulo *ἔτυμον* designat Cicero Orat. c. 48. „consule *veritatem*, „reprehendet: refer ad aures, „probabunt.“

porrectis, aut adjectis aut detractis, aut permutatis literis syllabisve. Inde pravis ingeniis ad foedissima usque ludibria dilabuntur. Sit enim *Consul* a consulendo, vel a iudicando; nam et hoc *consulere* veteres appellaverunt; unde adhuc remanet illud, *Rogat, boni con-*
 33 *fulas*, id est, bonum iudices: *Senatui* nomen dederit aetas; nam iidem *Patres* sunt: et *Rex, rector* et alia plurima indubitata: nec abnuerim *tegulae, regulaeque*, et similia his, rationem: jam sit et *classis* a calando, et
 34 *lepus levipes, et vulpes volipes*: etiamne a con-

dilabuntur. Guelf. *labuntur* cum quibusdam. Malim *de-*
labuntur. Sit enim. Ita et Guelf. nisi quod *Sic* pro *Sit*,

frequenti in Codd. errore. cf. not. exeg. ad 1, 5, 49 *hic aut ille*. Tuentur nostram scripturam praeter memoratos Gesnero Codd. etiam Alm. Turic. et edd. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Quod in prava lectione pro *vel* scripserunt an post *Badium*, id de mera, ut opinor, conjectura fecerunt.

etiamne a contrariis. Guelf. post *etiamne* inserit haec: *interpretatione rectam sequendam improbandam contrariam*, quae verba, levi fluctuatione, plurimi exhibent Codd. Edd. autem vett. fere omnes, nisi quod *Badius* omisit. Rectissime

porrectis. Sic exquisitè dici pro *productis* observat Ruhnkenius ad Rutil. Lup. p. 12. afferens nostrum locum cf. 1, 7, 14.

pravis ingeniis, i. e. pravitate ingeniorum. Nihil enim opus mutatione qualem tentari video.

consulendo vel iudicando. Aliam *consulis* originem tradit Varro p. 24 et 242. De *consule* pro *iudice* vid. Liv. 3, 55, 12 ad eumque Drakenb. An-

tiquam *consulendi* vim vid. et apud Fesium in *consulas*.

tegulae regulaeque. Horum vocabulorum a *tegendo* et *regendo* originem dubiam facere poterat primae syllabae diversa quantitas.

lepus — vulpes. De omnibus hisce etymis consulenda Lexica. Id tamen animadvertendum hic, errare eos, qui cum Vossio in Etymologico, voce *lepus*, putent displicuisse Quintiliano hasce *leporem* et *vulpem* repetendi rationes.

trariis aliqua sinemus trahi? ut *lucus*, quia, umbra opacus, parum *luceat*? et *ludus*, quia sit longissime ab *lusu*? et *Ditis*, quia minime

suspicatus erat Regius, notam eruditi cujusdam marginalem ab imperitis contextui sensuum fuisse insertam. Absunt autem haec verba a Codice Vallensi, ut refert Badius, item a Gothano. Silentium eorum, qui contulerunt, etiam Voss. omnes, Bernensem, Ioannensem iis carere significat. Illi tamen ego non nisi de Voss. 2. et Ioannensi crediderim. Voss. 1. 3 et Bern. nimis cum Guelf. solent facere. Turic. omittit τοῖς et — *volipes* inserit spuria ista. Gryphius, quique eo sunt recentiores constanter videntur omisisse alienissimam sententiam, neque erat, cur Obrechtus quasi postliminio eam restitueret; si maxime in Argentoratensi suo inveniebat. Immutavit tamen ille magnopere, de conjectura, opinor. Libuit hoc paulo copiosius exponere, ut tirones haberent manifestum glossae longioris exemplum, discerentque etiam Codicibus diffidere, cum nimis absurda praefereunt. cf. not. Crit. ad 1, 5, 29 *quia* — *alias rectum est.* ab *lusu*. Guelf. et Turic. a *lusu*. Goth. (tac. Gesn.) ab *usu*, cum Voss. 1. 3. *Ditis*. Ita Guelf. et Turic. cum plurimis Codd. et edd. vett. Sic argumentatio a divitiis petita melius procedit, quam in vulgata, quae etiam apud Gesnerum, *Dis*. sicut et Valerii Flacci 2, 296 *dite solum* facilius deducas a tali masculino. Docet autem formam insolentioveram Servius ad Aeneid. 6, 275. Et pauca sane loca apud optimos scriptores ubi nominativus legatur; Aufonius quidem aliquoties *Dis* in carmine, sed et *dis*, pro *dives* appellativo, apud Terent. Adelph. 5, 1, 8. Cf. VV. DD. ad Petron. c. 120. ubi *Ditis pater* recto casu in versu.

Oriebatur autem ille error, ex falsa constitutione praecedentis sententiae, ubi legebant *Sitne* — an pro *Sit enim* — vel, ut apparet Etym. Voss. voce *Consul.* cf. not. Crit. ad §. 32. *Sit enim*. Varro de L. L. p. 29. prius etymon recte rejicit, posterius male probat. cf. et Gell. 1, 18.

lucus. In proverbium abiit haec etymologiae ratio. Aequemirabilem paene probat Varro

de L. L. p. 8. ubi *caelum a celando*, „quod apertum est.“ De ipso etymo vide Lexica.

ludus. Intelligendus igitur h. l. aut gladiatorius aut literarius ludus. Qui hoc etymon, praeter Qu., referret, adhuc neminem inveni.

Ditis — *dives*. vid. not. Crit. Ab ipsis contra divitiis nomen repetit Cicero de Nat. Deor. 2, 29. qui confert Graecorum Πλούτωνα. Et bonis sane argu-

dives? etiamne *hominem* appellari, quia sit *humo* natus? (quasi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen imposuerint terrae, quam sibi) 35 et *verba* ab aëre verberato? Pergamus: sic

mentis Spanhemius ad Arist. Plutum 727. ostendit, confuisse interdum veteres utrumque Pluti et Plutonis nomen. vid. et Platonem in Cratylo p. Steph. 403. A.

hominem — *humo*. Hanc etymologiam Vossius in Etymologico, voce *homo*, Varroni tribuit, non indicato tamen libro, aut fragmento, ubi legatur. Alii quoque, qui de ea agunt, Varronianam solent dicere. Meorum vero amicorum, meaque ipsius industria frustra insumta fuit in loco Varronis inveniendō; et jam in eo legi prorsus despero. Accedit, quod Qu., mox (§. 37.) Varronis mentionem faciens cum reprehensione, eidem non assignat hoc *hominis* etymon, neque priorum ullum est apud Varronem. Videtur ergo tempore Quintiliani in ore hominum versatum hoc etymon (legitur etiam apud Isidorum p. Gothofr. 1089.) et recentiorum esse error, a Varrone repetentium. Jam qui reputaverit parem rationem in Hebraico *Adam*, *Adama*, contuleritque Hebraicum *dam*, sanguis, in quo itidem, sicuti in terra, *adama*, est ruboris significatio, pro quoque apud Grae-

cos invenitur *αἷμα*, simili fortasse literarum d et h permutatione, quo accedit, quod a *χαμηλὸς* est aliud *χθαρμαλὸς* *humilis*, et ipsa *χθών*, quo minus otiosam putes literam θ; qui haec, inquam, omnia secum reputaverit, contuleritque adjectivum *humanus*, is fortasse non tantopere abhorrebit ab hoc etymo. Fuit haec variarum gentium in una re appellanda similitudo mihi demonstrata a Buttmano V. C. qui ubi sua de linguarum cognatione cogitata, largissima exemplorum copia innixa et superstitioso Hebraicae antiquitatis studio (quo olim VV. DD. solebant esse infecti et occaecati) vacua, cum eruditis communicaverit, gratiam fortasse inibit ab iis, qui opinionum novitatis et antiquitatis pariter securi, veritatem unam sectantur.

ante — *terrae* — *quam sibi*. Quare *ἐπιχθονίους* Graeci dixerunt? Sed contra Quintilianum disputare, non attinet.

verba — *verbera*. Quam frequens et usitata Grammaticis fuerit tam mira etymologia, docebit Vossius in Etymologico. Et loca habes apud Gothofr. p. 826 ubi tamen cum hac nostra conjungitur *versandi*

8. perveniamus eousque, ut *stella*, luminis *stilla* credatur: cujus etymologiae auctorem, clarum sane in literis, nominare ea parte, qua a me reprehenditur, inhumanum est. Qui³⁶ vero talia libris complexi sunt, nomina sua ipsi inscripserunt, ingenioseque sibi visus est Cajus Granius *coelibes* dicere, veluti *coelites*,

inhumanum est. Cogitanti de mutatione τὸν *est* in *esset* obstat Ruhkenius cf. not. Crit. ad 1, 6, 9. Fuerit tamen hic fortasse magis ferenda mutatio. *sibi visus.* Guelf. omittit *sibi* cum plerisque Codd. Possunt tamen credi viudices vocis, qui non memorantur Voss. 1. 3. Bern. (quanquam magnopere consentientes alioqui cum Guelf.) Bal. Ioann., modo sint integri his locis. Neque profus necessarium est *sibi*, sicut Regio, postque hunc Burmanno videbatur. Potuit Qu. notare aliorum dementiam tale commentum admirantium, ut 1. 5, 67. *persuasum*, non erat ipsi *persuasum* Quintiliano, vid. ibi not. exeg. ad *Solitaurlia*. Similia fere de recepta sentit Lochmannus Progr. 1789. *Cajus Granius.* Guelf. *gravius*, satis accedens ad receptum, nisi quod deest praenomen. Recepta quidem scriptura in nullo videtur esse Cod. neque mihi saltem quidquam compertum de Grammatico hujus nominis. Pleraque edd. vett. dant *Cajus* sine nomine, aliae *Gabinus*, ut Venet. In hac tanta fluctuatione eleganter conjecit Burmannus, reponendum esse *Cavius* vel *Cabius* qualis Grammaticus memoratur Gellio non uno loco, allatis ejus libris *de origine vocabulorum et verborum*, qui magnopere faciunt ad nostrum locum. Etiam id

origo ab Isidoro, ap. Putsch. p. 785. 2052. 2307.

stella — *stilla* — *inhumanum est.* Qui praeter eum, quem h. l. significat Qu., hoc etymon probaret, Vossius in Etymologico neminem invenit. De viro autem, quem intellexerit Qu., conjectura est incerta; Burmannus de Palaemone cogitat vid. 1, 4, 20. *Ejt* vide in not. Crit.

Tom. I.

libris complexi. Segregat horum vanitatem ab eorum errore, quibus una et altera tam prava exciderit etymologia in sermone familiari, aut aliud disputando in libris.

Granius. vid. not. Crit.

coelibes — *coelites.* Quanto pere etiam hoc veteribus placuerit, ostendit item Vossius l. c. Loca Grammaticorum haec sunt: Fest. s. Paul. in h. v.

L

quod onere gravissimo vacent, idque Graeco argumento; *ἡιδέους* enim eadem de causa dici

egregiam hanc conjecturam persuadet attendenti, quod Gell. 3. 19 asseritur ex iis libris maxime contorta et plane hujus *de coelibes* similis etymologia vocis *parcus*, qui sit *par arcae*, merito explosa Favorino; cujusmodi praeterea alia ejusdem Gavii Bassi tanguntur commenta. Accedit suffragium Cod. Bern. expressum dantis nomen *Gavius*, in quo mirari subit diversitatem a Guelf., etsi levem. Non paucis iisque docte expositis argumentis firmat hanc emendationem Burm., quae studiosis legenda sunt omnino. Illud tamen ab opere Gavii Bassi etymologico petatum ei reliquit inveniendum, qui esset inspecturus ipsum Gellium. Q. (non C.) Granius Praeco, Lucilii familiaris, cujus in fragmentis ejus legitur nomen, memoratur a Cicerone in Bruto c. 43 et 46, de Orat. 2, 60 et 70. Epp. 9, 15. Pro Planc. 14., homo dicacissimus. Sed ejus persona hinc videtur aliena.

argumento; *ἡιδέους*. Guelf. inf. innuit. Goth. (tac. Geln.) *juvit*, cum Voss. 1. et edd., (usque ad Gryph. qui primus omisit verbum), quantum video, omnibus. Codd. quidem cum a Gibf. tum a Burm. silentur, negligentia sane; cum ne edd. quidem ullae memorentur. Nam verissimum puto hoc explementum. Nolui tamen paucos sequi Codd., cum tot viderentur obstare.

Donat. ad Adelph. 1, 1, 18. Ibid. p. Gothofr. 1070. Priscian. p. Putsch. 547. Beda 2335 (ubi, si me audias, pro priore *Caelebs* leges *Caeles*, quoniam iter inesse voci observatur, quod apparet quodammodo genitivo *Caelititis*; neque sine hac mutatione rationem habet probabilem bis facta ejusdem vocis mentio. Firmat emendationem Isidorus l. c. eadem tradens Bedae, ubi *Caeles* expressum est, item Augustinus apud Putsch. p. 1983). O dura Scaligeri ilia, qui ab irrisione vindicare hoc etymon sustinuerit! vid. de Causis L. L. l. 1. c. 12. Bene tamen actum no-

biscum, quod tam coelestem vitam non egit Scaliger. Alioqui nobis Achilles ex isto Pelco non esset natus.

ἡιδέους. cf. Timaei Sophistae Lexicon in h. v. ubi Ruhnkenius, praeter Lexicographos allatos, docet loco Platonico alteroque Dionysii Hal. *coelibes* sic appellari. Plutarchi locum memorat Budaëus in Comment. Gr. L. p. (ed. Bas.) 874. sed quem, nequaquam designatum, quaerere non valet. Stephanus in thesauro dubitare videtur de hac significatione. Usurpat ita et Demosth. contra Neaer. p. Reisk. 1552 *Φιλόστρατον* — *ἡιδέον ἔτι ὄντα*.

affirmat. Nec ei cedit Modestus inventione. nam, quia *Coelo* Saturnus genitalia absciderit, hoc nomine appellatos, qui uxore careant, ait. L. Aelius *pituutam*, quia petat

careant, ait. Sic *Guelf.* cum plerisque Codd. et edd. usque ad Gryph. fere omnibus. Ille, itemque recentiores, ex conjectura Regii scribunt *at*, dirimuntque hunc in modum: *careunt. At cet.* Regium nullo Codice auctore sic legisse, apparet ex ipsius nota. Secuti tamen eum jam tam Locat. Rusc. Codd. qui silentur, sunt Ioann. Voss. 1. Alm. Ait Regius, referendum esse ad superius: *ingenioseque visus est sibi dicere.* Cuiusmodi hyperbaton vix poetae permittatur. Neque *appellatos* sic habet unde pendeat, nisi forte eodem, quo *pituutam*, refers. At inferitur *cedit*, quod vetat huc usque pertingere vim verbi *dicere*. Etiam Badius in nota diserte rejicit mutationem Regii.

L. Aelius. *Guelf. Melius.* Ceteri plerique *Laelius* vel *Lelius*, et Badius „audaculi,“ inquit, „inter „L. et Ae posuerunt punctum.“ Eorum tamen non magna opinor, audacia fuit, cum praesertim non pauci Codd. omitant L. quo minus dubites, quin *Aelium*, non *Laelium*, voluerint dare antiquissimi librarii. Sed, ut dicam quod sentio, magnopere mihi blanditur *Guelferbytani* scriptura *Melius*. Omnis alia ratio abruptior et confragosior est, quam pro *Quintiliano*. Si maxime *Gesneri* et aliorum scripturam praefers: *At L. Ael.*, praeter eam, quam modo tetigi, obscuritatem, nexus in isto *At* non est magnopere artus. Absque ulla autem conjunctione durior etiam, fateor, commissura. Fortasse post *ait* tamen recte scribas *At* quod facile intercidebat in hisce tam similibus clausulis: *careat ait at.* Quanquam praepostera h. l. videtur oppositio significata $\tau\eta$ *At*. Mollis autem videtur transitus, si etiamnum de *Modesto* agatur, dicaturque is *pituutam melius* putare appellatam quia *petat vitam*, quam *coelibes* a *Coeli* castratione.

Modestus. „Julius Modestus, C. Julii Hygini Augusti liberti libertus in studiis atque doctrina vestigia patroni secutus.“ Suet. illustr. Gr. c. 20. Saepe eum ad partes vocat in Grammaticis Charisius Sospater, etiam Gellius ejus *quaestio-*

num confusarum libros memorat, 3, 9 et *Martialis* 10, 21, 1. inter claros Grammaticos nominat.

L. Aelius. cf. not. Crit. ad 1, 5, 61 *Caesium*. sed vide et hic not. Crit.

- 37 vitam. Sed cui non post Varronem sit venia?
 qui *agrum*, quod in eo *agatur* aliquid; et
graculos, quia *gregatim volent*, dictos Cicero-
 ni persuadere voluit (ad eum enim scribit);
 cum alterum ex Graeco sit manifestum duci, 32
 38 alterum ex vocibus avium. Sed huic tanti
 fuit vertere, ut *merula*, quia sola volat, quasi

ad — scribit. Nolui diutius abesse verba, in recentioribus edd. (a Gryphio inde) omissa, cum vet. edd. omnes praeferant, ut et Codd., puto, omnes. Iis, quos parenthesin hanc dare, adhuc monuerunt VV. DD. accedit Guelf., neque quidquam habent ea verba indignum Quintiliani oratione, quanquam, Codd. auctoritate minus probata, poterant videri glossema. Urget Gesnerus in hujus parentheseos defensione, cum non omnes de L. L. libri a Varrone Ciceroni fuerint inscripti, necessarium fere videri tale additamentum. Priores quarto, qui primus est inter servatos, Septimio se misisse narrat ipse auctor, tres postremos 7. 8. 9. *de analogia* segregasse videtur a reliquo opere. Qui non memorantur Codd. nostrae lectionis vindices, hi sunt: Voss. 1. 2. 3. Bern. *huic — vertere.* Guelf. *hoc*, qua in scriptura mira et paene dolenda est Codd. constantia, nam praeter Bern., qui nonnisi negligentia conferentis omitti videtur, unus est Bodlej. qui speciem habeat receptam dantis, quoniam cum duobus Britannicis non memoratur a Gibf. Vett. edd. usque ad Gryphium omnes dant *hoc*, pro quo se malle, *haec* significat Badius, nihil tamen se mutare. Obrechtus reduxit veterem scripturam. Equidem istam scripturam quomodo interpreter, plane non habeo. Inest praeterea sua difficultas etiam $\tau\tilde{\omega}$ *vertere*, pro quo conjecit Gallaeus *veritas*, significatu quem vidimus 1, 6, 32, magnopere plaudente Gesnero; et habet sane, quo blandiatur, conjectura. Sensus tamen loci paene

Varronem. Ager L. L. l. 4. p. Bip. 9. (sed Graecum vocabulum indidem fere repetit) *Graculi*, *merula* p. 23. De hisce etymis consule, si vacat, Vossium in Etymologico, apud quem multa bonae frugis invenies cogitata.

Ciceroni. Ei inscripti sunt, quos integros nobis reliquit vetustas libros, de Latina Lingua.

ad — scribit. vid. not. Crit. *vertere.* h. e. significationem alicujus vocabuli alterius significatione mutare, ut *meri* et

mera volans nominaretur. Quidam non dubitaverunt etymologiae subicere omnem

totus mutatur hac correctione adoptanda. Duplex enim est significatio formae notissimae *tanti est*. Aut id, quod hisce verbis jungitur tanquam subjectum, pretium est mercis emendae, aut merx ipsa, quae emitur. Cum Cic. Catil. 2, 7 „Et mihi“ ait „tanti hujus invidiae tempestatem subire, dummodo“ cet. apparet subjectam sententiae τὸ *subire* cet. non esse mercem, quae ematur, sed pretium, quo ematur, quod nimium videri in hac re negatur. Contra Coelius ad Cic. Epp. ad Div. 8, 14 „Tanti non fuit Arfacem capere, ut careres“ cet. τὸ *capere* cet. mercem intellexit, quae carendo emeretur, eamque tanto pretio significavit indignam. Plurima in utramque sententiam exempla possunt inveniri apud poetas, qui hac pretii et mercis imagine saepissime solent uti. Non equidem statuerim, utra harum significationum frequentior fuerit Romanis. Id tamen apparet pretii sensum a nostra recentiorum ratione esse alieniorem, quare dissidendum videtur iis correctionibus, quae mercis significationem pro pretii inducunt. Ita sine idonea causa sollicitarunt versus Martialis 8, 69, 4 „tanti Non est ut placeam tibi, perire,“ pro quo malint „ut percam, tibi placere.“ Vides mercem factam de pretio. Sensus receptae: Nimium tibi placendi pretium est perire. Jam si, Gallaeo suadente, locum occupat *veritas*, merx sit ista *veritas*, cum *vertere* esset pretium, quod non nimium putasset Varro, ut *merulam* faceret *meram volantem*. Sensus *vertendi* h. L. conatus sum interpretari, ubi tamen suspicor paene, aut mendam subesse loco, aut propriam et legitimam apud Grammaticos fuisse *vertendi* significationem, quam equidem ignoro. Ceterum Gallaei conjectura non magnopere est levis, inque ea ratione *nominaret* convenientius legi videtur, quam *nominaretur*, nisi obstarat nominativus in nomine, *merula — volans*.

folius. Nisi forte intelligitur inversio et permutatio litterarum. Nam *ordinem omnem invertere et perturbare*, quod fortasse probaverit aliquis, id equidem tam abrupte significari non crediderim. vid. not. Crit. Varronianum autem *merulae* etymon recte videtur defendere Vollius in Etym.

subicere. *Subjiciendi* significationem vide in not. Crit. ad 1, 4, 20 *species*. Omnes igitur appellandarum rerum causas credebant illi species etymologiae, ut nullum vocabulum mero casu usurparetur. Ea erat Stoicorum opinio.

nominis causam: ut ex habitu, quemadmodum dixi, *Longos* et *Rufos*; ex sono, *strepere*, *murmurare*; etiam derivata, ut a *velocitate* dicitur *velox*; et composita pleraque his similia, quae sine dubio aliunde originem ducent, sed arte non egent, cujus in hoc opere non est usus, nisi in dubiis. Verba a *vetustate* repetita, non solum magnos assertores habent, sed etiam afferunt orationi majestatem aliquam, non sine delectatione: nam et auctoritatem antiquitatis habent, et, quia intermissa sunt, gratiam novitati similem parant. Sed opus est modo, ut neque crebra sint haec, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione; nec utique ab ultimis

composita pleraque. Guelf. *pluraque*, ut sejungatur a *τῶ* *composita*. Ita et Goth. et Voss. 1. Ceteri Codd. silentur. Edd. cum Guelf. faciunt: Locat. Ruse. In textu Bad. qui in margine ponit *pleraque*. Veneta 1494 haec dat: *composita et pleraque*. In recepta displicet, quod *composita* dicuntur *similia derivatis* (hisce an omnibus id enim diserte non apparet, quamquam prius unice verum puto), quae similitudo qualis sit, dubites. Puto tamen intelligi aequae facilem et manifestam *compositionem* atque erat *derivatio* in voce *velox*. Expediior hoc nomine videtur Codd. ratio, in qua tamen non apparet, cujusmodi vocabula possint intelligi, quae, neque *derivata* neque *composita*, tamen horum utriusque sint similia. Malui igitur relinquere receptam, etsi dissidens ei.

quemadm. dixi. 1, 4, 25.

Longos — Rufos. Accusativos refer ad *subjicere*, neque opus erit mutatione, quam solus Obrechtus tentavit, haec dans: *Longus — Rufus*, nullo auctore.

composita pleraque. vid. not. Crit.

magnos assertores. Horum nobilissimi inter eos, quorum libri superstites, sunt Sallustius et (quem ipse Qu. 1, 7, 19 *amantissimum vetustatis* dicit) Virgilius cl. nostr. 8, 3, 24 - 30.

et jam oblitteratis repetita temporibus, qualia
 83 sunt *topper*, et *antigerio*, et *exanclare*, et
profapia, et Saliorum carmina, vix sacerdo-
 tibus suis satis intellecta. Sed illa mutari ve-4
 tat religio, et consecratis utendum est: oratio

exanclare. Ita omnes h. l. Codd. et edd. Quod enim Ge-
 nerus narrat Goth. dare *exandlare*, id male aut vidit, aut scrip-
 sit. Est *exandare*, facili errore ponendi d pro cl. Utrum vero
 sic ubique sit scribendum, an *exantlare* ubique, an duplex ver-
 bum sit agnoscendum et suo loco alterutrum ponendum, quaeri-
 tur inter VV. DD. Equidem in tanta fluctuatione Codd., ubi
 e an t scribendum, magnopere dubitem, diversitatem ullam in
 hac scriptura agnoscere. Ducit eo fere Felli et Nonii auctoritas,
 alterius a Graeco ἀντλήω repetentis, alterius *exaurire* interpre-
 tantis, ut malis semper per t scribere. *Anculos* et *anculare*, quae
 memorat Festus in *Ancillae*, pertinere ad *exanclare*, nullo ido-
 neo argumento efficitur. Cf. et *anclam*, hauriendi instrumen-
 tum, de qua agit Salmastius ad Vopiscum (Hist. Aug. Scriptt.
 T. 2. p. 774.). Wolfius Tuscul. 1, 49 reposuit *exanclavisset*.
 Simplex aperte pro haurire, apud Priscianum est ex Andronici
 Odyssæa p. 684 *unclabatur* per c; et (cum in Codd. semper *ex-
 ancl.* per c) sonum tl Graecum, sibi ignotum, videntur mutasse
 suo cl. *consecratis*. Guelf. *congregatis*, cum plerisque.
 Sed *consecratis* tuetur Goth., et alii sine dubio.

topper — *antigerio*. vid. Lexica, quae Ciceroni ipsi haec
 usurpata docent. cf. et not. Cr.
Saliorum carmina. Non erant
 typis distinguenda haec duo
 vocabula (ut factum a pleris-
 que editoribus), ne forte quis
 putaret ipsa ea esse ab ultimis
 temporibus repetita, sicuti mo-
 do recensita verba. Fateor ta-
 men me haerere in iis. An
 verba intelliguntur talia, quae
 ex Saliorum carminibus ad sa-
 cra, ritusque certos denomi-
 nanda mutuari coguntur ora-
 tores? Interpretationem Sa-

liorum carminum scripsit C.
 (an L. resp. ad 1, 5, 61. not.
 Crit. *Caelium*) Aelius, teste
 Varrone de L. L. 6. p. Bip. 80.
 Fragmenta horum carminum
 collegit et enarravit Gutberle-
 thus in lib. *de Saliis* (Franecke-
 rae 1704), qui quatuor haec
 vocabula, modo a Quintiliano
 posita Saliaribus carminibus
 assignat. An legebat is: e —
carmina — *intellecto* pro his-
 ce: et — *carmina* — *intellecta*?
 Nihil tamen monet, et p. 118
 receptam citat loci scriptu-
 ram.

vero, cujus summa virtus est perspicuitas, quam sit vitiosa, si egeat interprete? Ergo, ut novorum optima erunt maxime vetera, ita
 42 veterum maxime nova. Similis circa *auctoritatem* ratio. Nam etiam si potest videri nihil peccare, qui utitur iis verbis, quae summi auctores tradiderunt, multum tamen refert non solum, quid dixerint, sed etiam quid persuaserint. Neque enim *tuburchinabundum* et *lurchinabundum* jam in nobis quisquam

quam sit vitiosa. Codd. ad unum omnes, ut et edd., dant *fit*, neque est ferenda Francii conjectura, *fit* pro eo optantis, quam etiam recepit Gesn. Mire! *lurchinabundum.* Ita Goth. et Guelf. (nisi quod omisso apice hic dat *lurchiab.*) cum

circa auctoritatem. *Auctoritas* hic segregatur a *vetustate*; exempla vero, quae subjiciuntur, non tam ad ipsa verba spectant, quam ad verborum formas. Neque enim *tuburchinabundum*, *lurchinabundum* (de quibus vide Lexica) ob ipsorum verborum vetustatem attulit, sed ob insolentiam verbalium in *bundus* ab his verbis formatorum. Ita *lodices*, ob generis mutationem, *gladiola*, ob generis (de quo respice ad 1, 5, 16.) et fortasse etiam deminutivi infrequentiam (vid. de eo mox not. Crit.). *Parrioidatum*, tanquam insolens substantivum, *collos* itidem ob genus notavit. Inest tamen ipsi huic auctoritati, vetustatis quoque aliqua significatio, quoniam subjicit, „quae nec ipsi „jam dicerent.“ Nimirum *Cal-*

vus, etiam *Pollio* et *Messala* poterant Quintiliano videri inter antiquos quodammodo referendi. *Tuburchinari* et *lurchinari* s. *lurchinari* (vid. not. Crit.) nobis quidem hodie videntur maxime obsoleta, cum raro legamus apud scriptores. Ejus rei causa tamen est in ipsorum verborum natura, ex plebejo et quotidiano sermone petitorum, quae fere non nisi apud Comicos possint inveniri. Talia autem vocabula, diu intermissa ab eruditis aureae aetatis scriptoribus, solent esse sequioribus istis, Appulejis et si quis recentior, etiam Ecclesiasticis, cum Luciliis, Enniis, Plautis, Lucretiis communia. Non fuerunt ea delita interim, sed, quotidiano usu trita, in libros non sunt admissa.

ferat, licet Cato sit auctor; nec *hos lodices*,
 quanquam id Pollioni placeat; nec *gladiola*,
 atqui Messala dixit; nec *parricidatum*, quod
 in Caelio vix tolerabile videtur; nec *collos*

plerisque Codd. et edd. vett. quidem omnibus. Neque erat
 quod Regii conjecturam, *lurchabundum*, tam cupide arriperent
 editores recentiores omnes. Est enim apud Appulejum Orat. de
 Magia S. Apolog. T. Bip. 2. p. 80 *collurcinatio* ex Codd. defen-
 sum ab Elmenhorstio, in cuius scripturae auxilium venit *Clau-*
diani Mamerti, seculi 5ti scriptoris, *de statu animae* locus, ex-
 pressus, secundum probabilem VV. DD. conjecturam, ex illo
 Appuleji loco ubi pro *collucernationibus* rectius leges *collurcina-*
tionibus, vid. Gesn. in Thes. In altero vocabulo *tuburch*, ali-
 qua etiam est fluctuatio Codd. Guelf. dat: *tuburchiab*. Goth.
 (tac. Gesn.) *tiburchinab*. Edd. vett. fere dant *tiburch*. non *tu-*
burch. Hoc tamen, cum Plauto et Nonio, tuentur Codd. Guelf.
 Bern. et Bodl. In Burmanni quidem excerptis plura a confe-
 rentibus, ipsoque etiam typographo, turbata suspicor. Illud
 miror, Gibsonum ad *lurchabundum* (sic enim dat et ipse) nullam
 memorare suorum Codd. varietatem. Multum tamen abest, ut
 eos cum recepta conspirare putem. Ceterum quod in utraque
 voce Codd. omnes aspirationem praeferunt, cum apud alios scri-
 ptores legatur *tuburcinari*, *lurcinari*, et leve est, et facilius in-
 telligitur ex loco Valerii Probi p. Putsch. 1455 „pulcher, Or-
 „chus, lurcho, sic in antiquis.“ ubi tamen *antiquitatis* signifi-
 catio finienda ex nostro 1, 5, 20. Cic. Orat. c. 48 et Charif. p.
 Putsch. 56. *placcat*. Guelf. *placet*. Non male, vide
 tamen ad Prooem. tot. op. 18. not. exeg. *gladiola*. Non
 est contemnenda scriptura, quam Regius in Commentario, tan-
 quam a se inventam, interpretatur, *gladiolam* ut ad solum
 genus spectet. In nullo quidem Codice legitur, sed dant eam
 edd. Venet. Viart. Ald. Badius, se *gladiola* non *gladiolam* le-
 gere, narrat. *Caelio*. Guelf. *C. Elio*. Hic quidem de
Aelio Stilone non cogitandum, ad quem Historiam suam scripsisse
 dicitur Caelius Antipater. vid. not. Crit. ad 1, 5, 61.

Caelio. Hunc equidem hi- *Caelio* quidem; etsi rudiori
 storicum acceperim. (vid. ad seculo scribentem. „Sed hic
 1, 5, 61.). Nam rudius, quo „omnino rudis,“ de eo loquens
 scripserit, aevum significari vi- ait Cicero Orat. c. 69. cf. de
 detur iis verbis: *in Caelio vix*, legg. 1, 2.
 quae sic interpretor: ne in

mihi Calvus persuaserit: quae nec ipsi jam
 43 dicerent. Superest igitur *consuetudo*: nam
 fuerit paene ridiculum malle sermonem, quo
 locuti sint homines, quam quo loquantur. Et
 sane quid est aliud *vetus sermo*, quam vetus
 loquendi consuetudo? Sed huic ipsi necessa-
 rium est iudicium, constituendumque in pri-
 mis, id ipsum quid sit, quod *consuetudinem*
 44 vocemus. Quae si ex eo, quod plures fa- 84
 ciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit
 praeceptum, non orationi modo, sed (quod
 majus est) vitae. Unde enim tantum boni,
 ut pluribus quae recta sunt placeant? Igitur
 ut *velli*, et *comam in gradus frangere*, et in
balneis perpotare, quamlibet haec invaserint

locuti sint. Ita Voss. 2. et vett. edd. ante Gryph. Rec.
sunt.

Calvus. C. Licinius Calvus, Ciceronis aequalis, orator. Memoratus et laudatus Ciceroni Brut. 82. ubi confer Wetzelium. ad Div. 15, 21. Saepe Calvi meminit noster.

Superest — consuetudo. Hic postremus est sermonis fons. Recensiti sunt ante hunc quatuor: Analogia, Etymologia, Vetustas, Auctoritas. Et talem divisionem ipse indixerat, capituli initio §. 1 — 3.

Unde — boni ut. Eadem structura in Declamm. Qu. p. 152 „Unde tantum boni „ut.“ *Οἱ κακοὶ πλειότες*, Bian-tis sententia.

velli — comam — frangere — perpotare. Pilis evellendis

laevigabant cutem delicatuli, qualem Juvenalis appellat *refinatam juventutem* Sat. 8, 114. Comam in *annulos* (cincinnos) eorum *gradus* (cf. nostr. 12, 10, 47) formabant. Pro *gradibus* dixit *ordines* Juvenalis 6, 502. Neronis in hoc genere deliciae memorantur a Suetonio c. 51. Neque alienum hinc verbum *frangendi*, quod sollicitatum fuit, ut scriberetur *fringere*, cum omnis mollities *frangere* soleat dici a veteribus, et hic crines vere quodammodo *frangantur*. Quo minus cogites de mutando τῶν *frangere* attende locum Senecae patris Controv. l. 1. prooem. ubi itidem de luxuria conque-

civitatem, non erit consuetudo, quia nihil horum caret reprehensione; at *lavamur*, et *tondemur*, et *convivimus* ex consuetudine: sic in loquendo, non si quid vitiose multis infederit, pro regula sermonis accipiendum erit. Nam, ut transeam, quemadmodum⁴⁵ vulgo imperiti loquuntur; tota saepe theatra, et omnem Circi turbam exclamasse barbare

lavamur — *tondemur*. Ita Guelf. Goth. Bodl. Bal. quod attinet ad posterius Voss. 2. Edd. quidem usque ad Gryph. omnes et revocavit passivum in utroque Obr. Recentiores activum dant utrobique. *Lavo* sic dici intransitivo vel passivo significatu notum, de *tondendo* controversia est. Pseudo-Turnebus quos vetustos Codd. viderit, in quibus essent activa, ignoro. Si Codd. addicerent, equidem Burmanno tuenti ea facile obtemperarem, praesertim de *lavando*. Nunc dum Codd. scripturam restituo, vitio eam certe carere, confido. cf. Varr. de L. L. 8. p. Bip. 155 „in toto corpore potius — *lavamur*, in partibus „*lavamus*. quod dicimus *lavo manus*.“ Quem quidem veram locutionis rationem non perspexisse apparet. Codd. non memorati, in quibus tamen omnibus receptam a recentioribus inveniri, vix puto, hi sunt: Alm. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. in prioris voce Voss. 2.

rens ait *capillum frangere*. p. Bip. 61 extr. Balneorum luxuria decantata veteribus, quae hic cum bibendi intemperantia conjuncta ostenditur, quod in Commodio memorat Lampri- dius c. 11.

quemadmodum — *loquuntur*. Haereo quodammodo in hoc indicativo, pro quo malim conjunctivum, nisi forte sic est accipienda locutio: *transeam eum modum, quo s. ad quem* — *loquuntur*. Consentiant Codd. et edd.

tota — *exclamasse barbare*. Ne plures quidem, ubi errant,

consuetudinem facere, hoc exemplo ostendit Qu., cujus locum male interpretatur Pavius (Recherch. sur les Grecs p. 190.), quasi plebem Romanam semper *βαρβαρίζουσαν* voluerit notare. Neque enim de plebe sola agitur, cum *imperiti* jam memorati sint, neque de re frequenti, sed ejusmodi, qualis non semel acciderit. Recte hoc monet eruditus libri *κρίτης* A. L. Z. Dec. 1795. p. 475. Quam contra elegantes theatra aures habuerint in numeris judicandis, exemplo est locus Cic. de Orat. 3, c. 50.

scimus. Ergo consuetudinem sermonis, vocabo consensum eruditorum; sicut vivendi, consensum bonorum.

VII. Nunc, quoniam diximus, quae sit loquendi regula, dicendum, quae scribentibus custodienda: quod Graeci ὀρθογραφίαν vocant, nos *recte scribendi scientiam* nominemus. Cujus ars non in hoc posita est, ut noverimus, quibus quaeque syllaba literis constet (nam id quidem infra grammatici officium est) sed totam, ut mea fert opinio,⁸⁵ subtilitatem in dubiis habet: ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimae natura ipsa verbi, quod scribitur, patent: sed interim necessarium, cum eadem litera alium atque alium intellectum, prout correpta, vel producta est, facit: ut *malus*, utrum arborem significet,

sed interim. Goth. (tac. Gesu.) cum sigo suo Achate Voss. 2. *sic interim.* Hac scriptura tota argumentationis ratio immutatur. In recepta hoc de *apice* similitudinis causa solum asseritur, ut officium ὀρθογραφίας in dubiis tantum esse doceatur. Si *sic* legis, jam ipsa argumenti tractatio orditur, et est ante *Ut* (quo deinceps refertur *sic*) maxima distinctione interpungendum. Id quidem apparet, Quintilianum in sequentibus jam ipsam docentis personam tueri, neque de solo exemplo cogitare, ut, si recte habet recepta, oblitus videatur primi consilii afferendae hujus similitudinis. *malus, utrum arborem.* Guelf. *utrum* omittit cum Voss. 3. Non propterea male. Edd. quidem solum video Gryphium (1544) qui *utrum* non praeferat.

totam — in dubiis habet. *apponere apicem.* vid. not. Ita modo etymologicae artis Crit. ad 1, 5, 23 ut *apice circumducta.* usum esse negabat nisi in dubiis. 1, 6, 38.

an hominem non bonum, apice distinguitur; *palus* aliud priore syllaba longa, aliud sequenti significat; et cum eadem litera nominativo casu brevis, ablativo longa est, utrum sequamur, plerumque hac nota movendi sumus. Similiter putaverunt illa quoque servanda discrimina, ut *ex* praepositionem si verbum sequeretur *specto*, adjecta secundae syllabae *s* litera, *expecto*: sed si *pecto*, remota *s* scriberemus. Illa quoque servata est a multis differentia, ut *ad*, cum esset praepositio, *d* literam; cum autem conjunctio, *t*

litera, expecto; sed si. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omitunt *expecto sed*, non male sane, quoniam diserte repetere verbum, quod facile intelligebatur, non erat necesse. cf. not. Crit. ad 1. 6, 21 *aversi est enim.* Etiam Voss. 3. omittit *expecto, pecto.* Guelf. *expecto.* male. Voss. 3. haec dat *sed peto* pro *sed si pecto.* *Peto* quidem pro *pecto* blanditur; quoniam inauditum est verbum *expecto* ab *expectando*, quod etiam Burm. observat. Sed videtur similitudo plenior requiri quam quae est in *specto* et *peto.* Putschianorum Grammaticorum ratio quidem non usquequaque manifesta est, ut Velii Longi p. 2226 ubi *expectare illum volo* et *spectare mihi placet* ita vicissim opponuntur, ut videatur Grammaticus illud ex hoc compositum non credidisse. Similiter disjungit haec Caper p. 2242. item Agroetius p. 2267. Recte compositionem agnovit Scaurus p. 2258. Beda p. 2354 idem habet exemplum, quod Qu. ubi *pecto* explicat per *pectino.* ~~remota~~ *s.* Guelf. omittit *s.* cum Voss. 3. rectissime.

ex — sequeretur. Cave accusativum praepositionem referas ad *scriberemus* in fine sententiae, pendet ab *sequeretur.*

pecto. vid. not. Crit. Ceterum praeceptum hoc orthographicum Quintiliano placuisse, equidem non puto. Improbationem videor colligere ex

istis: *putaverunt* (non ipse igitur putavit) *Frigidiora his* (ergo etiam haec frigida). Quis tandem pronunciabit *expecto*? Rejiciunt etiam hanc geminationem literae *s* Priscianus p. 558 et 995. et Velius Longus p. 2226. hic quidem in ipso *expectandi* exemplo.

acciperet: item *cum*, si *tempus* significaret; per *q. u. o. m.*; si *comitem*, per *c* ac duas sequentes, scriberetur. Frigidiora his alia, ut

item cum. Guelf. *itemque cum.* Ita plerique Codd. et edd. ante Gryph. omnes, neque erat operae pretium mutare.

per q. u. o. m. — *sequentes scriberetur.* Ita plane Guelf. Goth. (tac. Gesn.) pariter cum eò omittit *si vero causam per q* et mox *u u.*, quorum utrumque dant omnes edd. a Gryphio inde. Vett. quidem mearum nulla, sed omnes sic: *per q. si comitem per c.* Si vero *quum per q. ac duas sequentes u. u. scriberetur.* Apparet, ex hac tam praepostera scriptura nihil immutatum nisi *causam pro quum*, et id quidem sine ullo auctore. Quod commentum cui debeatur, nondum invenio. Regius enim non diserte proponit, etsi eo tendit fere ejus nota. Jam triplicem istam significationis *τοῦ cum* distinctionem, mera nobis peperit Criticorum sedulitas. Facile intelligitur, errore librarii, ad priora aberrantis oculo, natum illud, quod habent vett. edd., omittunt autem sat multi Codd. (praeter nostros Alm. Voss. 1. 3. et ed. Andr.), *si vero quum per q.*, cujus praecipitata correctione factum est, ut tam diu vulnus curari nequiret. Etiam literae istae *u u.*, plane sunt ejiciendae, quas, praeter nostros Codd. omittit Voss. 3, et plures profecto, modo recte essent excussae. Scriptura libri veteris (Florentini) videri potest apud Regium, si modo accurate excerpserit. Omittit tamen et ipsa: *Si vero causam per q.* Aliquid simile nostrae rationis, sed obscurius, habet Scoppa in Gruteri Face Vol. 1. p. 951.

per c — *sequentes scriberetur.* Duae sequentes sunt *u* et *m*, quas, modo in integra voce *cum* positas, repetere *noh*it, caedum cavens, cum attendenti satis manifestus esset sensus. Etiam hanc scribendi differentiam vereor ut probet Qu. Marius quidem Victorinus p. Putsch. 2460 eam commendat, diserte addens ne a veteribus quidem ullam pronunciationis diversitatem fuisse observatam, sed utramque scripturam legi solitam esse: *cum.* Scaurus p.

2261 refert quorundam de hisce distinguendis opinionem, neque tamen videtur probare. Priscianus scripturam *qu* pro *cu* solis antiquis assignat p. 560. Eam quoque differentiam, quam hodie religiose tuemur, inter *ad* et *at*, contemnere Quintilianum putem. Item *quotidie* mox, ut putidum, rejicit. In hoc ipso tamen vocabulo discrimen aliquod comminiscitur Beda p. 2544. Cassiodorus commendat *quotidie* p. 2284. Sed sunt isti *ὀψιγῶροι* et *ὀψιμα*.

quicquid, *c* quartam haberet, ne interrogare bis videremur: et *quotidie*, non *cotidie*, ut sit, quot diebus. Verum haec jam etiam inter 86 ipsas ineptias evanuerunt. Quaeri solet, in 7 scribendo praepositiones, sonum, quem junctae efficiunt, an, quem separatae, observare conveniat; ut cum dico, *obtinnit* (secundam enim *b* literam ratio poscit, aures magis au-

cotidie. Guelf. *cottidie*. jam etiam inter. Ita Guelf. et Goth. (tac. Geln.) cum Alm. et Voss. 2. et edd. vett. ante Gryph. Recentiores omittunt *etiam*. Codd. non memorati h. l. solent alias cum iis facere, quos *etiam* dare vidimus. Quod autem Burmannus putat, loco motum fuisse *etiam* et ponendum esse post *Quaeri*, id mihi quidem non persuadet, qui putem a voce *Quaeri* justam demum propositi tractationem incipere, cum adhuc prooemium fere legèrimus.

Sis, et, qui hodie in primis eruditi sibi videntur in talibus scripturis, etyma venantibus, a pronuntiatione alienis, ab ipsa veterum auctoritate desituuntur. Vereor autem ne molesta haec sedulitas saepe veterem pronuntiationem, rem scitu digniorem, quam etymologicas istas quisquillas, nobis obscuraverit, quod v. c. in *coqui* vocabulo certissime est factum cf. Priscianus l. c. qui *coquum* eodem modo ab antiquis scriptum narrat, quo *arquum*, *oquulum*, ut igitur et ille pronuntiaretur *cocus*, quod hodie non custodimus. vid. 6, 3, 47.

Verum — evanuerunt. Non usquequaque assequor mentem scriptoris. An hoc voluit:

„Sed haec ne ab iis quidem, „qui tales ineptias amant ceteroquin, amplius defenduntur,“ ut, ne inter ineptias quidem, haecce nimis putida, locum suum obtinuisse dicerentur. Ne in recepta quidem plerumque scriptura, ubi deest *etiam*, alium ego sensum invenio; sed obscurius etiam significatum. Nam *inter ipsas ineptias* interpretari: *propterea quod tam inepta sunt*, non puto licere. vid. not. Crit.

obtinnit. Saepissime in Codd. legimus *optinere*, quod apparet ex hoc loco, non esse a mero librariorum errore; et valde est difficile sequente T retinere mollem τῆς B sonum, in *obducere* facillimum.

8 diunt *p*): et *immunis* (illud enim, quod veritas exigit, sequentis syllabae sono victum, *m* gemina commutatur). Est etiam in dividendis verbis observatio, mediam literam consonantem priori, an sequenti syllabae adjungas. *Aruspex* enim, quia pars ejus posterior a *spectandō* est, *s* literam tertiae dabit: *abste-*

et immunitis (illud enim. Sic et interpungendo et scribendo videor loco succurrisse. Vulgo, ut et Gesn., haec: „Et immunitis, illud *n* cet.“ et *imm.* pendet ab *cum dico*, rationes parenthesibus includuntur subjectis. Sic supplemento Capperonnerii in ante *imm.* non indigemus. Quod autem *enim* posui pro *n*, quod est in omnibus edd. praeter unam, quam quidem vidi, Venet. 1494., concinnitate jubente fecisse videor. Abrupta erat oratio et confragosa in recepta, ubi *n* accipitur ipsa litera. Accedit, quod Quintiliano literas neutro genere usurpari non meminisse, quanquam Cic. de Orat. 2, 59 dixit *tria* L, *duo* M; quod memorat Cledonius p. Putsch. 1881, ubi et neutrum et femininum genus frequentari docet. Denique *gemina m*, non litera *n* commutatur, sed illud, quod veritas (h. e. etymon) exigit i. e. *n* et *m*. Notum, *n*, duobus punctis inclusum, in Codd. esse pro *enim*, quae ipsa puncta desunt interdum, sicuti modo in Goth. in istis: *secundam enim*. Et fere cum punctis in vet. edd. legitur *.n.* (h. l.) ut vel eae meam rationem defendere possint videri. Sed assunt Voss. 1. et Venet. dantes expresse: *enim*. Ceterum *immunitis* cum vet. edd. omnibus malui scribere, quam *immunitis*, quod cum Obr. dederunt Burm. eoque recentiores. Codd. multi cum vet. edd. videntur facere, etii duo mei, si recte contuli, tuerentur *imm.* ut et Voss. 1. ubi est *in manus*. Cum modo legerimus *obtinuit*, non *optinuit*, etiam hic videtur secutus communem scripturam Qu. Sunt exempla sibi invicem contraria, obtinente, in priori, ratione contra pronunciationem, in posteriori, contra rationem pronunciatione. *mediam literam conf.* Ita Guelf. et omnes Codd. et edd. ante Burm. in qua, profecto vero typographi errore, omissa sunt haec: *mediam literam*. Hoc ophthalmia propagavit Capp. Gesn. Bip. *dabit*. Hanc scripturam, solam veram, tuetur Guelf., cum Goth. Voss. 2. et edd. vet., ante Gryphium, fere omnes dent pravam *dabimus*.

illud — *commutatur*. vid. not. Crit.

mius, quia ex abstinentia temeti composita vox est, primae relinquet. Nam *K* quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quae significat, etiam ut sola ponatur. Hoc eo non omisi, quod quidam eam, quoties *A* sequatur, necessariam credunt: cum sit *C* litera,

relinquet. Hic primum aliquid sine Codice sum ausus. Omnes et Codd. et edd. praeter unum Capper. dant *relinquetur* foedissima concinnitatis ruina. Boxhornii, citante Burmanno, certa plane est conjectura, reponentis, quod recepi. Apparet quam sit lenis mutatio, ei praesertim, qui Codd. tractaverit. Quod modo erat *dabit*, flagitat etiam hic activum reponi. *Aruspex*, *abstemius*, ipsa vocabula, personae sunt, quod frequens est nostro cf. not. exeg. ad 1, 6, 22 *cum ebur — transferunt.* *significat.* Goth. (tac. Geln.) *significant*, et hoc inveniebat Regius, qui receptam primus commendavit, quam Guelf. defendit, et omnes fortasse Codd. Editionum sola Veneta dat *significat*. Est autem, quare pluralem praeferas fere, cum, nisi *quae* referatur ad *verba*, vix appareat, cur dixerit *Qu.* in nullis verbis pro *nusquam*, vel *nunquam*; et videntur etiam *verba* significare, quae certas res, hoc solo nomine appellatas, designent. Fateor tamen expeditiorem esse receptam, modo ratio reddi posset *in nullis verbis*. Nam quod *significatur* legi posse ait Regius, id sonum habet insuavem, sequente mox *ponatur.* *eo non omisi.* Guelf. et non *omiserim*, quod est etiam in margine Basil. Et pro *eo* *nauci* non est, sed *omiserim* praeferat aliquis, quia minus hic docet *Qu.* quam doctum admonet (1, 4, 17), ut videatur hoc de litera *K* esse *consilium* datum magistris, orthographiam enarrantibus.

Nam K — ponatur. vid. not. exeg. ad 1, 4, 9 *quae et ipsa — nota est.* Sibi constat *Qu.*, dum carptim tractat orthographiam, qui, paulo ante, totam persequi *infra grammatici officium* esse dixerit (§. 1.) et ne grammatici quidem omne officium a se expectari jubeat (1, 4, 17. 1, 5, 7.). *Nam dixit,*

ne cui videretur, sicut in dirimenda litera *s* vocabulorum *aruspex* et *abstemius*, duplicem rationem sequebatur, in aliis verbis probare *K*, in aliis rejicere, cum omnem ejus usum prosciberet.

cum sit C lit. Sit est pro *assit*, *praesto sit.*

- quae ad omnes vocales vim suam perferat.
- 11 Verum orthographia quoque consuetudini servit, ideoque saepe mutata est. Nam illa vetustissima transeo tempora, quibus et pau- 87
ciores literae, nec similes his nostris earum formae fuerunt, et vis quoque diversa: sicut apud Graecos *O* literae, quae interim longa ac brevis, ut apud nos, interim pro syllaba,
- 12 quam nomine suo exprimit, posita est: ut Latinis veteribus *D* plurimis in verbis ultimam adjectam: quod manifestum est etiam ex columna rostrata, quae est C. Duellio in foro

C. Duellio. Guelf. *dullio* (omisso C.) cum multis Codd. Goth. (tac. Geln.) in *diulio*. ut Vallensem Cod. dare narrat Badius sed sine in. vid. de scribendi nominis hujus ratione not. Crit. ad 1, 4, 15 *Duellios* — *Bellios*. Vett. edd., praeter Andr., quantum video, omnes: *Julio*. Praenomen C. fortasse non est a Quintiliano. In nullo certe Codice video.

quae interim — posita est. Antiqui Graeci ω literam ignorabant, ut longae et brevis vice fungeretur una ω , appellabant autem ω $\mu\eta\gamma\acute{o}\nu$, $\omega\upsilon$, ut videre est in versibus, Homericis libris, argumenti loco, praemissis. Aufonius in edyllo de literis monosyllabis Graecis ac Latinis: „Hoc tereti „argutoque sono negat Attica „gens $\omega\upsilon$, Ω quod et Θ Graecum „compensat Romula vox O.“ Idemque Epist. 25, 36 „Una „fuit tantum qua respondere „Lacones Litera, et irato regi „placuerit negantes.“ Marius Victorinus p. Putsch. 2458. 2468 eadem fere. cf. not. ex ad 1, 4, 16 $\text{O}\acute{\iota}\delta\upsilon\sigma\tau\acute{\alpha}$.

quod manifestum — col. rostr. Etiam nostris oculis hoc agnoscimus, cum basis antiquissimi monumenti servata sit ad haec usque tempora, quam singulari libello exhibet et enarrat Petrus Ciacconius, ex quo dedit Graevius in Floro suo p. 156. Est etiam apud Gruterum p. 404. Legimus ibi in scriptura nondum oblitterata *pucnandod* pro: *pugnando*, *marid* pro: *mari*, *dictatorred* pro: *dictatore*, *in altod* pro: *in alto*, *navaled praedad* pro: *navali praeda*. Plura etiam scriptorum exempla affert Vossius in Arte Gramm. l. 2. c. 14. p. 207.

posita. Interim G quoque, ut in pulvinari Solis, qui colitur juxta aedem Quirini *vesperug*; quod *vesperuginem* accipimus. De¹³ mutatione etiam literarum, de qua supra dixi, nihil repetere hic necesse: fortasse enim sicut scribebant, etiam ita loquebantur. Semi-¹⁴

vesperug. Guelf. *vesprug.* cum aliquot Codd.
vesperuginem. Guelf. *vespere ruginem.* Voss. 2. mire *vespere originem*, non comitante Goth. qui receptam praefert Obr. (vix credo ex Cod. suo Arg.) *vesperi aeruginem*, male.
etiam ita loqu. Guelf. omittit *ita*, cum quibusdam. Goth.

in pulvinari solis — ad aedem Quir. Plinius hist. nat. 7, 60 ex Fabio Vestale prodit L. Papirium Cursorem statuisse solarium horologium ad aedem Quirini, cui additum fortasse aedificium esse cum pulvinari, conjicit Nardinus de veteri Roma l. 4. c. 6. Etiam vetustissimum solis templum a Tatio, Sabino, conditum, in hisce locis exstructum, e Dionysio Halicarnassensi probabiliter docet Burmannus. Is enim, cum dixisset (p. Sylb. 113): Τάτιος τὸ Καπιτώλιον καὶ τὸν Κυβέριον ὄχθρον κατέσχευε, haec subjicit p. 114 Τάτιος ἠλίφ τε καὶ σελήνη — ἱερά τε ἴδρυσε καὶ βωμοὺς καθιέρωσε. Ea igitur causa fuit fortasse, quare in hoc potissimum loco horologium solarium statueretur a Papirio. *Pulvinar* autem quo sensu dixerit Qu., non utique apparet. Acu quidem, quae est altera Gesneri in Thesauro sententia, pictas esse has literas in ipso pulvinari, alienum vi-

detur, sed fuerunt etiam ex solida materia facta pulvinaria, in speciem verorum, quibus igitur possent insculpi literae. Optimum tamen videtur, *pulvinar* dictum accipere pro templo, ubi *pulvinaria* sternantur. Apud Livium 21, 62, 4 *pulvinarium* dictum credas pro loco pulvinaris sternendi. cf. et Tac. Ann. 15, 74, 1.

vesperug — *accipimus.* Equidem in monumentis hujus aditamenti exemplum nullum inveni, et ipse Qu. rarius illud altero fuisse, videtur significare. Probabile autem est, veteres pro *vespere* dixisse *vesperu*, ut noctu, ablativo casu, quod ex Ennio docet Voss. de Anal. l. 2. c. 12. p. 735. Eo igitur *g* adjecerunt, quod male (improbat enim Quintilianus) interpretabantur Quintiliani aequales *vesperuginem*, quasi mutilatum vocabulum, cuius esset auctum.

supra dixi, 1, 4, 12 — 17.
M 2

vocales non geminare, diu fuit usitatissimi 88
 moris: atque e contrario usque ad Accium et
 ultra, porrectas syllabas geminis, ut dixi,
 15 vocalibus scripserunt. Diutius duravit, ut,
e, i, jungendis, eadem ratione qua Graeci *ei*,
 uterentur. ea casibus numerisque discreta est,
 ut Lucilius praecipit:

(tac. Gesn.) *sic etiam loqu.* cum Voss. 2. Obr. omittentem *ita*
 scripturam adoptavit. Mihi Goth. ratio maxime placet.

non geminare diu. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *geminare diu*
non, cum Codd. Bodl. Bal. Joann. Voss. 1. et edd. vett. omni-
 bus, ne Gryphio quidem (1544) aliter dante. Stoerius (1591)
 jam habet ordinem receptum, quo primo auctore et an *ex*
 Codd., equidem ignoro, cum tot editionibus interim emissis
 caream. Codd. praeter eos, quos recensui, silentur. Puto
 nihilo minus cum ceteris facere etiam illos. Sensus quidem
 paulo est diversus, quanquam recepta faciliorem habet.

e, i, jungendis. Guelf. *e i uterentur jungendis*, cum Voss.
 1. 3. male, et repetitur mox *uterentur*, post *ei*.

ei. Guelf. *ei* latt. litt. ut et Goth. (tac. Gesn.) Sic etiam
 edd. Locat. Venet. Viart. Equidem libentissime caream isto *ei*,
 quod facile intelligitur, expressum autem scabram reddit ora-
 tionem. vid. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera exspecto sed si*. Nullus
 tamen Codex videtur omittere. *discreta est.* Ita Guelf.
 cum Goth. Voss. 2 et edd. vett. omnibus. Meorum quidem

Semivocales non geminare.
 Festus in *porigam* et *solitauri-*
lia idem narrat, et in altero
 loco addit, Ennium Graecum
 a Graecis mutuatum consuetu-
 dinem geminandarum semivo-
 calium. cf. etiam Marium Vi-
 ctorinum p. Putsch. 2456.

ut dixi. 1, 4, 10.

casibus numerisque. Vult
 Lucilius hujusmodi scriptura
 numeros distingui in *pueri* et
puerei, et hoc est numerorum
 discrimen; vult et casus, ut

dativo tertiae declinationis,
 quanquam singulari, *ei* assigne-
 tur; quo fit casuum discrimen.
 Neque obstat, quod ex eodem
 affert Velius Longus p. 2220.
 21. *illi*, dandi casu singularis,
 solo *i* scribendum, pluralis no-
 minativo, addito *e*. In tertia
 enim declinatione dativi sin-
 gularis et nominativi pluralis
 nulla confusio, qualis in *illi*.
 Ceterum *furem* in Lucilianis
 versibus libenter accipiam *ser-*
vum, antiquo more. Lucilianum

*Jam pueri venere: E postremum facito, atque I,
Ut puerei plures fiant.*

ac deinceps idem,

*Mendaci furique addes E, cum dare furei
Jufferis.*

16 Quod quidem cum supervacuum est, quia i
tam longae quam brevis naturam habet; tum

primus Stoerius dat *sunt*, quod deinceps recentiores omnes. Fit autem difficillima et salebrosa plane oratio, si neutrum genus intelligitur in *discretu*; est femininum et refertur ad *eadem ratione*.

Jam pueri — Jufferis. Hos versus plane, quales profecti fuerint a Lucilio, posse constitui, equidem despero. Neque attinet, omnem Codd. exponere varietatem. Id tenendum puto, vet. aliquot edd. ut et Codd. scripturam (priore loco dantem *puere*) eo deducere, ut *puerei* scribamus ibi, quod habet Goth., videtur esse in Bodlejano. Guelf. quidem *pueri* habet utrobique. De altero autem *puerei* an *pueri* magnopere dubito, et malim abesse, ut supervacaneum. Novi equidem apud Doufam p. 44 versus explere, ex Scaligeri constitutione, sed ea magnam partem meris nititur conjecturis, et revera abest a Velio Longo p. 2220, etsi cum versus ruina. Dativos omnes per *ei* scribit Doufa, Codd. in nostro loco nusquam habent *ei*, sed *furi* in fine quoque dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) ceterique.

praeceptum etiam Nigidii Figuli erat Gell. 13, 25.

quia — naturam habet. Argumentum quidem parum videtur validum, cum de brevi et longa distinguenda non agatur; utroque enim modo *I* in fine producit, neque hoc voluit Lucilius. An animo aberravit Quintilianus ad eos Lucilii versus, quos affert Scaurus p. 2255 ubi *pila, qua ludimus*, brevi penultima, distinguitur a *peilis*, longa eadem? Sed ne ibi quidem syllabae quantitas facit scriben-

di differentiam, sed numerus rerum, cum *pilum* et *peila* scribere jubeamur, pari utrobique quantitate, sed diverso numero. Idem tamen praeceptum paulo aliter memorant Velius p. 2221 et Marius Victorinus p. 2464, quorum posterior neque numerum neque quantitatem sequitur in dirimenda scriptura, sed significationem ipsam, ut *pilum militare* per *e, i*, scribatur, *pilum pistorium*, per *i*. Durum est, errorem ipsius Quintiliani argumentantis agnoscere, sed ego, quo modo de-

incommodum aliquando. Nam in iis, quae proximam ab ultima literam *E* habebunt, et *I* longa terminabuntur, illam rationem sequentes, utemur *E* gemina, qualia sunt haec, *au-
17 rei, argentei*, et similia. idque iis praecipue, qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit: sicut in Graecis accidit adjectione
literae, quam non solum dativis casibus in parte ultima ascribunt, sed quibusdam etiam
interponunt, ut in $\Delta\text{H}\text{I}\Sigma\text{T}\text{H}\text{I}$, quia etymologia ex divisione in tris syllabas facta deside-
18 ret eam literam. *At* syllabam, cujus secundam nunc *E* literam ponimus, varie per *A* et *I*

aurei, argentei. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) et multi Codd. et edd. pro recepto *aureci, argentei*. Consentaneum est, scriptorem asserre exemplorum vulgo notam formam, et praeposteram illam scribendi rationem, a se improbatam, relinquere legenti facile comminiscendam. cf. not. Crit. ad 1, 7, 8 *immunis.* et mox ad §. 29 *columnam.*

in tris syllabas. Sic Guelf. ut coniecit Gesn. Nam quod refert Goth. et Jenf. dare *trissyllabas*, in Goth. est *trissyllabis*, et Jensonianae scripturae addidit alterum *s* post *tris*. Pleraque edd. ut et Codd. multi *trissyllabis* dant, perperam sane. Alm. fortasse facit cum Guelf. Turic. *in tri syllabas*. Fateor tamen in scriptura, qualis nunc est, displicere mihi *ex*, quod malim abesse. *facta* enim participium ad *etymologia* nominativum, non equidem retulerim; quod si jungitur cum *divisione* ablativo, supervacuum sit *ex* et inutile.

At. Guelf. *ac*, cum Goth. Edd. quidem vett. omnes *At*, latt. litt. usque ad Stoerium, qui meorum primus habet receptam. Eam veram puto, quia agens de syllaba Graecorum, a Romanis varie expressa, latinis eam literis non videtur designaturus fuisse. Venet. dat *As*.

sendam eum, non habeo, fortasse ex ignorantia. cf. 1, 5, 62 ubi manifestus, puto, error.

ascribunt. Veteres majusculis semper literis utentes, non

subscribebant ἰωρα , sed ascribebant.

ex divisione — facta. cf. not. Crit.

efferebant, quidam semper ut Graeci: quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidissent, unde *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali numero *E* utebantur, *hi Syllae, Galbae*. Est in hac quoque parte Lucilii praeceptum: quod,

et aulai. Guelf. et Turic. et *aquai*. Bern. (plenius, si recte est excerptus) et *aulai et aquai*. De Virgilio versu Aen. 7, 464. ubi fluctuatur inter *aquae* et *aquae vis* vid. Interpp. poetae. Goth. receptam dat, et probabile est eandem tueri Voss. 2. et tres Britannicos Codd. Praeterea Grammatici Putschiani, Priscianus, bis, Velius Long. et Marius Victor. hisce duobus, quae sunt in recepta, exemplis solis utuntur Virgilianis.

hi Syllae. Guelf. *iis Syllae*. Goth. (tac. Gesn.) *his Syllae*, neque fortasse in ullo Codice recepta, quam verissima conjectura reposuit Regius.

in dativum. Equidem exemplum dativi ita formati in poetis me legere non memini, nam Lucret. 5, 711 *pilai Consumilem* dubium est saltem; cum genitivi, praesertim apud Lucretium, sunt innumera. In lapidibus non est rarus dativi talis usus vid. Grut. p. 725. n. 10. *calidai Secundai matri*. p. 742. n. 2. *Cassiai maximai matri*. Neque puto extra verbum usurpatam esse in hac syllaba diaeresin, qualem apud poetas quidem semper observamus. Erythraeus in Indice Virgiliano (voce *pictai*) dissolutionem hanc etiam in lapidibus agnoscit; quo argumento equidem ignoro. Ea autem exempla, ubi cum poetae tum oratores syllaba *ai* pro *ae*, non

dissoluta, sunt usi, oblitterata sunt, opinor, a librariis recentiori rationi assuetis, neque metri necessitate admonitis. Antiqua scriptura etiam in nominibus obtinuit, *Caesar, Ailius*, pro: *Caesar, Aelius*. Nigidius quidem Figulus apud Gell. dativum in hoc genere dirimit a genitivo, illum per *ae*, hunc per *ai* scribi iubens. 13, 25. Priscianus soli genitivo videtur assignare *ai*. p. Putsch. 728. cf. de eadem re Velium Long. p. 2222. et Marium Victorin. p. 2460. 1. qui nullum dativi et genitivi discrimen agnoscunt.

pictai — aulai. Aen. 9, 26. 3, 354. cf. not. Crit. ad 1, 5, 17. *Europai*.

- quia pluribus explicatur versibus, si quis parum credat, apud ipsum in nono requirat.
- 20 Quid? quod Ciceronis temporibus, paulumque infra, fere quoties *S* litera media vocalium longarum, vel subjecta longis esset, geminabatur? ut *caussae*, *cassus*, *divisiones*: quo modo et ipsum, et Virgilium quoque
- 21 scripsisse, manus eorum docent. Atqui paulum superiores etiam illud, quod nos gemina *S* dicimus, *jussi*, una dixerunt. Etiam *opti-90*
mus, *maximus*, ut mediam *I* literam, quae veteribus *U* fuerat, acciperent, *C.* primum
- 22 Caesaris inscriptione traditur factum. *Here*,

dixerunt. Ita Guelph. et Turic. omisso *jusi*, quod habent Burm. Capp. Gesn. cum edd. pleraeque ignorent; vett. quidem omnes. Et Goth. omittit (tac. Gesn.). Saepe jam librariorum agnovimus praeposteram diligentiam exempla allinentium, quae si post rei significationem a scriptore propositam essent necessaria, malos ille referret pictores, qui coguntur tabulis suis ascribere, equum se vel taurum voluisse pingere. cf. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera exspecto sed si.*

in nono. cf. not. exeg. ad 1, 5, 50 *eo* — *intus* — *soloec.* Ipsum autem praeceptum intercidit. Videtur ejusmodi fere fuisse, quale legimus Nigidii Figuli apud Gellium 13, 25, qui sua fortasse hausit e Lucilii opere.

manus eorum. Cic. ad Att. 8, 13 „Lippitudinis meae signum „tibi sit librarii *manus.*“ Pollux 2, 152 „Περὶ δὲ τὸ „ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον „χειρὸγραφοῦ χειρὰ ὀνόμα- „σεν.“ Et vide Lexica.

C. — *Caesaris inscriptione.*

Suet. Calig. c. 22 „(Caligula) „*optimus maximus* Caesar vocabatur.“ Apud Grut. p. 247, 2 legimus „Trajano — *optimo* „*maximoque* principi.“ Unde recte colligas ipsum Cajum Caesarem Caligulam in marmore assumisse hoc cognomen. cujus quidem, ab ejus inde temporibus, orthographia talis obtinuerit. cf. 1, 4, 8.

Here. cf. not. ad exeg. ad 1, 4, 8 *Et in Here* — *neque* — *E* — *neque I.* Sonus fluctuabat inter *E* et *I*; de scriptura, Quintiliani quidem tempore,

nunc *E* litera terminamus: at veterum Comitorum adhuc libris invenio, *Heri ad me venit*. quod idem in epistolis Augusti, quas sua manu scripsit, aut emendavit, deprehenditur. Quid? non Cato Censorius, *dicam et faciam*, *dicem et faciem* scripsit? eundemque in ceteris, quae similiter cadunt, modum tenuit? quod et ex veteribus ejus libris manifestum est, et a Messala in libro de *S* litera positum. *Sibe et quase*, scriptum in multorum libris est: sed an hoc voluerint auctores, nescio: T. Livium ita his usum, ex Pediano comperi, qui et ipse eum sequebatur. haec

dicem — faciem. Guelf. et Turic. *dice — facie*. Errore omissae lineolae imponendae, qui non hic solum in omnibus comperet Codd. sed et apud Festum in similibus verbis.

quod et ex. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *et*, male. Omittitur *et* fere in vett. edd. Aldus tamen habet.

constabat, ut *E* finiretur. Hodie archaismum scripturae unice usurpamus.

Heri — venit. Terent. Phorm. 1, 1, 2.

in epistolis Augusti. cf. 1, 6, 19. Earum frequens mentio apud Suetonium, unde Burm. duos excitavit locos, in quibus legitur *heri*. Aug. c. 71. et Cal. c. 8. vid. et Gell. 10, 24.

dicem — faciem. Festus *recipiem* ejusdem Catonis memorat, *attingem* autem nullo designato auctore.

Messala. cf. not. exeg. ad 1, 5, 15 *Messala*. et mox §. 35.

an hoc voluerint. Significat, casu, aut librorum negligentia, potuisse invehi hanc scri-

pturam. *Nescio an* autem h. l. est non modeste affirmantis, sed dubitantis et in negationem vergentis; neque enim est legitima structura, sed dirempta sunt verba, et *an* praemissum. cf. not. Crit. ad 1, 5, 19 *litera est, non nota*. it. 1, 5, 46 not. exeg. *dubito an*.

Pediano. Hunc qui non novit, adeat Ernestum in bibliotheca Fabriciana latina T. 2. p. 65. Quam recte autem ex nostro loco colligant, Pediani auditorem fuisse Quintilianum, equidem nescio. Ob stare videtur quod statim §. 26. *praeceptores* suos memorat, quorum numero eximit Pedianum hoc ipso quodammodo. cf. 5, 10, 9.

25 nos *I* litera finimus. Quid dicam *vortices* et
vorſus, ceteraque ad eundem modum, quae
 primo Scipio Africanus in *E* literam secundam
 26 vertiſſe dicitur? Noſtri praeceptores ceruum
 ſeruumque, *U* et *O* literis ſcripſerunt, quia
 ſubjecta ſibi vocalis in unum ſonum coale-
 ſcere, et confundi nequiret: nunc *U* gemina
 ſcribuntur, ea ratione, quam reddidi: neu-
 tro ſane modo vox, quam ſentimus, efficitur.
 Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam ad hos
 27 uſus literam adjecerat. Illud nunc melius,

primo Scipio. Miror non eſſe ſcriptum *primus*. Voff. 2.
 pro *primo* dat *Publius*, Goth. vocem omittit. Hunc libentiſſime
 ſequar. Omnes praeterea in receptam conſentiunt. *dicitur*.
 Ita plane Goth., quem *dicit* dare narrat Geſn. *ceruum*
ſeruumque. Ita Turic. et Goth. (ſic Geſn.) niſi quod tranſ-
 ponunt: *ſeruum ceruumque* cumque eo faciunt Ioanni. Voff. 3.
 Veneta, Obr. Ceteri *o* ponunt pro *u*, ut et Guelf. Equidem
u praetuli, quia ſequuntur *u* et *o*, quas literas iterum apponere
 non erat opus, ſi modo ſcripſerat eaſdem, neque ſenſum ullum
 agnoſco in illis: *ea ratione, quam reddidi*, niſi reſpiciunt ad
 frequentatam Quintiliani tempore ſcripturam, quam antea po-
 ſuerit. Si enim ſignificant ea verba, *propter eam cauſam, quam*
memoravi, quod ſcil. *vocalis coaleſcere nequiret*, partim jejuna
 eſt continuo ſubjecta ejuſdem rei repetitio, partim ſupervacua,
 cum *quare* hoc ſcribant hodie, nemo ignoret. Eodem modo
 mox §. 27 „cui tribus, *quas propoſui*, literas.“ Neque eſt,
 quare aliquis *reddidi* hoc ſenſu dici poſſe neget. Bene Gedoyn.
 „Comme ils ſont couchés ici.“ *uſus literam*. Ita Guelf.
 et Voff. 3. Edd. omnes inferunt F, vel H, et ſane Codd. ipſi
 defendunt hoc ſignum h. l. Eratne autem quiſquam ignoratu-
 rus, quam literam diceret Qu.? Et, niſi plane neceſſarium ſit,

quae — *dicitur*. h. e. „in
 „eam vertiſſe ſcripturam, ubi
 „ſecunda eſſet litera e nono.“
 De *primo* vid. not. Crit. In
vertendo, *o* reducant inter-
 dum poeſtae vid. I. H. Voff. ad

Georg. 1, 65.

ea — *reddidi*. vid. not. Crit.
 ad *ceruum ſeruumque*. it. cf. 1,
 4, 11.

Aeolicam — *literam*. vid. 1,
 4, 7.

quod *cui*, tribus, quas proposui, literis enotamus: in quo pueris nobis, ad pinguem sane
 9¹ sonum; *qu* et *oi* utebantur, tantum ut ab illo
qui distingueretur. Quid? quae scribuntur 28
 aliter, quam enunciantur? Nam et *Gajus*
 C litera notatur, quae inversa mulierem de-
 clarat: quia tam *Cajas* esse vocitatas, quam
Cajos, etiam ex nuptialibus sacris apparet.

ipsam subicere figuram, decrevit elegantia orationis talibus ad-
 ditamentis, quae structuram turbant, et lectionem impediunt.
 cf. not. Crit. ad 1, 7, 21 *dixerunt.* *adjecerat.* Voss. 2.

adjecerit. Non sine elegantia, pro his: *adjecisse possit videri.*

qu et *oi.* Goth. (tac. Gesu.) *quoi*, ut et Voss. 2. et vett. edd.
 fere omnes. In Guelf. tamen est recepta, quam et in Florentino
 legi narrat Regius. Equidem altera acquiescam, modo
 dirimantur literae q, u, o, i.

inversa. Ita, sine
 figura J, Guelf. et omnes puto Codd. Edd. quidem omnes
 nec, praeter Gryph. Stoer. Chouet. Burm. Capp. Gesu. cf.
 not. Crit. ad §. 27 *usus literam.* *Gajus — Cajas —*

Cajos. Ita plane Goth. et recte puto G esse in *Gajus*, pro quo
 Guelf. et multae edd. dant C. In duobus posterioribus nomi-
 nibus insignis est varietas Codd. trium Britannicorum, qui quo-
 bique habent G. Haec si vera est scriptura, sic fortasse explic-
 ces: „veram autem pronunciationem esse G, non C, in utro-
 „que nomine apparet ex nupt. sacris, ubi semper pronuncian-
 „tur per G.“ Sed ne sic quidem *quia* recta procedit, et *quan-*
quam aptius foret. sed vid. not. exeg. Alm. dat *Cajas — Cajos*,
 nullo probabili sensu.

mulierem declarat. Non qui-
 dem mulierem certam, Cajam
 appellatam, sed omnem mulie-
 rem. Hoc docet Vel. Long. p.
 Putsch. 2218. ubi dicit „cum
 „quis libertus mulieris osten-
 „datur“ in monumentis appa-
 rere conversum C. vide et Pro-
 bi notas p. Putsch. 1502. Ci-
 ceronis ipsius locus pro Mu-
 raena c. 12 ubi irridet jure-
 consultorum alienam et stul-

tam diligentiam, satis signifi-
 cat, illorum commentum, quo
 „omnes mulieres, quae coem-
 „tionem facerent Cajas vocari
 „putarunt“ vulgo fuisse re-
 ceptum et frequentatum. J. L.
 i. e. *Cajae libertae* vid. apud
 Grut. 455, 3.

quia tam — sacris apparet.
 Facile erat ex antiquitatum
 notitia, allato Plutarchi Quaest.
 Rom. loco Vol. 2. p. 271. D. E.,

29 Nec *Gneus* eam literam in praenominis nota accipit, qua sonat: et *columnam* et *Consules*,

Gneus. Guelf. *Cneus*, cum multis et ipso Gesnero. Praetuli scripturam, a Codd. Turic. Voss. 1. 3. Bern. defensam, quam soli meorum Ruscon. et Gryphius asciverunt. Plane eadem est ratio, quae in *Gajus*, quod recentiores edd. exprimunt omnes. cf. Festum in h. v. et ibi Interpp.

columnam — *legimus.* Guelf. *calumnia* pro *columnam*. Equidem *columnam* expressi, accusativo casu, pro solita Quintiliani elegantia, qui vocabula exempli causa allata, quantum potest fieri, intexit orationi et structurae suae, neque *materialiter*,

monere, ritum fuisse nuptiarum ut nova nuptia intrans domum mariti diceret *ἔπου σὺ Γάιος, ἐγὼ Γαίη*, pluraque de hoc usu subicere (vid. not. proximam), sed quo vinculo tota haec sententia cum antecedentibus cohaereret, id quidem nemo Interpretum medocuit. Vim enim *τοῦ quia συγγέμου* plane non perspicio (vid. de aliqua, sed contorta, ejus interpretandi ratione not. Crit.). Versatis igitur in omnes partes verbis hisce, adducor, etsi invitus, ut glossema putem ea. Fieri poterat, ut aliquis, qui mulierem ita designatam aut ipse miraretur, aut alios miraturos existimaret, allineret verba ista in margine. Aliqua species huic conjecturae inde fortasse accedat, quod in Petri Diaconi notis literarum p. Putsch. 1587, it. Gothofr. p. 1502. in explicatione notae *C.* legimus haec ipsa verba, nulla Quintiliani mentione facta. Et sunt ea illi loco sane aptiora, quam nostro. Locus autem est hujusmodi: „Inversa

„vero si scribatur eadem litera, „ut *Q*, mulierem *Cajam* significat, quia tam *Cajas esse* „vocitatas, quam *Cajos*, ex „nuptialibus sacris apparet et „plurima“ cet. Agnoscis nostra ipsa verba, omisso solo etiam inter *Cajos* et *ex*. Cum tamen in omnibus libris et excusis et scriptis legantur haec, cogitare de matura corruptela cogimur, si forte quis e Petro Diacono glossam alleverit. Manifestum glossema jam agnovimus 1, 6, 34 etiamne a contrariis. Omissis hisce verbis etiam facilius est relatu *Nec Gn. ad et Gaj.*, quam in recepta. *Quia* frequenter glossae est indicium cf. 1, 4, 10. 1, 5, 29. Aliena invecta suspicati sumus 1, 2, 22. Exemplum inventi loci, qui in *Eudocia* alienus erat, vid. in *Villois. Proll. Hom. p. 32.* Causam autem ponendi literam *C* pro *G* vide in not. Crit. ad 1, 6, 11 pagunt.

Nec Gneus. Notatur enim *Cn*, non, ut debebat, *Gn*.

columnam — *Consules.* Prioris quidem vocis exemplum,

exemta *N* litera, legimus: et *Subura*, cum tribus literis notatur, *C* tertiam ostendit. Multa sunt generis hujus: sed haec quoque vereor ne modum tam parvae quaestionis excefferint.

quod ajunt, usurpat, nisi plane sit necesse. Est autem accusativus in aliquot Codd. ut Bal. Voss. 3. quo accedunt Ioann. dans *columnani* et ed. Andr. accusativum itidem praeferens. Quanquam isti omnes, *n* omissa, *columnam* scribunt, pro quo, cum Gesnero, malui solitam scripturam exhibentes sequi, quae itidem est in *Consules*. Fateor autem in hoc vocabulo mirari me pluralem, qui non magis necessarius videtur, quam in *columna*, cum et *Cof.* sit *Consul* in monumentis; et facile *Consulē* in Codd. male legebatur *Consules*. Fortasse tamen *Consulibus duobus* plerumque assuetus in monumentis, pluralem posuit Quintilianus. Ceterum alienissima ista *geminata s litera* *Coss.* quae absunt a plerisque et optimis Codd. (ut et Guelf.) quaeque Gesn. uncinaverat, tandem proscripsi. Omissis iis nostram plane scripturam etiam Locatelli et Ruscon. edd. praeferunt, unde recte colligas etiam a Florentino Codice abesse haec verba, quorum Reginus in notis nullam facit mentionem. Turic. sic: *clarissimos et consules geminata eadem.*

cum tribus literis. Guelf. omittit *cum*, male.

tam parvae quaestionis. Guelf. dat *quaestiones*, quo adjuvat conjecturam Gesneri optantis *haec — quaestiones pro haec — quaestio*. Si recepta bene habet, *parva quaestio* dicitur haec de

quod ex marmoribus asseram, non habeo, in plurimis vocabulis, quae omissa *n* litera comparent inter ea, quae vide in Scaligeri Indice eorum, quae ad Grammaticam pertinent in lapidd. Gruterianis; *Cos* pro *Consule* et *Consulibus* frequentissime apud Gruterum, quam, ubi posterius significatur, etiam geminatur interdum *S*.

Subura — ostendit. Varro de L. I. 4. p. Bip. 15. „Subura, Junius scribit, ab eo, quod fuerit sub antiqua urbe.

„— Sed ego a pago potius „Sucufano dictam puto Sucufam. Nunc scribitur tertia „litera B, non C.“ ubi nihil opus correctione Turnebiana: „C, non B.“ Significat Varro, quae nunc sit *Subura*, eam antiquitus fuisse *Sucufam*. Similia vide apud Festum in *Suburam*. Notam *Suburanae* tribus, quae eadem *Sucufana*, hanc: *Suc.* videas aliquoties in opere Gruteriano. cf. Indicem Tribunalium Romanarum.

haec — excefferint. vid. not. Crit.

30 Judicium autem suum grammaticus interpo-
 nat his omnibus. Nam hoc valere plurimum
 debet. Ego (nisi quod consuetudo obtinue-
 rit) sic scribendum quidque judico, quomodo
 31 sonat. Hic enim usus est literarum, ut custo-
 diant voces, et velut depositum reddant le-
 gentibus. itaque id exprimere debent, quod
 32 dicturi sumus. Hae fere sunt emendate lo-
 quendi scribendique partes: duas reliquas,
 significanter ornatque dicendi, non equidem

orthographia, pronunciationi contraria, disputatio. Pro *tam*
 dant *jam* Locat. et Rusc., nullo praeterea auctore.

nisi quod. Guelf. cum edd. vett. plerisque pro *nisi dat vero.*
 Haereo in recepta et malim *quid* pro *quod*, cum aliquot VV.
 DD. Conatus tamen sum rationem reddere receptae.

nisi — obtinuerit., Nisi in
 „eo, quod“ cet. vid. not. Crit.
significanter. i. e. clare, per-
 spicue: nihil amplius. Hoc
 ipse nexus docet, cum si *ἐμ-
 φάσει* intelligeret Qu., ommissa
 esset *perspicuitatis* mentio, ne-
 cessaria plane hoc loco. Cap-
 peronnerius quidem h. l. ut et
 infra 4, 2, 36. *verbis — signi-
 ficantibus, significans* credit dici
 pro *ἐμφατικῶ* et est locus scri-
 ptoris ad Herenn. 4. 53 ubi
significationis eadem fere ponat-
 ur definitio qualem *ἐμφάσεως*
 Graeci dant rhetores. Puto
 tamen *significationem* illam dif-
 ferre a *significantiā*, quam di-
 cit Qu. 10, 1, 121 pro *pro-
 prietate*, opinor, et *perspicui-
 tate*, non pro *ἐμφάσει*. Etiam
 Cicero ad Divv. 3, 12. *signi-
 ficantius* dixit eam dicendi ra-

tionem, quae plane non posset
 ignorari. Contra Qu. uno vo-
 cabulo latino in vertenda *ἐμ-
 φάσει* defungi posse sibi non
 est visus 9, 2, 3 sed *plus quam*
dixeris significationem appella-
 vit. Diserte etiam *emphasim*
 refert ad *ornatum orationis*, 8,
 2, 11. quo minus hoc nostro
 loco *significanter* accipias *ἐμ-
 φατικῶς*. Videtur ex recen-
 tiorum linguarum, Francogal-
 licae et Anglicae, usu suborta
 nobis ista de *significantiā* signi-
 ficatione opinio, ut et hic Ge-
 doyn. vertit: *avec force* et 4,
 2, 36 *des termes — significa-
 tifs*. In ea opinione etiam Er-
 nestus est in Lexico Rhetorico
 voc. *ἐμφάσις*. Multa sunt loca,
 ubi *significans* usurpet Qu. ne-
 que usquam sensum hunc *ἐμ-
 φάσεως* defendi posse existimo.

grammaticis aufero; sed, cum mihi officia rhetoris supersint, majori operi reservo. Redit autem illa cogitatio, quosdam fore, qui 35 haec, quae diximus, parva nimium, et impedimenta quoque majus aliquid agendi, putent. Nec ipse ad extremam usque anxietatem, et ineptas cavillationes descendendum; atque his ingenia concidi et comminui, credo. Sed nihil ex grammatica nocuerit, nisi quod 34 supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis hujus diligentissimus fuit, et in filio (ut epistolis apparet) recte loquendi usquequaque asper quoque

majus aliquid agendi. Goth. (tac. Gesn.) cum suo Voss. 2. *agentibus*, ut et aliquot praeterea. Non spernenda scriptura, quam non Obr. tantum recepit, sed et Gryphius. Guelf., cum plerisque, receptam dat. *ut epistolis.* Omisi, quod inf. Gesn. et plerique, *in*, auctoribus Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. 3. Bern. et ipsa latinitate astipulante. Etiam Obr. ejecit. *usquequaque.* Guelf. omittit, cum multis, et habet sane insuavem sonum tam prope *quoque*, neque fere legitur alibi apud nostrum. Saltem referes ad *loquendi*, non ad *exactor*.

Redit — cogitatio; quippe cujus jam in mentem venerit 1, 5, 6.

descendendum; atque — comminui, credo. Sensum hunc puto: *non credo — descendendum; et, si descendatur, — ingenia his comminui, credo.* Sic non cogimur variatum agnoscere infinitivum, *comminui*, pro gerundio *comminuendum*, quamquam hoc aliis scriptorum locis defendere conatur Burmannus.

nisi quod — est. Non jejuna sententia et inanis. Vult eademum oratori futuro noxia

credi, quibus omnino omnes carere poteramus, nimirum *ineptas*, quas dixit, *cavillationes*. Quidquid vero et liberali grammatico sit cognoscendum, id eloquentiae vim infringere negat, quod protinus exemplis est declaraturus.

in filio — epistolis. Interciderunt duo Ciceronis ad M. filium epistolarum libri, quorum nonnisi pauca fragmenta afferuntur a Grammaticis. Locus est in epistola ad Tironem ad Div. 16, 17. Ciceronis cum hoc de usu vocis *filio*

exactor? aut vim C. Caesaris fregerunt editi
 55 *de analogia* libri? aut ideo minus Messala
 nitidus, quia quosdam totos libellos non ver-
 bis modo singulis, sed etiam literis dedit?
 Non obstant hae disciplinae per illas euntibus,
 sed circa illas haerentibus.

VIII. Superest lectio: in qua puer ut sciat,⁹³
 ubi suspendere spiritum debeat, quo loco
 versum distinguere, ubi claudatur sensus,
 unde incipiat, quando attollenda vel summit-
 tenda sit vox, quid quoque flexu, quid len-

non verbis. Ita Guelf. sine *de*, ab aliis inserto. Assunt
 omittenti multi Codd. et ipsa orationis elegantia. Gesn., etsi
 probans ejectum *de*, secutus est Burm. retinentem.

quid quoque flexu. Codd. non variant. Regius abradi vult
que ex quoque, cui obtemperavit Badius. Equidem et hic, ut
 supra 1, 6, 16 (vid. not. Crit.) malim *quo quidque*. Interim
 sensus eruendus, ut illo loco.

liter expostulantis, quem me-
 morat Badius Ascensius, in ce-
 terorum Interpretum silentio,
 sed minus huc pertinens, quo-
 niam neque filio est scriptus,
 neque *asperum exactorem*
 ostendit Ciceronem. Ceterum
 de ingenio M. Ciceronis filii
 cum fructu potest legi libel-
 lus, quem de ejus institutio-
 ne scripsit Meierotto V. C.
 in Dubiis p. 173 seqq. ut et
 Corradi Quaestura, ed. Ern.
 Lips. 1754. p. 275 — 77.

de analogia libri. Non uno
 loco memorati a veteribus, ut
 Gellio. Ipse Cicero, ad quem
 erant scripti, eos significat Brut.
 c. 72.

quosdam — libellos — lite-

ris. Plures igitur fortasse per-
 tractavit literas, non solam S,
 de qua vide 1, 7, 23.

obstant hae disciplinae. Ap-
 paret agere scriptorem de ora-
 toribus et viris civilibus, ne
 forte videatur quibusdam ipsam
 Grammatici provinciam sper-
 nere.

versum distinguere i. e. ver-
 sum medium dirimere legendo,
 ne semper ad ejus finem decur-
 rat ibique demum ponat vo-
 cem. De poetarum lectione
 agi apparet mox §. 2 *quia car-
 men est*; et eam, tanquam
 Grammaticae professionis par-
 tem indixerat 1, 4, 2.

quid quoque flexu. vid. not.
 Crit.

tius, celerius, concitatus, lenius dicendum; demonstrari nisi in opere ipso non potest. Unum est igitur, quod in hac parte praeci-²piam: Ut omnia ista facere possit, intelligat. Sit autem in primis lectio virilis, et cum suavitate quadam gravis: et non quidem profae similis, quia carmen est, et se poëtae canere testantur: non tamen in canticum dissoluta,
 94 nec plasmate (ut nunc a plerisque fit) effeminata. de quo genere optime C. Caesarem praetextatum adhuc accepimus dixisse, *Si cantas, male cantas; si legis, cantas.* Nec profopo-³poeias, ut quibusdam placet, ad comicum morem pronunciarum velim; esse tamen flexum quendam, quo distinguantur ab iis, in quibus poëta persona sua utetur. Cetera admonitio-⁴

persona sua. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *sua*, cum Ioann. Voss. 2. 3. male.

intelligat, scil. quae legit.
plasmate. Habemus ipsius huius vocis interpretem Plinium II. N. 16, 66 qui vertit Theophrasti (de Plantis 4, 12) *μετὰ πλάσματος αὐλεῖν* „ad „flectendos sonos“ et *ἤνικ' ἤλουν ἀπλάστως* „cum — simpliciter musica uterentur“ et *ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν* „postquam varietas accessit et „cantus quoque luxuria.“ Rectissime igitur Salmastius Exercitt. Plin. (Traject.) p. 85. D Quintilianum quoque significare ait „vocem mollem et eliquatam, quae per omnes sonos intentionesque varietur,“ et Persii illud (1, 17) „liquido „cum plasmate molles Collue-

Tom. I.

„ris fauces“ negat aliter, quam de mollitie vocis, esse accipiendum, cum Casaubonus *potionem* intellexerit, qua vox clara redderetur. Cf. 1, 11, 6. it. Cic. de Or. 3, 25. „Quanto „molliores — falsae voculae „quam — severae.“

Si cantas — cantas. Cum videam Philandrum, ab aliis non reprehensum, male intellexisse lepidum dictum, iuvat apponere probam Gedoyni versionem: „Si vous prétendez „chanter, vous chantez mal“ cet.

Cetera, scil. praeter ipsum legendi modum, quem, nisi in opere ipso, demonstrari posse modo §. 1 negabat.

N

ne magna egent: in primis, ut tenerae mentes, tracturaeque altius quidquid rudibus et omnium ignaris infederit, non modo, quae diferta, sed vel magis quae honesta sunt, discant. ideoque optime institutum est, ut ab Homero atque Virgilio lectio inciperet, quamquam ad intelligendas eorum virtutes firmiore 5 iudicio opus est. sed huic rei superest tempus: neque enim semel legentur. Interim et sublimitate heroici carminis animus assurgat, et ex magnitudine rerum spiritum ducat, et 6 optimis imbuatur. Utiles *Tragoediae*: alunt et *Lyrice*; si tamen in his non auctores modo,

opus est. Ita dedi e Codd. Bodl. Alm. Turic. Voss. 2. pro *esset* recepto. Obr. item. Neque, quod significare videtur Burm., *quamquam* regit hunc conjunctivum, quod equidem non moror (cf. ad Prooem. 18 not. exeg.), sed nullo cum aliis nexu hic poneretur conjunctivus, si vera esset scriptura, quod germanismum sapit. de *est* et *esset* vide not. Crit. ad 1, 6, 35 *inhumanum est*. Conjunctivus autem imperfecti tum demum a Latinis usurpatur, cum res ea, quae isto modo significatur, locum vere non habet, sed alia quadam, quae nunc non adest, eveniente, futura ostenditur. *Facerem, si essem*, at non sum, ergo nec facio. vid. ad 1, 1, 22 *faceret*. Num igitur revera *ad intelligendas eorum virtutes firmiore iudicio non est opus?* Aut, qua tandem concessa conditione, *opus erit?* Malit fortasse aliquis in nostra lectione ad evitandum similem sonum omitti *est* post *institutum*, quae quidem dura non foret emendatio, sed nihil est necesse quidquam mutare. *spiritum.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *spiritus*, quod sane, hoc intellectu, est frequentius altero. *Tragoediae.* Ita Guelf. et Goth. et sane multi alii, qui non memorantur, quia vet. edd. fere ipsae dant *tragoediae*, non *tragoedi*. Rectissime Badius, quamquam solum Vallensem Cod. narrat habere *tragoediae*, hanc vocem reposuit, quia *tragoedi* essent actores, non scriptores *tragoediarum*, et saltem debuisset scribi *Tragici*, ut *Lyrice*, quod vocabulum scripturae *tragoedi* patrocinari idem recte negat. Gesn. *tragoedi*.

sed etiam partes operis elegeris. nam et Graeci licenter multa, et *Horatium* in quibusdam
 95 nolim interpretari. *Elegia* vero, utique quae amat, et hendecasyllabi, et quibus sunt commata *Sotadeorum* (nam de Sotadeis ne praecipendum quidem est) amoveantur, si

hendecasyllabi et quibus. Ita Goth. (tac. Gesn. qui cum recentioribus dat *hendecasyllaba quibus*) et Voss. 2. Exprimunt hoc omnes, ante Gryph., vet. edd. meae, nisi quod *hendecasyllaba* dant pro *hendecasyllabi*. Habet masculinum, quod longe frequentius apud veteres, etiam Guelf. sed sine aspiratione, quae etiam a Gothano abest. Post hanc vocem ante *quibus* Guelf. inserit *a*, cum ed. Andr., pro nostro *et*. Neque certo affirmaverim in *hendecasyllabis* revera esse *commata sotadeorum*. Malebat etiam Gesn. *et* interponi, quod poterat in eo, quem tractabat, Codice invenire. *commata.* Guelf. *commota* cum Goth. et Viart. ed. *comota* Voss. 5. Nec mirum in voce insolentiori lapsos librarios. Venetam autem dare *scommata* falso narrat Gibl. Est in ea expresse *commata*, ut jam scripturae isti, nimis probatae a VV. DD., unus relinquatur testis, margo Stephani. *Sotadeis.* Guelf. *Sotadicis* cum Voss. 1. 3. et Vallenfi Cod., narrante Badio, quod fortasse non profus est negligendum. Possit enim videri de carminibus ipsis dictum *Sotadica*, de metro *Sotadea*, vel *Sotadei*, cum praesertim modo in *Sotadeorum* nulla sit Codd. varietas. Sunt tamen et receptae testes satis locupletes, ut Goth., neque multum tribuam huic discrimini.

quae amat. Forma loquendi, qualem saepe animadvertimus, tribuens ipsis verbis et sermone, quod significant. cf. not. ex. ad 1, 6, 23 *cum ebur*.

et quibus — quidem est. Sotadeorum versuum ratio, etsi non usquequaque expedita est a VV. DD., videtur haec fere esse, ex Hephaestionis, Diomedis, Terentiani et Fortunatiani (apud Putschinum) auctoritate: Constat sotadeum metrum Ionico a majore tetrame-

tro brachycatalecto. Jam cum Ionicus uterque, tam a majore quam a minore, constet sex temporibus vel moris, potest illud mirifice variari; quo in genere id tamen, nisi fallor, est cavendum, ne Sotadeus versus unquam incidat in Ionicum a minore. Recenset enim Hephaestio (p. Pauwii 37) hancce, quam ferat versus Sotadeus in tribus prioribus regionibus, pedum varietatem: *σύνυια τροχαική — υ — υ*,

Fieri potest: si minus, certe ad firmitus aetatis
7 robur referrentur. *Comoediae*, quae pluri-

ἢ ἐξ ἀνακτιστου καὶ πυθρίχου
υυ — υυ, ἢ ἐκ τριβράχους καὶ
τροχάκιου υυυ — υ, ἢ ἐκ μα-
κρῆς καὶ τεσσάρων βραχειῶν
(Pariambum vocat Diomedes
p. Putsch. 478) — υυυυ, ἢ
ἐξ ἐξ βραχειῶν υυυυυ. Vides
nusquam in hisce comparere
Ionicum a minore, eundem
tamen sex temporibus constan-
tem, υυ — —. Quare Scali-
ger ad Festum ac Varronem,
et Columna ad Ennium, pa-
rum recte videntur Sotaden
utroque Ionico usum narrare,
versusque, in quibus ὁ ἀπ’
ἐλάσσονος animadvertitur, So-
tadeis annumerare. Hunc equi-
dem pedem puto regnare vi-
cissim in Galliambis. Quod
quidem metrum, molle itidem
et effeminatum, infra 9, 4, 6
ipse Qu. conjungit cum Sota-
deo. Est id Ionicum a minore
tetrametrum catalecticum, pla-
ne respondens alteri, nisi quod
brachycatalecti sunt Sotadei,
Galliambi catalectici. Ut au-
tem Trochaeus et Iambus,
trium temporum uterque, se
invicem fugiunt, neque un-
quam alter in alterius ingredi-
tur metrum, cum uterque in
sua sede recipiat tribrachyn;
pari ratione a se distineri in-
vicem Sotadeos et Galliambos,
equidem mihi persuadeo. Li-
beriores etiam Sotadeis sunt
Galliambi, quippe qui in sua
sede vel pauciorum, quam sex,
temporum pedes recipiant (vel-

ut paeonem tertium υυ — υ,
et palimbacchium — — υ,
quinque temp.). Vocatur hoc
metrum Galliambicum et μη-
τρωνικόν a Matre Deorum Cy-
bele ejusque sacerdotibus Gal-
lis, eviratis, unde propria ei
mollities, quam eleganter ejus-
dem generis versu expressit
Terentianus p. Putsch. 2447
„Tremulos quod esse Gallis
„habiles putant modos.“ In-
signe antiquae poëseos moni-
mentum, hoc versu conscrip-
tum, est Catulli Atys. Isti
metro valde est affinis hende-
casyllabus Phalaecius, cui si
demseris tres priores sylla-
bas, remanent duae Galliambici
versus regiones vel syzygiae
υυ — υ | — υ — — |, quae,
ad efficienda quatuor metra
Galliambi, deinceps repetun-
tur, ablata tamen ultima syl-
laba, ut fiat versus catalecti-
cus: υυ — υ | — υ — |. Ta-
lis enim est ex Terentiani sche-
mate, cum Hephæstio paulo
aliter constituat eum p. 40.,
ad quem locum monet Scho-
liastes αἰς ἔντεα et καὶ χάλκεια,
qui poterant videri Ionici a
majore, pro molossis accipi
oportere, synizesi facienda in
ἐντη et χαλκῆ. Jam utriusque
horum metrorum, et Sotadei
et Galliambici, mollitiem fre-
quentia brevium syllabarum et
trochaei seu chorei pedis conti-
neri, mihi persuadeo. Noster
enim 9, 4, 155 ait trochaeos

mum conferre ad eloquentiam potest, cum

(intelligit autem tribus brevibus constantem pedem) *celerēs quidem sed sine viribus* esse. it. 9, 4, 88 et 136 *chorei*. In hujusmodi pedes et syllabas cadentem compositionem Senec. pater vocat *non tantum emolli- tam, sed infractam*. Controv. 19. p. Bip. 233. Neque id puto spectasse Quintilianum hoc nostro loco, quod Sotadei versus solent, retrorsum lecti, aut idem aut aliud tamen metrum iustum ostendere; quamquam ipse hujus rei mentionem facit 9, 4, 90 ubi ex hexametro factum sotadeum (cf. Demetrium de elocutione §. 193.), ex sotadeo, itidem retrorsum legendo, Iambum trimetrum ostendit. Et possunt hi versus a tironibus inspicere, ut exempla sotadeorum, quae facile ad regulas supra expositas possint scandi. Memoratur fere a veteribus haec Sotadeorum in se ipsos vel alia metra recurrentium volubilitas, ut a Martiale Ep. 2, 86. Aufonio Epist. 14, 19. et aliis. Sed eam Sotadeo neque necessariam neque peculiarem puto, ut ad definitionem ipsam pertineat. Quomodo autem ad metri hujus molli- tiam referatur, quod potest etiam retrorsum legi? Quintilianus igitur discipulis videtur timuisse a Sotadeis, similibus- que effeminatis et trochaeorum plenis versibus, quod et molle quid sonarent, et continerent

plerumque res obscenas. De alterutro horum solo, argu- mento vel metro, cogitasse eum vix puto. cf. not. Crit. ad *Sotadeis. Commata Sotadeorum* utrum plane tecnico intelle- ctu dixerit pro caesuris horum versus, an paulo negligenti- us de eorum partibus omni- no, non equidem affirmem. Ipsi Grammatici fluctuant interdum in hujus vocabuli usu. Diomedes enim v. c. et Marius Victorinus *caesuris* annumerant tetrapodiam Bucolicam, quae est quarti in Hexametro pedis, dactyli plerumque, cum voca- bulo et sensu, terminatio; cum Atilius Fortunatianus, aptius sane, dirimat *colon* a *commate*, dicatque *illud* esse partem vel partes versus *integris* pedibus impletas, ut *Defecisse videt sua*, hoc vero partem versus vel partes *imperfectas*, ut *arma virumque cano*. p. Putsch. 2689. De Sotade exponunt Lexica. Video meam Sotadei et Galliambici metri explicandi rationem magna ex parte diver- sam esse ab ea, quam nuper exposuit doctissimus harum rerum existimator, Hermannus de metris. Sed vereor, ne ille nimium tribuerit categoriis in materia ubi *paucis profecto est philosophandum, omnino non placet*. Quod ad Quintiliani mentem facit maxime, ut molli- ties horum metrorum ostendatur, id quidem praestare

per omnes et personas et affectus eat, quem usum in pueris putem paulo post suo loco dicam. Nam cum mores in tuto fuerint, inter praecipue legenda erit. De *Menandro* loquor: nec tamen excluderim alios. Nam Latini quoque auctores afferent utilitatis aliquid. Sed pueris, quae maxime ingenium alant, atque animum augeant, praelegenda: ceteris, quae ad eruditionem modo pertinent, longa aetas spatium dabit. Multum autem veteres etiam Latini conferunt, quanquam plerique plus ingenio, quam arte valuerunt.

praecipue. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. Loc. Viart. Rusc. Bad. Vulgata *praecipua* est in Guelf.

valuerunt. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. *valuerint.* cf. de *quanquam* c. conj. not. exeg. ad Prooem. 18.

mihī videor. Rhythmi legem in iis quin melius perspexerit Hermannus, non repugno.

per omnes — personas. h. e. per omnes aetates et condiciones hominum.

paulo post. cap. hujus libri undecimo.

longa aetas. Sic et Horatius Satyr. 1, 4, 132 *longam aetatem* dicit, quae sit demtura multum de suis vitiis.

veteres — Latini. Sunt fere, praeter eos, quos recensuimus ad 1, 5, 21, Plautus, Caecilius, Terentius, Afranius, Lucilius. Ne enim de meris scenicis poetis cogitemus, facit mentio mox §. 11 injecta *Lucilii* (cf. ibi not. Crit.), quanquam et hujus comoedia memoratur,

sed de qua sit controversia. Ovidii notus est versus Trist. 2, 424 „Ennius ingenio maximus, arte rudis.“ item Amor. 1, 15, 19 „Ennius arte carens.“ Similia de Ennio, Lucilio, Naevio, Plauto et aliis veteribus Horatius in Satyris et epistolis. Lucretius ipse, non tam aetate quam scribendi genere, ad veteres illos accedit, de quo tamen contrarium, quam Quintiliani de his, est Ciceronis iudicium ad Quint. frat. 2, 11 „Lucretii poemata — non „multis luminibus ingenii, multae tamen artis.“ Hunc tutius, puto, sequaris in Lucretio aestimando ducem, quam, qui hodie eum in caelum ferunt.

96 in primis copiam verborum, quorum in tra-
goediis gravitas, in comoediis elegantia, et
quidam velut ἀττικισμὸς inveniri potest. *Oe-9*
conomia quoque in his diligentior, quam in
plerisque novorum erit, qui omnium ope-
rum solam virtutem sententias putaverunt.
Sanctitas certe, et ut sic dicam, virilitas ab
his petenda, quando nos in omnia deliciarum
vitia, dicendi quoque ratione, defluximus.
Denique credamus summis oratoribus, qui¹⁰

Oeconomia. Guelf. *Haec omnia*, ridiculo errore.

deliciarum vitia. Ita Guelf. cum Goth. Turic. Bal. (non Bodl.,
ut Burm.) et edd. Andr. Loc. Rusc. Venet. Bad. Viart. cett. quas
denuo secutus est Obr. Reliqui haec: *del. genera vitiaque*, ut
et Gesn., qui, si Codd. habent auctores, quod non nego, ipsam
tamen orationem elegantem et commodam vix docebunt.

dic. quoque rat. Guelf. omittit *quoque*, male. *defluxi-*
mus, Guelf. *defleximus*. Cum Goth. Voss. 2. cum edd. Ald.
Viart. Bad. (qui habet in marg. receptam) dicitque sibi quoque
eam fuisse placituram, modo inventa esset in exemplaribus et
aliis. Receptam nisi ii, qui silentur, defendunt Ioann. Voss. 3.,
nullus habet Cod. at edd. Loc. Rusc. Venet. Gryph. Stoer.
Chouet. Gibf. (atque Leid.) et Gesn. Quod praetulit, post Obr.,
Burm. *defluxerimus* e Turic. Bodl. Alm. Voss. 1. Bern., id qui-
dem magnopere displicet, cum conjunctivus locum non habeat.
Defleximus fortasse verius, sed blanditur recepta, maxime ob
locum nostri 10, 1, 126. „tantum ab illo *desluebant*, quantum
„ille ab antiquis descenderat,“ et Ciceronis Tusc. 1, 25, „a ne-

velut ἀττικισμὸς. Eam ser-
monis puritatem et urbanita-
tem quae Romanis sit, quod
Graecis ἀττικισμὸς, cujus ope
„oratio hujus alumnus urbis
„oleat et Romana plane videat-
„tur, non civitate donata.“
3, 1, 3.

Oeconomia. Scita partium
operis descriptio, quae maxi-

me cernitur in fabulis. Eam
in Terentianis Comoediis non
semel tangit Donatus v. c. ad
Andr. 1, 4, 1. ib. 3, 2, 1.
Phorm. 3, 3, 1. cf. §. 17. it.
3, 3, 9. Cic. ad Att. 6, 1.

dicendi — ratione. Praeter
alias luxuriae plurimas partes
etiam in dicendo sumus effemi-
nati facti.

veterum poëmata, vel ad fidem causarum, vel ad ornamentum eloquentiae assumunt.

¹¹ Nam praecipue quidem apud Ciceronem, frequenter tamen apud Asinium etiam, et ceteros, qui sunt proximi, vidimus *Ennii, Accii, Pacuvii, Lucilii, Terentii, Caecilii*, et aliorum inferi versus, summa non eruditionis modo gratia, sed etiam jucunditatis: cum poëticis voluptatibus aures a forensi asperitate respirent. quibus accedit non mediocris utilitas, cum sententiis eorum, velut quibus-

„cessariis — ad elegantiora defluximus.“ Alias defluendi verbum usurpatur in rebus, quae pereunt, abeunt. Subiit etiam legere *diffluximus*, usus frequentissimi in luxuria significanda. Vide de *defl.* et *diff.* Drakenb. ad Liv. 41, 15, 1.

fidem causarum. Guelf. *finem*, quod in ed. Locat. esse narrat Burm. Equidem receptam in ea invenio, *finem* autem in ed. Rusc. (cf. not. Crit. ad Prooem. 4. *summam inde eloqu.*). Frequens est τῶν *fides* et *finis* in Codd. confusio. vid. Drakenb. ad Liv. 8, 24, 15. cf. et nostr. 4, 2, 118. Praestat autem recepta.

apud Asin. Guelf. omittit *apud*, non male. Venet. pro eo, per sph., *quod.* *vidimus.* Voss. 1. *videmus* quod malim, praesertim si mox legitur *respirent*, conjunctivo modo. *Pac. Lucilii, Terent.* Guelf. omittit *Lucilii.* (cf. not. exeg. ad §. 8. *veteres — Latini.*)

respirent. Guelf. et Tär. *respirant.* Goth., cum in textu dedisset receptam, correctus fuit in *respirant.* Videtur ex sola Regii conjectura esse conjunctivus, non utique necessarius.

apud Ciceronem. Pro Sextio. c. 55 ex Afranio. c. 56. 57. 58 ex Accio. Pro Coelio. c. 16. e Caesilio. Pro Balbo c. 22. ex Ennio. In Pison. c. 19. ex Ennio. c. 25. e Plauto. c. 33. ex Accio. Philipp. 13. c. 21. ex incerto poëta.

aures — respirent. Audacior translatio, neque quam facile

apud scriptores invenias. sed propria *respirandi* significatio oblitterata est fere; translata autem *auribus* quoque recte tribuitur.

quibus — confirmant. Solitam Quintiliani perspicuitatem desidero, cum propter *quibus*, pro quo clarius fuisset *quo*, pluralis enim, tot antecedenti-

dam testimoniis, quae proposuere, confirmant. Verum priora illa ad pueros magis, haec sequentia ad robustiores pertinebunt: 97 cum grammatices amor, et usus lectionis, non scholarum temporibus, sed vitae spatio terminentur. In praelegendo grammaticus et 13 illa quidem minora praestare debebit, ut partes orationis reddi sibi soluto versu desideret, et pedum proprietates, quae adeo debent esse notae in carminibus, ut etiam in oratoria compositione desiderentur; deprehendatque quae

confirmant. Voss. 3. *confirmant.* Ne hic quidem male cf. modo *respirent.* *sequentia.* Guelf. *sequentiora.* Fateor magnopere mihi displicere totum hoc *sequentia*; neque enim sequuntur, quae intelligit, sed praecesserunt. Novi equidem *sequentem* dici pro *secundo*, *posteriore*, sed quanti tandem refererebat addi hoc h. l.? Dicam quod sentio. Ad *illa*, paulo ante, allitum puto a recentiore quodam *priora*, ad *haec*, *sequentia*, interpretationis causa. Neutrum enim desideres. Codd. quidem nulli adjuvant. *Illa* autem sunt, quae de legendis poetis praeceperat; *haec*, quae de iuferendis eorum versibus narraverat. *desiderentur.* Guelf. *desideretur*, nullo sententiae emolumento. cf. not. exeg. *deprehendatque quae.* Guelf. *deprehendat.* Goth. (tac. Gesu.) *deprehendantque*, -cum

bus substantivis, quo referendus sit, non statim apparet; pertinet autem, nisi fallor, ad „*voluptatibus*,” vel ad „*eruditionis — iucunditatis*,” tum propter *confirmant*, in quo obscurius est subjectum. Intelliguntur autem Cicero, Asinius et ceteri.

priora illa — haec sequentia. vid. not. Crit.

partes orationis reddi. Huius rei exemplum habemus in Prisciani „*Partitionibus versuum*

„*XII Aeneidos principalium*,” ubi semper recurrit haec magistri quaestio „*quot partes orationis habet iste versus*” v. c. p. 1218, et deinceps recensentur singulae. De eodem Grammaticorum mediaevi usu apposite Capperonmerius citat Cangium in Glossario voce *Partes edere*, qui neque Quintilianus est immemor.

desiderentur. Haerent in hac voce VV. DD. et est sane, quod mireris, tantulo inter-

barbara, quae impropria, quae contra legem
 14 loquendi sunt posita: non ut ex his utique
 improbentur poëtae (quibus, quia plerum-
 que metro servire coguntur, adeo ignoscitur,
 ut vitia ipsa aliis in carmine appellationibus
 nominentur. *metaplasmos* enim, et *schemat-*
tismos, et *schemata*, ut dixi, vocamus, et
 laudem virtutis necessitati damus), sed ut
 commoneat artificialium, et memoriam agitet.
 15 Id quoque inter prima rudimenta non inutile,
 demonstrare quot quaeque verba modis intel-
 ligenda sint. Circa *glossemata* etiam, id est,
 voces minus usitatas, non ultima ejus profes-
 16 sionis diligentia est. Enimvero jam majore

edd. vett. fere omnibus. Singularis necessarius est; ad *gram-*
maticum enim refertur, non ad *discipulos*.

sunt posita. Guelf. *sunt composita*. Goth. (tac. Gesn.) *com-*
posita, omisso *sunt*. cum sat multis Codd. Sensus flagitat re-
 ceptam; neque enim de solis numeris hic agitur oratoriis.

vallo post *desideret* recurrens
 verbum idem. Alioqui sen-
 sum tribuam equidem hunc;
 Bene institutus adolescens per-
 sentiscet, ubicunque in oratore
 aliquo apti cuique loco pedes
 defuerint.

metaplasmos — *schematifi-*
mos. „Metaplasmus est dictio
 „aliter quam debuit figurata,
 „metri aut decoris causa,“ Cha-
 risius p. Putsch. 248. „Barbarifi-
mus — apud poetas Metaplas-
mus vocatur; soloecismus au-
tem schema.“ Diomedes p.
 ibid. 446. *Schematismi* nomen
 apud Grammaticos Putschianos
 non invenio. An errore libra-

rii, oculo aberrantis ad *et sche-*
mata, irrepsit *et schematismos*?
 Codd. quidem et edd. habent
 omnes.

ut dixi. 1, 5, 52.

memoriam agitet. h. e. exer-
 ceat cf. 1, 10, 34 „agitari —
 „animos,“ quo loco utitur Er-
 nestus ad defendendam Codd.
 et vett. edd. scripturam in Ora-
 tione Cic. pro Archia c. 7.
agunt, pro quo vulgo legitur
alunt; quam quidem recte ille,
 nescio. *Artificialium commone-*
re, quod quidam parum intel-
 lexerunt, est *vocabula artis fre-*
quenti usu nota reddere discen-
tibus.

cura doceat *tropos* omnes, quibus praecipue; non poëma modo, sed etiam oratio ornatur; *schemata* utraque, id est, *figuras*, quaeque *λέξεις*, quaeque *διανοίας* vocantur: quorum ego, sicut troporum tractatum, in eum locum differo, quo mihi de ornatu orationis dicendum erit. Praecipue vero illa infigat animis, 17 quae in oeconomia virtus, quae in decoro rerum; quid personae cuique convenerit; quid in sensibus laudandum, quid in verbis; ubi copia probabilis, ubi modus. His accedet 18 enarratio historiarum, diligens quidem illa,

decoro rerum. Gueif. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *decore*, cum edd. Locat. Venet. Ald. Rusc. et sic vereor ne omnes Codd., etsi Vossianorum et Alm. varietas nulla memoratur. Regius quoque invenit *decore*, quod ipse mutavit in *decoro*, recte sane ad mentem Ciceronis de Offic. 1, 27. 28. decori naturam egregie enarrantis. Istud *rerum* non magnopere mihi placet.

His accedet. Ita Goth. (tac. Gesn.) Gueif. *accidet*. Aliquot Codd. et pleraeque vett. edd. futurum ind. tuentur pro praes. conj. *accedat* quod habet Gesn. et recc.

quib. praecipue, magis quam aliis rebus; ne forte quis referat ad delectum aliquem *troporum* a magistro faciendum, quorum alii aliis magis ornent orationem. Tunc *praesertim* erat scribendum, non *praecipue*; et vetat *omnes*.

quorum — tractatum. Lib. 9. c. 1. 2 et 3. cf. 1, 5, 52.

personae — convenerit. Hoc in legendo quoque poëta, Comico potissimum, aget magister, ut demonstrat discipulis, quare certa oratio certae personae tribui debuerit. Non

enim in genere haec docere est putandus, tanquam ab ipsis suis auditoribus effingenda, quod est rhetoris. Grammaticus ad ea inter enarrandos poëtas, ab his observata, digitum intendit, rhetorique hac cura proludit. Etiam *conveniat* scripsisset, non *convenerit*, nisi de eo, quod jam esset factum, egisset. Ita ne mox quidem *ubi — probabilis* de praecepto generali est accipiendum, sed de eo, quod probabiliter factum commendetur in scriptore, quem praelegat Grammaticus.

non tamen usque ad supervacuum laborem occupata. Nam receptas, aut certe claris auctoribus memoratas, exposuisse satis est. Persequi quidem quod quisque unquam vel contentissimorum hominum dixerit, aut nimiae miseriae, aut inanis jactantiae est, et 98 detinet atque obruit ingenia, melius aliis 19 vacatura. Nam qui omnes, etiam indignas lectione, schedas excutit, anilibus quoque fabulis accommodare operam potest. Atqui pleni sunt ejusmodi impedimentis grammaticorum commentarii, vix ipsis, qui compo-

quod quisque unquam. Guelf. *quid quis nunquam.* Goth. (tac. Gesn.) *quid quisque unq.* *schedas.* Guelf. *scedas.* Controversa est vocis orthographia, cum quidam, ut Charisius p. Putsch. 81. a *scindendo* *scidam* malint. Equidem Isidorum, p. Gothof. 961, sequar e Graeco repetentem, cum praesertim Suidas habeat *σχεδάριον*.

Persequi — dixerit. Cave credas, tam vilium scriptorum lectionem vetari. Id ne memorare quidem attinebat; sed monetur grammaticus, ne forte, dum exponit eas, quas poeta, quem praelegit maxime, tangit historias aut veras aut fabulosas, contentissimorum hominum de hisce historiis cogitata ad easque facta additamenta cum discipulis communicet. Longe a vero aberrat Gedoynus qui de populorum rebus gestis agi putat, easque intelligit *historias*. (*Historiam tractat rhetor* cf. 2, 5, 1.). Eodem modo dictas accipio *historias*, quas omnes scire

uxorem vetat Juvenalis 6, 450. *Peccare docentes historias* Horat. 3, 7, 19. 20. Ipse supra 1, 4, 4 *historias* ad poetarum interpretationem pertinere significat. Neque diversae sunt mox 1, 9, 6 *narratiunculae*.

grammaticorum commentarii. Puto *comment.* esse quod *schedas*, pugillares quibus illinunt quaecunque occurrunt observatu digna; non autem interpretationum libros; quo significato jam Quint. tempore dictos fuisse *comment.* non credo. *ὑπομνήματα* Graece dicuntur *comment.*, quae solebant interdum in unum aliquem scriptorem condi a Grammaticis.

fuerunt, satis noti. Nam *Didymo*, quo ne-²⁰mo plura scripsit, accidisse compertum est, ut, cum historiae cuidam, tanquam vanae, repugnaret, ipsius proferretur liber, qui eam continebat. Quod evenit praecipue in fabu-²¹losis usque ad deridicula, quaedam etiam pudenda: unde improbissimo cuique pleraque fingendi licentia est, adeo ut de libris totis, et auctoribus, ut succurrit, mentiatur tuto, quia inveniri, qui nunquam fuere, non possunt. nam in notioribus frequentissime deprehenduntur a curiosis. Ex quo mihi inter virtutes grammatici habebitur, *aliqua nescire*.

IX. Et finitae quidem sunt partes duae, quas haec professio pollicetur, id est, *ratio loquendi*, et *enarratio auctorum*: quarum illam *methodicen*, hanc *historicen* vocant. Adjicia-

Didymo quo. Ita Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Ald. Viart. Gryph. (1544). Ceteri, quorum et Gesn., inferunt *quoque*, alienum, ut sponte sentiebam. Si enim *nemo Didymo plura scripsit*, non *ei quoque* hoc accidit, sed *ei potissimum debuit* accidere.

Didymo. De hoc exponunt Lexica. Id maxime ad nostrum locum facit, quod narrat Athenaeus p. 159 C. καλεῖ τὸν Δίδυμον Δημήτριος ὁ Τροαζήνιος βιβλιολάβαν, ubi cognomen magnoperè convenit historiae hic relatae, sed quae subjicitur ratio, διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐκδέδωκε συγγραμμάτων, parum idonea est. ut malis apud Ath. pro βιβλιολάβαν (vocabulum nemini praeterea frequentatum, neque analogice fictum), legere βιβλιοθήκην. Eunapius de Longino βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος. Apparet autem hac ipsa historia rectissime legi: „vix ipsis — satis noti“ pro quo malint quidam „satis notis“ ut notis referatur ad impedimentis. Didymo enim sui ipsius commentarii non satis erant noti.

mus tamen eorum curae quaedam dicendi primordia, quibus aetates nondum rhetorem ²capientes instituunt. Igitur *Aesopi fabellas*,⁹⁹ quae fabulis nutricularum proxime succedunt, narrare sermone puro, et nihil se supra modum extollente, deinde eandem gracilitatem stilo exigere condiscant: versus primo solvere, mox mutatis verbis interpretari: tum paraphrasi audacius vertere, qua et breviare quaedam, et exornare, salvo modo poëtae ³sensu, permittitur. Quod opus, etiam consummatis professoribus difficile, qui commode tractaverit, cuicumque discendo sufficiet. *Sen-*¹⁰⁰ *tentiae* quoque, et *chiriae*, et *ethologiae* sub-

ethologiae — *ethologia*. Guelf. *etilogiae* — *ethilogia*. Variis modis a recta scriptura aberrant Codd. in h. v. quorum aliquot, inter quos est Florentinus, referente Regio, dant *aetiologiae* — *aetiologia*, male tamen, sine dubio. Eandem errorem e Seneca proscriptit Lipsius apud quem (vid. not. exeg.)

eorum. Grammaticorum, intellige; etsi eorum diserta nulla mentio. cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet*.

dicendi primordia. Ea sunt, quae Graeci doctores progymnasmata appellant, qualia extant, una cum docendi ratione tradita, Hermogenis, etiam interprete Prisciano, Aphthonii et Theonis.

stilo exigere. Scribendo exprimere, effingere cf. not. ex. ad 1, 5, 2 *exigitur*. *Stilus* opponitur *sermoni*.

etiam difficile. Fateor, me haerere, si *consummatis professoribus* dicitur *difficile* id opus,

quod tamen rudi puero injungi iubetur. Puto igitur ablativum agnoscendum, non dativum, hoc sensu: „vel cum „consummatorum professorum „institutione aliquis utitur.“ Durior tamen fere haec oratio, quam pro Quintiliano.

Sententiae — *chiriae* — *ethologiae*. „*Sententia* est oratio „generalem pronunciationem „habens, hortans aliquam rem, „vel deterrens — vel demon- „strans, quale aliquid sit.“ Priscian. ex Hermogene p. Putsch. 1333. „*χρηται* vocant, est commemo- „ratio alicujus orationis vel

jectis dictorum rationibus apud grammaticos scribantur, quia initium ex lectione ducunt; quorum omnium similis est ratio, forma diversa: quia *sententia* universalis est vox, *ethologia* personis continetur. *Chriarum* plura genera traduntur: unum simile sententiae,

antecedit etiam ipsa ea *actiologia*, quo minus continuo, significatione diversa, ferri possit.

„facti, vel utriusque simul,
„celerem habens demonstratio-
„nem, quae utilitatis alicujus
„causa plerumque profertur.“
ibid. p. 1332. Ethologiae non tam diferta apud Grammaticos invenitur mentio et definitio. Paulo diversum vocabulum inter progymnasinata recenset Aphthonius: ἡθοποιία ἐστὶ μίμησις ἢ θοῦς ὑποκειμένου προσώπου. Eam Priscianus reddit *allocutionem* p. 1340. Haec tamen ad rhetoricas figuras magis videtur pertinere, quibus et ipse noster annumerat 9, 2, 58 et 9, 3, 99 ex Rutilio Lupo allatam, apud quem est p. Ruhnk. 66. Et ipsius Aphthonii exempla, rhetoris magis sunt quam Grammatici. Memorat Suetonius *ethologias* inter „quaedam institutionum „genera, quibus Grammatici „eloquentiam praeparaverint.“ De illustr. Gramm. c. 4. et Seneca, epist. 95 descriptionem cujusque virtutis, *ethologiam* a Posidonio vocatam tradit. Sed eae videntur copiosiores fuisse, quam quae intelliguntur a Quintiliano h. l. et

plane eadem atque *ethopoeiae*, quales habemus Libanii Sophistae, Severi Alexandrini et all.

ethologia — continetur. Parum sane cognoscas rem, alias ignotam, ex hac definitione. Accedit, quod, praeter expectationem, discrimen *sententiae* solum et *ethologiae* ostenditur, *chriae* mentio omittitur. Ceterum idem quod noster de *ethologia*, Hermogenes, quem ipsum edidit Heeren V. C., cum antea ex sola Prisciani interpretatione extaret, monet de *chria*: γνώμη — διαφέρει (ἡ χρεία) τῷ τὴν χρείαν πεποιηκὸς πρόσωπον ἔχειν, τὴν δὲ γνώμην ἄνευ προσώπου λέγεσθαι. p. 11. Stück 8. der Bibl. der alt. Lit. Quae repetit fere Aphthonius. Similia habet Isidor. p. Gothofr. 864. Quibus possit adduci aliquis, ut *ethologiam* nonnisi aliud *chriae* nomen credat, modo pro *et ethol.* supra legeretur seu *ethol.*

plura genera. Tria constituit Aphthonius et cum eo Priscianus p. 1332. λογικὸν (oratoriales usus) πρακτικὸν (activi) μίκτερον (mixta). Sub-

quod est positum in voce simplici, *Dixit ille*, aut *Dicere solebat*: alterum, quod est in respondendo, *Interrogatus ille*, vel, *Cum hoc ei dictum esset, respondit*: tertium huic non dissimile, *Cum quis non dixisset, sed aliquid fecisset*. Etiam in ipsorum factis esse chriam putant, ut *Crates, cum indoctum puerum vidisset, paedagogum ejus percussit*: et aliud paene par ei, quod tamen eodem nomine appellare non audent, sed dicunt *χειῶδες*: ut, *Milo, quem vitulum assueverat ferre, taurum ferebat*. In his omnibus et declinatio per eosdem ducitur casus, et tam factorum, quam

quis non dix. sed al. fec. Goth. (tac. Gesn.) *quis dix. vel al. fec.* cum Voss. 2., et Ioann. aliisque similia, et si non eadem, dantibus. Non spernenda loci constitutio, et si recepta praestat, quam tuetur solus, ni fallor, Guelf.

in ipsorum factis. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Gesn.) et Codd. ad unum omnes (nisi quod tacetur Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recepta, *ipsis pro ipsorum*, est e conjectura Regii, plane inutili. vid. not. exeg.

jicit tamen Prisc. „Traduntur „tamen differentiae usum plures a veteribus. Alii enim sunt „indicativi alii interrogativi.“

ipsorum factis. h. e. in eorum, quorum auctoritas est in chria; non illorum modo, quos ii compellarunt: Crates percussit paedagogum ipse agendo chriae auctor est factus.

Crates — percussit. Aphthonius: *Διογένης* (ut et apud Plutarch. loco nunc non succurrente, it. ap. Theonem p. Cam. 54, non Crates) *μειράκιον έω*.

ρακώς άτακτοῦν, τόν παιδαγωγόν έπαισεν. Eadem habet Hermog. l. c. p. 10. Hic tamen alii generi assignat, videl. τῷ μικτῷ, subjectis hisce: *έπειπών τί γάρ τοιαῦτα παιδεύεις*; Elegantiore profecto Quintiliani ratio.

declinatio — ducitur. Hujus praecepti exemplum praebet Diomedes p. Putschii 289 ubi eandem Chriam deducit per omnes casus utriusque numeri. *per eosdem* sic intellige, ut non *activae* chriae ullus magis proprius casus dicatur esse, quam ceterarum.

dictorum ratio est. Narratiunculas a poëtis celebratas, notitiae causa, non eloquentiae, tractandas puto. Cetera majoris operis ac spiritus Latini praeceptores relinquendo necessaria grammaticis fecerunt: Graeci magis operum suorum et onera et modum norunt.

101 X. Haec de *Grammatica*, quam brevissime potui, non ut omnia dicerem sectatus, quod infinitum erat; sed ut maxime necessaria: nunc de ceteris artibus, quibus institutos, prius quam tradantur rhetori, pueros existimo, strictim subjungam, ut efficiatur orbis ille doctrinae, quam Graeci ἐγκύκλιον παιδείαν vocant. Nam iisdem fere annis aliarum quo-
2 que disciplinarum studia ingredienda sunt:

praeceptores. Ita Guelf. Turic. et Codd. omnes, nisi quod silentur Ioann. et Bern. Regius in Florentini textu *oratores* legi narrat, in ejusdem margine *praeceptores*, quod ipse mutavit in *rhetores*, nulla necessitate, cum praesertim infra 2, 1, 1 legatur „*praeceptoribus eloquentiae Latinis — Graecis.*“ Regii conjecturam receperunt plurimae edd., recentiores quidem omnes, cum vet. aliquot nostram scripturam titeantur.

Haec de. Goth. non, ut refert Gesn., *Quae de*, sed *Naec quae de*, prius ex errore miniatoris. ἐγκύκλιον παιδείαν. Guelf. ἔγκυκλον pediam. cum Turic. et Alm. sed hi latt. litt. *encyclonpedian* per *n*. Plerique ἐγκυκλοπαιδείαν. Sed Gesn. recte ex Goth. receptam, quo modo scriptores Graeci et Latini fere solent vocare rem, de qua agitur.

ratio est. h. e. reddi potest. quam *orationalibus*.
Hoc monuit ne forte quis *Narratiunculae.* h. quidem
crederet *activis* chris minus l. perscribi a discipulis eae ju-
bene subjici posse rationem, bentur.

quae, quia et ipsae artes sunt, et esse perfectae sine orandi scientia non possunt, nec rursus ad efficiendum oratorem satis valent solae; an
 3 sint huic operi necessariae? quaeritur. Nam quid, inquit, ad agendam causam, dicendamve sententiam pertinet, scire, quemadmodum in data linea constitui triangula aequis lateribus possint? Aut quo melius vel

perfectae sine orandi scientia non possunt. Ita Guelf. Turic. Goth. cum Jenl. (tac. Gefn.) et Codd. puto omnes, (etsi tacentur a conferentibus Bal. Voff. 2. 3. Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recentiores quidem omnes, miro contra Codd. obsequio, receperunt meram Regii conjecturam: *perfecta sine his orandi scientia non potest.* Si liceret, quod non licet, ita grassari in Codd. scripturas, melior saltem debebat erui sententia. Nam, si sine his artibus orandi scientia non potest esse perfecta, ne quaeri quidem potest, an sint huic operi necessariae. Neque est, quod §. 11 „ac sine — eloquentia“ huc trahas. Illa nova est sententia, et differt „eloquentia“ ab „orandi scientia.“ Si quid morer in toto hoc loco, illud sit: *quia et ipsae artes sunt*, de quo egi in not. exeg. *in data.* Ita Guelf. nec est quod *in* abjiciamus cum aliquot Codd. ut Turic. (qui et *ducta* cum Alm.) et edd. Etiam Euclides ait ἐπὶ τῆς δοθείσης — ἰσόπλευρον. *Data* autem non abest a Goth., ut male Gesnerum intellexit Harles.

quia et ipsae — valent solae. Videtur enim a recta ratione abhorre, artem, quae non sit alterius pars, sed ipsa suis limitibus circumscripta, necessariam credere alteri arti. Quanquam ipsius adeo Grammatices necessitati hoc possis obvertere; sed ea nimis conjuncta est cum eloquentia. Praeterea ne dilucide quidem ipsae possunt doceri hae artes, si orandi plane rudis homo tractet eas, ut quivis artifex etiam orandi scientia indigeat, quam in sen-

tentiam apud Ciceronem Antonius (de Orat. 2, 9) disputat. Denique si maxime eas teneas omnes, non eae vicissim (*rursus*, quasi gratiae referendae modo, pro eo beneficio, quod acceperint ab orandi scientia) satis instruunt oratorem, sed multa praeterea ei sunt necessaria ad perficiendum opus suum. Sic videor scripturae Codd. probabilem reddidisse rationem, nullis eruditorum conjecturis indulgens. vid. not. Crit.

defendet reum, vel reget consilia, qui citharæ sonos nominibus et spatiis distinxerit? Enumerent etiam fortasse multos, quamlibet⁴ ¹⁰² utiles foro, qui nec Geometren audiverint, nec Musicos, nisi hac communi voluptate aurium, intelligant. Quibus ego primum hoc respondeo, quod et M. Cicero scripto ad Brurum libro frequentius testatur, non eum a nobis institui oratorem, qui sit, aut fuerit: sed imaginem quandam concepisse nos animo perfecti illius, ex nulla parte cessantis. Nam⁵ et sapientem formantes eum, qui sit futurus consummatus undique, et (ut dicunt) mortalis quidam deus, non modo cognitione coe-

Geometren. Ita Guelf. recte, ut et Capp. et Gesn. et ple-
raque vet. edd. Burm. *Geometrem* male, qui et in Juvenalis
versu 3, 76 *geometer* scribi vult, contra metrum. Habet tamen
Geometrem Goth. (tac. Gesn.) et aliquot edd. ut Aldus et re-
centiores. *audiverint.* Guelf. *audiverunt.* cum aliquot
Codd. et plurimis edd. vet. male, cum sequatur *intelligent*,
quod nemo sollicitat. *quod et M.* Guelf. *quo M.* Malim
prope etiam pro *et M.* neque enim solet prænomen in *Cicerone*
usurpare Qu.; cum *Tullium* nominat, sæpe addit. cf. 11, 3, 8.
ubi eandem fortasse tentes mutationem.

non eum. Guelf. *non enim.* cum Bern. Voss. 1. 3. Jenson.
Locat. Venet. Rusc. quod placet Gesnero. Tum sic est inter-
pungendum: *testatur; non enim* cet. Inest tamen aliquid scabri.

sonos nominibus — spatiis.
Nomina sunt *ὑπάρτη, παρὰπάρτη,*
μέση, ἡτή cet. *spatia*, varie
intercipiendo monochordo ex-
istunt et varios reddunt sonos.
Rem musicam veterum tirones
adumbratam legant apud Bar-
tholomaeum in *Anacharside*.
Tom. 3. c. 27.

Cicero — ad Brutum. Talia
in *Oratore* (eum enim librum
intelligit Qu.) sunt haec: c. 1.
„talem informabo, qualis for-
„tasse nemo fuerit.“ c. 29.
„Nemo is, inquit, unquam
fuit. Ne fuerit.“ Simili ratio-
ne noster i, *Prodem.* 18 „qualis
„adhuc fortasse nemo fuerit.“

lestium vel mortalium putant instruendum; sed per quaedam parva sane, si ipsa demum aestimes, ducunt, sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia *Ceratinae* aut *Crocodilinae* possint facere sapientem, sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. 6 Similiter oratorem (qui debet esse sapiens) non Geometres faciet, aut Musicus, quaeque his alia subjungam; sed hae quoque artes, ut sit consummatus, juvabunt. Nisi forte antidotum quidem, atque alia, quae morbis aut 103 vulneribus medentur, ex multis, atque interim contrariis quoque inter se effectibus,

instruendum. Sic Guelf. Turic. Ioann. Bal. Voss. 1. 3. et edd. Sich. et Obr. it. marg. Basil. Ceteri *instituentum* ut et Gesu.

antidotum. Guelf. *Antidotus.* cum Alm. Quos hi sequebantur, graece videntur dedisse *ἀντιδότους* et est sane apud Graecos fere femininum (*ἡ ἀντίδοτος*) quod itidem Latinis etiam frequentius neutro. Et potest vel hic intelligi femininum.

quae morbis. Guelf. et Turic. *q. oculis.* cum omnibus fere Codd. nisi quod tacentur Alm. Voss. 1. 2. 3. et Bern. Unde sit recepta, equidem non dicam. Aldus quidem videtur primus dedisse. Codd. auctoribus factis, nemo non arripiat *morbis*, cum „*vulnera*“ protinus ita subjuncta „*oculis*“ magno opere offendant legentem. Nunc quomodo tam constanter Codd. potuerint tueri errorem, si est error, vix aliquis comminiscatur. Malui tamen retinere expeditam edd. scripturam. Quamquam *oculorum* collyria varie composita multa vel Celsus memorat Lib. 4. c. 6.

Ceratinae — *Crocodilinae.* *Κερατίνην* inter captiosas Megaricorum quaestiunculas recenset Diogenes Laertius 2, 203. *Crocodilinae* nomen ipsum quidem non invenio, nisi quod *Crocodiliten* appellat Graecus Aphthonii enarrator, res frequentata apud scriptores, quam vel Lexica enarrant. Vide in

primis Menagium ad l. c. Diogenis.

sapientem — *falli.* Sext. Emp. p. Fabr. 378. (*ὁ σοφὸς ἐπιστήμην εἶχεν ἀληθῶν καὶ οὐποτε ψεύδεται.* Stoicorum autem in primis iste est sapiens.

antidotum. Notum est, quam multis variisque herbis vel hodie componi dicatur theriaca.

componi videmus, quorum ex diversis fit illa mixtura una, quae nulli earum similis est, quibus constat, sed proprias vires ex omnibus sumit; et muta animalia mellis illum⁷ inimitabilem humanae rationi saporem, vario florum ac succorum genere perficiunt: nos mirabimur, si oratio, qua nihil praestantius homini dedit providentia, pluribus artibus eget; quae, etiam cum se non ostendunt in dicendo, nec proferunt, vim tamen occultam suggerunt, et tacitae quoque sentiuntur.

diversis. Guelf. *diversa* cum Voss. 1. 3. *inimitabilem.* Guelf. *imirabilem*, ut videatur voluisse *immirabilem*, nisi est merus error. *tacitae.* Gesa. cum plurimis *tacite*. Codd. quidem in talibus nulla auctoritas, cum e frequentissime

nulli earum. Quo respiciat *earum*, non facile dixeris. Equidem mihi persuadeo, modo inter *effectibus* et *componi* excidisse *herbis*, aut simile quid, cum male putaret librarius, pendere ablativum *effectibus* a praepositione *ex* ante *multis*. ἢ ἀντίδοτος, inquit Alexander Aphrodisiensis, ἐκ πλείστων βατανῶν σύγκειται. p. 268. ed. Aristotelis Sylburg. Vol. 5. Deinde pro *quorum* scribatur *quarum* necesse est. Sine hac vel alia mutatione locum expediri posse equidem non credo; neque tamen ullus Codex adjuvat, cum ne in *earum* quidem sit varietas, pro quo facile expectare poteris *eorum*.

et muta animalia. Cum animalia cetera homine deteriora ostenduntur, solent appellari

muta a scriptoribus, quâ voce, praeter loquelae defectum, etiam rationis, significatur. cf. 2, 16, 16. ubi itidem mellificium „nobis inimitabile“ vocat „opus.“ Etiam Declamm. Qu. p. 265 „Hoc (apum opus) „nostra ratio — imitari non „potuit.“

nos mirabimur. Nos voce pleniore est sonandum, et tota periodus, a *Nisi forte* inde, pronuntiatione adjuvanda. Male enim Badius *cum* volebat inferi inter *forte* et *antidotum*. Clarius Graece dixeris: τὰς μὲν ἀντιδότους — ὀρῶμεν — ἡμεῖς δὲ θαυμάσομεν —. Mên expressit Qu. quidem dicendo, δὲ Latinus sermo parum habebat, quo modo redderet h. l. Opponuntur autem medicamina et mel, orationi.

tacitae. vid. not. Crit.

8. „Fuit aliquis sine his disertus:“ at ego oratorem volo. „Non multum adjiciunt:“ sed utique non erit totum, cui vel parva deerunt: et optimum quidem hoc esse conveniet: cuius etiamsi in arduo spes est, nos tamen praecipiamus omnia, ut saltem plura fiant. Sed cui deficiat animus? Natura enim perfectum oratorem esse non prohibet: turpiterque desperatur, quidquid fieri potest. Atque ego vel iudicio veterum poteram esse contentus. Nam quis ignorat Musicen (ut de hac primum loquar) tantum jam illis antiquis temporibus non studii modo, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem Musici et vates et

praeserant pro *ae*. Cod. Alm. tamen et Ald. Badiusque it. Basil. mecum faciunt. Quod *tacite sentitur* id cum sentientis silentio sentitur; cuius quidem sententiae equidem sensum hic nullum video; contra quod *tacitum sentitur*, id sentitur etsi vocem non mittens. Aptè autem dicuntur *tacere* esse artes, quae „se non ostendunt, nec proferunt.“ Etiam Francius, non magnus ceteroquin auctor, hanc scripturam commendat.

utique. Guelf. *aeque* et sic fere receptum ut a Gesn. Habeo tamen auctores Goth. Turic. Alm. Bodl. et sat multas edd. vet. neque vidi, quare diutius textu prohiberem scripturam longe aptiorem, et VV. DD., etiam Gesnero, probatam. Simili plane significato 6 Prooem. 4. „si non meo casu — at illorum certe, „quos *utique* immeritos — damnavit;“ ne forte credat quis *utique* nihil aliud nisi *praesertim*, cui hic nullus locus. *Aequo* qui defendat, intelligat haec: *aeque* — „quam cui magna.“ Sed itane licet integram sententiam intelligendam relinquere?

veterum poteram. Guelf. *veterum poetarum poteram*, solus quantum video. *Poterat* blandiri scriptura: cur enim exciderit *poetarum* facilius intelligas, quam unde irrepsit. Obstat tamen sententia; nam hoc, quod sequitur, non ex *poetarum* locis repetit, sed ex pervulgata opinione.

iidem — *Orpheus et Linus*. *Orph.* et *Lin.*, praedicatum Subjectum sententiae sunt *musici et vates et sapientes*.

sapientes judicarentur (mittam alios) *Orpheus* et *Linus*: quorum utrumque diis genitum, alterum vero, quod rudes quoque atque agre-
stes animos admiratione mulceret, non feras
104 modo, sed saxa etiam silvasque duxisse, poste-
ritatis memoriae traditum est. Et Timagenes 10
auctor est, omnium in literis studiorum anti-
quissimam Musicen extitisse: et testimonio
sunt clarissimi poëtae, apud quos inter rega-
lia convivia laudes heroum ac deorum ad

*traditum est. Et Timagenes. Guelf. trad. est. Itaque im-
gines auctores sunt. Et Timagones. Alienissimum emblemata
verae scripturae locum occupavit in Cod. Palatino membr., ut
refert Gebhard. quem oportebat tam praeposterae lectioni non
favere. Turic. trad. est. Itaque et imagines auctores sunt,
omn. Baliol. et Alm. conjunctioni et anteverunt Itaque,
ceterum relinquentes receptam. Hoc itaque unde solum se in-
sinuaverit, non est dictu facile. Ipsum, quod inseritur ortum
puto ex interpretamento marginali ejus, qui male in textu
legeret et imagines auctores pro et Timagenes auctor est, quod
proclive erat in minus noto nomine. cf. de glossem. not. ex.
ad 1, 7, 28 quia tam — sacris apparet.*

Aliter structuram non expedias. *Orpheum* et *Linum* similiter jungit Virgilius Ecl. 4, 55 — 57. et scriptor Dialogi de corrupta eloq. c. 12.

Timagenes. Fuit hic amicus Asinii Pollionis, nostro etiam infra commemoratus 10, 1, 75. ob libertatem sermonum Caesari Augusto invidus, clarus autem historiis scribendis, de quo est consulendus L. Seneca de ira l. 5. c. 25. et M. Seneca Controv. 34. p. Bip. 565. Multa de eo collegit Vossius de Histor. Graec. l. 1. c. 24.

apud quos — canebantur,

Equidem in hoc loco, quem eodem modo dant omnes libri, magnopere haereo, cum praeteriti temporis in *canebantur* probabilem rationem reddere plane non possim. Nimirum praesenti unice erat opus, neque tamen ullus Codex ostendit: *cantantur*. Phemius autem et Demodocus et Iopas nonne etiamnum canunt in Homeri et Virgilio operibus? *Apud quos*, si quis ita interpretetur, ut significet: *quibus auctoribus, narrantibus*, vereor ut consentientem habeat usum loquendi.

citharam canebantur. Iopas vero ille Virgiliti nonne canit:

— *errantem Lunam, Solisque labores? cet.*

Quibus certe palam confirmat auctor eminentissimus, musicen cum divinarum etiam rerum
 11 cognitione esse conjunctam. Quod si datur, erit etiam oratori necessaria. Siquidem (ut diximus) haec quoque pars, quae, ab oratoribus relicta, a philosophis est occupata, nostri operis fuit: ac sine omnium talium scientia
 12 non potest esse perfecta eloquentia. Atque claros nomine sapientiae viros, nemo dubitaverit studiosos musicos fuisse; cum Pythagoras, atque eum secuti, acceptam sine dubio antiquitus opinionem, vulgaverint, mundum ipsum ejus ratione esse compositum; quam postea sit lyra imitata. Nec illa modo contenti dissimilium concordia, quam vocant *ἀρμονίαν*, sonum quoque his motibus dederunt.
 13 Nam Plato, cum in aliis quibusdam, tum praecipue in Timaeo, ne intelligi quidem,

Virgiliti. Aen. 1, 746.

ut diximus. Prooem. 14.

in Timaeo. Intelligit locum, ubi Deus in condenda mundi anima rationem musicorum ferre intervallorum secutus fingitur; ed. Steph. Vol. 5. p. 35. 36. Bip. Vol. 9. p. 313. 14. in Ciceronis Versione, Vol. Ern. 4. P. 2. p. 9. 111. Musicae scientiam hoc ipso loco prodidisse Platonem, narrat Plutarchus de Musica p. 1138. 39. qui et ipse *ψυχογονίαν* illam

Platonicam meris musicos rationibus explicat p. 1012 seqq. Musicam praeterea in Timaeo tangit p. Bip. 339. Steph. 47. et p. B. 381. Steph. 67. Copiose eandem tractat Plato in Rep. l. 3. p. Bip. 285 — 296. Steph. V. 2. p. 398 — 403. it. Phileb. Bip. V. 4. p. 221 St. 2, 17. Ceterum propter obscuritatem in proverbium abiit Platonis in Timaeo numeri. Cic. ad Att. 7, 13. ubi pro numero MSS. *Timaeo.* et de Finib. 2, 5.

nisi ab iis, qui hanc quoque partem disciplinæ diligenter perceperint, potest. Quid de philosophis loquor, quorum fons ipse Socrates jam senex institui lyra non erubescbat? ¹⁰⁵ Duces maximos et fidibus et tibiis cecinisse ¹⁴ traditum, et exercitus Lacedaemoniorum musicis accensos modis. Quid autem aliud in nostris legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorum concentus quanto est vehementior,

quanto — tantum. Ita Guelf. nisi quod ante *tant.* inferit *non*, per errorem. A Gryphio inde dant fere *quanto — tanto*, ut et Geln., cum vett. mecum faciant, quo accedunt multi Codd. Goth. et Venet. *quantum — tantum.* Solent in iis *quanto, quantum; tanto, tantum; multo, multum; fluctuare*

fons — Socrates. Eodem modo Cicero de Orat. 1, 10. „Philosophorum greges, — ab „illo fonte et capite Socrate.“ Rem, praeter alios, narrat Diog. Laert. 2, 32. καὶ λυρίζειν ἐμάνθανεν ἤδη γηραιός. (ex eleganti conjectura Menagii) μηδὲν λέγων ἄτοπον εἶναι, ἃ τις μὴ οἶδεν ἐκμανθάνειν. Paulo facetius, cum aliis, Suidas: ὀφειμαθῆς μῦλλον ἢ ἀμαθῆς. Cato ille Ciceronianus (de Sen. c. 8.) et ipse ait se audisse, Socratem senem fidibus didicisse. Magister quidem Socratis fuit Connus, non Lamprus, ut erudite disputat magnus Lessingius, *Leben des Sophocles* p. 37 seqq.

Duces maximos. Velut Epaminondam, de quo hoc memorat Nepos aliquoties, et Alcibiadem apud Platonem Alc. 1. p. Bieft. 107. Athenæus p.

184 multos recenset claros viros, qui tibiis et fidibus caluerint. De Alcibiade repudiante tibiarum cantum, quo ipso, quantopere in usu fuerit, apparet, nota historia ap. Plutarch. p. 192. D. E.

exercitus Laced. Xenoph. de Rep. Laced. p. Leoncl. 689. B. ὅταν — ὁρώντων ἤδη τῶν πολεμίων χίμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμος, καὶ μηδένα Λακεδαιμονίων ἀστεφάνωτον εἶναι. Thuc. 5, 70 Λακεδαιμόνιοι — βραδέως (χωροῦντες) καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμοι ἐγκυβεστάτων. οὐ τοῦ θεοῦ χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ βυθιοῦ βαίνοντες προέλθοιεν, καὶ μὴ διωσπασθεῖν αὐτοῖς ἢ τῶν ἄλλων. it. Luc. de Saltat. Bip. V. 6. p. 150.

vehementior illis tibiarum, aliisque fonis.

tantum Romana in bellis gloria ceteris prae-
 15 stat. Non igitur frustra Plato civili viro,
 quem πολιτικὸν vocant, necessariam musicen
 credidit. Et ejus sectae, quae aliis severissi-
 ma, aliis asperrima videtur, principes in hac
 fuere sententia, ut existimarent, sapientum
 aliquos nonnullam operam his studiis accom-
 modaturos. Et Lycurgus, durissimarum La-
 cedaemoniis legum auctor, musices discipli-
 16 nam probavit. Atque eam natura ipsa vide-
 tur ad tolerandos facilius labores velut mu-
 neri nobis dedisse; siquidem et remigem can-
 tus hortatur: nec solum in iis operibus, in
 quibus plurimum conatus, praeceunte aliqua
 jucunda voce, conspirat; sed etiam singulo-
 rum fatigatio quamlibet se rudi modulatione
 17 solatur. Laudem adhuc dicere artis pulcher-
 rimaе videor, nondum tamen eam oratori

Codd. ut ad 9, 2, 63 et 10, 1, 86. etiam Goth. et Guelph. Sed nostram loci hujus constitutionem defendit geminus Livii locus 6, 33, 5 „cum — quanto — potentior erat, tantum vincere-
 „tur.“ vide Drakenb. ad 5, 10, 5. Mecum et Obr.

Et *Lyc.* Guelph. Et omittit, cum pluribus Codd. et vettedd. male.

quem — vocant. Nempe Graeci. Sic Cic. de Finib. 5, 23 „civile ac populare, quod „Graeci πολιτικὸν vocant.“

ejus sectae. Stoicos plane intelligit, quorum diserta in hanc sententiam loca VV. DD. non invenerunt. Chrysippus in plurimis iis, qui intercederunt, libris ejusmodi quid profecto tradidit. cf. §. 32.

Lycurgus — probavit. Ὁ γὰρ Λυκούργος παρίστυξε τῇ κατὰ πόλεμον ἀσκήσει τὴν φιλομουσίαν, ὅπως τὸ ἄγαν πολεμικὸν τῷ ἐμμελεῖ κεραισθέν συμφωνίαν καὶ ἀρμονίαν ἔχη. Plutarch. Laconic. Instit. p. 238. B. Multum et ab hac parte detrahit Lacedaemoniorum famaе Pavius Rech. sur les Grecs Vol. 2. p. 351. 32. partim vere, partim cupide.

conjungere. Transeamus igitur id quoque, quod grammaticae quondam ac musicae junctae fuerunt. Siquidem Archytas atque Aristoxenus etiam subjectam grammaticen musicae putaverunt; et, eosdem utriusque rei praeceptores fuisse, cum Sophron ostendit, mimorum quidem scriptor, sed quem Plato adeo probavit, ut suppositos capiti libros ejus, cum moreretur, habuisse tradatur: tum

tradatur. Ita Goth. cum socio fere indivulso Voss. 2. et plerisque vett. edd. Ceteri quidem Codd. videntur dare *credatur*, quod et Guelf. praefert. Sic fere edd. recentiores, ut Gesn. Facillimus error librariorum. vid. Duk. ad Liv. 10, 5, 14. Mihi

grammaticae — ac musicae. Magis originem vocis sequebantur veteres, cum *μουσικήν* appellabant quidquid menti erudiendae inferviret, sicut corporis exercendi ars vocabatur *γυμναστική*. Saepe tamen tria instituendae juventutis memorantur genera, velut a Xenophonte de Laced. republ. p. Leoncl. 676. D. *πέμπουσιν εἰς διδασκαλίαν, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικήν, καὶ τὰ ἐν πᾶλαιστρᾷ.*

Archytas — Aristoxenus. Alterius omnia interciderunt scripta, alterius nomen tres harmonicorum elementorum libri sunt superstites. Archytas, vixi reipublicae administrandae pariter ac philosophiae laude clari, memoratur a veteribus liber, inscriptus *ἁρμονικόν*, ubi fortasse hoc legebatur. Aristoxenus in ipso operis servati initio: *τῆς περὶ μέλους,*

ait, ἐπιστήμης πολυμεροῦς οὗσης κ. τ. λ. quae narrat Meibomius in quibusdam excerptis Musicis sic immutata legi: *τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης κ. τ. λ.* ut possit videri vel hoc ipso latum musicas ambitum, quo et grammatica contineretur, demonstrasse. Paulo infra p. 2. ipse commemorat *τὰ ἔμπροσθεν*, quod de libris, *περὶ Μουσικῆς*, interpretatur Meibomius, in quibus omnem Musicas materiam exposuisse Aristoxenus est putandus, et ea quoque docuisse, quae hic memorat Qu. Suspiciatur tamen Jacobus Morellius, qui nuper (1785) ex bibliotheca D. Marci Veneta primus edidit *Aristoxeni Rhythmicorum elementorum fragmenta*, hujus potissimum operis esse locum, quo respiciat Qu.

Plato — habuisse tradatur. Menagius ad Diogenem Laert. l. 3. leg. 18. plurimos asserit

Eupolis, apud quem Prodamus et musicen et literas docet; et Maricas, qui est Hyperbolus, nihil se ex musicis scire, nisi literas, confite-
tur. Aristophanes quoque non uno libro sic

quidem *credatur* non nisi contortam interpretationem videtur admittere. Val. Max. 8, 7. in eadem historia *fertur*, non *creditur*.

Scriptores idem narrantes. De Sophrone, qui egerint, multos recenset Fabricius, ab Harlete auctus Vol. 2. p. 493 seq. Mirum, ni Quintilianus h. l. *probarit* scripsit potius quam *probavit*. Sed hoc est in omnibus libris.

Prodamus — Maricas. *Prodamus* au appellata fuerit ipsa Comoedia, quae est Meurtii opinio, dubitari potest; persona fortasse fuit alius dramaticus. *Maricam* autem ipsum Comoediae Eupolidis nomen fuisse conlat inter scriptores. Meminit ejus Aristophanes Nub. vers. 553. qui et ipse significat, in Hyperbolum, pessimum demagogum, scriptam esse Fabulam. Hyperboli, cuius in nequitia rei publicae administrandae decessor fuerat Cleon, „improbritatem veteres „Atticorum comoediae notaverunt“ ut ait Cicero Brut. c. 62. Loca Aristophanis, ipsa plurima, exhibet Index Brun-
kii. Etiam Thucydides Hyperbolum vocat l. 8. c. 73 *μοχθηρόν άνθρωπον, άστρακισμένον — διά πονηρίαν και αίσχύνην τής πόλεως*, et Lucianus ipsum et Cleonem, tanquam improbitissimorum hominum ex-

empla, ad partes vocat. Timon. Bip. Vol. 1. p. 100 ubi vide Hemsterhusium.

Aristophanes — libro. Rectissime Gesnerus haeret in voce *libro*. Quin enim de Comico agatur Aristophane, dubitari nequit. De fabularum scriptore autem quis *libros* usurpat? Consentiant in receptam omnes et Codd. et edd. Sed ego Gesneri conjecturam *loco*, verissimam puto. ut et Gedoynus reddidit: „en plus d'un en-
„droit.“ Similis error est ad 2. 21, 13 Cod. Voss. 3tii, pro *primo libro* vicissim dantis *primo loco*. it. 3, 6, 59. Jam ubi hoc demonstraret Aristophanes, insignis est locus Equitt. v. 188. 89. *οὐδέ μουσικήν επίσταμαι Πλήν γραμμάτων*. Vides ipsa ea, quae ex Eupolidis *Marica* modo assererat noster, verba. An immemor erat Qu., ubi haec legisset? Non puto: sed Aristophanis scrinia compilavit Eupolis, si verum est crimen ab illo in hunc conjectum Nubb. v. 553. 54. *Εύπολις — τόν Μαρικάν — παρέλκυσεν Έκστρέψας τούς ήμετέρους Ίππέας κακός κακώς*. Ut Cleonem in Equitt. Aristoph., sic in *Marica* Eupolis Hyper-

institui pueros antiquitus solitos esse demonstrat. Et apud Menandrum, in *Hypobolimaeo*, senex, reposcenti filium patri velut rationem impendiorum, quae in educationem contulerit, opponens, psaltis se et geometris multa dicit dedisse. Unde etiam ille mos, ut in¹⁹ conviviis post coenam circumferretur lyra: cujus cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut verbis Ciceronis utar, *habitus est indoctior*. Sed veterum quoque Romano-²⁰rum epulis fides ac tibiae adhibere moris fuit. Versus quoque Saliorum habent carmen.

senex, reposc. Guelf. inserit *qui*, cum Turic. et plerisque Codd. et vett. edd. Displicet haec ratio, ubi *senex* hic Menandricus *demonstrat* cet. Et videntur aliquot Codd., qui non memorantur, receptae vindices esse. *contulerit*. Ita Guelf. Alm. Voss. 3. et Obr. Ceteri, ut Gesn., *contulerat*.

opponens. Multi hoc dant Codd. Adfunt tamen Turic. Alm. Bodl. et sat multae edd. vett. ut Andrean. Ald. ostendentes *exponens*, quod facilius intelligas: Nisi quod *opponens* interpretari possis: *vicissim exponens*, pro ista repetitione.

bolum sugillavit dicta illius furatus; nisi quod vicissim criminatur Eupolis apud Scholiaft. Arist. Nub. 552. Ceterum eodem Aristophanis loco v. 193 τῷ μουσικῷ ἀνδρὶ opponitur ὁ ἀμαθής. et Raun. 728. 29 καλοὶ τε κῆρυκες οἱ τραφέντες ἐν παλαίστραις καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ.

Menandr. in Hypobolimaeo. Inscripta erat eadem fabula *ἄγροικος*, et sunt ejus nonnisi pauca fragmenta a scriptoribus servata, quae ingeniose, praeter alios tractat Toupinus in Emendatt. ad Suid. p. (ed.

Lipf.) 335 seq. et Epist. Crit. p. 31 seq. Duplicis autem tituli rationem probabilem sic reddi posse opinor, si is, qui in nobiliorem gentem parentum fraude est suppositus, mirae rursitate ortum suum prodat, cujus argumenti sunt Fraucogallorum Comoediae.

Ciceronis. Tuscul. Disputatt. 1, 2. cf. de more cauendi in conviviis eund. lib. 4, 2.

habent carmen. Suspiceris hic *carmen* significare modos musicos, nisi forte quidquid metro confectum esset, solum et tiliarum concentui destina-

Quae cum omnia sint a Numa rege instituta, faciunt manifestum, ne illis quidem, qui rudes ac bellicosi videntur, curam musices, ¹⁰⁷
 21 quantam illa recipiebat aetas, defuisse. Denique in proverbium usque Graecorum celebratum est, *Indoctos a Musis atque a Gratiis ab-*
 22 *esse*. Verum quid ex ea proprie petat futurus orator, disseramus. Numeros *musice* duplices habet, in *vocibus*, et in *corpore*: utriusque enim rei aptus quidam modus desideratur. *Vocis rationem* Aristoxenus musicus dividit in *ἔυθμὸν* et *μέλος ἔμμετρον*: quorum alterum

tum putavit Qu. *Carmen* autem, sive metrum, quod haberent versus Saliorum, erat vetus illud Saturnium, solum usurpatum Romanis, antequam heroo versu eos donasset Ennius. Versum Saturnium consistare dimetro Iambico catalectico, et ithyphallico, seu tribus trochaeis, ingeniose docet larga exemplorum copia Hermannus de metris p. 403 seqq., qui tamen idem ejus metri summam et plane horridam licentiam ostendit.

proverbium — Graecorum. Quale hoc proverbium esset, apud Paroemiographos aliosque scriptores diserte traditum non inveni. Zenobius quidem et Diogenianus inter proverbia recensent: *Λειβηθρίων ἀμουσότεροι*, sed hoc rem non conficit, neque tot alia scriptorum loca, ubi Musarum et Gratiarum consortium hominibus

doctis tribuitur. Camerarius unde sua haberet neque ipse dixit, neque alii quaesiverunt, et potest videri de suo commentus ea. Scribit autem haec: „*Ἀμουσοὶ* enim dicebantur καὶ „*χαρίτων δίχα*“ quibus mox, velut indignabundus, subjicit „*ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι.*“ Postrema Gesnerus male accepit pro parte proverbii. Appositissimum ad Quintiliani sententiam est Plutarcheum illud, quod refert Erasmus, in vita Romuli p. 26 B. de Sextio Sylla Carthaginiensi *οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδηῆς ἀνήρ*. Sed poterat sic loqui etiam, qui proverbium tale ob oculos non haberet. Fortasse Qu. non nisi de vocabulis istis tritissimis Graeci sermonis *ἄχαρις*, *ἀμουσος*, cogitavit.

Aristoxenus — ἔμμετρον. Non est iste locus inter reliquias Aristoxeni. Quod autem

modulatione, canore alterum ac *sonis* constat. Num igitur non haec omnia oratori necessaria? quorum unum ad gestum, alterum ad collocationem verborum, tertium ad flexus vocis, qui sunt in agendo quoque plurimi, pertinet. Nisi forte in carminibus tantum et ²³ in canticis exigitur structura quaedam et inoffensa copulatio vocum, in agendo supervacua est: aut non compositio et sonus in oratione quoque varie, pro rerum modo, adhibetur, sicut in musica. Namque et voce ²⁴ et modulatione grandia elate, jucunda dulciter, moderata leniter canit: totaque arte consentit cum eorum, quae dicuntur, affectibus. Atqui in orando quoque intentio vocis, re- ²⁵ missio, flexus, pertinet ad movendos audien-

canore alterum. Sic verba collocant Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) cum plerisque vett. edd., et concinnior videtur ratio, cum praesertim mox *alterum* denuo in fronte compareat. Gesn. et recc.: *alterum canore.*

adjectivum ἑμμέτρον addidit voci μέλος (si addidit, abest enim ab Alm. Bodl. Turic.), id poeseos fortasse causa fecit, cui plerumque inservit vox. Est etiam talis apud Aristiden Quintilianum (p. Meib. 2. Vol. 2.) divisio: *περὶ μὲν γὰρ μελωδίαν ἀπλῶς ἢ ποιὰ Φωνή· περὶ δὲ ῥυθμὸν ἢ ταύτης κίνησις· περὶ δὲ τὴν λέξιν τὸ μέτρον.*

haec omnia. Omnia dicuntur, quas adhuc tetigit, musicales partes, quae sunt tres: rhythmus in corpore, qui pertinet ad gestum, rhythmus in

vocibus (*ad collocationem verborum*), melos (*ad flexus vocis*).

compositio et sonus. Fateor me haerere in vocabulo *compositio*. Quid enim differt haec ab illa, quam modo tetigerat, *copulatione*? Etiam si abesset *compositio*, ferri posset et ante *sonus*.

canit. Musica intelligitur, quae canat; ne quis forte iam haec ad orationem trahat, quod etiam vetat *Atqui*, protinus sequens. Quae dicuntur sunt poetae verba, ἢ λέξις, cui accinit musica.

tium affectus: aliaque et collocationis et vocis (ut eodem utar verbo) modulatione concitationem judicum, alia misericordiam petimus: 108 cum etiam organis, quibus sermo exprimi non potest, affici animos in diversum habitum 26 sentiamus. Corporis quoque decens et aptus motus, qui dicitur *εὐρυθμία*, est necessarius, nec aliunde peti potest; in quo pars actionis non minima consistit: qua de re sepositus nobis est locus. Age, si habebit in 27 primis curam vocis orator, quid tam Musices proprium? Sed ne haec quidem praesumenda pars est: ut uno interim contenti simus exemplo C. Gracchi, praecipui suorum temporum oratoris, cui concionanti consistens post eum musicus, fistula, quam *τονάριον* vo-

aptus motus. Quae placebat Gesnero Gothani scriptura *modus*, ea jam ab ipso librario correctam fuit in receptam. Neque aliunde ostenditur *modus*. *εὐρ. est.* Turic. cum Alm. et Ald. inf. et; eleganter, resp. ad *nec.* *τονάριον.* Ita et Guelf. cum Turic. sed latt. litt. Caugius in Glossario lat. *Tonarium* libri nomen assert, masc. gen., ubi etiam nostri loci meminit; neque dubium est, quin sit prava scriptura quorundam libb. *τονόριον* per o. Memorat idem in Glossario Graeco, voce *χερσόργανον*, locum MS. Cod. ubi *τονάριον* legitur, quod jubet mutari in *τονάριον*.

ut eodem utar. Utriusque verbi iteratum usum excuset, *vocis* an *modulationis*, non certo dicas. Puto tamen *modulationis*, quam modo *voci* opponebat (*et voce et modul.*) nunc ipsi quoque *voci* tribuit.

sepositus — locus. Lib. 11. c. 5.

ne haec quidem. Quoniam et eam tractaturus est loco modo indicato.

C. Gracchi — τονάριον. Multis hoc memoratum scriptoribus. Ciceronis locus est de Orat. 3, 60 quem repetit Gellius 1, 11. Apud Ciceronem quam bene scripserit Ernestus Erycino pro *Licinio*, nescio; cum et Plutarchus I. p. 825. B. in ipsa narratione, et Gellius in loco Ciceroniano *Licinium* ostendant. Ceterum non erat, quod Plutarchum discrepare

cañt, modos, quibus deberet intendi, ministrabat. Haec ei cura inter turbidissimas²⁸ actiones, vel terrenti optimates, vel jam timenti fuit. Libet propter quosdam imperitiores, etiam *crassiore*, ut vocant, *musā*, dubitationem hujus utilitatis eximere. Nam²⁹ poëtas certe legendos oratori futuro concesserint: num igitur hi sine musice? At si quis tam caecus animi est, ut de aliis dubitet: ¹⁰⁹illos certe, qui carmina ad lyram composue-

Haec ei cara. Guelf. Haec etiam ei cura. cum aliquot Codd. Saltem post cura, malis poni etiam. hi sine. Guelf. hifcine. certe qui. Sic Guelf. Goth. et omnes Codd. et edd. Gesnerus dat certe concesserit qui, ex calami, puto, aut typhothetae errore. Nam ipsius nota hoc subaudire jubet, queriturque de obscuritate loci. concesserit inferuerunt post Gesn. etiam Bipont.

diceret Gesnerus a Cicerone, qui et ipse *Licinium* (si ea vera est scriptura) Gracchi facit servum. Graeci, qui morem hunc Gracchi memorant Dio Cassius p. Reim. 30. et Plutarchus l. c. et *περί ἀοργησίας* II. p. 456 A. nonnisi ad sedandum, quo abripi solitus fuerit, impetum hoc eum esse commentum narrant, quibus astipulatur Gellius, „quia illa Gracchi „vehementia extraneo instinctu „indiguisse non sit existimanda.“ Cicero tamen et Valerius Max. 8, 10 utriusque rei adhibitum fistulatore putant, ut et intenderet sonum et remitteret; neque Qu. aliud quidquam significat, *intendi* enim in genere dicitur pro omni *τάσει*. Fistulam ipsam

Tom. I.

talem fuisse narrat Plutarchus: *Φανασσικὸν ὄργανον ᾧ τοὺς Φθόγγους ἀναβιβάζουσι*, et altero loco: *συρίγγιον ᾧ τὴν Φωνὴν οἱ ἀρμονικοὶ σχολῆν* (an σχολῆ pro βραδέως) *ἐπ' ἀμφοτέρω δια τῶν τόνων ἄγουσι*. Nomen autem, quod usurpat Qu., apud Graecos scriptores non invenias, cum aliud simile ex Heronis *pneumaticis* afferat Turnebus in *Adversariis*, *Φθόγγάριον*.

At — composuerunt. Abrupta est oratio, quaeque vix potuerit, qualis hic legitur, a Quintiliano proficisci. Si enim, quod structura suadet, post illos intelligis concesserit, sensus existit alienus, quasi lyricos certe legendos etiam is cogatur agnoscere, qui ceteros

P

runt. Haec diutius forent dicenda, si hoc ¹⁰⁹
 3° studium velut novum praeciperem. Cum
 vero antiquitus usque a Chirone atque Achille
 ad nostra tempora apud omnes, qui modo
 legitimam disciplinam non sint perosi, dura-
 verit, non est committendum, ut illa dubia
 3^a faciam, defensionis sollicitudine. Quamvis
 autem satis jam ex ipsis, quibus sum modo
 usus, exemplis, credam esse manifestum, quae
 mihi, et quatenus musice placeat: apertius
 tamen profitendum puto, non hanc a me
 praecipi, quae nunc in scenis effeminata, et
 impudicis modis fracta, non ex parte minima,
 si quid in nobis virilis roboris manebat, ex-
 cidit; sed qua laudes fortium canebantur,
 quaque et ipsi fortes canebant: nec *psalteria*

non est comm. Omittit Gesn. *est*, mero errore, puto, cum
 sit in omnibus libris.

poetas ab oratore futuro legi
 noluerit. Neque enim de eo
 agitur, legendi sint poetae,
 necne; sed musicen sibi jun-
 ctam habeant, necne. Lenis-
 sima fuerit mutatio (neque
 tamen ipsa satis lenis) si supra
 pro *hi scribas hos* cf. not. Crit.,
 hoc sensu: *Num igitur hos sine*
musice legendos putant? Possit
 enim e *concefferint* latius patens
putandi notio haud incommode
 elici, cujusmodi exempla sunt
 frequentia, nisi forte malis in-
 terpretari *Num igitur — legent?*
 Tum habebis, quo referas *illos*;
 quanquam remanet difficultas,
 quod, quae modo fuerat in-

terrogatio, hic protinus fit
 asseveratio et, quoniam in in-
 terrogatione negatio intelligi-
 tur, in asseveratione opus est
 expressa negatione. Sed optimi
 quique scriptores interdum ma-
 lunt lectori addendum aliquid,
 imo corrigendum, relinquere,
 quam verbosiores fieri. Cete-
 rum in initio hujus loci *ac*
 longe fit aptius, quam *at*, cum
 nulla insit objectio, neque ta-
 men ullus liber habet *ac*.

psalteria — *spadicas*. Effem-
 inatiora ceteris instrumenta
 designat, qualia erant ob chor-
 darum multitudinem, ni fallor.
 Etiam Cicero de Har. resp.

110 et *spadicās*, etiam virginibus probis recusanda; sed cognitionem rationis, quae ad movendos leniendosque affectus plurimum valet. Nam et Pythagoram accepimus, concitatos³² ad vim pudicae domui afferendam juvenes, iussa mutare in Spondeum modos tibicina, composuisse: et Chrysippus etiam nutricum, quae adhibetur infantibus, allectationi, suum

adhibetur — allectationi. Guelf. *adhibentur — allactationi.* Pluralem in priori vocabulo omnes quidem habere videntur libri, tam scripti, quam editi, praeter unam Obrechtii editionem. Fortasse tamen diligentius excutientibus etiam in aliquot Codd. occurrisset scriptura, quam solam veram facile agnoscas. Quorsum enim additur istud de nutricibus, quasi ignoremus

c. 21. *psalterium* recenset in argumentis mollitiei Clodianae. *σπάδιξ* Polluci 4, 59 memoratur inter instrumenta musica una cum *Φοίνικι*, ut appareat utrumque ab arbore nomen accepisse.

virginibus, nedum ut viris permittantur.

Pythagoram accepimus. Iamblichus de vita Pythagorae c. 25 (p. 93 Kust.) λέγεται — Πυθαγόρας διὰ τοῦ αὐλητοῦ κατασβέσαι τοῦ Ταυρομενίτου μαιρακίου μεθύοντος τὴν λύτσαν, νύκτωρ ἐπικωμῶζοντος τῇ ἐρωμένη — καὶ τὸν πυλῶνα ἐμπιπράναι μέλλοντος. ἐξήπτετο γὰρ καὶ ἀνεζωπυρεῖτο ὑπὸ τοῦ Φρυγίου αὐλήματος· ὃ δὴ κατέπαυσε τάχιστα ὁ Πυθαγόρας (ἐτύγχανε δὲ αὐτὸς ἀστρονομούμενος αὐρὶ) καὶ τὴν εἰς τὸ σπονδειακὸν μεταβολὴν ὑπέθετο τῷ αὐλητῇ· δὲ ἢ ἀμελλητί κατασταλέν

κοσμίως οἴκαδε ἀπηλλάγη τὸ μαιρακίον, πρὸ βραχέως μὴδ' ἐφ' ἑσπεροῦ ἀνασχόμενον, μὴδ' ἀπλῶς ὑπομῆϊαν νουθεσίας ἐπιβολὴν παρ' αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἐμπλήκτως ἀποσκορκίσαν τὴν τοῦ Πυθαγόρου συντυχίαν. Propius ad Quintilianum accedit Soper in Hermogenem *περὶ ἰδεῶν* p. Rhett. Aldi 383. qui eandem, ex ipso tamen Iamblichō, historiam refert, sed pro αὐλητῇ habet αὐλητροίδα. Paulo aliter eandem rem narrat Basilus Magnus in Homilia 22. p. 182. Vol. 2. ed. Benedict. quem citat Almelovenius. Maxime cum Quintiliano consentit Cicero in fragmento apud Boethium de Musica, quod vide in Ern. ed. V. 4. Part. 2. p. 1100. vid. et Sext. Emp. p. Fabric. 357 et notam Fabr. *adhibetur — allectationi.* vid. not. Crit.

33 quoddam carmen assignat. Est etiam non in-111
erudite ad declamandum ficta materia, in qua
ponitur tibicen, qui sacrificanti Phrygium
cecinerat, acto illo in insaniam et per prae-
cipitia delato, accusari, quod causa mortis

infantibus adhiberi nutrices? Neque potest dubium videri, quin
adhibetur, sing., sit in Cod. Alm. ex quo pro *nutricum quae*
memorant: *nutricum illi quae*, probabilem sane scripturam, quam
dedit etiam Obr., ex Argentoratensi Codice fortasse. Alteram
vocem *allectationi*, praeter Guelf., etiam Goth. et Palat. dant
per *a* pro *e*. Alter Palat. *Allectioni*. Idem habet Turic. In harum
quidem scripturarum nulla acquiescas profus; et auctore suo plane
digna est conjectura Tib. Hemsterhusii, in Adversariis MSS. re-
licta, quam mecum communicare dignatus est Ruhnkenius, *lallatio-*
ni. Citat vir summus ad fidem faciendam invento suo Aufonium
Epist. 16, 90. 91. „Nutricis inter lemmata, *Lallique* somni-
„feros modos“ et Interpretem Basilii de Consol. in Adv. T. 2.
p. 698. B. „Mel quidem labia tua *lallare* videntur,“ ubi modo
dixerat: „Profers verborum *blandimenta*.“ De *lallando*, signi-
ficatione somni invitandi, disputant Jos. Scaliger in Lectt. Aufon.
et H. Casaubonus ad Theophr. Charr. *περί λαλιᾶς*. p. 104 ed.
Fischeri. Monere vix opus est, eundem Hemsterhusium in
adhibetur retinere singularem. Si defendis *allectationem*, ap-
positus est locus, quem affert Gesnerus, Columellae 2, 3, 2
„oportet (boves) sibilo — *allectari*, quo libentius bibant“ ut
sit *allectatio* cantilena ad fugendum invitans infantem.

tibicen — *accusari*. Etsi,
Codice nullo addicente, unum
Aldum sequi religio fuit, pro
tibicen dantem *tibicinem*, verif-
simam tamen et necessariam
credo hanc mutationem: *Po-*
nerere verbum est legitimum in
thematibus rhetorum, ubi, im-
personaliter usurpare debere
illud, apparet; licet dicitur
nominativum sibi esset junctur-
rum. Hic si hominativum *tibi-*
cen retines, cogaris deinceps
pro *accusari* scribere *accusatus*,
minus leni correctione.

Phrygium. Phrygius modus
quam vehemens esset, modo
intelleximus in narratione Iam-
blichii. Adhibitus primum fuit
hic tibiatarum concentus in en-
thusiasticis sacris matris Phry-
giae, seu Berecynthiae. Lucia-
nus in Harmonide Vol. Bip. 4.
p. 137. memorat *τῆς Φρυγίου*
(*ἁρμονίας*) *τὸ ἐνθεον*. Idem de
saltatione Vol. 5. p. 144 *τὸ*
Φρύγιον τῆς ἀρχήσεως εἶδος, τὸ
παροίνιον καὶ συμποτικόν, μετὰ
μέθης γιγνόμενον.

extiterit. quae si dici debet ab oratore, nec dici citra scientiam musices potest; quomodo non, hanc quoque artem necessariam esse operi nostro, vel iniqui consentiant? In ³⁴ *geometria* partem fatentur esse utilem teneris aetatibus. agitari namque animos, atque acui ingenia, et celeritatem percipiendi venire inde, concedunt: sed prodesse eam, non ut ceteras artes, cum perceptae sint, sed cum discatur, existimant. Ea vulgaris opinio est. ³⁵ Nec sine causa summi viri etiam impensam huic scientiae operam dederunt. Nam cum sit *geometria* divisa in numeros atque formas: numerorum quidem notitia non oratori modo, sed cuicumque primis saltem literis erudito, necessaria est. In causis vero vel frequentissime versari solet: in quibus actor, non dico, si circa summas trepidat, sed si digitorum saltem incerto aut indecoro gestu a computatione dissentit, iudicatur indoctus. ³⁶ ¹¹² Illa vero linearis ratio, et ipsa quidem cadit

consentiant. Guelf. *consentient* cum Goth. (tac. Gesn.) et multis Codd. Placet paene. *Ea vulg.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *Id vulg.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. Male sane; et si Regius etiam elegantiosem putat usum neutrius quam feminini h. l. Sed velim discere, unde sit recepta.

agitari. vid. not. exeg. ad 1, 8, 14 *memoriam agitet.*

digitorum — a computatione. Nimirum *δακτυλικόν* habebant veteres *μέτρον*, quod numeros certis digitorum gestibus exprimere doceret, de quo fuit Nicolai Smyrnaei et Be-

dae Venerabilis, seculi septimi scriptoris, libelli. Eam artem inter agendum a patronis causarum fuisse adhibitam, apparet locis quibusdam nostri, velut 11, 3, 94 et 117. item Appuleji de Magia oratione p. Bip. 92. 93.

frequenter in causas. nam de terminis mensurisque sunt lites: sed habet majorem quandam
 37 aliam cum arte oratoria cognationem. Jam primum ordo est *geometriae* necessarius: nonne et *eloquentiae*? Ex prioribus geometria probat insequentia, et certis incerta: nonne id in dicendo facimus? Quid? illa propositarum quaestionum conclusio, non tota fere constat syllogismis? propter quod plures invenias, qui dialecticae similem, quam qui rhetoricae, fateantur hanc artem. Verum et orator, etiamsi raro, non tamen nunquam,
 38 probabit dialecticae. Nam et syllogismis, si res poscet, utetur: et certe *enthymemate*, qui rhetoricus est syllogismus. Denique probationum, quae sunt potentissimae, *γραμματικαὶ ἀποδείξεις* vulgo dicuntur. quid autem magis
 39 oratio, quam probationem petit? Falsa quoque verisimilia *geometria* ratione deprehendit. Fit hoc et in numeris per quasdam, quas *ψευδογραφίας* vocant, quibus pueri ludere sole-

Jam primum. Guelf. *Nam prim.* Solus ni f. Blanditur, cum *Iam* frigeat; sed obstat quod sequentia dicuntur de tota *geometria*, non de sola *lineari ratione*, quam nos quidem solemus *geom.* appellare. Vicissim quae memorantur mox §. 38 *γραμμ. ἀποδ.* magis ad *linearem rat.* solam spectant, quam ad utramque. *γραμματικαὶ ἀποδ.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *grammatico apodixis.* cum Alm. et edd. Ven. Ald. Rectam scripturam conjectando restituit Regius, qui *graeco* pro *γραμμ.* legi ait, ut est in Loc. (quanquam ibi *grace*) et Rufc. Altero loco 5, 10, 7. recta scriptura in Codd. multis. Sext. Emp. p. 326 *γραμματικῶς — ἀποδείκνυσθαι.*

Jam primum. Inchoat justam pro *geometriae utilitate argumentationem.* Sed v. not. Crit. *γραμμ. ἀποδ.* Cf. 5, 10, 7. *Fit hoc — per — ψευδογραφίας.* Miror, si *ψευδογραφίας*

bamus. Sed alia majora sunt. Nam quis non ita proponenti credat: Quorum locorum extremæ lineæ eandem mensuram colligunt, eorum spatium quoque, quod his lineis continetur, par sit necesse est? At id falsum est. Nam plurimum refert, cujus sit formæ ille⁴⁰
 113 circuitus: reprehensiq̄ue a geometris sunt historici, qui magnitudines insularum satis

Nam plurimum. Guelf. N. et Turic. *primum.* cum omnibus fere Codd. nisi quod tacetur Voss. 1. male. Receptam meorum Aldus habet primus.

appellantur, quæ fiant per numeros quoque; sed possit esse catachræsis. Vide tamen, an aliquanto expeditior videatur oratio, si absint ea: *Fit hoc et in numeris?* Glossæmata ubique crepare, invidiosum est. Alioqui nihil fere similis allitæ in margine notalæ unquam vidi hisce verbis, quæ ordinem magnopere perturbant, sed in omnibus inveniuntur libris, tam scriptis quam excusis. Etiam hoc offendit: *per quasdam, quas — vocant.* Omittit unus Cod. (Voss. 3-) *quas*, unde efficias: *per quasdam ψευδογραφίας, quas vocant*, ut interciderit *quas* post *ψευδ.* et deinde alieno loco fuerit repositum. *ψευδογραφείν* ab Aristotele usurpatur, qui Top. 1, 1, 8 (p. Buhl. 44. Vol. 3.) ἐκ τῶν οἰκείων μὲν, αἰτ, τῇ ἐπιστήμῃ λημμάτων, οὐκ ἀληθῶν δὲ, τὸν συλλογισμὸν ποιεῖται (ὁ ψευδογραφῶν). τῷ γὰρ ἢ πᾶ ἡμικύκλιον περιγράφειν μὴ, ὡς

δεῖ, ἢ γραμμῆς τινος ἄγειν μὴ, ὡς ἂν ἀχθῆισαν, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖται. Idem de Sophist. elenchis c. 11. p. Buhl. 563. Vol. 3. Geometriæ quidem ab iis, qui tangunt pseudographias, assignantur, inter quos apposite Capperonnerius recenset Origenem contra Celsum in Epist. ad Ambrosium: οὐ τὸ τυχὸν τῶν ψευδομένων ἐν γεωμετρικῆς θεωρήμασι ψευδογραφούμενόν τις ἂν λέγοι, ἢ καὶ ἀναγράφοι, γυμνασίου ἕνεκεν τοῦ ἀπὸ τούτων.

geometris — historici. Exemplum talis reprehensionis equidem in antiquitate non inuenio, quanquam Pithoeus ad hunc locum narrat, eo nomine Polybium et Thucydidem castigatos a Proclo ad Euclidis elementorum l. primum. Locis a Pithoeo indicatis de ipsa quidem re agi, spatia videlicet ab ambitu non desiniri, agnosco; sed historicorum, et horum nominatim, mentionem desin-

significari navigationis ambitu crediderunt. Nam ut quaeque forma perfectissima, ita capacissima est. Ideoque illa circumcurrens linea, si efficiet orbem, quae forma est in planis maxime perfecta, amplius spatium complectetur, quam si quadratum paribus oris efficiat. Rursus quadrata triangulis, triangula ipsa plus aequis lateribus, quam inaequalibus. Sed alia forsitan obscuriora: nos facillimum etiam imperitis sequamur experimentum. Jugeri mensuram, ducentos et quadraginta longitudinis pedes esse, dimidioque in latitudinem patere, non fere quisquam est, qui ignoret: et qui sit circuitus, et quantum campi claudat, colligere expeditum. At centeni et octogeni in quamque partem pedes, idem spatium extremitatis, sed multo amplius clausae qua-

efficiet — efficiat. Ita Guelf. cum plerisque edd. vett. Sic puto etiam defendi posse iteratum *efficiat*, non prorsus eadem forma dictum, ut modo; quanquam Goth. et Voss. 2. posterius omittunt. Etiam Goth. (tac. Gesn.) priore loco *efficiet*, non *efficiat*, quod obsedit edd. recentr. *clausae.* Guelf. *clusae* ut etiam hic respuat praeposterum *divisae*, quod Burmannus quoque retinuit ex quibusd. vett. edd. Codice nullo, puto, auctore. Venet. *clusae*.

dero. Sunt autem ea loca p. (ed. Basileensis) 64 et 109. quorum in priori mendum sit necesse est; structura enim non procedit. Procli ulla tum demum foret auctoritas, si veterum geometrarum referret iudicia. Etiam Fabricii silentium, in indice scriptorum a Proclo ad Elementa Euclidis citatorum, ubi nulla neque

Thucydidis neque Polybii mentio, facit ut Pithoeo diffidam. Sunt autem 4 (non 6, ut iterum est apud Harletem) libri. vid. Bibl. Fabr. Harl. Vol. 4. p. 82 seqq. Utrum ita peccarint historici, alius est quaestionis, neque hujus loci.

Jugeri mensuram. Eandem tradit Varro de R. R. 1, 10, 1 cet.

tuor lineis areae faciunt. Id si computare quem piget, brevioribus numeris idem discat. nam deni in quadrum pedes, quadraginta per oram, intra centum erunt. At si quinideni per latera, quini in fronte sint: ex illo, quod amplectuntur, quartam deducunt eodem circumductu. Si vero porrecti utrimque undeviceni singulis distent, non plures intus quadratos habebunt, quam per quot longitudo ducetur: quae circumbit autem linea, ejusdem spatii erit, cujus ea, quae centum continet. Ita quidquid formae quadrati detraxeris, amplitudini quoque peribit. Ergo etiam id fieri potest, ut majore circuitu minor loci amplitudo claudatur. Hoc in planis. Nam in collibus vallibusque etiam imperito patet plus soli esse, quam coeli. Quid? quod se eadem geometria tollit ad rationem usque mundi? in qua, cum siderum certos consti-

quadrum. Guelf. *quadram.* Idem est in Turic. cum glossa in margine: *geometrae quadram, non quadrum dicunt.* Sed et Voss. 2. cum duobus Gothth. defendit receptam. *formae quadrati.* Guelf. *formae quadratae,* non male. *soli.* Guelf. *solis,* male.

intra cent. *Intra* pro *intus,* cave enim praepositionem putes.

Si vero — singulis distent. h. e. si lineae parallelae in undevicenos porrectae pedes nonnisi unius pedis intervallo dirimantur, pro quo poterat dicere: *si singuli pedes in fronte sint.* Ceterum figura non opus, quam unusquisque attentus aut calamo aut animo facile sibi finget.

soli — quam coeli. Quod *imperitis* patere ait Qu. negotium facillit eruditis, cum ne Camerarius quidem intelligat. Gesnerus in nota doctior videtur quam pro occasione. *Caelum* accipe aërem imminentem *valli* aut *colli;* is cum planus sit, minus complectitur spatii, quam *collis convexus,* *vallis concava.*

tutosque cursus numeris docet, discimus nihil esse inordinatum atque fortuitum: quod ipsum nonnunquam pertinere ad oratorem potest. An vero, cum Pericles Athenienses solis obscuratione territos, redditis ejus rei causis, metu liberavit: aut, cum Sulpicius ille Gallus in exercitu L. Paulli de Lunae defectione differuit, ne velut prodigio divinitus facto militum animi terrerentur, non videtur esse usus oratoris officio? Quod si Nicias in Sicilia scisset, non eodem confusus metu pulcherrimum Atheniensium exercitum prodidisset: sicut Dion, cum ad destruendam Dionysii tyrannidem venit, non est tali casu deteritus. Sint extra, licet, usus bellici, trans-

prodidisset. Hoc malui ex Bodl. Bal. Turic. ed. Andr. Reliqui *perdidisset.* Sint extra: Ita Guelf. Goth. Alm. Turic. Voss. 3.

Pericles — *solis obscur.* Plut. in ej. Vit. T. I. p. 171. C. D. ἤδη δὲ πεπληρωμένων τῶν νεῶν καὶ τοῦ Περικλέους ἀναβεβηκότες ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ τριήρη, τὸν μὲν ἥλιον ἐκλιπεῖν συνέβη, καὶ γενέσθαι σκότος, ἐκπλαγῆναι δὲ πάντας, ὡς πρὸς μέγα σημεῖον. ὁρῶν οὖν ὁ Περικλῆς περὶ φόβον τὸν κυβερνήτην καὶ διηπορημένον, ἀνέσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῆς ὄψεως αὐτοῦ, καὶ παρακαλύψας, ἠρώτησε μὴ τι δεινὸν, ἢ δεινοῦ τινος οἴεται σημεῖον· ὡς δ' οὐκ ἔφη, Τί οὖν, εἶπεν, ἐκείνο τούτου διαφέρει, πλὴν ὅτι μεῖζόν τι τῆς χλαμύδος ἐστὶ τὸ πεποιηκὸς τὴν ἐπισκότησιν;

Sulpicius — *Gallus.* cf. Liv. 44, 37. qui praedixisse narrat

defectum lunae, ut et Plinius 2, 9 et Frontin. Strateg. 1, 12, 8. Nam Valer. Max. 8, 11, 1 disputantem facit, „cum subito „luna defecerit.“

Nicias. Thucyd. 7, 50. 51. 53. 54. ἦν γὰρ τι καὶ ἄγαν θρασυμῶ τε καὶ τῷ τοιοῦτῳ προσκείμενος. cf. Plutarch. in Nicias T. I. p. 538. 39.

Dion. Plutarch. l. c. ὁ (τοῦ Πλάτωνος) ἑταῖρος Δίων καθ' ὃν χρόνον ἔμελλεν ἄρας ἐκ Ζακύνθου πλεῖν ἐπὶ Διονύσιον, ἐκλιπούσης τῆς σελήνης οὐδὲν διαταραχθεὶς ἀνήχθη καὶ κατασχὼν ἐν Συρακούσαις, ἐξέβαλε τὸν τύραννον. cf. eund. in Dione p. 968 A.

Sint extra — *bellici.* h. e.

eamusque, quod Archimedes unus obsidio-
nem Syracusarum in longius traxit: illud uti-
que jam proprium est ad efficiendum quod
intendimus, plurimas quaestiones, quarum
difficilior alia ratione explicatio est, ut de ra-
115 tione dividendi, de sectione in infinitum, de

et edd. vet. pleraeque. Quod Gibsonus Codd. suos tacet, mi-
ror equidem, sed Regianum istud *exempla* esse in iis nequa-
quam credo. Praeterea, quid, quaeso, est: *Sint exempla usus*
bellici? aut quis inde efficiet, quod volunt, qui probant: *Quan-*
quam haec non nisi utilitatis in bello praestitae sunt exempla?
Ubi autem est *haec*, quod praemitti τῶν *exempla* plane erat ne-
cesse? Quos Codd. Burmannus omittit non memoratos, ii tanto-
pere solent cum his, quos tenemus, conspirare, ut isti silentio
non multum tribuam. *in longius. Guelf. tñ long. h. e.*
tamen long., non male. quarum. Guelf. quibus.
dividendi. Guelf. videndi.

„Si maxime usus bellicos ora-
toris interesse neges.“ Fateor
loco plane gemino, ubi *extra*
esse sit pro: „ad rem non per-
tinere“ desitui me, sed ipse
Qu. plus semel *extra causam,*
extra quaestionem esse. (cf. 7,
4, 19 ubi „*extra*“ absolute
ponitur et 10, 1, 19 „omnia
„*quae sunt extra*“) dicit hoc
significatu, et facile poterat
hic *extra* adverbium solum
ponere, ubi res, extra quam
essent isti *usus bellici* non nisi
operose verbis exponi deberat.
Gesnerus ipse Codd. scriptu-
ram (vid. not. Crit.) defendere
conatur, neque tamen videtur
alienus ab errore accipiendi
usus bellici pro genitivis, qui
sunt nominativi; quare, si bene
eius mentem perspicio, *externa*
exempla veram scripturam pu-

tat. Quam male vulgaris
interpretatio coeat cum eo,
quod sequitur: „*transeamus-*
que“ ostendit Gedoynus, qui
scriptorem deserere cogitur, ut
sensem efficiat: „On dira que
„ces exemples sont bons pour
„la guerre. Laissons donc cet.“
Licet autem hic dicitur pro-
pria sua significatione, ubi ali-
quid permittimus, quare fatius
dixi virgulis complecti voca-
bulum, ne quis proprie ab eo
regi conjunctivum (*sint*) pu-
taret. Parenthesin facit *licet*
et est pro: *quidni? fateor!*
Videant de ea structura tirones
Turfellinum p. ed. Lips. 444.
et cons. nostrum 8, 5, 8 „Ha-
„beant illa divites! licet.“ Sic
commode ei iungitur „*transea-*
musque.“

Archimedes. v. Liv. 24, 34.

celeritate augendi, linearibus illis probationibus solvi solere: ut, si est oratori (quod proximus demonstrabit liber) de omnibus rebus dicendum, nullo modo sine geometria esse possit orator.

XI. Dandum aliquid comoedo quoque, dum eatenus, qua pronunciandi scientiam futurus orator desiderat. Non enim puerum, quem in hoc instituimus, aut femineae vocis exilitate frangi volo, aut seniliter tremere.
² Nec vitia ebrietatis effingat, nec servili vernitate imbuatur: nec amoris, avaritiae, metus discat affectum: quae neque oratori sunt necessaria, et mentem, praecipue in aetate prima teneram adhuc et rudem, inficiunt. Nam frequens imitatio transit in mores. Ne gestus quidem omnis ac motus a comoedis petendus est. Quanquam enim utrumque eorum ad quendam modum praestare debet orator: plurimum tamen aberit a scenico, nec vultu nec manu nec excursionibus nimius. Nam si qua in his ars est dicentium, ea prima est,

augendi. Guelf. *augenda.* Utrum praestet, non dixerim.

dum. Goth. (tac. Gesu.) omittit cum suo Voss. 2. Perit tamen non parva elegantia; *dum* autem est pro *dummodo*.

nimius. Guelf. *nimiis*, cum omnibus fortasse Codd. Sed vera est recepta, ex emendatione Regii. *in his.* Guelf. *hujus.* cum plurimis Codd. Praefero receptam, sed unde sit, ignoro. Aldus videtur habere primus.

prox. — liber. Cap. 21.

dum. vid. not. Crit.

in hoc. i. e. ut fiat orator.

Friget quam maxime aliquot

Codd. scriptura *in hoc loco.*

Hoc accusativus est.

ne ars esse videatur. Quod est igitur in his⁴
 doctoris officium? In primis vitia, si qua
 116 sunt, oris, emendet: ut expressa sint verba,
 ut suis quaeque literae sonis enuncientur.
 Quarundam enim vel exilitate vel pinguitudi-
 ne nimia laboramus: quasdam velut acriores
 parum efficimus et aliis, non dissimilibus sed
 quasi hebetioribus, permutamus. Quippe P⁵
 literae, qua Demosthenes quoque laboravit,
 A succedit (quarum vis est apud nos quo-
 que): et cum C ac similiter G non value-
 runt, in T ac D molliuntur. Ne illas qui-6

pinguitudine. Goth. (tac. Gesn.) *pinguedine.* vid. de hac voce Lexica. C — G — in T — D molliuntur. Ita

vett. edd. usque ad Gryphium, ni f., quam scripturam primus et, quantum video, solus revocavit Obr. cum ceteri ad unum omnes dent: C — T — in G — D molliuntur. Cod. Guelf. sic: .g. valuerunt inter a. c. d. demoliuntur. Goth. g. n. valuerunt in a. c. d. demoliuntur. Turic. et cum eae similiter g. n. ne valuerunt inter a. c. d. demoliuntur. Apparent ex ipsis hisce fordibus verae scripturae vestigia. n post g, quod et in aliis est Codd. non debebat scribi, pro quo lacuna est in Guelf. inter, quod habet Guelf., corruptum est in T. Inde vario, sed brevi omnes, intervallo recedunt ceteri, quorum collata est varietas, Codd. Recepta igitur est ab aliquo sexti decimi seculi, interprete potius quam Critico, scripturas Codd. (quod ait Qu. 1, 6, 22)

qua Dem. — laboravit. Cicero eleganter de Orat. 1, 61 „Dem. — ita balbus — ut „ejus ipsius artis, cui studeret, „primam literam non posset „dicere.“ Ludit in eo, qui Alcibiadis etiam erat, τραυλισμῶ Aristophanes Equ. v. 79 Κλωπιῶν pro Κρωπ. et Vesp. 45 Ὀλᾶς Θέωλος. cf. Cic. ad Div. 2, 10 Hillus pro Hirrus ex ingeniosissima Manutii conjectura.

vis — apud nos. Natura (neque tamen nomen et figura) earum literarum apud Latinos est, quamobrem eadem cognationis occasione ab his quoque inter se permutantur.

C — G — in T — D molliuntur. Mollis illa est et infantum propria pronuntiatio, quae pro cura turam, pro Galba Dalbam dicit. Eandem irridet Lucianus in faceto libello Δίχη Φωηέντων p. (B. Vol. 1)

dem circa S literam delicias hic magister feret: nec verba in faucibus patietur audiri, nec oris inanitate resonare: nec, quod minime sermoni puro conveniat, simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire, 7 quod Graeci καταπεπλασμένον dicunt. sic appel-

non inveniēte sed mutante. Neque tamen, quamvis blandiretur mutatio, erat vel uni et alteri Codici credenda. Agit Qu. de vitiis oris, quae rectas literas sonare vetant, cujusmodi est cum L auditur pro R. Ejus non est simile, cum C in G, et T abit in D, h. e. tenues in mediam, sed cum infantum more franguntur soni isti. *Similiter* in nostra scriptura melius quoque locum tuctur, dum significat *pari ratione, ἀνά λόγον.* Non puto obstare huic, quam reducimus, Codd. lectioni, quod Plutarch. in Quaest. Roman. T. 2. p. 277 D. et Lucian. Jud. Vocal. Vol. (Bip.) I. p. 63. errores permutandi L et R, itemque G et C, paene simul tractant. Apud eos C subit in locum τῆς G, quod in nostro loco secus est, et tangunt praeterea dialectorum univrsarumque gentium in loquendo differentias, non vitia oris, manifeste peccantia, qualia sunt in tenera aetate.

καταπεπλασμένον. Guelf. *καταπεπλάμενον.* Cum Goth. *καταπλασμόν* habet Voss. 2. *sic appellatur.* Ita Guelf. et

69. ubi vide Hemst. *Non valuerunt* i. e. non iusto robore labiis exierunt. vid. not. Crit.

circa S — *delicias.* Juvat fateri ignorantiam harum *deliciarum*, cum veterum alium ullum locum ubi tangerentur eae, non invenerim. Simile quid habere videtur, quem ex Eustathio ad Il. K. p. 813 affert Hemsterhusius ad Luciani Judic. Vocalium, Aelius Dionysius. Is enim λέγει, inquit Eustath., ὅτι Περικλέα Φασί πρῶτον ἐκκλῖναι τὸν διὰ τοῦ σῖγμα σχηματισμὸν τοῦ στόματος ὡς ἀπρεπῆ καὶ πλατύν, γυμναζόμενον ἀεὶ πρὸς τὸ κάτ-

οπτρον. Deliciae igitur illae fortasse affectata sibili dissimulatione apparuerunt.

in faucibus — oris inanitate. cf. 1, 5, 32,

circumlinire — καταπεπλασμένον. Locutio Latina accipit lucem a Graeca, quae deinde eo quod subjicitur satis illustratur. Neque tamen credo ipsam rem plane designari posse verbis. *Circumliniendi* verbum figurate iterum usurpat 12, 9, 8; proprie autem 8, 5, 26. *Circumlitis* tibiis opponuntur *apertae* 11, 3, 50, sed figurate et illae et ex pro-verbio.

latur cantus tiliarum, quae, praeclusis, quibus clarescunt, foraminibus, recto modo exitu graviolem spiritum reddunt. Curabit⁸ etiam, ne extremae syllabae intercidant; ut par sibi sermo sit; ut quoties exclamandum erit, lateris conatus sit ille, non capitis; ut gestus ad vocem, vultus ad gestum accommodetur. Observandum erit etiam, ut recta sit⁹ facies dicentis, ne labra distorqueantur, ne immodicus hiatus rictum distendat, ne supinus vultus, ne dejecti in terram oculi, inclinata utrolibet cervix. Nam frons pluri-¹⁰ bus generibus peccat. Vidi multos, quorum supercilia ad singulos vocis conatus allevarentur, aliorum constricta, aliorum etiam dissidentia, cum altero in verticem tenderent, altero paene oculus ipse premeretur. Infini-¹¹

omnes Codd. et edd. Gesnerus errorem sane Burmanni expressit: *appellantur*, quem retinent Bip. Offendor autem, nescio quomodo, hac tam abrupta sententia, cui *enim* saltem opus erat post *sic*. Ut nunc est, interpretantis potius eam dicas, quam ipsius scriptoris. *curabit*. Guelf. Turic. *curabunt* cum multis Codd. et aliquot edd., male. *lateris*. Ita Guelf. Goth. (neque enim *laterum* ut ref. Gesn.) et plerique Codd. Vett. edd. fere, praeter Ald., *laterum*. *allevarentur*. Guelf. *allevantur* cum Goth. et Voss. 2. Displicet.

sic appellatur — *reddunt*. affectantem p. Reiskii 442. τὰς ὀφθαλμοὺς ἀνέστραξε. *Constricta* sunt vid. not. Crit. eadem quae *contracta* cf. 11, *supercilia* — *allevarentur* — 3, 79 ubi hoc *Iræ* tribuitur. *constricta* — *dissidentia*. *Allevata supercilia* nitentem ostendunt, quasi magnum quid et *Dissidentia* habes apud Cic., quem locum apte citat Gesn., in Pisone (c. 6.) „altero ad serium agat, oratorem. Sic „frontem sublato, altero ad fere Demosthenes Aeschinem „mentum depresso supercilio.“ exagitat, severitatem miram

tum autem, ut mox dicemus, in his quoque rebus momentum est; et nihil potest placere, quod non decet. Debet etiam docere comoedus, quomodo narrandum, qua sit auctoritate suadendum, qua concitatione consurgat ira, qui flexus deceat miserationem. Quod ita optime faciet, si certos ex comoediis elegerit locos, et ad hoc maxime idoneos, id est, actionibus similes. Iidem autem non ad pronuntiandum modo utilissimi, verum ad augendam quoque eloquentiam maxime accommodati erunt. Et haec, dum infirma aetas majora non capiet: ceterum, cum legere orationes oportebit, cum virtutes earum jam sentiet, tum mihi diligens aliquis ac peritus assistat: neque solum lectione formet, verum etiam edificere electa ex his cogat, et ea dicere stantem clare et quemadmodum agere oportebit: ut protinus pronuntiatione vocem et memoriam exerceat. Ne illos quidem repre-

Et haec dum. Guelf. *Et hoc dum.* Placet fere, cum nonnisi unum hoc tangatur de locis comoediarum eligendis.

pronuntiatione. Goth. *pronuntiationem* cum Bodl. Ioann. Alm. Turic. Voss. 1. 2. Bern. cum Ald. Placet, nam ablativus instrumenti in *pron.* non magnopere procedit.

mox dicemus. l. 11. c. 3 de pronuntiatione.

flexus, qui est vocis, opponitur quodammodo auctoritati, quae rectum poscit sonum.

actionibus i. e. causis in foro agendis.

cum legere — oportebit. Hoc sine igitur apud Grammaticum fiet? Puto; sed ejus nonnisi

poetarum erat enarratio. cf. 1, 4, 2. et 1, 8 integrum, ubi nulla oratorum legendorum mentio. *Comoedi* autem docentis partes esse credo, dum in Grammatici disciplina versatur puer; non proprium ei dari tempus.

pronuntiatione. vid. not. Crit.

hendendos putem, qui paulum etiam palae-
 stricis vacaverint. Non de his loquor, qui-
 bus pars vitae in oleo, pars in vino, consu-
 mitur, qui corporis cura mentem obruerunt
 (hos enim abesse ab eo, quem instituimus,¹⁶
 quam longissime velim): sed nomen est idem
 iis, a quibus gestus motusque formantur: ut
 recta sint brachia, ne indoctae rusticaeve ma-
 nus, ne status indecorus, ne qua in profe-
 rendis pedibus inscitia, ne caput oculique ab
 alia corporis inclinatione dissideant. Nam¹⁷
 neque hoc esse in parte pronuntiationis nega-
 verit quisquam, neque ipsam pronuntiatio-
 nem ab oratore secernet: et certe, quod facere
¹¹⁹ oporteat, non indignandum est discere, cum
 praesertim haec *chironomia*, quae est (ut no-
 mine ipso declaratur) *lex gestus*, et ab illis

putem — vacaverint. Guelf. *puto — vacaverunt.* prius et
 Goth. (tac. Gesn.). *rusticaeve.* Guelf. *rustice* absque *ve*, quod
 a plerisque Codd. ut et Turic. abest; male. Videntur tamen
 habere Codd. Britannici. *neque — neque.* Ita Guelf. et
 quaedam edd., gratius, quam plerumque, ut ap. Gesn., ubi *Nec*
hoc — nec. Turic. *neque haec.* *indignandum.* Guelf. *ignorand-*
um dans, perverse, defendit edd. scripturam *indignandum*, cum
 aliquot Codd. habeant *indignum.* *est (ut nomine.* Guelf.
est in nomine. Goth. (tac. Gesn.) *ut etiam nomine.*

palaestricis. Cave accipias *ci doctores.* vid. de loco Qu.
 neutrum, cum sit masculinum, 2, 8, 7. Stephanum in Thes.
 quod apparet mox „Non de Gr. T. 3. p. 26 qui nil nisi
 „his — hos enim.“ Malim peritum palaestrae significari
 tamen paene *palaestritis*, lenis- putat *palaestrici* nomine, non
 sima mutatione, quod habes autem *palaestrae magistram.*
 9, 4, 56. Legitur quidem 2, *ut nomine — declaratur.* For-
 8, 7 *palaestricus* ille, sed potest tasse parum affectus est etymon
 referri ad „magister,“ et 12, Qu. qui *χεῖρὸς νόμον* intelligit,
 2, 12 plene dicuntur *palaestri-* cum debeat: *χεῖρα νέμων.*

temporibus heroicis orta sit, et a summis Graeciae viris, et ab ipso etiam Socrate probata, a Platone quoque in parte civilium posita virtutum, et a Chrysisippo in praeceptis de liberorum educatione compositis non omissa.

¹⁸Nam Lacedaemonios quidem etiam saltationem quandam, tanquam ad bella quoque utilem, habuisse inter exercitationes accepimus. Neque id veteribus Romanis dedecori fuit.

et a Chrysisippo. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt α, non male, cum toties iteretur.

temp. heroicis — Platone — Chrysisippo. Homerus saltationem cum laude appellat Merionem, ducem Cretensem Iliad. 16, 617. et saltantes facit Phaeacum juvenes Odyss. 8, 262 seqq. itemque chorum in scuto Achillis caelatum exponit Iliad. 18, 590 seqq. quo loco Dionys. Hal. utitur ad antiquitatem saltationis ostendendam. Ant. Rom. l. 7. p. 477. Nero quoque heroum se exemplo tuetur. Tac. Ann. 14, 14, 1. Ceterum ubi manuum artificiosos motus in ista saltatione demonstrat poeta, non invenio, nisi quod pilae jactatio pertinet ad chorum Phaeacum p. 370 seqq. Quam in rem Athenaeus l. 14. p. 630 πρώτη, ait, εὔρηται ἡ περὶ τοὺς πόδας κίνησις τῆς διὰ τῶν χειρῶν. Socratem saltandi artificio magnopere delectatum ostendit Xenoph. in Symposio C. 2. §. 16 seqq. (p. 168 Zcun.). Platonis locus a Luciano de Saltatione (Bip. Vol. 5, 144.)

indicatur esse in libris de Legibus, quem ego puto esse sere de Legg. l. 7. p. Steph. 795 D. ad 796 E. quanquam et alibi rem tangit; veluti de Legg. l. 8. p. 830. 831. B, ubi ipsum verbum legitur χειρονομεῖν. Chrysisippi interierunt libri cf. 1, 10, 32. χειρονομίαν autem esse ejusdem rei nomen, quae et πυρρίχη dicatur, narrat Athenaeus l. 14. p. 631. Idem quo honore apud veteres fuerit saltatio, copiose demonstrat l. 1. p. 21 seqq. Manuum motus proprius saltationis apud eosdem, quod multis locis apparet ut Ovid. Art. am. 1, 595. Remed. 334.

Lacedaemonios — saltationem. Athenaeus l. c. p. 630, agens de πυρρίχη, ἐμφανίζει, ait, ἡ ὄρχησις πολεμικὴ οὖσα, ὅτι Λακεδαιμονίων τὸ εὔρημα. item infra p. 631 ἡ πυρρίχη παρὰ μόνους Λακεδαιμονίους διαμένει προγύμνασμα οὖσα τοῦ πολέμου. ἐκμανθάνουσί τε πάντες ἐν τῇ Σπάρτη ἀπὸ πέντε ἐτῶν πυρρίχίζειν.

argumentum est, sacerdotum nomine ac religione durans ad hoc tempus saltatio: et illa in tertio Ciceronis de Oratore libro verba Crassi, quibus praecipit, ut orator utatur laterum inclinatione forti ac virili, non a scena et histrionibus, sed ab armis, aut etiam a palaestra: cujus etiam disciplinae usus in nostram usque aetatem sine reprehensione descendit. A me tamen nec ultra pueriles annos retinebitur, nec in his ipsis diu. Neque enim gestum oratoris componi ad similitudinem saltationis volo, sed subesse aliquid ex hac exercitatione puerili, unde nos non id agentes furtim decor ille discipulis traditus prosequatur.

120 XII. Quaeri solet, an, etiam si discenda sint haec, eodem tempore tamen tradi omnia et percipi possint. Negant enim quidam, quia confundatur animus, ac fatigetur tot disciplinis in diversum tendentibus, ad quas nec mens, nec corpus, nec dies ipse sufficiat: et, si maxime haec patiatur aetas robustior, tamen

praecipit. Sic Goth. et Voss. 2. soli, ut videntur; ceteri libri *praecipit.* *cujus etiam discipl.* Guelf. cum Alm. omittit *etiam.* *Placet.* *robust.* tamen *puer.* Guelf. cum multis, ut et Turic. omittit *tamen.*

Sacerdotum nomine, Saliorum, de Oratore. 3, 59.

furtim — prosequatur. Tibullum videtur expressisse, ut observatum est viris doctis. 4, 2, §. 9. „Illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit, Componit furtim subsequiturque Decor.“ Similem Ciceronis

locum indicat Gesnerus, de Or. 1, 16 „Ut, qui pila ludunt, non utuntur in ipsa lusione artificio proprio palaestrae, sed indicat ipse motus, didicerintne palaestram; an nesciant.“ Accedat versus elegans Popii Criticism 2, 364 „As those move easiest who have learn'd to dance.“

2 pueriles annos onerari non oporteat. Sed
 non satis perspiciunt, quantum natura huma-
 ni ingenii valeat: quae ita est agilis et velox,
 sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat,
 ut ne possit quidem aliquid agere tantum
 unum: in plura vero, non eodem die modo,
 sed eodem temporis momento, vim suam
 3 impendat. An vero citharoedi non simul et
 memoriae, et sono vocis, et pluribus flexi-
 bus, serviunt, cum interim alios nervos dex-
 tra percutiunt, alios laeva trahunt, continent,
 praebent; ne pes quidem otiosus certam
 legem temporum servat? et haec pariter
 4 omnia. Quid? nos agendi subita necessitate
 deprehensi, nonne alia dicimus, alia provi-
 demus, cum pariter inventio rerum, electio 122
 verborum, compositio, gestus, pronuntiatio,
 vultus, motusque desiderentur? Quae si,
 velut sub uno conatu, tam diversa parent
 simul, cur non pluribus curis horas partia-
 mur? cum praesertim reficiat animos ac re-
 paret varietas ipsa, contraque sit aliquanto

impendat. Quod alios dare narrat Burm. *intendat*, in nullo
 equidem libro invenio sponte tamen succurrit. *pluribus.*
 Turic. *plurimis.* c. mult. *percutiunt.* item *percurrunt.*
praebent. Ita Guelf. cum Goth. Voss. 1. 2. Alm. Bodl. Bal. et qui-
 busdam edd. vett. ut et Obr. *Recepta scriptura probant*; quam
 qui retinuit Gesnerus, ipse nostram praefert, docens *probandi* ne-
 gotium esse alienum ab ipso, qui hic intelligatur, canendi *actu.*

nervos — *praebent.* Quid compressione mutare sonum
 sit *praebere nervos* apparet eo eorum. vid. not. Crit.
 ipso, quod antecedit: *contine-* *parent* h. e. praesto sunt.
re nervos; est enim laxare, to- Petenda significatio *ab apparen-*
 tos dare, exhibere quales et *do*, quatenus servis tribuitur.
 quanti sunt, nulla digitorum *aliquante.* Observent tirones

difficilius in labore uno perseverare. Ideo et stilus lectione requiescit, et ipsius lectionis taedium vicibus levatur. Quamlibet multa egerimus, quodam tamen modo recentes sumus ad id, quod incipimus. Quis non obtundi possit, si per totum diem cujuscunque artis unum magistrum ferat? Mutatione recreabitur, sicut in cibis, quorum diversitate reficitur stomachus et pluribus, minore fastidio, alitur. Aut dicant isti mihi, quae sit alia ratio discendi? *grammatico* soli deserviamus? deinde *geometrae* tantum, omittamus interim quod didicimus? mox transeamus ad *musicum*, excidant priora? et, cum *Latinis* studebimus literis, non respiciamus ad *Graecas*? et, ut semel finiam, nihil faciamus, nisi

Ideo — requiescit. Ita Guelf, et Goth, (tac. Gesn.) cum Voss, 1. 2. Recepta *ideoque*. Praetuli nostram (cum Gryphio 1544.), quia indicativus, *requiescit*, ostendit hoc comma ad *cum* non amplius pertinere. *discendi? grammatico.* Ita, cum tot aliis, Guelf. et Turic. cum vulgo inferatur *Si*, praepostere, quod sentiens unus Gesnerus, inclusit *Si*. Malui expungere.

dictum hoc pro *longe*, sed cum aliqua dicentis modestia, vel ironia; *μὲν ὑποκρισεως* appellant Grammatici Graeci. Insignis in hunc sensum nostri locus 5, 7, 24 „multos atque „honestos. (testes) commendare „aliquanto est facilius“ quam in paucis et humilibus gloriarri. Apud Ciceronem de Orat. 2, 24 „iidem illi melius aliquanto dicerent, si“ cet. Brut. 78 „qui melius aliquanto possent — dicere.“ Sed nota res. *stilus — vicibus.* *Stilus* est

scribendi labor. *vicibus*, varia legendo. Neque enim puto, cum Gedoyno et Capperomero, Quintilianum *vicibus* dixisse pro *denuo repetito scribendi labore*. Jejunius hoc, et obstat *ipsum*.

cujuscunque, vel jucundissimae.

deserviamus — faciamus. Instant, et adversarium urgent, geminatae haec quaestiones, non sine multa elegantia. Explices: „Jubeantne nos deservire?“ cet.

- 7 novissimum? Cur non idem suademus agricolis, ne arva simul et vineta, et oleas, et arbuſtum colant? ne pratis, et pecoribus, et hortis, et alvearibus accommodent curam? Cur ipsi aliquid forensibus negotiis, aliquid desiderii amicorum, aliquid rationibus domesticis, aliquid curae corporis, nonnihil voluptatibus quotidie damus? quarum nos una res quaelibet nihil intermittentes fatigaret. Adeo facilius est multa facere, quam diu.
- 8 Illud quidem minime verendum est, ne laborem studiorum pueri difficilius tolerant. neque enim ulla aetas minus fatigatur. Mirum sit forsitan; sed experimentis deprehendas.
- 9 Nam et dociliora sunt ingenia, priusquam obduruerunt. Id vel hoc argumento patet, quod intra biennium, quam verba recte formare potuerunt, quamvis nullo instante, omnia fere loquuntur: at novitiis nostris, per quot annos sermo Latinus repugnat? Magis

alvearibus accommodent. Guelf. *alv. avibusque accomm.* cum Alm. Bodl. Turic. et edd. Sichard. et Gryph. Potuit facillime excidere *avibusque*. Aves et aviaria a Varrone et Columella non semel memorantur.

Cur non idem. Malim fere *iidem*, vel *item*; nam *idem*, subsequentiſtibus istis *ne — curam* (quae sunt ipsa ea, quae suadentur) friget, nisi fallor. Codd. silent.

intra — quam. Tirones observent *quam* pro *postquam*, post numerum dierum vel annorum. cf. Liv. Drakenb. 6,

2, 10 et 28, 16, 14. item Tursellinum in voce *intra*.

novitiis — Latinus. Novitiū, servi, recens emi, plerumque Latine nesciebant (cf. Varronem de L. J. p. Bip. 105.); quanquam ne ii quidem, qui, liberalibus studiis eruditi, linguam callebant, protinus appellandi erant *veteratores*, nomine illi opposito. Haec docent

fcias, si quem jam robustum instituere literis
 coeperis, non sine causa dici παιδομαθεῖς eos,
 qui in sua quidque arte optime faciant. Et¹⁰
 patientior est laboris natura pueris, quam
 juvenibus. Videlicet, ut corpora infantium
 nec casus, quo in terram toties deferuntur,
 tam graviter affligit, nec illa per manus et
 genua reptatio, nec post breve tempus con-
 tinui lusus, et totius diei discursus, quia
 pondus illis abest, nec se ipsi gravant: sic
 animi quoque, credo, quia minore conatu
 moventur, nec suo nisu studiis insistant, sed
 formandos se tantummodo praestant, non
¹²⁵similiter fatigantur. Praeterea, secundum¹¹
 aliam aetatis illius facilitatem, velut simpli-
 cius docentes sequuntur, nec quae jam ege-
 rint, metiuntur. Abest illis etiam adhuc la-
 boris iudicium. Porro, ut frequenter experti
 sumus, minus afficit sensus fatigatio, quam
 cogitatio. Sed ne temporis quidem unquam¹²

Digesta l. 21. T. 1. de aedilic.
 Edict. l. ult. Ridiculus error
 est Pavii (Recherches sur les
 Grecs Tom. 1. p. 190) ex his-
 ce novitiis ipsius Quintiliani
 discipulos exculpentis, qui, in
 media urbe nati, Latinam lin-
 guam discere non potuerint
 (ses propres disciples); neque
 castigavit eum interpres Ger-
 manicus.

παιδομαθεῖς. Credas ex hoc
 loco, frequentatum Graecis vo-
 cabulum esse, cum delignandus
 est aliquis summus in suo ge-
 nere artifex. Neque tamen

saepe in libris, quos tractamus,
 inveniri puto; cum oppositum
 sit frequentius, ὀψιμαθεῖς, signi-
 ficatione inscitiae; velut apud
 Isocratem in laude Helenae,
 initio νῦν δὲ τίς οὕτως ὀψιμαθῆς
 ἔστιν; et apud Lucianum de
 Saltat. Vol. 5. Bip. p. 143 τὴν
 περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἀπειρό-
 καλόν τε καὶ ὀψιμαθῆ — οἴομαι
 εἶναι. Horatius quoque est imi-
 tatus Sat. 10, 21 „O feri stu-
 „diorum.“

fatigatio — cogitatio. Video
 a quibusdam parum intelligi.
 Cogitatio est ejus, qui ipse ali-

plus erit: quia his aetatibus omnis in audiendo profectus est. Cum ad stilum sedet, cum generabit ipse aliquid atque componet; tum inchoare haec studia vel
 13 non vacabit, vel non libebit. Ergo cum grammaticus totum diem occupare non possit, nec debeat, ne discentis animum taedio avertat: quibus potius studiis haec tem-
 14 porum velut subsociva donabimus? Nam nec ego consumi studentem in his artibus volo: nec moduletur, aut musicis modis 124 cantica excipiat; nec utique ad minutissima geometriae opera descendat. Non comoedum in pronunciando, nec saltatorem in gestu facio: quae si omnia exigere, suppeditabat

subsociva. Guelf. *subicina*, in qua corruptela latet recepta, quanquam vulgatam vocabuli scripturam veram non puto, sed *succidiva*, a *succidendo*, scribendum. Magna receptae accedit auctoritas ex libro Florentino, narrante Regio. Turic. *subsociva* corr. *subsociva*. Quod edd. pleraeque vet. dant: *subsidia*, in nullo, puto, est Codice. *nec ego.* Guelf. *non eg.* Goth. (tac. Gesu.) *ne eg.* vid. not. exeg. ad 1, 5, 39 *ne hoc fecit.*

moduletur aut. Guelf. *mod. et.* eodem, nisi fallor, sensu; difficilius explicatu quod dant Goth. et Voss. 2d. *ut.* Ceterum gaudeo, a meis Codd. abesse quod multi habent et ipse quoque Turic.: *notis*, pro *modis*, mirorque Voss. 2. memorari inter eos, qui dent *notis* cum Goth. praeferat *modis*. Illud Burmannus refert ad scribendum ea, quae alius cantet, cantica; vereor ut antiquitatis usus patiatur. *suppeditabat.* Goth. (tac. Gesu.) *suppeditabit*, cum Voss. 2. et ed. Andr., male.

quid excogitat, *fatigatio* ejus, qui non nisi mandata peragit, sive corpore sive mente.

velut subsociva. Velut, comparationis index, locum suum bene tuetur, si meminimus nomen *subsocivorum* (vel *suc-*

civorum, vid. not. Crit.) proprium esse agrorum dimetientorum. vid. Lexica.

moduletur — excipiat. i. e. neque ipse canat, neque aliorum cantum sibus prosequatur. sed vid. not. Crit.

tamen tempus. Longa est enim, quae discit, aetas, et ego non de tardis ingeniis loquor. Denique cur in his omnibus, quae discenda¹⁵ oratori futuro puto, eminuit Plato? qui, non contentus disciplinis, quas praestare poterant Athenae, non Pythagoreorum, ad quos in Italiam navigaverat, Aegypti quoque sacerdotes adiit, atque eorum arcana perdidicit. Difficultatis patrocinia praeteximus segnitiae.¹⁶ Neque enim nobis operis amor est: nec, quia fit honesta, atque pulcherrima rerum, eloquentia, petitur ipsa, sed ad vilem usum et fordidum lucrum accingimur. Dicant sine¹⁷ his in foro multi, et acquirant; dum sit locupletior aliquis sordidae mercis negotiator, et plus voci suae debeat praeco. ne velim quidem lectorem dari mihi, quid studia referant computaturum. Qui vero imaginem¹⁸ ipsam eloquentiae divina quadam mente conceperit, quique illam (ut ait non ignobilis

ne velim. Guelf. *nec vel.* Non male, si continuatur oratio. *ait non ignob.* Qui in vet. plerisque edd. inseritur post *ut*, *Sophocles* ne in Guelf. quidem est, neque in ullo, opinor, *Codice.*

accingimur. Inest venusta aviditatis, servo aut caupone digna, significatio. 2, 12, 7 „vocentur — dum „tamen constat.“

dum sit locupletior. Frequens locutio pro his: „Fateor „ego, sed tu vicissim fatere, „locupletiolem“ cet. Sic Ovid. *Metam.* 10, 309. 10. „Tura „ferat — Pauchaia tellus Dum „ferat et Myrrham.“ et nosser *lectorem.* Intellige servum anagnosten, quales habebant domi suae potentes. Ejus conditionis hominem Solitheum, eruditum sane et aliquid praeter lucrum sectatum in literis, mortuum desideravit Cicero ad *Attic.* 1, 12.

tragicus) reginam rerum orationem ponet ante oculos, fructumque non ex stipe advocationum, sed ex animo suo, et contemplatione ac scientia petet, perpetuum illum, nec fortunae subjectum; facile persuadebit sibi, ut tempora, quae spectaculis, campo, tesseriis, otiosis denique sermonibus, ne dicam somno, et conviviorum mora conterunt, geometrae potius ac musico impendat; quanto plus delectationis habiturus, quam ex illis ineruditis voluptatibus? Dedit enim hoc providentia hominibus munus, ut honesta magis juvarent. Sed nos haec ipsa dulcedo longius duxit. Hactenus ergo de studiis, quibus antequam majora capiat, puer instituendus est: proximus liber velut novum sumet exordium, et ad rhetoris officia transibit.

geometrae — musico. Guelf. *geometriae — musicae* cum vett. aliquot edd. Obr. et Cod. Alm., et Turic. ex corr. neque video quare spernendum, cum praesertim merae res antecedant, non personae. Quanquam supra §. 6 pro *geometrae* male Guelf. dat *geometri*, neque melius Goth. (tac. Gesn.) *geometriae*. Bene tamen et hic habet recepta. cf. not. Crit. ad 2, 21, 19.

reginam — orationem. Eurip. Hecub. 816 Πειθῶ δὲ τὴν τὺ-
γαννον ἀνδρῶπιος μόνην. Cic. de Orat. 2, 44 „recte a bono „poëta dicta est flexanima, atque „omnium regina rerum oratio.“ Non ignobilem tragicum dici eadem ad laudandum vi, qua Polybius a Livio appelletur *haudquaquam spernendus auctor* (i. e. testis), recte monet Gesnerus. vid. Drakenb. ad Liv. 30, 45, 5.

stipe advocationum. Inest contemptus, huic loco conveniens, rei per se non improbatæ. Jam enim defierat nefas esse merces patrociniæ, quam et ipse noster excusat et defendit 12, 3, 9. 10. 11. 12. Legis Cinciae (a Cincio Alimento tribuno pl. latae A. U. C. 550) qua cautum erat, ne quis pro causa oranda donum munusve acciperet, restaurationem frustra tentatam vid. apud Tacitum Annal. 11, 5, 6. 7.

ARGUMENTUM LIBRI II.

- C. 1. *Discipuli rhetori serius traditi* — 4. *Aliam rationem suadet* — 8. *Antiquorum mos* — 10. *Quare praesiet* — 12. *Conjungendae Grammatici et rhetoris partes.* — C. 2. *Praeceptoris mores* — 4. *Discipulorum tractandorum ratio* — 7. *Quomodo et scribatur apud illum et declametur* — 14. *Permixti adolescentibus pueri ne sedeant.* — C. 3. *Protinus optimo magistro utendum* — 5. *Exemplum. Error in ea re duplex* — 7. *Prudentia doctoris se submittentis* — 10. *Se cum pugnare se negat* — C. 4. *Progymnasmata* — 2. *Narratio* — 4. *Vitium ex copia melius* — 8. *Magister ne sit aridus, nec corrector nimius* — 12. *Jucundus in emendando, et qualis potissimum* — 15. *Scribendae narrationes* — 17. *ἀνασκευὴ καὶ κατασκευὴ* — 20. *Laudatio, vituperatio* — 22. *Communes loci* — 24. *Theses* — 26. *Exempla suorum praeceptorum* — 27. *Loci communes alii, scripti a quibusdam separatim, de iisque iudicium* — 33. *Legum laus et vituperatio* — 35. *Jus ejus qui rogat, ipsius rogationis* — 57. *Vitium in verbis, in rebus* — 33. *Honestum; utile; obtineri ne possint; totae, ex parte reprehenduntur* — 40. *Certa legum species* — 41. *Declamandi ratio inventa post.* — C. 5. *Lectio historiae, orationum* — 4. *Quae lectio infra rhetorem, quae contra sit ejus* — 7. *Ejus ratio* — 10. *Vitiosa quoque praelegenda, iudiciumque discipulorum experiendum* — 14. *Rei utilitas* — 18. *Legendi optimi, facillimi* — 21. *Vitandi antiquissimi* — 22. *recentissimi.* — C. 6. *Materiae discipulis datae parcius, plenius adumbratae, post declamationem a magistro tractatae* — 3. *Quare, si utrumque fieri nequeat, praesiet prius* — 5. *Quomodo miscenda utraque ratio.* — C. 7. *Ne sua declament omnia discipuli, sed saepius clarorum scriptorum locos* — 3. *Ejus rei utilitas*

— 5. *Suorum declamatio, praemii loco fit.* — C. 8. *Ingeniorum varietas tractata varie* — 6. *Quatenus recte* — 8. *Non in unam tamen partem elaborandum* — 11. *Exemplum* — 12. *Imbecillis hoc utilius quam liberalioribus.* — C. 9. *Discipuli pro parentibus colant doctores.* — C. 10. *Declamandi ratio* — 3. *Inter impedimenta artis esse coepit, pravas materias fingendo* — 6. *Quatenus poëticis hisce thematibus indulgendum* — 8. *Quid ex consuetudine mutandum* — 13. *Medium aliquod genus servandum, cum minimo quidem, aliquo tamen, damno.* — C. 11. *Artis formula supervacua quibusdam in hoc genere visa* — 4. *Horum in declamando et cogitando mos* — 6. *Meliores paulo, neque tamen toti prospicientes sed partibus.* — C. 12. *Indocti fortius dicere videntur, et quare* — 4. *Maledicunt apertius* — 5. *Plus audent in elocutione* — 6. *Nec eligunt, nec probant diligenter* — 7. *Bona pauca eminent* — 8. *Pronunciatione fortes videntur* — 11. *Ipsi quoque faciunt hoc praeceptores, melioribus insultantes.* — C. 15. *Immutabilia praecepta a se non expectanda* — 3. *Exemplum imperatoris* — 5. *Pro re nata agendum* — 8. *Exemplum in statuis, in pictura* — 14. *Praecepta catholica cum delectu sequenda.* — C. 14. *Rhetorices nomen Graecum an vertendum* — 4. *Retinendum* — 5. *Triplex rhetorices divisio.* — C. 15. *Cum quaeritur, quid sit rhetorice, aut de re aut de verbis diffensio est* — 2. *Vulgo finitur: vis persuadendi.* — 6. *Hoc redarguitur* — 10. *Additur definitioni: dicendo.* — 11. *Refutatur* — 12. *Multorum definitiones* — 24. *Platonis Gorgias* — 29. *Ejusdem Phaedrus, ipsiusque de rhetorice sententia* — 32. *Cornelii Celsi* — 33. *Aliorum definitiones magis Quintiliano probatae* — 38. *Quae sit sua ipsius.* — C. 16. *Rhetorices vituperatio* — 5. *Defenditur aliarum rerum exemplis* — 7. *Suis bonis* — 11. *Verae rhetorices praestantia* — 18. *Gratiam refert pro labore.* — C. 17. *Ars est manifesta* — 4. *Negatur tamen a quibusdam* — 9. *Aliarum artium exempla* — 11. *Non, quicumque loquatur, esse oratorem; exempla Demadae et Aeschinis* — 14. *Aristotelis simulata et vera*

sententia — 15. *Aliorum crimina in rhet. conjecta* — 17. *Ex materiae defectu* — 18. *Ex falsis, quibus utatur, opinionibus; refelluntur* — 22. *Ex finis propositi defectu* — 23. *Suum finem utique præstare eam* — 26. *Vitiis uti, falso dicitur* — 30. *Quomodo ex utraque causae parte possit dici, salva arte* — 35. *Ignorat suam materiam rhetorice interdum, sed et aliae artes* — 40. *Sibi contraria dicit actor causarum* — 41. *Ars esse probatur.* — C. 18. *Artium tria genera; practica est rhetorice* — 3. *Ceterorum quoque generum aliquid habet.* — C. 19. *Natura, sine ulla arte, aliquid; in mediocribus ingeniis item plus arte; in summis naturam superat ars* — 3. *Exemplum.* — C. 20. *Cujusmodi ars fit multorum rhetorum* — 4. *Vera rhetorice est virtus* — 5. *Hoc docetur philosophorum more* — 8. *Apertius* — 10. *Quae objiciuntur, sunt nihili.* — C. 21. *Aliorum de materia rhetorices sententia* — 4. *Ipsius Quintiliani, auctoribus Platone et Cicerone* — 7. *Neque infinitam et propriam esse rhetorices materiam, aliarum artium exemplis docetur* — 12. *Philosophiae de materia cum rhetorice nulla lis* — 14. *Neque omnia scire cogitur orator.* — 16. *Aliarum artium ministerio optime utetur orator, et ipse melius artificibus* — 20. *Quintiliani sententia nixa aliis auctoribus* — 24. *De instrumento quaestionem hujus non esse loci.*

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA
INSTITUTIONE
LIBER SECUNDUS.

I. Tenuit consuetudo (quae quotidie magis ¹²⁶ invalescit) ut praeceptoribus eloquentiae, Latinis quidem semper, sed etiam Graecis interim, discipuli serius quam ratio postulat, traderentur. Ejus rei duplex est causa: quod et rhetores, utique nostri, suas partes omiserunt, et grammatici alienas occupaverunt. ² Nam et illi declamare modo, et scientiam declamandi ac facultatem tradere, officii sui ducunt, idque intra deliberativas judicialesque materias (nam cetera, ut professione sua minora, despiciunt): et hi non satis credunt,

Tenuit consuetudo. Verbum intransitive usurpat pro: *obtinet*, ut pro *duravit*, saepe Livius v. c. 2, 3, 5. cf. Duker. ad Liv. 4, 7, 7. Noster iterum 8, 5, 2. „consuetudo tenuit“ cf. 1, 7, 30 „consuet. obtinuit.“ et 9, 4, 47 „nomen illud tenet.“ ubi „nomen illud“ est nominativus.

deliberativas judicialesque. Restat genus eloquentiae demonstrativum (*ἐπιδεικτικόν*) quod, etsi tractandum a rhetore, despiciunt. Sic apud Senecam patrem nonnisi Suasorias (deliberativi generis) et Controversias (judicialis) legimus, et in declamationibus Quintiliani nomen praefertibus meras controversias.

excepisse, quae relicta erant (quo nomine gratia quoque iis est habenda), sed ad profopopoeias usque, et ad suasorias, in quibus onus dicendi vel maximum est, irrumpunt.

Hinc ergo accidit, ut, quae alterius artis primas
 27 erant opera, facta sunt alterius novissima: et aetas, altioribus jam disciplinis debita, in schola minore subsideat, ac rhetoricen apud grammaticos exerceat. Ita, quod est maxime ridiculum, non ante ad declamandi magistrum mittendus videtur puer, quam declamare jam sciat. Nos suum cuique professioni
 4 modum demus. Et grammaticae (quam in Latinum transferentes, *literaturam* vocave-

quoque iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) Ceteri qu. *his*, minus apte hoc quidem loco. *profop. usque et ad suasor.* Guelf. et Turic. *profop. usque ad suas.* omittendo et post *usque*, cum Voss. omnibus et Bern. et Ald. Inde non male videtur effecisse *usque*, ac Obrechtus, cum salebrosi quid inquit iis: *ad — et ad*, in rebus praesertim non adeo diversis. Est enim *profopopoeia* species *suasoriarum*. *subsideat.* Guelf. et Turic. *subsidat*, cum tot aliis. *decl. jam sc.* Guelf. et Turic. omittunt *jam* cum Bal. Bodl. Ioann. Voss. 3. Alm. et aliquot vet. edd. quas imitatus est Obr., non male profecto. Omissum malit et Lochmannus, ob sonum insuavem.

profopopoeias. Earum naturam enarrat 3, 8. vid. not. Cr.

irrumpunt. Apposite locum, huic fere geminum, Ciceronis asserti Gesnerus, ubi, ut hic Grammatici, ita philosophi dicuntur *irrupisse* in oratorum patrimonium. De Orat. 3, 27.

quam — vocaverunt. Si recte interpretor uncos a Gesnero appositos, diversos eos a signis parentheseos, diffusus ille est

appendici huic etymologicae, quam rationem probat Lochmannus Progr. 1790. p. 4. Sed mox ostendit Qu., ipsa „*appellationis paupertate*“ significari quam angustis limitibus contineatur haec ars, quae *literat* solas tractet. Hoc enim Graeco *grammatices* vocabulo, cui majorem significationis ambitum tribuere consueverant Romani, non aeque apparebat.

runt) fines suos norit, praesertim tantum ab hac appellationis suae paupertate, intra quam primi illi consistere, provecta: nam tenuis a fonte, assumtis poetarum historicorumque viribus, pleno jam satis alveo fluit; cum praeter rationem recte loquendi, non parum alioqui copiosam, prope omnium maximarum artium scientiam amplexa sit: et *rhetorice*, cui nomen vis eloquendi dedit, officia sua non detrectet, nec occupari gaudeat per-¹²⁸ tinentem ad se laborem: quae, dum opere cedit, jam paene possessione depulsa est. Nec infitiabor, ex iis aliquem, qui *grammaticen* profitentur, eousque scientiae progredi posse, ut ad haec quoque tradenda sufficiat: sed cum id aget, rhetoris officio fungetur, non suo. Nos porro quaerimus, quando iis, quae *rhetorice* praecipit, percipiendis puer maturus esse videatur. In quo quidem non id est aestimandum, cuius quisque sit aetatis, sed quantum in studiis jam effecerit. Et, ne diutius differam; quando sit rhetori tradendus, sic optime finiiri credo: cum poterit. Sed hoc ipsum ex superiore pendet quaestione. Nam si grammatices minus usque ad *suasorias* prorogatur, tardius rhetore opus est.

gramm. profitentur. Guelf. et Turic. *gramm. profiteantur.* cum Goth. Voss. 2. et plerisque edd. vett. *suasorias prorogatur.* Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voss. 2. 3. Bal. Bodl. Ioann. Alii

possess. depulsa. Eo, quem modo memoravimus, Cicero-^{nis} loco: „nos (patroni) de „nostra possessione depulsi.“ *usque ad suasor.* h. e. si Grammaticus omnia docet, quae sunt aut suasorias.

Si rhetor prima operis sui officia non recusat, a narrationibus statim, et laudandi vituperandique opusculis, cura ejus desideratur. An ignoramus antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, ut *theses* dicerent, et *communes locos*, et cetera citra complexum rerum personarumque, quibus verae fictaeque controversiae continentur? Ex quo palam est, quam turpiter deserat eam partem rhetorices institutio, quam et primam habuit, et diu solam. Quid autem est ex iis, de quibus supra dixi, quod non tum in alia, quae sunt rhetorum propria, tum certe in illud judiciale causae genus incidat? An non in foro narrandum est? qua in parte nescio an sit vel plurimum. Non laus ac vituperatio certaminibus illis frequenter inferitur? Non

Codd. silentur, et edd. paene omnes post *supporias* inferunt haec: quae sunt apud rhetorem materiae inter rudimenta dicendi. Obr. ea ejecit, fortasse Codice suo Argentoratensi auctore, Gesnerus uncis inclusit, glossam putans. Malui in tanto Codd. consensu, (nam ceteri, qui non memorantur, neglecti videntur a conferentibus) imitari Obrechtum. *citra*. Guelf. et Turic. circa, cum edd. a Stoer. ad Gibl., male. Quid aut. est ex. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. omittit est, ut et Locat. Rusc. Bad. Cervicorn. Non proflus male.

a narrationibus — desideratur. Cave, a hoc loco explices post. Jam in ipsis narrationibus scribendis et primis generis demonstrativi periculis discipulo adesto rhetorem vult Qu. Cf. 1, 9, 6, ubi, quales *narratiunculas* a Grammatico tractari suadeat, ostendit; majores rhetoribus assignat.

Tom. I.

theses. His opponuntur *hypotheses*, quae sunt cum complexu rerum cet. cf. 2, 4, 24. 3, 5, 5. 7. it. Cic. Orat. c. 14. 36. Topic. c. 21.

de quibus supra, modo §. 8 in fine. Supra igitur de brevissimo intervallo dicit. cf. 1, 5, 41.

R

communes loci, sive qui sunt in vitia directi, quales legimus a Cicerone compositos: seu quibus quaestiones generaliter tractantur, quales sunt editi a Quinto quoque Hortensio: ut, *Sitne parvis argumentis credendum?* et *pro testibus*, et *in testes*, in mediis litium¹² medullis versantur? Arma sunt haec quodammodo praeparanda semper, ut iis, cum res poscet, utaris. Quae qui pertinere ad oratorem non putabit, is ne statuum quidem inchoari credet, cum ejus membra fundentur. Neque hanc (ut aliqui putabunt) festinationem meam sic quisquam calumniatur, tan-

ut iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum vett. edd. plerisque. *his* recentiores, ut Gesn., non aequè convenienter.

quales — compositos. Rectissime Gesn. videtur ad partes vocare locum in fine Praefationis paradoxorum, ubi significat Cicero, se fuisse solitum, exercitationis causa, ea, quae dicantur in scholis *Ἰερικά* (h. e. in genere proposita „*citra com-
pl. rerum person.*“), ad suum illud oratorium transferre dicendi genus. *legimus* utrum ad ipsos, quos legerit Qu., locos communes spectet, an ad mentionem eorum ab aliquo scriptore injectam (quod mihi verisimilius videtur), in neutram partem certa sunt argumenta. Potuit, sicut prooemia in futurum orandi usum Demosthenes, ita locos communes Cicero componere.

Quinto quoque Hortensio. Displicet quoque, cum de aliis hujusmodi locorum auctoribus actum non sit, nisi forte inest admiratio, tantum virum tam levi operi manus admovisse cf. 2, 4, 27. An quoque natum ex male repetito *Quinto?* Codd. quidem non variant.

pro testibus — in testes. Ejusmodi in utrumque partem argumenta ministrat Arist. Rhet. 1, 15, 17.

Neque hanc. Apparet male continuatas hoc loco paragraphos, cum nova et generalior ordiatur disputatio. Sed nolui turbare numeros jam receptos.

quam eum, qui sit rhetori tradendus, abducendum protinus a Grammaticis putem. Dabuntur illis tum quoque tempora sua: neque erit verendum, ne binis praeceptoribus oneretur puer. Non enim crescet, sed dividetur, qui sub uno miscebatur, labor: et erit sui quisque operis magister utilior: quod adhuc obtinent Graeci, a Latinis omissum est, et fieri videtur excusate, quia sunt, qui labori isti successerint.

tradendus. Guelf. a prima manu *traditus*, cujus postremis syllabis superscriptum est *dendus*. Illud etiam Goth. Ioann. Voss. 1. 2. 3. et aliquot edd. probante recte Gesnero. Vel sonus enim receptae displicet, et magis consentaneum est, credere *abducendum a Gr.* postquam *traditus* iam sit rhetori, quam cum *tradendus* adhuc.

omissum est et. Guelf. *om. est.*

labori isti. Goth. (tac. Gesn.) *huic labori*, cum Voss. 2.

succefferint. Ita Goth. cum Jenf. (tac. Gesn.) et Voss. 3. quibus accedunt edd. Tarv. Loc. Venet. Rusc. Ald. Bad. Cervic. et astipulantur Bal. et Guelf. per errorem dantes *succensuerint* ille, hic *succenserint*. Vulgo, ut et Gesn., *succefferunt*.

tradendus. vid. not. Crit.
quod adhuc — excusate.
Quid igitur obtinent adhuc Graeci, omiserunt Latini? Scilicet, ut, dum apud rhetorem est puer, Grammaticus eundem doceat. At potestne dici fieri aliquid, cum *omittitur*? Nam aliter vix te expedias, quam ut *omissio* ista dicatur *fieri excusate*, ubi pro *omissum est* malim certe *omittitur*, si fieri eo est referendum. Et quomodo facit ad excusandam omissionem moris ejus, quo duobus simul magistris vacabat adolescens, quod *isti labori* (cui autem?) *succefferunt qui-*

dam. Haereo in loco, qui, si non aliunde, ab interpunctione certe laborat. Neque tamen ullam ego diremptionem comminiscor, quae ab omni parte placeat. cf. 1, 9, 6 ubi, quid Latini rhetores omiserint, quoque tractando levaverint eos Grammatici, longe est apertius. Sunt enim narrationes et genus eloquentiae demonstrativum, de quibus si noster quoque locus agit (quod suspicor), corruptus ille sit necesse est. Aliquam Codd. in hisce fluctuationem vide in nott. Critt. sed non capitalem illam.

II. Ergo cum ad eas in studiis vires per-¹⁵⁶
 venerit puer, ut, quae prima esse praecepta
 rhetorum diximus, mente consequi possit,
 tradendus ejus artis magistris erit. quorum
² in primis inspicere mores oportebit. quod ego
 non iccirco potissimum in hac parte tractare
 sum aggressus, quia non in ceteris quoque
 doctoribus idem hoc examinandum quam di-
 ligentissime putem, sicut testatus sum libro
 priore: sed quod magis necessariam ejus rei
³ mentionem facit aetas ipsa discentium. Nam
 et adulti fere pueri ad hos praeceptores trans-
 feruntur, et apud eos juvenes etiam facti per-
 severant, ideoque major adhibenda tum cura
 est: ut et teneriores annos ab injuria sanctitas
 docentis custodiat; et ferociore a licentia gra-
⁴ vitas deterreat. Neque vero satis est summam
 praestare abstinentiam, nisi disciplinae seve-
 ritate convenientium quoque ad se mores
 astrinxerit. Sumat igitur ante omnia parentis
 erga discipulos suos animum, ac succedere se
 in eorum locum, a quibus sibi liberi tradan-

sibi — tradantur. Ita Guelf. cum Turic. Alm. et multis edd.
 vett. (praeter Burmanno memoratas: Jenf. Tarv. Venet. Ruse-
 Bad.) flagitante latinitate ob *sibi*. Gesn. cum recentt. *traduntur*.

libro priore. cf. 2, 5.
ab injuria. cf. 1, 3, 16. 17.
 et huj. ips. cap. §§. 14. 15.
 it. 11, 1, 53 „si de morte filii
 „sui, vel *injuria*, quae morte
 „sit gravior, dicendum patri
 „fuerit.“ ib. §. 84 „ubi quis
 „pudenda queritur, ut stupram,
 „praecipue in maribus.“

mores astrinxerit. Cave ad
se trahas ad astrinx., pertinet
 ad *convenientium*. *astringere* op-
 ponitur dissolvendis moribus.
 Ita, sed alio destinata trans-
 latione, 10, 4, 1 *luxurantis*
astringere. Similiter Liv. 39,
 1, 6 „inops regio, quae parti-
 „monia *astringeret* milites.“

tur, existimet. Ipse nec habeat vitia; nec
ferat. Non austeritas ejus triftis, non disso-
luta fit comitas: ne inde odium, hinc con-
131 temptus oriatur. Plurimus ei de honesto ac
bono sit sermo. Nam quo saepius monuerit,
hoc rarius castigabit. Minime iracundus: nec
tamen eorum, quae emendanda erunt, dissi-
mulator: simplex in docendo; patiens labo-
ris; assiduus potius, quam immodicus. In-6
terrogantibus libenter respondeat, non inter-
rogantes percontetur ultro. In laudandis
discipulorum dictionibus nec malignus, nec
effusus: quia res altera taedium laboris, altera
securitatem parit. In emendando quae cor-7
rigenda erunt, non acerbus, minimeque con-
tumeliosus. nam id quidem multos a proposito

quo saep. Goth. (tac. Gefn.) quod, non sine sensu, est
deteriore.

Similia et noster 1 Prooem. 24
et 2, 4, 5.

simplex in docendo. *Simpli-*
citas saepissime apud veteres
cernitur promendo ea, quae-
cunque aliquis cogitat. Sic
loco Ciceronis festivissimo Orat.
c. 69 „virum *simplicem*, qui
„nos nihil celet.“ Intelligas
igitur doctorem, qui nihil
eorum, quae novit, invi-
deat discipulis suis cf. 1, 4,
23); sed et is, ex usu vete-
rum, est *simplex*, qui nil,
praeter eam, quam cum maxi-
me agit, rem, sibi proponit,
qui itaque, dum docet adole-
scentes, eorum utique utilita-

tem, non suam gloriolam,
ostentanda eruditione, spectat.
Sic 1, 12, 11 *simpliciter* do-
centem sequuntur, de pueris,
nihil aliud, nisi quod manda-
tur, agentibus.

dictionibus. i. e. declamatio-
nibus, *quasi* cf. 2, 4, 27 ubi
orationes forenses intelligen-
dae.

malignus. Nimiam *Parfimo-*
niam in laude tribuenda solam
intelligi, nullam aliam *mali-*
gnitatem, monendi videntur
tirones. Docent Lexica in
benignus et *malignus*.

a proposito — *fugat.* Cave,
nimis ex nostra loquendi forma

studendi fugat, quod quidam sic objurgant, quasi oderint. Ipse aliquid, immo multa, quotidie dicat, quae secum audita referant. Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen *viva illa*, ut dicitur, *vox* alit plenius, praecipueque ejus praeceptoris, quem discipuli, si modo recte sunt instituti, et amant, et verentur. Vix

praecipueque ejus praec. Guelf. et Turic. omittunt *ejus*, cum Goth. et plerisque edd. ut Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Dant illud tamen Codd. Palat. et Bal. cum quibusdam edd. ut Andreama. Fateor me libentius eo carere, quanquam insuavem fieri sonum, omisso *ejus*, et sentio et doleo. Sententia tamen eo deducit, ut *praeceptoris* in genere, non *certi* alicujus praeceptoris, auctoritatem magnam significari intelligamus; neque video quid opus sit illis „si modo — instituti,“ si retinetur *ejus*. At si quemcumque praeceptorem amare dicuntur discipuli, commode et paene necessario additur id: „si modo“ *et. amant — verentur.* Guelf. *ament*, quod malim, si retinetur *ejus*. Pro *verentur*, Voss. 2. *venerantur* (quocum hic non facit Goth.) ex glossa, *vereri* enim est pro *venerari*, quod exemplis idoneis docet Drakenb. ad Liv. 5, 28, 4. Huc maxime facit

interpreteris. Id quidem solum interesse videtur, quod Quintiliano et aequalibus *studere* est *litteras tractare diligenter*, cf. 2, 7, 1. nobis hodie, *vitae genus sequi, ubi victum quaeras ex literis.* cf. Gesn. ad Plin. Epp. 3, 5, 5.

viva — vox. Proverbium Graecis et Latinis usurpatum de *viva voce*, est apud Cicero-nem v. c. ad Att. 2, 12. „Ubi „sunt qui ajunt ζῶντος φωνῆς?“ Imperfectum, ut sit, affertur proverbium, ubi haec fere defunt: *μείζων ἔστιν ἐνέργεια.* Vide plura de eo apud Erasmus Chiliad. 1, Cent. 2, 17.

et consule, sis, Bentlejum ad Hor. Art. Poet. v. 318, in quem ex Codd. inducit *vivas voces*, qui et nostro loco utitur. Seneca Rhet. Controv. L. 1. Praef. p. Bip. 63 „quod „vulgo — dici solet, sed de „(Cicerone) proprie debet, po- „tui *vivam vocem* audire.“ Vavassor de vi et usu verbb. p. 49 acute suspicatur Tulliano tempore nondum latine dictum hoc proverbium.

ejus praeceptoris. vid. not. Crit.

amant — verentur. vid. not. Crit.

autem dici potest, quanto libentius imitemur eos, quibus favemus. Minime vero permit-9 tenda pueris, ut sit apud plerosque, assurgendi exultandique in laudando licentia: quin etiam juvenum modicum esse, cum audient, testimonium debet. Ita fiet, ut ex iudicio

Cic. ad Quint. frat. 1, 3 „et amabat — „et, — ut majorem fratrem, verebatur.

in laudando licentia — modicum — testimonium. Ex serie orationis, laudari hic magistrum, qui „ipse aliquid „dicat,“ eique dari testimonium, putabimus, sicut et Gellius est interpretatus „de „plausu, quem dicenti praecceptori tribuunt auditores.“ Quae tamen sequuntur „Ita „fiet“ cet. usque ad §. 12 male „sentiant“ alia omnia docent et ostendunt, improbari morem discipulorum *se invicem* laudantium, quem sensum expressit Gedoynus „les plus avancés „témoignent — ce qu'ils pensent, de ce qu'ils entendent des „autres.“ Huic confusioni optimam medicinam afferri posse arbitror, si §. 8 loco suo moveatur, postque 12 relegetur. Sic recte procedit consiliorum a Quintiliano datorum ratio et series. Monet primum, leniter esse reprehendendas discipulorum dictiones, sed vetat idem, condiscipulorum, juniorum praesertim, immodicum ferre plausum, qui quare sit perniciosus, docte in primis et eleganter persequitur. Dein-

ceps ipsum jubet coram discipulis dicere magistrum, sed et eum, quomodo in admittendo auditorum plausu versari debeat, praecceptis instruit. Ita commodissime rationem reddere mihi videor et *τὸν vero* §. 9. et *τὸν sed* §. 13; quam, nisi alia obstarent, *posterioris*, vel in recepta constitutione, idonea reperitur interpretatio; *prioris* non item, ut quidem opinor. Jam autem quomodo fidem faciam tantae librariorum socordiae, ut integras sententias alieno loco posuerint, nullo praesertim Codice auctore facto, non magno opere irvenio. Id saltem in nostro scriptore conjecturam nostram nonnihil adjuvat, quod insignem ordinis perturbationem ostendit Codex Guelferbytanus qui 7, 3, 7. omittit verba haec „Diversum — appellanda sint“ (integram §) quorum deinde partem ponit 7, 8, 2; partem 8, 2, 21. ex quo ipso loco aufert illa „At — interpretandum sit“ quae infercit 7, 8, 2. Si reputamus conditionem operis Quintilia-

praeceptoris discipulus pendeat, atque id se dixisse recte, quod ab eo probabitur, credat.

- ¹⁰ Illa vero vitiosissima, quae jam *humanitas* vocatur, invicem qualiacunque laudandi, cum est indecora et theatralis, et severe institutis scholis aliena, tum studiorum perniciosissima hostis. Supervacua enim videntur cura ac labor, parata, quidquid effuderint, laude.
- ¹¹ Vultum igitur praeceptoris intueri, tam qui audiunt, debent, quam ipse qui dicit. ita enim probanda atque improbanda discernent: sic stilo facultas continget; auditione iudicium.
- ¹² At nunc proni atque succincti ad omnem clausulam non exurgunt modo, verum

quam jam. Turic. Alm. Dodl. Andr. *qu. etiam.*

Supervacua — videntur. Guelf. cum Gosh. *videtur*, et haec plerarumque ante Burm. edd. scriptura. Assunt tamen non pauci Codd. et aliquot edd. vet. receptam dantes, quae sola vera est.

sic stilo. Guelf. et Turic. *si st.* cum Voss. 1. Non profus displicet, sed obstat Codd. et edd. consensus, et potest ferri anaphora ita — *sic*, quam de industria variaverit scriptor.

nei, qualem exponit in epistola ad Guarinum Poggius (Fabric. Bibl. lat. Ern. Vol. 2. p. 259), fortasse minus a tali suspicione abhorrebimus, quae tamen ut in hoc loco falsa sit, fieri sane potest.

theatralis, qualis a theatro, h. e. spectatoribus, solet acclamari vid. 1, 2, 9.

stilo — auditione. Ostendit posterius, quo casu accipiendus sit *stilus*. De *stilo* vid. Epist. ad Tryph. 1. Est autem is h. l. ipsius dicentis, qui scriptam domo affert orationem,

auditio ceterorum, qui intersunt recitationi. Perperam edd. quaedam dant *auditioni*.

clausulam. Etsi de sine cuiusvis sententiae saepe apud rhetores usurpatur *clausulae* nomen, tamen longioris circuitus arguta et concinna conclusio proprie dicitur, petita a scena significatione, ubi est *clausula* petentis plausum histrionis et finem fabulae imponentis. Inde est quod Cicero dicit „*Clausula* est difficilis in „provincia tradenda“ ad Att. 6, 5 ubi provinciae administra-

etiam excurrunt, et cum indecora exultatione conclamant. Id mutuum est, et ibi declamationis fortuna. Hinc tumor et vana de se persuasio, usque adeo, ut illo condiscipulorum tumultu inflati, si parum a praeceptore laudentur, ipsi de illo male sentiant. Sed se¹³ quoque praeceptores intente ac modeste audiri velint. non enim iudicio discipulorum dicere debet magister, sed discipuli magistri. Quin, si fieri potest, intendendus animus in hoc quoque, ut perspiciat quae quisque, et quomodo laudet: et placere, quae bene dicet, non suo magis quam eorum nomine delectetur, qui recte iudicabunt. Pueros adolescen-¹⁴ tibus sedere permixtos, non placet mihi. Nam etiamsi vir talis, qualem esse oportet studiis moribusque praepositum, modestam habere

dicere — mag. Guelf. praepostera scriptura legere — mag.

tionem fabulae comparat, et ad Div. 2, 4 „utar ea *clausula* „qua soleo.“ Item simili modo noster 11, 3, 181 „Hujus quo- „que loci *clausula* fit eadem.“ et loco in primis manifesto Seneca Epist. 77 (p. 270. Vol. 3. Bip.) „Quomodo *fabula*, „sic vita — quocunque (loco) „voles, define: tantum bonam „*clausulam* impone.“ Oratores autem in *clausulis* maxime captasse argutias, significat noster 8, 5, 13. 14. „Sed nunc illud „volunt ut — omnis sensus in „sine sermonis feriat aurem. „Turpe autem ac prope nefas

„ducunt, respirare ullo loco, „qui acclamationem non petie- „rit.“ Eo igitur morbo jam discentes in scholis infectos discimus ex nostro loco. Est apud Senecam patrem p. Bip. 165 ad dictum aliquod ingeniosum „scholiasticorum sum- „mus fragor“ nimirum plaudentium. vid. et p. 266, ubi gemina Quintilianeis.

ibi, non autem in iudicio praeceptoris.

quae — et quomodo laudet. Sic Latro apud Senecam patr. p. 254 invehitur in discipulos se ipsum prave laudantes.

potest etiam juventutem: tamen vel infirmitas a robustioribus separanda est; et carendum non solum crimine turpitudinis, verum etiam
 15 suspicione. Haec notanda breviter existimavi. Nam ut absit ab ultimis vitiis ipse praeceptor, ac schola, ne praecipendum quidem credo. Ac si quis est, qui flagitia manifesta in deligendo filii praeceptore non vitet, jam hinc sciat, cetera quoque, quae ad utilitatem ju-¹³³ ventutis componere conamur, esse sibi, hac parte omitta, supervacua.

III. Ne illorum quidem persuasio silentio transeunda est, qui, etiam cum idoneos rhetori pueros putaverunt, non tamen continuo tradendos eminentissimo credunt, sed apud minores aliquamdiu detinent: tanquam instituendis artibus magis sit apta mediocritas praeceptoris, cum ad intellectum atque imitationem facilius, tum ad suscipiendas elementorum molestias minus superba. Qua in re mihi non arbitror diu laborandum, ut ostendam, quanto sit melius optimis imbui, quantaque in eluendis, quae semel insederint, vitiis, difficultas consequatur: cum geminatum onus succedentes premat, et quidem dedocendi gravius ac prius, quam docendi.
 3 Propter quod Timotheum clarum in arte

quantaque. Guelf. et Turic. omittunt *que* cum Goth. (tac. Gesu.) et aliquot edd. non male.

juventutem, oppositam pueritiae i. e. adolescentes robustiores.

Timotheum. Milesium, tragicum, διδραμβοποιὸν et musicum clarissimum, Euripidis

tibiarum, ferunt duplices ab iis, quos alius instituisset, solitum exigere mercedes, quam si rudes traderentur. Error tamen est in re duplex: unus, quod interim sufficere illos
 134 minores existimant: et bono sane stomacho contenti sunt: quae, quanquam et ipsa re-4

illos minores. Goth. *illis min.* cum Voss. 2. non *illi*, ut refert Gesn.

aequalem, quem ob auctam chordarum in cithara numerum urbe expulerunt Lacedaemonii, hic agnoscunt interpretes; sed is tibiis cecinisse non dicitur. Intelligendus igitur est alter, hoc paulo recentior, Thebanos, quo canente Alexander ad arma profiliuit, narrantibus Suida et Basilio Magno p. 180. Vol. 2. ed. Bened. p. 60 ed. huj. Hom. Sturz. qui et sedatum dicit iisdem tibiis Alexandri impetum. vid. Lucian. in Harmonide. Bip. Vol. 4. p. 137, ibique Solanum. Confudit Milesium cum Thebano Suidas, sed et Harles Biblioth. Graeca Vol. 2. p. 325. Not. 000). Qui enim apud Athenaeum p. 565. promissa barba canit tibiis coram Alexandro, is non potuit cum Archelao versari vid. Plut. Apophthegmm. p. 177 B. Ceterum historia illa de Alexandro ad arma concitato et sedato rursus, Drydeno, poetae, ansam dedit incendium Persepolitani Timothei cantibus tribuendi, cujus apud Curtium et Plutarchum nulla mentio (vid. Alexander's Feast). Qui

hoc, de duplici mercede, narraret praeter Quintilianum, inveni neminem.

duplices — quam. Quam post vocem similem comparativo, qualis est *duplex*, frequens scriptoribus. Consulant tirones Turfell. ed. Ern. p. 755 seq. quibus adde nostrum 9, 2, 50 „*contraria dicendi, quam quae intelligi velis.*“ Livii locum 7, 8, 1 „*multiplex quam*“ non Pithoeus (ut est apud Burm. et Gesn.) sed Valla primus et post eum Badius attulerant. Tu vide ad eum Dukerum et Drakenb. it. Heusing. Emendd. p. 57.

quod interim sufficere. *Interim* h. l. frugi est sensu, pro *interea, ad tempus, etsi mox sui aevi more usurpat interim — interim.* cf. 1, 1, 8.

bono sane — contenti. Cave ablativos referas ad *contenti*, quod fieri recte jam vetuerunt Capperonnerius et Gesn. *bono stomacho*, est *facili*, cuius cibo concoquendo pari. *contentum esse* est acquiescere, ἀγαπήν. Inest ironica gratulatio, quam insigni lepore conspergit *sane*

prehensione digna, securitas tamen esset ut-
 cunque tolerabilis, si ejusmodi praeceptores
 minus docerent, non pejus: alter ille etiam
 frequentior, quod eos, qui ampliorem dicen-
 di facultatem sunt consecuti, non putant ad
 minora descendere: idque interim fieri, quia
 fastidiant praestare hanc inferioribus curam;
 5 interim, quia omnino non possint. Ego por-
 ro eum, qui nolit, in numero praecipientium
 non habeo; posse autem maxime, si velit,
 optimum quemque contendo: primum, quod
 eum, qui eloquentia ceteris praestet, illa quo-
 que, per quae ad eloquentiam pervenitur,
 6 diligentissime percepisse credibile est: deinde,
 quia plurimum in praecipiendo valet ratio,
 quae doctissimo cuique planissima est: postre-

sunt conf. Guelf. *sint conf.* cum multis edd. neque displicet; sed mox pessime idem *possunt* pro *possint*.

planissima. Guelf. *plenissima* cum aliquot Codd. et edd. Recte nostram videtur defendere Badius, qui *manifestissimam* interpretatur. Confusioni apud librarios obnoxia in primis sunt *planus* et *plenus*. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 32, 10.

istud, a quibusdam VV. DD. sollicitatum praeter necessitatem. Pinguis et minus dissimulato contemptu Horatius „O „dura mellorum ilia.“ Epod. 3, 4.

Ego porro. Vis adverbii *porro*, est in oppositione vid. 1, 5, 46. Simillimus nostro locus 2, 17, 8, ubi, praemisso adversarii (ut hic) argumento, „Nos porro — non laboramus.“ it. 3, 8, 59. „Ego porro —.“ Item apud auctorem

Declamatt. p. 58. Vol. 2. in oppositione „Negant — Ego „porro — existimo.“ Sed Ciceronis quoque aliquid ejusmodi affertur in fragmento orationis pro Scauro 5, 13, 40 „Ego porro — clitellis.“ p. 1058. Vol. 4. P. 2. Ern. ubi *clitellae* opponuntur *plaustris*. cf. not. 2, 1, 7.

cum, qui nolit. cf. 1, 4, 23.
ratio — planissima. Ratio est *theoria*, opposita illa *praxi*; *planissima* haec est, cum pro-

mo, quia nemo sic in majoribus eminet, ut eum minora deficient. nisi forte Jovem quidem Phidias optime fecit, illa autem, quae
 35 in ornamentum operis ejus accedunt, alius melius elaborasset; aut orator loqui nesciet; aut leviores morbos curare non poterit medicus praestantissimus. Quid ergo? non est
 7 quaedam eloquentia major, quam ut eam intellectu consequi puerilis infirmitas possit? Ego vero confiteor: sed hunc disertum praecceptorem, prudentem quoque, et non ignarum docendi, esse oportebit, submittentem se ad mensuram discantis: ut velocissimus quisque, si forte iter cum parvulo faciat, det manum, et gradum suum minuat, nec procedat ultra, quam comes possit. Quid? si
 8 plerumque accidit, ut facilia sint ad intelligendum et lucidiora multo, quae a doctissimo quoque dicuntur? Nam et prima est eloquentiae virtus, perspicuitas, et, quo quis ingenio minus valet, hoc se magis attollere

elaborasset. Guelf. Turic. Goth. et Jenf. (tac. Gesu.) *laborasset* et sic plerique Codd. ut et edd. vett. neque exemplis caret usus *laborandi* transitivus, ut 12, 6, 5 „*laboratam* — dierum ac „noctium studio actionem.“ Statius Theb. 3, 279 Marti Venus de Vulcano „*ipsique labore* Arma tibi.“ Tacit. Germ. c. 45 „*Framenta ceterosque fructus — laborant.*“ Sed et *elaborare* laepe noster.

sius ad artis formulam, regulis omnibus instructa, accessit, neque quidquam habet obscuri aut incerti. vid. not. Crit. *duc* significetur. *sic* — ut est rum ironia dictum pro his: tam miro, inaudito, modo — ut cet.

sic eminet. Cave *sic* interpretaris *tantopere*, quasi *graculose loqui*, quod longe minus est quam *dicere*.

et dilatare conatur: ut statura breves, in digitos eriguntur, et plura infirmi minantur. 9 Nam tumidos, et corruptos, et tinnulos, et quocumque alio cacozeliae genere peccantes, certum habeo, non virium, sed infirmitatis vitio laborare: ut corpora non robore, sed valetudine inflantur; et recto itinere lapsi plerumque devertunt. Erit ergo obscurior 10 etiam, quo quisque deterior. Non excidit 136 mihi, scripsisse me in libro priore, cum potioem in scholis eruditionem esse, quam domi, dicerem, libentius se prima studia

tinnulos. Guelf. *tremalos*, male. *cacozeliae.* Guelf. *cacexiae*, mire, neque spernendum, si jam nunc in translatione versaremur a valetudine petita. Sed est fortuitus error.

lapsi. Turic. *lassi* c. multis. *scrips. me in.* Guelf. cum Goth. omittit *me.* quod placet Gesn. et Heusingero in Hellenolexia p. 121.

dilatare. Fortasse subest tacita significatio fabulae de rana bovem imitante. Phaedrus 1, 24, 5 „an bove esset latior.“ Senec. de Benef. 2, 15. „Nec „exiguum (beneficium) dilatabo.“

tumidos — tinnulos. Recte Rollinus *tumidos*, sublimitatis; *corruptos*, acuminis et ingenii; *tinnulos* compositionis et numerorum, perperam studiosos interpretatur. *Corruptum* proprie in primis appellatur quidquid in oratione, ostentandi ingenii causa, desciscit a veterum severitate. Sic liber de causis *corruptae* eloquentiae. 6 Prooem. 3, et 8, 6, 76. „*corruptas* orat. 2, 5, 10. „cor-

„*ruptissimus* quisque poetarum“ 8 Prooem. 25. „nemo ex *corruptis* dicat me inimicum esse „culte dicentibus“ 8, 3, 7. Seneca pat. p. 285 „*corruptae* „sententiae“ it. p. 183 „multa „bene dicta sunt, multa *corrupte.*“ et saepe.

devertunt, nempe in hospitia et sic tardius veniunt ad destinatum locum, quem, si rectam viam tenuissent, eo ipso die attigissent. *Recto itinere lapsi* (non *lassi*, ut est in aliquot Codd.) sic dicuntur, ut a Seneca de vita beata c. 1. *via lapsus.* Si *lassi* voluisset Qu. posuisset ante *recto it.*

libro priore. c. 2, 26.

tenerosque profectus ad imitationem condiscipulorum, quae facilius esset, erigere. quod a quibusdam sic accipi potest, tanquam haec, quam nunc tueor, sententia priori diversa sit. Id a me procul aberit. namque ea causa vel maxima est, cur optimo cuique praeceptoris sit tradendus puer, quod apud eum discipuli quoque, melius instituti, aut dicent, quod inutile non sit imitari; aut, si quid erraverint, statim corrigentur: at indoctus ille etiam probabit fortasse vitiosa, et placere audientibus iudicio suo coget. Sit ergo, tam eloquentia quam moribus, praestantissimus; qui ad Phoenicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat.

IV. Hinc jam, quas primas in docendo partes rhetorum putem, tradere incipiam: dilata parumper illa, quae sola vulgo vocatur, *arte rhetorica*; at mihi opportunus maxime videtur ingressus ab eo, cuius aliquid simile

dicent. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *discent* cum sat multis Codd., male; *dicent* enim spectat ad *dictiones discipulorum* 2, 2, 6. Guelf. receptam dat.

at mihi. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 3. et quibusdam edd. vet. quibus adde Jenf. Tarvis. et Venet. Etiam, qui primus *Ac* suavit legendum, Regius in suis, et procul dubio in Florentino, invenit *At.* Gesn. cum cett. rec. *Ac.* Sed inest oppositio spectans ad „quae sola vulgo vocatur,“ ego autem, ait, non sentio cum vulgo isto sed „opportunus“ cet. Hoc eo magis verum puto, quod transeuntis illius *Ac* vis est mox in *Et*, quo minus credas formam hanc bis positam. Guelf. dat *Ac.*

Phoenicis Hom. Iliad. 9, *κηκτῆρά τε ἔργων.* cf. Aristid. 442. 3. — *διδασκόμεναι τὰδε πάντα, Μύθων τε ἑστῆρ' ἔμεναι,* contra Plat. p. 97. Vol. 2. Jebb. *at mihi.* vid. not. Crit.

2 apud grammaticos puer didicerit. Et quia narrationum, excepta qua in causis utimur,¹³⁷ tres accepimus species: *fabulam*, quae versatur in tragoediis atque carminibus, non a veritate modo, sed etiam a forma veritatis remotam; *argumentum*, quod falsum, sed vero simile, comoediae fingunt; *historiam*, in qua est gestae rei expositio; grammaticis autem poëticas dedimus: apud rhetorem initium sit
3 historia; tanto robustior, quanto verior. Sed narrandi quidem quae nobis optima ratio videatur, tum demonstrabimus, cum de iudiciali parte dicemus. Interim admonere illud satis est, ut sit ea neque arida prorsus atque jejuna (nam quid opus erat tantum studiis laboris impendere, si res nudas atque inornatas indicare satis videretur?): neque rursus sinuosa, et arcessitis descriptionibus, in quas plerique imitatione poëticae licentiae ducuntur,
4 tur, lasciva. Vitium utrumque: pejus tamen

remotam. Turic. et Guelf. *remota* cum sat multis Codd., non male. *tum demonstr.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *tum*, cum Voss. 3. et edd. aliquot. *lasciva.* Guelf. *lasciviant*, quod in suis inveniebat Regius, qui conjectura expunxit *n.* Goth. (tac. Gesn.) *lascivia*. in quo latet multorum Codd. ut Turic. et edd. scriptura *lasciviat*. Ego tamen receptam puto veram ob positum vocis *neque* post *sit*, et additum adverbium *rursus*, propter quorum

tanto robustior. quae tanto plus in narrante roboris et virium poscit, quanto remotior est a libertate fingendi, cum in illis poëticis narrationibus liceat quasi pueriliter lascivire. *Robustior* dicitur, quatenus

robustiore adolescentem decet; et spectat elogium ad omnem omnino historiam, non ad aliquem ejus delectum a rhetore faciendum.

cum — dicemus. L. 4. c. 2.

illud, quod ex inopia, quam quod ex copia venit. Nam in pueris oratio perfecta nec exigi, nec sperari potest: melior autem est indoles laeta, generosique conatus, et vel plura justo concipiens interim spiritus. Nec
 238 unquam me in his discentis annis offendat, si quid superfuerit. Quin ipsis doctoribus hoc esse curae velim, ut teneras adhuc mentes more nutricum mollius alant, et satiari velut quodam jucundioris disciplinae lacte patiantur. Erit illud plenius interim corpus, quod mox adulta aetas astringat. Hinc spes roboris.
 6 Maciem namque et infirmitatem in posterum minari solet protinus omnibus membris expressus infans. Audeat haec aetas plura, et inveniatur, et inventis gaudeat, sint licet illa non satis interim sicca et severa. Facile remedium est ubertatis: sterilia nullo labore vincuntur. Illa mihi in pueris natura minimum
 7 spei dederit, in qua ingenium iudicio praesumitur. Materiam esse primum volo vel abundantioreni atque ultra, quam oporteat,

utrumque adiectivum *lasciva* adiectivo *arida* opponi potius expectes, quam verbum *lasciviat*, adiectivo *arida*.

plenius — *corpus*. Jungo et subjectum simul facio; non *plenius*, praedicatum. Est autem *plenius corpus* puerilis illa obesitas, succo abundans, quam, frequenti apud rhetores translatione, sibi dari optant magistri eloquentiae cf. 2, 10, 5 et Seneca rhet. p. Bip. 285. „in iis etiam, si minus infa-

Tom. I.

„niae, minus spei est. Illi, qui „tument et abundantia laborant, plus habent furoris, sed „plus etiam corporis.“

expressus, ubi artus singuli apparent, neque pingui carne amittuntur.

Materiam — *rumpat*. Fateor displicere mihi hanc tam diligentem similitudinem, quae

fusam. Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid velut usu ipso deturatur, sit modo unde excidi possit, et quod exculpi. erit autem, si non ab initio tenuem nimium laminam duxerimus, et quam caelatura altior rumpat. Quod me de his aetatibus sentire minus mirabitur, qui apud Ciceronem legerit, *Volo enim se efferat in adolescente fecunditas*. Quapropter in primis evitandus, et in pueris praecipue, magister aridus; non minus, quam teneris adhuc plantis siccum et sine humore ullo solum. Inde fiunt humiles statim, et velut terram spectantes, qui nihil supra quotidianum sermonem attollere audeant. Macies illis pro sanitate, et iudicii loco infirmitas est: et dum satis putant vitio carere, in id ipsum incidunt vitium, quod virtutibus carent. Quare mihi ne maturitas quidem ipsa festinet, nec musta in lacu statim austera sint: sic et annos ferent, et vetu-

exculpi. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *sculpi* quod longe magis placet, quia sic abest molesta iteratio excidi, *exculpi*.

legerit. Goth. *leget* (non *legit* ut Gesn. ref.) cum Voss. 2.

dum singulis rei comparatae partibus suas imagines reddere conatur, in argutias videtur abire. Obscuritate etiam, quae prima omnium abesse debet a comparatione, laborat aliqua, dum, *decoquentes aliquid e materia anni* oleris potius vel unguenti alicujus coquendi, speciem praebent quam metalli fusi, quod mox animo concipi-

pere jubemur, quanquam vel de metallo *decoquendi* vocabulum usurpatur. Ipse hic ergo nostri locus cacozeliae crimine prorsus carere mihi non videtur.

exculpi. vid. not. Crit.

apud Cic. De Orat. 2, 21 quem locum cum Quintiliano conferre recte suadet Gesnerus.

state proficient. Ne illud quidem quod ad-¹⁰
 moneamus indignum est, ingenia puerorum
 nimia interim emendationis severitate defice-
 re: nam et desperant, et dolent, et novissime
 oderunt, et (quod maxime nocet) dum omnia
 timent, nihil conantur. Quod etiam rusticis¹¹
 notum est, qui frondibus teneris non putant
 adhibendam esse falcem, quia reformidare
 ferrum videntur, et cicatricem nondam pati
 posse. Jucundus ergo tum maxime debet esse¹²
 praeceptor, ut remedia, quae alioqui natura
 sunt aspera, molli manu leniantur: laudare
 aliqua, ferre quaedam, mutare etiam, reddita
 cur id fiat ratione; illuminare, interponendo
 aliquid sui. Nonnunquam hoc quoque erit
 utile, totas ipsum dictare materias, quas et
 imitetur puer, et interim tanquam suas amet.
 At si tam negligens ei stilus fuerit, ut emen-¹³
 dationem non recipiat: expertus sum prodes-
 se, quoties eandem materiam rursus a me re-
 tractatam, scribere de integro juberem; *posse*

rursus — retractatam. Guelf. *rurs.* — *tractatam.* Sed
 recte defendit receptam Burmannus. Ejusmodi enim pleonasmum a veteribus non fuisse vitatum multis exemplis apparet,
 apud Suetonium in primis, et hic ubi repetitionem magnopere

quas et imitetur — amet. „intellectu caret.“ Neque ta-
 men nego vel de cogitatis ipsis
Interim, donec imitatus fuerit posse intelligi quae discipulus
 has a magistro profectas mate- domi negligenter nimis con-
 rias, h. e. declamationes inte- scripserit. Is enim est *stilus,*
 gras. amabit eas, tanquam suas, *auditioni* oppositus v. 2, 2,
 quippe sibi a praecceptore do- 11.
 natas.

tam negligens stilus. v. 1, 1, *rursus — retractatam.* vid.
 28 „(stilus) rudis et confusus not. Crit.

enim eum adhuc melius: quatenus nullo magis
 24 studia, quam spe, gaudent. Aliter autem
 alia aetas emendanda est, et pro modo virium 140
 et exigendum opus, et corrigendum. Sole-
 bam ego dicere pueris, aliquid ausis licentius
 aut laetius, *laudare illud me adhuc; venturum*
tempus, quo idem non permetterem. ita et in-
 genio gaudebant, et iudicio non fallebantur.
 15 Sed ut eo revertar, unde sum egressus: nar-
 rationes stilo componi quanta maxima possit
 adhibita diligentia volo. Nam, ut primo,
 cum sermo instituitur, dicere quae audierint,
 utile est pueris ad loquendi facultatem; ideo-
 que et retro agere expositionem, et a media
 in utramque partem discurrere sane merito
 cogantur; sed ad gremium praeceptoris, et
 dum aliud non possunt, et dum res ac verba

commendat, parum erat, *tractandi* verbum sine praepositione
 dimittere. *dum aliud non possunt.* Guelf. et Turic. omit-
 tunt *aliud.* cum Goth. et multis all. Imo dubito an omnes Codd.
 ignorent vocem. Cum enim vett. edd. ea careant pleraeque ne
 conferentium quidem Codices Criticorum satis tuta est observatio,
 quo nomine et Gibsoni de suis Codd. silentium non magni facio.
 Sensus non omnino nullus est, proscripto isto *aliud.* Tum
 pueri jubebantur ita exerceri, quamdiu nondum possunt nar-
 rare; simulac vero ejus rei facultatem adepti fuerint, omittetur
 ea exercitatio, ne abeat in *circulatoriam jactationem.* Attamen,

nullo magis. Idoneis exem-
 plis docet Burmannus de in-
 dustria sic *nullo* dici pro *nulla re.*
 e. g. 2, 16, 12 „*nullo magis.*“
 3, 8, 52 *nullo alio* — distant.“
 5, 4, 14 „*nullo differt.*“
expositionem. Tirones ob-
 servant idem esse profus ac
narrationem.

cogantur. Conjunctivus est
 praecipientis scriptoris, neque
 enim pendet a structura ora-
 tionis.

ad gremium, praesente et
 regente praepatore, ne quid
 pravi inoleat. *

dum aliud non possunt. vid.
 not. Crit.

connectere incipiunt, ut protinus memoriam firment: ita cum jam formam rectae atque emendatae orationis accipient, extemporalis garrulitas, nec expectata cogitatio, et vix surgendi mora, circulatoriae vere jactationis est. Hinc parentum imperitorum inane gau-¹⁶ dium; ipsis vero contemptus operis, et invere- cunda frons, et consuetudo pessime dicendi, et malorum exercitatio, et, quae magnos quo-¹⁴ que profectus frequenter perdidit, arrogans de se persuasio innascitur. Erit suum paran-¹⁷ dae facilitati tempus, nec a nobis negligenter locus iste transibitur. Interim satis est, si puer omni cura et summo, quantum aetas illa ca- pit, labore aliquid probabile scripserit: in hoc assuescat, hujus rei naturam sibi faciat. Ille demum in id, quod quaerimus, aut ei

si idonea Codd. auctoritate defenderetur, facile unusquisque acquiesceret in recepta. *connectere. Guelf. nectere.*

rectae — orationis. Goth. (tac. Gesn.) recte loquendi atque emendatae orationis cum Voss. 2. quibus accedunt aliquot edd. vett. facilitati. Ita non pauci Codd. et forte ita dede- rant Bipontini, quare reliqui, quanquam Gesn. cum Burm. et plerisque recentt. facultati, exiguo discrimine. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) facilitatis cum Voss. 2. Bodl. et plerisque edd. vett. Guelf. felicitatis per errorem.

vere jactationis. Malim fere jact. cf. 1, 2, 10.

malorum exerc. Mala h. l. sunt vitiose, nullaque eloquen- tia, dicta. Agitur de artis pravitate non de animi, quo nomine ludit in mali vocabulo Horat. Sermon. 2, 1, 83. Sic 10, 1, 119 „velle optima.“ et ibid. §. 131 „meliora vellet.“ Sed offendit quod pessimo di-

cendi consuetudo non videtur differre a malorum exercitatio- ne, quare alterum omisit in- terpres Gallicus.

in id quod quaerimus. Sum- mam nimirum eloquentiam cf. 1, 10, 4. In cacumen montis evadere frequens locutio. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 34, 1. Cf. supr. 1, 2, 26.

proximum, poterit evadere, qui ante discet
 18 recte dicere, quam cito. *Narrationibus* non
 inutiliter subjungitur opus destruendi confir-
 mandique eas, quod ἀνασκευὴ et κατασκευὴ vo-
 catur. Id porro non tantum in fabulosis et
 carmine traditis fieri potest, verum etiam in
 ipsis annalium monumentis. ut, si quaeratur,
An sit credibile, super caput Valerii pugnan-
tis sedisse corvum, qui os oculosque hostis Gulli
resiro atque alis everberaret? sit in utramque
 19 partem ingens ad dicendum materia: ut *de*
Serpente, quo Scipio traditur genitus, et lupa
Romuli, et Egeria Numae. nam Graecis hi-
 storiis plerumque poëticae similis est licen-
 tia. Saepe etiam quaeri solet de tempore; de
 loco, quo gesta res dicitur; nonnunquam de
 persona quoque: sicut Livius frequentissime
 dubitat, et alii ab aliis historici dissentiunt.
 20 Inde paulatim ad majora tendere incipiet,

ἀνασκ. et κατασκ. Goth. (tac. Gesn.) ἀνασκ. καὶ κατασκ. ut
 Ven. et Ald. quod placet. Guelf. omittit Graeca, lacunam re-
 linquens. *historiis.* Guelf. *historicis*, cum nonnullo,
 ni f., elegantiae detrimento. Goth. autem tuetur receptam,
 contra quam narrat Gesn.

ἀνασκ. — κατασκ. Eae in-
 veniuntur in progymnasmatibus
 Hermogenis (apud Cl. Heere-
 nium p. 15) et Aphthonii.

non in fab. Ejusmodi au-
 tem fere sunt exempla rheto-
 rum Graecorum ut Aphthonii
 de mutatione Daphnes et Li-
 banii de Chryse filiam redi-
 mendo, et Achille.

nam Graecis. Mera Roma-

nae historiae exempla attulit,
 cum Graecae nimis essent fre-
 quentia, quam ut oratione in-
 digerent „Quid enim non Grae-
 „cia mendax Audet in histo-
 „ria?“ Juvenal. 10, 174. 75.
sicut Livius. Non quidem
de persona sola, sed de ceteris
 item. Is sensus distinguendo
 obscurabatur, sed restitui di-
 rectionem veterum editionum.

laudare claros viros, et vituperare improbos: quod non simplicis utilitatis opus est. Namque et ingenium exercetur multiplici variaque materia, et animus contemplatione recti pravique formatur, et multa inde cognitio rerum venit: exemplisque, quae sunt in omni genere ¹⁴²causarum potentissima, jam tum instruitur; cum res poscet, usus. Hinc illa quoque ²¹exercitatio subit *comparationis*, *uter melior, uterve deterior?* quae quanquam versatur in ratione simili, tamen, et duplicat materiam, et virtutum vitiorumque non tantum naturam, sed etiam modum tractat. Verum de ordine laudis, contraque, quoniam tertia haec rhetorices pars est, praecipiemus suo tempore. *Communes loci* (de iis loquor, quibus, ²²citra

laudare — vituperare. Sunt itidem Graecorum progymnasmata. Hermogenis apud Heer. p. 3. (Bibl. d. alt. Lit. St. 9.) *ἐγκώμιον*, cui subicitur *ψόγος*, seorsim tractatus ab Aphthonio. Sunt ejusmodi *ἐγκώμια* et *ψόγοι* inter Libanii opera.

exercit. comparationis. *Σύγκρισις* Hermog. p. 10. it. Aphthon. Etiam Libanii *συγκρίσεις*. supersunt ut Navigationis et agriculturae, Achillis et Diomedis cet.

etiam modum. *Mensuram* intellige *modum*, non *rationem*.

tertia — rhetorices pars, quatenus ea continetur tertium eloquentiae genus, demonstrativum. Praecipit autem de eo l. 3. c. 7.

Communes loci. Hermogenes Heer. p. 16. (St. 8.). Inter exercitamenta rhetorum autem ii soli intelliguntur *loci communes*, qui vitiorum aut virtutum habent cum amplificatione inculcationem aut commendationem, a quibus differt aliud genus, quod in tractatione generalium quarundam quaestionum versatur, de quo mox noster §. 27. cf. 2, 1, 11. Cicero aequae ac Qu. virtutes inter *locos communes* non memorat, quasi in sola vitia dirigantur. de Orat. 3, 27. Etiam exempla Hermogenis, Aphthonii, Libanii sunt *incusationis*, neque in judiciale sane genus, quod in accusando et defendendo versatur, cadit ista lau-

personas, in ipsa vitia moris est perorare, ut in *adulterum*, *aleatorem*, *petulantem*) ex mediis sunt judicis, et, si reum adjicias, *accusationes*: quanquam hi quoque ab illo generali tractatu ad quasdam deduci species solent, ut, si ponatur *adulter caecus*, *aleator pauper*, *petulans senex*. Habent autem nonnunquam
 23 etiam defensionem. Nam et pro *luxuria*, et pro *amore* dicimus, et leno interim parasitusque defenditur: sic ut non homini patrocine-
 24 mur, sed crimini. *Theses* autem, quae sumuntur ex rerum comparatione, ut *rusticana vita*, *an urbana potior?* *jurisperiti*, *an militaris viri laus major?* mire sunt ad exercitatio-

petulantem. Guelf. *peculatorem*, cum marg. ed. Basileensis. Apud Cic. de Orat. 3, 27 est *depeculator*, sed cum aliis conjunctus quam hic. *Theses*. Guelf. *Thesis* cum Goth. et edd. vett. plerisque. Nimirum latt. litt. scriptum fuit graecum vocabulum.

datio, nisi forte cum praemia petuntur viro forti, quare et *ἀριστία* memorat in hac doctrina Hermogenes.

hi quoque. Etiam dum personis carent, neque dum *accusationes* sunt factae.

pro luxuria — amore. Generus Ciceronem in Coeliana tale quid, sed caute et modeste admodum, fecisse monet. Et est sane ejusmodi vitiorum excusatio c. 17 — 21. Quin rhetoricam locorum communium tractationem exprobrat accusatori, qui „quos aculeos „habeat judicium severitas gra- „vitasque, eos erexerit in rem,

„in vitia, in mores.“ „Facile „enim esse, accusare luxu- „riam.“

ut non homini. Tum enim defineret esse *locus communis*, fieretque *causa*.

Theses. Hermog. Heer. p. 17. (St. 9.) Aphthonii haec definitio: *Θέσις ἐστὶν ἐπίσκεψις λογικὴ θεωρουμένου τινὸς πράγματος*, quibus addit Hermog. *ἀμοιροῦσα πάσης ἰδικῆς περιστάσεως*. Exempla fere *εἰ γαμητίον*, *εἰ ῥητορευτίον*, *εἰ πλευστίον*. Prius tractavit Libanius. Illud *de rustica vita an urbana* Gesn. monet tangi pro Rosc. Am. c. 27 extr.

nem dicendi speciosae atque uberes, quae vel ad suadendi officium, vel etiam ad iudiciorum disceptationem juvant plurimum. Nam posterior ex praedictis locus, in causa Murae-
 143 nae copiosissime a Cicerone tractatur. Sunt 25
 et illae paene totae ad deliberativum pertinentes genus, *ducendane uxor, petendine sint magistratus?* Namque hae, personis modo adjectis, suasoriae erunt. Solebant praeceptores 26
 mei, neque inutili, et nobis etiam jucundo, genere exercitationis, praeparare nos conjecturalibus causis, cum quaerere atque exequi iuberent, *Cur armata apud Lacedaemonios Ve-*
 144 *nus?* et, *Quid ita crederetur Cupido puer, ac*

et Quid ita. Sic Guelf. Goth. (Turic. quod i. per errorem), neque dubito quin Codd. ad unum omnes, cum edd. quidem ante Burmannum nulla aliter. Is nescio quo errore, quem propagavit Gesnerus, „et ita, *Quid.*“ Nota forma quaestionis *Quid ita*, cum admiratione vel indignatione, pro solo *Quid*, de qua tirones videant Turfell. p. 816.

conjecturalibus causis. De his vide 7, 2. Sunt autem eae, in quibus quaeritur, factum sit aliquid necne.

armata — Venus. Repetit armatae apud Lacedaemonios Veneris originem Lactantius (Divin. Institut. 1, 20. p. Bip. 70) a fortitudine mulierum Spartanarum, quae, fugatis Messeniis, urbem viris vacuum adortis, etiamnum armatae obviam factae viris suis, ad urbem liberandam appropinquantibus, ipsi hostes visae fuerint, nec nisi nudandis corporibus pugnandi propositum iis ex-

cusserint, quo facto inter ipsa arma concubuisse, et in rei memoriam aedem Veneri armatae simulacrumque posuisse. Imaginem ipsam tangunt scriptores sat multi ut Pausan. l. 3. c. 15 extr. et Antipater Sidonius in Epigrammate ap. Bruuk. Vol. 2. p. 15. cuius clausula haec: Οὐ γὰρ χεῖρ τευχῶν εἶναι δίχα τὰν παρῖνοι-
 τιν Θρακὸς Ἐνναλίου καὶ Λακε-
 δαιμονίαν. et aliquot praeterea epigrammata ut Vol. 2. p. 15. p. 195.

Quid — Cupido. Cf. Propertii l. 2 el. 9.

volucer, et sagittis ac face armatus? et similia. in quibus scrutabamur voluntatem, cuius in controversiis frequens quaestio est: quod
 27 genus *chriae* videri potest. Nam locos quidem, quales sunt de testibus, *semperne his credendum?* et de argumentis, *an habenda etiam parvis fides?* adeo manifestum est ad forenses actiones pertinere, ut quidam, nec ignobiles in officiis civilibus, scriptos eos, memoriaeque diligentissime mandatos, in promptu habuerint, ut, quoties esset occasio, extemporales eorum dictiones his velut em-
 28 blematis exornarentur. Quo quidem (neque enim ejus rei iudicium differre sustineo) summam videbantur mihi infirmitatem de se confiteri. Nam quid hi possint in causis, quarum varia ac nova semper est facies, proprium invenire? quomodo propositis ex parte diversa respondere? altercationibus velociter occurrere? testem rogare? qui etiam in iis, quae sunt communia, et in plurimis causis tractantur, vulgatissimos sensus verbis, nisi tanto ante
 29 praeparatis, prosequi nequeant. Necessè est,

Necessè est. Guelf. et Turic. *Nec vero*, quod quibusdam praeterea Codd. firmatum recepit Obr., nullo, quantum video,

genus chriae. Nempe *activae* cf. 1, 9, 4. 5.

nec ignobiles. Injussmodi fuit Hortensius cf. 2, 1, 11.

dictiones. cf. 2, 2, 6.

differre. Cum proprie hujus nondum sit loci tale iudicium.

cf. §. 32 *evagari.*

altercationibus. Quales sint

vide 6, 4. Tacitus Histor. 4, 7.

narrat in senatu „per *alterca-*

tionem ad *continuas* et *infestas*

„*orationes* provectoros esse.“ et

Livius 8, 33, 10 „non tam

„*perpetuas orationes* quam *al-*

„*ter, ationem* exauditam.“

Necessè — *conteratur.* Lo-

cus elegantissimus, sed distin-

his, cum eadem judiciis pluribus dicunt, aut fastidium moveant velut frigidi et repositi cibi; aut pudorem deprehensa toties, audientium memoria, infelix supellex, quae, sicut apud pauperes ambitiosos, pluribus et diversis
 145 officiis conteratur: cum eo quidem, quod vix 30
 ullus est tam communis locus, qui possit cohaerere cum causa, nisi aliquo propriae quaestionis vinculo copulatus: appareatque, eum

sententiae emolumento. Neque enim ea, qua locus laborat, difficultas tollitur, quod *ipsis dicentibus* movetur *fastidium*, cum expectes *audientibus motum iri*. His enim in utraque scriptura ad *moveant* referatur necesse est.

appareatque. Guelf. *appareat at quae*, in quo nihil praesidii. Unde pendeat conjunctivus, incertum est: Ad *nisi* si referas, quod expeditissimum videatur, et sit a multis, turbatur sententia, propterea quod locus aliquis non potest videri cum causa

guendo obscuratus in omnibus
 paene edd. *his* dativus pendet
 a verbo *moveant*, non a *necesse*.
 „Frigidi isti et repositi (i. e.
 „denuo appositi) cibi“ ipsi faciunt
 subjectum ut deinceps
 „infelix supellex toties depre-
 „hensa ab audientium memo-
 „ria.“ Movetur cum fastidium
 tum pudor *ipsis dicentibus*, non
 audientibus *fastidium*, dicentibus
 pudor. *Infelix* autem supellex
 ista dicitur mirifico cum
 lepore, quasi sensum habeat.
 Si „*velut — cibi*“ sepius virgulis
 et comparisonem accipis,
 omnia turbantur neque habes
 justum subjectum. *Velut* solum,
 si tanti, poterat includi.
 „Ambitiosi“ dicuntur significati,
 de quo egi ad 1, 2, 22.
Supellectilem autem Porcius

Latro vocabat sententias „de
 „fortuna, de crudelitate, de
 „seculo, de divitiis.“ Seriec.
 Rh. p. Bip. 68. vit. not.
 Crit.

cum eo quidem. De mutatione,
 quam certatim tentarunt
 VV. DD., non est cogitandum.
 Satis enim nota et scriptoribus
 frequentata forma *cum eo*, cui
 plerumque subjicitur *tamen*,
 pro quo hic est *quidem*. Con-
 sulant tirones Turlerium p.
 184. 185. sed et Lexica. Ex-
 plices h. l. „quo quidem et hoc
 „accedit, quod“ cet. Similis
 usus in Declamatt. Quint. 13.
 p. (eo. Leid.) 193 „cetera au-
 „malia — tibus — haec (apes)
 „etiam deliciis, *cum eo quod*“
 cet.

appareatque. vid. not. Crit.

5¹ non tam insertum, quam applicitum; vel quod dissimilis est ceteris, vel quod plerumque assumi etiam parum apte solet, non quia desideratur, sed quia paratus est: ut quidam sententiarum gratia verbosissimos locos arces-
 5² sunt, cum ex locis debeat nasci sententia. Ita sunt autem speciosa haec et utilia, si oriuntur ex causa: ceterum quamlibet pulchra locutio, nisi ad victoriam tendit, utique supervacua, sed interim etiam contraria est. Verum hactenus evagari satis fuerit. *Legum laus et vituperatio* jam majores, ac prope summis operibus suffecturas, vires desiderant: quae quidem, suavorum magis an controversiis accommodata sit exercitatio, consuetudine et jure

cohaerere, quem apparet non tam esse insertum, quam applicitum. Nimirum obliti sunt VV. DD., locum communem *insertum* laudari, vituperari *applicitum*. Gesnerus dum suadet *apparetque*, neque leniter magnopere emendat, neque rationem reddit contortae structurae ubi dicitur „accedere ea difficultas, „quod vix ullus — copulatus“ et quod „apparet eum — applicitum.“ Itane in genere apparet in *omni* loco communi, *eum* esse applicitum? Puto ferri posse receptam, si *appareat* accipiatur potenciali modo (*Φαίνοιο ἄν*) pro eo: potest facile apparere h. e. agnosci, ita ut pendeat vox ista (*appareat*) a *quod*, non a *nisi*, neque conjunctivus sit a regimine sed ab incerto, graeco, quem demonstravi, more.

assumi, h. e. mutuo sumi, ne quis de mutatione cogitet cum Burmanno. Proprium etiam verbum de *petitis extrinsecus* vid. Clav. Cic. Ern. in h. v. Sic usurpat Cic. de Invent. 1, 11. et 2, 24. Infra etiam c. 5, 25 *assumatur* significatu mutuandi.

sententia. Non quaevis sententia, sed acuta illa, quales venari solebant Quintilianei aevi oratores de quibus 8, 5. egit. Seneca rhet. p. Bip. 68 „hae tralatitiae, quas proprie „sententias dicimus.“ Sic et 1, 8, 9 cet.

civitatium differt. apud Graecos enim lator earum ad judicem vocabatur: Romanis pro concione suadere ac dissuadere moris fuit. Utroque autem modo pauca de his, et fere
 146 certa dicuntur. Nam et genera sunt tria, *sacri, publici, privati juris*. Quae divisio ad
 laudem magis spectat, si quis eam per gradus augeat, quod *lex*, quod *publica*, quod *ad religionem deum comparata* sit. Ea quidem, de quibus quaeri solet, communia omnibus. Aut enim de jure dubitari potest ejus, *qui ro-*
 35 *gat*, ut de *P. Clodii*, *quī non rite creatus tri-*

apud Graecos — vocabatur. Constituebantur a concione populi judices certi, nomothetae dicti, apud quos nova lex rogaretur, cui adversarii, veteris legis per novam abrogandae defensores, itidem a populo creabantur quinque viri. vid. Wolsium in Prolegg. ad Demosthenis Leptineam p. 135 — 145. qui et nostro loco utitur.

fere certa. Opponuntur haec ad „ea (§. 34) de quibus quae-
 „ri solet“ h. e. dubitari. Ple-
 rumque igitur ea tantum de lege, aut vituperanda aut eom-
 mendanda, dicuntur, quae
 possunt in unam tantummodo partem disputari, ut vel ma-
 nifeste egregia vel vitiosa item demonstratur; raro, quae in utramque partem possunt ver-
 sari.

ad laudem. Potest autem nonnulli vetus lex ita laudari,

non ea, quam quis rogat cum maxime; ea enim, tum cum dicitur, non est *lex*.

Ea quidem — omnibus. Quaecunque *incerta* sunt in lege aut suadenda aut dissuadenda, referre videtur ad solum rogandae ejus modum, non ad ipsam legem. Utrum enim bona an mala sit lex, id ipsa uniuscujusque indole apparere: De quibus possit ambigi, ea, cum ad formam pertineant, omnibus legibus, qualescunque tandem rogentur, esse communia.

de P. Clodii. Patricius ortu Clodius non poterat fieri tribunus plebis, nisi adoptione plebejus factus antea. Hanc ejus adoptionem ratam esse negavit Cicero pro Domo. C. 13 — 17. ubi etiam *auspicia* tanguntur et *trinum nundinum*, de quo vide, sis, Ernesti Clavem Cic.

bunus arguebatur: aut de ipsius rogationis, quod est varium, sive *non trino* forte *nundino* promulgata, sive *non idoneo die*, sive *contra intercessionem, vel auspicia, aliudve quid, quod legitimis obstet*, dicitur lata esse, vel ferri; ³⁶ sive *alicui manentium legum repugnare*. Sed haec ad illas primas exercitationes non pertinent. nam sunt eae citra complexum personarum, temporum, causarum. Reliqua eadem fere, vero fictoque hujusmodi certamine, tra-
³⁷ ctantur. Nam vitium aut *in verbis* est, aut *in rebus*. In verbis quaeritur, *An satis significant? an sit in iis aliquid ambiguum?* In rebus, *An lex sibi ipsa consentiat? An in praeteritum ferri debeat, an in singulos homines?* Maxime vero commune est quaerere, ³⁸ *An sit honesta? an utilis?* Nec ignoro, plures fieri a plerisque partes: sed nos *justum, pium, religiosum, ceteraque his similia, honesto*

quid quod legitimis. Guelf. *quicquid legibus*, posterius cum Bal. Goth. *quicquid* (non *quid*, ut refert Gesn.) *legitime*, et sic multi. Turic. *quidquid legitimis*. Nec male. Sed et recepta habet Codd. cognitores et recte defenditur, *legitima* dici pro *solemnibus*, quae, ut ad Nepot. 19, 4, 2 dicit Cellarius, in publicis actibus omitti non possunt. *cae.* Guelf. et Turic. *haec*, cum multis Codd., pessime. Vulgo, ut et Gesn., *haec*, sed malui *cae* cum Goth. (tac. Gesn.) quod facilius distinguitur ab *haec* antecedente. *iis.* Ita pro *his* dedi ex Voss. 2. *praet. ferri.* Turic. et Guelf. *praet. referri.* *an utilis.* Turic. et Guelf. *an inutilis* cum plerisque Codd. Sed defendit receptam Goth. cum Voss. 2. et Bal.

legitimis. vid. not. Crit.
manentium, quae nova ista lege ipsa non sunt abolitae.
in singulos homines. Leges XII tabb. tab. nona *Privilegia*

ne inroganto. Intelliguntur autem leges, poenam statuentes, quod ostendit usus verbi *irrogare*. vid. Cic. pro Domo c. 17. de Legg. 3, 19. Brut. 23.

complectimur. *Iusti* tamen species non simpliciter excuti solet. Aut enim de re ipsa
 147 quaeritur, ut *dignane poena*, vel *praemio*,
sit? aut de modo praemii, poenaeve, *qui* tam
major, quam *minor* culpari potest. Utilitas 39
 quoque interim *natura* discernitur, interim
tempore. Quaedam *an obtineri possint*, ambigi
 solet. Ne illud quidem ignorare oportet,
 leges aliquando *totas*, aliquando *ex parte* re-
 prehendi solere, cum exemplum rei utrius-
 que nobis claris orationibus praebetur. Nec 40
 me fallit, eas quoque leges esse, quae non in
 perpetuum rogentur, sed de honoribus aut
 imperiis, qualis *Manilia* fuit, de qua Cicero-
 nis oratio est. Sed de his nihil hoc loco prae-
 cipi potest. Constant enim propria rerum, de
 quibus agitur, non communi, qualitate. His 41
 fere veteres facultatem dicendi exercuerunt,
 assumpta tamen a dialecticis argumentandi ra-

Constant. Turic. et Goth. (tac. Gefn.) *Constat*, cum ali-
 quot edd. vett.

poena vel praemio. Non est
disjuncta quaestio, sed *conjuncta*,
 quod ostendit *vel*, pro
 quo alioquin oportebat dici *an*.
 vid. 1, 5, 49. Ejusmodi du-
 bitationem, ubi membra non
opponuntur sed *conjunguntur*
 vide 5, 14, 13 „*an* sit immor-
 „talis, *vel* ad tempus certum
 „maneat.“

Quaedam. Intellige *leges*.
 Demosth. in Timocratem p.
 Reisk. 722. οἴμαι — πάντας
 ἂν ὑμᾶς ὁμολογήσαι — δεῖν —

εἶναι δυνατὰς τὰς πράξεις, ἅς
 δεῖ γίνεσθαι διὰ τοῦ νόμου. εἰ
 γὰρ αὐ καλῶς μὲν ἔχοι, μὴ δυ-
 νατὸν δὲ τι φράζει, εὐχῆς, οὐ
 νόμου, διαπράττειτ' ἂν ἔργον.

aliquando ex parte. Fateor
 me quidem orationem veterem,
 qua nonnisi pars legis alicujus
 impugnetur, meminisse nullam.
 De *aliquando* vid. Prooem. 17.
 Sic et Tacitus Histor. 2, 74, 4
modo — *aliquando*. cf. 2, 20,
 10.

tione. Nam fictas ad imitationem fori consiliorumque materias apud Graecos dicere, circa Demetrium Phalerea institutum fere 4² constat. An ab ipso id genus exercitationis sit inventum, (ut alio quoque libro sum confessus,) parum comperi: sed ne ii quidem, qui hoc fortissime affirmant, ullo satis idoneo auctore nituntur. Latinos vero dicendi praeceptores extremis L. Crassi temporibus coepisse, Cicero auctor est: quorum insignis maxime Plotius fuit.

V. Sed de ratione declamandi post paulo. 148 interim, quia prima rhetorices rudimenta tractamus, non omittendum videtur id quoque, ut moneam, quantum sit collaturus ad profectum discentium rhetor, si, quemadmodum a grammaticis exigitur poëtarum enarratio,

paulo. Goth. (tac. Gesn.) *paulum* cura Voss. 2. minus bene. cf. not. Crit. ad 2, 17, 26.

circa Demetr. *Circa*, pro *κατά*, de aetate viri alicujus. cf. 2, 17, 7. 12, 10, 6. Seneca Rhetor p. 61 Bip. „circa Ciceronem effloruit.“ Sequioris aevi docet Turfell. p. 163.

ut — confessus. Se hoc ignorare *confessus* est, ne quis interpretetur, confessum esse Quint., inventum Demetrii esse hanc exerc. Si libro de causis corruptae eloquentiae scripto id est *confessus*, ne

hoc quidem in eo, quem verisamus, dialogo invenitur.

fortissime. vid. 1, 5, 72 ea enim est significatione. cf. 11, 3, 3. „fortiter affirmare.“

Cicero auctor. De Orat. 3, 24 I. Crassus „Etiam Latini,“ inquit, „si diis placet, hoc „biennio magistri dicendi extiterunt.“ Sic et auctor Dial. de Oratt. 35, 1. De Plotio cf. Suet. de clarr. Rhet. c. 2. Seneca Rhet. p. Bip. 154. Varro in fragm. p. Bip. 289. Noster 11, 3, 143.

ita ipse quoque historiae, atque etiam magis orationum, lectione susceptos a se discipulos instruxerit: quod nos in paucis, quorum id aetas exigebat, et parentes utile esse crediderant, servavimus. Ceterum sentientibus jam² tum optima, duae res impedimento fuerunt, quod et longa consuetudo aliter docendi fecerat legem: et robusti fere juvenes, nec hunc laborem desiderantes, exemplum nostrum sequebantur. Nec tamen, si quid novi vel³ sero invenissem, praecipere in posterum puerderet. Nunc vero scio id fieri apud Graecos, sed magis per adjuutores: quia non videntur tempora suffectura, si legentibus singulis praeire semper ipsi velint. Et hercle prae-⁴ lectio, quae in hoc adhibetur, ut facile atque distincte pueri scripta oculis sequantur; etiam illa, quae vim cujusque verbi, si quod mi-

quorum — aetas. Plerique enim, pro more Latinorum, de quo 2, 1, 1 et 8., tardius ad eum venerant. Dolet tamen quodammodo, ut apparet mox §. 2, hoc nonnisi in *paucis* a se esse factum.

exemplum — sequebantur. Rectissime cum Regio Gesnerus explicat de discipulis, et ipsum Quintilianum declamantem audientibus, et sua eum declamatione imitantibus cf. §. 16. ne quis de loco sollicitando cogitet, quae fuit aliquot VV. DD. sententia.

vel sero. Sero h. l., ut saepissime, *nimis sero.* Sic ad

Herenn. 2, 25 *sero atque acto negotio.* Petron. c. 7 *tarde, imo jam sero.* cf. Liv. 8, 5, 8 ed. Drak.

Nunc vero. Nunc opponitur ei, quod praecedit: *Jam tum* §. 2.

adjuutores. Suet. de clarr. Grammat. c. 10. „Attejus — „nobilis grammaticus Latinus, „declamantium deinde *adju- „tor.*“ Cic. Epp. ad Div. 9, 18 „Sella tibi“ (Pactio) „erit in „Ludo, tanquam hypodidascala- „lo“ (cum ipse Cicero in ludo isto rhetorico, quem se aperuisse, narrat per jocum, esset *πρωτοδιδάσκαλος*) „proxima.“

nus usitatum incidat, docet, multum infra
 5 rhetoris officium existimanda est. At demon-
 strare virtutes, vel, si quando ita incidat,
 vitia, id professionis ejus atque promissi, quo¹⁴⁹
 se magistrum eloquentiae pollicetur, maxime
 proprium est: eo quidem validius, quod non
 utique hunc laborem docentium postulo, ut
 ad gremium revocatis, cujus quisque eorum
 6 velit libri lectione, deserviant. Nam mihi
 cum facilius, tum etiam multo magis videtur
 utile, facto silentio unum aliquem (quod
 ipsum imperari per vices optimum est) con-
 stituere lectorem, ut protinus pronunciationi
 7 quoque assuescant: tum exposita causa, in
 quam scripta legetur oratio (nam sic clarius,
 quae dicentur, intelligi poterunt), nihil otio-
 sum pati, quodque in *inventione*, quodque in
elocutione annotandum erit: quae in *prooemio*
 conciliandi judicis ratio; quae *narrandi* lux,
 brevitatis, fides; quod aliquando consilium,
 8 et quam occulta calliditas. namque ea sola in

quo se mag. Hoc, quod, e Goth. et aliquot praeterea, recepit Gesn. pro vulg. *qui se mag.* etiam Guelf. dat.

lectione. Ita Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) pro *lectioni*. Accedunt multi et Codd. et edd. placetque *revocatis* dativo casu intelligi. Est difficultas in eo, quod singuli pueruli diversos libros afferre ad praecceptorem videntur, quare blaudiat for- tasse alicui, quod est in Codd. Alm. et Bodl., *liberis* pro *libri* (Turic. utrumque *liberis libri* sed servato *velit*) et (in Bodl.) *eujusque* pro *cujus quisque*, omisso *velit*. Sed durissimum in ea scriptura, *eorum* referre ad *parentes* §. 1. quod suadet Lochmannus Progr. anni 1790. p. 11.

ut ad gremium — deserviant. 1, 2, 1. 2, 4, 15. Eo *revocari* *Gremium* significat tenerae aetatis institutionem. cf. 1, 1, 24. est puerili rursus institutioni tradi. vid. not. Crit.

hoc ars est, quae intelligi, nisi ab artifice, non possit. quanta deinceps in *dividendo* prudentia, quam subtilis et crebra *argumentatio*: quibus viribus inspiret, qua jucunditate permulceat: quanta in *maledictis* asperitas, in *jocis* urbanitas: ut denique dominetur in *affectibus*, atque in pectora irrumpat, animumque judicum similem iis, quae dicit, efficiat. Tum in ratione *eloquendi*, quod 9 verbum proprium, ornatum, sublime: ubi
 150 *amplificatio* laudanda, quae virtus ei contraria; quid speciose *translatum*; quae *figura* verborum; quae levis et quadrata, sed virilis tamen *compositio*. Ne id quidem inutile, 10 etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes, quas tamen plerique judiciorum pravi-

levis — sed. Ita Gueff. Vulgo, ut et Gesn. *lenis*. Equidem *compositionis* magis *levitatem* esse puto quam *lenitatem*, et addicunt praeterea Voss. 2. et Alm. et edd. Tarvisina et Veneta. Etiam infra 10, 1, 52 *levitasque — compositionis* existimo legendum pro *lenitasque* cet. Goth. autem, quem carere narrat Gesn. τοῖς *quadrata sed*, non nisi *sed* omittit, quod ab aliis quoque abest Codd.

crebra argum. ubi ingemnantur, cumulantur, argumenta ut adversarius exire ea, iisque resistere, plane nequeat.

quae virtus — contraria. Ubi extenuando sit opus per *μείωσις*.

levis et quadrata. In *levis* ne corripere priorem. *Quadrata* opponitur *hiulcae*, et *confrago-sae*, et intelligitur ejusmodi *compositio* (h. e. verborum

structura, soni rationem habens) cujus commissurae bene coeant, ubi (quod dicit Persius 1, 64. 65) „per leve se-
 „veros Effundat junctura un-
 „gues.“ Sic 9, 4, 69 *quadratum* itidem in compositione opponitur *soluto*. vid. not. Crit.

virilis. cf. quae monimus ad 1, 8, 6.

tate mirentur, legi palam pueris, ostendique in his, quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effeminata sint: quae non laudantur modo a plerisque, sed (quod pejus est) propter hoc ipsum, quod sunt prava, laudantur. Nam sermo rectus, et secundum naturam enunciatus, nihil habere ex ingenio videtur: illa vero, quae utcumque deflexa sunt, tanquam exquisitiora miramur: non aliter quam distortis, et quocumque modo prodigiosis corporibus apud quosdam majus est pretium, quam iis, quae nihil ex communis habitus bonis perdidierunt. atque etiam qui specie capiuntur, vulvis, levatisque, et inuistas comas acu comentibus, et

mirentur. Ita Guelf. cum Voss. 1. 3. Bern. Praetuli vulgatae mirantur, neque enim omnes corruptas et vitiosas orationes mirantur plerique.

palam pro *coram* praepositione cf. I. Fr. Gron. ad Liv. 25, 18, 9. mox §. 16. pro *coram* adverbio.

distortis — *pretium*. Apposite afferunt locum Declamationis inter Quintilianicas 298 „Habent hoc quoque deliciae „divitum — Gratus est ille „debilitate, ille ipsa infelicitate „distorti corporis placet.“ et Plutarchi *περί πολυπραγμοσύνης* p. 520 C. V. 2. „ἐν Ῥώμῃ τινές — τὰ κάλλη τῶν ἀνίων παιδῶν καὶ γυναικῶν ἐν μηδενὶ λόγῳ τιθέμενοι περὶ τὴν τῶν τεράτων ἀγορὰν ἀναστρέφονται, τοὺς ἀπνήμους καὶ τοὺς γαλιάγκωνας

καὶ τοὺς τριοφθαλμούς καὶ τοὺς στρουθιοκεφάλους καταμανθάνοντες.“

vulvis levatisque. cf. 1, 6, 44. Eodem redit utrumque: *evulvis* enim pilis *levatur* (h. e. levigatur, prima enim produciuntur. Sic Horat. Epist. 2, 2, 123. Aeneid. 5, 306.) corpus. cf. 5, 9, 14 et 8 Prooem. 19. *Acus* est organon inter comendum adhiberi solitum Ovid. Amm. 1, 14, 30. Juv. 6, 498. Intelliguntur autem mares, non feminae. Sic Seneca pater Controv. l. 1. p. 62. „in istis *vulvis* atque *expolit*is, et *nulquam*, nisi in libidine, *viris*.“

151 non suo colore nitidis, plus esse formae pu-
 tant, quam possit tribuere incorrupta natura:
 ut pulchritudo corporis venire videatur ex
 malis moribus. Nec solum haec ipse debebit
 docere praeceptor, sed frequenter interrogare,
 et iudicium discipulorum experiri. Sic au- 13
 dientibus securitas aberit, nec, quae dicen-
 tur, superfluent aures: simulque ad id per-
 ducentur, quod ex hoc quaeritur, ut inve-
 niant ipsi, et intelligant. Nam quid aliud
 agimus docendo eos, quam ne semper docen-
 di sint? Hoc diligentiae genus ausim dicere 14
 plus collaturum discipulis, quam omnes
 omnium artes, quae juvant sine dubio mul-
 tum: sed, latiore quadam comprehensione,
 per omnes quidem species rerum quotidie
 paene nascentium ire qui possunt? Sicut de 15
 re militari quanquam sunt tradita quaedam
 praecepta communia, magis tamen proderit
 scire, qua ducum quisque ratione, in quali
 loco, tempore, sit usus sapienter, aut contra.
 Nam in omnibus fere minus valent praecepta,

malis moribus. Guelf. *malis morum* cum Ioann. scriptura
 non plane spernenda, quoniam inest major concinnitas, refe-
 rendo ad *pulchritudo corporis.* *superfluent.* Guelf. *per-*
fluent cum multis edd. Sed recepta plurimos Codd. habet
 auctores. Puto tamen *perfluendi* verbum bene posse usurpari
 de liquore, qui a vase, cui infunditur, non retineatur. Si *super-*
fluit, ne intrat quidem; et aptum est loco nostro hoc quoque.

superfluent. vid. not. Crit.
artes. Rectissime Gesnerus
 accipit de libris ita inscriptis,
 vide 1 Prooem. 24.

latiore — comprehensione,
 quoniam latius comprehendunt
 materiam oratoris, neque ad
 singula descendunt.

16quam experimenta. An vero declamabit quidem praeceptor, ut sit exemplo suis auditoribus: non plus contulerint lecti Cicero ac Demosthenes? corrigetur palam, si quid in declamando discipulus erraverit: non potentius erit emendare orationem? quin immo etiam jucundius. Aliena enim vitia quisque
 17reprehendi mavult, quam sua. Nec deerant plura, quae dicerem: sed neminem haec utilitas fugit: atque utinam tam non pigeat
 18facere istud, quam non displicebit. Quod si potuerit obtineri, non ita difficilis supererit quaestio, qui legendi sint incipientibus? Nam
 152 quidam illos minores, quia facilius eorum intellectus videbatur, probaverunt: alii floridius genus, ut ad alenda primarum aetatum

An vero. Ita Guelf. Turic. et Goth. et omnes, puto, Codd. Regius, pro *An*, malebat *At*, quod receperunt Locat. Rusc. Bad. Tarvisina quidem editio (1482), quam textum Jensonianum, sed admittis multis operarum vitiis, exhibere narrat Ernestus (p. 268 Bibl. lat. V. 2.), *An* praefert, sed et ipsa Jensoniana, quam falso *At* dare narrat Gesn.; neque opus erat mutatione, ut vidit etiam Capperonnerius. Sunt conjunctae istae quaestiones: *Hocine fiet, non autem illud?* ubi posterius altero etiam est verisimilius. Idem illud *An* mente repeti debet ante *corrigetur*. Similis fere ratio, nisi quod abest interrogandi figura, 1, 10, 6. 7. *Nisi forte — nos mirabimur*, quo retrospice. Nam et hic, in apodosi: *non plus cet., desideres autem, vel tale quid, quo clarior fieret sententia.* *An vero* etiam infra c. 8, 11 ubi iterum male sollicitat Regius, non suadens pro *vero*, nec locum intelligens. *ac Dem.* Guelf. aut *Dem.* cum multis Codd. *corrigetur.* Guelf. *corrigitur* cum Goth. Turic. et Alm., male. *fac. eorum int.* Turic. omittit *eorum*.

An vero. vid. not. Crit. *cisse* inter *quam* et *non.* cf. 3.
pigeat — displicebit. Bona 1, 6 *did.* — *disc.*
 Gesn. conjectura inserentis *se-*

ingenia magis accommodatum. Ego optimos quidem, et statim, et semper, sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim, ut Livium a pueris magis,

expositum. Guelf. *compositum* quod ex edd. quibusdam vett. affertur, ex Cod. quidem nullo. Etiam Jenfon. *compositum*, Tarvisina autem *expositum* praefert cum Venet. Aldo et Colinaeo, quod si Codd. auctoritate niteretur, equidem non prorsus spernerem.

candidissimum. i. e. simplicissimum, significatu, quem enarravimus 2, 2, 5. Intelligitur autem h. l. non tam animus scriptoris quam dicendi genus, quod nihil oblique significet, sed omnia liquido exponat, quale tamen non nisi ab animo etiam simplici proficiscatur. Pari ratione „sententias albas“ vocabat Pollio Aeniarius, „simplices“, apertas, nihil occultum, nihil insperatum afferentes.“ Sen. Rh. p. 198. Sic *candide* et *simpliciter* junguntur 12, 11, 8 ubi tamen animus designatur. De genere dicendi est apud Cic. Orator. c. 16. „Elaborant alii in lenitate et aequabilitate, et puro quasi quodam et *candido* genere dicendi. Ecce aliqui duri-ritatem et severitatem quandam verbis, et orationis quasi „moestitiam sequuntur.“ Apud nostrum 10, 1, 73 „*candidus* — „Herodotus.“ cf. ibid. §. 100 „Herodoto aequari Livium — „clarissimi candoris.“ ibid. §. 113 „Messala — *candidus*.“ Cum tamen candor ille orationis magno opere, ut dixi, pen-

deat ex animi, ab invidia, simulatione, alieni, candore recte Seneca pater (p. 41 Bip.) Livium dicit „natura *candidissimum* magnorum ingeniorum „aestimatore“ quem antea „benignius“ (h. e. liberalius) „omnibus magnis viris praestitisse funebrem laudationem“ monuerat. Alio loco *Livium* valde iniquum Sallustio ostendit p. 274. Hic autem causa, quare primi legendi sint scriptores Livii similes, oratio est eorum, non animus, et eadem fere est virtus quam in Livio laudat noster, cum (10, 1, 32) *lacteam* ei tribuit *ubertatem*, oppositam et ipsam *Sallustianae* *brevitati*.

expositum. Facilem intellectu, quasi dicas *apertum*, εὐπρόσιτον. Ea translatio est apud Cic. pro Quintio c. 30. „domus patens atque — *exposita*“ ubi est pro *aperta*. Sic Stat. Sylv. 1, 2, 24 „limen „*expositum*“ et Theb. 2, 188. „*Expositi* animi“ ubi Scholiastes priscus „*Faciles oppido*, „obvii, parati.“ Noster 10, 5, 11. *exposita* videtur dicere

quam Sallustium: et hic historiae major est auctor; ad quem tamen intelligendum jam
 20 profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus, incipientibus quoque, et apertus est satis, nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius praecipit) ut quisque erit Ciceroni similis.
 21 limus. Duo autem genera maxime cavenda

major. Ita Guelf. cum multis et Codd. et edd. quibus a VV. DD. memoratis adde Tarvisinam. Goth. tamen, cum sat multis edd., et aliis sine dubio Codd. *majoris.* Livius praecipit. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) Liv. praecipit, ne sic quidem male. Plinium autem quem edd. praeferunt multae vett., ut et Tarvisina, nullus videtur Codex agnoscere.

pro communibus, vulgo notis. ut Juvenal. 7, 54. vid. not. Crit.

a pueris. Regium, qui praepositionem putat expungendam, nemo reprehendit. Equidem jungo a pueris et adverbialem locutionem accipio, quo expeditior sit structura, quam si pueri ipsi legentes intelliguntur.

et — auctor. vid. not. Crit. Locus profecto corruptus, quae etiam Morhofii de Patavinitate Livii (p. 78 ap. Drakenb.) est suspicio. Velim doceri a Gesnero luculentis veterum locis, et usurpari pro *etsi*, nisi forte cum praemittitur adjectivis significatque etiam. Esse autem opus vi istius conjunctionis, ultro sentio. Cum igitur in multis edd. neque in nullo Cod. inveniatur *majoris* pro *major*, Barthianae maxime fa-

veo emendationi, qua *majoris* dispescitur in *major is*; sed, ut sensus existat probabilis, et hic mutari velim in *etsi*. Sententia autem ea est, Sallustii majorem esse in historia auctoritatem. Hoc de eo iudicium fere probatum fuisse veteribus ostendit Martialis, noto epigrammate 14, 191 „ut perhibent doctorum corda virorum — primus in historia.“ Et praeter Quint. ita loquuntur Vellej. 2, 36. Tac. Annal. 3, 30. Seneca Rhet. p. 274. *major auctor est fide dignior*, sic Claudian. bell. Gildonic. v. 499 „Certa fides coeli, sed *major* „Honorius auctor.“

quemadm. Livias. vid. 10, 1, 39 ubi idem Livii praeeptum memorat, additque, inveni id in epistola ad filium scripta. Intercidit autem haec epistola.

pueris puto: Unum, ne quis eos antiquitatis
 nimius admirator, in Gracchorum, Catonis-
 que, et aliorum similiarum lectione durefcere
 velit: fient enim horridi atque jejuni: nam
 neque vim eorum adhuc intellectu confe-
 quentur: et elocutione, quae tum fine dubio
 153 erat optima, fed nostris temporibus aliena,
 contenti, quod est peffimum, fimiles fibi
 magnis viris videbuntur. Alterum, quod 22
 huic diverfum eft, ne recentis hujus lasciviae
 fofculis capti, voluptate quadam prava deli-
 niantur, ut praedulce illud genus, et pueri-
 libus ingeniis hoc gratius, quo propius eft,
 adamant. Firmis autem judiciis, jamque ex-23
 tra periculum pofitis, fuafirim et antiquos
 legere (ex quibus fi affumatur folida ac virilis
 ingenii vis, deterfo rudis feculi fqualore, tum
 nofter hic cultus clarius enitefcet) et novos,
 quibus et ipsis multa virtus adefl. Neque 24

ne quis eos. Guelf. *ne quis eorum* cum Bodl. et Bal. et ali-
 quot edd. vett. *aliena.* Guelf. *aliena eft* cum multis
 Codd. Et concinnius eft sane, cum referatur ad *erat*.

huic div. Goth. (tac. Gefn.) *hinc div.* Sed amat Qu. jungero
 dativum huic adjectivo. ut 9, 2, 15 *cui div.* et §. 45 *fermoni*
sensus div. §. 6, 55 *div. orationi volunt.* *Neque.* Ita
 Guelf. et Goth. (tac. Gefn.), edd., ut Gefn., fere *Nec.* Plenius
 et ante *enim* frequentius *neque*.

Gracch. Cat. Illorum ora- 5. ita mox „nofter hic cultus“
 tiones interciderunt, hujus so- §. 23. et c. 6, 3 „in his —
 lus *de agricultura* superest, de „moribus.“
 multis, quos fcriplit.

recentis hujus. Hujus eam *praedulce — genus.* Sic Pe-
 fignificat, quae hodie fit in tron. initio operis „mellitos
 ufu, qua de forma post Grono- „verborum globulos et omnia
 vium ad Liv. 25, 40, 2. agit „dicta — quasi papavere et fe-
 Ruhnkenius ad Vellej. 1, 11, „famo fparfa.“

enim nos tarditatis natura damnavit: sed dicendi mutavimus genus, et ultra nobis, quam oportebat, indulgimus. ita non tam ingenio illi nos superarunt, quam proposito. Multa ergo licebit eligere: sed curandum erit, ne ²⁵iis, quibus permixta sunt, inquinentur. Quosdam vero etiam, quos totos imitari oporteat, et fuisse nuper, et nunc esse, quidni libenter non concesserim modo, verum etiam ²⁶con-derim? Sed ii qui sint, non cuiusque est pronunciare. Tutius circa priores vel erratur: ideoque hanc novorum distuli lectionem, ¹⁵⁴ne imitatio iudicium antecederet.

VI. Fuit etiam in hoc diversum praecipientium propositum, quod eorum quidam materias, quas discipulis ad dicendum dabant,

ii. Ita Guelf. et magis placet vulgato *hi. cuiusque.*
 Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *cujuscunque.* cf. 1, 3, 11.
circa prior. vel erratur. Guelf. *circa prior. imitatio est vel oriatur.* cum plerisque Codd. nisi quod proprius Guelferbytani est error *oriatur* pro *erratur*. Pro recepta spondere videntur Joannensis, nisi forte h. l. est mutilus, item Voss. 1. 3. et Bern., quorum tamen solitus cum Guelf. consensus facit ut minus fidam silentio eorum qui contulerunt, atque Alm. cum Turic. Edd. vet. certatim dant importuna haec *im. est*, quibus adde Tarvisinam. Rectissime neque ineleganter Badius, monens in solo Regii Codice (excusum intelligit) desiderari haec verba, ait, *se*, quia Regius eradenda ea non dicat, dubitare an eradenda sint. Verissime ille; neque enim, lectore non monito, omisisset ea Regius, nisi a MSS. ejus fuissent. Satis tuto colligas inde, ne in Florentino quidem Codice legi. Quam autem sint aliena nemo non sentit, et Badius ne hoc quidem male: „*Tutior* dixisset Qu., non *tutius*.“

ne — *inquinentur*, ne quidem ea promimus, adhaerescat electis istis.
 quam ex deterioribus iis, unde

non contenti divisione dirigere, latius dicendo prosequerentur: nec solum probationibus implebant, sed etiam affectibus. Alii, cum primas modo lineas duxissent, post declamationes, quid omisisset quisque, tractabant; quosdam vero locos non minore cura, quam cum ad dicendum ipsi surgerent, excolebant. Utile utrumque: et ideo neutrum ab altero separo: sed si facere tantum alterum necesse sit, plus proderit demonstrasse rectam protinus viam, quam revocare ab errore jam lapsos. Primum, quia emendationem auri-
 5 bus modo accipiunt, divisionem vero ad cogitationem etiam et stilum perferunt: deinde, quod libentius praecipientem audiunt, quam
 155 reprehendentem. Si qui vero paulo sunt vivaciores, in his praesertim moribus, etiam

quid om. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Sed videtur sphalmate mero irrepsisse quod in Gesneri editionem, quam Regii conjecturam, a Capperonnero receptam, improbat in nota ipse. Turic. silent.

divisionem — ad stilum. Scribunt enim discipuli eam tractandae materiae divisionem, quae dictatur a magistro, domumque secum asportant. Huiusmodi *divisiones* (*sermones* etiam vocantur, ut in Declamationibus Quintilianis), alii aliis pleniore dabant. Exemplum est Albutii apud Senecam patrem Controv. l. 3. praefat. p. 197. cuius orationis scholasticae „tanquam declamationi „multum deerat, tanquam di-
 „visioni multum supererat.“

Seneca ipse in Controversiis solet *divisiones* dare singularum causarum, quibus apparet, praeter earum partes, argumenta cet. discipulis iudicanda, etiam aliorum ejusdem causae tractationem cum iis communicare moris fuisse. cf. 1, 2, 13.

vivaciores. Frustra repugnat Burmannus, quo minus recentiorum et Francogallicum fere significatum agnoscamus in hoc vocabuli usu. cf. quae diximus ad 1, 2, 20. Neque tamen protinus *vivacitas* 6 Prooem. 5.

irascuntur admonitioni, et taciti repugnant. Nec ideo tamen minus vitia aperte coarguenda sunt. Habenda enim ratio ceterorum, qui recta esse, quae praeceptor non emendaverit, credent. Utraque autem ratio miscenda est, et ita tractanda, ut ipsae res postulabunt. Namque incipientibus danda erit velut praeformata materia secundum cujusque vires. At, cum satis composuisse se ad exemplum videbuntur, brevia quaedam demonstranda vestigia: quae persecuti, jam suis viribus sine adminiculo progredi possint. Nonnunquam

velut praef. Guelf. vel praef.

eodem est intellectu accipienda. Usus, qualis est noster, originem deprehendere mihi videor in loco Gellii 5, 2 de Bucephalo, ubi equus, quanquam moribundus — regem dicitur vivacissimo cursu retulisse. Significatur cursus, qualis sit animantis vita plenissimi, oblitterata diuturnitatis significatione, quae alias plerumque intelligitur. Gellius aliquot praeterea locis celeritatem vivacissimam dicit, ut 15, 22. „Cerva — vivacissimae celeritatis“ et 9, 4 „vivacissimae pernicitatis.“ Sicut et Appulej. Florid. p. Elm. 363. vivacis pern. Simile quid L. Seneca Consol. ad Marciam c. 26 „quam magno et quam vivaci animo scripserim“ quanquam ibi vivax Cremutii Cordi animus potest videri oppositus

ipsum morti. Item Flav. Vopiscus in Aureliano c. 4 „a prima aetate ingenio vivacissimus,“ quod proxime ad nostrum locum accedit. Intelligemus ergo et hic: alacriores, animosiores. vid. Gronovii Observ. 3, 4. p. Platn. 352, qui idem probat. Similiter vergentem ad usum Francogallicum vocem legemus 3, 8, 59 ubi „civilis et humanus ingressus“ opponitur „quiritando.“ Sic Rutgerf. Var. lect. p. 234 in auctore Dial. de corr. eloq. c. 29, 2 pro et libertati scribit ut vivacitati ex vetere libro, ubi inveniebat: et bibacitati, non utique necessario, eleganter tamen.

Utraque — ratio. Repetit, quod modo (§. 2.) praeceperat.

credi sibi ipsos oportebit: ne mala consuetudine semper alienum laborem sequendi, nihil per se conari et quaerere sciant. Quod si satis prudenter dicenda viderint, jam prope consummata fuerit praecipientis opera: si quid erraverint adhuc, erunt ad ducem reducendi. Cui rei simile quiddam facientes aves, cernimus, quae teneris infirmisque foetibus cibos ore suo collatos partiuntur: at, cum visi sunt adulti, paulum egredi nidis et circumvolare sedem illam, praecedentes ipsae, docent: tum expertas vires libero coelo, suaeque ipsorum fiduciae permittunt.

VII. Illud ex consuetudine mutandum prorsus existimo in his, de quibus nunc differimus, aetatibus, ne omnia, quae scripserint, ediscant, et certa, ut moris est, die dicant: quod quidem maxime patres exigunt,

sibi ipsos. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *sibi eos*, et pleraeque edd. *Ipsos* Obr. Burm. Capp. et Gesn. receperunt ex Alm. (Turic. *ipsi ipsos*, male) Bodl. et ed. Andr., neque tamen necessario; et elegantior fere mihi videtur ratio, quae *ipsos* istud, quod facile intelligitur, non adeo inculcat. *ne omnia.* Guelf. *ne omnino.*

sibi ipsos. vid. not. Crit.
expertas vires. Suspicio, quanquam in libris nulla varietas, *expertos*, masc. gen., dedisse Qu. Etsi enim sexcenties apud optimos scriptores passim usurpatur participium *experiendi* vid. Voss. de Vitiis serm. p. 146. et Drak. ad Liv. 5, 546., elegantius tamen h. l. *ipsi suas vires experti* videntur

libero coelo permitti, quam vires istae *expertae*, neque bene coit *suae ipsorum fiduciae*, quae de alio intelligere cogaris.

certa — die. Juvenal. 7, 160. 61 „*sexta* Quaque die „*miserum dirus caput Annibal* „*implet.*“ *Annibal* est *suasoria* toties dicta. Noster 10, 5, 21.

patres exigunt. Persius Sat. 5, 45. 47. „*verba — Quae*

atque ita demum studere liberós suos, si quam frequentissime declamaverint, credunt; cum¹⁵⁶
 2 profectus praecipue diligentia constet. Nam
 ut scribere pueros, plurimumque esse in hoc opere, plane velim: sic ediscere electos ex orationibus vel historiis, aliove quo genere dignorum ea cura voluminum, locos, multo
 3 magis suadeam. Nam et exercebitur acrius memoria, aliena complectendo, quam sua: et, qui erunt in difficiliore hujus laboris genere versati, sine molestia, quae ipsi composuerunt, jam familiarius animo suo affigent: et assuescent optimis, semperque habebunt intra se, quod imitentur: et jam non sentien-

huj. laboris genere. Ita Guelf. Bodl. Ioann. Alm. Voss. 1. 3. Bern. Ceteri et edd. praeter Obr., omnes *huj. generis labore*, quod minus clarum et videtur sapere recentioremanum. Obrechtus nostram dat scripturam, nisi quod omittit *hujus*; quare, nescio. *familiarius.* Guelf. et Turic. *familiari* cum tribus Britt. Alm. Voss. 1. Neque recte omnino procedit recepta; quid enim est *familiariter affigere*? Equidem verissimum puto, quod dedit Obr., fortasse e Cod. Argent., *familiaria*. Noli tamen ponere, quod in Cod. nullo invenissem; quanquam *a* ante *a* facillime excidebat. Mecum facit Lochmannus Progr. 90. p. 12. *et jam.* Ita Bodl. et dedit Obr. Ceteri, ut et Gesn., continua scriptura *etiam*, quo abrupta fit et salebrosa oratio: „*jam non sentientes*“ ut mox §. 4 „*jam non quaesitis.*“

„pater adductis sudans audiret
 „amicis.“ Vetus Scholiastes ad
 Juvenal. 10, 167. „Ut de te
 „pueri studentes dicant.“ Apparet
 invaluisse usum istum
 verbi *studendi*, quem patres
 sequebantur, ut *declamare*, ef-
 fet *studere.* cf. 2, 2, 7.

diligentia, accuratatione dicen-
di, non frequentia. consiet,

comparetur; ne forte inter-
 preteris: „*contineatur.*“

multo magis suadeam. Non
ediscere electos locos multo
 magis quam *scribere* suadet Qu.,
 sed *electos locos* potius quam
sua ipsorum scripta ediscere.
 Hoc apparet sequentibus: „*alie-*
 „*na complectendo quam sua.*“
familiarius. vid. not. Crit.

tes formam orationis illam, quam mente penitus acceperint, expriment. Abundabunt⁴ autem copia verborum optimorum, et compositione, ac figuris jam non quaesitis, sed sponte, et ex repósito velut thesauro se offerentibus. Accedit his et jucunda in sermone bene a quoque dictorum relatio, et in causis utilis. Nam et plus auctoritatis afferunt ea, quae non praesentis gratia litis sunt comparata, et laudem saepe majorem, quam si nostra sint, conciliant. Aliquando tamen permittendum,⁵ quae ipsi scripserint, dicere, ut laboris sui fructum etiam ex illa, quae maxime petitur, laude, plurimum capiant. Verum id quoque

sponte et ex. Guelf. omittit et. Placet haec ratio. *bene a quoque.* Ita et Guelf., cum multi Codd. (ut et Turic.), edd. autem vett. fere omnes, dent *idonea quoque*, vel, paulo melius, *idoneaque*. Vera tamen scriptura jam in Locat. ed. legitur et a recentt., praeter Obr., est servata. Rusc. mire contaminat utramque orationem: *bene ydonea quoque*. vid. not. Crit. ad Prooem. 4. *laudem — maj.* Ita Guelf. cum omnibus praeter Goth. (nam in Jenf. quoque esse falso narrat Gesn.), qui dat *gratiam — maj.* quod quare placuerit Gesn., non video. Insuavis est et iteratio „*praef. gratia litis*“ — „*gratiam — maj.*“, neque facile alio referas *gratiam* istam nisi ad *utilitatem* quam consequitur qui gratia pollet apud iudices; de ea autem modo jam egerat. Tarvisina tuetur *laudem*, neque e Voss. 2. quidquam varietatis assertur. *fructum — plurimum.* Cum nonnisi raro hoc fieri velit Qu., potest alienum videri, quod *plurimum* fructum ex laude pueris promittit. Alm. (Turic. siletur), fortasse ex mero omisso apicis in i errore, *plurium*. Sed, si tollis comma post *laude*, existit non spernenda sententia. laus *plurium* contingit declamanti sua; nonnisi *unius* magistri, scribenti tantum.

jucunda — utilis. Simile *fructum — plurimum*, vid. quid de poetarum locis, orationibus inferendis 1, 8, 10. not. Crit.

tum fieri oportebit, cum aliquid commodius elimaverint: ut eo velut praemio studii sui donentur, ac se meruisse, ut dicerent, gaudeant.

VIII. Virtus praceptoris haberi solet, nec¹⁵⁷ immerito, diligenter in iis, quos erudiendos susceperit, notare discrimina ingeniorum, et quo quemque natura maxime ferat, scire. Nam est in hoc incredibilis quaedam varietas, nec pauciores animorum paene, quam corporum, formaë. Quod intelligi etiam ex ipsis oratoribus potest, qui tantum inter se distant genere dicendi, ut nemo sit alteri similis: quamvis plurimi se ad eorum, quos probabant, imitationem composuerint. Utile deinde plerisque visum est ita quemque instituire, ut propria naturae bona doctrina foverent, et in id potissimum ingenia, quo tenderent, adjuvarentur: ut si quis palaestrae peri-

Sed ferri potest recepta, si intelligitur *fructus plurimus*, quantum, salvis ceteris docendi legibus, maximus potest percipi.

elimaverint. Guelf. *limaverint.* cum Voss. 1. *limaverit* Voss. 3. cf. *elaborasset* 2, 3, 6. *paene.* Guelf. *sepe.*

probabant. Guelf. *probant* cum vett. edd. quibus recensitis adde Tarvis. Venet. Rusc., male.

commodius, h. e. melius, elegantius. Ea potestate *commoditas* interdum apud veteres, ut Cic. pro Rosc. Am. c. 4 „*commoditati* ingenium — est impedito.“ Quare non erat quod sollicitaret vocabulum hoc Ernestius Inv. 1, 2 „*commoditas* „*quaedam*, prava virtutis imi-

„*tatrix.*“ Cf. Script. ad Herenn. 3, 8 „*commodissime*“ dexterrime. ib. 4, 4 „*commodis* „*scripta.*“ Cic. de Inv. 1, 41 „*nos commodius*, quam ceteros „*attendisse.*“ ib. 2, 50 „*eum* „*commodissime* scribere, qui „*curet*“ cet. et multis locis, quae etiam lexica demonstrant.

tus, cum in aliquod plenum pueris gymnasium venerit, expertus eorum omni modo corpus animumque, discernat, cui quisque certamini sit praeparandus: ita praeceptorem⁴ eloquentiae, cum sagaciter fuerit intuitus, cujus ingenium presso limatoque genere dicendi, cujus acri, gravi, dulci, aspero, nitido, urbano, maxime gaudeat; ita se commodaturum singulis, ut in eo, quo quisque eminet, provehatur: quod et adjuta cura natura magis evalescat; et qui in diversa ducatur, nec in iis, quibus minus aptus est, satis possit efficere, et ea, in quae natus videtur, deferendo faciat infirmiora. Quod mihi (libera enim, vel contra receptas persuasiones, rationem sequenti sententia est) in parte veterum videtur. Nam proprietates ingeniorum dispicere prorsus necessarium est. In his quoque certum studiorum facere delectum nemo dissuasit. Namque erit alius historiae magis idoneus, alius compositus ad carmen, alius utilis studio juris, ut nonnulli rus fortasse

praeceptorem. Guelf. cum Goth. *praeceptor.* Nec male, si comma tollas post *eloquentiae.* *qui in div.* Guelf. et Turic. *si in div.* cum multis Codd. et edd. vett. fere omnibus, praeter Ald. Sed defendere receptam videntur aliquot, qui non memorantur Codd. et aptior est propter male. quod sequitur „*aptus.*“

nat. videtur. Goth. (tac. Gesn.) *nat. fuerit.*

praeceptorem — *commodaturum.* Pendet accusativus a verbo, quod in illo *utile visum est* §. 3, latet, sive *ajunt intelligis*, sive simile quid. Aliorum sermonem referri apparet etiam conjunctivis istis post *quod: evalescat, possit, faciat.* cf. ad 2, 17, 6.

mittendi. Sic discernet haec dicendi magister, quo modo palaestricus ille curforem faciet, aut pugilem, aut luctatorem, aliudve quid ex iis, 8 quae sunt sacrorum certaminum. Verum ei, qui foro destinabitur, non in unam partem aliquam, sed in omnia, quae sunt ejus operis, etiam si qua difficiliora discenti videbuntur, elaborandum est. Nam et omnino supervacua 9 erat doctrina, si natura sufficeret. An si quis ingenio corruptus ac tumidus, ut plerique sunt, inciderit, in hoc eum ire patiemur? aridum atque jejunum non alemus, et quasi vestiemus? Nam si quaedam detrahere necessarium est, cur non sit adjicere concessum? 10 Neque ego contra naturam pugno. Non enim deterendum id bonum, si quod ingenitum est, existimo, sed augendum, addendumque quod 11 cessat. An vero clarissimus ille praeceptor

alemus et. Turic. inserit *certe eum* cum Alm. Guelf. *eum certe deterendum.* Guelf. *differendum*, per errorem pro *deserendum* quod est in plerisque, ut Goth. Sed, auctorem nactus Alm., recte *deterendum* vindicat Burmannus, quod et Obr. recepit, fortasse ex Argentoratensi. *ingenitum.* Turic. et Alm. *ingenium.* *An vero.* Ita et Guelf. cum omnibus Codd. praeter Goth. Edd.

palaestricus. cf. quae dicta sunt ad 1, 11, 15.

sacrorum certaminum. „Τέσσαρες εἰσιν ἀγῶνες ἀν’ Ἑλλάδα. „τέσσαρες ἰσοί.“ vid. Anthol. Ep. pr. apud Brunck. Anal. Vol. 3. p. 247. Sed Qu. Romana certamina intelligere magis est putandus, quam Graeca, ad quorum acmulationem Augustus Neapoli (Suet. Aug. 98), Nero autem Romae (ib.

Ner. 12) gymnicos ludos instituit, et Domitianus (ib. Domit. 4) Capitolino Jovi ejusdemmodi certamen quinquennale adornavit, cujus ipsius mentionem facit noster 3, 7, 4 *sacrum* et ipsum vocans. cf. et 9, 4, 11.

ing. corruptus. vid. ad 2, 3, 9.

in hoc — ire. Eadem locutio est 2, 10, 5 *in corpus cant.*

Isocrates, quem non magis libri bene dixisse, quam discipuli bene docuisse testantur, cum de Ephoro atque Theopompo sic iudicaret, 159 ut alteri frenis, alteri calcaribus opus esse diceret; aut in illo lentiore tarditatem, aut in illo paene praecipiti concitationem adjuvandum docendo existimavit? cum alteram alterius natura miscendum arbitraretur. Imbe- 12 cillis tamen ingeniis sane sic obsequendum sit, ut tantum in id, quo vocat natura, ducantur. Ita enim, quod solum possunt, melius efficient. Si vero liberalior materia contigerit, et in qua merito ad spem oratoris finis aggressi,

quidem multae ex Regii conjectura *Annon*, cui adest unus Goth. *Adjuvare* quid esset h. l. Regius non intellexit, qui putavit significare *curare, emendare*, cum sit *augere, promovere*.

illo paene. Ita Guelf. et Goth. et plerique Codd. (Turic. filetur) et edd. vett. Recte his poni pronomen *ille*, defendit Burm. et hic et ad Ovid. Heroid. 2. v. ult. ubi etiam nostrum docet idem locutum 11, 3, 168. „Demosth. atque Aesch. — „neque *ille* — nec *ille*.“ Recentiores *hoc paene*. Apud Liv. 3, 64, 10 quoque in antiquo rogationis carmine „ut *illi* — ut *illi*“ diversi sunt. *Imbecillis*. Turic. *imbecillibus* c. Alm. Bodl. Bal. Andr. Obr. *possunt*. Goth. (tac. Gesn.) *possint*, quod corrigendo factum est ex *possunt*. Accedit Voss. 2. dans *possit*, omisso apice. Neque alienus est modus potentialis.

de Eph. — *Theop.* vid. Cic. de Orat. 3, 9. et Brut. c. 56. et nostrum 10, 1, 74. Cf. et Ruhnkenium in historia Oratorum p. LXXXVII.

aut in illo paene praec. vid. not. Crit.

materia — *aggressi*. Haec sine varietate dant Codd., nisi forte unus Britannicorum (Ioann.) pro *mat.* praefert *natura*, quod Regius conjiciebat. Equidem

cum Burm., *natura* si auctores haberet Codd., mallet sane, quam quod legitur, praesertim cum antecedit „*imbecillis ingeniis*“ quibus aptius *nat.* iungitur, quam *materia*, cui ne liberalior quidem magnopere convenit. Ferri tamen potest recepta scriptura et defenditur a Gesnero in primis loco Ciceroniano Verr. 3, 68. de quo vide Ernestum in Clav. voc.

- 3 nulla dicendi virtus omittenda est. Nam licet sit aliquam in partem pronior, ut necesse est, ceteris tamen non repugnabit, atque ea cura paria faciet iis, in quibus eminebat: sicut ille (ne ab eodem exemplo recedamus) exercendi corpora peritus, non, si docendum pancratiaften susceperit, pugno ferire vel calce tantum, aut nexus modo, atque in his certos aliquos docebit, sed omnia, quae sunt ejus certaminis. Erit qui ex his aliqua non possit?
- 4 In id maxime quod poterit incumbet. Nam sunt haec duo vitanda prorsus: unum, ne tentes quod effici non possit: alterum, ne ab eo, quod quis optime facit, in aliud, cui minus est idoneus, transferas. At si fuerit, qui docebitur, ille, quem adolescentes senem vidimus, Nicostratus, omnibus in eo docendi¹⁶⁰

nulla dicendi. Guelf. et Turic. *nulla discendi* cum quibusdam Codd., male. *eminebat.* Guelf. et Turic. *eminebit.* cum multis et edd. ut Jenf. (tac. Gesn.) et Tarv. *eminebat* Vallens.

mat. Structura haec: *in qua — aggressi* offendit Burmannum, immerito tamen, ut opinor. *Aggredi ad spem* dicitur ut 1, 2, 26 *se tollere ad spem.* Fortitudine opus esse videtur ad tantam spem concipiendam animo. *In qua* autem explicata: *qua oblata, cujus occasione,* vel eo sensu accipe quo e. g. Cic. de Or. 2, 61 „quod in „bono seruo dici solet“ ubi hodie usurpant „de bono seruo.“

nexus. „Proprium palaestrae „verbum. Seneca de Benef. 7,

„1. magnus luctator — non „qui omnes — *nexus* — perdidicit. Ovid. Metam. 9, 58 Achelous de Hercule: „vix „solvi duros a corpore *nexus.* “ Gesn. Etiam Declam. Qu. 3, p. 48 „implicitus, infando *nexu* “ imago petita a lucta.

Nicostratus. Rem narrat Pausanias l. 5. c. 21 p. Kuhn. 432. *Νικόστρατος ἐπὶ ἡμέρας ἀνείλετο τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης ὕλην.* Contraxi verba Pausaniae. Ejusdem, ut clari athletae, sed hominis valde deformis, meminit Lucianus de scri-

partibus similiter utetur: efficietque illum, qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quorum utroque certamine iisdem diebus coronabatur) invictum. Et quanto id magis oratoris futuri magistro providendum erit? Non enim satis est dicere presse tantum, aut subtiliter, aut aspere: non magis, quam pho- nasco acutis tantum, aut mediis, aut gravibus sonis, aut horum etiam particulis excellere. Nam sicut cithara, ita oratio perfecta non est, nisi ab imo ad summum omnibus intenta nervis consentiat.

IX. Plura de officiis docentium locutus, discipulos id unum interim moneo: ut praeceptores suos non minus, quam ipsa studia ament: et parentes esse, non quidem corporum, sed mentium, credant. Multum haec pietas confert studio. nam ita et libenter audient, et dictis credent, et esse similes concupiscent: in ipsos denique coetus scholarum laeti et alacres convenient: emendati non irascuntur, laudati gaudebunt: ut sint carissimi, studio merebuntur. Nam ut illorum officium est docere, sic horum praebere se dociles:

id un. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gefn.) *in un.* miro multorum Codd. consensu.

benda historia p. 169. Vol. 4. Vaticana paroemiarum Appendix (apud Schottum Cent. 1, 65. p. 270) tragoedum facit. *ἔγω ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον* est bis apud Suidam in vocc. *ἔγω* et *Νικόστρατος*. Sed is Comoedus fuisse perhibetur, quanquam

parentes — credant. cf. Juvenal. 7, 209.

alioqui neutrum sine altero sufficiet. Et sicut hominis ortus ex utroque gignentium conferitur, et frustra sparseris semina, nisi illa praemollitus foverit sulcus: ita eloquentia coalescere nequit, nisi sociata tradentis accipientisque concordia.

X. In his primis operibus, quae non ipsa parva sunt sed majorum quasi membra atque partes, bene instituto ac satis exercitato, jam fere tempus appetet aggrediendi suasorias iudicialesque materias: quarum antequam viam ingredior, pauca mihi de ipsa declamandi ratione dicenda sunt: quae quidem, ut ex omnibus novissime inventa, ita multo est utilissima. Nam et cuncta illa, de quibus diximus, in se fere continet, et veritati proximam imaginem reddit: ideoque ita est celebrata, ut plerisque videretur ad formandam eloquentiam vel sola sufficere. Neque enim virtus ulla perpetuae duntaxat orationis reperiri potest, quae non sit cum hac dicendi meditatione communis. Eo quidem res ista

sufficiet. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *sufficit*, cum aliquot Codd. et edd. vet. quas vidi omn. Videntur tamen et receptae, quae utique praestant, esse auctores Codd.

anteq. — ingredior. Guelf. et Goth. *ingrediar* cum vet. edd. ut Jenf. (tac. Gesn.). Utrum praestet, ego non dixerim. Alm. nostrae scripturae auctor, quam et Obr. dat.

novissime inventa. cf. 2, 4, 41. 42.

celebrata i. e. frequentata, ut 10, 1, 96 „Iambus non — „a Romanis celebratus.“

perpetuae — orationis. vid. 2, 20, 7.

meditatione. Cum Francio (sed quid non huic?) in mentem venerit etiam corrigere

culpa docentium recidit, ut inter praecipuas, quae corrumpere eloquentiam, causas licentia atque incitiam declamantium fuerit. Sed eo, quod natura bonum est, bene uti licet. Sint ergo et ipsae materiae, quae fingentur, quam simillimae veritati: et declamatio, in quantum maxime potest, imitetur eas actiones, in quarum exercitationem reperta est. Nam *magos*, et *pestilentiam*, et *responsa*, et *saeviores tragicis novercas*, alia-

in quantum. Guelf. omittit *in*. Sed hanc structuram et Burmannus defendit ad nostrum locum, et Ruhkenius ad Vellej. (cui est frequentissima) 1, 9, 3 vel Virgilii et Livii auctoritate tuetur. Utriusque Senecae haec exempla adde: Patris p. (Bip.) 126 „in tantum tenaces.“ 192 „in tantum or-
„nata.“ 249 „in quantum posset.“ Filii: De benef. 2, 23 „in tantum producenda — in quantum delectatura est.“ Ep. 95 „quando et in quantum et in quo.“ Plinii Hist. Nat. 2, 106 „Aetnae — flagrantis — in tantum.“

velitatione, operae pretium fuerit monere post Capper., esse hanc Graecorum *μελέτην*.

in quantum. vid. not. Crit.

Nam *magos* — *novercas*. Cf. Scriptorem *Dialogi de causis corr. el. c. 35.* ubi item exagitantur vanae declamationum materiae, isque locus possit legenti persuadere Quintilianum ejus dialogi auctorem. Sed obstant alia multa. Ceterum et ibi tanguntur *pestilentiae remedia*. Habet multam speciem Parei conjectura, in nostro loco pro „et pestilentiam „et responsa“ tentantis „et in „pestilentiam responsa,“ cui stabiliendae ad partes vocat

Petronium c. 1. similia de declamantium ineptiis conquirentem, ubi haec „responsa in „pestilentiam data.“ Apparet tamen contortius dici „responsa in „pest. data.“ Exempli hujusmodi materialium Declam. inter Quintilianas 326 „Qui „pestilentia laborabant, miserunt legatum ad oraculum „petendum: responsum est ei, „filium ipsius immolandum „esse.“ 384. „In pestilentia „responsum est, virginem immolandum.“ inter Calpurnianas 19. „In pestilentia responsum est“ cet. 43. „Lues „orta est, respondit oraculum.“

que magis adhuc fabulosa, frustra inter *spon-*
siones et *interdicta* quaeremus. Quid ergo?
Nunquam haec supra fidem, et poëtica (ut
vere dixerim) themata, juvenibus pertractare ¹⁶³
permitteremus, ut expatientur, et gaudeant
6 materia, et quasi in corpus eant? Erat opti-
mum: sed certe sint grandia et tumida, non
stulta etiam, et acrioribus oculis intuenti ri-
dicula: ut, si jam cedendum est, impleat se

pertractare. Guelf. et Turic. *tractare* cum Bodl. et Andr.
Praestat sane ob eundem, qui mox est in *permitt.* sonum.

ut, si jam. Sic Guelf. et Codd., puto, omnes. Etiam
edd. vet. Mirum igitur, in vulgatis (meis quidem a Gry-
phio 1544 inde) legi *ac si jam*, quam ego scripturam ne me-

Neque apparet, quomodo *pe-*
stilentiae mentio possit fieri in
materiis scholasticis, nisi ad-
iuncto hoc de ejus remediis.
Saltem seorsim posita debent
jungi cogitatione: *pestilentia*,
responsa. *Magorum* et cetero-
rum, quae hic tanguntur, ex-
empla inveniet, qui Declama-
tionum Quintilianearum, Cal-
purnianarum, item Senecae
controversiarum indices volue-
rit percensere. Magi promif-
sum pestilentiae compescendae
(inter Libanii *μελίτας*, 43,
p. Morel. 898 seqq.) si filio,
quem fors mactandum obtule-
rat, parcat, duas harum jun-
git materias.

magis adhuc. cf. ad 1, 5, 22.

sponsiones — interdicta. Vo-
cabula haec juris civilis (vid.
Lexica) ipsum forum demon-
strant, ubi scholastica ista nul-

lius sint utilitatis futura. Sic
Dial. de corr. el. 1. c. „quid-
„quid in schola cotidie agitur;
„in foro raro, vel nunquam.“
Petron. c. 1. „hoc tantum pro-
„ficiunt, ut cum in forum ve-
nerint, putent se in alium ter-
„rarum orbem delatos.“ Etiam
Cic. de Orat. 2, 24. „Hoc in
„iudo, non praecipitur — At
„vero in foro“ cet.

Erat opt. Imperfectum, prae-
futuro quod dant aliquot Codd.
(ut et Turic. neque tamen
Guelf.) et edd. pleraeque ante
Leidensem, fortiter retinen-
dum. Hodie dicimus fere: *esset*,
in hoc sensu. Hor. Sat. 2, 1,
6. 7. „Peream male, si non
„Optimum erat.“

in corpus eant. cf. ad 2, 4, 5.

ut, si jam cedendum. Non
igitur plane vetat ejusmodi
materiis uti, quare certum ex

declamator aliquando, dum sciat, ut quadrupedes, cum viridi pabulo distentae sunt, sanguinis detractio curantur, et sic ad cibos viribus conservandis idoneos redeunt, ita sibi quoque tenuandas adipēs, et quidquid humoris corrupti contraxerit, emittendum, si esse sanus ac robustus volet. Alioqui tumor ille inanis primo cujusque veri operis conatu deprehendetur. Totum autem declamandi opus qui diversum omnino a forensibus causis existimant, ii profecto ne rationem quidem, qua ista exercitatio inventa sit, pervident. Nam, si foro non praeparat, aut scenicae ostentationi, aut furiosae vociferationi, simillimum est. Quid enim attinet judicem prae-

morarem quidem nisi placeret et sponte, tale quid huic loco convenire, sensissem. Quomodo enim haec procedunt: „Sint „grandia — ut — impleat se declamator?“ Immo „Sint gr. — „et (vel ac, quoniam interjicitur parenthesis a consona incipiens) impleat se decl.“ Ferrem ut, si post impleat sequeretur non autem, sicut modo opponuntur „grandia, non stulta.“ A Burmanno quidem inde omnes retinent ut, quod et Obr. receperat; equidem reducere cupiam vulgatam, sed auctorem desidero, neque, unde se insinuaverit, novi.

tenuandas. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) tenuandos et sic fere edd. vett. Utriusque generis apud scriptores esse adipem Priscianus ipse docet. p. 657. 752. *cujusque.* Turic. et Guelf. *cujuscunque*, cum aliquot Codd. et edd. vett. fere omnibus. cf. 2, 6, 26.

hac reprehensione argumentum peti posse, quo minus a nostro declamationes illae Quintilianae profectae fuerint, non videtur; nisi quod nullum fere sanioris materiae exemplam inter eas, quae quidem ag-
tem tulerunt, invenitur. vid. not. Crit.
deprehendetur. Non invenitur et agnosceretur, sed in artum deferetur et aestuabit, se expedire nesciens. cf. ad 1, 1, 30.

parare, qui nullus est? narrare, quod omnes sciant falsum? probationes adhibere causae, de qua nemo sit pronunciaturus? Et haec quidem otiosa tantum. affici vero, et ira vel luctu permovere, cujus est ludibrii, nisi quibusdam pugnae simulacris ad verum discrimen aciemque justam consuecimus? Nihil ergo inter forense genus dicendi, atque hoc declamatorium, intererit? Si profectus gratia dicimus, nihil. Utinamque adjici ad consuetudinem posset, ut nominibus uteremur, ¹⁶⁴ et perplexae magis, et longioris aliquando actus, controversiae fingerentur, et verba in usu quotidiano posita minus timeremus, et jocos inserere moris esset: quae nos, quamlibet per alia in scholis exercitati sumus, tiro-
 10 nes in foro inveniunt. Si vero in ostentationem comparetur declamatio, sane paululum aliquid inclamare ad voluptatem audientium

permovere. Guelf. *promovere.* Facile quidem cum Capper. et Gesn. *permoveri* legere, cum praesertim Goth. det *promoveri*, sed in tanto Codd. ceterorum et edd., activum dantium, consensu, subit, *affici* referre ad declamantem, ad *permovere* autem intelligere imaginarios istos judices, qui audiunt.

et jocos. Goth. (tac. Gesn.) *ut joc.* cum suo Voss. 2., male; sed cf. ad not. Crit. §. 6.

inclamare. Ita Guelf. et Codd., ni fallor, omnes praeter Goth. qui praefert *inclinare*, quod, cum in edd. etiam vett.

permovere. vid. not. Crit.
nomina. Quae nulla sunt in declamationibus, nam *pater*, *tyrannicida*, *abdicatus*, *raptor* semper generatim dicuntur, quo ipso tota res sit frigidior et a veritate alienior. In *suasoriis*

tamen certae sunt personae, sed de iis in hac disputatione fere non cogitare videtur, ut infra eam, quam nunc instituit, aetatem positus.

inclamare. vid. not. Crit.

debemus. Nam et iis actionibus, quae in aliqua sine dubio veritate versantur, sed sunt ad popularem aptatae delectationem, quales legimus panegyricos, totumque hoc demonstrativum genus, permittitur adhibere plus cultus, omnemque artem (quae latere plerumque in judiciis debet) non confiteri modo, sed ostentare etiam hominibus in hoc advocatis. Quare declamatio, quoniam est iudiciorum consiliorumque imago, similis esse debet veritati: quoniam autem aliquid in se habet

sat multis inveniretur, arripuit Gesnerus, se, quid esset *inclamare* h. l., non assequi confessus. Miror tamen, neque puto inspexisse eum, quem Capper. citat, Cresollium in *Theatr. rhet.* p. 353 — 56. qui, etsi de re critica non laborans, plurimis veterum locis, in utraque lingua, ostendit unice loco nostro convenire receptam. *Inclamare* (quod jam vidit Regius) est μέγα φθέγγεσθαι, vociferari, et usurpatur hic a Qu. cum quodam contentus colore, quasi dicat: debemus sane paululum debacchari, ut auditoribus placeamus. Sic (etsi rarius, et fere de ope imploranda aut conquerendo) et alibi legitur. Tale enim fere est 11, 3, 172 de Cicerone „quasi *inclamaret* aut testatur“ quanquam video ad *Albanos tumulos* posse referri, quos *inclamavit*, sed et ibi Goth. *inclinaret*, pessime. Cic. de Orat. 1, 53. „nemo *inclamavit* patronorum“ intransitive et absolute etiam ille, quanquam potest de mera querela accipi, cuiusmodi verba multa circumstant. Bentlejus Horat. Sat. 1, 9, 76 • Codd. restituit *Inclamat* pro *Exclamat*. Sed hoc ipsum simili sensu usurpari recte monet Cresollius l. c. ut mox a nostro c. 11, 2 „Hi (professores) multa etiam memoria digna *exclamaverunt*.“ *Inclinare*, potestate deflectendi a recta via, quam recte interpretetur Gesnerus, equidem nescio. Ceterum error est Capperonnerii Alm. Cod. testem citantis pro scriptura *inclinare*, neque enim Burmannus, qui solus contulit, ejus facit mentionem. Turic., quem Sulzbergerus cum ed. Gesn. contendit, siletur. Ut hic Qu. *inclamare*, ita *intonare* L. Seneca Conf. ad Polyb. p. 162 (Bip. V. 1.) „quanto spiritu *intonaveris* — pudebit — ex tanta orationis magnitudine decidere,“ neque enim de ira ibi cogitandum.

ἐπιδεικτικόν, nonnihil sibi nitoris assumere.
 13 Quod faciunt actores comici: qui nec ita
 prorsus, ut nos vulgo loquimur, pronunciant,
 quod esset sine arte: nec procul tamen a natu-
 ra recedunt, quo vitio periret imitatio: sed
 morem communis hujus sermonis decore quo-
 14 dam scenico exornant. Sic quoque aliqua nos
 incommoda ex iis, quas finxerimus, materiis
 consequentur, in eo praecipue, quod multa 165
 in his relinquuntur incerta, quae sumimus ut
 videntur, *aetates, facultates, liberi, paren-
 tes, urbium ipsarum vires, jura, mores, alia*
 15 *his similia.* Quin aliquando etiam argumenta
 ex ipsis positionum vitiis ducimus. Sed haec
 suo quaeque loco. Quamvis enim omne pro-
 positum operis a nobis destinati eo spectet, ut
 orator instituat: tamen, ne quid studiosi

ex iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum vett. fere edd. Gesnerus
 et plerique *ex his.* Insuavior et obscurior ratio geminandi *ex*
his — in his. *liberi.* Turic. et Guelf. *liberos* cum omnibus,
 ni f., Codd. praeter Britannicos. Sed edd. consentiunt in nomi-
 nativum. Equidem mollius puto, si pendent nomina ista:
aetates — mores, a sumimus propiori, quam a *relinquuntur* re-
 motiori. *alia.* Ita Turic. et Guelf. cum plerisque Codd.
 et vett. edd. Melius recepto *aliaque.*

Sic quoque. Καὶ οὕτως. Ne dentur, quod est inertiae ser-
 vire. sic quidem omnibus incommo-
 dis carebimus, ex talibus de-
 clamandi materiis natis.

sumimus. Inter declaman-
 dum conditiones personarum
 nostrarum tales esse jubemus
 (quoniam in ipsa materia defi-
 nitae non sunt) quales facilli-
 me nostro consilio accommo-

positionum. Intelliguntur
themata, sive materiae, non
theses de quibus 2, 1, 9. *vicia*
 autem eorum sunt, quae ex-
 probrabat c. 10, 5 quod essent
fabulosa.

orator, non declamator, op-
 ponuntur enim mox *scholae.*

requirant, etiam si quid erit, quod ad scholas pertineat proprie, in transitu non omittemus.

XI. Jam hinc ergo nobis inchoanda est ea pars artis, ex qua capere initium solent, qui priora omiserunt: quanquam video quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi, qui nihil egere hujusmodi praeceptis eloquentiam putent: sed, natura sua, et vulgari modo, et scholarum exercitatione contenti, rideant etiam diligentiam nostram; exemplo magni quoque nominis professorum, quorum aliquis, ut opinor, interrogatus, quid esset *σχῆμα* et *νόημα*, nescire se quidem, sed, si ad rem pertineret, esse in sua declamatione respondit.

166 Alius percontanti, *Theodoreus, an Apollodoreus esset? Ego, inquit, parmularius sum.*

hinc. Guelf. hic cum Voss. 1, Bern. et ed. Venet. sive ex errore omittendi apicis, sive consulto, quia sequitur *inchoare* (non *incipere*, ut 2, 4, 1.), cf. 2, 1, 12. *nihil egere.* Turic. cum Alm. *nihil legere.*

obstaturos. Quoniam operae pretium visum fuit Burmanno et Gesnero e Vossii Anal. l. 3. p. 90. 91. et Vavassore de usu verbb. p. 30. monere, usum hunc literae *a* in supinis et participiis verbi *standi* usitatum esse veteribus prae altero *τῆς i*, aliquot exempla addimus. Liv. 10, 36, 3 „ni — „*instaturum* — timuissent.“ L. Seneca de clement. 1, 19. (p. Bip. 27. V. 2.) „ultionem „*magno constaturam.*“ De vita beata 9 (p. 87.) „voluptatem

„*praestatura* virtus.“ Sed contra Sen. Pater p. 184 „*cogitatio* „*illi praestitura.*“ p. 337 „*tunc quoque aliquid praestiturus.*“ Item Filius de benefic. 3, 8 (p. 181) „*ut plus praestiturus fuerit.*“ cf. Drakenb. ad Liv. 37, 25, 2. Et sane tutior de hac re disputatio est in poetis. *νόημα.* Cf. 3, 5, 12. *ad rem pertineret.* Intelligit si conduceret victoriae obtinendae, qua significatione saepe *pertinere.*

Theodoreus — parmularius.

Nec sane potuit urbanus ex confessione insci-
 tiae suae elabi. Porro hi, quia et beneficio
 ingenii praestantes sunt habiti, et multa etiam
 memoria digna exclamaverunt: plurimos ha-
 bent similes negligentiae suae, paucissimos
 3 naturae. Igitur impetu dicere se, et viribus
 uti, gloriantur: neque enim opus esse pro-
 batione aut dispositione in rebus fictis: sed
 (cujus rei gratia plenum sit auditorium) sen-
 tentiis grandibus, quarum optima quaeque
 4a periculo petatur. Quin etiam in cogitando,
 nulla ratione adhibita, aut, tectum intuentes,

neque enim. Ita Guelf. Gesn. cum cett. *Nec enim.* cf. 2, 6, 24.

Rectissime Gesnerus videtur
 joci aculeum demonstrasse. De-
 clamandi ille magister, se, quid
 nomina haec sibi vellent, pror-
 sus ignorare significavit, neque
 alius rei, quam faventium gla-
 diatoribus, vocabula ratus (ut
 quidem videri voluit) etiam
 sic inaudita sibi ea testatus,
 notiore vocabulo, cui factioni
 ipse faveret, declaravit. *Par-
 mularius* quid sit Lexica do-
 cent. *Theodorus* et *Apollodo-
 reus* designat vel Theodori vel
 Apollodori, clari utriusque
 rhetoris, disciplinae addictum.
 De appellatione ista ipsisque
 viris vide 3, 1, 17. 18.

Sententiis. cf. 2, 4, 31.

a periculo petatur. Cf. 2,
 12, 5 „in elocutione ipsa peri-
 culum.“ 8, 2, 20 „ex ancipiti
 „diseria.“ 8, 6, 11. „audax
 „proxime periculum translatio.“
 10, 1, 121 „tanta in quibus-

„dam ex periculo petitis signi-
 „ficantia.“ 11, 1, 32 „uberiora
 „et paene periclitantia.“ Ele-
 gantem multisque exemplis
 subnixam de eo, quod auderi
 debeat ab oratore, disputatio-
 nem pete a Plinio Epistolarum
 9, 26 integra. Graeci rheto-
 res appellant τὸ παρακεκινδυνευ-
 μένον, τὸ παράβολον, τὸ κινδυ-
 νῶδες quae explicat Io. Christ.
 Theoph. Ernestus in Lexico
 rhetorico, qui ad Plinium quo-
 que ablegat lectorem. Etiam
 Seneca ad Lucilium Epist. 59.
 (p. 177. Bip. Vol. 3) „Invenio
 „— translationes verborum,
 „tunc non temerarias, ita quae
 „periculum sui fecerint.“ Peri-
 culum est, ne in nugas et de-
 mentiam abeat ista dicendi au-
 dacia.

tectum intuentes. Nihil aliud
 significari puto, quam desidem
 nihil agentis, neque in certam

magnum aliquid, quod ultro se offerat, pluribus saepe diebus expectant; aut, murmure

pluribus saepe diebus expectant. Ita Turic. Guelf. et Codd. (quanquam aliquot silentur a conferentibus) puto omnes. edd. quidem vett. usque ad Gryplium (1544) meae omnes, qui primus dedit *expectantes*. Obr. revocavit antiquam scripturam. Qui praetulerunt participium, non meminerant, agi de eo, quod facerent declamatores *in cogitando*, non *in declamando*, errore nato ex re levicula, quod non erat incisum post „*cogitando*,“ ut „*in cogitando nulla ratione*“ jungerent, quasi: *nulla cogitandi ratione*. Eadem fuit causa, quare tantopere displiceret „*pluribus saepe diebus*,“ quod, ut *ὑπερβολικὸν*, ejectionem voluit Gallaeus, vir natus veterum sensibus eximendis (cf. not. Crit. ad 1, 5, 60) neque (quod nolim) Gesnerus uncis pepercit. Sed nulla est *ὑπερβολή* si cogitantes, quid dicturi sint, accipimus declamatores in suo cubiculo, non in auditorio jam surgentes ad dicendum; neque enim necesse est continuam eam „*tectum intuentium*“ expectationem intelligere, sed quam „*pluribus saepe diebus*“ repetierint successu nunquam respondente. Ostendit nobis Qu. eloquentes hocce viros, inter cogitandum, nunc nihil plane agentes et afflatum aliquem divinum opperientes, nunc murmure, tanquam cauda leonem, itidem inter cogitandum, semet excitantes, et eo in primis ridiculos, quod soli, neque dum inventis, quae dicant, debacchantur, tanquam in suggestu. Sic quoque „*tectum intuentes*“ facilius sit explicatu, si sedentes solos, non coram auditoribus stantes, intelligimus. Haec omnia recte vidit et reddidit Gedoynus, nisi quod „*enunciandis — verbis*“ male vertit „*pour aranger des*

rem animum intendentis, gestum, qualis solet esse eorum, qui, cum acriter aliquid videntur intueri, ne cogitant quidem de eo, quod cummaxime spectant. Eodem redit Juvenalis illud „*doctus spectare lacuar*“ (1, 56). Simulat enim jucundus iste maritus et uxori commodus, se, nescio quid nugaram agitantem totumque in illis, quae fiant, non attendere; quanquam id

quoque, quod *sursum* spectat, magis eum avertit ab iis, quae *humi* peraguntur. Sic correctione non est opus, quam tentat Burmannus, *rectum*, et agnoscit Voss. 2. quanquam, cum in Gothano, gemello fere, hoc non compareat, potest esse error legentis „*stylum confusorem*.“ (cf. 1, 1, 28). vid. not. Crit. ad „*pluribus — expectant*.“

plur. — diebus. cf. 11, 3, 160.

incerto, velut classico, instincti, concitatissimum corporis motum, non enunciandis, sed
 5 quaerendis, verbis accommodant. Nonnulli¹⁶⁷
 certa sibi initia, priusquam sensum invenerint, destinant, quibus aliquid disertis subjungendum sit: eaque, diu secum ipsi clareque modulati, desperata connectendi facultate, deferunt: et ad alia deinceps, atque inde
 6 alia, non minus communia ac nota, devertunt. Qui plurimum videntur habere rationis, non in causas tamen laborem suum, sed in locos intendunt: atque in his non corpori prospiciunt, sed abrupta quaedam, ut forte
 7 ad manum venere, jaculantur. Unde fit, ut dissoluta et ex diversis congesta oratio cohae-

„mots.“ At enim dissidentibus τφ „plurib. — dieb.“ astipulatur Cod. Goth., qui ignorat haec verba. Ejus equidem tantam auctoritatem, quae ceteros libros omnes praegravet, non agnosco, remotam praesertim a comite constante Voss. 2.

clareque modulati. Guelf. *clarique meditati.* Turic. quoque *meditati.* *Modulati* ex solo Gothano primus recepit Gesnerus, et est sane appositissimum, quare doleo ne Voss. quidem 2dum ejus scripturae vindicem adduci. Fortasse tamen *clare meditari.* modo (quod oportet) commentantes in cubiculo cogitemus, non fuerit alienum. *ac nota.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Ald. et Obr. Ceteri fere *atque nota*, minus apte propter proxime antecedens „*atque alia*“ ubi necessario ita legitur, ut et mox „*atque in his*“ ob vocalem sequentem. *tamen.* Guelf. *tantum* cum aliquot Codd. Sed saepissime haec confunduntur (vid. Drak. ad Liv. 3, 46, 1.) et alii Codd. etiam hic receptantur.

classico instincti. Participium accipe significatione medii Graeci, ipsi enim murrant; et „*classicum*“ cave organon interpretaris, sed sonum intellige. *in his non corpori.* In locis eligendis non prospiciunt toti („*corpori*“) causae, et universo suo consilio.

rere non possit, similisque commentariis puerorum sit, in quos ea, quae, aliis declamantibus, laudata sunt, regerunt. Magnas tamen sententias, et res bonas (ita enim gloriari solent) elidunt: nam et barbari et servi: et, si hoc fat est, nulla est ratio dicendi.

168 XII. Ne hoc quidem negaverim, sequi plerumque hanc opinionem, ut fortius dicere videantur indocti: primum vitio male iudicantium, qui majorem habere vim credunt ea, quae non habent artem: ut effringere, quam aperire; rumpere, quam solvere; trahere, quam ducere, putant robustius. Nam

regerunt. Guelf. *rigent*, per errorem, ut Venet. *regeret*, Tarvisina *regerent*. Recepta unice vera et Codd. etiam *defensa*. vid. Lexica de *regerendo*.

elidunt. Verissima scriptura, quae est omnium Codd. Imaginem petitam credo a nubibus fulmina elidentibus, sicut modo *jaculantur* a telis. Sic Ovid. Metam. 6, 696 „cavis „*elisi* nubibus ignes.“ vid. ibi Burm. Plin. hist. nat. 2, 43 „Possit (spiritum) conflictu „nubium *elidi* ut duorum lapidum, scintillantibus fulgetris.“ Seneca de Provid. c. 1 „*elisorum* fulminum jactus.“ Alienum autem ab inconsiderata hac et fortuita jaculatione, *elidunt*, quod conjectat Burm.

nam. Coniunctio suppressae sententiae index, qualis haec fuerit: *Fateor.* ut 2, 20, 10. Sed notum hoc.

Tom. I.

ratio. *ἰεωρία.* cf. 2, 3, 6.

sequi plerumque. Librorum quidem nulla varietas, neque habet, quo se defendat Francii conjectura, non magna profecto mentis contentione excogitata, *plerosque.* Intelliguntur autem, quos modo (neque enim ipse capita sic diremit cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet*) designaverat in *elidunt.* *Sequi opinionem* h. l. est „aliqua opinione vulgo recepta „se tueri.“

fortius, „vehementius, majore cum vi“ (sic et infra §. 9), quod docent mox sequentia, ne quis hoc loco tribuat vocabulo significationem, de qua egimus 1, 5, 72.

et gladiator, qui armorum inscius in pugnam ruit; et luctator, qui totius corporis nisu in id, quod semel invasit, incumbit, fortior ab his vocatur: cum interim et hic frequenter

in pugnam. Guelf. et Turic. *in rixam* et sic omnes fere Codd. nisi quod a Burmanno silentur Vossiani et Bernensis, a Gibsono autem Ioann. et Baliolensis. Britannicos quidem Codd. suspicaris tueri receptam, cum e Bodlej. afferat Gibs. *in rixam*, mox autem (hac ipsa §) ad *incumbit* varietatem Ioann. et Bal., *incubuit* praeferebant, memoret; quo minus credas in nostro loco mutilum fuisse utrumque. Quin enim tres suos Codd. inspexerit Gibsonus, dubitari nequit in reliqua viri diligentia. Ut igitur probabile sit in his saltem Codd. duobus esse *in pugnam*, sic unde ea scriptura in edd. se insinuaverit non exputo. Veteres quidem omnes dant *in rixam* ad Gryphium usque, in quo meorum primo invenio *in p.* Obr. revocavit antiquam scripturam. Eam recte videtur praeferre Gesnerus, afferendis aliquot Columellae et Plinii locis, ubi *rixa* in animalium *cruentis* etiam pugnis usurpatur, alteroque Taciti, in quo *rixa* inter Batavos et legionarios manibus atque etiam armis non peperisse satis significatur (Hist. 1, 64, 4). Petronii quoque (incertae sane aetatis) auctoritas *rixa* esse demonstrat eam, ubi „*vi geratur res*“ et „*vadant solida vi*“ vid. cap. 95. 96. Addam nostri locum, in quo gladiatoriae temeritatis colorem aliquem agnoscere mihi videor: 6, 4, 13. „propositum tenentes *in rixam* non ibimus.“ Si forte frequentata fuit eo tempore locutio, *in rixam ruere*, potuit eam tacite demonstrare Qu., etiam dum mitigat dicendo *ibimus*, non *ruemus*. Quae tentarunt Gebh. (*in noxam*) Burm. (*in sicam*) ingenio sane non carent; et prius aliis quoque locis cum *rixa* confusum, ut Liv. 2, 59, 6. et Petron. c. 96 sine. Manifesta igitur glossa videtur *in pugnam* pro *in rixam*, neque recusato timidus audire, quod illud in textu reliquerim. *nisu.* Guelf. *nixu*, cum multis Codd. et ed. Badii. Parum refert, utrum retineas; quod est verum Heinlii decretum ad Ovid. Heroid. 4, 126. De *nexu* (vid. ad 2, 8, 13) quod tentat Burm., h. l. non cogitandum. Vett. edd. fere *nissu*, solita τῶν x et ll confusione vid. Drak. ad Liv. 4, 32, 10. *incumbit.* Guelf. *incubuit* cum sat multis Codd.

in pugnam. vid. not. Crit.

fuis viribus ipse prosternitur, et illum, vehementis impetus, excipit adversarii mollis articulus. Sed sunt in hac parte, quae imperitos³ etiam naturaliter fallant. nam et *divisio*, cum plurimum valeat in causis, speciem virium minuit: et rudia politis majora, et sparsa compositis numerosiora, creduntur. Est prae-⁴ terea quaedam virtutum vitiorumque vicinia,

illum, vehementis impetus. Ita omnes, nisi quod hic iterum (cf. ad 2, 10, 10.) Alm. Cod. (cujus nullam mentionem fecerat Burm.) ad partes vocat Capper. qui det *illius vehementis impetus*. Sic jam Badius conjecerat, post eumque Gesn. Praeter defectum auctoris etiam hoc in ea displicet conjectura, quod obscuratur vis oppositionis, quam affectavit Qu., si non *hic et ille, sed hic et illius impetus*, opponuntur.

illum — impetus. Non est quod corruptum putes locum. Genitivus *veh. imp.* pendet a pronomine *illum*, vel potius ab eo, quod intelligitur, *virum, hominem*, vel simili nomine. Eadem forma apud Livium 3, 62, 6 „inter fidentes sibi ambo exercitus, veteris perpetuaeque alterum gloriae, alterum nuper nova victoria elatum.“ ubi vide Dukerum in primis. Quamquam facilius ibi intelligitur *exercitus*, quam hic *gladiator*, paulo remotior.

mollis articulus. Mollem esse mobilem locus ipse docet, et Lexica exemplis firmiter. *Articulus* est gladiatoris ferrum tenentis. Sic L. Seneca de Benef. 2, 6 „gladius idem et strin- git et transforat; quam *presso articulo* venerit, refert.“ *Pres-*

sus opponi tamen videtur *mollis*, alio, quam hic, sensu, qui magis est in altero nostri loco 11, 1, 70 „Quam *mollis — articulo* tractavit“ (Cic. pro Muraena) „Catonem.“ Is enim parcentis est, ut 2, 4, 12 „*mollis* manus.“ 10, 5, 16 „*dure*scat *articulus*.“

fallant. non „lateant“ sed „decipiant.“ *naturaliter* interpretor, necessario, natura.

numerosiora. Plura. Sic Plin. Hist. nat. 2, 46 „*Numerosior* ratio“ h. e. quae plures ventos agnoscit. idem 15, 3 „*errorem — numerosiore*m.“ Et notus versus Juven. 7, 151 „Cum perimit saevos classis *numerosa* tyrannos.“ Saepe ita noster, qui tamen et alteram significationem *numeri oratorii* frequentat.

virtutum — vicinia. Qui
X 2

qua *maledicus pro libero, temerarius pro forti*,¹⁶⁹ *effusus pro copioso* accipitur. Maledicit autem ineruditus apertius et saepius; vel cum periculo suscepti litigatoris, frequenter etiam suo. Affert et ista res opinionem, quia libentissime homines audiunt ea, quae dicere ipsi noluissent. Illud quoque alterum, quod est in elocutione ipsa periculum, minus vitat, conaturque perdit: unde evenit nonnun-

qu. dic. ipsi noluissent. Guelf. qu. dic. voluissent. Male, quod omittitur ipsi. Alter quidem error: vol. pro nol., translatus est in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 39, 15, 11. Goth. nol. cum Voss. 2. det vol. Edd. vett. fere vol., etiam Tarvisina et Jenfon. quoque, quanquam tacet Gesn. Primum Badium ex Cod. Vallenfi video dantem nol., quod in textu quoque posuit Cervicornus (Colon. 1521), in margine alterum. Locat, etiam valuissent, de conjectura Regii, minime laudanda, quem deseruit Rusc. reponens vol. Utrum praestet, vol. an nol., qui nasum habet, facile decernat. unde ev. Aliquid de Gesneri scriptura mutandum erat: aut dirimendum aliter, aut unde scribendum pro inde. Hoc malui, auctoribus Turic. et Guelf. et plerisque Codd. praeter Goth. et Voss. 2. Vett. edd. aliquot et quidem plures Inde, sed interpungendo antea. Frequentissima harum vocum confusio, vid. Drakenb. ad Liv. 39, 33, 5.

vehementes volunt videri in malam plerumque partem trahunt haec virtuti an vitio tribuenda, cum, qui excusare conantur, mollibus et honestis, sed adjacentibus, vocabulis soleant appellare, quae negare non possunt. De ipsa re agit Qu. 3, 7, 25. aliisque praeter ea locis.

opinionem. cf. 1, 2, 4. item 12, 1, 12 „ex contemptu opinionis.“ 12, 9, 4 „cupidis „opinionis.“ Dial. de Orat.

c. 10 „*opinio* — et fama cui „soli serviunt.“ Et sic, sine additamento, pro fama, et quidem *bona* in primis, usurpatum vocabulum hac demum, nisi fallor, aetate. Intelligitur autem h. l. ut et ceteris (praeter eum qui primus est positus) *opinio ingenii*, non *morum*.

alterum — periculum. Oponitur vero periculo, alterum per translationem ita appellatum cf. 2, 11, 3.

quam, ut aliquid grande inveniatur, qui semper quaerit quod nimium est: verum et raro evenit, et certa vitia non pensat. Propter hoc⁶ quoque interdum videntur indocti copiam habere majorem, quod dicunt omnia: doctis est et electio, et modus. His accedit, quod a cura docendi quod intenderint, recedunt. Itaque illud quaestionum et argumentorum apud corrupta judicia frigus evitant; nihilque aliud, quam quo vel pravis voluptatibus aures assistentium permulceant, quaerunt. Sententiae quoque ipsae, quas solas petunt,⁷

certa vit. Sic cum Goth. etiam Guelf. et vett. fere edd. quibus accedunt Tarvis. Veneta, Locat. Rusc. Bodl. Cod. *certe ea*, non prorsus male sane; sed vulgo, post Burm., *certa ea* dare narratur, quod non est apud Gibsonum. Turic. *certe avitia* vitiose. *Cetera*, quod videtur coniecisse Regius, an sit in Codd., certo non dixeris. Credo tamen nonnullos, qui silentur, Codd. tueri eam scripturam, quae quidem non displicet: quanquam video, cavillari posse aliquem, quia hoc ipsum tamen, quod *pensare* negetur, non sit *vitium*; sed *cetera vitia* dicuntur quasi: *cetera vitiosa*. *Certa vitia* cum Gesnero intelligas ea quae certo eveniant, cum *grandia* ista nonnisi raro, et (id enim addere cogitur) *casu*. *Cetera* et *certa* vulgo commutantur in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 34, 36, 4. *Certa* primus revocavit Gesn., postquam Badius jam in textu posuisset *cetera*, alterum in margine.

quo vel. Guelf. *quod ii*, quo sensu, equidem non video. Voss. 1. et Alm. *quod vel*; (Turic. non memoratur) hoc, si post *permulceat* scribatur pro *permulceant*, praetulerim. Gemini isti ablativi, *quo, pravis voluptatibus*, non magnopere placent.

certa vitia. vid. not. Crit. est quod lepore et voluptate apud — *frigus*. Similiter caret; *spinas* eodem sensu dicere poterat, opinor. Sed illud 4, 3, 2 „si — narrationis gra- nonnisi *corruptis judiciis* erat „cilitati conjuncta argumeto- *frigus* h. e. iis iudicibus, qui „rum pugnacitas fuerit, dilatis *corruptae* (vid. ad 2, 3, 9) „diutius dicendi *voluptatibus*, eloquentiae faverent ipsi. „oratio *refrigescat*.“ *Frigidum*

magis eminent, cum omnia circa illas sordida et abjecta sunt: ut lumina, non *inter umbras* quemadmodum Cicero dicit, sed plane in tenebris, clariora sunt. Itaque ingeniosi vocentur, ut libet, dum tamen constet, contumeliose sic laudari disertum. Nihilominus confitendum est etiam detrahere doctrinam aliquid, ut limam rudibus, et cotes hebetibus,¹⁷⁰ et vino vetustatem; sed vitia detrahit: atque eo solo minus est, quod literae perpolierunt, quo melius. Verum hi pronuntiatione quoque famam dicendi fortius quaerunt. Nam et clamant ubique, et omnia *levata* (ut ipsi vocant) *manu*, emugiunt, multo discursu,

plane in tenebris. Guelf. *plana inter tenebras.* cum multis Codd. quod attinet ad *int. ten.* Facili errore (vid. Drakenb. ad Liv. 38, 57, 6) hic etiam sequente *ten.*, si tamen est error, nam potuit consulto imitari illud *inter umbras*, et Burm. comparat *inter diem* apud Gell. 9, 7.

quemadm. Cicero. Acquiesco Almeloventiano invento, qui locum Ciceronis de Orat. 3, 26 designari putat: „Sed habeat tamen illa in dicendo „admiratio ac summa laus“ (egerat modo c. 25 de *verborum sententiarumque* floribus, quae et ipse dixerat *lumina*) „*umbram* aliquam ac recessum, „quo magis id, quod erit illuminatum, extare atque eminere videatur.“ Addit Gesn., per *jocum* eo respici a Quintiliano. Recte; simulat rhetor, se eos etiam magis probare, qui non *umbram*, sed *tenebras ipsas* admoveant istis suis sen-

tentiarum *luminibus*. Ciceronis igitur mentio ad solam *umbrae* vocem pertinet, quod typis ostendere sum conatus.

ingeniosi — contumeliose. Apte Burmannus citat testem Martialem 7, 8. „Cum sexaginta numeret Casselius annos, *Ingeniosus* homo est: „quando *disertus* erit?“

levata — manu. Sublata manus, admirandi gestus, ut multis exemplis docet ad Petron. c. 40. Heinsius. Ita Cic. Acad. 4, 19 „Hortensius — „*admirans* — perpetuo — ut „etiam saepe *manus* tolleret.“ cf. 11, 3, 119 *sublata manu*.

anhelitu, jactatione, gestu, motu capitis, furentes. Jam collidere manus, terrae pedem¹⁰ incutere, femur, pectus, frontem caedere, mire ad pullatum circulum facit: cum ille eruditus, ut in oratione multa submittere, variare, disponere, ita etiam in pronunciando suum cuique eorum, quae dicet, colori accommodare actum sciat: et si quid sit perpetua observatione dignum, modestus et esse, et videri malit. At illi hanc vim appellant, quae¹¹ est potius *violentia*: cum interim non actores modo aliquos invenias, sed (quod est turpius) praeceptores etiam, qui brevem dicendi exer-

si quid fit. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omitiunt *fit*, eum Voss. 2.

Sed videtur hoc, apud corruptos istos, artis quoddam vocabulum factum. de *pede* cf. 11, 3, 128.

femur — *caedere*. Καὶ ὁ μὲν πὸς παραστέτω Lucian. in rhetorum praeceptore Bip. 7, 239, ironice ipse. Sed Cicero cum laude memorat Brut. c. 80 in fragmento.

pullatum circ. Color, vel sordes, togae et magis etiam tunicae, qua sola utebantur fere pauperes, designat multitudinem ex infima plebe, in-eruditam illam. Sic Plinius Epist. 7, 17. „Nonne, cum „furgis ad agendum, tum ma- „xime tibi ipse diffidis? — „Utiq; si latior scena, et co- „rona diffusior. Nam illos „quoque sordidos *pullatosque*

„reveremur.“ Ipse noster 6, 4, 6 „pugnam — illam decre- „toriam imperitis ac saepe „*pullatae turbae* relinquunt.“ Eadem significatione, sed alio vocabulo Dial. de Oratt. c. 7. „Quos saepius“ (quam orato- res) „vulgus imperitum et „*tunicatus hic populus*“ (Ho- rat. Epist. 1, 7, 65 *tunicatum* — *popellum*, vocat) „nomine „vocat et digito demonstrat.“ Etiam Seneca, *De tranquillitate animi* c. 11. „verba ad „*summam caveam* spectantia“ (*sunxit enim Augustus ne quis pullatorum media cavea sederet* Sueton. Aug. 44) reprehendit in Publico Syro mimographo. Ipsum Latinum a theatro mutuo sumtum ostendit Salmast. ad Hist. Aug. scrr. T. 1. p. 517.

citationem consecuti, omiſſa ratione, ut tulit impetus, paſſim tumultuentur, eosque, qui plus honoris literis tribuerunt, et ineptos, et jejunos, et trepidos, et infirmos, ut quodque verbum contumelioſiſſimum occurrit, appellent. Verum illis quidem gratulemur, ſine labore, ſine ratione, ſine diſciplina diſertis: nos, quando et praecipienda munus jam pridem deprecati ſumus et in foro quoque dicendi, quia honeſtiſſimum finem putabamus, deſinere dum deſideraremur; inquirendo ſcribendoque talia conſolemur otium noſtrum, quae futura uſui bonae mentis juvenibus arbitramur, nobis certe ſunt voluptati.

jam pridem. Hoc malui prae altero, quod eſt in plerisque edd. ut Geſn. *etiam pridem.* Auctores habeo Goth. Bal. edd., praeter aliis memoratas, Locat. Ruſc. Bad. e Regii conjectura. Codd. (ut Guelf.) *et videtur e vicinia male illatum.*

eosque — appellent. Apparet, ni fallor, ipſius ſcriptoris, talia iudicia experti, dolor; cum praefertim ſequatur: *nos, quando cet.*

deprecati. Etiam hic ſenſum verbi eſſe latiore, neque ſolitum illum et etymologicum, ſed diſertam *precum* mentionem nullam fieri, puto. Diſputavit de eo verbo Gellius 6, 16 et, poſt VV. DD. ad noſtri 3, 6, 13, Ruhnkenius ad Rutil. Lupum p. 29. vide et Lexica.

honest. finem — deſinere. Minus prudenter Domitius

Afer, de quo vide 12, 11, 3 ubi dicitur „malle *deſicere* „quam *deſinere.*“ Julius Otho pater apud Senec. Rhet. p. 126 „Optimus virtutis finis eſt, „antequam *deſicias deſinere.*“ *Finem* vide ad Prooem. 22.

bonae mentis. *Bonam mentem* de ſaniori in arte oratoria iudicio etiam Petronius c. 3. Alio, puto, ſenſu quam 12, 1, 42 „nocentes mutari in *bonam mentem*“ et 12, 7, 3 „ſimilitates provocare — ex fiducia „*bonae mentis.*“ Is enim ſane eſt frequentiſſimus.

XIII. Nemo autem a me exigat id praeceptorum genus, quod est a plerisque scriptoribus artium traditum, ut quasi quasdam leges, immutabili necessitate constrictas, studiosis dicendi feram: utique *prooemium*, et id quale; proxima huic *narratio*; quae lex deinde narrandi; *propositio* post hanc, vel, ut quibusdam placuit, *excurfio*; tum *certus ordo quaestionum*, ceteraque, quae, velut si aliter facere fas non sit, quidam tanquam iussi sequuntur. Erat enim rhetorice res prorsus² facilis ac parva, si uno et brevi praescripto contineretur: sed mutantur pleraque causis, temporibus, occasione, necessitate. Atque ideo res in oratore praecipua consilium est, quia varie, et ad rerum momenta, convertitur. Quid enim si praecipias imperatori, quo-³ ties aciem instruet, dirigat frontem, cornua utrinque promoveat, equites pro cornibus locet? Erit haec quidem rectissima fortasse ratio,

constrictas. Guelf. *constructas* cum Alm., male, sed ipso errore vindex sit bonae scripturae contra pravam illam tot Codd. *conscriptas.* *jussi sequu.* Guelf. *jussi sic sequu.* cum Bodl. et Alm. sed Turic. *tantum quantum j. sic f.* uno et br. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et* cum suo Voss. 2. Sed et Tarv. Venet. Loc. Rusc. Bad., male. *Quid enim si.* Turic. et Guelf. *Quid si enim.* Sed ordinem faciliorem tuentur Goth. Voss. 2. et edd. Jenf. Tarv. Venet. Locat. Rusc. Ald. Bad. Cervic. Gryph. (1544) quos imitati sunt Capper. et Gesn.

utique prooemium. Non est 5 „Minime — immodicus“ quod abruptam putes orationem, cui praemitti velis: ut *propositio — excursio.* Haec fit. Sic in praecipiendo solis de industria tractat 4, c. 3 nominativis utebatur Qu. 2, 2, et 4.

quoties licebit; sed mutabitur natura loci, si mons occurret, si flumen obstabit, si collibus, 4 silvis, asperitate alia prohibebitur; mutabit¹⁷² hostium genus, mutabit praesentis conditio discriminis; nunc acie directa, nunc cuneis, nunc auxiliis, nunc legione pugnabitur; nonnunquam terga etiam dedisse simulata fuga 5 proderit. Ita prooemium necessarium, an supervacuum; breve, an longius; ad iudicem omni sermone directo, an aliquando averso per aliquam figuram, dicendum sit: constricta an latius fusa narratio; continua an divisa; recta an ordine permutato, causae docebunt. 6 Itemque de quaestionum ordine, cum in eadem controversia aliud alii parti prius quaeri frequenter expediat. Neque enim rogationi-

asp. alia. Nihil equidem varietatis hic in Codd. observavi. Fluctuant tamen edd., veteres praesertim, quae dant haec fere: *alia asp. aliqua, aliave asp. aliqua, aliave asp., asperitateve aliqua.* Equidem verum puto, etiam contra Codd., *asperitate aliqua*, ut significet *aliqua, alia qua*, de qua significatione agemus ad 4, 3, 14. vide interim Ernest. ad Tac. Annal. 1, 4. et Ruhnk. ad Vellej. 1, 17, 7.

mutabitur natura. Etsi nihil hic varietatis in libris, verissimam tamen puto conjecturam Francii (cui quidem raro cedunt emendationes) suadentis: *mutabit*, leni profecto correctione. *Natura* enim ut nominativo accipiatur cogunt paene, quae sequuntur, *genus, conditio*, ubi item *mutabit*, bis. Sic lenis et inoffensa fiet oratio, neque obstat *prohibebitur*, ubi intelligas ex antecedentibus: *imperator.*

per aliquam fig. Ea plerumque est ἀποστροφὴ de qua, in prooemio usurpanda, agit 4, 1, 63 — 70 sed memoratur ibi etiam *profopopoeta.*

rogationibus — scitis. Utrumque puto συνωνύμως dictum h. l. qualis est observatio Gellii 10, 20. In genere leges designat Qu., plura earum vocabula conjungens, ut solemus, cum aliquid latius demonstramus; nisi forte rationem ipsam legis jubendae significavit ut pri-

bus plebisve scitis sancta sunt ista praecepta, sed hoc, quidquid est, utilitas excogitavit. Non negabo autem sic utile esse plerumque, 7 alioqui nec scriberem: verum, si eadem illa nobis aliud suadebit utilitas, hanc, relictis magistrorum auctoritatibus, sequemur. Equi-8 dem id maxime

Praecipiam, ac repetens iterumque iterumque monebo:

Res duas in omni actu spectet orator, *quid deceat, quid expediat*. Expedi autem saepe, mutare ex illo constituto traditoque ordine aliqua, et interim decet; ut in statuis atque 173 picturis videmus variari habitus, vultus, status.

Iterumque iterumque. Guelf. et Turic. semel tantum, solito errore.

mum rogaretur, deinde plebs scisceret, cui tamen obstat *re*. In *rogationibus* proprie intelligi *Senatusconsulta* Capperonnero non credo, quem non immerito irridet Burm. in Epistola p. 85 seq., cum nulla ejus significationis mentio inveniat neque apud Gellium et Festum in *rogatio* neque apud ICTos.

sancta. Consentiant in hanc scripturam omnes libri, ne quis forte *sancita* scribi malit, quod est vulgare libellorum praeceptum. Vid. Drakenb. ad Liv. 10, 9, 3.

fic — *plerumque*, „ut antea „posui“ (§. 1), quo minus potest ferri Gallaei suspicio *ἀσύνδετα* ea ad §. 5 usque, tan-

quam spuria, proscribentis. cf. not. Crit. ad 2, 11, 4.

praecipiam — *monebo*. Versus Virgilianus Aen. 3, 436, sed consulto mutatum *praedicam* in *praecipiam*. Illud levius, quod *et* apud Virgilium, non *ac*.

ut in statuis — *status*. Restitui vetustissimarum fere editionum diremptionem, ut *deceat* referretur eodem quo *expedit*, non autem ad *variari*, quod equidem jungo cum *videmus*. Sic et Gedoynus; cui tamen non assentior, quod *habitum* intellexit vestitum, quanquam significatione, neque ab aetate nostri neque ab ipso, aliena. Sed avertit me ab illa ratione praeter alia locus, ubi item *pictura*,

Nam recti quidem corporis vel minima gratia est; nempe enim adversa sit facies, et demissa brachia, et juncti pedes, et a summis ad ima rigens opus. Flexus ille, et, ut sic dixerim, motus, dat actum quendam effectis. Ideo,

nempe enim. Ita Guelf. cum Goth. et vetere Florentino ut videor colligere e Regii nota, item Britannicis tribus. Ceteri negliguntur fere a conferentibus (ut Turic. siletur), nisi quod Alm. *neque* dare narratur. Edd. post Regium et ante eum quoque, ut Tarvisinam, obsedit *neque*, quod suavit Regius. Rectissime Gesn. revocavit veterem scripturam, quae fuit etiam Aldi et videtur Andreanae fuisse. Quod autem Burmannum ei favere putat, in eo quidem fallitur (quod Lochm. quoque animadvertit), errore fortasse legendi *τὸ nempe*, pro eo quod est *τῷ nempe*, in nota Burm. Male ab iis, qui cum Regio sentirent, acceptus fuit conjunctivus *sit* praecipendi sensu, cum nihil aliud nisi, quid in recto corpore necessario appariturum sit, demonstrat. Quod Badius negat *nempe* locum habere ante *enim*, immemor erat loci gemini l. 8 Prooem. 6. „*Nempe enim* plurimum in „hoc laboris exhaustimus.“ *Nempe* (cujus quidem varias potestates ex uno fonte deducere non caret difficultate) h. l. est affirmantis cum respectu ad antecedentia. Apte reddideris Germanico: *ja. effectis.* Guelf. et Turic. et *factum.* et sic Codd. haud dubie omnes (nam quod Voss. tres et Bern. dare narratur et *fretum*, is levis aut scribentium aut conferentium est error) accedunt edd. meae quidem, usque ad Stoerium 1591 primum dantem *effectis*, omnes. Unde igitur nata sit recepta, non dixerim, neque, quin ab erudito quodam excogitata fuerit, dubito. Quanto autem est facilius, tanto minus debebat secure propagari. Regius ceterique veteres interpretes ne haerent quidem in vocabulo sane miro. Ni forte ingeniosior aliquis Criticus excogitet, quod propius ad veterem scripturam accedat, ego in illa acquieverim. *Factum* autem masculino genere dictum existimo ab illa *faciendi* significatione, quae est apud Ciceronem non infrequens, velut de Orat. 3, 48 „oratio

21, 3, 67 „pictura tacens opus „et habitus semper ejusdem.“
quanquam mox §. 10. „nuda — velata.“

nempe — sit. Sit est poten-

tiale pro: *fuerit.* *vid.* not. Crit.

ut sic dix. Quoniam agit de *statuis et picturis.*

effectis. *vid.* not. Crit.

nec ad unum modum formatae manus, et in vultu mille species. Cursum habent quaedam¹⁰ et impetum, sedent alia, vel incumbunt: nuda haec, illa velata sunt: quaedam mixta ex utroque. Quid tam distortum et elaboratum, quam est ille Discobolos Myronis? Si quis tamen, ut parum rectum, improbet opus, nonne ab intellectu artis abfuerit, in qua vel praecipue laudabilis est illa ipsa novitas ac difficultas? Quam quidem gratiam et delectationem affe-¹¹ runt figurae, quaeque in sensibus, quaeque

„polita atque *facta* quodammodo“ itemque Brut. c. 8. „accu-
rata et *facta* quodammodo oratio.“ Horatius Satir. 1, 10,
58 „Verficulos — magis *factos* et euntes Mollius.“ et 5, 32,
33. „ad unguem *factus* homo“ ubi vide vet. Schol. Fateor
desitui me simili verbalis nominis usu, nam *factus olei*, qui
est apud Catonem 67, 1. et Plin. hist. 15, 6, nihil lucis sufficit.
Paulo magis huc trahas quod dicit Varro de R. R. 3, 1, 10
„villa ornatio fructu quam *factu*.“ Et potest ob ipsam paro-
nomasiam, qualis etiam apud Varronem, ignotius usurpasse
vocabulum Qu., neque enim prorsus spernunt hoc veteres,
quod hodie etiam frequentissimum est ut homoeoteleuta voca-
bula geminentur, velut *honoratus, oneratus; spes, res; nobilis,*
mobilis. Fortasse latent me veterum loca, unde praesidium pe-
tatur scripturae Codd., quam recepta saltem mutare non susti-
neam. *Factum* igitur explicaverim: summam in perfecto opere
elegantiam. *quaedam.* Guelf. *quendam* cum vet. ali-
quot edd.

Discobolos Myronis. Memi-
nit Plin. Hist. nat. 34, 19, 3.
p. Bip. 237. Sed ad vivum
pingit Lucianus: Μῶν τὸν δι-
σκεύοντα — Φῆς, τὸν ἐπικεκυ-
φῶτα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἀφέ-
σεως, ἀπεστραμμένον εἰς τὴν δε-
σμοφόρον (intell. χεῖρα) ἠρέμα
ὀκλάζοντα τῷ ἐτέρῳ (int. ποδί),
ἐοικῶτα ξυναναστησομένῳ μετὰ

τῆς βολῆς; Μοχ: τῶν Μύρω-
νος ἔργων ἐν καὶ τοῦτόστιν ὁ
δισκοβόλος, ὃν λέγεις. Philo-
pseud. Bip. Vol. 7. p. 268.

Quam — delectat. Eandem
varietatis voluptatem, quam
flexus in statuis et picturis.

sensibus — verbis. σχήματα
λέξεως καὶ διανοίας.

in verbis sunt. Mutant enim aliquid a recto, atque hanc prae se virtutem ferunt, quod a
 12 consuetudine vulgari recesserunt. Habet in
 pictura speciem tota facies: Apelles tamen
 imaginem Antigoni latere tantum altero osten-
 dit, ut amissi oculi deformitas lateret. Quid?
 non in oratione operienda sunt quaedam, sive
 ostendi non debent, sive exprimi pro digni-
 13 tate non possunt? ut fecit Timanthes, opinor,

Mut. enim. Turic. et Guelf. *Mut. etiam.* et sic omnes fere Codd. et edd. vett. praeter Ald. qui habet receptam solam loco convenientem; nam *etiam* interpretari: *et ipsae, sicut flexus ille*, alienum credo a latinitate in hoc vocis positu. Goth. *autem*, paulo melius. Sed *etiam* et *enim* in Codd. confundi soleat vid. Drakenb. ad Liv. 36, 41, 3. it. nost. 1, 5, 37. *opinor.* Ita Guelf. et Turic. cum multis Codd. Edd., ut et Gesn., fere dant *ut op.* Sed longe elegantius abest, ne insuaviter geminetur.

Antigoni. vid. Plin. H. N. 35, 36, 14. p. 298. cf. ejusd. 55, 34. p. 289. quae duo loca inter se videntur pugnare, cum et Cleonaco (p. 289) et Apelli (298) videatur tribui catagraphorum inventio. Id quod posteriori loco legitur *primus* (nisi abjicere forte malis, ut natum ex interpretamento *τοῦ excogitata*) interprete, ut primus Apelles invenerit rationem *vitii condendi*, primus hoc Cleonaei invento usus ad vitium celandum. Sed durum hoc.

Timanthes. vid. Plin. H. N. 35, 36, 6. p. 294. Cic. Orat. c. 22. Val. Max. 8, 11 extern. 6. Sed ipsum Euripidem pictori viam monstrasse recte

observant ad Iphig. in Aul. 1550.

opinor. Dubitatio, quae inest verbo, non potest referri eo, quasi ignoraverit Qu. hoc artificium cui pictori esset tribuendum, in re nimis celebrata, ut vidimus, apud Romanos ipsos; neque erat hic locus simulandae harum deliciarum imperitiae, quae est Ciceronis calliditas in Verriuarum libro quarto (qui hoc ipso *opinor* utitur, ut c. 2., ne videatur nimis operum intelligens); puto igitur, cum Burmanno, de patria Timanthis, an vere Cythnius (insula est maris Aegaei prope Seriphum et Ceon hodie *Themira*. vid. Villois. Proll. Hom. p. 54.) esset,

274 Cythnius, in tabula, qua Coloten Teïum vicit. Nam cum in Iphigeniae immolatione pinxisset tristem Calchantem, tristiorem Ulixem, addidisset Menelao, quem summum poterat ars efficere, moerorem: consumptis affectibus, non reperiens, quo digne modo patris vultum posset exprimere, velavit ejus caput, et suo cuique animo dedit aestimandum. Nonne 14 huic simile est illud Sallustianum, *Nam de Carthagine tacere satius puto, quam parum dicere?* Propter quae mihi semper moris fuit, quam minime alligare me ad praecepta, quae καθολικά vocant, id est (ut dicamus quomodo possumus) *universalia*, vel *perpetualia*. Raro enim reperitur hoc genus, ut non labefactari parte aliqua aut subrui possit. Sed de his plenius suo quidque loco tractabimus. In-15 terim nolo se juvenes satis instructos, si quem ex his, qui breves plerumque circumferuntur,

Coloten. Ita Guelf. Malui Graecam formam quae est in multis Codd. Gesn. *Colotem.* *digne.* Guelf. *dignò.* Praestat recepta, quae est in Turic. *suo cuique.* Goth. (tac. Gesn.) *suo cujusque,* non proflus male. *mor. fuit.* Guelf. *mor. fuerit.* cum Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 1. 2.

non compertum fuisse Quintiliano; neque enim diserta in hanc rem loca veterum inveniuntur.

Coloten. Qui hoc de Colote Teïo, hac tabula victo, narret, praeter Quintilianum, inveni neminem, nec qui de Colote pictore referret. Notus est Colotes Epicureus, contra cujus librum scripsit Plutarchus, et

statuarium ejusdem nominis memorat Plin. H. N. 34, 19, 27. et 35, 34. sed hunc Pausan. l. 5. p. Kuhn. 427. Pariura dicit, non Teïum.

Sallustianum. Jugurth. c. 15. sed memoriter citat Qu., ut saepe veteres, et ipse. Est enim pro *tacere*, *filere*; pro *satius*, *melius*.

artis libellum edidicerint, et velut decrevis technicorum tutos, putent. Multo labore, assiduo studio, varia exercitatione, plurimis experimentis, altissima prudentia, praesentissimo 16mo consilio constat ars dicendi. Sed adjuvatur his quoque, si tamen rectam viam, non unam orbitam, monstrant: a qua declinare 176 qui crediderit nefas, patiaturs necesse est illam per funes ingredientium tarditatem. Itaque

plurimis. Ita Guelf. et Turic. cum Bodl. Ioann. Alm. Voss. 3. Praetuli receptae, a Gesn. quoque, *pluribus*; neque enim separatim spectata, neque relata ad *exercitationes*, placebat. Nostram habent et Gryph. et Obr. *altiss.* — *conf.* Gesn. omittit *prud. praef.* per errorem, sed masc. habet in *alt.* a qua. Guelf. et Turic. *quae* cum Alm. Goth. (tac. Gesn.) *qua*. Gothano astipulantur Voss. tres et edd. meae ante Gryph. omnes, neque fortasse ignota veteribus structura *declinare aliqua re*, et si exemplo desitior; nisi forte evanuit apex, ut fuerit *quam*; nam et sic struitur. *crediderit.* Goth. (tac. Gesn.) miro, et solus, errore: *didicerit.*

velut. ad decreta solum pertinet.

constat. Significatione, quam vidimus ad 2, 7, 1.

patiaturs — tarditatem. De funambulibus agitur profecto. Quod autem tarditatem in iis memoratam miratur Gesnerus, ipsa nomina horum praestigiatorum apud veteres: *σχοινοβάτης*, *funambulus* (*sunirepus* etiam Appulej. Florid. p. Elmenh. 359.), *tardum. incessum* videntur significare, comparata praesertim cum nostra appellatione; neque memini mirificae alicujus celeritatis in hac arte mentionem, quanquam Salmasius ad Vopiscj Carinum c. 19.

p. 817 eos etiam *saltaffe* ait; et in veteri epigrammate „Vix „avibus facili tramite *currit* „homo.“ De difficili ad oratoris laudem via eadem imagine utitur Lucian. in *rheto- rum praeept.* p. 228. Bip. Vol. 7. *Φήσει εὐδαίμονά σε ἔσθαι — εἰ κατὰ (τῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἰχνῶν) ὀδύσειας, ὡς περ οἱ ἐπὶ τῶν κήλων βαίνοντες.* Et Plinius Epist. 9, 26, 3. „Vides, qui per funem in „*summa nituntur*“ cet. In utroque loco nitens, et pedetentim incedens, fingitur schoenobates. „*patiaturs*“ significatu dicitur, quem vidimus 1, 2, 31.

et stratum militari labore iter saepe deserimus, compendio ducti: et, si rectum limitem ruptis torrentibus pontes inciderint, circumire cogemur: et, si janua tenebitur incendio, per parietem exhibimus. Late fufum opus est, et¹⁷ multiplex, et prope quotidie novum, et de quo nunquam dicta erunt omnia. Quae sunt tamen tradita, quid ex his optimum, et, si quid mutari, adjici, detrahi, melius videbitur, dicere experiar.

XIV. Rhetoricen in Latinum transferentes, tum *oratoriam*, tum *oratricem* nominaverunt. Quos equidem non fraudaverim debita laude, quod copiam Romani sermonis augere tentaverint. Sed non omnia nos ducentes ex Graeco sequuntur, sicut ne illos quidem, quoties suis utique verbis signare nostra¹⁷⁶ voluerunt. Et haec interpretatio non minus² dura est, quam illa Flavii *essentia* atque

Quae sunt. Turic. *Q. sint* cum edd. ante Bas. omnibus et revocavit Obr. *si quid mut.* Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesu.) *si qua mut.* cum Bal. et edd. ante Gryph. omnibus meis.

ducentes ex Graeco. Guelf. *dicentes Graeca*, prius solito errore, sed posterius eleganter. *Flavii essentia.* Turic. *Plauti e.* Guelf. *Plauti est sententia*, inpositum autem hisce in versuum intervallo: *at planities.* Error, qui est in *sententia*, similis est ejus, quem in eodem vocabulo apud Senecam correxit Muretus (vid. not. exeg.), quo apparet

tentaverint. Sine Codd. notare quidquam nolui; sed, meo quidem sensu, conjunctivus hic recte non procedit, et veteres fere edd. omnes dant *tentaverunt.*

Tom. I.

Flavii essentia — entia. De viri nomine vid. not. Crit. Verisimillimum quidem, esse hunc eundem, quem passim scriptores vocant Papium Fabianum aequalem Senecae, phi-

Y

entia: sed ne propria quidem. nam *oratoria sic* efferetur, ut *elocutoria*; *oratrix* ut *elocutrix*.

quantopere haerint librarii in vocabulo inaudito; ceterum in reliquis duobus locis *essentia* incorrupta extat. Quod attinet ad nomen proprium, omnes fortasse Codd. consentiunt in hanc Guelf. scripturam, cum et edd. pleraeque ante Burm. eandem dent, ut Codd. nulla potuerit notari varietas. Gryphius tamen meus 1544, cum paucis, *Flavii*. Idem *Plauti* nomen expressum est in Turic. et Guelf. 3, 6, 23. sed in Goth. ibi *Plancus* (non *Plancius* ut refert Gesn.) ut in Voss. 2. solo, ceteri enim omnes *Plautum* dant. Lib. 7, 4, 40 sine controversia in omnibus est *Flavins*, quo loco tamen, cum hujus interpretationis nulla fiat mentio, morosior quis neget, eundem quem nostris locis designari. Lib. 8, 3, 33, omnium quidem Codd. scriptura videtur esse *Sergio Flavio*, sine *que* posteriori adjuncto, quod est fere in edd. vett., nisi quod Guelf. ibi dat *fravio*, levi errore. Tantum igitur liquet, alterutro loco, aut nostro et tertii libri, aut octavi, errasse librarios. Magis autem est consentaneum errorem suspicari in duobus prioribus locis, cum *Plauti*, qui talia tractaverit, nulla usquam inveniatur mentio, *Flavii* vero, libro septimo memorati, ipsum quod assertur opus cum ejusmodi disputatione non male conspiret. Accedit auctoritas Senecae (vid. not. exeg.) eandem interpretationem non *Plauto* tribuentis, sed *Fabiano*. At enim ne is quidem *Flavium* nominat. Assunt viri doctissimi, Muretus Varr. lectt. 15, 20. et Justus Lipsius ad Senecae Epist. ad Lucil. 58. nomen hujus, de quo

losofphum et „naturae rerum „peritissimum“ ut audit Plinio H. N. 36, 24, 12. p. 367. De hoc copiose agunt, et pater et filius, Senecae; alter Praef. Controv. l. 2. p. 132 — 134., alter Epistola ad Lucil. 100. Ejusdem *essentiae* vocabulum, si minus inventum, quoniam Cicero occuparat, proprium tamen fuisse narrat Seneca in Ep. ad Lucil. 58, post praeclassam Mureti emendationem, ex alienis et praeposteris verbis „quid sentiam“ efficientis inge-

niosissime „*essentiam*“, quod loco unice accommodatum est, et confirmatur Sidonii Apollinaris testimonio in Epistola ad Polemium Epithalamio in eundem praemissa, p. 372 apud Sirmond. Restant scrupuli duo, in loco Senecae, si cum nostro conferatur. Mirari primum subit, quod Ciceronis in hac vocis *ovvotas* interpretatione non meminit Quintilianus, qui duobus, praeter nostrum, locis rem tangit 3, 6, 23 et 8, 3, 33. Nam quod in reliquis

Illā autem, de qua loquimur, *rhetorice*, talis est, qualis *eloquentia*: nec dubie apud Graecos

agimus, philosophi et rhetoris ita efferentes: *Ser. Flavius Fabianus* alter, alter autem *Ser. Flavius Papirius Fabianus*, quo quidem certo auctore, equidem non dixerim, nisi quod a verisimilitudine abhorret *eiusdem* aevi scriptores, Senec. et Quintil., designasse *eiusdem* vocabuli auctores *diversos*. Lenissima autem est emendatio mutandi *Sergio* 8, 3, 33 in *Servio* vel *Ser.*, quam inducens ne excusare quidem dignatus est Muretus. *Sergius* enim et *Flavius*, gentilitium nomen utrumque, in unum hominem non cadunt, hac saltem aetate, ubi mos antiquus imponendorum nominum parcus deserebatur, quam senioribus seculis; sed Liplii ratio, *Flavium Papirium* vocantis, eodem vitio tenentur videtur. nisi forte adoptio fuit eodem modo declarata ut in C. Plinio Caecilio Secundo, qui debebat appellari *Caecilianus*, sicuti noster *Papirianus* pro *Papirio*; nam *Fabianus* potuit esse nomen adoptantis. An *Flavius* pariter et *Plautus* apud Quintilianum errore librariorum natus ex *Fabiano*? Ceterum non erat, quod aestuaret Burmannus in *Papirio Fabiano*, quem in Fabri Thesauro *essentiae* auctorem legebat, modo inspexisset locum Mureti a Pareo etiam in ipsa Burmanni editione citati ad 3, 6, 23; neque debebat Fabri rationem deferere Gesnerus in utroque Thesauro. Budaens, quem male reprehendit Vossius, Inst. Orat. l. 4. p. 19, sequebatur sui aevi libros, *Plautum*, duobus Quintilianii locis, dantes. *entia*. Guelf. hoc ipsum, sed tenuioribus literis superimpositum: *entitas*.

or. ut eloc. Turic. o. et e. cum Alm.

Ciceronis operibus non invenitur *essentia*, id quidem non magnopere moror. An interpretationem hanc Cicero tentavit in sermone familiari, ut posset eam ignorare Quintilianus? Quanquam vel e Seneca poterat cognoscere. Deinde Seneca, quomodo latine uno vocabulo reddat τὸ ἔν, se habere negat, neque alterum illud Fabiani inventum *ens* pro ἔν agnoscit. Id tamen Quintilianus, non solum 8, 3, 33, sed et ipso nostro loco memorat,

ut mihi quidem videtur. Puto enim *entia* esse pluralem vocis *ens*, cum nulla appareat causa versionis, unius vocabuli Graeci ἔνσις, duplicis, nec nisi una memoretur alibi. Pronomen *illa* in mea ratione neutro genere accipies. Haec autem, quam tetigi, discrepantia non impedit, quo minus eundem vocabuli *essentiae* auctorem intellexerint Seneca et Quintilianus.

talis — *qualis*. h. e. ejusmodi est nomen, quod, si red-

3 quoque duplicem intellectum habet. Namque uno modo fit appositum, *ars rhetorica*, ut *navis piratica*: altero nomen rei, qualis est *philosophia*, *amicitia*. Nos ipsam nunc volumus significare substantiam, ut grammaticae *literatura* est, non *literatrix*, quemadmodum *oratrix*: nec *literatoria*, quemadmodum *oratoria*. Verum in rhetorice non sic. Ne pugnemus igitur, cum praesertim plurimis alioqui Graecis sit utendum. Nam certe si *physicos*,

qualis est phil. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *quae est phil.* cum Voss. 2. 3. et Bern. At Voss. 1. *qua*, in quo est transitus ad veram scripturam, quae et in Britannicis videtur legi, et est in edd. omnibus. *non sic.* Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *non fit.* cum Bern. et edd. ante Gryph. omnibus.

Ne pugn. Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *Non pugn.* cum omnibus paene edd. vett. Sed Guelf. receptam dat et puto aptiorem illi praecepto nostri 1, 5, 50. Confunduntur in MSS. *non* et *ne* vid. Drakenb. ad Liv. 38, 38, 10. *si ph.* Sic Turic. Guelf. et Goth. (ubi Gesn. neglexit, quod omittitur *et*), nisi quod pro *physicos* dant *philosophos*. Praeferam fere *philosophos*, ut tritius in hoc genere nomen, cum et alii Codd. accedant.

dere velim, reddere debeam simili ei forma, quae est in *eloquentia*, ut ergo dicatur *orantia*.

appositum. Plane pro *adjectivo*, sicut et 9, 4, 24 „ut — nomina appositis — essent „priora.“ Deinceps autem „nomen rei“ rectissime dicitur pro *substantivo*.

Verum — sic. Abrupta est sententia, qua facile carebamus. Gesneri ratio haec est, ut dictum sit pro iis: „Talis autem, „qualem adhuc demonstravi, „difficultas non est in vocabulo

„Graeco rhetorice,“ cui bene respondet, quod sequitur: „Ne „igitur“ cet. An ita locuti sint veteres „non sic“ quod mihi nostrum sermonem videtur olere, a peritioribus velim discere. Si *fit* legitur pro *sic* (vid. not. Crit.) intelligam: „in *rhetorice*, vocabulo Graeco, non tam „apta sit versio Latina, quam „in altero, *grammaticae*.“ Tum recte tollas interpunctionem ante *Verum*. Hoc dedit et Gedoynus.

si physicos. vid. not. Crit.

et *musicos*, et *geometras* dicam, nec vim afferam his nominibus indecora in Latinum sermonem mutatione; denique, cum M. Tullius etiam ipsis librorum, quos hac de re primum scripserat, titulis, Graeco nomine utatur; profecto non est verendum, ne temere videamur oratori maximo de nomine artis suae credidisse. Igitur *Rhetorice* (jam enim sine metu 5 cavillationis utemur hac appellatione) sic, ut opinor, optime dividetur, ut de *arte*, de *artifice*, de *opere* dicamus. *Ars* erit, quae disciplina percipi debet: ea est *bene dicendi scientia*. *Artifex* est, qui percepit hanc artem, id est, orator, cujus est summa *bene dicere*. *Opus*, quod efficitur ab artifice, id est, *bona oratio*.

Ceterum abstinui a Gesneriana mutatione *sic* pro *si*, etsi leni sane. Neque enim videtur necessaria, modo mecum dirimas sententias, non autem interpungas post *mutatione*. De se ipso usurpavit *si*, de Cicerone (ut in re facta, et prorsus certa) *cum*, eodem fere utrumque sensu. Sic et mollior structura, quam in Gesneri ratione, quae paulo videtur salebrosior. Et autem ante *ph.*, quod mei omittunt Codd., alii retinent, malui expungere, neque necessarium, neque gratum h. l. *percepit*. Ita Guelf. et Bern. quibus duobus Codd. malui obtemperare, quam ceteros sequi libros, quorum optimi dant *percipit*; nam *praecipit*, quod est in aliquot eorum (sicut et Tarvis. non autem, ut Gesn. ref., Jenf.) manifestus error. *Artifex* est ille, qui jam *percepit*, *discipulus* qui *cum maxime percipit*.

etiam ipsis — titulis. Qui hodie de *Inventione* appellantur, *Rhetorici* inscripti fuerunt ab ipso Cicerone. Recte videtur Capperonnerius suspicari oblitteratam inter *etiam* et *ipsis* praepositionem *in*, quam post *m* (hic praesertim sequente *i*) solere intercidere multis exemplis ostendit Drakenb. ad Liv. 10, 13, 3. de *i* sequente vide eund. ad Epitomen lib. 85. *de arte — opere.* De *arte* hinc usque ad l. 12. De *artifice* a l. 12. c. 1—10. De *opere* l. 12. c. 10 et 11.

Haec omnia rursus diducuntur in species. Sed illa sequentia suo loco: nunc quae de prima parte tractanda sunt, ordiar.

XV. Ante omnia, quid sit *rhetorice*: quae finitur quidem varie, sed quaestionem habet duplicem. aut enim *de qualitate ipsius rei*, aut *de comprehensione verborum* dissensio est. Prima ac praecipua opinionum circa hoc differentia, quod alii malos quoque viros posse oratores dici putant: alii (quorum nos sententiae accedimus) nomen hoc, artemque, de qua loquimur, bonis demum tribui volunt. Eorum autem, qui dicendi facultatem a majore ac magis expetenda vitae laude discernunt, quidam *rhetoricen vim* tantum, quidam *scientiam*, sed non virtutem, quidam *usum*, quidam *artem* quidem, sed a scientia et virtute diiunctam, quidam etiam *pravitatem* quandam

dijunctam. Guelf. *sejunctam* cum quibusdam Codd. Plures dant *disjunctam*, aliquot tamen, iique optimi, receptam extrusa S littera, quam rationem fere praefereunt VV. DD. quippe in anti-

quid sit rhetorice. Pendet hoc ab *ordiar*, praecedentis capituli extremo vocabulo. De nexu capitulum cf. ad 2, 12, 1.

habet duplicem. Sed omnis haec varietas finicudi eo redit, ut a cuiusque definitionis adversariis reprehendantur aut *sententia de ipsa oratoris natura*, aut *vocabula*, quibus ea declaratur.

bonis demum. Haec Catonis quoque Censorii sententia fuit,

in libro de Oratore ad filium, ut refert Seneca pater praef. ad Controv. I. 1. p. 62. loco praeclaro, et digno qui legatur a studiosis. „Orator est, „Matre fili, *vir bonus*, dicens „di peritus.“ Sejungit virum bonum ab oratore apud Ciceronem Antonius de Orat. 2, 20. et ipse Invent. 1, 3. 4. cf. noster 12, 1, 1. item Prooem. tot. op. 9. De *demum* vid. Prooem. 3.

artis, id est, κακοτεχνίαν nominaverunt. Hi 5
 fere, aut in persuadendo, aut in dicendo ap-
 173 *posite ad persuadendum*, positum orandi mu-
 nus sunt arbitrati. Id enim fieri potest ab eo
 quoque, qui vir bonus non sit. Est igitur
 frequentissimus *finis*, *rhetoricen esse vim per-*
suadendi. Quod ego *vim* appello, plerique
potestatem, nonnulli *facultatem* vocant: quae
 res ne quid afferat ambiguitatis, *vim* dico
 τὴν δύναμιν. Haec opinio originem ab Isocrate 4
 (si tamen re vera Ars, quae circumfertur,
 ejus est) duxit. Qui, cum longe sit a volun-

quissimis Codd. inventam, contra decreta famen Grammatico-
 rum Putschianorum vid. Drakenb. ad Liv. 42, 59, 4.

apposite. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *apte*, quod qui-
 dem facile feras, alii *aperte* (ut Jenf. [tac. Gesn.] et Tarv.), male.
 Receptae vindex nullus videtur Codex, nam Alm. et Bern. qui
 silentur, solent conspirare cum Guelf. et Turic.; Aldus primus
 habet *apposite*, quod suavit Regius, ut et *apte*. Sed recepta
 se tuetur Ciceroniana definitione de Inv. 1, 5 ubi bis „*apposito*
 „ad persuasionem,“ „*apposito* ad sanandum.“ cf. mox §. 5 ubi
 nulla varietas. *rhetoricen — persuadendi*. Ita Guelf. et Tu-
 ric. cum omnibus fere Codd. et edd. vett. ante Gryphium, ut
 Jenf. (tac. Gesn.). Gesn. cum aliis: *rhetorices vis persuadendi*.
 Praeposteri structura: *finis est vis*. Unde natus error librario-
 rum, facile apparet. *vim — δύναμιν*. Guelf. *vim dicere*
malim. Miro errore, sed nato e latt. litt. quibus scriptum erat
 nomen Graecum. Turic. *vindico dian*. Goth. (tac. Gesn.) omi-
 tit articulum τὴν cum edd. vett. aliquot, neque opus eo.

finis. Potestas vocabuli ap-
 paret. Sic et Aristoteles et Eu-
 clides utuntur τῷ ὄρει ἀντὶ τοῦ
 ὄρισμῶν. Ciceroni quidem haec
finis significatio ignota.

vim dico τὴν δύναμιν. Non
 propterea dicit, ne oriatur am-
 biguitas, sed *monet* se dicere
vim pro Graeco δυνάμει, ne
 quis haereat. δυνάμιν etiam

Aristoteles usurpat in hac re,
 sicut Rhet. 1, 2 init. ἔστω δ' ἡ
 ῥητορικὴ δύναμις κ. τ. λ.

si tamen — ejus est. Plutar-
 chus (sive Pseudo-Plut.) Vol.
 2. p. 838. εἰσὶν οἱ καὶ τέχναι
 αὐτὸν λέγουσι συγγεγραφεῖναι,
 dubitans et ipse, neque ulla,
 ut quidem videtur, quae Iso-
 cratis nomen praefereat, arte

tate infamantium oratoris officia, finem artis temere comprehendit, dicens esse rhetoricen *persuadendi opificem*, id est, *πειθοῦς δημιουργόν*. neque enim mihi permiserim eadem uti declinatione, qua Ennius M. Cethegum *Suadae*

declinatione. Guelf. *declaratione* cum Voss. 2. (Goth. non astipulante) et edd. aliquot. Male.

agnita. *τέχνas* autem, plurali numero, dixit praecepta dicendi, quae unam efficiunt *τέχνην*. Quo significatu Cicero Brut. c. 12. videtur usurpasse, cum dicit „Isoeratem — totum „se ad *artes* componendas transf. „tulisse.“ Etiam Aristoteles non semel plurali sic utitur. Dubitatio ista Quintiliani non vana videbitur expendenti locum ipsius Isoeratis *Contra Sophistas* versus finem: *λοιποὶ — οἱ — τὰς καλουμένους τέχνas γράψαι πολήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους*. Improbatur integra ista oratione Isoerates eos, qui se *dicendi* scientiam discipulis, aequae ac *literarum*, tradituros polliceantur, et *philosophiam* (significat autem hoc vocabulo omnem methodum et theoriam, ut saepe) negat multum proficere in hoc genere, plurimum autem exercitationi et exemplo tribuit. Quo adducor, ut iis maxime credam, οἱ (vid. Plutarch. l. c.) οὐ μεθόδω ἀλλ’ ἀσκήσει χρήσασθαι αὐτὸν λέγουσι. Nisi forte sententiam mutavit, quod ex Aristotelis narratione a Cicerone (l. c.) expressa colligas. *Artem* tamen, quam constaret esse Iso-

cratis ipsius, se invenisse negat Cicero de Invent. 2, 2. qua ce re docta est Manutii disputatio ad Epist. ad Div. 1, 9. confidentis extitisse aliquam Isoeratis junioris Apolloniatae artem, discipuli magni illius magistri, quem memorant Harpocratio (in *ἐπαχτός*) et Suidas. vid. de Apolloniata etiam Ruhnck. Hist. Crit. Oratt. Graecc. Rutilio Lupo praemissam p. 84 seqq.

dicens — δημιουργόν. Hanc appellationem ergo mutuatus est scriptor artis Isoeratae ab ipso Platone vel Socrate in Gorgia p. 453. A. Vol. Bip. 4 p. 17. et passim per totum Dialogum. cf. mox §. 5.

declinatione i. e. formatione a primitivo *suadendi* facta. Apposite ad hanc *declinationis* significationem ostendendam Capperonnerus assertit 8, 3, 32 „in *declinatione* — qualia beatitas et beatitudo — nec a „verbis modo sed a nominibus „quoque *derivata*.“ item Varionem de L. L. l. 5. p. Bip. 61 „Primigenia dicuntur verba, ut „*lego* — Contra verba *declinata* sunt, quae ab aliquo „oriuntur.“

Ennius. Fragmentum serva-

medullam vocat. Apud Platonem quoque 5 Gorgias in libro, qui nomine ejus inscriptus est, idem fere dicit: sed hanc Plato illius opinionem vult accipi, non suam. Cicero pluribus locis scripsit, oratoris officium esse, *dicere apposite ad persuadendum*. In rhetori-6 cis etiam, quos sine dubio ipse non probat, finem facit *persuadere*. Verum et pecunia persuadet, et gratia, et auctoritas dicentis, et dignitas, et postremo aspectus etiam ipse sine voce, quo vel recordatio meritorum cujusque, vel facies aliqua miserabilis, vel for-

dignitas et post. Guelf. et Goth. Jenf. (tac. Geln.) omit-
tunt et cum Voss. 2. et vett. fere edd. Eleganter.

tum a Cicerone Brut. c. 15. unde adornavit Columna in opere Enniano p. 89. 90. cf. et Cic. de Senect. c. 14 extr.

pluribus locis. De Or. 1, 31. „Oratoris officium — dicere ad „*persuadendum accommodate*.“ Acad. Quaest. 1, 3 „Oratoria „vis — explicatrix orationis „perpetuae ad *persuadendum „accommodatae*.“ De Invent. 1, 5 initio. Haec fere sunt inventa a VV. DD. loca.

finem. vid. de Invent. l. c. „finis (oratoriae facultatis) *per- „suadere*.“ Qui locus est ex paucis illis, ubi nostram fere *finis* (σκοποῦ) significationem agnoscere cogimur. vid. Heusingeri emendd. p. 407. Sed cf. ex fratre nepotem ad Cic. Off. 1, 39, 1. Petr. Victorius ad Aristot. Rhet. l. 1. p. 25.

(ed. 1579) suspicatur, Qu. male confundere *officium* et *finem*. In ἀτοχαστικαῖς enim, qualis sit rhetorice, ea esse diversa ad Ciceronis ipsius mentem. De locutione *sine dubio* cf. dicta ad 1, 6, 12. Improbatur autem rhetoricos, sive de Inventionem libros, „qui sibi ex- „ciderint“ de Or. 1, 2 init. cf. 3, 1, 20. 3, 6, 58. 63.

quo. scil. *aspectu*. Sed videtur inesse scabrities, ut malim *cum*, si forte antiquitus scriptum fuerit *quom*. vid. 1, 7, 5 cf. et Drakenb. ad Liv. 24, 34, 10 ubi haec confusio frequens ostenditur.

record. — *fac. miser.* — *pulchr.* Habes singulorum exempla in Aquilio, Galba, Phryne.

7 mae pulchritudo, sententiam dictat. Nam et
 M'. Aquilium defendens Antonius, cum scissa¹⁷⁹
 veste cicatrices, quas is pro patria pectore
 adverso suscepisset, ostendit, non orationis
 habuit fiduciam, sed oculis populi Romani
 vim attulit: quem illo ipso aspectu maxime
 motum in hoc ut absolveret reum, creditum
 8 est. Servium quidem Galbam miseratione
 sola, qua non suos modo liberos parvulos in
 concionem produxerat, sed Galli etiam Sul-
 picii filium suis ipse manibus circumtulera-
 9 Catonis oratione testatum est. Et Phrynen
 non Hyperidis actione, quanquam admirabili,
 sed conspectu corporis, quod illa, speciosissi-

M'. Aquil. Praenomen expressi ex Alm. cum ceteri omnes
 libri dent M'. Sed illius auctoritas defenditur locis Ciceronia-
 nis vid. not. exeg. *Servium.* Sic, non *Sergium*, et mei
 dant Codd. duo, Turic. filetur. *concionem.* Turic. Guelf.
 Goth. Jenf. (tac. Gesu.) *concione* cum plurimis libris MSS. et
 excusis. *Phrynen.* Sic Guelf. quod solum ferri debebat,
 non *Phrynem*.

M'. Aquilium. vid. Cic. de
 Or. 2, 28. 47. Verrin. 5, 1.

Galbam — Catonis. Lege
 Cic. de Or. 1, 55.

Phrynen — Hyperidis. cf.
 ad 1, 5, 61. Athenaeus Dei-
 pnos. l. 13. p. 590. ὁ Ἵπερίδης
 συναγορεύων τῇ Φρόνῃ, ὡς οὐδὲν
 ἦννε λέγων, ἐπίδοξοί τε ἦσαν οἱ
 δικασταὶ καταψηφιστόμενοι, προ-
 αγωγῶν αὐτὴν εἰς τοὺς μὲν φανὲς καὶ
 περιβόητους τοὺς χιτωνίσκους, γυ-
 ρανά τε τὰ στέρνα ποιήσας, τοὺς
 ἐπιλογικοὺς οἴκτους ἐν τῆς ὄψεως
 αὐτῆς ἐπεβλήτορεύσει, δεισιδαιμο-

νήσαι τε ἐποίησε τοὺς δικαστὰς
 τὴν ὑποφῆτιν καὶ ζώοκορον Ἀφρο-
 δίτης ἐλέω χρησαμένους μὴ ἀπο-
 κτεῖναι. De hoc Phrynes iudicio,
 an fuerit in Areopago factam,
 docta est disputatio Chr. Gottl.
 Wernsdorfi in Commentatio-
 ne ad Plutarcli Quaestiones
 Graecas I. p. 34 seqq.

quod illa. Quanquam omnes
 hoc dant libri. suspicor tamen
 esse errorem librarii pro: *quod*
ille, ut vertit Gedoynus. Sic
 demum Quintiliani narratio
 conspirabit cum ceterorum.

num alioqui, diducta nudaverat tunica, putant periculo liberatam. Quae si omnia persuadent, non est hic, de quo locuti sumus, idoneus finis. Ideoque diligentiores sunt visi sibi, qui, cum de rhetorice idem sentirent, existimaverunt eam *vim dicendo persuadendi*. Quem finem Gorgias in eodem, de quo supra diximus, libro, velut coactus a Socrate, facit. a quo non dissentit Theodectes; sive ipsius id

existimaverunt. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *existimarunt*, cum omnibus Voss. et edd. vett. *vim dic.* Turic. cum Alm. inf. in. *a Socrate.* Guelf. ab *Isocrate*, rarioxi errore, cum contrarius sit frequentissimus in Codd.

Tametsi Sext. Emp. p. Fabr. 289. etiam Phrynae ipsi tribuit.

alioqui. Etiam, antequam nudandis papillis, majorem incuteret admirationem.

nudaverat. Cum libri omnes in hanc scripturam consentiant, verissimam tamen puto unius veteris editionis (Tarvisinae) rationem, dantis: *nudaverit*. Alienum est plusquamperfectum, et conjunctivus paene necessario flagitatur ab illo *putant*. Neque dubito, quin modo legendum fuerit: *produxerit, circumtulit*.

dicendo persuad. Sed et Cicero de Inv. loco supra (§. 6) indicato finem facit „*persuadere dictione.*“

coactus a Socr. Socrates, non contentus responso Gorgiae: *ῥητορικὴν εἶναι τέχνην περὶ λόγους* (p. 10), aliasque artes oratione itidem uti mo-

nens, neque acquiescens eo, quod ille addit *εἶναι ἐκείνους τοὺς λόγους περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων καὶ ἄριστα* (p. 14) hanc tandem elicit summi illius, quod profiteatur, boni definitionem: *Τὸ παιδεῖν (Φημί) ἔγωγ' οἶόντ' εἶναι τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιαστὰς καὶ ἐν ἄλλῳ ξυλλόγῳ παντὶ ὅστις ἂν πολιτικὸς ξύλλογος γίγνηται.* p. 16. Vol. 4. Bip. p. 452. E. Steph.

Theodectes. vid. 1, 4, 18. Cicero ejus artem commemorat in Oratore c. 51. 57. 64. nulla dubitatione de auctore subjecta. Mira est Valerii Maximi narratio prodentis, libros de oratoria arte Theodectae discipulo ab Aristotele fuisse concessos, quos ederet, deinde autem ab eodem, quem gloriae ita amissae poeniteret, repeti-

opus est, quod de rhetorice nomine ejus inscribitur, sive, ut creditum est, Aristotelis: in quo est, finem esse rhetorices, *ducere homi-*¹⁸⁰
¹¹*nes dicendo in id, quod actor velit.* Sed ne hoc quidem satis est comprehensum: persuadent enim dicendo, vel ducunt in id quod volunt, alii quoque, ut *meretrices, adulato-*

ne hoc quid. Sic Turicæ et Guelph. quod cum forte dedissent Bipontini, praetuli Gesneri aliorumque scripturae *ne hic quid.* Utraque bonis auctoribus defenditur, nisi quod *hic*, ut difficilius, Critico potest magis placere. Videtur tamen adverbium, *hic*, non esse pro cetera Quintiliani perspicuitate.

tos, eamque ob causam Theodecteos quidem appellatos, sed ita ut suos esse simul significaret. (8, 14 extern. 3.) Manifesto Valerius ob oculos habuit locum Aristotelis Rhet. 5, 9, 9. in quo cum haereret, magis, quod conjiceret, quam quod comperisset, narrasse mihi videtur. Neque enim prorsus apparet, quo sensu Aristoteles τὰ Θεοδέκτεια dixerit, quanquam Valerii ratio tituli explicandi omnium minime est probanda. Praestat eum repetere ab homine, ad quem scriptus fuerit liber, sicut dicuntur ejusdem Aristotelis Νικομάχεια et Εὐδήμεια quorum et ipsorum tituli fraudi fuerunt summis viris, velut Ciceroni, ut crederent aliorum, quam Aristotelis, esse opera. Meae opinioni confirmandae malo non adhibere locum Rhetorices ad Alex. c. 1 extr. ubi memo-

rantur τέχναι Θεοδέκτη γραφῆσαι, quam inchoare hoc loco difficilem quaestionem de auctore epistolae isti opusculo praemissae. Neque tamen, si maxime τὰ Θεοδέκτεια sunt ipsius Aristotelis, protinus neges Theodecten quoque aliquid de arte oratoria composuisse, quem inter τεχνικῶν παραγγελμάτων συγγραφέας recenset Dionys. Hal. ad Ammaeum T. 2. p. 120. Recte an corrupte Diogenes Laertius et Anonymus Menagianus opus Aristotelis appellaverint τέχνη τοῦ Θεοδέκτου, non magni refert. Occasionem dubitationis Quintilianaeae satis demonstrasse mihi videor. Ceterum, praeter Fabricium, adi Buhlium Opp. Aristot. Vol. 4. p. 5 et 547. Theodectea non extant.

satis — compr. cf. §. 1. *satis* intellige: *satis recte, ἱκανῶς.*

res, corruptores. At contra non persuadet semper orator: ut interim non sit proprius hic finis ejus, interim sit communis cum iis, qui ab oratore procul absunt. Atqui non multum ab hoc fine abest Apollodorus, dicens judicialis orationis primum et super omnia esse, *persuadere judici, et sententiam ejus ducere in id, quod velit.* Nam et ipse oratorem fortunae subjicit, ut, si non persuaserit, nomen suum retinere non possit. Quidam recesserunt ab eventu, sicut Aristoteles, qui dicit, *rhetorice est vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia.* Qui finis et illud vitium, de quo supra diximus, habet, et insuper, quod nihil, nisi inventionem complectitur, quae sine elocutione non est oratio. Hermagorae,

Arist. qui dic. Turic. et Guelf. omittant *qui cum multis.*

corruptores. Intelliguntur profecto, qui nares venantur. Sic Cicero Catil. 2, 4. „mulier „infamis — *corruptor* juven- „tutis.“ Qui enim pecunia *corrumpunt*, ii non „dicendo „persuadent;“ et naturalis libidinis jam facta mentio in „meretricibus.“

Apollodorus. vid. 2, 11, 22. et 3, 1, 17.

quod velit. Si haeres in *velit* cujus subjectum desideres, habes geminum Ciceronis locum de Or. 1, 8 init. „Neque „— mihi quidquam — prae- „stabilius videtur, quam posse „dicendo — voluntates impel- „lere, quo *velit*: unde autem „*velit* deducere.“ Intellige:

aliquis, vel is qui dicit. Vide autem Ernesto recte obstantes Heusingeros praef. ad Cic. de Off. p. 45. cf. nostr. 2, 16, 19 „in quae *velit* ducere.“ Sext. Emp. p. 304 τὸ δόξαν ἐμποιεῖν τοῖς δικασταῖς οἷαν οἱ λέγοντες θελοῦσιν.

Aristoteles. Rhet. 1, 2, 1. δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρησῆαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. cf. §. 3.

Hermagorae. cf. 1, 5, 61. De hoc vide imprimis Cic. de Inv. 1, 6 ubi bonus rhetor, infans orator, demonstratur. Sedulo est segregandus ab altero juniore, Temnite, cujus meminit Suidas. De utroque vide 3, 1, 16. 18. Contra nostram Pompejus declamavit

qui finem ejus esse ait *persuasibiliter dicere*, et aliis, qui eandem sententiam non iisdem tamen verbis explicant ac finem esse demonstrant, *dicere, quae oporteat omnia, ad persuadendum*, satis responsum est, cum *persuadere* non tantum oratoris esse convicimus.

15 Addita sunt his alia varie. Quidam enim *circa res omnes*, quidam *circa civiles* modo versari *rhetoricen* putaverunt: quorum verius utrum sit, in eo loco, qui hujus quaestionis proprius

16 est, dicam. Omnia subjecisse oratori videtur Aristoteles, cum dixit, *vim esse dicendi, quid in quaque re possit esse persuasibile*. Et Patrocles, qui non quidem adjicit, *in quaque re*: sed nihil excipiendo, idem ostendit. *Vim*

non iisdem tamen. Ita Goth. (tac. Gesn.) nisi quod avertit *tamen*. cum Voss. 2. Regius et ipse *tamen* invenit, quod mutavit in *tantum* ut melius; quem secuti sunt multi editores, ut Gesn., et defendunt aliquot Codd., in tanta τῶν *tantum* et *tamen* fluctuatione. Sed aliud est *tantum non* (de quo profecto cogitabat Regius) aliud *non tantum*, neutrius autem hic locus, cum mera verborum, non rerum, diversitas ostendatur. Sic et Bad. in nota. Jenf. (tac. Gesn.) *tamen* cum edd. ante Bal. omnibus praeter Loc. et Rusc.

Rhodi, audiente Posidonio. Plutarch. 641. E. „*ejus*“ referendum profecto ad *rhetoricen*. Tribuitur tamen hic *finis* ab Hermagora oratori, ut diversus sit ab ipsa *rei definitione*. vid. Cur. Fortunatianus ap. Pith. p. 38. it. Augustinus p. 290 et Sext. Emp. p. 301.

qui proprius. De *materia rhetorices* c. 21 huj. lib.

vim — dicendi. Quanquam omnes hoc dant libri, verum tamen esse nequit *dicendi* cf.

§. 13 ubi recte dicitur *inveniendi* et apud Arist. est *ἰεωρησας*. cf. not. Crit. ad §. 22. *vis videndi*.

Patrocles. cf. 3, 6, 44. Artis scriptorem fuisse, apparet non sibi locis. Memoratur a Strabone et Plinio (Hist. nat. 6, 21) Patrocles, Indicorum scriptor, praefectus classis Seleuci et Antiochi, alius sane a nostro. Suidam, in Ἀντιπατρος, idem nomen recensentem, inter oratores Antipatro ab

enim vocat *inveniendi*, quod sit in oratione *persuasibile*: qui fines et ipsi solam complectuntur inventionem. Quod vitium fugiens Theodorus, *vim putat inveniendi et eloquendi cum ornatu credibilia*, in omni oratione. Sed, cum eodem modo credibilia, quo per-¹⁷ suasibilia, etiam non orator inveniatur, ad-¹⁸ciendo: *in omni oratione*, magis quam superiores concedit, scelera quoque persuadentibus, pulcherrimae rei nomen. Gorgias apud

quod sit. Guelf. *quid sit.* Theodorus. Sic Guelf. cum sat multis, ut videtur, Codd. Goth. tamen, Voss. tres, Joann. Bern. et Vallens. dant *Eudorus*, errore, ut putat Gesn., e scriptura *Theodorus* orto. Mirum, mox §. 21 in eodem nomine non variari. *Eudorum* quidem rhetorem qui praeterea memoraret, inveni neminem; quanquam nihil impedit, quo minus Peripateticus ejus nominis (an Pythagoreus) artem quoque scripserit vid. Fabric. Harl. Vol. 1. p. 345. Magis tamen placet recepta, cum sit maxime appareat, quare mox §. 21. Qu. eidem nomini addiderit patriae significationem. *omni oratione.* Guelf. *omni ratione*; non male, praesertim cum sibi constet, mox §. 17. quoque *ratione* dans, pro *oratione*. An fuit in Graecis: *ἐν πάσῃ μεθόδῳ*?

Atheniensibus deditos, emendat Ruhkenius ad Rutilium p. 33. reponens *Στρατοκλία*, quod retractat p. Hist. Crit. 82. lat laudis retinens in reliqua loci correctione. Contra Patrocleum oratio Hyperidae citatur ab Harpocrate et Polluce. Patrocles Demosthenis accusator est Pro Corona p. 261 Reisk. Etiam Tragoediam scripsit aliquis hoc nomine vid. Fabric. Harl. Vol. 2. p. 313. Item apud Xenophontem in Hist. Graec. l. 6. vers. fin.

Theodorus. vid. not. Crit.

Eundem hoc loco intelligi, quem mox §. 21., equidem non puto. Neque enim secundo loco Qu. videtur additurus fuisse: *Gadareus*, nisi ab hoc voluisset segregare. Restat ergo, quem agnoscamus hic, Theodorus Byzantinus, Platoni in Phaedro memoratus, p. 260 E. itemque nostro §. 1. 11 artis et ipse scriptor, de quo vide Cic. Brut. c. 12 et Orat. c. 12.

omni oratione. vid. not. Crit.

Gorgias. p. 19. Bip. 454 B.

Steph. *Τάτης* (τὴν ἑπτορικὴν

Platonem, persuadendi se artificem in judiciis et aliis coetibus esse ait; de justis quoque et injustis tractare: cui Socrates *persuadendi*,
 19 non *docendi* concedit facultatem. Qui vero non omnia subiciebant oratori, sollicitius ac verbosius, ut necesse erat, adhibuerunt discrimina: quorum fuit Ariston, Critolai Peripatetici discipulus, cujus hic finis est, *scientia videndi et agendi in quaestionibus civilibus*,
 20 *per orationem popularis persuasionis*. Hic *scientiam*, quia Peripateticus est, non, ut Stoici, *virtutis* loco ponit: *popularem* autem

εἶναι τέχνην) τοίνυν τῆς παιδοῦς λέγω, ὡς Σώκρατες, τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄχλοις — καὶ περὶ τούτων ἄ ἐστι δίκαιά τε καὶ ἄδικα. Deinceps p. 21. Bip. 454 E. Steph. Ἡ ῥητορικὴ ἄρα, ὡς ἔειπε, παιδοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς, (pro quo Sext. Emp. p. Fabr. 288 affert *πιστικὴν*, sed diversa quodammodo structura: convenientius Quintiliano) ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς, περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον. cf. §. 10.

Ariston. Sext. Emp. p. 307 Ἀρίστων ὁ Κριτολάου γνώριμος (est hoc pro μαθητῆ) σκοπὸν μὲν ἐκκεῖσθαι φησὶν (τῇ ῥητορικῇ) τὴν παιδῶν, τέλος δὲ τὸ τυχεῖν τῆς παιδοῦς. Junior hic ergo est Ariston, ceteroqui vix memoratus, cum Critolaus ipse Aristoni alteri, Cio, successerit in docendo. vid. Fabr. Harl. Vol. 3. p. 483.

Stoici, virtutis. Cic. de Or. 3, 18 „(Stoici) soli ex omni-

bus eloquentiam, virtutem ac „sapientiam dixerunt.“ cf. Acad. 1, 2. Haec Stoicorum sententia inde necessario nata est, quod „*dialecticam* — et *Physicam* — *virtutum* nomine appellent.“ Cic. de Fin. 3, 21. *dialecticae* autem, latius dictae, pars est rhetorica. Omnes etiam virtutum definitiones Stoicae incipiunt ab hoc vocabulo: *ἐπιστήμη*. vid. Stobaei Eclog. eth. p. 167. ed. Antv. et ipsa virtus finitur a Musonio Rufo, Epicteti magistro, *ἐπιστήμη* οὐ θεωρητικὴ μόνον ἀλλὰ καὶ πρακτικὴ. Stob. Serm. p. 204. ed. Tigur. Si igitur a Stoico (non Peripatetico) profecta esset haec definitio, eo ipso, quod *scientiam* appellavit, *virtutem* quoque agnovisset. Omnis enim *scientia* apud Stoicos *virtus*, ut vicissim cf. et huj. lib. c. 20. Idem Xenocratis et Stoicorum discrimen in *ἐπιστήμη* apud Sext. Emp. p. 289.

comprehendendo *persuasionem*, etiam contumeliosus est adversus artem orandi, quam nihil putat doctis persuasuram. Illud de omnibus, qui circa civiles demum quaestiones oratorem judicant versari, dictum sit, excludi ab his plurima oratoris officia: illam certe *laudativam* totam, quae est rhetorices pars tertia. Cautius Theodorus Gadareus, ut²¹ jam ad eos veniamus, qui *artem* quidem esse eam, sed *non virtutem*, putaverunt. Ita enim dicit (ut ipsis eorum verbis utar, qui haec ex Graeco transtulerunt) *Ars inventrix, et iudicatrix, et enunciatrix decente ornata secundum*

haec ex Gr. Ita Turic. Alm. Voss. 1. Ceteri *hoc ex Gr.*

enunciatrix decente. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *nunciatrix.* cum edd. vett. multis. Guelf. *decenti.* cum plerisque edd. vett. Goth. (tac. Gesn.) *docente ornatum* (pro *dec. ornata*). Turic. *det cente* corr. *decenti.* Haec levis est varietas, neque multum ea proficitur, et verius potest videri *decente*, ex praeecepto Verrii Flacci. vid. Bentl. ad Hor. Carm. 1, 25, 17. dubitante Vossio Arist. 2, p. 725. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 14, 13. Sed haereo magnopere in ista *mentionem*, et videntur ii, qui Theodorum transtulerunt, non magni fuisse dicendi artifices. Mallem suis verbis Graecam definitionem nobis dedisset Qu. Quid enim est, quod substantiva illa, *inventrix* cet. (quorum fortasse Qu. adeo prodigus non fuisset cf. 2, 14, 1 et 2, 15, 4), non habent, quo referantur? Non magnopere definitur *ars*, si dicitur ea *inventrix*, neque demonstratur, cuius tandem rei. Huic quidem vitio mederi possis, si constituas locum ita, ut *ejus* referatur ad *inv. jud. enunc.* Sed prius tollenda *mentio*, qua equidem libens caream. Insolens saltem vox, cuius unum exemplum adhuc invenerim Cic. Orat. c. 53. in bona quidem latinitate. Eo sane loco nemo mutatam velit; mollitur enim adjuncto: *quandam*, et aptior quodammodo videtur consueto vocabulo: *mensura*. Hic autem quid opus ea? Video Cappe-

Theodorus Gad. cf. 2, 11, 22 et 5, 1, 17. *Ars — materia civili.* v. not. Crit. *enunciatrix — decente.*

mentionem ejus, quod in quoque potest sumi 18^a
 22 *persuasibile, in materia civili.* Itemque Cor-
 nelius Celsus, qui finem rhetorices ait, *dicere*
persuasibiliter in dubia et civili materia. Qui-
 bus sunt non dissimiles, qui ab aliis tradun-
 tur; qualis est ille, *Vis videndi et eloquendi*
de rebus civilibus subjectis sibi, cum quadam
 23 *persuasione et quodam corporis habitu et eo-*
rum, quae dicet, pronuntiatione. Mille alia,

ronnerium Graeca sic adumbrantem: Τέχνη εὐρετική — εὐπρεπὲς
 κόσμῳ κατὰ μέτρον κ. τ. λ. ubi quam Graecum sit: εὐπρεπὲς
 κόσμῳ, nescio equidem; iterumque genitivum desidero post
 εὐρετικῇ neque video, quid sibi velit κατὰ μέτρον. Saltem
 debebat aliis rhetorum definitionibus hic loquendi usus demon-
 strari. Est quidem *mentionem* in multis Codd., neque tamen
 videntur deesse, qui *mentionem* praeferant, quod solum reti-
 nent vet. edd. ante Badium, qui ex Vallenii Cod. recepit *mens*.
 In margine Venetae 1494 malit aliquis (Valla, puto) *inventio-*
nem pro *mentionem*. Id recepit Aldus. Inde equidem commo-
 distimum omnium sensum efficere mihi videor. *secundum inven-*
tionem interpretor: ita, ut ornatus tum demum ratio habeatur,
 cum inventioni satisfactum est. Nunc igitur *ejus* refero ad
inventrix, jud., enunc. Ne sic quidem inoffensam et elegantem
 orationem agnosco in hac Theodori versione, sed intelligo saltem
 quid sibi voluerit. Quid si ipse Qu. cum tacita quadam irrisione
 refert haec verba? *Vis videndi.* Sic Turic. et Guelf.
 cum plerisque Codd. et edd. quibus accedunt Jenf. (tac. Gesn.),
 Tarv. Solus, quantum quidem novi, Goth. et ex edd. vet. Loc.
 Rusc. Bad. *vis dicendi*, in quorum sententiam pedibus ierunt
 recentiores, ut postremus quoque Gesn. Obrechtus tamen re-
 vocavit veterem scripturam, solam, si quid video, veram.

Corn. Cels. de hoc saepe no-
 ster. Qui non novit, adeat Fa-
 brie. Bibl. lat. ed. Ern. Vol. 2.
 p. 36 seqq. in primis de opere
 rhetorico ei falso tributo. p.
 39. it. Vol. 3. p. 462.

Vis videndi, τοῦ διαγῆσαι
 cf. §. 16.

subjectis sibi. Oblatis forte.
 ut *sibi* referatur ad eum, qui-
 cunque dicit, qui recurrit mox
 in iis: „quae dicet.“ cf. c. 21,
 4. 13. de *subjectis*. De inde-
 finito autem *sibi et dicet* huj.
 cap. §. 12.

sed aut eadem, aut ex eisdem composita: quibus item, cum de materia rhetorices dicendum erit, respondebimus. Quidam eam neque vim, neque scientiam, neque artem putaverunt: sed Critolaus usum dicendi, nam hoc *τριβή* significat; Athenaeus fallendi artem. Plerique autem, dum pauca ex Gorgia Platonis, a prioribus imperite excerpta, legere contenti, neque hoc totum, neque alia ejus volumina evolvunt, in maximum errorem inciderunt: creduntque, eum in hac esse opi-

Quis enim ferat dicendi et eloquendi? Sic et modo dicendi male (§. 16) ubi nullus erat liber verae scripturae vindex.

τριβή. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *τριβήν*, neque male.

Critolaus. Celeberrimus Peripateticus, qui cum Carneade et Diogene Stoico Romam venit legatus Atheniensium. vid. Freinsheimii Supplem. lib. 47 Livii c. 24. 25.

τριβή. cf. 10, 7, 11 ubi „usus — irrationalis *ἄλογος* „*τριβή*.“ Plato in Phaedro p. 260 E. St. (*ἡ τῶν λόγων τέχνη*) οὐκ ἴσται τέχνη, ἀλλ' ἄτεχνος *τριβή*.

Athenaeus. Cf. 3, 1, 16 „(Hermagorae) maxime par „atque aemulus.“ Ex Varrone de L. L. p. Bip. 124 „ab Athenis *Athenaeus* dicitur *rhetor* „nomine, etsi non sit Atheniensis“ actas ejus apparet, simulque non esse natum Athenis. Videtur autem aequalis fere Varronis, cum Hermagoram (cf. §. 14) aemulatus dicatur, quo nomine miror, tam

contumeliose locutum de rhetorice, quam is, quem imitabatur, ipso Quintiliano sequente (§. 38), desuierit bene dicendi scientiam, ut reddidit Curius Fortunatianus p. 38 apud Pithoeum. vid. quae diximus ad §. 14. Sext. Empiricus, qui et ipse Athenaeum protinus subjungit Hermagorae, hanc ejus ponit definitionem (p. Fab. 301): *λόγων δύναμις στοχαζομένη τῆς τῶν ἀκούοντων πειθοῦς*. Apparet, longe hanc molliorem esse ea, quam refert Qu. An indignabundus noster, qui nil nisi fraudem tali definitione commendari putaret, duriora usurpavit vocabula? Mirum quoque, inter eos, qui „neque vim, neque scientiam, neque artem“ putaverint, receperit aliquem, qui „fallendi artem.“

nione, ut *rhetoricen non artem, sed peritiam*
 25 *quandam gratiae ac voluptatis existimet: et,*
 alio loco, *civilitatis particulae simulacrum, et*
quartam partem adulationis: quod duas partes
civilitatis corpori assignet, medicinam, et quam
interpretantur exercitatricem, duas animo, 183
legalem, atque justitiam: adulationem autem
medicinae, vocet coquorum artificium; et ex-
ercitatricis, mangonum, qui colorem fucō, et
verum robur inani sagina mentiantur; lega-
 26 *lis, cavillatricem; justitiae rhetoricen.* Quae
 omnia sunt quidem scripta in hoc libro, dicta-
 que a Socrate, cujus persona videtur Plato
 significare quid sentiat: sed alii sunt ejus ser-
 mones ad coarguendos, qui contra disputant,
 compositi, quos *ἐλεγκτικούς* vocant, alii ad
 praecipendum, qui *δογματικοί* appellantur.
 27 Socrates autem, seu Plato, eam quidem, quae
 tum exercebatur, *rhetoricen talem putavit.*
 nam et dicit his verbis *τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ὑμεῖς*

rhetoricen — voluptatis. Οὐ-
 δεμία ἐμοίγε δοκεῖ — (τέχνη
 εἶναι ἢ ῥητορικὴ) — ἐμπειρίαν
 (δ') ἐγώ γε τίνα (λέγω αὐτήν).
 Plat. Gorg. p. 462 B. C. St.
 p. 35. 36 Bip.

civilitatis — simulacrum. πο-
 λιτικῆς μορίου εἰδῶλον. ib. 463
 D. St.

partem adulationis. Κολα-
 κείας — μόριον. 466. A. Ce-
 terum illa de quatuor partibus
 civilitatis, earumque simula-
 cris ab adulatione effictis, lon-
 giora quam quae hic ponantur,

juvabit legere apud Platonem
 p. 464 B. — 465 E., ut inte-
 grum illum praestantissimum
 dialogum, Gorgiae nomine in-
 scriptum. Haec Platonica totis
 dem prope verbis reddit Am-
 mianus Marcellinus 30, 4
 „civilitatis particulae umbram
 „vel adulationis partem quar-
 „tam.“

ἐλεγκτικούς. Hodie in libris
 nostris Gorgias inscribitur ἀνα-
 ρηπτικός.

τοῦτον — πολιτεύεσθε. p.
 500 C,

πολιτεύεσθε. Et veram autem et honestam intelligit. Itaque disputatio illa contra Gorgiam ita clauditur, οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν ῥητορικὸν δίκαιον εἶναι, τὸν δὲ δίκαιον βούλεσθαι δίκαια πράσσειν. Ad²⁸ quod ille quidem conticescit, sed sermonem suscipit Polus, juvenili calore inconsideratior: contra quem illa de simulacro et adulatione dicuntur. Tum Callicles adhuc concitator, qui tamen ad hanc perducitur clausulam, τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι, δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι καὶ ἐπιττήμονα τῶν δικαίων. ut appareat, Platoni non rhetoricen videri malum, sed eam veram, nisi iusto ac bono, non contingere. Adhuc autem in Phaedro manifestius facit,²⁹
¹⁸⁴ hanc artem consummari citra iustitiae quoque scientiam non posse: cui opinioni nos quoque

Et veram. Guelf. et Turic. omittunt *Et*, cum vett. edd. et omnibus Codd. praeter Goth. Quod edd. habent multae ejus loco, *Non*, auctoritate caret et sensu idoneo. *Et*, si est *Etiam*, unice accommodatum loco. Sed malim deinceps *atque* pro *et*, ne quis male hoc referat ad prius. *δίκαια πράσσειν.* Ita Turic. Goth. Alm. et edd. Platonis, cum ceteri Quintiliani libri, quod sciam omnes inferant *καί*. male. In Guelf. et edd. Jenf. omittuntur Graeca, lacuna relicta. *susc. Polus.* Turic. et Alm. *f. populus* mira erroris similitudine.

Et veram. vid. not. Crit.
 οὐκοῦν πράσσειν. p. 460 C.
 τὸν μέλλοντα — τῶν δικαίων.
 p. 508 C. non autem ipse suis
 verbis hoc fatetur Callicles.

veram — non contingere.
 Fortasse tamen aliter ac Qu. de
 tota arte sentiebat, quod Cicero
 quoque significat de Orat. 3,
 16. Honestam illam et *veram*
 rhetoricen οὐ πάποτε σὺ — εἶδες
 ait Callicli Socrates p. 503 B.

hanc — non posse. Non qui-
 dem diserte hoc et totidem
 verbis dicitur apud Platonem
 et vereor ut, vel in Phae-
 dro, tantum saveat rhetoricae,
 quantum videtur Quintiliano.
 Quae maxime huc trahas, haec
 fere sunt: Φαῖδρον πείθετε ὡς
 εἰάν (sic lego pro εἰως ἄν) μὴ
 ἰκανῶς φιλοσοφῆση, οὐδὲ ἰκανός
 ποτε λέγειν ἔσται περὶ οὐδενός.
 p. 261 A. St. 352 Vol. 10 Bip.

accedimus. An aliter defensionem Socratis, et eorum, qui pro patria ceciderant, laudem scripsisset? quae certe sunt oratoris opera.
 50 Sed in illud hominum genus, quod facultate dicendi male utebatur, invectus est. Nam et Socrates inhonestam sibi credidit orationem, quam ei Lyfias reo composuerat: et tum maxime scribere litigatoribus, quae illi pro se ipsi dicerent, erat moris; atque ita juri, quo non licebat pro altero agere, fraus adhi-

οἷς νῦν διήλθομεν πεισόμεθα· ὡς εἶναι μὴ τις τῶν τε ἀκουσομένων τὰς φύσεις διακριθήσεται, καὶ κατ' εἶδη τε διακρίσθαι τὰ ὄντα, καὶ μισθ' ἰδέειν δυνατὸς ἢ καθ' ἑκάστον περιλαμβάνειν, οὐκοῦτ' ἔσται τεχνικὸς λόγων πέρι. p. 273 E. Justitiam autem contineri iis, quae nosse debeat orator, apparet contraria sententia, quam supra posuit ὅτι οὐδὲν ἀληθείας μετέχειν δεῖ δικαίων ἢ ἀγαθῶν περὶ πραγμάτων — τὸν μέλλοντα ἱκανῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι. Sed rhetoricen sibi cordi non magno opere esse, nox significat: τὴν πραγματείαν ταύτην οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διακρινεῖσθαι τὸν σάφρονα, ἀλλὰ κ. τ. λ. p. 273 E. *defens. Socr. — laudem.*

Apologia Socrat. Vol. 1. Bip. p. 59 seqq. Menexenus Vol. 5. p. 273 seqq. Initio hujus dialogi Menexenus Socrati solenne esse ait προσηκίζειν τοὺς ῥητορας. *Laudem* in hac re urget Aristides Πρὸς Πλάτωνα p. 85. Tom. 2 Jebb.

Lyfias. cf. Cic. de Orat. 1. 54. it. noster 11, 1, 11.

juri — agere. Hujus juris qui mentionem faceret, praeter Quintilianum inveni neminem, neque ullus interpres loci Quintilianei justam habuit rationem. Rem ipsam veram esse, neque Athenis pro altero dicturum surgere moris fuisse, id ipsum videtur declarare quod in Graecorum oratorum operibus ipsi semper loquantur litigatores. Quo in genere ea sola est exceptio, cum litigator jus dicendi non habet, qualis est Lyfias Orat. 5. pro Callia μετοίκῳ, cum ipse esset ἰσθαλής, (vid. Wolfii Proli. ad Lept. p. 69.) aliaeque pro impuberibus, vel feminis. Etiam lex illa: *Servus causam ne orato* significat, cuicumque liceret orare causam, jus illud exercuisse. Apud Hesychium v. ἐπὶ ξένῳ δίκη ea ipsa causa appellatur *συνηγορικὴ* quippe quae per patronum debuerit agi, reo in carcerem conjecto. Imperiti

hebatur. Doctores quoque ejus artis parum idonei Platoni videbantur, qui *rhetoricen* a justitia separarent, et veris credibilia praeferrent: nam id quoque dicit in Phaedro. Con-
 sensisse autem illis superioribus videri potest etiam Cornelius Celsus, cujus haec verba sunt: *Orator simile tantum veri petit*. Deinde paulo post: *Non enim bona conscientia, sed victoria, litigantis, est praemium*. Quae si vera essent, pellimorum hominum foret: haec tam perniciofa nocentissimis moribus dare instrumenta, et nequitiam praeceptis adjuvare.

antem oratorum opera (τῶν λογογράφων) ediscebant et pronuntiabant. Obstat tamen, quominus, ne licuisse quidem pro altero agere, Quintiliano credas, locus Sexti Emp. p. 304. Ἀθηναίσις (an Ἀθήνησι?) τὸ παλαιὸν οὐκ ἐπετέτραπτο συνήγορον παρίστασθαι τοῖς κρινομένοις ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς. In aliis ergo judiciis licebat? Cf. Areopagimorem alio translata a Qu. 2, 16, 4. Meursius in Arcop. c. 7 urget τὸ παλαιὸν et Lucianum citat Vol. 7. p. 174 Bip. ἢ ῥήτορας ἀναβιβάζονται τοὺς ἐροῦντας ὑπὲρ αὐτῶν. Sed tam recentis scriptoris non magna auctoritas. Saepe συνήγοροι memorantur in oratt. ut et ὑπὲρ ἑτέρων ἠγωνίσθαι velut Haenus Reisk. p. 255. Saepe tamen sunt συνήγοροι νόμων (f. 2, 4, 33. quorum etiam est τὸ συνήγορικόν (Aristoph. Vespae 691 Br.). Res ad liquidum deducta

a VV. DD. non videtur. Fortasse συνηγόρων ea plerumque ratio fuit, quae advocatorum apud Romanos vid. Lexica.

veris credibilia. πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον. Phaedr. p. 267 A.

Non enim — praemium. Partim Gesneri, partim veterum, expressi diremptionem. Genitivus pertinet ad *victoriam*, sed et ad *conscientiam*. Alioqui, si *conscientia oratoris* esset intelligenda, concinnitatis fuisset, eo quoque addi genitivum, qui responderet *litiganti*. Hoc, incidendo post *victoria*, demonstrasse videor. *Praemium*, pro quo Gesn. vett. aliquot editionum *primum* malit reducere, puto in omnibus esse Codd. *Praemium est oratoris*, reliqua *litigantis*. Consultone dissimulavit Qu., Ciceronem in eadem fere cum Celso esse sententia? de Offic. 2, 14, 16. 17.

33 Sed illi rationem opinionis suae viderint. Nos autem ingressi formare perfectum *oratore*, quem in primis esse *virum bonum* volumus, ad eos, qui de hoc opere melius sentiunt, revertamur. *Rhetoricen* autem quidam eandem *civilitatem* esse judicaverunt: Cicero *scientiae civilis partem* vocat. *Civilis* autem *scientia* idem quod *sapientia* est. Quidam etiam *philosophiae*, quorum est Isocrates. Huic ejus

Isocrates. Guelf. *Socrates.* et edd. vett. multae. cf. not. Crit. ad 2, 15, 10. Codd. autem, quantum video, nullus. Solitus error hic aliqua specie se tuetur, quoniam in Platonis Phaedro aliquoties philosophi nomen jungitur cum laude oratoris. vid. not. exeg. ad §. 29. Phaedr. p. 270 A. Pericles ob Anaxagorae familiaritatem dicitur *τελειώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι.* p. 278 D. τὸ φιλόσοφον ait, vero et perfecto oratori ἀρμόττειν ἄν. Sed praestat utique recepta. Huic ejus. Guelf. omittit *ejus* cum multis Codd. et edd. fere vett. Tavifina pro hisce: *philos. q. e. Isocrates.* Huic *e. f.* dat ista: *philos.* Sed *Isocratis huic e. f.* cujusmodi nihil in Jenfonia (cf. not. Crit. ad 2, 5, 16 *An vero*). Hanc scripturam expressit Obr., fortasse ex Argentoratensi. Alm. et Turic.: *philosophia sed Isocratis.*

eandem civ. Recte videtur haesisse Burm., solus quidem. Non id agitur h. l. ut, quid *simul* sit rhetorice, ostendatur, sed ut ejus ipsius natura declaretur. Burmannus inseri velit *quam.* An lenius fuerit interponere *ac*, cujus posterior litera facile hauriebatur ab altero C? Libri quidem nil habent varietatis.

Cicero. de Invent. 1, 5. „oratoriam facultatem — civilis scientiae partem esse dicamus.“

philosoph. — *Isocrates.* Hoc igitur in deperdita ista arte, quae summo oratori tribuebatur (§. 4). In reliquis etiam operibus solet latius usurpare *philosophiae* nomen, ut Panegyric. ἡ περὶ τοὺς λόγους Φιλοσοφία p. Mor. 7. ubi vide Mori notam it. p. 5. not. l. cf. nos ad §. 4 et Budaei Comm. Gr. Ling. p. 1208 (ed. Bas.) qui monet saepe apud Isochr. esse *Φιλοσοφίαν ἀντὶ τῆς Φιλολογίας.* vid. not. Crit.

185 substantiae maxime convenit finitio, *Rhetorice esse bene dicendi scientiam*. Nam et orationis omnes virtutes semel complectitur, et protinus mores etiam oratoris; cum bene dicere non possit, nisi vir bonus. Idem valet 35 Chryssippi finis ille ductus a Cleanthe, *scientia recte dicendi*. Sunt plures ejusdem, sed ad alias quaestiones magis pertinent. Idem sentiret finis hoc modo comprehensus, *Persuadere quod oporteat: nisi quod artem ad exitum alligat*. Bene Areus, *Dicere secundum* 36

nisi vir bon. Guelf. et Goth. cum Jenf. (tac. Gesn.) omitunt *vir*, cum Voss. 1. 2. it. ed. Tarv. Ven. Loc. Rusc. Bad. Placet ob majorem concinnitatem. *sentiret.* Voss. 1. 3. *sentiet.* *alligat. Bene.* Guelf. et Turic. *alligat. At bene* cum Bodl. Alm. Bal. et plerisque edd. vett., neque spreverim. *Areus.* Guelf. *ars.* Jenf. (tac. Gesn.) *artis*, qui est omnium

substantiae. cf. Prooem. tot. op. 21. et 3, 6, 39. 40.

Rhetoricen — scientiam. Haec videtur Hermagorae fuisse definitio vid. ad §. 23. Sed et Xenocratis fuit et Stoicorum vid. Sext. Emp. p. 289.

nisi vir bon. vid. not. Crit.

Chrysf. — Cleanth. „scripsit „artem rhetoricam Cleanthes, „Chrysippus etiam, sed sic, ut „si quis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat.“ Cic. de Fin. 4, 3. Erat in eorum definitione haud dubie ὁ ῥητορὶς λέγειν, pro eo, quod est apud Sext. Emp. (l. c.) et Laërtium 7, 42 ῥῆτορ. Illud quidem a scriptoribus relatum non invenio.

ad alias quaest. non ad hanc,

utrum soli viro bono tribuenda eloquentia?

Idem sentiret. Haereo in conjunctivo imperfecti, quem omnes fere dant libri. (vid. not. Crit.). Sed nulla adest conditio, cujus solet is esse index, cum praesertim sequatur *alligat*, non *alligaret*. cf. not. Crit. ad 1, 8, 5. Neque verisimile excogitatum aliquem finem, qui non usquequaque placeret, a scriptore nostro (qui foret labor infinitus) non potius relatum, quem revera aliquis rhetor dedisset. Quae cum ita sint, lenissima mutatione legi malim: *sentit et*, ut sit certus cujusdam rhetoris finis, etsi auctore non memorato.

Areus. Nihil obstat quo mi-

virtutem orationis. Excludunt a rhetorice malos et illi, qui scientiam civilium officiorum eam putaverunt, si scientiam virtutem judicant: sed anguste, intraque civiles quaestiones, coërcent. Albutius, non obscurus professor atque auctor, *scientiam bene dicendi* esse consentit: sed exceptionibus peccat, adijciendo, *circa civiles quaestiones, et credibiliter.* quarum jam utrique responsum est.

fere error. Regius, si receptam conjiciendo assecutus est, multam meretur laudem; sed adsunt vindices Goth. Bodl. Alm. Turic. praeter eos, qui silentur.

nus hic sit Stoicus philosophus, Alexandrinus, cui Alexandriam condonavit Caesar Octavianus (vid. Plut. in Antonio p. 953 A.). Solet a quibusdam scribi *Arius*, cum Graecum nomen sit *Ἀρίων*. De hoc vide Fabr. Bibl. Gr. Harl. Vol. 3. p. 540 ubi citatis adde Suidam in v. *Ἄριον*, primo ejus nom. De eo multa Meibomius in Maecenatae c. 18 (citante Burn.) p. 109 seq. Et si a plurimis, qui meminerunt ejus, scriptoribus mentio nulla sit *artis rhetoricae*, quam ediderit, verisimile tamen, suae familiae claros philosophos etiam hoc scriptiois genere aemulatum, cum praesertim Qu. cum protinus subjiciat Cleanthi et Chryssippo. cf. nostr. 3, 1, 16.

Albutius, C. Silus, Novariensis, aevi Augusti rhetor de quo vide Senec. Rh. Contr. 5

praef. p. Bip. 197 seqq. item Sueton. de Rhet. 6.

auctor, quatenus scribendo docet opponitur *professori*, qui declamando. Et sic pro *scriptore* est passim apud veteres, hujus maxime aevi, sed prae-terquam remanente aliquo originis vestigio, ut sit, quem *fontem* solemus dicere, in historia maxime aliisque disciplinis. vid. Drakenb. ad Liv. 8, 50, 9. Sic Plinius major vocat *autores* unde sua hausit. Malit tamen fortasse aliquis *actor* pro *auct.* ut Cic. Brut. c. 89 „*Moloni* — et *actori* „summo causarum et *magistro*“ pro quo hic *professor*. Sic 2, 12, 12 *actores* (sine additamento) opponuntur *praecceptoribus*. Et hoc praefero.

exceptionibus, „anguste coërcendo“ definitionem, ut modo dicebat.

Probabilis et illi voluntatis, qui *recte sentire* 37
et dicere, rhetorices putaverunt. Hi sunt fere
 fines maxime illustres, et de quibus praeci-
 pue disputatur. Nam omnes quidem perfe-
 qui, nec attinet, nec possum: cum pravum
 quoddam (ut arbitror) studium circa scripto-
 res Artium extiterit, nihil eisdem verbis,
 quae prior aliquis occupasset, finiendi: quae
 ambitio procul aberit a me. Dicam enim 38
 non utique quae invenero, sed quae place-
 bunt: sicut hoc, *rhetorice esse bene dicendi*
scientiam: cum, reperto quod est optimum,
 qui quaerit aliud, pejus velit. His approba-
 tis, simul manifestum est illud quoque, quem
 finem, vel quid summum et ultimum habeat
 rhetorice, quod *τέλος* dicitur, ad quod omnis
 ars tendit. nam si est ipsa bene dicendi scien-
 tia; finis ejus et summum est bene dicere.

186 XVI. Sequitur quaestio, *An utilis rheto-*
rice? Nam quidam vehementer in eam in-
 vehi solent: et, quod sit indignissimum, in
 accusationem orationis utuntur orandi viri-

Probabilis — voluntatis, h. e. virtuti et probitati favere sunt putandi.

ambitio. vide ad 1, 2, 22. *Ambitiosum*, veteri sensu, fuisset aliorum, et quidem clarorum, scriptorum verbis ipsis uti et sic eos demereri; cum nunc nomen *gloriae* studium significetur, quae tum maxime contingit, si primus tua dixisse videaris.

quem finem. Ipse Qu. parum cavet obscuritatem, dum *ἄρον* pariter et *τέλος* reddit finem.

orandi viribus. Aliquid simile vidimus in *Ruffavio* (sive *Iulianus* mavis) literarum et artium obtrectatore. Cic. de Or. 1, 11 „Plato — in oratoribus irridendis ipse — orator summus.“

bus: *Eloquentiam esse, quae poenis eripiat scelestos; cujus fraude damnentur interim boni; consilia ducantur in pejus; nec seditiones modo turbaeque populares, sed bella etiam inexpiabilia excitentur; cujus denique tum maximus sit usus, cum pro falsis contra veritatem valet. Nam et Socrati objiciunt comici, docere eum, quomodo pejorem causam meliorem faciat: et, contra, Tisiam et Gorgiam similia,*

inexpiabilia. Guelf. et Turic. *inexpugnabilia* cum plerisque Codd. et edd. vett. omnibus praeter Ald. qui dat *inextinguibilia*, nullo auctore. Verissima recepta, quam vindicant Goth. (cum Voss. 2. profecto, constante socio) et Vallensis, ut refert Badius, recte laudans, in textuque ponens, quem meorum primus imitatur Cervicornus (1521). Est *inexpiabile bellum* id ipsum quod vult Ald. praepostero suo *inexting.* Sic usurpant Cic. Har. resp. c. 2. Liv. 4, 35, 8. 33, 13, 8. 33, 47, 9. Flor. 4, 4, 1. neque dubito quin recte Burmannus (in Add. ad Qu.) reponat apud Tac. Ann. 3, 73, 1. pro *inexplicabili.* *maximus.* Sic Guelf. cum omnibus prope Codd. et edd. vett. Nec video cur Burm., cum eoque Gefn., maluerint *maxime*, recentiorum scripturam. Turic. filetur.

inexpiabilia. vid. not. Crit. *cujus — valet.* Talia fere exprobrat rhetoricae Socrates in Gorgia Platonis p. 480 E. 481 A. B. apud Bip. Vol. 4, 74. 75. quae sic concludit: *ἐπεὶ τῷ γε μὴ μᾶλλοντι ἀδικεῖν οὐ μεγάλη τίς μοι δοκεῖ ἢ χρεία αὐτῆς εἶναι, εἰ δὲ καὶ ἔστι τις χρεία.*

comici. Nota Aristophanis proseropoeia τοῦ δικαίου (qui et κρείττων) καὶ ἀδίκου (qui et ἥττων) λόγον. Nubb. v. 882 — 1104 ap. Brunk. Neque unus Aristophanes Socratem insectabatur, sed et alii comici, velut

Amipias et Eupolis. Seneca de vit. beat. c. 27 ipsum facit dicentem: „tota illa mimico- rum poetarum manus in me „venenatos sales suos effudit.“ Diog. Laert. 2, 20 Ἀριστοφάνησ αὐτὸν κωμωδεῖ ὡς τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιοῦντα. vid. et Nubb. Arist. v. 98. 99. it. 112 — 118. De hac autem jactantia Protagorica vid. Aristot. Rhett. 2, 24 extr. Cic. Brut. c. 8 init. Gell. 5, 3 extr.

faciat. Subjectum est *aliquis.* cf. ad 2, 15, 12 *velit.*

Tisiam — Plato. Τισίας τε Γοργίας τε — καὶ σμικρὰ μεγά-

dicit, polliceri, Plato. Et his adjiciunt exempla Graecorum Romanorumque, et enumerant, qui, pernicioſa, non ſingulis tantum, ſed rebus etiam publicis, uſi eloquentia, turbaverint civitatum ſtatus, vel everterint: eoque et Lacedaemoniorum civitate expulſam; et Athenis quoque, ubi actor movere affectus vetabatur, velut reciſam orandi po-

civitatum. Guelf. *civitatium* et omnes quantum video libri. Burmannus videtur primus, neque monito lectore ille, inſeruiſſe i, quem eſſe diligentioreſcribendi modum docent Voſſius in Ariſtarch. l. 4. p. 744. et Drakenb. ad Liv. 33, 20, 11. Neque tamen tuta emendatio cum Varro ipſe utramque genitivum formam defendat, de L. L. l. 7. p. Bip. 120 „*civitatum*, parentium: *civitatum*, parentium.“

λα, καὶ τὰ μεγάλα μικρὰ, φαίνεσθαι ποιούσι διὰ ῥώμην λόγου. Phaedr. p. 267 A. Bip. Vol. 10, 364. vid. et ejusd. dial. p. 273 A. B. C. Bip. 367. 7.

perniciosa — eloquentia. Eo nomine Gracchos accuſat Scaevola apud Cic. de Or. 1, 9 extr., indicante Turnebo. Vide auctorem Dial. de Oratt. c. 37. usque ad finem libri.

civitatium. vid. not. Crit.

Lacedaem. — expulſam. Plut. Apophthegm. Lac. p. 226 D. (ὁ Λυκούργος) ἀπάντων τῶν περισῶν ξηλιασίων ἐποιήσατο. διὸ αὐτὲ ἔμπορος οὔτε σοφιστῆς — εἰσῆλθε εἰς τὴν Σπάρτην. Quibus gemina leges in ejusdem Lycurgo Vol. 1. p. 44 E. F. Id. Lycurg. p. 52 D. Πλειστώναξ ὁ Παισανίου, ῥήτορος Ἀθηναίου τοὺς Λακεδαιμονίους ἀμαθῆς ἀποκαλοῦντος,

Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις· μόνοι γὰρ Ἑλλήνων ἄμμεσ οὐδὲν κακὸν μαθήκαμεν παρ' ὑμῶν. Quod responsum extat Lac. apophth. 2, 251 D. sed et oscitanter repetitum, Antalcidaeque tributum 2, 217 D. quae res profecto non minuit illam νοθείας suspicionem. Athenaeus Deipn. p. 611 A. εἰκότως — πολλὰ τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἡ Λακεδαιμονίων — οὐ προσίενται — ῥητορικὴν. cf. Sext. Emp. p. 293. Auct. Dialogi de Oratt. c. 40 „Quem — oratorem Lacedaemonium, quem Cretensem accipimus? quarum civitatum severissima disciplina, et severissimae leges traduntur.“ cf. Cic. Brut. c. 13.

ubi — vetabatur. Aliquoties hoc ingerit Qu., non licuisse Athenis affectus movere ut 6, 1, 7 et 10, 1, 107. et adest

5 testatem. Quo quidem modo nec duces erunt¹⁵⁷
 utiles, nec magistratus, nec medicina, nec ipsa
 denique sapientia. Nam et dux Flaminius,
 et Gracchi, Saturnini, Glaucia, magistratus;

Glaucia magistratus. Goth. post hanc vocem inserit *egere*, pro quo Alm. et Turic. habent *gere*, unde Burmannus conjiciendo effecit *geffere*. Et est sane quod haereas in locutione, qua certus homo dicitur *magistratus*, cum fere dignitas intelligatur, non homo. Sunt tamen loca, ubi aliam significationem vix agnoscas, ut Cic. in Verr. 3, 82 „Secuti sunt avariores magistratus“ ea enim avaritia est hominis gerentis magistratum, non dignitatis, quomodo tum recte intelligitur cum v. c. tribuni plebis dicuntur „imperiosi magistratus.“ Sic et Liv. 23, 10, 5 „Egressus —

Athenaeus Deipn. p. 590 E. narrans, post illam Hyperideam Phrynes defensionem (cf. ad 2, 15, 9) *γραφήναι — φήμισμα, μηδέναι οἰκτιρίζεσθαι τῶν λεγόντων ὑπέρ τινος*. Sed neuter caruisse videtur errore. Quintilianum in primis miror, et prope subiraſcor, legem in Areopago solo sanctam nimis secure ad cetera transfuisse tribunalia. Quo igitur animo legebat Lyſiacas miserationes, veluti p. Reiskii 695 seq. 709 seqq. et istam patris, fratrum, affinium, liberorum denique commendationem ab Aeschine, summo cum affectu, peroratam p. Reisk. 342 seqq. ut tot alia taceam loca ubi τῶν τὰ παῖδια περισταμένων fit mentio, iudicesque a miserationis praestigiis cavere sibi jubentur. Quae omnia ante Hyperidis istum epilogum facta causari, neque verum est et iugatorium. Ab Areopago autem affectus proſcriptos fuisse, constat inter

scriptores, quorum citasse testes Aristotelem Rhet. 1, 1, 5. et Lycurgum contra Leocratem p. Reisk. 144 sufficet, cum praesertim hic simul doceat in ceteris tribunalibus nihil tale fuisse vetitum; quanquam de ea solum agunt interdicti parte, qua non licebat ἐξω τοῦ πράγματος λέγειν, quod tamen solet cum τῷ φροσιμιάζεσθαι καὶ οἰκτιρίζεσθαι conjungi. Haecce περιτρολογία ab ipso praecone fuisse vetitam cum nostro (6, 1, 7) refert Lucianus de Gymnas. Vol. 7 (Bip.) p. 174. Quintiliani errorem notat Meursius de Areopago in Theſ. Gronov. Vol. 5. p. 2094. Sed apertius redarguit Wernsdorfius loco modo (2, 15, 9) citato, qui ipsa Athenaei narratione efficit, in Areopago oratam fuisse causam Phrynes, si forte pro renovato hoc decreto Athenaeus male accepit tunc demum factum.

magistratus. vid. not. Crit.

et in medicis venena, et in iis, qui philosophorum nomine male utuntur, gravissima nonnunquam flagitia deprehensa sunt. Cibos aspernemur; attulerunt saepe valetudinis causas: nunquam tecta subeamus; super habitantes aliquando procumbunt: non fabricetur militi gladius; potest uti eodem ferro latro.

„magistratus confedit.“ Salva autem hac locutione, concinnior oratio, si nil post nomina ista: „*Glauciae*“ subjicitur, cum ne ad: „*Flaminius*“ quidem; sed intelligendum utrobique *fuit, fuerunt.*

medicis. Sic Codd. quantum video omnes, quare nec ausus sum sollicitare quidquam; ceterum mire favens vet. edd. plerarumque scripturae *medicinis*, quae et est Jenf. (tac. Geln.). Tarvis. non accedit (cf. 2, 5, 16. not. Crit.) neque Veneta. Sed dant *medicinis*, praeter Burmanno recensitas, Rusc. Bad. Cerv. Et magnopere, ni fallor, claudicat recepta. Quae enim est concinnitas: in *ipsis* philosophis (quos mira quaedam putabas virtutis exempla) deprehenduntur flagitia; venena autem in *manibus* (opinor) medicorum; nam „in *ipsis*,“ eodem, quo in philosophis flagitia, sensu, dici nequit. Longe melius autem *philosophos* (vivas quasi virtutes) oppones *medicinis* (salutis et vitae instrumentis). Est tamen quod consensum fortasse cohibeat. *Medicinae* (plurali maxime numero) pro *remediis, medicamentis*, hodierno nimis sensu dici videntur. Cic. de Or. 2, 85 „His quatuor causis totidem *medicinae* opponuntur.“ Plin. H. N. 28, 1. „(Animalia) profuere *medicinas* reperiendo — et praebendo.“ Id. 23, 6. p. Bip. 153. „*medicinas* — „mala habent.“ et sic passim apud hunc scriptorem; sed video, quid objici possit.

Flam. — *Glauciae.* Flaminius notae recordiae dux ad latium Trasimenum contra Hannibalem re male gesta perit. Liv. 22, 3 — 7. Gracchorum res apud Freinsheimium ex auctoribus congestae legi possunt cum fructu libb. 58. 59. 60. 61. L. Appuleji Saturnini trib. pleb. et C. Servilii Glaucae praetoris ibid. l. 69. et

tanguntur fusc a Cicerone pro Rabirio perduelli.

medicis. vid. not. Crit.

valetudinis. Sic, nullo additamento, in sensum deterio-rem abiit vox jam apud ipsam Ciceronem, magis etiam apud posteriores. vid. Drakenb. ad Epitom. l. 13. Liv. cf. de *opinionibus* ad 2, 12, 5.

Quis nescit ignes, aquas, sine quibus nulla sit vita; et (ne terrenis immorer) Solem Lunamque, praecipua siderum, aliquando etiam nocere? Num igitur negabitur deformem Pyrrhi pacem caecus ille Appius dicendi viribus diremisse? aut non divina M. Tullii eloquentia et contra leges Agrarias popularis fuit, et Catilinae fregit audaciam et supplicationes, qui maximus honor victoribus bello ducibus datur, in toga meruit? Nonne perterritos militum animos frequenter a metu revocat oratio et, tot pugnandi pericula ineuntibus, laudem vita potiore esse persuadet? Neque vero me Lacedaemonii atque Athenienses magis moverint, quam populus Romanus, apud quem summa semper oratoribus dignitas fuit. Equidem nec urbium conditores reor aliter effecturos fuisse, ut vaga illa multitudo coiret in populos, nisi docta voce commota: nec legum repertores sine summa vi orandi con-

Neque — atque. Goth. (tac. Gesn.) *nec — aut*, cum Jenf. (itid. tac.) et plerisque vet. edd. Hoc malim prope.

Appius Caecus. vid. Freinsh. Lib. 13. c. 31. 32. 33.

Agrar. contra Rullum. Popularem contra legem agrariam orationem non nisi summa eloquentia efficere potest. Bene Regius assert Pliu. H. N. 7, 31. p. Bip. 35. „Te dicente „(M. Tullii) legem agrariam, „hoc est alimenta sua, abdicaverunt tribus.“

et *supplic.* hoc interpunctione non dirimendum ab ante-

cedentibus. Pertinuerunt enim *supplicationes* ad oppressam conjurationem Catilinariam. cf. Cic. Pro Sulla c. 30 extr. In Pis. c. 3 init. Altera supplicatio (vid. Ep. ad Div. 15, 5. et ad Att. 7, 1.) armata decreta fuit.

urbium conditores. cf. Cic. de Inv. 1, 2. et de Or. 1, 8 quo loco improbat et repudiati a se libri bonas sententias videtur conservare voluisse.

188 secutos, ut se ipsi homines ad servitutem
 juris alfringerent. Quin ipsa vitae praecepta, 10
 etiamsi natura sunt honesta, plus tamen ad
 formandas mentes valent, quoties pulchritu-
 dinem rerum claritas orationis illuminat.
 Quare, etiamsi in utramque partem valent
 arma facundiae, non tamen est aequum id
 haberi malum, quo bene uti licet. Verum 11
 haec apud eos fortasse quaerantur, qui sum-
 mam rhetorices ad persuadendi vim retule-
 runt. Si vero est *bene dicendi scientia*, quem
 nos finem sequimur, ut sit *orator* in primis
vir bonus; utilem certe eam esse confitendum
 est. Et hercle deus ille princeps, parens re- 12
 rum, fabricatorque mundi, nullo magis ho-
 minem separavit a ceteris, quae quidem mor-
 talia essent, animalibus, quam dicendi facul-

fortasse. Guelf. et Turic. *forfitan* cum Jenf. (tac. Gesn.) reli-
 quisque edd. ante Gryph. Revocavit Obr. *ad persuadendi.*
 Goth. (tac. Gesn.) *ad persuadendum*, quo *summam* sit adjecti-
 vum referendum ad *vim*, male.

se ipsi. *Ipsi* jungendum est
 antecedenti, non sequenti, unde
 nullus sensus existeret. Minus
 latine dixisset *se ipsos*.

quae — essent. Observat
 Gesnerus, intelligi sidera, quae
 itidem *animalia* sint de quo-
 rundam veterum sententia, sed
immortalia. Plato Epinomis,
 p. St. 982 E. *δικαίως ψυχὰς*
(τὰ ἄστρα) λέγομεν. (Bip. 9,
 256.) Tim. St. 3, 40 B. *ὅσα*
ἀπλανῆ τῶν ἄστρον, ζῶα θεῖα
ὄντα. (Bip. 9, 323.) Arist. de
 Coelo 2, 12. (p. Sylb. 54)

Tom. I.

δεῖ (περὶ ἄστρον) ὡς μετεχόντων
ὑπολαμβάνειν πράξεως καὶ ζωῆς.
 Cum tamen et haec careant
 sermone (nam concentus or-
 bium coelestium huc nemo
 traxerit) malim interpretari
 de diis, qui sunt animantes et
 ipsi. cf. 3, 7, 6. it. 5, 10, 57.
 ubi *homo* eo parum demonstra-
 ri dicitur quod sit *animal*, nisi
 addatur, *mortale*, qualis et
 Porphyrii ratio in Hsagoge p.
 Aristot. Bip. 390 (Vol. 1.) *αἱ*
— τοῦ λογικοῦ καὶ ἀθανάτου
(ζῴου διαφορὰὶ οὐστατικαὶ γί-

A 2

13tate. Nam corpora quidem magnitudine,
viribus, firmitate, patientia, velocitate prae-
stantiora in illis mutis videmus: eadem mi-
nus egere acquisitae extrinsecus opis. Nam
et ingredi citius, et pasci, et tranare aquas,
14citra docentem, natura ipsa sciunt. Et plera-¹⁸⁰
que contra frigus ex suo corpore vestiuntur,
et arma iis ingenita quaedam, et ex obvio fere
victus: circa quae omnia multus hominibus
labor est. Rationem igitur nobis praecipuam
dedit, ejusque nos socios esse cum diis im-
15mortalibus voluit. Sed ipsa ratio neque tam
nos juvaret neque tam esset in nobis mani-
festa, nisi, quae concepissemus mente, pro-
mere etiam loquendo possemus: quod magis
deesse ceteris animalibus, quam intellectum
16et cogitationem quandam, videmus. Nam et

arma iis. Guelf. et Turic. *armis*, cum plerisque Codd. quod frustra videtur defendere Gesn. Receptae vindicem esse puto Bodl. praeter edd. vet. omnes. Ceterum malui sequi eas dando *iis*, prae *his* recentt. ut Gesn.

multus. Ita Guelf. et Jenf. Gernerus autem Burmannum hancce scripturam ex plurimis libris afferentem perperam cepit, quasi in iisdem *multis* esse diceret, quod in Goth. inveniebat ipse et conatur defendere; sed frustra, ni fallor. Habent *multis* Tarvis. (recedens a Jenfon. cf. 2, 5, 16). Stoer. Chouet. Leid. Gibl., male.

νοῦται) τοῦ θεοῦ. itidem Speusippi, sive Platonis ipsius, in Definitionibus St. 3, 411 A. Θεὸς ζῶν ἀθάνατον. (Bip. 11, 287.) ut et Phaedr. θεὸν ἀθάνατον τι ζῶν p. 240 C. Bip. 10, 320. L. Seneca Epist. 58. „animalia aut *mortalia* aut „*immortalia*.“

Nam corpora. cf. Plin. H. N. libri 7 prooemium.

eadem minus. Praeruptum videtur hoc ἀσύνδετον. Quare lubens hic audiam Gallaeum *eademque* tentantem. Nisi forte malis *egere* mutare in *egent*, et ante hanc sententiam interpungere; aut scribere *eaque* (resp. ad *corpora*) pro *eadem*, ut Alm. et Turic. mox (§. 14) pro *ejusque nos*, *ejusdem nos*.

moliri cubilia, et nidos texere, et educare foetus, et excludere, quin etiam reponere in hiemem alimenta, opera quaedam nobis inimitabilia (qualia sunt cerarum et mellis) efficere, nonnullius fortasse rationis est. sed quia carent sermone, quae id faciunt, *muta* atque *irrationalia* vocantur. Denique ho-¹⁷

inimitabilia. Jenf. (tac. Gefn.) *immutabilia* cum Voff. 1. et edd. Tarv. Venet. quod correxit Regius. verissime cf. 1, 10, 7 multisque Codd. auctoribus factis, ut Guelf. Goth. et Britannicis tribus haud dubie, ac Turic.

educare — excludere. Priusne ergo *educant* quam *excludunt*? Similis tamen ratio Homerici illius: ἴνα τ' ἔτραφεν ἦδ' ἐξένοτρο, de quo non male Dammius in Lexico Homericop. 2577.

inimitabilia. vid. not. Crit. *nonnullius — rationis.* Egrege hoc persequitur Virgil. Georg. 4, 219 — 227. incredulus tamen iis, qui defendunt talia, quod ostendit locus Georg. 1, 415 — 423.

irrationalia. Unum Cod. Turicensem auctorem nactus repositui scripturam, quae non dubito quin vera sit. Ceteri omnes libri consentiunt in *irrationabilia*, et solet Quintilianus a VV. DD. citari vindex hujus vocis, pro qua scripsisse eum hic etiam: *irrationalia*, plane mihi est persuasum. Hoc quidem uno loco usurpasse barbaram vocem reperiretur, nam Declam. 325. p. (ed. Bip.) 527 „*irrationabiles* impetus“ non moror. *Rationalis* (3, 5, 4.

3, 6, 53. 54. 81. 86. 5, 10, 56. cet.) et *irrationalis* (8, 6, 13. 10, 7, 11.) ceteroquin est apud eum. Et haec forma habet rationem, aliorumque scriptorum usum, ut Cornificii, seu script. ad Herenn. 2, 12. Neque enim adducor, ut Celso, Senecae aliisque latinitatis auctoribus tribuam *rationalilem* et *irrationabilem*, quas voces vix Appulejo imputem. Nihil agit Borrichius Cogitationibus de lat. ling. aetatt. p. 150 „ultimas et accuratissimas editiones Quintiliani“ appellando, cum ne Codd. quidem in hujusmodi quaestione multum proficiant. *Irrationabilis* est in omnibus, quantum video, Codd. et edd. 10, 7, 11. nisi quod Stoerius et Chouetus (nescio unde) dant *irrationalis*, quos secutus est Burm. cum deseruissent Leid. Gibf. et Obr. Item 3, 5, 4 Gothanus Cod. (tac. Gefn.) pro *rationalibus* dat *rationalibus*. Num quid tamen apud quemquam vale-

mines, quibus negata vox est, quantulum adjuvat animus ille coelestis? Quare si nihil a diis oratione melius accepimus, quid tam dignum cultu ac labore ducamus, aut in quo malinus praestare hominibus, quam quo ipsi¹⁸ homines ceteris animalibus praestant? Eo quidem magis, quod nulla in parte plenius labor gratiam refert. Id adeo manifestum erit,

nulla — parte. Apparet nota Gesneri critica, voluisse eum dare *arte* (pro *parte*) quod inventum in Goth. ab optimis Burmanni libris defendi narrat. Sed operae non paruerunt, neque ego eum casum inutilem puto, cum recepta recte habere mihi videatur. Sunt sane boni libri Turic. Bodl. Bal. Alm. et ed. Andr. qui dant *arte*, sed solita est confusio (vid. Liv. 1, 15, 4 Drak.) in qua, ut consilium librarii versatum fuerit, non est necesse. *Pars*, cum sit quam hodie vocant *speciem*, generi subjectam, quid vetat dici: *nulla in parte* aequae ac: *nullo in genere*, in quo nemo haereat profecto. Liv. 39, 36, 4 „ne in *nulla parte* crudelitas eorum cessaret.“ et nost. mox 17, 1 *parte* in hac. c. 18, 5 in *parte* oratoria. it. 12, 1, 16 Nec M. Tullio defuisse in *ulla parte* — voluntatem. 1, 3, 17. 1, 7, 19. 1, 10, 4. 31. 3, 6, 63. 3, 8, 14. Accipias etiam pro *nusquam*. „*nulla in arte*“ angustius est coercitum, quam pro consilio scriptoris. Neque enim ceteris *artibus* solum, sed aliis quoque humanis conatibus, majorem gratiam referre ait eloquentiam. Guelf. Jenf. ceterique mei omnes: *parte*.

bunt hujusmodi auctores? Videntur itaque hisce medii aevi fordibus purgandi boni scriptores, ut *rationabilis* jam nonnisi apud Cangium quaeratur cum cognato suo *raisonnable*.

praestare — praestant. „Praeclarum mihi videtur quiddam „adeptus is, qui, qua re homines bestiis praestent, ea in re „hominibus ipsis antecellat.“ Cic. de Inv. (non, ut Pareus indicat, *de Offic.*) 1, 4, unde contulit in lib. de Or. 1, 3.

nulla — parte. vid. not. Crit.

Id adeo. *Adeo* potestatem habet rariorem, ubi subjungitur, et fere est pro *vero*; continuationi, explicationi, inferviens, ubi plerumque praemittitur *id*, ut Cic. Verr. 4, 63 extr. pro Caecina c. 30. Sallust. Cat. c. 33 bis init. et extr. *id*. Jug. c. 107. vid. Turfell. de partit. p. 42. II, ubi tamen aliquot exempla aliena et pro Sallust. Jug. 110 lege 106.

si cogitaverimus, unde, et quousque jam pro-
 vecta sit orandi facultas. Et adhuc augeri
 potest. Nam ut omittam, defendere amicos,¹⁹
¹⁹⁰ regere consiliis senatum, populum exercitum
 in quae velit ducere, quam sit utile, conve-
 niatque bono viro: nonne pulchrum vel hoc
 ipsum est, ex communi intellectu, verbis-
 que, quibus utuntur omnes, tantum assequi
 laudis et gloriae, ut non loqui et orare, sed,
 quod Pericli contigit, fulgurare ac tonare
 videaris?

unde. Eleganter anteponunt et Goth. Voss. 2. et edd. vett.
 quibus adde Tary. Venet. Rusc. Bad. Cervic. *fulgur-*
rare. Guelf. et Turic. *fulgere* cum plerisque Codd. et Andr.
 quos voluisse *fulgerare* conjicit Burm. Sed receptam tot dant
 edd. etiam vett. et vindices sunt Codd. Goth. et (haud dubie)
 Voss. 2, praeter alios qui silentur ut Voss. 3. Bern. Quanquam,
 ut animadvertit Burm., etiam Cic. Orat. c. 9 de eadem re *ful-*
gere dixit.

unde. vid. not. Crit.

Et — potest. Gesu., qui in
 hisce, tanquam minus ad pro-
 positum facientibus, haeret,
 videtur non plane assecutus,
 quo sensu Qu. modo dixerit:
 „gratiam referre.“ Non prae-
 mia intelliguntur, sed operis
 ipsius successus. In oratione
 maxime elaborarunt homines,
 neque frustra operam insumse-
 runt, et ne praesentibus qui-
 dem terminis artem metiri
 decet. Neque obstat quod mox
 de praemiis etiam loquitur,
 praemisso „Nam“ quod non
 semper artificium nexum de-
 monstrat.

Pericli — tonare. „— Περσ.

„κλέης οὐλύμπιος Ἡστραπτον,
 „ἔβροντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλά-
 „δα“ Aristoph. Acharn, v.
 (Brunck.) 530. 31. Locus a
 scriptoribus utriusque linguae
 saepe et citatus et significatus.
 cf. nostr. 12, 10, 24. 65. Ne-
 que primus Olympii cogno-
 men dedit Pericli Aristophanes,
 sed vulgo jam usurpatum ad
 invidiam traduxit. Vid. Plut.
 Pericl. p. 156. A. R. qui de
 cognominis origine disputat.
 cf. I. Lucian. Imagg. p. 21 Vol. 6.
 Bip. ibique Graevium. adde
 Theonem Prog. p. 77. ed.
 Cam. Etiam Aspasiam Juno-
 nem appellarunt Comici Plut.
 Pericl. p. 165 D.

XVII. Finis non erit, si expatiari parte in hac, et indulgere voluptati velim. Transeamus igitur ad eam quaestionem, quae sequitur, an *rhetorice ars sit*. Quod quidem adeo ex iis, qui praecepta dicendi tradiderunt, nemo dubitavit, ut etiam ipsis librorum titulis testatum sit, scriptos eos *de arte rhetorica*: Cicero vero etiam, quae *rhetorice* vocetur, esse *artificiosam eloquentiam* dicat. Quod non oratores tantum vindicarunt, ut studiis aliquid suis praestitisse videantur: sed cum his Philosophi, et Stoici et Peripatetici plerique, consentiunt. Ac me dubitasse confiteor, an

vindicarunt. Guelf. *judicarunt.* Goth. et Jenf. (tac. Gefn.) *judicaverunt.* cum tot edd. quarum aliquot et *indicaverunt.* Recepta sola vera, si ne ullus quidem addicat Cod. Quam frequens *ῥῶν vindic.* et *judic.* confusio, et res ipsa docet et exempla ostendunt apud Drakenb. Liv. 39, 47, 2. Tuentur *vindicandi* vocabulum Voff. 1. 3. (dantes: *vindicant*) cum aliis, qui silentur. Voff. 2 facit cum suo Goth. Possit aliquis praecoptare rationem Voff. 1. 3., praesens ostendentium, ob id quod sequitur: *videantur* et *consentiunt.* Sed non est consilium neque effectus *vindicandi*, verum tu ita intellige: „Si soli oratores hoc vindicassent, possent videri suis studiis indulsisse iisque honorem quaesivisse.“ Cave *suis studiis* ablativum accipias. *Praestare alicui aliquid* est *gratificari.* Sic Plin. Paneg. 48, 2. Suet. Tit. c. 8 *nihil cuiquam praestitisse.* Perfectum autem praesente melius h. l. quia *oratores* isti intelliguntur talia sermone familiari defendisse, cum eorum de arte non multi extent libri; *Philosophi* autem in scriptis *consentientes* etiamnum leguntur. Praesente (*vindicant*) usus esset fortasse, si pro *oratoribus* scripssisset *rhetores.* Ac. Ita Guelf., ut correxit Regius. Goth. et Jenf. (tac. Gefn.) At cum Voff. 2. et edd. Tarv. et Ven.

Cicero. „(Civilis rationis) pars est *artificiosa eloquentia*, quam *rhetoricam* vocant.“ de nv. 1, 5.

vindicarunt. vid. not. Crit. *dubitasse* — an. Recedit a frequentissimo usu *ῥῶν dubitare* — an. Vergit enim h. l.

19¹ hanc partem quaestionis tractandam putarem. nam quis est adeo, non ab eruditione modo, sed a sensu remotus hominis, ut fabricandi quidem, et texendi, et e luto vasa ducendi *artem* putet; *rhetoricen* autem, maximum ac pulcherrimum (ut supra diximus) opus, in tam sublime fastigium existimet *sine arte* venisse? Equidem illos, qui contra disputa-⁴runt, non tam sensisse quod dicerent, quam exercere ingenia materiae difficultate credo voluisse: sicut Polycratem, cum Busirim lau-

e luto — ducendi. Guelf. omittit *e*, cum Voss. 1. et Goth. Utraque forma, sine praep. et cum ea, legitur apud scriptores, ut Virg. 6, 849 nobilissimo loco „ducent *de* marmore vultus“ ubi *de* est pro *e*. Plin. H. N. 33, 45. p. Bip. 208 „laminas „duci — ex optimo (argento).“ L. Seneca Epist. 65. p. 192. „(Aes) — ex quo (statua) *duceretur*.“ Sed noster 10, 5, 9 „*eadem* cera — aliae formae duci solent.“ Virg. Aen. 7, 634 „ocreas ducunt *argento*.“ Claudian. de Conf. Mallii Theod. 138 „ductos — mores *meliore metallo*.“ Apparet his ipsis exemplis sensus *ducendi*, quod est pro *singendo* ut Lexica docent. Origo locutionis profecto in materia molli ut cera, luto. vid. Casaub. ad Pers. p. 381. Sic noster 10, 3, 17 „opus *ducere*“ et Horat. Sat. 1, 10, 43. 44 „epos — Varius „*ducit*.“

in negationem dubitatio. cf. ad 1, 5, 46.

e luto — ducendi. vid. not. Crit.

ut *supra*. Proximo capite, ut putat Gesn., et recte videtur ille.

Polycratem. Laudem Busiridis ab hoc conscriptam, ejusdem argumenti declamatione opponenda castigavit Isocrates, qui et orationis in Socratem meminit (Busir. init.), sed ita ut diligentioribus appareat, eam non fuisse Anyto scriptam,

sed declamationem post obitum Socratis compositam. vid. Diog. Laertium 2, 39 et Henr. Valesii Emendationes p. 159. ed. Burm. Pro oratione serio scripta accepit Themistius Orat. 23. et videtur Ael. Var. hist. 11, 10. cf. nostr. 3, 1, 11. Gamelicus hic sophistes (vid. Isocr. Busir. init.) spurcillimum librum Philaenidi supposuit, arguente Aeschirione Iambographo apud Athenaeum p. 335 C. D. Significat fallarium et Dioseorides epigrammate Brunck. Anal.

- daret, et Clytaemnestram: quanquam is, quod his dissimile non esset, composuisse orationem, quae est habita contra Socratem, dicitur.
- 5 Quidam naturalem esse rhetoricen volunt, et tamen adjuvari exercitatione non diffitentur: ut in libris Ciceronis de Oratore dicit Antonius, *observationem* quandam esse, *non artem*.
- 6 Quod non ideo, ut pro vero accipiamus, est positum; sed ut Antonii persona servetur,

est positum. Jenf. (tac. Gesu.) *esse positum cum Tarvis. Ven., male.*

Vol. I. p. 500 „Difficultatem „materiae“ id maxime demonstrat quod Busridis elogium videtur usurpatum fuisse, ut „illaudatus“ appellaretur, sicut Virgilio Georg. 3, 5. quem etiam respexisse ad haec laudandi mali hominis conamina putat Hieron. Wolfius in Graeco scripti Isocratei argumento. Polycrati huic laudationes cessisse non videntur, quem notat Aristoteles Rhett. 2, 24, 3. 6. Dionys. Hal. in Haec p. 111 extr. Πολυκράτης — κενός μὲν ἐν τοῖς ἀληθινοῖς, ψυχρός δὲ καὶ φορτικός ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ἄχαρις δὲ ἐν τοῖς χαριεντισμοῦ δεομένοις ἐστί. vid. et Demetr. de Elocut. §. 120. qui videtur mentionem facere illius *pro Clytaemnestra* orationis, quam ceteroqui praeter Quintilianum qui memoraret inveni neminem.

esset. Non displicet h. l. Francius conjectans *est* cf. not.

Crit. ad 1, 8, 5. cum libri omnes tueantur receptam. Ratio conjunctivi imperf. non magnopere apparet nisi forte intelligas: „It verum esset.“ Fortasse tum maxime feras, si retuleris ad *composuisse*, tanquam dictum pro: *erat*, sed in oratione obliqua. „Quanquam“ autem eo dicitur, quod, si Polycr. scripsit eam orationem, non exercendi solum ingenii causa, sed serio, malam causam egit.

Cic. de Or. I. 1. c. 20. l. 2, c. 7. 8. *Observationis* tamen vocabulum apud Cic. h. l. non invenias; et solet *observationem* fere jungere cum *arte* ut de Divin. 2, 71. Brut. 8 extr. non vicissim sibi opponere utramque, ut hic memoriter refert Qu. Quanquam Ernestus in Clave haec ipsa Quintiliani verba ponit, tanquam invenienda de Or. 1, 20 ut et Lexica.

qui dissimulatoꝝ artis fuit. Hanc autem opinionem habuisse Lyfias videtur: cujus sententiae talis defenfio est, quod indocti, et barbari, et servi, pro se cum loquuntur, aliquid dicant *simile principio, narrent, probent, refutent*, et (quod vim habeat epilogi) *deprecentur*. Deinde adjiciunt illas verborum cavillationes, *Nihil quod ex arte fiat, ante artem fuisse*: atqui dixisse homines pro se, et in alios semper: doctores artis, *fero jam*, et circa Tifiam et Coraca primum, repertos. ora-

fero jam. Potest supervacuum videri *jam*, quare omittitur in quibusdam edd., Cod. quidem nullo. Omittentes secure imitatus Capper. Cum Cicero *nunc fero*, Tacitus *jam fero* dicere reperiantur, quidni *fero jam* feramus, quod ipsum legere me non memini, sed fortasse etiam saepe legitur. Inest fortasse irrifio, cum *fero* sit saepissime et paene plerumque pro: *nimis fero*. cf. 3, 5, 3. Doctores enim *fero veniunt*, cum opus, quod docturi sunt, *jam* est effectum.

Hanc — *Lyfias videtur*. Fa- teor haerere me in loco, de quo nemo quidquam. Necopinato injicitur mentio Lyfiae, quam magis ferrem, si conjunctione *etiam* induceretur, non *autem*. Et male me habet quod post „*cujus*“ (quod facile referebatur ad *opinionem*) ingeritur „*sententiae*“, quasi nullum substantivum praecesserit. Neque inveni, qui praeter Qu. ~~rerret~~, Lyfiam eloquentiae artem negasse, nisi forte Cicero id videtur dicere Brut. c. 12 „Nam Lyfiam — orationes — „scribere — coepisse, *artem* „removisse.“ Sed potest aliter accipi iste locus. Si abessent

verba, in quibus versamur, commode retuleris „*cujus sententiae*“ ad dictum illud Antonii ap. Cic. (§. 5).

quod — *dicant*. Attende scriptorem alienas argumentationes referentem (vid. ad 1, 2, 2.), ne forte tirones *quod*, etiam extra obliquam orationem, conjunctivo jungere assuescant. Neque necesse erat *loquantur* etiam dici, quam vel hoc potuisse ferri existimo.

fero jam — *Coraca*. De hisce, patria Siculis vid. Cic. Brut. 12 et aliis multis locis, ut et nostrum 3, 1, 8. vid. not. Crit.

tionem igitur ante artem fuisse, eoque artem non esse. Nos porro, quando coeperit hujus rei doctrina, non laboramus: quanquam apud Homerum, et praeceptorem Phoenicem tum agendi, tum etiam loquendi, et oratores plures, et omne in tribus ducibus orationis genus, et certamina quoque proposita eloquentiae

laboramus. Ita (omisso, quod est in edd. ut et Gesn., *exquirere*) Guelf. et Turic. cum Codd., quantum video, omnibus, praeter Bern. qui tamen solet Guelf. plerumque referre. Ald., quoque omisit cum quibusdam, quos est imitatus Obr. Est autem sine inf. longe elegantius. *loquendi.* Goth. (tac. Gesn.) *eloquendi* cum Voss. 2., male. *ducibus orationis.* Guelf. hisce duobus vocabulis inferit ista: *judicialis, demonstrativum, deliberativum*, solus quantum video. Falso ille qua orationis qua sententiae nomine. vid. not. exeg. Eundem tamen errorem Capper. erravit, licet saniora docentem exhiberet Camerarium. Etiam in *ducibus* designandis fallitur, cum Gedoyno: Phoenicem, Nestorem, Ulysses appellans.

Phoenicem. cf. 2, 3, 12. Scriptor vitae Homericæ itidem ex hoc loco docet Homerum *παριστάντα, ὅτι τέχνη ἐστὶν ἢ ἱστορικὴ.* p. 237 in Ernestii Homero Vol. 5.

omne — ducibus. Gell. 7, 14. „Ea ipsa genera dicendi“ (*ἄδρον* uber, *ἰσχυρόν* gracile, *μέσον* mediocre) „jam antiquitus tradita ab Homero sunt „tria in tribus; magnificentum in „Ulyxe et ubertum, subtile in „Menelao et cohibitum, mixtum moderatumque in Nestore.“ Vide et Vossium in Or. Instit. l. 6. c. 1. p. 427. et Clarkium ad Iliad. 3, 213 qui plurimum scriptorum locis docent, inter veteres convenisse

de hac Homericorum oratorum proprietate. Et in primis cf. nostr. 12, 10, 63. 64. De tribus illis dicendi generibus copiose Cicero Orat. c. 23 — 28. item auctor libelli de vita Homeri p. Galei 514 seq. quem eadem ducum Homericorum exempla asserentem obscurius designat Clarkius ex Galei et Barnesii sententia: Dionysium Hal. *περὶ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως.* Est locus Gal. p. 377 seq. et Homer. Ern. Vol. 5. p. 238. Superior locus ap. Ern. p. 180 seq.

certamina — juniores. Iliad. 15, 284 — *ὅποτε κοῦροι ἐπίσσειαν περὶ μύθων.*

inter juvenes, invenimus: quin in caelatura clypei Achillis et lites sunt et actores. Illud admonere satis est, *omnia, quae ars consummaverit, a natura initia duxisse*. Aut tollatur *medicina*, quae ex observatione salubrium, atque his contrariorum, reperta est, et, ut quibusdam placet, tota constat experimentis. nam et vulnus deligavit aliquis antequam haec ars esset: et febrem quiete et abstinentia, non quia rationem videbat, sed quia id valetudo ipsa coegerat, mitigavit. Nec *fabrica* fit ars; casas enim primi illi sine arte fecerunt: nec *musica*; cantatur ac saltatur per omnes gentes aliquo modo. Ita, si *rhetorice*

quin in caelatura. Guelf. et Turic. in omittunt cum plerisque Codd. Utrum Goth. habeat praep. necne non memini; Gesn. quidem nil monuit. Sed vereor ut assit. Britannici Codd. habent eam, si diligens est Gibsoni silentium. Si Aldi est conjectura in hoc interpositum, verissima est illa. *Illud adm.* Guelf. inserit enim cum Turic. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) et Codd. plerisque; edd. autem ante Gryph. (1544) meis omnibus. Neque alienum est, modo referas ad *laboramus*, transfiliendo parenthesin „*quanquam — actores.*“ Silentur Codd. Bal. Voss. 1. Bern. *consummaverit.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *consummarit* cum multis edd. bene.

in caelatura. Iliad. 18, 497 — 508.

experimentis. Apponam lectu jucundam Gesneri notam: „Poterat adjicere Fabius, si de clamare animus illi fuisset, ne hominum quidem esse experimenta omnia, sed ex parte etiam animalium. Sumamus summa illa praesidia medicorum: venae sectionem hippo-

„potamus monstravit Plin. H. „N. 8, 26. S. 40. p. Bip. 93. „vomitione canes, clystere ibes „Aegyptiae prius quam homo „usae Cic. de nat. Deor. 2, 50. „ubi plures id genus medicinas commemorat: copiosissimus est Plinius 8, 27 (Bip. „c. 41. p. 94. 95.).“
valetudo. cf. 2, 16, 6. it. huj. c. §. 25.

vocari debet sermo quicumque, fuisse eam, 1.1
 antequam esset ars, confitebor; si vero non,
 quisquis loquitur, orator est et tum non tan-
 quam oratores loquebantur, necesse est, ora-
 torem factum arte, nec ante artem fuisse, fa-
 teantur. Quo illud quoque excluditur, quod
 dicunt, non esse artis id, quod faciat, qui
 non didicerit: dicere autem homines et qui
 1.2 non didicerint. Ad cuius rei confirmationem
 afferunt, Demaden, remigem, et Aeschinem,
 hypocriten, oratores fuisse. Falso: nam ne-
 que orator esse, qui non didicit, potest: et
 hos sero potius, quam nunquam, didicisse quis
 dixerit: quanquam Aeschines ab initio sit ver-
 satus in literis, quas pater ejus etiam docebat;

didicerint. Ita Guelf. et Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante
 Gryph. omnibus, latinitate et logica jubentibus. Ceteri *didic-
 erunt.* Illud levius, quod Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Codd.
 aliquot et edd. ante Gryph. modo pro sing. dant pluralem.
 Elegantior est sing., quem tuetur Guelf. Turic. *id quod faciant
 et didicerint*, omissis his: *d. a. h. e. q. n. d.* cum Alm.
Demaden. Sic Guelf. rectius quam *Demadem.*

Demaden — Aeschinem. De
 illo consule Sext. Emp. p. 291.
 (Δημάδης) κωπηλάτης — ὡν
 ὁμολογεῖται ἄριστος γεγονέναι
 ῥήτωρ — τοίνυν οὐκ ἔστι τέχνη
 ἢ ῥητορικὴ. vid. et Fabric. Harl.
 2. p. 868. De hoc Demosth.
 pro Cor. p. Reisk. 314 μισθώ-
 σας σαυτὸν τοῖς βαρυστόνοις —
 ἐκείνοις ὑποκριταῖς κ. τ. λ.
 p. 329 ἠνίκ' ἂν εἰπεῖν τι κατὰ
 τούτων δέοι ἐν τούτοις λαμπρο-
 φωνότατος, μνημονικώτατος,
 ὑποκριτῆς ἄριστος κ. τ. λ.
 p. 307 αὐτοτραγικοπίθηκος (ex

Reiskii conjectura, quam tamen
 non praesto) ἀρουραῖος Οἰνό-
 μαος.

*quanquam — fit — potue-
 rit.* Conjunctivum structum
 cum *quanquam* attende et cf.
 ad Prooem. 18.

literis — pater. Etiam hanc
 ejus conditionem multis con-
 vicium proscindit Demosthenes.
 p. 270 ὡς ὁ πατήρ σου, Τρόμη,
 ἐδούλευε παρ' Ἑλπίᾳ — διδά-
 σκοντι γράμματα. — δύο συλ-
 λαβῆς προσθεῖς τὸν — πατέρα,
 ἀντὶ Τρόμητος, ἐποίησεν Ἄτρε-

193 Demaden neque non didicisse certum sit, et
 continua dicendi exercitatio potuerit tantum,
 quantuscunque postea fuit, fecisse. nam id 13
 potentissimum discendi genus est. Sed et
 praestantiozem, si didicisset, futurum fuisse
 dicere licet. Neque enim orationes scribere
 est ausus; ut eum multum valuisse in dicendo
 sciamus. Aristoteles, ut solet, quaerendi 14
 gratia, quaedam subtilitatis suae argumenta
 excogitavit in Gryllo: sed idem et *de arte
 rhetorica* tres libros scripsit, et in eorum

licet. Goth. et Jenf. cum edd. ante Gryph. omnibus *lice-*
bit, quod longe magis placet. Etiam *adhuc* post et inferendo
 consentiunt Goth. et Voss. 2. Pro *et* dant *adhuc* edd. ante
 Gryph. praeter Ald. Ne hoc quidem contra usum Quintilianí.
 cf. 1, 5, 22 not. exeg. et tamen simul retinendum.

μητον. p. 313 παῖς — ὡν μετὰ
 πολλῆς ἐνδείας ἐτρέφθη ἰάμα τῷ
 πατρὶ πρὸς τῷ διδασκαλείῳ προσ-
 εδρεύων, τὸ μέλαν τρίβων καὶ τὰ
 βᾶθρα σπογγίζων καὶ τὸ παιδα-
 γωγεῖον κορῶν, οἰκέτου τάξιν,
 οὐκ ἐλευθέρου παιδὸς, ἔχων.

quantuscunque. Inest *μαίωσις*
 ut 4, 2, 86 et 6, 2, 36 ubi de
 se idem usurpat vocabulum.

scribere. Cic. Brut. c. 9 „is,
 „cujus nulla extant scripta,
 „Demades.“ nostr. 12, 10, 49
 „clarissimos quosdam nihil po-
 „steritati — reliquisse, ut —
 „Demaden.“ Utrum ei tri-
 buenda sit oratio ὑπὲρ τῆς δωδε-
 καετίας adi, sis, disputantem
 Hauptmannum in Reiskii Oratt.
 Gr. V. 4. p. 258 seqq.

ut — *sciamus.* Non est quod
 haereas in *ut*, modo accipias
 pro *quantquam*. Tum demum

libi constat praesens *sciamus*,
 post perfectum *est ausus*. Rem
 ipsam testantur Diod. Sicul. 17,
 15 τῇ τοῦ λόγου δεινότητι πάν-
 τα κατεργασάμενος, et Plut. in
 vit. Demosth. p. 850 C. τὸν γε
 Δημάδην πάντες ὡμολόγουν τῇ
 φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι
 καὶ παραφέρειν αὐτὸν σχεδιάζον-
 τα τὰς τοῦ Δημοσθένους σπέψει
 καὶ παρασκευάς.

Gryllo. Opus intercidit.
 Gryllus filius fuit Xenophontis
 qui ad Mantineam occubuit.
 Ejus nomen videtur mutuatus
 Aristoteles, qui apud Diog.
 Laert. 2, 55 narrat plurimas
 laudationes esse conscriptas in
 Gryllum, etiam patris deme-
 rendi causa. Aristotelis librum
 recenset Diog. Laert. 5, 22
 περὶ ῥητορικῆς Γρύλλον.

primo non artem solum eam fatetur, sed ei particulam civilitatis, sicut dialectices, assignat. 15 Multa Critolaus contra, multa Rhodius Athenodorus. Agnon quidem detraxit sibi inscriptione ipsa fidem, qua rhetorices acculationem professus est. Nam de Epicuro, qui

particulam. Jenf. (tac. Gefn.) *portiunculam* cum Tarv. Ven. Rusc. Bad. praeter Burm. memoratas. *dialectices.* Hoc scripsi de conjectura Turnebi, sive ejus, cui verissimam emendationem sublegit personatus iste interpret. Libri quidem omnes *dialecticis*, sed hoc ferri non posse, cum sensus invertatur eo plane, docet Aristotelis locus in not. exeg. Capper. solus in textu posuit necessariam correctionem.

artem — dialectices. Rhet. 1, 2, 1. Posita rhetorices definitione (cf. nostr. 2, 15, 3) in qua quidem *artis* nomen non est, subjicit: τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἐτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον. item eod. cap. §. 7 ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφύεσθαι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἥδη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικὴν. — ἐστὶ γὰρ μῦθόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα.

Critolaus. cf. 2, 15, 23. De hujus argumentatione contra Rhetoricen vid. Sext. Emp. p. 291. 92.

Athenodorus — Agnon. De his nihil certi. Quem Porphyrius citat scriptorem Athenodorum πρὸς τὰς Ἀριστ. κατηγορίας, male conjicit Meursius in Bibl. Gr. hunc esse nostrum, cum sit Stoicus, ideoque haud dubie intelligendus Tarsensis ille, non Rhodius. Neque solent Stoici artem negare rhe-

toricen. vid. Fabr. Harl. 3, 543. ubi, ut et apud Meurs., male citatur liber περὶ σκουδῆς καὶ παιδείας, qui rectius apud Athenaeum est περὶ — παιδείας. Agnon, si pote, etiam ignotior. Scite Harles l. c. p. 160 Academicum philosophum, Athenaeo memoratum p. 602, more suae familiae (vid. Sext. Emp. 292 not. Fabric. o) accusasse rhetoricen putat. Sed ad ipsum oratorem Agnonem vel Agnonidem refert opus hoc Ruhnkenius in Hist. Crit. Oratt. p. 89 seq. qui variatum docet in talibus nominibus, ut primitiva et patronymica commutarentur. Agnonides creator ex Cornelio Nepote et Plutarcho notus, in Phocione. Apud Suidam est Agnonides, qui locus videtur mutilus, aut admodum negligenter excerptus ab ipso Suida. Agnon Grammaticus memoratur Villoisono in Proll. Hom. p. 29. *de Epicuro.* „Qui fugere

disciplinas omnes fugit, nihil miror. Hi complura dicunt, sed ex paucis locis ducta. Itaque potentissimis eorum breviter occurram, ne in infinitum quaestio evadat. Prima his argumentatio ex materia est. Omnes enim artes ajunt habere *materiam*; quod est verum: rhetorices *nullam* esse *propriam*; quod esse falsum in sequentibus probabo. Altera est calumnia, nullam artem falsis assentiri opinionibus, quia constitui sine perceptione non possit, quae semper vera sit: *rhetoricen* assentiri falsis: non esse igitur artem. Ego, *rhetoricen* nonnunquam dicere falsa pro veris, confitebor; sed non ideo, in falsa quoque esse opinione, concedam: quia longe diversum est, ipsi quid videri, et, ut alii videatur, efficere. nam et imperator falsis utitur saepe:

complura. Guelf. cum *plura*, male. Goth. (tac. Gesn.) *plura* cum Voss. 2 et 3. *perceptione.* Guelf. *praeceptore.* Omnes libri *praeceptione* (nisi quod filetur Turic.). Sed reposuit *perc.* jam Gesn. et ante eum Capper. ex margine Stephani ejusdemque et Almeloventii conjectura ad huj. c. §. 41. vid. not. ex. *falsa quoque.* Guelf. omittit *quoque* c. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 2.

„omnem disciplinam navigatione quam velocissima jubet.“ nostr. 12, 2, 24. Cic. de Fin. 1, 7 „Epicuri — vellem aut ipse doctrinis fuisset instructor — aut ne deterruisset alios a studiis.“ Inde multi in eum joci apud Cic. Argumenta, quibus ars esse rhetorice negatur, vide, sis, plurima apud Sext. Emp. libro contra Mathem. secundo, sive contra Rhetoras.

sine perceptione. „πᾶσα τοῖ.

νυν τέχνη σύστημα ἔστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὐχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφορὰν. Definitio artis Stoica quidem cf. p. 173, sed „ab omnibus fere probata“ (vid. infra §. 41) ἢ δὲ ῥητορικὴ οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ καταλήψεων — οὐκ ἄρα ἔστιν ἡ ῥητορικὴ τέχνη. (Postremum vocabulum addidi et necessarium videtur.) Sext. Emp. 290 „perceptio quam κατάληψιν illi

- ut Hannibal, cum inclusus a Fabio, farmen-
tis circa cornua bouum deligatis incensisque,
per noctem in aduersos montes agens armenta,
speciem hosti abeuntis exercitus dedit: sed
illum fefellit; ipse, quid verum esset, non
20 ignoravit. Nec vero Theopompus Lacedae-
monius, cum permutato cum uxore habitu e
custodia, ut mulier, evasit, falsam de se opi-
nionem habuit, sed custodibus praebuit. Item
orator, cum falso utitur pro vero, scit esse
falsum, eoque se pro vero uti: non ergo fal-
sam habet ipse opinionem, sed fallit alium.
- 21 Nec Cicero, cum se tenebras offudisse judici-
bus in causa Cluentii gloriatus est, nihil ipse
vidit. Et pictor, cum vi artis suae efficit, ut
quaedam eminere in opere, quaedam recessisse
22 credamus, ipse ea plana esse non nescit. Ajunt

„vocant.“ Cic. Acad. 4 seu
Lucull. c. 6. cf. nostr. hoc c.
§. 41. Definitionem pervul-
gatissimam vide etiam apud
Lucianum in Parasito Vol. 7.
p. 105 Bip. totidem verbis.
Et multi sequiorum habent.
cf. Schol. ad Aristoph. Nubb.
v. 317.

ut Hannibal, Liv. 22, 17.

Theopompus. Rex Sparta-
nus, qui Ephoros opposuit re-
gibus, ut ait Cic. de Legib. 3, 7,
cujus praeclara apophthegmata
sunt apud Plut. in Apophth.
Laconn. p. 221 C. Χιλωνίς
Κλεάδα θυγάτηρ, Θεοπόμπου
γυνή, μαθοῦσα τὸν ἄνδρα ὑπὸ
Ἀρκάδιον αἰχμάλωτον φυλάττε-
σθαι, ἦλθεν ἐς τοὺς πολεμίους

ἐκοῦσα· θαυμάσαντες αὐτῆς τὸ
φιλάνθρωπον Ἀρκαδες ἐπέτρεψαν
εἰς τὸ δεσμοτήριον αὐτὴν παρελ-
θεῖν, ἢ δὲ τὴν αὐτῆς ἐσθῆτα τῶ
ἀνδρὶ περιθεῖσα, τὴν ἐκείνου δὲ
αὐτῇ λαβοῦσα, ἐπεισεν αὐτὸν
ὑπεξελεθεῖν· αὐτῇ δὲ ἀντ' αὐτοῦ
παρὰ τοῖς πολεμίους ἔμεινε. Po-
lylaenus Strategg. 8, 34 qui
aliud ejusdem strategema refert
1, 15.

offudisse — gloriatus. Se
locum Ciceronis invenisse ne-
gat Gesn. Neque ego inveni.
An familiari sermone hoc jacta-
vit Cicero? Nolim quidquam
fraudis versatum in tam tragi-
ca causa. Julius Rufinianus (p.
207 Rutil. Lup. ed. Rubin.)
hanc Qu. sententiam repetit, et

195 etiam, *omnes artes habere finem aliquem pro-*
positum, ad quem tendant: hunc modo nul-
 lum esse in rhetorice, modo non praestari
 eum, qui promittatur. Mentiuntur. nos enim
 esse finem jam ostendimus, et quis esset, dixi-
 mus. Praestabit hunc semper orator, semper 23
 enim bene dicet. Firmum autem hoc, quod
 opponitur, adversus eos fortasse sit, qui per-
 suadere finem putaverunt. Noster orator,
 arsque a nobis finita, non sunt posita in even-
 tu. Tendit quidem ad victoriam, qui dicit:
 sed cum bene dixit, etiamsi non vincat, id,
 quod arte continetur, effecit. Nam et guber- 24
 nator vult salva nave in portum pervenire: si
 tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo
 minus erit gubernator, dicetque notum illud,
Dum clavum rectum teneam. Et medicus sani- 25

loca assignat: Pro Clu. c. 1. 3. 30. 23. In Muraenano judicio se aliquid etiam coronae dedisse fatetur de Fin. 4, 27.

Firmum — *putaverunt.* cf. 2, 16, 11.

Dum clavum. Proverbium Graecum fuisse ὀρθάν τῶν ναῶν ostendit Cic. ad Qu. fr. 1, 2. qui idem significat ad Div. 12, 25 „Una navis est bonorum „omnium: quam quidem nos „damus operam, ut *rectam* teneamus.“ et Seneca Epist. 85 „Neptune nunquam hanc navem nisi *rectam.*“ Originem demonstrat Aristides in Rhodiaca 1. p. Jebbii 542. Gubernatorem enim, cum jamjam instaret ut submergeretur na-

Tom. I.

vis, dixisse τοῦτο δὴ τὸ θρυλούμενον („notum illud“ (Qu.) ἀλλ' ὦ Πόσειδαν, ἴσθι ὅτι ὀρθάν τῶν ναῶν καταδύτω. Teles apud Stobaeum p. (Gesu.) 577 extr. καλῶς τὸ τοῦ κυβερνήτου· ἀλλ' οὐν γε ὦ Πόσειδον ὀρθήν, αὐτῶ καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶποι πρὸς τὴν τύχην· ἀλλ' οὐν γε ἄνδρα καὶ οὐ βλάκα. Ut Graeci *navim rectam*, sic Romani *clavum rectum* in hoc proverbio dixisse reperiuntur, ut, apud Isidor. in Origg., Ennius in Fragm. apud Columnam p. 132 (non 102 ut ex Burm. Gesu.) „Ut *clavum rectum teneam*, navim „que gubernem“ L. Seneca Conf. ad Marc. c. 6 extr. „at „ille vel in naufragio laudan-

B b

tatem aegri petit: si tamen aut valetudinis vi, aut intemperantia aegri, aliove quo casu summa non contingit, dum ipse omnia secundum rationem fecerit, medicinae fine non excidit. Ita oratori bene dixisse finis est. Nam est *ars* ea, ut post paulum clarius ostendemus, *in actu* 26 *posita, non in effectu.* Ita falsum erit illud quoque, quod dicitur, *Artes scire, quando sint finem consecutae, rhetoricen nescire.* Nam se quisque bene dicere intelligit. Uti etiam vitiis rhetoricen, quod ars nulla faciat, criminantur: quia et falsum dicat, et affectus 27 moveat. Quorum neutrum est turpe, cum ex bona ratione proficiscitur: ideoque nec

non contingit. Guelf. cum Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *contigit* cum Voss. 2 et edd. ante Gryph. omnibus, melius sane.

excidit. Guelf. *excidet.* cum Jenf. (tac. Gesn.) et Codd. atque vet. edd. non paucis. Convenientius videtur antecedentibus istis *erit, dicet.* Sed si *contigit* legitur, aptius perfectum etiam in *excidit.* *post paulum.* Ioann. Voss. 1. 3. *paulo post.* cf. not. Crit. ad 2, 5, 1. Male autem ad nostr. 2, 5, 1. Burmannus cepit Gronovium ad Liv. 22, 60, 16 quasi de casu ageret, qui non nisi positum hunc defendit ubi praemittitur praepositio. Sic apud nostrum 1, 8, 7. ubi nulla librorum varietas.

„*claudus quem obruit mare claudum tenentem et obnixum,*“ vid. et Erasmi. in Adagg. 3, 1, 28.

summa non cont. Non usquequaque expeditus est vocis *summa* usus. Alias enim solet *summa artis* dici, quod utique praestat artifex, ut *eventus* excludatur, qui in artifice non est positus. Sic modo c. 16, 11 „*summa* rhetorices.“ Prooem.

6. „*summa* ejus operis.“ Ex ipsa igitur Quintiliani doctrina *summa* medicinae non est sanitas, quem tamen sensum hic locus postulat. Malim abesse *summa* (ex casu extremo natum fortasse) ut intelligatur *sanitas* (ex prioribus) ad *cont.*

post paulum. cap. seq. Structura haec accusativi infrequentior veteribus, altera illa ablativi. vid. not. Crit.

vitium. Nam et mendacium dicere, etiam sapienti aliquando concessum est: et affectus, si aliter ad aequitatem perducere iudex non poterit, necessario movebit orator. Imperiti enim iudicant, et qui frequenter in hoc ipsum fallendi sunt, ne errent. Nam, si mihi sapientes iudices dentur, sapientum conciones, atque omne concilium; nihil invidia valeat, nihil gratia, nihil opinio praesumpta, falsique testes: perquam sit exiguus eloquentiae locus, et prope in sola delectatione ponatur. Sin et audientium mobiles animi, et tot malis obnoxia veritas: arte pugnandum est; et adhibenda quae profunt. Neque enim, qui recta via depulsus est, reduci ad eam, nisi alio flexu, potest. Plurima vero ex eo contra *rhetoricen* cavillatio est, quod ex utraque causae parte dicatur. Inde haec, *Nullam esse artem sibi contrariam*; *rhetoricen esse contrariam sibi: nullam artem destruere quod effecerit*; accidere hoc rhetorices operi: item, *Aut, dicenda*

concilium. Alm. *consilium* cum Jenf. (tac. Gesn.) et plerisque edd. vett. Millies confunduntur haec duo vocabula in MSS. Egregiam de eorum diversitate disputationem habes Io. Fr. Gronovii ad Liv. 44, 2, 5. unde apparet etiam h. l., ubi neque senatus neque militare intelligitur consilium, sed „conventus populi cuiusque“ legendum esse: *concilium*.

pugnandum. Goth. (tac. Gesn.) *purgandum*, ridicule, sed solus. *Neque enim.* Sic Guelf. ceteri libri *Nec enim.* cf. not. Crit. ad 2, 6, 24. *Inde haec.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *Inde hoc* cum plerisque vett. edd. praeter Ald., male. Confusio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 5, 34, 1. et cf. not. Crit. ad 1, 11, 13.

mendacium — *sapienti.* cf. locum Cic. allatum ad 2, 15, 52.

eam docere; aut, non dicenda; itaque, vel per hoc non esse artem, quod non dicenda praecipiat; vel per hoc, quod, cum dicenda
 31 *praeceperit, etiam contraria his doceat. Quae omnia apparet de ea rhetorice dici, quae sit a bono viro atque ab ipsa virtute sejuncta: alioqui ubi injusta causa est, ibi rhetorice non est: adeo ut vix admirabili quodam casu possit accidere, ut ex utraque parte orator, id est*
 32 *vir bonus, dicat. Tamen, quoniam hoc quoque in rerum naturam cadit, ut duos sapientes aliquando justae causae in diversum tra-*¹⁹⁷
hant (quando etiam pugnaturos eos inter se, si ratio ita duxerit, credunt), respondebo propositis: atque ita quidem, ut appareat,

itaque. Guelf. *ite* per errorem. Goth. et Jenf. (tac. Geln.)
ita cum Voss. 2. 3. et edd. vett. omnibus ante Gryph. Verum puto.

apparet. Guelf. Got. Jenf. (tac. Geln.) Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnes *apparent*, male.

ea rhet. Goth. (tac. Geln.) *ipsa rhet.*, male.

vix admirabili. Guelf. *ex mirabili* cum plerisque, qui quidem memorantur, Codd. nisi quod in ceteris *admir.* Ed. Jenf. (tac. Geln.) ipsum dat, quod recepi cum Tarv. Venet. praeter Burmanno memoratas. Ceteri, ut et Geln. *vix ex adm.*, hic tamen uncinato *ex*, et improbans in nota. Error est manifestus et proclivis Codd. Jungentium autem utramque scripturam editionum ratio non ferenda. Quas enim, ut reliqua taceam, aures non radat: *vix ex?* *propositis.* Guelf. *prae-*
propositis.

quando — credunt. Cogebantur hoc defendere Stoici, quoniam rempublicam administrare sapientis esse contendebant, neque tamen uni alicui civitati soli sapientem tribuere audebant. Disertum in hanc

sententiam locum veterum nunc quidem non invenio. De Stoicis autem maxime loqui Qu., qui hoc credant, vel inde fit probabile, quod ii potissimum sapientis effigiem solebant proponere.

haec adversus eos quoque frustra excogitata, qui malis moribus nomen oratoris indulgent. Nam *rhetorice non est contraria sibi*. **Causa** 33 enim cum causa, non illa secum ipsa, componitur. Nec, si pugnent inter se, qui idem didicerunt, iccirco ars, quae utrique tradita est, non erit: alioqui nec armorum; quia saepe gladiatores, sub eodem magistro eruditi, inter se componuntur: nec gubernandi; quia 34 navalibus proeliis gubernator est gubernatori adversus: nec imperatoria; quia imperator cum imperatore contendit. Item non evertit opus rhetorice, quod efficit. neque enim positum a se argumentum solvit orator, sed ne rhetorice quidem: quia, apud eos, qui in persuadendo finem putant, aut si quis (ut dixi) casus, duos inter se bonos viros composuerit, verisimilia quaerentur: non autem, si quid est

quod efficit. Guelf. *quod effecit* cum Goth. quod recte probat Gesn.

componuntur. Proprium de gladiatoribus vocabulum observent tirones.

quia — quaerentur. Si non nisi *verisimilia* quaeruntur, possunt ea sibi invicem opponi, neque tamen esse contraria, ob id, quod subjungit, „si quid „— credibile.“ Haec enim sententia, ut bene demonstravit interpungendo Gesn., etiamnum pendet a conjunctione *quia*. *Verisimilia* autem apud eos quidem „qui in *persf.* — „putant“ *semper*; apud ceteros

tum certe quaeruntur, „si quis „— *composuerit*,“ quoniam utriusque causa *vera* quidem esse nequit, *verisimilis* nihil obstat quo minus sit. Eam sententiam et Badius efficit contra Regium, qui corrigere volebat *quia*, suadens pro eo: *praeterquam*, non profecto leni mutatione. Aldus pro *quaerentur*, per operarum errorem det *quaeruntur* an consulto, non dicam; etsi est in utraque editione. Sed magis prope placet praesens futuro.

altero credibilius, id ei contrarium est, quod
 55 fuit credibile. Nam ut candido candidius, et
 dulci dulcius non est aduersum, ita nec probabili probabilius. Nec praecipit unquam
 non dicenda, nec dicendis contraria, sed quae
 36 in quaque causa dicenda sunt. Non semper
 autem, etiamsi frequentissime, tuenda veritas
 erit: sed aliquando exigit communis utilitas,
 ut etiam falsa defendantur. Ponuntur hae
 quoque in secundo Ciceronis de oratore libro
 contradictiones, *Artem earum rerum esse,*
quae sciuntur: oratoris omnem actionem opi-
*nione, non scientia contineri; quia et apud eos*¹⁹⁷
dicat, qui nesciant, et ipse dicat aliquando,
 37 *quod nesciat.* Ex his alterum, id est, an sciat
 iudex, de quo dicatur, nihil ad oratoris artem:
 alteri respondendum. „*Ars earum rerum est,*
 „*quae sciuntur.* “Rhetorice ars est bene dicen-

defendantur. Guelf. *defendat* cum pluribus Codd. et edd. praeter memoratas Tarv. Venct. Equidem errorem puto, et manifestae originis; quanquam potest explicari, intelligendo „rhetorice.“ *quod nesc.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *quae nesc.* cum Voff. 2. et multis edd. ut et Tarv. Ven. et ipso Cicerone vid. not. ex. *Quod et quae saepe confunduntur vid. Drakenb. ad Liv. 37, 35. 3. cf. ad 2, 17, 30 hoc et haec.*

earum rerum est. Goth. (tac. Gesn.) negligenter omittit *rerum*, solus, quantum video.

Nec praecipit. Intellige: „rhetorice.“

in sec. — libro. c. 7. „Ars enim earum rerum est quae sciuntur: oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia, continetur. Nam et apud eos dicimus, qui ne-

„sciunt, et ea dicimus, quae „nescimus ipsi.“ Antonius loquitur.

Ars — sciuntur. Revocavi directionem vetustissimarum editionum, quam et Capperonierius habet. Ceteri componunt ante *Ars* cet. Sed po-

di, bene autem dicere scit orator. Sed nescit³⁸
 an verum sit, quod dicit. Ne hi quidem,
 qui ignem, aut aquam, aut quatuor elementa,
 aut corpora infecabilia esse, ex quibus res
 omnes initium duxerint, tradunt; nec qui
 intervalla siderum, et mensuras solis ac terrae
 colligunt: disciplinam tamen suam, *artem*
 vocant. Quod si ratio efficit, ut haec non
 opinari, sed, propter vim probationum, scire
 videantur; eadem ratio idem praestare oratori
 potest. Sed an causa vera sit, nescit. Ne³⁹
 medicus quidem, an dolorem capitis habeat,
 qui hoc se pati dicet: curabit tamen, tanquam
 id verum sit, et erit ars medicina. Quid?
 quod rhetorice non utique propositum habet
 semper vera dicendi, sed semper verisimilia?
 scit autem esse verisimilia, quae dicit. Adji-⁴⁰
 ciunt his, qui contra sentiunt, quod saepe,

duxerint. Hoc ex uno Bernensi reposui, pro omnium ceterorum et scriptorum et excusorum *duxerunt*, quod logica simul et latinitas respiciunt. Nam hunc locum ex eo genere, de quo disputat Heusingerus Praef. ad Cic. de Off. p. LIII, esse non puto. Et facile aberrabat librarii oculus a *tradunt* ad *duxerunt*.
videantur. Goth. (tac. Gesn.) *videamur* cum Voss. 2.

ænda est vox legentis in *respondendum*. In iis quae sequuntur Qu. repetit sententiam Antonianam ut se ad argumentum inde petatum accingat refellendum. Alioqui male intelligas, id ipsum esse respondendum; quod inelegantius foret.

nescit an. Hoc loco apparet, alio, quam frequentissimo,

sensu accipi locutionem hanc. Solet enim plerumque modeste affirmare. Hic quidem nihil tale. cf. not. ex. ad §. 3 huj. cap.

hi — qui — tradunt. Intellege: Physici philosophi. Significat autem Pythagoreos, Heraclitum, Thaletem, Empedoclem, Leucippum, Democritum, Epicurum.

quae in aliis litibus impugnarunt actores causarum, eadem in aliis defendant. Quod non artis, sed hominis, est vitium. Haec sunt praecipua, quae contra rhetoricen dicantur: alia, et minora et tamen ex his fontibus derivata. Confirmatur autem eam esse artem breviter. Nam sive (ut Cleanthes voluit) *ars est potestas via*, id est *ordine, efficiens*; esse certe viam atque ordinem in bene dicendo nemo dubitaverit: sive ille ab omnibus fere probatus finis observatur, artem constare ex perceptionibus consentientibus et coexercitatis ad

certe viam. Guelf. *certam viam* cum Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Voff. 2. et edd. ante Stoerium (1591) meis omnibus. Quam ego scripturam veram puto. *perceptionibus.* Guelf. *praeceptoribus.* Ceteri *praeceptionibus.* Neque ullus liber, praeter Cod. Bern. et inde Capper., habet nostram scripturam, sed necessaria visa est mutatio, et nolim hic dubitasse Gesnerum, qui supra fortiter reposuerit *perceptione* §. 18. (et ipsum poenitet suae dubitationis ad Lucian. Parasit. Vol. 7, 437 Bip.) Ostendunt necessitatem scripturae nostrae in primis Graeca, quae habes supra ad 18. it. Cic. Luc. 7 (citante Almelov.) „ars —

aliis litibus. Apte Gesn. indicat Cic. de Orat. 2, 7 conferendum, ubi hoc etiam utitur Antonius; et eidem argumento respondentem ex parte Ciceronem ipsum Pro Cluent. c. 50. 51.

Cleanthes. Alibi memoratam definitionem non invenio. Sed inest ejusmodi quid ipsi naturae definitioni, quam dant Stoici Diog. Laert. 7, 156. τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικόν, ὃ δὲ βαδίζον κ. τ. λ. cf. Cic. de Nat. D. 2, 22. Afferit Fabricius ad

Sext. Emp. Pyrrh. Hypot. l. 3, 188. hanc artis definitionem, a Zenone propositam ἕξις ὁδοποιητικῆς sive δι' ὁδοῦ καὶ μεθόδου ποιῶσά τι. Sic igitur et Cleanthes fortasse: δύναμις ὁδοποιῶσά τι vel ἐνεργοῦσα. Aliquid simile Stoicae hujus definitionis habet ipse Aristoteles Ethic. Nicom. 6, 4 p. Sylb. 102. ἡ μὲν οὖν τέχνη — ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικῆ ἐστίν.

perceptionibus. Cf. §. 18.

199 finem vitae utilem; jam ostendimus nihil non horum in rhetorice inesse. Quid? quod et⁴² inspectione et exercitatione, ut artes ceterae, constat? Nec potest ars non esse, si ars est dialectice, quod fere constat: cum ab ea, specie magis quam genere, differat. Sed nec illa omittenda sunt, qua in re alius se inartificialiter, alius artificialiter gerat, in ea esse artem: et in eo, quod, qui didicerit, melius faciat, quam qui non didicerit, esse artem. Atqui⁴³ non solum doctus indoctum, sed etiam doctior doctum in rhetorices opere superabit, neque essent ejus aliter tam multa praecepta, tamque magni, qui docerent. Id quod cum omnibus confitendum est, tum nobis praecipue, qui rationem dicendi a bono viro non separamus.

XVIII. Cum sint autem artium aliae positae in inspectione, id est cognitione et aestimatione, rerum, qualis est *Astrologia*, nullum exigens actum, sed ipso rei, cujus studium habet, intellectu contenta, quae *θεωρητικὴ* vocatur: aliae in agendo, quarum in hoc finis²⁰⁰ est, et ipso actu perficitur, nihilque post actum

„quae potest esse nisi quae — ex multis animi *perceptionibus* „constat. *Id quod.* Guelf. *idque* cum Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et multis Codd. edd. autem ante Gryph. omnibus. Verius puto recepto. Confusio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 1, 8, 6.

et inspectione. vid. mox c. 18, 1. *perficitur — relinquit.* Possis haerere in horum verborum subjecto. Videtur autem esse „*finis*,“ etsi minus convenit. *cum ab ea.* Cf. initium Rhetorices Aristoteleae. *Quare aliquot.* edd. (Codice Rhet. 1, 1, 2. *Sed nec illa.* Vide Aristot. Rhet. 1, 1, 2.

operis relinquit, quae *πρακτική* dicitur, qualis est *saltatio*: aliae in effectum, quae operis, quod oculis subicitur, consummatione finem accipiunt, quam *ποιητικήν* appellamus, qualis est *pictura*: fere judicandum est, *rhetoricen* in actu consistere. hoc enim, quod est officii sui, per-

consummatione finem. Guelf. *consumationem non finem.* cum plerisque Codd. praeter Alm. Edd. autem Jenf. Tarv. Ven. non (ut de Jenf. narrat Gesn.) sic, sed: *consummatione non f.* ubi fons erroris magis apparet cum *ne* (quod hic male repetebatur a librarii oculo) et *non* saepe commutentur. vid. ad 2, 14, 4. Voss. 2, mire deficiens a suo Goth.: *consummationis fidem*, in quo est recepta ipsa. Vide enim de *fidem et finem* 1, 8, 10. *judicandum.* Goth. (tac. Gesn.) *judicatum.* solus quantum video. Blanditur propter vicinum *fere*, quod saepissime valet *plerumque*. Sed obstat, quod in hac scriptura *ταυτολογεῖ*: „Atque — dictum est.“

nullo astipulante) pluralem in hisce verbis expresserunt. Sed hoc etiam difficiliorem facit structuram, cum ad *aliae* ex antecedentibus intelligatur *sint posita*, neque post genitivum, *quarum*, protinus nominativus possit subaudiri. Quod igitur in talibus solet fieri ab optimis quibusque scriptoribus, ut, cum aliquo sententiae neglectu, sed levi illo et facile ab attento lectore corrigendo, servetur elegantior et mollior verborum structura, id a Quintiliano quoque observatum, qui, nisi aliqua necessitate coactus, „*finis perficitur et relinquitur*“ non fuisset dicturus.

dicitur. Etiam hic displicet fortasse singularis. Sed est structura, qualem mox videmus in iis „*quam ποιητικήν*“

ubi aequae malis „*quas ποιητικῆς*.“ Etenim accommodant veteres relativa pronomina ad sequentia magis quam ad praecedentia, et, quoniam *θεωρητική, πρακτική, ποιητική*, quippe peregrina, magis substantiva videntur quam adjectiva (sicut et *rhetorice* ipsa et *Grammaticae*), singularem numerum praetulit Qu. plurali, quanquam antecedebat „*quas accipiunt*.“ Neque alia ratio reddenda est illorum: „*quas θεωρητικῆν vocatur*“ nam ad solam *Astrologiam* parum commode retuleris profecto. Insigne exemplum structurae talis a nostro more abhorrentis habes 5, 10, 3 „*illud — contrarium appellant: hunc*“ (pro quo expectabas: *hoc*) „*hunc — syllogismum vocaverunt*.“

ficat. Atque ita ab omnibus dictum est. Mihi³ autem videtur etiam ex illis ceteris artibus multum assumere. Nam et potest aliquando ipsa res per se inspectione esse contenta. Erit enim *rhetorice* in oratore etiam tacente: et, si desierit agere, vel proposito, vel aliquo casu, impeditus, non magis desinet esse orator, quam medicus, qui curandi fecerit finem. Nam est⁴ aliquis, ac nescio an maximus etiam, ex secretis studiis fructus, ac tum pura voluptas literarum, cum ab actu, id est opere, recesserunt et contemplatione sui fruuntur. Sed effecti-⁵vae quoque aliquid simile scriptis orationibus, vel historiis (quod ipsum opus in parte oratoria merito ponimus), consequetur. Si tamen una ex tribus artibus habenda sit, quia maximus ejus usus actu continetur, atque est in eo frequentissima; dicatur *activa*, vel *administrativa*. nam et hoc ejusdem rei nomen est.

ex seor. Goth. (tac. Gefn.) et *seor.* cum Voss. 2.

ac tum. Guelf. et *tum.* Placet, quoniam modo „*ac nescio.*“

Pro *tum* vett. edd. multae, ut Jenf. (tac. Gefn.) *cum*, male.

effectivae. Sic scripsi cum Gefn. et vett. aliquot edd., Cod. quidem nullo; cum ad unum omnes dent: *effective*. Falso enim narrat Gefn. in Goth. esse nostram. Quanquam idem sane volebant librarii, veterem orthographiam sequentes, *e* pro *ae*. Nam ne Francogallus quidem ullus, praeter Capper., acceperit *effective* adverbium: *effectivement*.

Neque enim refert quod, pro *relativo*, ibi *demonstrativum* est pronomen. Cic. de Legg. 1, 7 „Animal hoc — quem voc. „hominem.“ Graeci similiter ut Arist. Rhet. 1, 1, 3 *περί* — *ἐνδυμημάτων, ὅπερ* (non ἄπερ) *ἔστι σῶμα τῆς πίστεως.* Animad-

vertit hujusmodi quid Badius ad hunc locum.

nescio an. Solito sensu. cf. ad 2, 17, 38.

parte oratoria. Cave, legendum putes *arte*, vid. not. crit. ad 2, 16, 18.

XIX. Scio quaeri etiam, *naturane* plus ad eloquentiam conferat, *an doctrina*. Quod ad propositum quidem nostri operis nihil pertinet: neque enim consummatus orator, nisi ex utraque fieri potest: plurimum tamen referre arbitror, quam esse in hoc loco quaestionem velimus. Nam si parti utrilibet omnino alteram detrahas, natura etiam sine doctrina multum valebit, doctrina nulla esse sine natura poterit. Sin ex pari coeant, in mediocribus quidem utrisque majus adhuc naturae credam esse momentum, consummatos autem plus doctrinae debere, quam naturae, putabo, sicut terrae, nullam fertilitatem habenti, nihil optimus agricola profuerit; e terra uberi utile ali-

neque en. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Ceteri *nec en.* cf. 2, 17, 29. *quam — quaestionem.* Alius ordo in Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *q. e. q. i. h. l.* quem habent edd. ante Stoer. omnes meae. Paulo clarius videtur ille. Receptus est in Guelf. *e terra uberi.* Guelf. et t. u., male. Ablativum *uberi* usurpat et Livius vid. Drak. ad Liv. 29, 25, 12. cum desinentis in *e* exempla equidem non meminerim, fortasse ne confunderetur cum substantivo. Esse enim adjectivum unius terminationis, ut *pauper*; non duarum, ut *celer*, (cum Codd.

quam — quaestionem. Obscurius dictum. Sententia haec profecto: „Quomodo latius „comprehensam quaestionem „hoc potissimum loco intelligamus, et quibus limitibus „definiamus.“ *Quam* valet *quam*. Patet ex sequentibus, pro vario quaestionis ambitu, varie quoque debere responderi. „In hoc loco“ autem est, quod hodie dicere solent: „in hac

„materia, in hac disputatione.“ Sic Cic. de Inv. 2, 7 „In hoc „autem loco caput.“ it. c. 58 „Atque in hoc loco — Caput.“ vid. not. Crit.

majus adhuc. Adhuc ad comparativum non pertinet, eo modo, quem vidimus 1, 5, 22. Videtur tum praemitti semper adverbium.

e — uberi. vid. not. Crit.

quid, etiam nullo colente, nascetur; at in solo fecundo plus cultor, quam ipsa per se bonitas soli, efficiet. Et, si Praxiteles signum aliquod ex molari lapide conatus esset exculpere, Parium marmor mallem rude: at si illud idem artifex expolisset, plus in manibus fuisset, quam in marmore. Denique natura ma-

in tam tenui discrimine parum proficiatur) suadet analogia: ubertas, ut paupertas; non uberitas, ut celeritas.

esset exculp. Guelf. est exc., male. Goth. et Turic. (tac. Gesn.) esset sculp. natura — doctrinae. Reliqui scripturam Gesnerianam, etsi parum fidens ei, ne locum apertum viderer obscurasse. Auctorem habet unum Gothanum, cui ne Voss. quidem hic invenitur assentiens. Ceteri, ut Guelf., omnes fere: natura materiae, ars doctrinae, levi in quibusdam vocabulis fluctuatione. Proxime ad Goth. accedit Bern. haec dans: Denique materia doctrinae est, sine sensu omittens natura. Gesnerus immemor erat canonis critici, qui jubet difficiliorem scripturam praefere, cum tam cupide arriperet Gothani rationem. Unde enim ars illa, nisi vera est, in tot libris? Omittebatur autem longe facilius, quam addebatur; qualis omissio est vocis natura, plane necessariae, in Bern. Ne sententia quidem adeo impedita, quam in vulgata ullam esse paulo calidius negat Gesnerus. Saltem tot editores eam sibi visi sunt intelligere, neque male reddidit Gedoynus: „En un mot le naturel „est la matiere, et la science est l'art.“ Videtur hic legisse „natura materia, ars doctrina.“ quod est in aliquot Codd. Sed genitivi eodem redeunt. Fateor tamen malle me: naturae materia, ars doctrinae, quod magna ex parte est in Voss. 3. et Aldi ed.: natura materia, ars doctrinae. Mea si ratio valet, genitivi eam habent vim, quam demonstravimus ad 1, 1, 54. ubi subaudies opus (effectus, hodierno more). Ars videtur quidem parum diversa a doctrina, ut eo nomine displiceat vocabulum h. l. Sed tu eam interpretare: artificium, eruditionem perfectissimam, ut mox „ars summa;“ sic omnia plana erunt,

marmor — rude. Artis amator Quintiliano vix assentiatur. An rude marmor, intellexit rudis artificis signum ex marmore?

Sed eum sensum exemplis asirui posse vix puto. natura — doctrinae. vid. not. Crit.

teria doctrinae est: haec fingit, illa fingitur. Nihil ars sine materia: materiae etiam sine arte pretium est. Ars summa, materia optima melior.

XX. Illa quaestio est major, ex mediis artibus, quae neque laudari per se, neque vituperari possunt, sed utiles aut secus, secundum mores utentium, fiunt, habenda sit rhetorice; an sit, ut compluribus etiam philosophorum²⁰² placet, virtus. Equidem illud, quod in studiis docendi plerique exercuerunt et exercent, aut *nullam artem*, quae ἀτεχνία nominatur, puto (multos enim video, sine ratione, sine literis, qua vel impudentia vel fames duxit,

et habebunt verba sic disposita elegantem χιασμόν. Similis quodammodo sententia est apud scriptorem ad Herennium, obscurata adhuc mala interpunctione, 3, 16 „Neque hoc magis „aut minus in hac re“ (memoria), „quam in ceteris artibus sit, „ut ingenio doctrina, praeceptione natura nitescat.“ Sic enim locum sanavit, qui plurima, Butmannus V. C., incisum tollendo post *ingenio*, cum Lambinus vocem hanc delere vellet, utpote iterum positam in *natura*. Eandem directionem, sed eum correctione conjunctam, proponit Valckenaerius in not. ad Hippolyt. Eurip. p. 174. vid. et Burm. ed. Herenniani. Vides, vel hoc exemplo, quanto dignior Quintiliano sit concinnitas ista, qua duo existunt inter se commissa rerum paria, quamque obliterat Gesneriana ratio. *illa fingitur*. Jens. (tac. Gesn.) *illa vero fingitur*, cum Tarv. Ven. Loc. Rusc. Nervos orationis incidit additum istud: *vero*. Badius omittit, lectore non monito. Neque ullus habet Cod. *major ex*. Guelf. *major, an ex*. cum aliquot edd. et Codd. fortasse, male. Jens. Tarv. Ven. omnesque ante Gryph. meae ignorant.

compluribus — *philos.* Stoicis cf. 2, 15, 20.

ἀτεχνία. Hujus definitionem pete ab Aristotele, loco supra (ad 2, 17, 41) jam citato:

ἡ δ' ἀτεχνία — μετὰ λόγον ψευδοῦς ποιητικῆ ἕξις.

vel — *vel*. Non videtur disjunctim, sed conjunctim accipiendum pro *et* — *et* ut saepe

ruentes); aut *malam* quasi *artem*, quam *κακοτεχνίαν* dicimus. Nam et fuisse multos, et esse nonnullos existimo, qui facultatem dicendi ad hominum perniciem converterint. *Ματαιο- 3*
τεχνία quoque est quaedam, id est supervacua artis imitatio, quae nihil sane nec boni nec mali habeat, sed vanum laborem: qualis illius fuit, qui grana ciceris, ex spatio distante missa,

converterint. Ita Guelf. cum Bern. Recepi necessario, cum ceteri, ut Gesn., dent *converterunt.* vid. ad 2, 17, 38. Similem structuram vide 2, 6, 25. *ματαιοτεχνία.* Guelf. *περισσοτεχνία*, sed a secunda illa manu, quae lacunas, Graecis relictas in hoc Cod., explebat.

v. c. 3, 8, 49. „vel quod duplicis est operis, vel quod poetis — plurimum confert.“ Cic. de Orat. 2, 54 „in omni oratione — vel apud centum viros — vel contra — Britum.“ eod. libr. c. 2 „feci — vel ut illa opinio — tolleretur — vel ut — custodirem.“ 1, 9 „filii — omnibus vel naturae, vel doctrinae praesidiis — parati.“ Pro Marc. 8. „satis diu vel naturae vixi vel gloriae.“ Pro Lig. 3. „faveo vel — vel — vel.“ ubi nulla dubitatio.

κακοτεχνίαν. vid. Sextus Emp. p. 291 οἱ περὶ Κριτόλαον — καὶ πολὺ πρότερον οἱ περὶ Πλάτωνα — ἐκάνισαν τὴν ἑμπορικὴν, ὡς κακοτεχνίαν μᾶλλον ἢ τέχνην καθεστηκυῖαν. Idem p. 299. εἰ μὴ περὶ τοὺς συμφέροντας (λόγους) ἔστιν ἡ ἑμπορικὴ, ἀλλὰ τοὺς βλαβεροὺς, πρὸς τῷ μὴ εἶναι

τέχνη, ἔτι καὶ κακοτεχνία γενήσεται. Ad quem locum Fabric. ex Ammiano Marcellino 30, 4 affert: „Professionem oratorum forensium Epicurus κακοτεχνίαν nominans inter artes numerat malas.“ *Arti* haec tria opponit Marius Victorinus (p. Putsch. 2450) *κακοτεχνίαν, ψευδοτεχνίαν, ματαιοτεχνίαν* (de qua mox Qu.). *Ψευδοτεχν.* videtur dicta pro Quintiliani *ἀτεχνία*, cf. definitionem Aristotelicam modo positam.

illius — ciceris Puto hanc pervulgatissimam hodie historiam ab uno Quintiliano memoriae proditam. Alii scriptores in *ματαιοτεχνία* demonstranda solent uti exemplo Myrmecidae Atheniensis et Callicratis Lacedaemonii, velut Galenus in *προτροπικῷ πρὸς τὰς τέχνας*, qui ὑμᾶς ait καὶ πάνυ πίκουθα γινώσκειν ὅτι μηδὲν τοῦ

in acum continuo et sine frustratione inferebat: quem cum spectasset Alexander, donasse dicitur ejusdem leguminis modio: quod quidem praemium fuit illo opere dignissimum. 4 His ego comparandos existimo, qui in declamationibus, quas esse veritati dissimillimas²⁰¹ volunt, aetatem multo studio ac labore consumant. Verum haec, quam instituire conamur, et cujus imaginem animo concepimus, quae bono viro convenit, quaeque est vera 5 rhetorice, virtus erit. Quod philosophi quidem multis et acutis conclusionibus colligunt: mihi vero etiam planiore hac, proprieque nostra, probatione videtur esse perspicuum. Ab illis haec dicuntur. Si consonare sibi in faciendis ac non faciendis, virtutis est, quae pars ejus *prudencia* vocatur, eadem in dicen-

continuo. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *continue* cum Voss. 2 et edd. plerisque vett. sed et Gryphii 1544. Placet Burmanno, et non videtur receptum loco conveniens, sive de loco agitur sive de tempore. vid. not. ex. *Continue* de flumine habet Varro de L. L. p. 12, ubi frustra Ant. Augustinus jubet legere *continuo*.

των ἐστὶ τέχνη — οἷα τὰ Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλιμάχου τοῦ Λακεδαιμονίου. et Aelian. Var. hist. 1, 17. cf. Plin. H. N. 7, 21. p. 26 Bip. Cic. Ac. 4, 38. Varro L. L. p. Bip. 79. Neque satis constat ex hoc nostri loco quale fuerit artificium illud Alexandro ostentatum. Vulgo male accipimus de foramine acus per quod jacta fuerint grana, quod revincit Baenius in voce

Macedoino nota S. Videntur sane cicera in mucronem acus conjecta, etsi *inferere*, in hac sententia, habet quod displiceat. *Continuo* (an *continue* vid. not. Crit.) ad seriem granorum in una acu continuatorum, an ad jactus continnationem spectet, ne ipsum quidem dixerim. Vide et Caelium Rhodig. lect. Ant. 27, 51 qui nil fere nisi ipsa Quintiliani verba ponit.

dis ac non dicendis erit. Et, si virtutes sunt, 6
 ad quas nobis, etiam ante quam doceremur,
 initia quaedam ac semina sunt concessa natura,
 ut ad justitiam, cujus rusticis quoque ac bar-
 baris apparet aliqua imago: nos certe sic esse
 ab initio formatos, ut possemus orare pro no-
 bis, etiamsi non perfecte, tamen ut inessent
 quaedam (ut dixi) semina ejus facultatis, ma-
 nifestum est. Non eadem autem iis natura 7
 artibus est, quae a virtute sunt remotae. Ita-
 que cum duo sint genera orationis, altera *per-*
petua, quae *rhetorice* dicitur, altera *con-*
cisa, quae *dialectice*; quas quidem Zeno adeo con-
 junxit, ut hanc compressae in pugnum manus,
 illam explicitae diceret similem: etiam dispu-
 tatrix virtus erit: adeo de hac, quae specio-
 204 sior atque apertior tanto est, nihil dubitabi-
 tur. Sed plenius hoc idem atque apertius in- 8

iis — artibus. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum ceteri,
 ut et Gesn., dent *his*, parum convenienter h. l. cf. 2, 1, 2.

Zeno. Guelf. *Zenon* cum plerisque Codd. et edd. Jenf.
 (tac. Gesn.) aliisque vett. Tarv. tamen et Ven. dant *Zeno*.
 Scripturam per *n* non esse de nihilo docet locus 1, 5, 60. quo
 et Burm. ablegat. Eam et hic revocavit Obr.

Zeno. vide Sext. Emp. p. et deinde increpatur quasi. cf.
 289 et notam Fabr. P. Loca *sermocinatrix* 3, 4, 10.
 Ciceronis haec sunt: Acad. 4, *adeo.* Cave, accipias dictum
 47. de Fin. 2, 6. Orat. 32. pro *ideo.* Est sua potestate, pro
disputatrix. Non sine quodam contemptus colore hoc no-
 men dialecticae datum arbitror, quo minus secum pugna-
 re videatur Qu. qui *oratricem* probationem. An igitur *plani-*
 improbaverit 2, 14, 2. Sed *nius*? cf. not. Crit. ad 2, 3, 6.

disputatrix. Non sine quodam contemptus colore hoc no-
 men dialecticae datum arbitror, quo minus secum pugna-
 re videatur Qu. qui *oratricem* improbaverit 2, 14, 2. Sed
 imponitur persona dialecticae, *nius*? cf. not. Crit. ad 2, 3, 6.

Sed plenius. Orditur *planio-*
rem illam, quam promiserat,
probationem. An igitur *plani-*
nius? cf. not. Crit. ad 2, 3, 6.
 Tom. I. C c

tueri ex ipsis operibus volo. Nam quid orator *in laudando* faciet, nisi honestorum ac turpium peritus? aut *in suadendo*, nisi utilitate perspecta? aut *in iudiciis*, si iustitiae sit ignarus? Quid? non fortitudinem postulat res eadem, cum saepe contra turbulentas populi minas, saepe cum periculosa potentium offensa, nonnunquam, ut in iudicio Miloniano, inter circumfusa militum arma dicendum sit: ut, si virtus non est, ne perfecta quidem esse possit oratio. Quod si ea in quoque animalium est virtus, qua praestat cetera vel pleraque, ut in leone impetus, in equo velocitas; hominem porro ratione atque oratione excellere ceteris certum est: cur non tam in eloquentia, quam in ratione virtutem ejus esse credamus? Recteque hoc apud Ciceronem differit Crassus: *Est enim eloquentia una quae-*

Miloniano inter. Guelf. inserit *quaesitio*, solus et mire profecto; sensu quidem nullo. *Recteque — differit.* Goth. *que* omittit post *Recte*. Jenf. (tac. Gesn.) pro *differit* habet *dixerit* cum Tarv. Venet. aliisque edd. multis neque paucis Codd. ut et Turic. Nisi abest, ut in Goth., *que*, oratio non bene procedit in recepta et aliquanto mollior fuerit, si scripseris *dixerit* ut hoc etiamnum ad figuram interrogandi pertineat, cujus signum ponatur post verba Ciceronis. Sed tum ne *appellat* quidem in proxima sententiae sine legendum, verum *appellet*, quod est in Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Voss. 3. (2 non memoratur) Bern.

Libri quidem in receptam consentiunt.

cum — offensa. Ut Cicero pro Roscio Am. cf. de Off. 2, 14, 18. 19.

judic. Milon. Recte initium orationis Milonianae citat Gesn.

Adde Plutarch. in Cic. p. 880 C. D. Virtutis ea pars, quae fortitudo dicitur, non magno pere erat in Cicerone.

Recteque — differit. vid. not. Crit. Locus Cic. de Or. 3, 14 extr.

dam de summis virtutibus. Et ipse Cicero in sua persona, cum ad Brutum in epistolis, tum aliis etiam locis, virtutem eam appellat. At prooemium aliquando et narrationem dicit malus homo, et argumenta, sic, ut nihil sit in his requirendum. Nam et latro pugnabit acriter, virtus tamen erit fortitudo: et tormenta sine gemitu feret malus servus, tolerantia tamen doloris laude sua non carebit. Multa fiunt eadem, sed aliter. Sufficiant igitur haec, quia de utilitate supra tractavimus.

interrogandi signum autem et hic ponendum; et fateor totam hanc rationem mihi longe molliorem videri recepta, ubi, vel expuncto illo *que*, omnia nimis sunt abrupta. Et dixerit et *appellet* habent Locat. et Rusc. quos male deseruit Badius. Saepissime pro *x* in MSS. est *ff*. vid. Drakenb. ad Liv. 6, 22, 10. it. 25, 24, 8. cf. not. Crit. ad 2, 12, 2.

Cic. in sua. Guelf. et Turic. omittunt *in* cum multis libris, Recte fortasse, Praeposteram Jenf. scripturam *cum sua*, non habent Tarv. (cf. 2, 5, 16.) et Venet. sed solum *sua* dant. Locat. et Rusc. male repetunt Jensonianam. *Sufficiant.* Guelf. *sufficiant.* cum Goth. et Voss. 2. Non male,

Brutum — epist. Hunc locum in Epistolis ad Brutum, quae aetatem tulerunt, frustra quaesiverunt VV. DD. Nec mirum, si vera vidit Anglus ingeniosus pariter et doctus Tunstallus in Epistola ad Middletonum (Cantabrig. 1741. 8.) qui a p. 192 ad fin. *videtur* arguit has Epistolas, magnum nactus accusationis subscriptorem Ruhnkenium ad Vellej. 2, 12, 3. Saltem quae plurima loca ex his ad Brutum epistolis affert Quintilianus, omnia sunt a VV. DD. inter fragmenta

relata, quo utitur etiam Tunst. p. 193. cf. ad 1, 5, 14. Sunt enim invicta fere historiae argumenta, quibus adoritur istam de Messala epistolam.

aliis — locis. Afferunt Paratit. orat. c. 23 init. Recte, item Acad. 1, 2. sed sibi non sua, verum Varronis persona hoc dicit, quanquam, cum et ipse sit Academicus Cicero, ad utrumque pertinet. Pugnatur autem hic Acad. locus, cum altero de Orat. quem vide ad 2, 15, 20,

XXI. Materiam rhetorices quidam dixerunt esse *orationem*: qua in sententia ponitur apud Platonem Gorgias. Quae si ita accipitur, ut sermo quacunq; de re compositus, dicatur *oratio*, non materia, sed opus est: ut statuarii, *statua*. nam et oratio efficitur arte, sicut statua. Sin hac appellatione verba ipsa significari putamus, nihil haec sine rerum substantia faciunt. Quidam *argumenta persuasibilia*: quae et ipsa in parte sunt operis, et arte fiunt, et materia egent. Quidam *civiles quaestiones*: quorum opinio non qualitate, sed modo erravit. est enim haec materia rhetorices, sed non sola. Quidam, quia virtus sit rhetorice, *materiam ejus totam vitam* vocant. Alii, quia non omnium virtutum materia sit tota vita, sed pleraeq; earum versentur in partibus (sicut *justitia, fortitudo, continentia*, propriis officiis et suo fine intelliguntur), rhetorices quoque dicunt in una aliqua parte ponendam: eique locum in ethice *negotialem* assignant, id est, *πραγματικόν*. Ego (neque id sine auctori-

ponitur — Gorgias. Plat. Gorg. p. Steph. 449 E. (Bip. Vol. 4. p. 9. 10.) Σω. ἴθι δὴ μοι ἀποκρίσαι — περὶ τῆς ῥητορικῆς, περὶ τί τῶν ὄντων ἐστὶν ἐπιστήμη; Γορ. Περὶ λόγους. Ponitur intellige: fingitur. in scenam producitur cf. 1, 10, 33. Defendunt autem scripturam receptam MSS., fluctuantibus excusis et quibusdam ponit dantibus.

rerum substantia, opponitur verborum vanitati, ubi aliquid praeter *ουσίας* significationem admiscetur vocabulo novitio cf. ad Prooem. 21. Sic et Seneca ut docent Lexica.

modo, intelligis ex opposito, quid sit. Hodie dixissemus: *quantitatem, vel extensionem*. cf. 2, 4, 21.

partibus. Intellige: „vitae.“

bus) materiam esse rhetorices judico, *omnes res quaecunque, ei ad dicendum subjectae erunt.* Nam Socrates apud Platonem dicere Gorgiae videtur, *non in verbis esse materiam, sed in rebus.* Et in Phaedro palam, non in judiciis modo et concionibus, sed in rebus etiam privatis ac domesticis, rhetorice esse, demonstrat. Quo manifestum est hanc opinionem ipsius Platonis fuisse. Et Cicero quodam loco materiam rhetorices vocat res, quae subjectae sunt ei, sed certas demum putat esse subjectas. Alio vero, de omnibus rebus oratori dicendum ar-

dicere — videtur. Dativum „Gorgiae“ cave referas ad videtur, pertinet enim ad dicere. „Videtur“ autem inquit Qu. quoniam longior illa Socratis contra Gorgiae responsum disputatio manifestam suae sententiae significationem non habet. Pertingit ea quidem a loco supra demonstrato ad p. 454 B. (p. Bip. 19.) ubi ad „persuadendum in judiciis aliisque conciliis“ deducitur Gorgias; neque tamen finem invenit interrogationum Socraticarum, quae etiam, quid maxime agatur in istis conciliis, ab eo exposcunt. Apparet id agi, ut ipsae res demonstrarentur, in quibus proprie versetur rhetorice.

Phaedro. p. St. 261 A. (Bip. 10, 352) ἄρ' οὐ τὸ μὲν ὅλον ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχῶν γὰρ τὰς διὰ λόγων, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις καὶ ὅσοι ἄλλοι δη-

μόσιοι σύλλογοι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰδίοις ἢ αὐτῇ σμικρῶν τε καὶ μεγάλων πέρι;

res — *sunt ei.* Sunt haec Quintiliani verba, non ipsius Ciceronis, quae cum typis distinguerentur ab editoribus neque tamen, ubi in Ciceronis operibus ipsa essent posita, demonstrari possent, impeditum reddiderunt locum. In uno Codice, pro *sunt*, est *sint*, quod magis etiam meae favet opinioni. Neque tamen necessaria mutatio. Sententiam igitur Ciceronis mihi videtur Quintilianus retulisse, verba usurpasse sua; cum praesertim his videatur in hoc quidem loco assuetus, qui modo posuerit §. 4 et mox §. 7. 13 et 2, 15, 22 quo respice. Ciceronis in hanc sententiam disputatio est de Orat. 1, 15 et Inv. 1, 5.

Alio vero. De Or. 1, 6.

bitratur, his quidem verbis, *Quanquam vis oratoris professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videatur, ut omni de re, quaecunque sit proposita, ornate ab eo copiose*
6 que dicatur. Atque adhuc alibi, Verum enim oratori, quae sunt in hominum vita (quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei
7 subjecta materia) omnia quaesita, audita, lecta,
8 in omni materia diceret. Cum quibus mihi

Quanquam — videatur. Coniunctivus in omnibus Quintiliani libris, et in aliquot Ciceronis, cum plures dent *videtur*, quod „rectum esse“ Ernesti est decretum. Neque tamen utique pendeat *videatur* a *quanquam*, necesse est; fuerit absolute positum fortasse, graeco more. Cf. Prooem. 18. *adhuc al.*
 Prius neque Goth. neque Jenf. omittit, ut narrat Gesn. *Adhuc videtur* usurpatum hic eodem fere modo ut cum comparativis. cf. 1, 5, 22. *verum enim.* Hoc quidem in Codd. undecim, qui collati sunt, nullo. Guelf. et Turic. *vero enim* cum Bodl. Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. Alm. *Enimvero* dant Voss. 2. et Goth. cum edd. ante Gryph. meis omnibus, praeter Ald. Illud in ipso Cicerone dant aliquot libri. Neque est sane quod respuas *vero* adiectivum ad *oratori* pertinens; attamen, cum et apud Terentium binis locis (neque enim plures adhuc in ullo Iscriptore inveni) Adelph. 2, 1, 47 et Eunuch. 4, 6, 4 legatur *verum enim*, non subjecto iterum *vero*, servandum puto receptum, ne forte bona locutio, sed rarior, per Criticorum suspicionem plane oblitteretur. *infinitam — propriam.* Guelf. *infinitas — proprias.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) pro *infinitam* dant *infinita* cum Voss. 1. 3. Edd. fere vett. *infinitam — proprie.* Turic. *infinita — propria.*

alibi. De Or. 3, 14. De *verum enim* vid. not. Crit.

minima pugna est. Nam de omni materia dicere eam fatentur: propriam habere materiam, quia multiplicem habeat, negant. Sed neque infinita est, etiam si est multiplex: et aliae quoque artes minores habent multiplicem materiam, velut *architectonice*: namque ea in omnibus, quae sunt aedificio utilia, versatur: et *caelatura*, quae auro, argento, aere, ferro, opera efficit. Nam *sculptura* etiam lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, praeter ea quae supra dixi, complectitur. Neque protinus non est materia rhetorices, si in eadem versatur et alius. Nam si quaeram, quae sit materia statuarii, dicetur *aes*: si quaeram, quae sit excusoris, id est, ejus fabricae, quam Graeci *χαλκευτικήν* vocant, similiter *aes* esse respondeant. Atqui plurimum a statuis differunt vasa. Nec medicina ideo non erit ars, quia unctio et exercitatio cum palaestrica, ciborum vero qualitas etiam cum coquorum ei sit arte communis. Quod vero de bono, utili, justo differere, philosophiae officium esse dicunt, non obstat. Nam, cum philosophum dicunt, hoc accipi volunt, virum bonum.

architectonice — *versatur*. Guelf. *architectonicae*. Goth. (tac. Gesn.) *versantur* ut appareat eum suo *e* voluisse quod Guelf. scribendo *ae*, male. *excusoris*. Guelf. *sculptoris* male. Goth. (tac. Gesn.) *excussoris* cum Voss. 2. item male. Vett. edd. receptam, quibus accedere videntur Britannici et Alm. *a statuis*. Omittit *a* Guelf. cum Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Voss. 3 et meis quidem ante Leidens. edd. omnibus. Ex ea Gibsonus assumpsit, et de suis Codd. tacet.

Quod vero. Goth. (tac. Gesn.) *Qui vero*. *dicunt*. Goth. *debent*, non, ut Gesn. narrat, *dicebant*.

Cur igitur oratorem, quem a bono viro non
 13separo, in eadem materia versari mirer? cum
 praesertim primo libro jam ostenderit, phi-
 losophos ommissam hanc ab oratoribus partem
 occupasse, quae rhetorices propria semper fuis-
 set, ut illi potius in nostra materia versentur.
 Denique cum sit *dialectices materia* de rebus
 subjectis disputare, sit autem dialectice oratio
 concisa, cur non eadem perpetuae quoque
 14materia videatur? Solet a quibusdam et illud
 poni, *Omniū igitur artium peritus erit ora-
 tor, si de omnibus ei dicendum est.* Possem
 hic Ciceronis respondere verbis, apud quem
 hoc invenio, *Mea quidem sententia nemo esse
 poterit omni laude cumulatus orator, nisi erit
 omnium rerum magnarum atque artium scientiam
 consecutus:* sed mihi satis est ejus esse
 oratorem rei, de qua dicet, non inscium.
 15Neque enim omnes causas novit, et debet

Cur. Guelf. et Turic. *Quare* cum Alm. *rhet. propria*
semp. Guelf. omittit *propria.* *dialectice.* Hoc scripsi contra
 edd. prope omnes, *dialectices* dantes, bonis tamen auctoribus
 Codd. Britannicis tribus Turic. et ed. Andr. Necessaria erat muta-
 tio, vid. 2, 20, 7. quo accedit Cic. Brut. 90 „dialectica — quasi
 „contracta et africta eloquentia putanda est.“ et de Fin. 2, 6
 „perpetua oratio“ (i. e. rhetorice) „non rhetorum solum sed etiam
 „philosophorum.“ Apparet fons erroris cum Voss. 1. 3. prae-
 ferant: *dialecticae*, quod est ortum ex male intellecto: *dialectice.*
matéria. Guelf. et Turic. *materiae* cum Jenf. (non enim
 dat *materie*) et idem voluit Goth. qui habet caudam in *e*; male.
hoc inv. Guelf. *haec inv.* Elegantius profecto cf. ad 2,
 17, 30. *dicet.* Guelf. *dicet* cum Jenf. qui non omittit
d. q. d., ut narrat Gesn. et sic pleraeque edd.

primo libro. Prooem. 10 sqq. *Mea quidem.* De Or. 1, 6 init.

posse de omnibus dicere. De quibus ergo dicet? de quibus didicit. Similiter de artibus quoque, de quibus dicendum erit, interim discet: et de quibus didicerit, dicet. Quid ergo? non aut faber de fabrica melius, aut de musice musicus? Si nesciat orator, quid sit, de quo quaeritur, plane melius. Nam et litigator rusticus illiteratusque de causa sua melius, quam orator, qui nescit quid in lite sit, dicet: sed accepta a musico, a fabro, sicut a

non aut faber. Guelf. hoc ordine: *n. f. a.* cum Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et vet. omnibus (ubi male accepit Burm. quasi omitterent *aut*) ante Badium, qui invertit ordinem, ut faciliorem redderet, monito in nota lectore, dubito an praeter necessitatem. Eum ceteri secuti, praeter Gryph.

quaeritur. Guelf. et Turic. *quaeratur* cum Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et multis praeterea. *lite sit, dicet.* Guelf. et Turic. cum Goth. Jenf. (tac. Gesn.) omittunt *dicet*. Item Tarv. Loc. Rusc. Regius in nota inferendum necessario, putat, quem secuta est fortasse Venet. habet enim. cf. not. Crit. ad 1, 6, 26. Mihi elegantius videtur, si abfit, ut et Badius judicat.

accepta. Citat hic Almelov. Plat. de rep. 10. p. St. 598 et 601. (Bip. 7, 288 — 90. 295 — 97.) ubi *μίμησιν* exagitat et *τόδε* (inquit p. Bip. 7, 289) *δεῖ* — *διανοεῖσθαι, ἐπειδὴν τις ἡμῖν ἀπαγγέλλῃ περὶ τούτου, ὡς ἐνέτυχεν ἀνθρώπῳ πάσας ἐπιστάμεν τὰς δημιουργίας — ὑπολαμβάνειν δεῖ τῷ τοιούτῳ, ὅτι, εὐήθης τις ἄνθρωπος καὶ, ὡς ἔοικεν, ἐντυχὼν γόητι τινὶ καὶ μιμητῇ, ἐξηπατήθη· ὥστε ἔδοξεν αὐτῷ πάνσοφος εἶναι, διὰ τὸ αὐτὸς μὴ οἶός τ' εἶναι ἐπιστήμην καὶ ἀνεπιστημοσύνην καὶ μίμησιν ἐξετάσαι.* Sed magis etiam

ad nostri disputationem pertinent, quae habes in Gorgia p. St. 456 A. B. C. ubi quovis opifice probabilius dicturum oratorem asseverat Gorgias, se autem sicubi cum fratre Herodico, medico (quem ipsum in sua arte praestigiatores significat Socrates Rep. 3. p. 405 E.), ad aegrotos accesserit, remedia iis longe facilius ipso fratre persuadere. Ad quam jactantiam ea respondet Socrates p. 459. quae nemini, rhetorices magnopere studioso, placeant, quaeque vereor ut Qu. ipse cum magno hujus artis honore

litigatore, melius orator, quam ipse qui do-
 17 cuerit. Verum et *faber*, cum *de fabrica*, et
musicus, cum *de musica*, si quid confirmatio-
 nem desideraverit, dicet; non erit quidem
 orator, sed faciet illud quasi orator: sicut cum
 vulnus imperitus deligabit, non erit medicus,
 18 sed faciet ut medicus. An hujusmodi res nec
 in laudem, nec in deliberationem, nec in²⁰⁰
 iudicium veniunt? Ergo cum de faciendo
 portu Ostiensi deliberatum est, non debuit
 dicere sententiam orator? atqui opus erat ra-
 19 tione architectorum. Livores et tumores in
 corpore, cruditatis an veneni signa sint, non

qui doc. Guelf. omittit *qui*, unde, conjunctim cum illa priorē
 τὸν *dicet* omissione, alia existit structura, minus probabilis.
 Astipulantur et alii. *deligabit.* Guelf. Turic. et Goth.
 Jeuf. (tac. Gesn.) *deligavit* cum Voss. 1. 3. Bern. Alm. et edd.
 multis vett. Badius cum Cervicorno futurum habet, cum
 Locat., quem fere exprimit, praeteritum; neque monito lectore,
 cum etiam Ald., cujus magna solet apud Badium esse auctori-
 tas, praeferat *deligavit*. Unde tot fautores nacta fuerit prae-
 postera haec scriptura, qui praesertim revocarint eam, ut
 Gryph., ab aliis jam correctam, non equidem comminiscor.
 An locus obversabatur, quem vid. in not. exeg.? Britannici
 tamen Codd. quorum nulla mentio apud Gibl. videntur tueri
 receptam, unice veram. Sed exigua est Codd. auctoritas in
 tam solita confusione τὸν *b* et *v*, de qua vide Drakenb. ad Liv.
 5. 24, 5. it. 2, 46, 2.

conciliare possit. Sed dignus
 est, ut dixi, integer dialogus,
 qui ab adolescentibus edificatur.
 Loca demonstrata sunt Bip. 4,
 23. 24. 29.

deligabit. cf. 2, 17, 9.

portu Ostiensi. vid. Sueton.
 Claud. c. 20 ubi apparebit,

quare deliberatum fuerit ope-
 rose, quoniam opus ab ipso
 Julio Caesare erat „saepius de-
 „stinatum, ac propter difficul-
 „tatem omissum.“

crud. an ven. Tangit medi-
 cam istam quasi eloquentiae
 partem, sed in transcurso, Cic.
 pro Cluent. c. 10 extr.

tractat orator? at est id ex ratione medicinae. Circa mensuras et numeros non versabitur? dicamus has Geometriae esse partes. Equidem omnia fere posse credo casu aliquo venire in officium oratoris. quod si non accidet, non erunt ei subjecta. Ita sic quoque recte dixi-²⁰ mus, *materiam rhetorices esse omnes res ad dicendum ei subjectas*; quod quidem probat etiam sermo communis. Nam cum aliquid, de quo dicamus, accepimus, positam nobis esse materiam frequenter etiam praefatione testamur. Gorgias quidem adeo rhetori de²¹ omnibus putavit esse dicendum, ut se in auditoriis interrogari pateretur, qua quisque de re vellet. Hermagoras quoque, dicendo materiam esse in causa et in quaestionibus, omnes res subjectas erat complexus. Sed²²

versabitur. Guelf. et Turic. conversabitur cum Bern. repetita syllaba prima ex antecedente non. Geometriae. Sic omnes, quantum video, et Codd. et edd. Neque erat quod scripturam sollicitaret Iacob. Frid. Heusingerus ad Cic. de Off. 3, 7, 3 qui malit *Geometrae*. Perpetuitas argumentandi ostendit hic artis magis nomen requiri, quam artificis. Sic modo: „ex rat. medicinae.“ „ratione architectorum“ quae est ipsa *architectonice*. Ne Ciceronis quidem locus Tusc. 5, 39 mutatione indiget „geometriae munus tuebatur“ quanquam majorem speciem habet conjectura. Receptam dat ibi Wolfius, cf. not. Crit. ad 1, 12; 18.

Gorgias. Plat. Gorg. p. 447 C. (Bip. 4, 5.) Ἐκέλευε γούν νῦν δὴ ἐρωτᾶν ὅ, τι τις βούλοιο το τῶν ἔνδον ὄντων, καὶ πρὸς ἅπαντα ἔφη ἀποκρινεῖσθαι. De quo ipso Platonis loco Cic. de Or. 3, 32. id. de Or. 1, 22. de Inv. 1, 5. de Fin. 2, 1.

Hermagoras — quaestionibus. vid. Cic. de Inv. 1, 6 ubi hanc refert Hermagorae divisionem, sed improbens ipse et *quaestiones* ab oratoris officio sejungens. cf. et de Or. 2, 19 init.

quaestiones si negat ad rhetoricen pertinere, dissentit a nobis: si autem ad rhetoricen pertinent, ab hoc quoque adjuvamus. Nihil est enim, quod non in causam aut in quaestio-
 23 nem cadat. Aristoteles tres faciendo partes orationis, *judicialem, deliberativam, demonstrativam*, paene et ipse oratori subiecit
 24 omnia. nihil enim non in haec cadit. Quaesitum a paucissimis etiam de instrumento est. *Instrumentum* voco, *sine quo formari materia, et in id, quod velimus, effici opus non possit.*²⁰⁹ Verum hoc ego non artem credo egere, sed artificem. Neque enim scientia desiderat in-

aut in quaestionem. Guelf. omittit *in*. Repetitionem praepositionis defendunt Burm. h. l. et ad 4, 2, 107 ubi iterum positam praepos. omittunt quoque Guelf. et Goth. item ad 6, 3, 11 et Drakenb. ad Liv. 6, 27, 6 et Heusingerus ad Cic. de Offic. 1, 14, 1 et in hac ipsa re Cic. de Invent. 1, 6 init. Goth. et Jenf. (tac. Gesu.) *aut in quaestiones*, cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus, quod verum puto, ob *in quaestionibus* (§. 21) et *sed quaestiones* (§. 22). *et — effici.* Ita Guelf. et videntur plurimi Codd. qui silentur. Goth. (tac. Gesu.) *in* omittit post *et* cum Voss. 2 et Ald. quae est commodissima scriptura. Jenf. (item tac. Gesu.) omittit *et* ante *in*, cum edd. praeter Ald. omnibus ante Gryph., quae ne ipsa quidem displicet ratio. Recepta saltem vitio carere non videtur. Quis enim dixit: „*efficere materiam in opus?*“ *egere.* Praeposieram Gibsoni scripturam *agere* (merum sphaema, neque enim est in Leid.), invenio etiam in Tarvisina.

negat — pertinere. cf. 3, 5, 14. Quo inspecto loco apparerebit, quare de Hermagorae sententia dubitet Qu. Se autem *adjuvari* ait ab Hermagora (modo ejus non sit liber, qui contrariam opinionem habet) quod tum, vel hoc auctore,

recte finierit *materiam rhetoricas* §. 4.

Aristoteles. Rhet. 1, 3, 3. unde repetiit Cicero Partit. Oratt. c. 3 extr. cf. et de Inv. 1, 5.

et — effici. vid. not. Crit.

strumentum, quae potest esse consummata, etiamsi nihil faciat: sed ille opifex, ut caelator caelum, et pictor penicilla. Itaque haec in eum locum, quo *de oratore* dicturi sumus, differamus.

eum locum. Lib. 12. c. 5. ipsum nostrum locum: „Haec ubi enumerantur instrumenta „sunt, quae me redditurum oratoris: *animi praestantia,* „promiseram, instrumenta, non *vox, latus, decor.* Respicit „artis, ut quidam putaverunt, autem ejus capitis §. 1 ad „sed ipsius oratoris.“

ARGUMENTUM LIBRI III.

C. 1. *Se uberius, quam fieri soleat, expofiturum, quae reſtent monenda in univerſum de orandi arte* — 2. *Hoc, ut exoptatum ſtudioſis, ita parum dulce futurum* — 5. *Etiam propter diverſitatem opinionum* — 8. *Varii artis auctores, Graeci* — 16. *Propriae ſectae Hermagorae, Apollodori, Theodori* — 19. *Romani* — 22. *Suum ſe quoque iudicium interpoſiturum.* — C. 2. *De origine rhetorices* — 3. *Naturalis, artificialis* — 4. *Ciceronis ratio minus probata.* — C. 3. *Partes rhetorices* — 4. *Variae de iis ſententiae* — 6. *Ciceronis, non ſemper eadem* — 8. *Graecorum aliquot* — 10. *De ordine partium* — 11. *Partes ſint, an opera, an elementa.* — C. 4. *Tria ſint genera cauſarum, an plura* — 4. *Se in vetere perſuaſione manere, tria ſtatuendum; ob varias rationes* — 9. *Anaximenes, Plato, Iſocrates quid ſenſerint* — 12. *Suae rationis expoſitio* — 16. *Materias ſingulis generibus proprias ſe non assignare.* — C. 5. *Diviſio in res et verba, certa et incerta* — 4. *Quaeſtiones in ſcripto, in non ſcripto* — 5. *Inſinitae, finitae* — 8. *Inſinitarum ſpecies* — 12. *Quaeſtiones univerſales non inuſitates* — 17. *Cauſae finitio.* — C. 6. *De ſtatu; ejus appellatione* — 5. *Quid ſit* — 13. *Quis ſtatum faciat* — 22. *Quot ſint ſtatus; Ariſtotelis elementa decem* — 25. *Aliorum novem* — 28. *Septem* — 29. *Unum ſtatum quidam faciunt* — 31. *Duos; Archidemus, alii ut Pamphilus* — 35. *Apollodorus, Theodorus* — 37. *Poſidonius, Celfus* — 39. *Alia ratio in duos dividendi* — 44. *Tres a plurimis facti; Cicerone, Patrocle, M. Antonio, Virginio* — 47. *Quatuor ab Athenaeo, Caecilio, Theone* — 49. *Ariſtotelis, Ciceronis quadripertitae rationes* — 51. *Quinque ſtatus, ſex, ſeptem, octo* — 55. *Status rationales appellati, quaeſtiones legales;*

quot rationales — 58. Cicero in rhetoricis de negotiali; Hermagoras translationis inventor — 61. Legales quaestiones — 62. Albutius, alii — 63. Se quartum eorum, quos generales olim fecerit, nunc remove — 68. Translationem quoque ex specialibus; quae in nulla controversia fit unquam sola — 78. Translatio in rationali genere posita; male — 80. Tria in omni disputatione quaeri — 83. Quadripertitam rationem rudibus utilem — 86. Quatuor propositorum duo genera, rationale et legale — 88. In legali nasci simulacra ex illis tribus — 91. In causis simplicibus singuli status; sed quo potissimum utendum, quaeritur — 94. In conjunctis plures, vel diversi vel generis ejusdem; ejus rei exempla. — C. 7. Genus laudativum. Non totum abhorret a negotiis — 3. Non semper de dubiis dicere oratorem — 5. Vicissim laudem ostentationi compositam indigere interdum probatione, defensione; plerumque amplificatione — 7. Laudantur dii — 10. Magis varia laus hominum; in tria tempora dividitur — 12. Corporis, extrapositorum, laus — 15. Animi — 17. Quae post laudandi hominis mortem evenerunt — 19. Vituperationis idem ordo in diversum — 22. De viventibus judicia hominum in utramque partem adhibenda — 23. Refert, ubi quidque laudetur — 25. Ex vicinitate virtutum ac vitiorum quatenus proficiendum sit — 26. Urbium, locorum, rerum laudes — 28. Qui status maxime sit hujus generis. — C. 8. Deliberativum an utilitate finiatur — 2. An solum honestum utile — 4. Qualitatis statu non continetur totum — 6. Hujus generis prooemium — 10. Narratio — 12. Affectus — 14. An in sola reipublicae administratione versetur — 15. Rem posse fieri, aut incertum est — 17. aut certum — 21. Quae sint partes suadendi; necessitatem inter eas non esse, sed possibile — 26. A quibusdam ut partes poni quae species sint partium — 28. Voluptas an connumeranda sit — 30. Utilia honesta comparantur — 33. Utilia inter se — 36. Exempla quid possint, quorum et apud quos — 38. Honestia quibus quomodo suadenda — 44. Inhonestia — 48. Persona suadentis — 49. Prosopopoeias — 52.

Persona et in controversias ducitur — 53. In scholis materiae deliberativae similiores controversis — 58. Error in suavoriarum genere dicendi — 67. Historias legendo plus profici quam vulgaribus praeceptis; item usu — C. 9. Judicialis generis partes auctae perperam; quinque probandas esse — 6. Ordo dicendi cujusque et cogitandi non idem — 8. An cogitandi ordinem scribendo sequi debeamus. — C. 10. Causa aut unius rei controversia constat, aut plurium; aut ejusdem generis aut diversi — 3. Genus comparativum — 5. Perspecto causae genere, quid intuendum. — C. 11. Post inventos status, quid Hermagorae videatur intuendum; quaestio — 4. Ratio — 7. Judicatio — 9. Continens — 10. Pro statuum diversitate aut conjunctas esse aut separatas quaestionem et judicationem — 18. Ciceronis variae de horum omnium commercio sententiae — 20. Aliorum ratio — 21. Se nimiam Hermagorae subtilitatem non probare — 26. Theodori ratio — 28. Conclusio.

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA
INSTITUTIONE
LIBER TERTIUS.

210 I. Quoniam in libro secundo quaesitum est, quid esset *Rhetorice*, et quis *finis* ejus; *artem* quoque eam esse, et *utilem*, et *virtutem*, ut vires nostrae tulerunt, ostendimus; *materiam*-que ei res omnes, de quibus dicere oporteret, subjecimus: jam hinc, unde coeperit, quibus constet, quo quaeque in ea modo invenienda atque tractanda sint, exequar: intra quem modum plerique scriptores Artium constituerunt, adeo ut Apollodorus contentus solis judicialibus fuerit. Nec sum ignarus, hoc a² me praecipue, quod hic liber inchoat, opus studiosos ejus desiderasse, ut, inquisitione
211 opinionum, quae diversissimae fuerunt, longe

oporteret, Guelf. *oportet*, nec ipsum male. *div.*
fuerunt longe, Omittunt *fuerunt* Burm. Gesn. Bip. sed ex mero, ni fallor, Burmanni sphalmate; cum sit in edd. meis omnibus et Codd. Guelf. Goth. Turic. Nec facile eo careas,

intra — modum, Recte monet Gesnerus, minuendi significationem esse in *intra*: „Et. 3, 45 „intra loquendi modum.“ „iam minus hoc ipso fecisse it. 11, 3, 8 „intra famam.“ „Artium scriptores.“ Vide *Apollodorus*. vid. mox §. 17.
Tom. I. D d

difficillimum, ita nescio an minimae legentibus futurum voluptati: quippe quod prope nudam praeceptorum traditionem desideret. ³In ceteris enim admiscere tentavimus aliquid nitoris, non jactandi ingenii gratia (namque in id eligi materia poterat uberior) sed ut hoc ipso alliceremus magis juventutem ad cognitionem eorum, quae necessaria studiis arbitramur, si ducti jucunditate aliqua lectionis, libentius discerent ea, quorum ne jejuna atque arida traditio averteret animos, et aures praesertim tam delicatas raderet, verebatur. ⁴qua ratione se Lucretius dicit praecepta philo-

minimae. Ita Locat. Rusc. Ceteri quidem omnes, quos vidi, libri *minime*, adverbium. Sed Codicum in hisce nulla auctoritas. Quid in Florentino inveniret non prodidit Regius, sed, cum ipse adverbium pro adjectivo legi suadeat, probabile sit in eo quoque esse nostram scripturam. Latinum esse *minime* h. l. vix credo; desidero enim locum ubi sit: „hoc mihi *valde* fuit „voluptati.“ *Magnae voluptati, summae voluptati*, frequens etiam, ut Cic. ad Att. 2, 25.

si — *discerent.* Si h. l. accipe an Graeco more, cujusmodi usus Ciceroni, Caesari, Livio, Tacito (et cui non?) est frequens. Vide inter plurimos qui de eo egerunt Tursell. p. ed. Lips. 907. Drakenb. ad Liv. 4, 20, 8 et Heusingerum praef. ad Cic. de Off. p. 48. cf. et nostr. 7, 2, 5. „est quae — *si* — esset.“

Lucretius. Locus bis extat in opere Lucretiano 1, 934 et 4, 11. Sed, praeter leviolem differentiam *Sed* alteroquo loco *Nam* pro quo Quintiliani libri

habent *Ac* (an volebat *At?*), insignis est diversitas altera. Pro *Aspirant* in Lucretii libris est *Contingunt*, quod ipsam in nostro loco nonnisi editi quidam ponunt in margine, imo in textu, ut, praeter memoratos, Gryphii. Gesnerus monet a Gifanio et Lambino agnoscere libros Lucretianos qui praeferrant: *Aspirant*. Hoc sane, utpote difficilium, Critico magis, placeat; sed *contingunt* ipsum habet aliquem vetustatis colorem, ut videatur utrumque diversis editionibus *possisse*

sophiae carmine esse complexum: namque hac, ut est notum, similitudine utitur:

*Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci flavoque liquore,*

et quae sequuntur. Sed nos veremur, ne⁵ parum hic liber mellis, et absinthii multum, habere videatur, sitque salubrior studiis, quam dulcior. Quin etiam hoc timeo, ne ex eo minorem gratiam ineat, quod pleraque non inventa per me, sed ab aliis tradita, continebit: habeat etiam quosdam, qui contra sentiant et adversentur, propterea quod plurimi auctores, quamvis eodem tenderent, diversas²¹² tamen vias munierunt, atque in suam quisque

munierunt. Sic Guelf. Turic. et Codd. plerique, nisi quod Voss. 2. cum aliquot edd. vet. dat *invenerunt*. Francius coniecit *inierunt*, probante Burmanno, et auctore etiam facto Cod. Goth. quare recepit Gesnerus, qui hanc scripturam et Jenf. ed. praefere narrat; falso ille; est enim in ea, ut Tarv. et Ven., *invenerunt*. Equidem, deferente Gothanum suum Vossiano 2., merum errorem puto *inierunt*, pro *invenerunt*. Gothanam scripturam mihi dissuadet ipse etiam (fateor) auctor Francius. Neque cum Burmanni tum Gesneri argumenta multum proficere videntur. Quod enim mox (§. 6) *ingressi sunt*, id quidem parum ad rem; sunt enim ii discipuli, non magistri; et

Lucretius. Cum *aspirandi* significatione recte confert Gesnerus *olfacere*, nove et ipsum usurpatum a Varrone 2, 2, 16, ubi „*olfacere labra lacte*“ est *imbuere labra odore lactis*. Ita et hic „*aspirare mellis liquore*“ significabit *odora et sapore mellis imbuere*.

et — *sequuntur*. Sequitur

enim apud Lucretium, quo consilio hoc fiat.

parum — multum. Opponuntur plerumque *parum — nimium*. Sed et alibi *parum* est pro *paulum* v. c. Plin. Paneg. 20, 3 „*nihil aut certo parum intererat*.“ cf. dicta ad 1, 1, 18. *salubrior*. Quoniam *absinthium* et ipsam salubre,

6 induxit sequentes. Illi autem probant quale-
 cunque ingressi sunt iter, nec facile inculcatas
 pueris persuasiones mutaveris, quia nemo non
 7 didicisse mavult, quam discere. Est autem,
 ut procedente libro patebit, infinita dissensio
 auctorum, primo, ad ea, quae rudia atque
 imperfecta adhuc erant, adjicientibus quod
 invenissent scriptoribus: mox, ut aliquid sui
 viderentur afferre, etiam recta mutantibus.
 8 Nam primus post eos, quos poëtae tradide-

quod *sequantur* homines eos qui *inierint* viam, non qui *munierint*, ea calumnia est, cum *sequentes* potius sint *posteriores* tempore, vel et ipsi *discipuli*. Si intelligerentur, qui *ineuntes* illos *sequerentur* (*Φουσιῶς*), manifesta foret *ταυτολογία*; nam is, quem sequitur alter, in suam sane viam illum inducit. Ipsum autem *inire viam* parum est in magistris, rhetoribus, qui disciplinas, rationes instituendi, sectas condunt; non sua causa, ut aliquo perveniant, iter faciunt. Solet etiam vocabula plus significantia usurpare in hoc genere, v. c. *secari vias* (§. 14.) *Fecit — Herm. viam* (§. 16.). Simile est *munire*, quare merito revocasse mihi videor plurimorum librorum scripturam.

nemo non. Cave dirimas haec et non transferas ad *didicisse*, unde plane contraria existeret sententia. Scriptoris nostri sensus est fere in versu Horatiano: „quae Imberbes „didicere, senes perdenda fa- „teri.“ Epist. 2, 1, 85. *Nemo non una vox est apud Romanos*, sic 3, 5, 10 *nihil non*.

post eos — tradiderunt. Ipse Qu., Homerum aliquos artis magistros demonstrasse, monebat supra 2, 17, 8. Neque alienum, quod tangit Regius, Mercurium vulgo a poëtis

prodi orationis auctorem. Ita sane v. c. Horatius: „Mercuri „*facunde — voce formasti catus.*“ ex Alcaeo Carm. 1, 10, 3 et Ovid. Fast. 5, 668 „Quo didi- „cit *culte lingua favente loqui.*“ Lucian. Hercules Vol. 7. p. 314 Bip. τὸν λόγον — οἱ Ἑλληνες Ἑρμῆν οἰόνταί εἶναι. Cic. de Or. 1, 46 *caduceo* nominando, *deum* illum, qui eloquentiae fuerit auctor, significat Mercurium, quod et Gesu. agnovit, ad nostr. 10, 7, 15. cf. Barthium ad Stat. Theb. 1. 305, qui multa congestit.

runt, movisse aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur. Artium autem scriptores antiquissimi, Corax et Tifias Siculi: quos infectus est vir ejusdem insulae Gorgias Leontinus, Empedoclis (ut traditur) discipulus. Is 9

movisse — *Empedocles*. Hoc Aristoteles prodidit non quidem, ut Regius narrat, in fine Elenchorum Sophisticorum, sed in libro, qui intercidit, Sophiste inscripto, narrante Diogene Laertio 8, 57.; ipsaque, ut videtur, Aristotelis verba ponente Sexto Emp. p. Fabr. 370, Ἐμπεδοκλέα — ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον ἑπτορικὴν κεινηκέναί, ubi scita est observatio Fabricii, verbum Aristotelicum ipsum a Quintiliano expressum esse, monentis: *movisse*. Usus ille verbi κινεῖν sensu inchoandi, moliendi apud Stephanum nullis exemplis firmatur, et ne memoratur quidem; sed est satis certus, quanquam mihi quidem non multi succurrunt loci. Apud Athenaeum Deipn. 14. p. 629 C. legas: ὄθεν ἐμνήθησαν αἱ καλούμεναι πυθίχαι quod recte vertitur „originem „habuerunt.“ Simili modo acceperim κίνημα conamen, aufum apud Sext. Emp. p. Fabr. 307 οὐ πᾶν — τὸ κατ' ἕτερον κίνημα, λεπτόν ἐστιν ἕτερον. Et ponit vocem Pollux 6. c. 38. de nominibus criminum §. 179 cum τὸ λημμα et φρόνημα. Cf. Aristot. Rhet. 3, 1, 8 ad

eumque locum Wolfius in Epist. ad Vaterum (vid. Vateri Animadversiones ad Aristotelis libb. 3 Rhet. Lips. 1794) p. 213. Locus a Wolfio alatus Ciceronis Orat. c. 12. expressus est e Theophrasto. Satis vel Romanorum usu apparet, *movere* hac significatione dixisse Graecos, quem bene ostendit Drakenb. ad Epitomen libri Liv. 82. Quintiliani sunt haec fere: 3, 6, 10. 103. 4, 1, 29 ubi „*movere*“ et „*ex diverso amoliri*“ opponuntur.

Corax — *Tifias*. cf. 2, 17, 7. de Tifia vide et Aristot. Soph. Elench. p. Buhl. 638. ut et de Thrasy-macho, qui perperam in Lexicis solet appellari Carthaginienfis (ex errore Καρχηδόνιος pro Καλχηδόνιος, ut pro Χαλχηδόνιος solet ferre vetustissima scriptura vid. Ethel. Num. 2. p. 411.) et discipulus Isocratis (Suida caeco duce), quo fuit antiquior. Notissimus e veterum scriptis Sophistes, cujus sunt partes in republica Platonica. Ceteri etiam notiores, ut afferendis scriptorum locis non indigeant.

beneficio longissimae aetatis (nam centum et novem vixit annos) cum multis simul floruit: ideoque et illorum, de quibus supra dixi, fuit aemulus, et ultra Socratem usque duravit.

10 Thrasymachus Chalcedonius cum hoc, et Pro-²¹³
dicus Cius, et Abderites Protagoras, a quo decem millibus denariorum didicisse artem, quam edidit, Euathlus dicitur: et Hippias Eleus, et, quem Palamedem Plato appellat,

Prod. Cius. Guelf. *Prod. Chius.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. qui error ipse nostram scripturam defendit, cum recentiores fere dent: *Cejus*, *Ceijs*, praeter morem Latinum. Aldus solus veram rationem restituit, quam librarii, *Cium* ignorantes, turbarant inferenda aspiratione, ut notius existeret nomen, levius peccantes illi sequentibus. Aliud enim Graecis est *Tῆϊος*, aliud *Κεῖος*. vid. Ernestum ad Brut. c. 8. qui dat *Ceus*, longius a Codd. Meminerint tirones nomen esse a *Ceo* five *Cea* insula, et consulant v. c. Apolog. Socr. Platoniam p. Bip. 45. Vol. 1. Junguntur Thucyd. 7. 57 *Κεῖος* — *Τῆϊος*.

beneficio — aetatis. De hoc, ut et Hocrate, (§. 14) vide Lucianum in Macrobiis. Bip. Vol. 8. p. 128.

Euathlus. Diog. Laert. 9, 52. (*Πρωταγόρας*) *πρῶτος μισθὸν εἴσπραξατο μνᾶς ἑκατὸν.* Eadem apud utrumque merces, cum centum drachmae, quibus constat mina, aequent centum denarios. De magno Protagorae didactro vide scriptores Menagio citatos ad locum Diogenis. Jucunda narratur historia de Euathlo magistrum ludificante a Diogene l. c. §. 56. Gellio 6, 10. Appulejo in Floridis p.

Elmenh. 360. quam ipsam Coraci accidisse narrat Sext. Emp. p. Fabr. 307. Discipulum autem Coracis, qui mercede eum emunxerit, ipsum Tisiam appellant Hermogenis Scholiae, et anonymus ad Aphthonium editus a Montefalconio, cujus locum vide apud Schneiderum ad Cic. Brut. c. 12. Ex iis, quos memoravi, scriptoribus, ut ex etymo quoque apparet *Euathlum* esse vocandum hunc Protagorae auditorem, cum libri quidem Quintiliani mire fluctuent in eo, plerique dantes *Euathlum*.

Alcidamas Elaeites. Antiphon quoque et ora-11

Alcidamas Elaeites. Guelf. *Alcidamus Eleites.* Prius, Codd. (ut quidem arbitror) paucis assentientibus, neque ed. ulla, quantum video, ante Leidensem, ex qua expresserunt omnes; sed Graecis scriptoribus semper Ἀλκιδάμωσ audit, nunquam Ἀλκίδαμωσ, et subit animum dubitatio, rectene inspexerim Codicem Guelf. Saltem Turic. quoque: *Alcidamas.* Apud Ciceronem Tuscul. 1, 48. Wolfius refinxit Ernestinam scripturam *Alcidamus* in *Alcidamas.* vid. Ernest. in Clave Cic. et Solan. ad Lucian. Vol. 9, 412. In patriae nomine major dubitatio, quod edd. tam vet. quam recc. dant omnes *Eleates* (falso enim narrat Gesn. in Jenfon. esse *Elates*), praeter Andr. quae cum Guelf. praefert: *Eleites*, astipulantibus Codd. Bodl. Bal. Alm. Bern. Turic. In Goth. verene sit, quod refert Gesn., *Elates*, non equidem dixerim. Saltem nihil notavi; sed potuit obrepere incuria. Jam *Eleites* non solum *propius* (ut ait Harles V. C. Fabr. Bibl. 2, 776.) *abest a vera scriptura*, sed ipsum verum est, modo attendas *de* in MSS. ejus temporis fere esse *e*, vel repetas a Graeculorum frequentissimo errore, Ἐλέα scribentium pro Ἐλαία, qui est ipse apud Suidam, in voce Ἀλκιδάμωσ, et Eudociam p. 56. Proba forma ab Ἐλαία est Ἐλαίτης, vid.

Alcid. Elaeit. de nomine vid. not. Crit. Quod autem hunc a Platone Palamedem fuisse appellatum narrat, in eo equidem non acquiesco. Locus est in Phaedro p. 261 D. Bip. Vol. 10. p. 353 Τὸν οὖν Ἐλεατικὸν Παλαμήδη λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνη, ὥστε δοκεῖν (ubi *δοκεῖν* aut exprungere aut in *ποιεῖν* mutare jubet Heindorfius, Collega conjunctissimus; rectissime ut quidem videtur) φάνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ αὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, καὶ ἐν καὶ πολλὰ, μέγόντ' αὐτὰ καὶ φερόμενα. Designari philosophum aliquem ex disciplina Eleatica, Xenophanis, Parmenidis, Zenonis, Melissi, manifestum est, puto. Zenonem

autem a Platone intellectum esse, narrat Diogenes Laert. 9, 25. ὁ δ' αὐτὸς (sc. Plato) ἐν τῷ σοφιστῇ καὶ Ἐλεατικὸν Παλαμήδη αὐτὸν (Zenonem) καλεῖ. Haerent VV. DD. in verbis ἐν τῷ σοφιστῇ, nihil tale ostendente hoc Platonis Dialogo, qui inscribitur Sophistes. Sed vide, an recto loco repenam haec verba. Sequitur enim apud Diog. φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης εὐρετὴν αὐτὸν (Zenonem) γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς. Cum hacce sententia confer mihi, alterum ejusdem Diogenis locum 8, 57. modo citatum ad §. 8. Ἀριστοτέλης — ἐν τῷ σοφιστῇ φησὶ πρῶτον Ἐμπε

tionem primus omnium scripsit, et nihilo mi-

Steph. Byz. in voce Ἐλαία. Adest ei analogia in ceteris a terminatione αία gentilibus retinens plerumque ἰῶτα primitivi. Sic Ἀναίται apud Thucyd. 3, 19 cum apud Steph. Byz. obliteratum sit ἰῶτα prius, observante recte Berkelio. In ipsis etiam, syllaba εὐς terminatis, gentilibus non infrequens duplex ἰῶτα ut Thucyd. 1, 13 extr. MSti margo dat Φωκαεῖς. Et Steph. Byz. in ν. Νικαία: Νικαιεὺς καὶ Νικαεὺς, διχῶς. Magis tamen usurpata geminatio literae ἰῶτα in illis ἰτης. Quare fortasse non perfunxit magnus Casaubonus locum Athenaei Deipn. p. 592 pro Ἀλκιδάμας ὁ Λαίτης reponens Ἀλκ. ὁ Ἐλαίτης, cum deberet ὁ Ἐλαίτης. In nummis quidem duplex ἰῶτα neque in Elaeensibus neque in aliis ejusdem formae saepe reperias, cum vicissim Φωκαέων, pro Φωκαίων, sit frequens; sed hoc suspicor esse tribuendum ei, quod in forma ἰτης duo deinceps ἰῶτα scribenda erant; in altera εὐς, illud ἰῶτα sequebatur diversa vocalis. Postquam satis operose Codd. scripturam defendimus, veramque Alcidasanti patriam assignavimus, quem et Eudocia et Suidas ex Asia, non ex Italia, oriundum fuisse monent diserte; dimitemus, puto, Eleaten istum; cum eoque, nisi fallor, ipsum illud de Palamede, qualem Plato appellaverit, loco

δοκλεῖα ῥητορικὴν εὐρεῖν. Ζήνωνα δὲ διαλεκτικὴν. Jam tibi, spero, persuadebo, τὰ: ἐν τῷ σοφ. etiam 9, 25 esse referenda ad Aristotelem, non ad Platonem, quanquam paene necessarius erat librorum error, librum Aristotelis deperditum ignorantium, Platonis autem, sibi notiore, alieno loco inculcantium. Postquam igitur verba haec cesserunt Aristoteli, non erit violenta totius loci Diogeniani emendatio talis: ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ Φαίδρω καὶ Ἐλ. Π. α. κ. φησὶ δὲ Ἀριστ. ἐν τῷ σοφιστῇ εὐρετὴν κ. τ. λ. Obliterabatur verum Platonici dialogi nomen, postquam alienum ex vicinia pedem intulerat.

Quin enim Diog. 9, 25. ad hoc de Palamede, aequae ac modo ad illud de statura Zenonis, nominaverit ipsum, ubi hoc dicat Plato, dialogum, nemo dubitabit profecto. Est autem ibi: ἐν τῷ Παρμενίδῃ. Et qui inspexerit Parmenidem Platonis, initio statim habentem sententias a Zenone lectas ex suo libro p. 127 D. E. Bip. 10, 75 εἰ πολλά ἐστι τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὁμοιά τε εἶναι καὶ ἀνόμοια κ. τ. λ., ne dubitabit quidem in Phaedro eundem designari philosophum, qui, in Parmenide, decreta sua cum Socrate communicet; nisi forte ipse Parmenides Eleates videbitur posse intelligi in Phaedro,

nus Artem et ipse composuit, et pro se dixisse

non invitum cedit. Si enim (id quod apparet ex Codd.) Quintilianus ipse *Elaeiten*, non *Eleaten*, agnovit Alcidamantem, qui tandem fieri potuit, ut hunc potissimum in Palamede *Eleatico* significatum crederet a Platone? Nisi forte locum Platonicum ipsum aliter vel legisse vel intellexisse est putandus, ut Ἐλαίτικόν Παλαμίδην ibi inveniret, non Ἐλεατικόν. Sed hoc ne speciem quidem habet ullam. Nimirum, accepto per errorem *Eleate*, pro *Elaeite*, aliquis, qui, Platonici loci pulchre memor, tractaret Codicem Quintiliani antiquum, allevit fortasse margini significationem loci istius cf. not. exeg. Palamedem Eleaten, proprio, non figurato, nomine, invenies apud Suidam.

cum et ipse in dialogo cognomini mirabiles suas enarret sententias. Velim quoque discere, quo auctore Diogenes hoc narret de Zenone potius, quam Parmenide, Palamedis nomine appellato. Poterat ipsa alliteratio suadere hanc denominationem in Parmenide, de quo et Tiedemannus cogitat in Argumentis Platoniceis p. 378. Attamen facile credam Diogeni; Quintiliano non item, qui unde resciverit hoc quod tam fortiter asseverat, nondum invenio. Sin ipse est expiscatus, erravit. An totum hoc: „quem — appellat“ glossema est ex margine invectum? vid. not. Crit. Palamedem dicendo, summam Plato significavit hominis versutiam, et stupendas plane praestigias. Alcidamas, Elaea oriundus, urbe Aeoliae ad litus maris Aegaei, rhetor antiquus, Cicerone auctore, Gorgiae discipulus.

Antiphon. Primus fuit λόγος.

γράφος h. e. qui conscriptas a se orationes judiciales venderet litigatoribus, quod narrat Ammianus Marcell. 30, 4. p. Bip. 221. Magistrum etiam rhetorices prodit, inter alios, Socrates apud Platonem in Menexeno ubi ejus institutionem vilipendit prae Aspasiae p. 236 A. Bip. Vol. 5. p. 277. Ejus Artem oratoriam tribus constitisse libris e Grammatico MSt., in Bibliotheca Sangermanensi, eruit Petrus van Spaan, adolescens sedecim annorum, sed magistro usus et adjutore Ruhnkenio. Hujus dissertatio de Antiphonte est in Oratoribus Graecis Reiskianis Vol. 7. a p. 795. „Neminem unquam „melius“ (Antiphonte) „ullam „oravisse capitis causam, cum „se ipse defenderet, se audiente, „locuples auctor scripsit Thucydides.“ Verba sunt Ciceronis Brut. c. 12, quem locum ob oculos habuit Qu. cum scriberet sua. Thucydides, ipse

optime est creditus: etiam Polycrates, a quo ²¹⁴ scriptam in Socratem diximus orationem: et Theodorus Byzantius, ex iis et ipse, quos ¹² Plato appellat λογοδαιδάλους. Horum primi communes locos tractasse dicuntur, Protagoras, Gorgias, Prodicus, et Thrasymachus. Cicero in Bruto negat ante Periclem scriptum quidquam, quod ornatum oratorium habeat: ejus aliqua ferri. Equidem non reperiō quidquam tanta eloquentiae fama dignum: ideoque minus miror esse, qui nihil ab eo scri-

ante Periclem. Guelf. et Turic. *Periclea*, miro consensu omnium, (praeter Goth. et Voff. 2,) Codd. et ed. Andr.

discipulus Antiphontis (quod refutatis, qui alia narrant, ostendit Spaanius l. c. p. 800 seqq.) praedaro magistrum encomio ornavit 8, 68.

Polycrates — diximus. cf. 2, 17, 4.

Theod. Byz. — λογοδαιδ. cf. 2, 15, 16. Locus Platonicus est in Phaedro p. 266. E. Bip. p. 364. et videtur habere aliquid poetici coloris. (Nolim autem *Lyfiam* ibi pro *Tifia* poni suadente post Ficinum Gesnero. Antiquiores enim illi omnes, saltem natu majores, *Lyfia*. Rejicit mutationem Stephanus quoque.) Utitur eo Cic. Orat. c. 12. quem igitur respiciebat noster. Miror tamen utrumque pluralem dare λογοδαιδάλους, cum apud Platonem sit singularis de solo Theodoro. Verba Platonis,

corrupta ipsa, eo solo, quod post Stephanum inserunt ex Codd. λέγειν, persanari vix credo. Fortasse gravius ibi latet vulnus, ut pluralis quoque fuerit, in λογοδαιδάλους, et plus uno vocabulo interciderit.

Cic. in Br. C. 7.

non reperiō — dignum. 12, 2, 22. it. 12, 10, 49 fortiter negat quidquam extare Periclis. Ei accedit Ruhnkenius in Hist. Crit. Orr. Gr. p. 38 seqq. locupletibus subnixus testibus, sed Cicerone majorem fidem habente iis, quae Periclis ferrentur Brut. c. 7. et de Or. 2, 22. An inter Ciceronis et Quintiliani aetatem perditā Periclis vera opera? Non puto. Consule de hac dubitatione Fabr. Bibl. Harl. Vol. 2. p. 746 seq.

ptum putent; haec autem, quae feruntur, ab aliis esse composita. His succedere multi, sed clarissimus Gorgiae auditorum, Isocrates, quam de praeceptore ejus inter auctores non convenit. nos autem Aristoteli credimus. Hinc velut diversae secari coeperunt viae. Nam et Isocratis praestantissimi discipuli fuerunt in omni studiorum genere: eoque jam seniore (octavum enim et nonagesimum implevit annum) pomeridianis scholis Aristoteles praecipere artem oratoriam coepit, noto quidem illo (ut traditur) versu ex Philocteta frequenter usus,

Arist. cred. Dixit hoc diferte alicubi Aristoteles, necesse est; qualem tamen locum in reliquis quidem non reperimus operibus. Sed multi ejus intercederunt libri, etiam rhetorici, velut Theodectea, de quibus vide 2, 15, 10. Dionys. Halicarn. T. 2. p. 94 Isocratis praeceptores prodiit Prodicum Cium, Gorgiam Leontinum et Tisiam Syracusanum, de Theramene aliquorum esse opinionem refert. Eosdem memorat Pseudo-Plutarch. p. 836. F. Suidas in v. *Ἰσοκρ.* diferte Gorgiam nominat et primum solum, fortasse ex Aristotele, deinde subjiciens, quos praeterea aliqui memoraverint. *pomeridianis.* Cf. Gellium 20, 5. „*Ἐξωτερικὰ* (Aristoteles) dicebantur, quae ad „rhetoricas meditationes, cet.

„ — conducebant. — discipulae, quam dixi *ἀκροαματικὴν*, tempus exercendae dabat in Lyceo *matutinum* — „ illas vero *ἔξωτερικὰς* auditiones exercitiumque dicendi „ eodem in loco *vesperi* faciebat — atque eum *δειλινὸν περίπατον* appellabat, illum „ alterum supra *ἑωθινόν*.“

versu ex Philocteta. Et hic ante oculos nostro erat Cicero. de Orat. 3, 35. qui quidem Graeca ipsa non ponit. Idem tangit idem Tusculan. 1, 4. Diog. Laertius 5, 3. hoc dicitur in Xenocratem, non in Isocratem, conjectum esse refert, ut igitur ad philosophicas pertineret disputationes, non ad rhetoricas. De versu ipso, qui est tragoediae deperditae, vid. not. Crit.

Αἰσχροὺν σιωπᾶν, καὶ Ἴσοκράτην ἔαν λέγειν.
Turpe esse tacere, et Isocratem pati dicere.

Αἰσχροὺν — *λέγειν*. Sic versum Graecum Codd. praeter unum dant, quantum video, omnes, edd. autem meae ante Leidensem omnes; nisi quod pro *Ἴσοκράτην*, rectiore forma, pleraeque cum Codd. praeferunt *Ἴσοκράτη*. Pinus sibi visus est emendare versum inferendo *μὲν* post *σιωπᾶν*, neque tamen reficto *καί*. Hujus rationem, septem pedes inducentem pro sex, miro obsequio tenuerunt recentiores, cum Codex astipularetur nullus. Nam et Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *μὲν*, neque editionum ulla habet, ut silentium eorum, qui eas cum Codd. contenderunt; nulli sit argumento. Britannici Codd. soli *μὲν* habere putandi, si fidele est Gibsoni silentium. Totam orationis forma in hoc versu, sive addito sive omisso *μὲν* (et ne sic quidem constat metrum), quam sit dura, sponte intelligitur. Neque tamen sufficit, quod Menagius, Davisius ad Tusc. 1, 4, aliique monent, legendum esse *Ἄ. σ. Ἴ. δ' ἔαν λ.* ex Laertio 5, 3. Aliud enim est structuram Graecam ordinare, aliud Codd. fidem sequi. Habet autem nullus Quintiliani Codex *δ'* pro *καί*. Jam ipsa haec structurae et metri vitiositas, conjuncta cum iis, quae disputavi in not. ex., facit ut glossema putem Graecum versum hoc loco positum, quem ipsum dare noluerit Qu. Erat autem solenne fere rhetoribus, aliisque etiam scriptoribus, respicere ad eum, qui in proverbium paene abierat. Ita factum ut etiam hic eum significatum a Qu., allineret memoriter, qui tractaret antiquissimum aliquem Codicem, male *καί* effluens ex Latino *et*. Residet altera difficultas. Barnesius fragmentum hoc assignat Philoctetae Euripidis deperdito, nullo tamen demonstrato veterum loco, ubi diserte auctor sit memoratus. Musgravius primus ex eo loco, quem Gatakerus jam demonstraverat, alterum ejusdem fragmenti versum, nostro praemissum, eruit. Plut. adv. Colot. p. 1108 B., ubi haec, omissis quae inserit Plutarchus: *Ἐπὲρ γε μὲν τοι παντὸς Ἑλλήνων στρατοῦ Αἰσχροὺν σιωπᾶν*, plura enim non leguntur, ut altera posterioris versus pars: *βαρβάρους δ' ἔαν λέγειν*, adhuc quidem in nullo scriptore Graece compareat, sed efficta sit a VV. DD. ex loco Ciceroniano latino de Or. 3, 35. Sed ne hoc quidem Plutarchi loco diserte Euripidi tribuuntur hi versus, et possit igitur alius quoque poetae, velut Aeschyli, esse fragmentum;

Turpe — *dicere*. Succurrit sponte, quod cum Menagio ad Laertium l. c. multi admonent interpretes, versio-

Ars est utriusque, sed pluribus eam libris Aristoteles complexus est. Eodem tempore Theodectes fuit, de cuius opere supra dictum est. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus de 15

quae est Gesneri ad nostrum Qu. locum dubitatio. Magnus Valkenaerius, qui fragmentum de industria, quod doleo, non est interpretatus, occasionem pronunciandi hujus in tragoedia Euripidea versus demonstrat Diatrib. in Eur. fragmm. p. 116. Sed protracto ex latebris altero illo versu, quem ipse non videtur animadvertisse, tam bene non procedit ea. Neque ille de auctore dubitat, argumento tamen certo non prolato. Gatakerus (quem ad nostrum locum mira confidentia *αὐτολεξεί* compilat Colomesius, quod huic viro solenne, ut mox §. 17. ad *Theophrastum*, Menagium ad Diog. Laert.) primus videtur Euripidem agnovisse, quo vel auctore vel argumento non prodens. Turicensis haec est versus scriptura: *μισχρον τ ισοκρατην λγειν.*

nem hanc versus Graeci a Quintiliano vix potuisse subjici. Quid autem si Graeca potius ista sunt glossema? Quod ut suspicer, non eo solo adducor, quod Graecus versus esse negatur in Voss. 3, Poterat enim ibi Graecis esse relicta lacuna, more librariis ejus aevi frequentissimo, qui in vetustis quoque editionibus invenitur, ut hoc ipso loco et semper in Jensoniana. Quanquam a Burmanno significari arbitror, nullum adesse Graeci versus vestigium. Latina si a glossiatore essent profecta, verbo finito huic fuisse usurum existimo, non infinitivo: *esse*; neque apparet, quare nullo praeterca loco Graeco tam male sedulus interpret sese prodidisset. Etiam id quod monui, Cicero-

nis locum ob oculos versatum Quintiliano, me avertit a Graecis hisce veris et germanis credendis. Cicero posuerat sententiam solam, Latinis verbis expressam, non versus Graecum; idem fecisse Quintilianum puto, a tanto auctore ne in minimis quidem temere defecturum. Erant hoc monendi vel tirones, ne forte quis eorum crederet utrumque sic ut nunc legitur potuisse a Quintiliano proficisci, quod longe est remotum ab ejus consuetudine, ipsaque adeo elegantia. De Graeci versus conditione etiam hic, si placet, adi not. Crit.

supra. 2, 15, 10.

Theophrastus. Ejus artis, deperditae, meminerunt Diog. Laert. 5, 48. et Scholiastes

rhetorice diligenter scripsit: atque hinc vel studiosius philosophi, quam rhetores, praecipueque Stoicorum ac Peripateticorum principes. Fecit deinde velut propriam Herma-²¹⁶goras viam, quam plurimi sunt secuti: cui maxime par atque aemulus videtur Athenaeus fuisse. Multa post Apollonius Molon, multa

praecipueque. Guelf. *praecipue.* Praestat sane et poterat nasci *que* ex errore male repetentis *pue.* Sic. et 5, 10, 49 Guelf. cum Aldo.

Hermogenis in Prolegomenis. Praecepta ejus rhetorica, libro quidem ipso non nominato, tangit Cic. de Divin. 2, 1. et Orat. c. 24. item scriptor *περὶ ἐρμηνείας* (vulgo Demetr. Phal.) §. 41. 175. 229.

Stoicorum — Peripateticorum. cf. 2, 15, 20 seqq. de Peripateticis et §. 35 de Stoicis.

Apollonius Molon. Celebrerrimus Ciceronianae aetatis rhetor, ipsiusque magister cf. 12, 6, 7. et Cic. Brut. c. 89 extr. Hunc Alabandis Cariae urbe, ortum, sedem fixisse in Rhodo insula narrat Strabo l. 14. p. 655 et 661. etsi ab Apollonio distinguens, ut ejus nonnisi Molonis nomen fuisse significet. Attamen plurimi scriptores (quos videre est apud Fabr. B. G. Harl. 4. p. 273.) utroque nomine appellant, ubi tamen aliquot VV. DD. malint legi: *Apollonius Molonis* (ut Apollonius ille sit Molonis filius) quibus nonnulli astipu-

lantur Codd. (Quintiliani quidem neutro loco ullus). Sed fuit Graecorum (illo quidem tempore) mos ut ipsam patris nomen superadderent filio, cujus rei exempla sunt idonea apud Fabr. l. c. Romanos contra Genitivo usos in hac re, negat Salm. ad Inscr. Herod. Att. p. 90. Phoebammon rhetor *καὶ Ἀπολλώνιος*, ait, *ὁ ἐπὶ κλην Μόλων ὠρίσαστο.* Proprie igitur noster audiebat Apollonius, eratque Molonis filius, ut a multis designatur scriptoribus. Neque puto recte Casaubonum Strab. p. 655. et Suet. Caes. 4. exprobrare Quintiliano, quod *Molonem* confuderit cum *Apollonio, Molonis filio*; quanquam Strabo (ll. cc.) videtur fidem facere ejus opinioni. Major est auctor Quintilianus, quam cui in Ciceronis magistro distidam. Id contra verissime Casaubonus post eumque disertius Wetzelius V. C. (ad Cic. Brut. c. 89.) tenere mihi videntur, hunc Ci-

Areus, multa Caecilius et Halicarnasseus Dionysius. Praecipue tamen in se converterunt¹⁷ studia Apollodorus Pergamenus, qui praceptor Apolloniae Caesaris Augusti fuit: et Theodorus Gadareus, qui se dici maluit Rhodium: quem studiose audisse, cum in eam insulam secessisset, dicitur Tiberius Caesar.¹⁸ Hi diversas opiniones tradiderunt, appellatique inde *Apollodorei* et *Theodorei*, ad²¹⁷ rem certas in philosophia sectas sequendi. Sed Apollodori praecepta magis ex discipu-

ceronis magistrum diversum esse ab eo, qui Cic. de Or. 1, 17 et 28. it. de Inv. 1, 56 memoretur Apollonius Alabandensis. Is enim Molone profecto antiquior; neque alius videtur quem Strabo (l. c.) cognominat *μαλακόν*, aitque ortu Alabandensem sese contulisse Rhodum. Hujus quoque rhetoris magna fuisse videtur existimatio et auctoritas, cujus dictum *negantis quidquam lacrima citius inarescere*, in proverbium abiit. Cic. de Inv. l. c. Idem Partitt. Oratt. c. 17. Scriptor ad Herenn. 2, 31 Quintilian. 6, 1, 27. Jul. Severianus p. (Rhett. Pithoei) 312.

Caecilius. Siculus, Calactinus, sub Augusto vivens, Dionysiique Hal. familiaris, multorum librorum de rhetorica auctor, religione Judaeus, narrante Suida. Ejus scripta interciderunt omnia. Memoratur in primis Longino ejus de

sublimitate libellus. Halicarnasseum Dionysium qui ignorant, adeant Fabr. B. G. Harl. Vol. 4. p. 382 seqq. Qui praeterea recensentur hac §. de iis vid. 2, 15, 14. 23. 35.

Apollodorus — Theodorus. cf. Suet. Aug. c. 89. et Tiber. 57. Mentionem prioris habet Strabo l. 13. p. 625. ubi et utriusque sectae meminit; posterioris l. 16. p. 759. Apollodorum inter Macrobios recenset Lucian. Bip. Vol. 8. p. 128. Ejus libros *avidissimos* appellat scriptor dialogi de Orr. c. 19. p. 352. E. De Theodoro bene exponit Langbaenius ad Longin. c. 3, 14. Etiam Posidonius, Apamea ortus, dictus Rhodius. Athenaeus p. 252 E.

certas — sectas. Seneca pater Tiberium ipsum appellat *Theodoreum*. Suafor. p. Bip. 25. cf. nostr. 2, 11, 2. Ejus sectarum diversitatis exemplum est apud Senec. Patr. p. B. 149.

lis cognoscas: quorum diligentissimus in tradendo Latine fuit C. Valgius, Graece Atticus. Nam ipsius sola videtur Ars edita ad Matium,

Matium. Jenf. (non *Martium*, ut Gesn.) *Matrium*. Volebat *Mattium* haud dubie librarius, ut saepe scribitur. vid. Scalig. l. in not. ex. c.

Valgius. C. Valgius Rufus Grammaticus (cf. not. Crit. ad 1, 5, 67. p. 134, ubi male *Valerius*, pro *Valgio*) et rhetor, tempore Augusti, cui librum de herbis inscripsit (Plin. H. N. 25, 2.) Rectene an nimis curiose VV. DD. discernant hunc a T. Valgio Rufo, poeta, Horatii et Tibulli familiari, alii viderint. Praenomini T. an C. non multum tribuam, minus tamen argumento Broukhusiano ad Tibull. 4, 1, 180, negantis quidquam versibus scriptum a C. Valgio ostendi posse. Charisius saltem (ap. Putsch. p. 84.) eundem videtur designare, cujus et Epigramma et etymon *Solitarium*, brevissimo intervallo nullaque memorata diversitate, refert. Consul susseptus noster M. Valerio Messalae Barbato Aemiliano mortuo abdicavit se magistratu, A. U. C. 742. Interpretationem artis Apollodorea a Valgio conditam citat noster 3, 5, 17. et fortasse etiam 5, 10, 4. Potest enim altero loco ipsius Valgii opus intelligi.

Atticus. Strabo l. 15. p. 625. (Ἀπολλόδαρος) μαθητὴν ἔσχεν ἀξιόλογον Διονύσιον τὸν

ἐπικληθέντα Ἀττικόν, πολίτην αὐτοῦ· καὶ γὰρ σοφιστὴς ἦν ἱκανὸς καὶ συγγραφεὺς καὶ λογογράφος. Senec. Pat. p. B. 179. „Transeundum quasi donemus, „et possumus quidem facere „controversiam, sed nolimus „— Attico Vipfanio, *Apollo-* „*dori discipulo*, placuit.“ Horum alteruter intelligatur a Quintiliano, necesse est. Quem Seneca memorat, filius est M. Vipfanii Agrippae, qui T. Pomponii Attici filiam Pomponiam duxerat primis nuptiis. v. Corn. Nep. Att. c. 12. Sed verisimilius, Dionysium Graecum designari, quae est Nicolai Fabri sententia ad Senecam. Senec. Pat. in Suaforia 2. p. 19 meminit Antonii *Attici*. Sed aliis quoque hoc cognomen inditum fuit, fortasse etiam Dionysio, Attici liberto, praceptorum Ciceronis filii (quem cum Dionysio, Ciceronis servo confundit Fabr. non castigatus ab Horl.), cujus frequentissima mentio in epp. ad Att. vid. Ep. 15. l. 4. Ejus filium commemorat Seneca pater p. B. 103; quem tamen diversum puto a nostri et Strabonis.

Matium. Eundem haud dubie commemorat Plin. H. N.

quia ceteras missa ad Domitium epistola non agnoscit. Plura scripsit Theodorus, cujus

12, 6. p. Bip. 324. *Divi Augusti amicum* appellans. Ejus an antiquioris libri sint, quorum titulos ponit Columella 12, 44, 1 non facile dixeris. Julii enim Caesaris in primis familiaris itemque Ciceronis amicus fuit C. Matius, quem a nostro secernunt Harduinius ad Plin. et Burmannus ad hunc loc., qui nostri patrem suspicatur. Recte; quoniam major natu videtur, quam qui potuerit Augusti amicus appellari, etsi cum eo conjunctus etiam post Caesaris mortem vid. Cic. Epist. ad Div. 11, 28. Hanc, quam modo designavi, majoris Matii epistolam (ipsius enim est ad Ciceronem) qui legerit, magni faciet hominis cum prudentiam tum fortitudinem, et miram simplicitatem, quale iudicium est Mongalti quoque ad Ep. ad Att. 14, 1 (Gallie. vers.). Nomine tecto et *αἰνιγματώδεις* Cicero, in epistolis ad Atticum, *Calvenam* eum appellat, quo ex fonte petitos jocos Ep. secundae l. 14. ingeniosissime explicat idem Mongaltus. Utriusque horum aetate superiorem, cum Lipsio et Burm. puto, Cn. Matium Iliadis interpretem Latinum et mimiamborum scriptorem, de quo vide Gellium, passim, sed in primis 9, 14. Ipsum hunc Caesaris amicum facit Scaliger ad Varronem de Tom. I.

L. L. p. (notar.) 236 Bip. qui multa de eo persequitur. In antiquis aliquot Quintiliani edd. 12, 6, 1 post nomina quaedam pro *multum* legitur *Matius*, ut etiam hic ante quaestoriam aetatem causas orasse dicatur isto loco, quae scriptura non est de nihilo. Apollodorus rhetor ad Matium, magni sui discipuli amicum, videtur scripsisse artem rhetoricam.

Domitium. Hunc puto esse *Domitium Marsum*, Augustei aevi poetam et scriptorem elegantissimum, cujus aliquoties meminit noster 6, c. 3. Is cum Marfi nomine plerumque celebretur a scriptoribus, Domitius tamen, nullo addito cognomine, appellatur a Philargyrio ad Virg. Ecl. 3, 90. Ad hunc igitur (nisi conjectura fallor) scripsit epistolam Apollodorus, quae extaret, rationem reddens librorum suorum, et studiorum. „Missae epistola“ ablativus sit an nominativus, equidem non dixerim. „Ipsius“ significat cetera Apollodoreorum scripta, quanquam referata praeceptis ejus, a discipulis esse condita, non ab Apollodoro ipso.

cujus — *Hermagoram.* Hic est recentior supra memorato (§. 16.) Temni natus, urbe Aeolidis. Laudat ejus sententiam
E c

auditorem Hermagoram sunt qui viderint.
 19 Romanorum primus (quantum ego quidem
 sciam) condidit aliqua in hac materia M. Cato
 ille Censorius, post M. Antonius inchoavit.²¹⁸
 Nam hoc solum opus ejus, atque id ipsum
 imperfectum, manet. Secuti minus celebres.
 quorum memoriam, si quo loco res poscet,
 20 non omittam. Praecipuum vero lumen sicut
 eloquentiae, ita praeceptis quoque ejus, dedit
 unicum apud nos specimen orandi, docendi-
 que oratorias artes, M. Tullius: post quem
 tacere modestissimum foret, nisi et rhetoricos
 suos ipse adolescenti sibi elapsos diceret, et
 in oratoriis haec minora, quae plerique desi-

in hac materia. Ita si recte attendi, Guelf., cum plerique
 et Codd. (ut Turic.) et edd. vett. dent *in hanc materiam*. Sed
 videntur nostram et alii defendere, ut Bodl. Bal. et ed. Andr.
 quos tacet Gibl.

Cato — inchoavit. Guelf. *Cato M. Ant.*
ille censorius inchoavit. Turbato, ut in reliquis Codd. et, ante
 Regium, edd., ordine; praeter proprios errores, omittendi
post, et *Censorius* pro *Censorius*. Ille tamen est reliquorum
 quoque Codicum. Apparet, collocatio verborum quam sit in-
 terdum prava in Codd. Alm. verum habet ordinem, sed omit-
 tit *post*. Turic. sic: *C. M. A. ille censorius inchoavit.*

celebres. — quorum. Alm. et Turic. inferunt *dederit*, soli.

tias Seneca pater, „quae audi-
 „torem diligentem penitus af-
 „ficerent, securum transcurre-
 „rent.“ p. Bip. 190. Eum
 Suidas ait *τελευτᾶν πρόβρω τῆς*
ἡλικίας, et idem vult Qu. nar-
 rans *esse, qui eum viderint.* cf.
 2, 15, 14.

M. Cato. cf. ad 2, 15, 1.

M. Antonius. Cic. de Or.
 1, 47. „(Antonius) unum
 „libellum sibi exoidisse jam-

„dudum questus est.“ C. 48.
 Antonius loquitur: „Ipsa —
 „illa quae in *commentarium*
 „*meum* retuli“ cet. Apparet,
 quid sit „*inchoavit*.“

rhetoricos. cf. ad 2, 15, 6.
in oratoriis. Epistol. ad Div.
 1, 9. poster. part. „Abhor-
 „rent (libri tres de Or.) —
 „a communibus praeceptis.“
 „De Or. 1, 6.“ repetam —
 non ab incunabulis nostrae ve-

derant, sciens omisisset. Scripsit de eadem materia non pauca Cornificius, aliqua Sterti-

„teris puerilisque doctrinae
„quendam ordinem praecepto-
„rum, sed“ cet. c. 36. Scaevola Crasso „De istis commu-
„nibus“ ait „et pervagatis vix
„huic aetati audiendum pu-
„tas.“ 2, 3. „Nec — te
„ — frater — rhetoricis nunc
„quibusdam libris, quos tu
„agrestes putas, insequor ut
„erudiam.“

Cornificius. Hujus esse libros, qui inscribuntur *ad Herennium*, et Ciceronis operibus solent praemitti, multi putant VV. DD. qua de re consulendus Fabric. Bibl. lat. edit. Ern. Vol. 1. p. 153 seq. Erat sane oratoriae artis in primis studiosus Q. Cornificius, Ciceronis in Auguratu collega, et amicus. vid. Cic. ad Divers. 12, 17. „(Scripsi) cetera
„quidem fortasse, quae etiam
„tu concederes: sed proxime
„ — de optimo genere dicen-
„di“ (intelligit *Oratorem ad Brut.*) „in quo saepe suspicatus sum, te a iudicio nostro,
„sic scilicet ut doctum homi-
„nem a non indocto, paululum dissidere.“ it. Ep. 18.
„Quod extremum fuit — ad
„id primum respondebo. Animum adverti enim, hoc vos
„magnos oratores facere non
„nunquam.“ Se juniorem Cornificium significat Cicero ep. 25. „Tuam viam saepe
„doleo, quod nullam partem,

„per aetatem, sanae et salvae
„reip. gustare potuisti. Atque
„antehac quidem sperare sal-
„tem licebat, nunc etiam id
„ereptum est.“ it. Ep. 28.
„societatem — tibi mecum a
„patre acceptam.“ Libro Qu. 9. c. 2 et 3. ubi de figuris agitur, mirificam Cornificii rhetoris cum scriptore Herenniano similitudinem observabimus. A Julio Rufiniano citatur, *Cornificius* in figura, dicta *parrhesia*, quam verterit *licentiam*, (qui locus est *ad Herenn.* 4, 36.) p. Ruhkenii ed. Rutil. Lup. 219. cf. nostr. 9, 2, 27. Ad *Cornificium* Ciceronis sunt epistolae lib. ad Div. 12. a 17 ad 30. Burmannus Secundus in praefatione editorum a se librorum ad Her. et de Inv. (L. B. 1761. 8.) praeter necessitatem videtur abhorere a Cornificio hujus operis auctore credendo, dum nimium tribuit Mario Mattio.

Stertinius. Ab aliis hic rhetor non memoratur, nisi quod apud Senecam patr. Contr. 9. p. 149. est *Maximus Stertinius*, cujus comes fuerit *Syriacus Vallius*; sed ne tuto quidem dixeris, illum fuisse rhetorem. Quem Horatius ridet philosophiam mentitum Sat. 2, 3, 33. 296. et Epist. 1, 12, 20. vilis videretur fuisse conditionis, in cujus domo nemo potuerit versari; quare diver-

nus, nonnihil pater Gallio: accuratius vero priores Gallione Celsus et Laenas, et aetatis²¹⁹

Laenas. Ita dedi de meo, cum ceteri: *Lenas*; sed Popilii apud omnes scriptores sunt *Laenates*, et ille Ciceronis interfe-ctor Graecis *Λαινᾶς*. Codd. hic nulla auctoritas. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *Lenax*.

ius profecto ab illo Senecae Stertinio, et libertinus fortasse, nomen adeptus a domino.

pater Gallio. Hunc iterum vide 9, 2, 91. ex quo loco (collato cum Sen. patr. p. Bip. 159.) vel maxime apparet eundem esse, quem Seneca pater, saepissime memoratum, appellat *Junium Gallionem*, quique ipsius Senecae filium, philosophi fratrem natu maximum, adoptavit. Fuit amicus Natonis, teste Seneca patre p. 25. (Suaf. 3.) cujus ad eum fortasse est Epistola ex Ponto 4, 11. etsi nil in ea de Gallionis eloquentia, in quo haeret Burmannus. Neque obitare puto, quo minus sit hic Gallio Quintiliani, quod dicitur eo prior esse Celsus. Hujus aetas non usquequaque est cognita, quam ut Columella, appellans eum „*suae aetatis celeberrimum auctorem*“ (3, 17, 4), ad Tiberii et Claudii adolescentis tempora videtur deprimere, ita ipse, cum Themisonem, Asclepiadis (quo magistro et Pompejus Magnus est usus) discipulum, narrat „*nuper, sed senem, quaedam deflexisse*“ (praef. p. Bip. 13.) longe superiorem facere. Sane est quod

dubites Gallionem, Ovidii familiarem, recentiorem Cello agnoscere. Sed et Julius Graecinus, pater Agricolae, qui Taciti fuit socer, „transcripsit „*Corn. Celsum*“ (Plin. H. N. 14, 4, 5. p. B. 11.) unde item peti potest nota temporis. Seneca quidem pater per aetatem poterat videre Ciceronem (praef. Contr. 1. p. 63.), quidni Celsus prior scripserit (nihil enim aliud necesse) Ovidii amico? Saltem vix adducar ut hunc Gallionem, patrem cognominatum, credam, cum Burmanno, Senecae rhetoris filium.

Laenas. vid. 10, 7, 32. it. 11, 3, 183. Posteriore loco *Laenas Popilius* appellatur. Qui hunc rhetorem citaret, praeter Qu. „inveni neminem. Apparet, eum omnem scripto percensuisse rhetoricam. Fuit ex gente ejus, qui a Cicerone defensus antea, occidit ipsum. De hoc integra est Senecae patris Controversia 17. (p. 215 seqq. in Excerptt. p. 453.) Quo minus eorum, qui sunt apud Cic. Brut. c. 14. 25. 34. sit aliquis, obstat aetas Celli, quocum conjungitur. De Cel-
lo cf. 2, 15, 22.

nostrae *Virginii*, *Plinius*, *Tutillius*. Sunt et

Virginii. Guelf. *Verginius*, cum Alm. Voff. 3. Bern. Eodem modo Guelf. 11, 3, 126. Bern. autem 4, 1, 23. In ceteris locis nihil varietatis commemoratur, neque ipse inveni. Qui praeter nostrum memorant utrumque *Virginium*, Graeci et Latini plerique *e*, non *i*, dant nomini; nisi quod index rhetorum, ab Achille Statio prolatus ex MSS. ad calcem Suetonii de clarr. rhett. habet *Virgilium Flavum*, ubi commode Burm. suspicatur legendum: *Virginium*. Alterum nomen *Flavius* legitur 11, 3, 126. in Codd. quantum video omnibus; edd. autem vett. pleraeque, ut dixi in not. ex., *Flavus*; et hoc dat index modo laudatus, item vita Persii, a Lipsio e Codice emendata, quam scripturam recepit Reizius (in Persio edito Lips. 1789. 8.) cum ceteroqui legeretur ibi *Flaccus*. Id ipsum tamen pro *Flavo*, an *Flavio*, ubique reponi malit Burmannus, ad geminationem duorum gentilium vitandam. *Flavus*, absque *i*, a capillitio inditum cognomen, ut *Rufus*, est aliquot gentium ut *Baebiae* et *Clodiae*; quare eos potius errasse puto, qui *Flavium* scriberent quam qui *Flavum*. *Tutillium*. Sic Guelf. Alm. Bern. Cod. ex Hulfiana bibliotheca in Leidensem trans-

Virginii. Hic est, cujus meminit Tacitus Annal. 15, 71, 6. „*Virginii* studia juvenum eloquentia fovebat.“ Noster, praeter hunc locum, 3, 6, 44. 4, 1, 23. 7, 4, 24. 11, 3, 126. Postremo loco *Flavium* (an *Flavum*, ita enim ibi edd. vett. ante Badium Ascensium, ut videntur, omnes) appellat, quo ipso apparet, quod sponte credas, diversum esse a *Virginio* Rufo, cujus frequens apud historicos mentio, vide in primis Plin. Epist. 2, 1. et alibi. Tacitus refert *Virginium* sub Nerone in exilium actum ob claritudinem nominis, quem locum sanavit Lipsius, pro solita sagacitate, inserendo *et inter Virginium et*

Rufum, ut intelligerentur *et Virginii* rhetor, *et* *Musonius Rufus*, philosophus, non autem videretur unus homo. De nomine vide not. Crit.

Plinius. Historiae naturalis auctor „tres libros“ scripsit „*studiose*, in sex volumina „propter amplitudinem divinos: quibus oratorem ab incunabulis instituit et perficit.“ vid. Plinii Epistolas 3, 5, 5. Eum non semel ad partes vocat noster.

Tutillius. Celeber ejus aetatis rhetor, cujus meminit Martialis in lepido epigrammate ad Lupum, ubi quamlibet conditionem literis tractandis magis docet esse quaestuosam. l. 5, 57, 6. „*Famae Tutillium* suae.

hodie clari ejusdem operis auctores; qui si

latus cum Voss. 1. qui praefert *Tulius*, mero librarii errore omittentis *ti*. Edd. vett. ante Badium omnes, quo accedit Aldina secunda. Ceteri libri, ut et Gesn., *Rutilias*, ubi tamen cum Burm. Gesnerus agnoscit, non esse contemnendam, quam recepimus. Hanc, praeter veterum librorum consensum (qui augeri fortasse poterat, si diligentiores iis conferendis contigissent lectores), persuasit mihi Ruhnkenius, docens (praef. ad Rutil. Lup. 10 — 16) aetatem Rutilii cum ejus, quem vertebat, Gorgiae conjunctam (vid. nost. 9, 2, 102) cadere in Ciceronis senectutem, cum Gorgia praeceptore, sed eodem morum corruptore, uteretur Cicero filius Athenis. Error tamen hic alieno apud Qu. loco reponendi *Rutilium* non unum contaminavit scriptorem veterem, cum Dodwellus in Plinii epistolam, (de qua in not. ex.) vellet immittere *Rutilium*, pro *Tutilio*, et aliquot editores, etiam reclamante metro, Martialis (de quo item not. ex.) versui obtruserint *Rutilium*. Sed ab hoc vitio sibi temperavit Dodwellus (Annal. Quint. §. 29) et P. Scriverius Quintilianum ex ipso Martiale corrigendum recte vidit. *Rutilii* quantitas cognoscitur ex Ovidio Fast. 6, 563 „ — Quo „properas, memorant dixisse, Rutili?“ it. Ex Pont. 1, 3, 63.

„relinquat“ sc. filius tuus mi Lupe. Hunc ipsum Tutilium nostri fuisse socerum ex Plin. Epist. 6, 32 collegerunt VV. DD. Inscripta ea est Quintiliano in edd. omnibus. Sed rectissime mihi videtur Gedoy-nus, Francogallicus Quintiliani interpres, (praef. p. XLV seqq.) errorem suspicari in isto nomine. Malit ille reponi *Quintiano*, cujus meminerit Plin. Epist. 9, 9. Quanquam ne is quidem, cum (§. 2.) „Miseros tueretur“ videtur adeo fuisse angusta re domestica, ut in dotem filiae L millia nummum a Plinio acciperet. Sed corruptela nominis in Quintiliano longe mani-

festior, cujus divitias ad coelum fert Juvenalis 7, 188 seqq. Accedit, monente Gedoyno, quod Prooem. l. 6. noster nullam filiae facit mentionem in comploratione ista suorum; et, quod ille non tetigit, Tutilium socerum profecto non erat neglecturus, in morte praefertim uxoris lugenda. Nisi forte alteram uxorem duxit, ex qua filiam susceperit, quae cum primum nubilis esset facta, in matrimonium cederet Nonio Celeri. Haec est Dodwelli ratio (Annal. Qu. §. 29 — 32) mira quidem solertia eruta illa; sed quae tota nitatur Pliniana epistola. Ei

omnia complexi forent, consulissent labori meo: sed parco nominibus viventium; veniet eorum laudi suum tempus: ad posteros enim virtus durabit, non perveniet invidia. Non tamen post tot ac tantos scriptores pigebit meam quibusdam locis posuisse sententiam. Neque enim me cujusdam sectae, velut quadam superstitione imbutus, addixi: et electuris quae volent facienda copia fuit, sicut ipse plurium in unum confero inventa; ubicunque ingenio non erit locus, curae testimonium meruisse contentus.

II. Nec diu nos moretur quaestio, Quae rhetorices origo sit. Nam cui dubium est, quin sermonem, ab ipsa rerum natura, geniti

scriptores. Guelf. et Turic. *auctores* cum Codd. puto omnibus. Voss. enim 1 et 3 *actores* error est. Edd. contra plurimae vett. ut et Jenf. (contra quam narrat Gesn.) *script.* elegantius sane, cum modo fuerit *auct.* §. 21. quod tangit Burm. sed hoc sine sufficit contra Codd.?
plurium. Voss. 3 *plurimum* cum Gibf. et Obr. et ipso quoque Gesnero, ubi tamen sphaema credo, quod repetierunt Bipontini, cum Burm. det *plurium*, quae est reliquorum librorum omnium scriptura, nisi quod possunt videri Gibsoniani Codd. dare, quod est in ejus editione dissentiente tamen Leidense. Sed vera est recepta.

tamen obstat tum paupertas ista vix credibilis Quintiliani, tum id quoque (et urget hoc Baelius Quint. lit. C.), quod nulla ibi sit mentio disciplinae Quintilianae, cui traditus fuerit Plinius, qua de re constat ceteroqui (Plin. Epp. 2, 14. 6, 6, 3). Sic, quare hanc Gedoyni conjecturam, quae omnem eximit scrupulum, tantopere aversemur (vid. Gesn.

praef. Qu. §. 11.) non equidem video, eaque acquiescere malim profecto, quam secundas (an priores etiam, cum Nic. Antonio?) nuptias, filiam, paupertatem Quintiliani operose comminisci. Vetus quae solet editionibus praemitti Quintiliani vita, habet quidem ea hujus filiae mentionem; sed quae sit ejus auctoritas, non intelligo.

protinus homines acceperint (quod certe prin-²²⁰
cipium est ejus rei), huic studium et incre-
mentum dederit *utilitas*, *summam ratio* et
² *exercitatio*? Nec video, quare curam dicendi
putent quidam inde coepisse, quod ii, qui in

quod certe — rei. Frigere videtur haec parenthefis. Si enim „nemini dubium, quin — acceperint“ est sane hoc „ejus „rei principium.“ Quanquam „principium“ h. l. est oppositum *perfecto operi*, et „certe“ valet *saltem*. Paulo tamen concinnior videtur ratio, si *cum* inferatur post *quin*, a quo ipso haustum fuerit illud (*quum* saltem solet intercipi a praecedente *qui*, vid. Drakenb. ad Liv. Epit. 58., cui simillimum *quin*). Sic erat, quare repeteretur sententia in parenthefi, quae modo non nisi oblique fuisset significata; et *huic* quoque aptius, post conjunctionem *cum*, quam si *ἀσυνδέτως* jungitur praecedenti sententiae, intellecto *et* vel *autem*. *summam.* Guelf. *summa* cum Jenf. (tac. Gefn.) Tarv. et aliquot aliis, quod inveniebat Regius, qui correxit; necessario. Videntur addicere, praeter Goth. qui habet receptam, multi, saltem Britannici; nec refert, in *summa* facilitate erroris. vid. de *summa* substantivo ad 1, Prooem. 19.

quod certe — rei. vid. not. Crit.

putent quidam — instituerint. Qui hoc diserte dixerint, non invenio. Neque enim Pinus, qui Ciceronem hic, suppresso, ut fere soleat, nomine, notari a Quintiliano monet, locum ullum designat, ubi talis opinio legatur in hujus scriptis, neque ipse memini. Brut. c. 12 de primordiis artis rhetoricae in Sicilia, huc nequaquam pertinet. Ne illud quidem hujus loci puto, quod videtur communi opinione receptum fuisse, feritatem et vio-

lentiam hominum agresium mansuefactas esse dicendo, quod copiose persequitur Aristides contra Platonem. p. 48 seqq. (T. 2. ed. Jebb.) ubi haec v. c. ἀρχὴ μὲν οὖν αὐτῆ καὶ φύσις ῥητορικῆς καὶ βούλημα τοῦτο, σῶσαι πάντας ἀνθρώπους καὶ τὴν βίαν διὰ τῆς περὶ τοῦ ἀπίσασθαι. Ea ipsa jam significarat noster 2, 16, 9. Cicero autem de Inv. 1, 2. De Or. 1, 8. Ciceronem, ut et alios scriptores summos, ubi ab eorum sententia recedat noster, non utique taceri, multis exemplis manifestum est, ut mox in hac ipsa re §. 4.

discrimen aliquod vocabantur, accuratius loqui, defendendi sui gratia, instituerint. Haec enim, ut honestior causa, ita non utique prior est: cum praesertim *accusatio* praecedat *defensionem*: nisi quis dicit, etiam gladium fabricatum ab eo prius, qui ferrum in tutelam sui, quam qui in perniciem alterius, compararit. Initium ergo dicendi dedit natura: 5
initium artis, observatio. Homines enim, sicut in medicina, cum viderent alia salubria alia infalubria, ex observatione eorum effecerunt artem: ita, cum in dicendo alia utilia alia inutilia deprehenderent, notarunt ea ad imitandum vitandumque, et quaedam, secundum rationem eorum, adjecerunt ipsi quoque: haec confirmata sunt usu: tum, quae sciebat quisque, docuit. Cicero quidem ini-
21 tium orandi conditoribus urbium ac legumlatoribus dedit: in quibus fuisse vim dicendi necesse est: cur tamen hanc primam originem putet, non video; cum sint adhuc quaedam vagae et sine urbibus ac sine legibus gentes, et tamen, qui sunt in his nati, et legationibus fungantur, et accusent aliqua ac

compararit. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *comparavit*, ut edd. meae a Gryphio ad Obr. omnes, cum Codd. Britannicis, ut puto, aliisque multis. Cod. Turic. Alm. et edd. ante Gryph. omnes receptam, meliorem sane. *originem putet.* Turic. *putem* cum Alm. quod recepit Obr. Non male.

Cicero. Loca vide in nota fere, nisi quod ipse dixit, de-
proxima. Improbatur tamen Qu. fenditur; de *origine* non agi-
ea maxime, quae leguntur de tur.
Inv. Altero enim loco nihil

defendant, et denique alium alio melius loqui credant.

III. Omnis autem *orandi ratio*, ut plurimi maximique auctores tradiderunt, quinque partibus constat, *inventione*, *dispositione*, *elocutione*, *memoria*, *pronunciatione* sive *actione* (utroque enim modo dicitur). Omnis vero sermo, quo quidem voluntas aliqua enunciatur, habeat necesse est et *rem*, et *verba*. Ac, si est brevis, et una conclusione finitus, nihil fortasse ultra desideret: at oratio longior plura exigit. Non enim tantum refert, quid, et quo modo dicamus, sed etiam quo loco: opus ergo est et *dispositione*. Sed neque omnia, quae res postulat, dicere, neque suo quaeque loco, poterimus, nisi adjuvante *memoria*. quapropter ea quoque pars

maximique auctores. Guelf. *m. oratores.* Solus, quantum video. *Omnis vero.* Guelf. *Omnis enim.* Non displicet, cum langueat recepta: „*Omnis autem — Omnis vero.*“ Neque locus est oppositioni, quam habet *vero*. Expectabas causam sic dividendae *orandi rationis*, quam praestat scriptura *enim*. Poterat alienum videri hoc, quia modo praecesserat: „*utroque enim.*“ Sed hoc negligendum, quippe in parenthesi positum, qualem typis quoque exprimere satius duxi. Solus tamen *enim* dare videtur Guelf. *est et disp.* Sic Guelf. et Goth. cum iis, quos designat Gibf. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Is cum aliquot ante Gibf. omittit *et*.

ea quoque p. Goth. Voss. 2 cum edd. ante Gryph. omnibus, praeter Aldinam utramque omittunt *quoque*. Placet; nimium enim geminatur. Retinet tamen Guelf.

Omnis vero. Vid. not. Crit. *rem et verba.* Describit *inventionem* et *elocutionem*.

quarta erit. Verum haec cuncta corrumpit⁵ ac propemodum perdit indecora, vel voce vel gestu, *pronunciatio*. Huic quoque igitur tribuendus est necessario quintus locus. Nec audiendi quidam, quorum est Albutius,⁴ qui tres modo primas esse partes volunt, quia *memoria* atque *actio* natura, non arte, contingant (quarum nos praecepta suo loco dabimus), licet Thrasymachus quoque idem *de actione* crediderit. His adjecerunt qui-⁵dam sextam partem, ita ut inventioni *judicium* subnecterent, quia primum esset *invenire*, deinde *judicare*. Ego porro ne invenisse quidem credo eum, qui non judicavit. neque enim contraria, communia, stulta in-

haec cuncta. Goth. (tac. Gesn.) *haec omnia*, solus.

trib. est necess. Goth. (tac. Gesn.) commodiori ordine *necess.* *trib. est*, quem habent ante Stoerium omnes meae, et reduxit Rollinus. Sed Guelf. receptum. *volunt.* Goth. (tac. Gesn.) *voluit* cum Voss. 1. 3. non memorato Voss. 2. quod miror. Male. *crediderit.* Non dubito quin vera sit scriptura edit. Colinaei et Marg. Basil. *tradiderit*, etsi in Codd. videtur reperiri nullis. *de actione idem credere* parum credo latinum; et unde rescivit Qu., eum *credidisse*, nisi *tradiderit?* cf. not. Crit. ad 1, 10, 17. *tradatur.*

neque en. Sic Guelf. Ceteri *nec en.* cf. not. Cr. ad 2, 11, 3.

quarum — dabimus. Hoc libro extitisse, demonstrat Cic. ipso, quod *praecepta* est daturus, revincit eorum opinionem, qui *arte* contingere eas negabant. Fiet hoc l. 11. c. 2 et 3. *librum extitisse*, demonstrat Cic. Orat. c. 52. vid. not. Crit. *crediderit.*

Thrasymachus. cf. 3, 1, 10. Potuit hoc dicere in *τέχνη ήητορικη*, quam ei tribuit Suidas, in loco erroribus non carente. Non unum ejus *judicavit.* Malim *judicavit.* Libri nihil variant. cf. 1, 2, 2. *comparavit.* *communia.* Recte monet Gesn. intelligi ea argumenta, quae utrique litigatorum possunt inservire. Sic et 6, 5, 2. (Integrum autem illud caput

venisse dicitur quisquam, sed non *vitasse*.
9 Et Cicero quidem in *Rhetoricis* iudicium sub-223

est *de iudicio* et haec nostra fere repetit). Haec ἀντιστρέφοντα alias vocari ait idem, de quibus vide Gellium 5, 10 ubi Euathli praestigiae. Κοινὰ eadem prope significatione Arist. Rhet. 2, 22, 12 nisi quod in demonstrativo solum genere.

Cicero — in *Rhetoricis*. Solus hic rectum vidisse videtur, qui primus locum tractavit, Regius. Alios ullos Ciceronis libros, quam quos vulgo *de Inventione* appellamus, designari, nemini, si sapimus, credemus; cum constans Quintiliani aliorumque veterum usus repugnet, hos solos *Rhetoricos* vocantium. In quibus cum haec, quae tangit Qu., frustra quaerantur, relinquatur ut intercederit operis pars, quae contineret ista. Neque cetero qui dubium est, quin imperfectum ad nos pervenerit illud, quod unicuique extremum librum secundum legenti incurrit in oculos. Ipsum quidem scriptorem telam non pertexuisse sed librum, ut se indignum (qualem tum, cum scribebat, profecto non putabat), omisisse, temere sibi persuadent quidam. Non nisi prava interpretatione eo trahas De Or. 1, 2 init. vid. Fabr. bibl. lat. Ern. 1, 145. Cum igitur *inventionem* prioribus duobus libris tractasset, in sequentibus videtur transiisse ad *dispositionem*; ita tamen, ut negaret de

iudicio seorsim opus esse praecipere, quod *subjectum* esset *inventioni*. *Subjiciendi* significatio sane et hic retinenda est ea, qua generi species dicitur *subjecta*. Aliud est *subjungere* (§. 10) *subnectere* (§. 5), aliud *subjicere*. Illo faciendo rem *subjunctam*, *subnexam*, ponimus ipsam post praecedentem, ut alteram speciem; hoc eam praecedenti, tanquam genere, comprehensam demonstramus, ipsamque interdum etiam omitimus. Exempla apud nostrum: 1, 4, 20 ubi vid. not. Crit. *species*. 3, 3, 9. 3, 8, 26. 52. cet. Apud Cic. de Or. 1, 42. De Off. 1, 27. Top. c. 8. De Fin. 2, 4. Neque putes, *sex eloquentiae partes factas* exprobrari Ciceroni, verum illud reprehendi, quod *iudicium* magis cum *inventione* conjunxerit, quam cum ceteris partibus. Fateor tamen, in sequentibus etiam *numerum* ipsum eloquentiae partium auctum a Cicerone in *Rhetoricis* significari, quoniam *quinque* partes, in aliis ejusdem libris agnitae, opponuntur. Haec autem ut existat sententia, mutatione opus esse existimo, ut pro *subjecit* legatur: *subjunxit*. Solos *de Inventione* libros in hoc ipso loco agnoscendos recte tenet Burm. in praef. ed. J.ugd. Bat. Rhetorr. ad Her. cet. 1761. p. X. cf. not. Crit. ad *Idem in Oratore*.

jecit inventioni: mihi autem adeo tribus primis partibus videtur esse permixtum (nam neque *dispositio* sine eo, neque *elocutio* fuerit), ut *pronunciationem* quoque vel plurimum ex eo mutuari putem. Quod hoc audacius dixerim, quod in *Partitionibus oratoriis* ad easdem, de quibus supra dictum est, quinque pervenit partes. Nam cum dupliciter primum divisisset, in inventionem atque elocutionem: res ac dispositionem inventioni, verba et pronunciationem elocutioni dedit: quintamque constituit, communem, ac velut custodem omnium, memoriam. Idem in *Oratore*, quinque rebus constare eloquentiam

quintamque constituit. Turic. *quintam quoque constituit cum multis et Codd. et edd.* Guelf. dat *quintam* solum.

Idem in Oratore. Guelf. *Idem cum in oratore.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *Item in oratore*, cum edd. ante Stoerium omnibus, qui primus *Idem*. Sed est error in laudando libro vid. not. ex. Etsi enim in *Oratore* ipso c. 14 — 17 init. percenset eloquentiae partes, fit tamen illud obscurius et desideratur numerus earum, qui in altero loco est expressus: quare erratum puto, non quidem ab ipso, sed a librariis, qui inter *in* et *Oratore* omiserint haec: *libris de*, quomodo solet designare hoc Ciceronis opus, cum ipsum discrete commemorat. cf. 2, 12, 5. 3, 4, 2. 10, 5, 2. Sic scriptum fuisse, etiam hoc suadet, quod sequitur: *in quibus*. Hoc enim nonnisi contorte retuleris ad duo ista scripta Ciceronis: *Partitiones* et *Oratorem*. Neque obstat quod 9, 3, 90 *Oratorem* „postea scriptum“ appellat. Ibi enim cum *libris de Oratore* comparat, hic cum *Rhetoricis*. Apparet tamen hoc ipso tanto manifestius, in *Rhe-*

Partitt. c. 1. §. 3. De iudicio ibid. c. 3. §. 8. c. 17. §. 58. Or. c. 15.

in Orators. Recte monet Gesn., hoc in libro I de Or. inveniri c. 31 versus fin. non in *Oratore*. vid. not. Crit.

dicit: in quibus postea scriptis certior ejus sententia est. Non minus mihi cupidi novitatis alicujus videntur fuisse, qui adjecerunt *ordinem*, cum dispositionem dixissent: quasi aliud sit dispositio, quam rerum ordine quam optimo collocatio. Dion inventionem modo

toricis ullum aliud opus, quam *Inventionis*, nequaquam posse intelligi; ut mireris Gesnerum agnovisse locum a Quintiliano improbatum in *Oratore* (putat enim in „*Rhetoricis*“ (§. 6.) respici *Oratorem* c. 14. 15.) quo ipso libros *de Oratore* post *Oratorem* scriptos facit, turbatis temporum rationibus. Quomodo vera scriptura in vitio isto Guelf. cum lateat, equidem non exputo. *rerum ordine quam optimo.* Guelf. *rerum in ordinem quam optima* cum Goth. Voss. 2. et Vallenfi, ut refert Badius. *rerum ordine quam optima* Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. omnibus. Videntur abhorruisse editores a structura verbalis casum verbi sibi jungentis: cum enim *res ordine quam optimo collocari* rectissime dicantur, sit inde *rer. ordine quam optimo collocatio* item recte. Vide Vossium de Constructione C. 8. p. Aristarchi 345. et Gronov. ad Liv. 23, 35, 7. Cic. de Legg. 1, 15 *obtemperatio — legibus.* Codd. h. l. scriptura minus placet, quod *collocari* cum accusativo non fruatur. Turic. cum Alm. *r. ordinem q. o.* male imposito apice in *ordine.*

rerum — collocatio. vid. not. Crit.

Dion. Prusensis, ob eloquentiam *Χρυσόστομος* cognominatus. Hujus saltem aetas mirifice convenit cum Quintiliani ipsius. Neque obstat, quod Domitiano invisus, et ipse vicissim insensus, voluntario exilio urbe abstinuit; quapropter eum Domitiano vivente potuisse commemorari negat Turnebus, eoque utitur argumento amandandi editionem operis Quintilianei ad tempora Trajani, a quo plurimi factum

Dionem constat. Quod unde arripuerit personatus ille Turnebus, ignoro; id video, nisi vivente Domitiano edita fuerit haec *Institutio Oratoria*, frandari bonum Quintilianum sola necessitatis excusatione vilissimae adulationis; abhorrere autem ab omni verisimilitudine, foedissimam belluam, quam etiam Martialis conculcaverit mortuam, a tam frugi viro potuisse laudari post mortem. Et poterat commemorare Dionem profecto, quem hoc ipso loco improbare et paene irri-

et dispositionem tradidit, sed utramque duplicem, rerum, ac verborum, ut sit elocutio inventionis, pronuntiatio dispositionis: his quinta pars, memoria, accedat. Theodori fere inventionem duplicem, *rerum*, atque *elocutionis*, deinde tres ceteras partes. Hermagoras, iudicium, partitionem, ordinem, quaeque elocutionis sunt, subjicit *oeconomiae*, quae, Graece appellata ex cura rerum

tradidit. Consentiant mei quidem libri omnes. Malim tamen *tradit*, ut errore non insolito librorum male fuerit geminata syllaba cf. Drakenb. ad Liv. 28, 30, 4. Sequitur enim: *ut sit*, pro quo debebat, post praeteritum *tradidit*, esse: *ut esset*. cf. 1, 11, 8 *praecipit*. Fateor, modo etiam post *adjecerunt legi: quasi sit*, ubi fortasse diligentior Ciceronis ratio postulabat: *quasi esset*. Sed potest hoc ferri, quippe ex ipsius Quintiliani animo dictum, iudicantis *nunc* de ista adiectione, *antea* facta. Nostro loco ordinatio ea: *ut sit*, est ipsius Dionis. Et solent scriptores, quae libris prodita sunt, tanquam nunc demum dicta, commemorare praesenti tempore.

memoria. Cod. Turic. *memoriae*, ubi commodum Sulzbergerus V. C. citat 3, 5, 1. *quartam — imitationis*.

subjicit oec. Ita Guelf. cum Alm., nisi quod is veteri more *subicit* (cf. 1, 4, 11.). Goth., cum edd. ante Stoeurium meis omnibus, *subjecit*. Gibsoni silentio, nullam Codd. suorum varietatem afferentis, minus tribuas hoc loco, quoniam ne edd. quidem suarum memorat eas, quae habent perfectum, cum ipse e Leidensi det praesens. Mihi, vel ob ea, quae modo tangebam, potius videtur praesens. Neque enim sic cogor ad subjectum: *Theodori intelligere tradiderunt, sed tradunt*.

deret. Sed quo in libro haec proposita fuerit a Dione eloquentiae divisio, haereo, nulla usquam commemorata ejus *arte rhetorica*. An alius fuit ejusdem nominis? Sed ejusmodi liber cadit sane in homi-

nem, qui frequenter declamaverit Romae aliisque in urbibus. Adeant de Dione tiro-nes Fabr. bibl. Graec. Harl. Vol. 5, 122 seqq.

tradidit. vid. not. Crit.

domesticarum et hic per abusivam positam,²¹
 10 nomine Latino caret. Est et circa hoc quaestio, quod *memoriam* in ordine partium quidam *inventioni*, quidam *dispositioni* subjunxerunt: nobis quartus ejus locus maxime placet. Non enim inventa tantum tenere, ut

posita, nomine. Guelf. inter haec duo vocabb. *nam nunc non abusive dispensatio*; cum solo, quod sciam, Aldo; sed in utraque editione. Is tamen ponit haec post *caret*. Glossam nemo non agnoscit, quae doceat tirones etiam Codicibus diffidere in loco. Quod autem Burm. negat *abusive* dignum esse Quintilianea eloquentia, poterat id ipsum adverbium legere bis apud nostrum 8, 6, 35 et 9, 2, 35, locis nequaquam controversis, in quibusque ipse Burm. nihil moneat. Regii nota posita est in Burmanni editione, monentis Martianum Capellam *dispensationis* vocabulo uti, Sulpicium Victorem (ap. Pith. p. 246) *oeconomiam* non nisi de ordine artificioso usurpare. Eam in meis commentarii Regiani edd. non invenio, cujus vicissim omissa est a Burm. annotatio, aliquid et ipsa monens de *dispensatione*; sed diverso modo scripta in Veneta (1494) quam in ceteris (Loc. Rusc. Bad.). Rursus illud de Sulpicio Victore in Leidensi tribuitur Turnebo, qui tamen Martiani nullam habet mentionem, et ita contaminavit notam istam undecunque arreptam, ut nunc vix possit intelligi. Dicas igitur ejusmodi quid de *dispensatione*, quo vocabulo posset verbi *οικονομία*, allitum fuisse margini veteris Codicis, quod Guelf. et, quem Aldus expressit, invexerint in ipsam scriptoris orationem. Post *caret*, ubi Aldus habet emblemata istud, Jenso-niana, quantum video, sola orditur novum caput, pertingens ad finem usque nostri, sed sine inscriptione. *quart. ejus loc.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *quart. ei loc.* cum edd. ante Bad. omnibus, praeter Aldum. Bad. post *quart.* inserit *si* cum Cervicorno. Gryphius (1544) et hoc et ante *quart.* item *ut*. A Stoerio inde, inter meas quidem, obtinet recepta, quam et Ald. defendit et Cod. Guelf. Verissimam puto, cum *ei* referre ad vocabulum *locus*, ubi intelligas: *datus, tributus*, durum videatur et proclivis sit error.

per abusivam. cf. 8, 2, 5. „citur.“ 8, 6, 34. 10, 1, 12.
 „abusio, quae κατάχρησις di- De *oeconomia* vid. 1, 8, 9.

disponamus, nec disposita ut eloquamur, sed etiam verbis formata memoriae mandare debemus. Hac enim omnia, quaecunque in orationem collata sunt, continentur. Fuerunt etiam in hac opinione non pauci, ut has non *Rhetorices* partes esse existimarent, sed opera oratoris: ejus enim esse invenire, disponere, eloqui, et cetera. Quod si accipimus, nihil arti relinquemus. Nam benedicere est oratoris; rhetorices tamen est benedicendi scientia: vel, ut alii putant, artificis est persuadere; vis autem persuadendi, artis. Ita *invenire* quidem et *disponere*, oratoris; *inventio* autem et *dispositio*, rhetorices propria videri potest. In eo plures disenserunt, utrumne hae partes essent rhetorices, an ejusdem opera, an (ut Athenaeus

Hac enim. Goth. (tac. Gesn.) *Hac autem* cum Voss. 2. foli meorum. Confusas has particulas videas Cic. de Off. 3, 29, 14 ed. Heuf. cf. not. crit. ad 3, 3, 1. Ne hic quidem displicet Goth. scriptura, ob *enim* modo, hac ipsa §, positum. Neque enim sententia magnopere flagitat *enim*, etsi potest paulo aptius videri, quam *autem*. Hoc quidem explices: *deinceps, porro.* *rhetorices tamen.* Ita Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Ceteri libri, quod sciam, omnes *rhetorice tamen*. Concinnitas postulat genitivum: *oratoris — rhetorices — artificis — artis.* Et librarii ipsi, scribentes *rhetorice*, volebant *rhetoricae*. Cf. similem, sed contrariam, mutationem, aequae necessariam 2, 21, 13. *propria.* Ita libri plerique, Tarv. quoque, cum Jenf. (cf. Fabr. bibl. lat. Ern. 2, 268) et aliquot edd. vett. dent *prima*. Hunc errorem inde repetit Burm., quod Qu. dederit *priva* (vid. de hac confusione Drakenb. ad Liv. 30, 43, 9). Equidem non puto voce hac usum usquam. Confunduntur enim *proprius* quoque et *primus*. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 50, 3. *Ath. credit.* Etiam hic malis: *tradit.* cf. 3, 3, 4.

credit) *elementa*, quae vocant στοιχεῖα. Sed neque *elementa* recte quis dixerit; alioqui tantum initia erunt, ut mundi vel humor, vel ignis, vel materia, vel corpora infecabilia: nec *operum* recte nomen accipient, quae²²⁵ nec ab aliis perficiuntur, et aliud ipsa perficiunt. *Partes* igitur. Nam cum sit ex his rhetorice, fieri non potest, ut, cum totum ex partibus constet, non sint partes totius, ex quibus constat. Videntur autem mihi,

nec ab al. — *et al.* Guelf. et Turic. *non ab al.* — *sed al.* Et sic a Gryphio ad Gesnerum meae omnes, qui nostram scripturam recepit ex Goth. et Voss. 2. sed et Badio et Cervicorno. Vett. edd. reliquae ante Gryph. *nec ab al.* — *sed et al.* Librariorum erroribus obnoxia est ea structura, ubi *nec* atque *et* junguntur eo modo, quo alias *et* — *et*, vel *nec* — *nec*. vid. Liv. 4, 29, 6. ed. Drakenb. item Cic. de Off. 1, 19, 9. ed. Heuf. Non autem cum *nec*, et *sed* cum *et* saepissime confunduntur. *ex quib. constat.* Ita Guelf. et Goth. cum Jenf. (tac. Gesn.) sed et edd. ante Gryphium omnibus; accedentibus Codd. Bern. et Turic. Recipiendum autem erat pro eo, quod cum Gryphio recentiores, praeter Capperonnerium, habent omnes: *constet*; non quidem quod bis in „una „linea“ non potuerit *constet* scribi a Fabio, quod magnopere averfatur Capperonnerius, hic iterum (cf. 1, 6, 13 *simpliciter*) *Stephanianam* suam laudans, quae praeferat *constat*: sed quod secundo loco verbum habet certae et ab omnibus agnitae rei significationem, cui non convenit subiectivus. Sed alia est varietas Gryphii sequentiumque ad Obrechtum usque, dantium haec: „ut (sine *cum*) t. e. p. c. nisi s. cet.“, unde orta, nescio. Cui scripturae congruere Codd. Britt. dicas e Gibboni silentio.

humor — *infecabilia*. Cf. 2, 17, 38. hic *materiam* tertiam posuit, cum supra eo loco essent *elementa* ex Empedoclis disciplina. Significat autem *materia* nominanda Aristotelem

ni fallor, qui primus videtur ὕληs vocabulo usus, hoc quidem significatu, cum Plato eandem sere rem aliis nominibus appellavit; quanquam deinceps et Stoici *materiam* alio-

qui haec *opera* dixerunt, eo quoque moti, quod in alia rursus divisione nollent in idem nomen incidere. partes enim rhetorices esse dicebant *laudativam, deliberativam, judicialelem*. Quae si partes sunt, materiae sunt potius, quam artis. Namque in his singulis¹⁵ rhetorice tota est; quia et inventionem, et dispositionem, et elocutionem, et memoriam, et pronunciationem quaecunque earum desiderat. Itaque quidam genera tria rhetorices dicere maluerunt: optime autem ii quos secutus est Cicero, genera *causarum*.

IV. Sed, tria an plura sint, ambigitur. Nec dubie prope omnes, utique summae apud

genera — genera caus. Ita Turic. Goth. Voff. 2. 3. Bern. cum edd. Jenf. Tarv. Loc. Venet. Rufc. Recentiores, ut Geln. (sed hic uncis appositis ad pronomina.) *genera ea — qui gen. caus.* Quam scripturam qui videntur defendere Codd. fortasse negligentius sunt collati. Utrumque quidem pronomen nulla praefert editio ante Basil. (1541). Ald. retinens *ea* omittit *qui*; et haec, si rectum vidi, est ratio Guelf. Vicissim expuncta *ea* habet *qui* Bad. cum Cervic. Neutrum necessarium.

rum agnoverunt principium Laert. 7, 134. Legitur quidem in Timaeo illo Locrensi frequenter ἴλα, sed ejus antiquitati hodie nemo temere fidat.

τρία τὸν ἀριθμὸν. — "Ὡστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν.

materiae — artis. Partes intellige ad hos genitivos, ne forte accipias eo sensu, quo erant modo §. 12. *oratoris — rhetorices — artificis — artis.*

genera — rhetor. vid. Aristot. Rhet. 1, 3, 1. 3. "Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἶδη

Cicero. De Or. 1, 31 „Sed „*causarum*“ (pendet genitivus a sequenti „*partim*“) „— „*partim* in judiciis versari, „*partim* in deliberationibus: „esse etiam *genus* tertium“ cet. Topic. c. 24 „Tria sunt „igitur *genera causarum*.“

antiquos auctoritatis, scriptores, Aristotelem secuti, qui nomine tantum alio *concionalem* pro deliberativa appellat, hac partitione contenti fuerunt. Verum et tum leviter est tentatum, cum apud Graecos quosdam, tum apud Ciceronem in libris de oratore, et nunc maximo temporum nostrorum auctore prope impulsum, ut non modo plura haec genera,

tantum alio. Guelf. tamen al. cum Goth. et Voss. 2. quod verum puto. Edd. quidem omnes receptam. Frequentissima confusio 2, 15, 14.

Aristot. — *concionalem.* Diccas ex hoc Qu. loco, Aristotelem id genus causarum, quod reliqui appellant *συμβουλευτικόν*, solere vocare *ἐκκλησιαστικόν*. Frustra tamen id nominis quaeras apud eum. Neque abhorret ab illa *συμβουλευτικῶν* appellatione, ut modo vidimus. Scriptor autem Rhetoricae ad Alexandrum, quem mox diversum ab Aristotele non uno argumento suspicabimur, c. 2 init. *δημηγορικόν* in divisione ponit, pro *συβ.*, quanquam ne hoc quidem *κατὰ πόδα* vertitur per *concionale*. Et hoc prope vocabulo (*δημηγορικόν* enim dicit et *δημηγορίαν*) utitur ipse Aristoteles. Rhet. 1, 1, 10. 3, 14, 11. *Concionis* mentio apud eum fit 1, 3, 2 ubi auditorem oratoris dispescit in *θεωρὸν* et *κρίτην*, *κρίτην* autem in *ἐκκλησιαστικὴν* et *δικαστήν*. Cuius loci si memor fuit Qu.,

cum haec scriberet, paulo plus quam debebat inde collegit, memoria fallente; quod equidem miror in tam diligente Aristotelis lectore.

apud Ciceronem. Locus est 2, 10 seq. ubi Antonius, si quis *laudandi* faciat proprium genus (sic enim, *demonstrativum*, solebat appellari), quotcunque dicendi occasiones existant, tot, ait, constitui genera eloquentiae. cf. ej. lib. c. 8. 4 init. Eo tendit igitur haec generum simulata multiplicatio, ut praeter *deliberativum* et *iudiciale*, ullum aliud esse genus negetur. *Graecorum* aliquot, qui similia senserint, ipse mox recensabit.

impulsum. Significatio verbi, cum praesertim opponatur „*leviter tentatum*,” manifesta. *Inimpulsus* est, quod cum vehementia et nemine iam resistente persuadetur hominibus, unde natum nostrae vocis in-

sed etiam paene innumerabilia videantur. Nam si *laudandi* ac *vituperandi* officium in parte tertia ponimus: in quo genere versari videbimur, cum *querimur*, *consolamur*, *mitigamus*, *concitamus*, *terremus*, *confirmamus*, *praecipimus*, *obscurè dicta interpretamur*, *narramus*, *deprecamur*, *gratias agimus*, *gratulamur*, *objurgamus*, *maledicimus*, *describimus*, *mandamus*, *renunciamus*, *optamus*, *opinamur*, et plurima alia? ut mihi in illa

et plur. al. Elegantior est scriptura Codd. Alm. et Turic. omittentium *et*. Sic et Ald. (cf. 2, 15, 6. *et post.*)

terpretamentum, „*persuasum*,“ quod ab Aldo, pro omnium librorum scriptura „*imp.*“ receptum miror. Exemplo tamen alio, ubi *opinio* aliqua, vel adeo in genere *res*, dicatur primum *leviter tentari*, deinde *impelli*, destitutor; quare nec certo demonstrum, unde mutuo sumta sit imago. Cum agitur de pernicie hominis aut civitatis, tralatitium etiam, ut dicatur *inclinatus impelli*, scilicet casurus. Aliquid in eam sententiam habet locus Ciceronis Pro Milone c. 13. „Milonis „*consulatus*, qui, vivo Claudio, *labefactari* non poterat, „*mortuo denique tentari* coepit est.“ Sed in nostro loco *tentando* et *impellendo* non quidem *destruitur* aliquid, sed *extruitur* quasi, h. e. asseveratur. Simile etiam dicas, quod in Thesauro Gesnerus affert ex Lucano 5, 530 „*impulsi* —

„*praemia belli*“ ubi *impulsum bellum* explicat *profligatum*. Si veram locutionis originem demonstravi, Qu. nihil aliud in ea spectavit, nisi *timide conandi* et *vehementer perficiendi* significationem, plane oblitterata ruinae imagine. Quod ad „*maximum — auctorem*“ attingit, mihi Turnebus, sive quicumque latet sub nomine, satis probat suam rationem intelligendi Plinii majoris cf. 3, 1, 21. Ceteri non dignantur quidquam monere. Neque tamen certa res est.

describimus. Recte monet Almeloveenius ea potestate hoc accipiendum esse, qua Horat. Epist. 2, 1, 154 „*malo carmine — Describi*.“ de quo videant tirones Clavem Ciceron. Ern. Etiam manifestius hoc altero loco, ubi simili modo geminantur verba 5, 8, 2.

vetere persuasione permanenti velut petenda sit venia, quaerendumque, Quo moti priores rem tam late fusam tam breviter astrinxerint? Quos qui errasse putant, hoc secutos arbitrantur, quod in his fere versatum oratores videbant; nam et *laudes ac vituperationes* scribebantur, et *ἐπιταφίους* dicere erat moris, et plurimum in consiliis ac iudiciis infumebatur operae; ut scriptores Artium pro solis comprehenderint frequentissima.²²⁷

6 Qui vero defendunt, tria faciunt genera auditorum: unum, quod ad delectationem conveniat, alterum, quod consilium accipiat, tertium, quod de causis iudicet. Mihi cuncta rimanti et talis quaedam ratio succurrit, quod omne oratoris officium, aut *in iudiciis* 7 est, aut *extra iudicia*. Eorum, de quibus iudicio quaeritur, manifestum genus est: ea, quae ad iudicem non veniunt, aut praeteritum habent tempus, aut futurum: praeterita laudamus aut vituperamus; de futuris 8 deliberamus. Item omnia de quibus dicendum est, aut certa sint necesse est, aut dubia. Certa, ut cuique est animus, laudat aut culpatur: ex dubiis partim nobis ipsis ad electio-

comprehenderint. Guelf. *comprehenderent.* Ne sic quidem male. *rim. et tal.* Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Gryph. omnibus praeter Badium et Cervicorn. qui cum recentioribus omittunt *et*, quod necessarium est, quia etiam prius positam rationem agnoscit Qu. *ad electionem.* Guelf. *ad delectionem.* Venet. *ad lectionem*

tria — auditorum. Locum *ex dubiis partim.* Structura Aristot. vide in nota ad §. 1. *vocis partim est tanquam no*

nem sunt libera, de his deliberatur; partim aliorum sententiae commissa, de his lite contenditur. Anaximenes *judicialem* et *concio-*9

per sphalma. Quid sit, quod Gesn. in margine ponit: *delectionem* sine libri, qui hoc det, significatione, ignoro. Equidem in Goth. nil observavi diverfitatis. Et *delectionem* facili scribatur errore, ob *ad* antecedens.

minis, non adverbii, de qua vid. not. ad prox. caput extremam. Similius etiam est quod e Cic. De Legg. 2, 17. assert, quem vide, Tursellinus: „*Partim* ex illis — jacent.“

Anaximenes — *ἐξεταστ.* dicit. Anaximenes, Lampfacenus rhetor et historicus, Diogenis Cynici et Zoili Grammatici discipulus, Alexandri, ut Suidas refert, magister. De hoc ita Dionysius Hal. ad Ammaeum p. 111. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Λαμφακηνός — καὶ — ἱστορίας γέγραφε, καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ συντάξεις (an similes ταῖς καθ' Ὀμήρου συντάξεις magistri sui Zoili?) καταλέλοιπε, καὶ τέχνας ἐξηγήνοχεν, ἥπται δὲ καὶ συμβουλευτικῶν καὶ δικανικῶν ἀγώνων· οὐ μέντοι τέλειός γε ἐν οὐδεμίᾳ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀσθενής καὶ ἀπίθανος ὢν ἐν ἀπάσαις. Hunc Alexander lacessendi Aristotelis causa impense coluit. vid. Laert. 5, 10 qui locus male sollicitatus fuit a VV. DD. Huic scriptori quin sit tribuenda *rhetorica ad Alexandrum*, inter Aristotelis libros vulgo relata, nemo facile dubitabit, qui cum nostro loco

contulerit, quae leguntur ibi c. 2. init. (pag. Sylburg. 160) εἶδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν, ἐγκωμιαστικόν, κατηγορικόν, ἀπολογητικόν καὶ ἐξεταστικόν. Ille nimis est contentus, quam ut neges hunc ipsum locum obversatum Quintiliano, cum scriberet quae cum maxime tractamus. Quis enim alius rhetor (ut cetera praetermittam) speciem aliquam fecisse traditur, quam appellaret τὸ ἐξεταστικόν εἶδος? Sed est quod objicias. Qu. Anaximenem ait duas constituisse partes generales. Apud scriptorem *rhet. ad Al.* legis haec: Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορητικόν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν, τὸ δὲ δικανικόν. Neque sufficit, quod assert Gesnerus, omnia haec, ab auctore in prooemii sine dici, scripta περὶ τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων. Etiamli enim confecta esset res de hoc prooemio, ut non est, nova dubitatio existeret de πολιτικῶν καὶ δικανικῶν differentia, cui mox subjungeretur τὸ δικανικόν γένος tanquam pars

nalem generales partes esse voluit; septem

τῶν πολιτικῶν λόγων. Nequaquam tamen tanta haec est discrepantia Anaximenis et scriptoris *rhet. ad Al.* quae praegravet Menaechmeam illam in reliquo loco similitudinem. Facile igitur adducor ut accedam non tam Capperonnerio, quam Petro Victorio (auctori aliquanto majori) suspicanti mendum in loco Quintiliano, unde exciderit *tertia* partis generalis mentio, sive *demonstrativam* eam latine appellaverit sive *laudativam*. Quanquam temerarium credo Capperonnerii factum in textum immittentis de suo *demonstrativam*, contra omnes libros, et scriptos et excusos; immutato etiam ordine, quo scilicet magis conveniret Quintiliano cum Anaximene. Sic enim Capp. ex ingenio: „A. *concionalis*, „*demonstrativam* et *judicialis* „g. p. e. v.“ Vellicat in emendatione sua mirifice gloriantem Burmannus in Epistola p. 15. 16. qui poterat ei exprobrare ingratis suppressum nomen Victorii, qui dudum proposuerat hanc emendationem in praefatione ad Commentarium Rhetoricae Aristotelis. Ipsam mutationem ne Burm. quidem improbat. Sed a ponenda in textu voce aliqua cautum Criticum debet avertere, quod neque quo loco ea esset ponenda appareret, neque quae maxime Quintiliano placuisset

quisquam certo posset ostendere. Variasse enim videmus nunc *concionalis* dicendo partem, nunc *deliberativam*; nec probat ipse ἐπιδεικτικὸν verum *demonstrativum* (mox §. 13.) etsi usui facile cedens. Ut igitur idem audere nolim, ita de mendo oblitteratae tertiae partis unice assentior. Neque video, quo argumento Buhlius V. C. (Aristot. Opp. ed. Bip. Vol. 4. p. 546.) asseveret, Quintilianum *diserte* de duabus — partibus loqui. Numerus nullus reperitur in nostro loco, cui si ab ullo Codice adderetur illa tertia pars, sive *demonstrativa*, sive *laudativa*, omnia mire conspirarent in verissimam lectionem. Neque tum ipsum diutius opiniosi isti repugnaturum arbitror, quae cum Victorio tot doctissimi viri libellum Aristoteli abjudicatum Anaximeni vindicarunt. Parum hujus loci fortasse est ea disputatio. Aliqua tamen in transcurso monebo. 1) *Theodecteorum*, si ea habuerunt collectionem artium ab aliis conditarum (quae Buhlii est sententia p. 5.), epitome esse nequit *Rhet. ad Al.* quae ne vestigium quidem continet alienorum praeceptorum, sed tota est dogmatica. 2) *Rhet. ad Al.* Anonymus Menagianus non laudat. Litera ἢ quam pro conjunctione ἢ accepit V. C. numerum designat, non

228 autem species: hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accusandi, defendendi; ex-

vocabulum. Diversa igitur sunt opera *Περὶ Ἀλεξάνδρου*, constans 8 libris, et *Περὶ ἠέτους ἢ Πολιτικοῦ*. Sic suum robur constat argumento Victorii, quo *Rhet. ad Al.* inter Aristotelis scripta recenseri negat. 3) Diversam in *Rhet. ad Al.* et Aristoteli ipsius scriptis definitionem τοῦ τεκμηρίου urget Victorius (p. 545 Buhl.). Dissentiunt item in *πίστεων* generibus constituendis. Aristot. *Rhet.* 1, 2, 2 dispescit eas in *ἀτέχνους καὶ ἐντέχνους*, et, post eum, quis non? Scriptor *Rhet. ad Al.* p. Sylb. 177 in *τὰς ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐπιθέτους*. Si quis autem *ἀτέχνους* et *ἐπιθέτους* diverso nomine easdem significatas putat, facit eas Aristot. 1, 15, 2 *quinque*, Scriptor *ad Al.* l. c. *tres*. 4) Quod autem prooenium libelli, epistolam Alexandro missam, nunc vindicandi nunc abjudicandi Aristoteli operis argumentum faciunt, in $\phi\omicron$ solus, quid res esset, vidisse mihi videtur Bredovius V. C., qui suam mecum communicavit conjecturam. Suspiciatur is, epistolam hanc esse progymnasma, sive *μελέτην* a seriore quodam in schola rhetore confectam, quae, forte fortuna juncta huic

scripto, artem hanc ad Alexandrum esse missam, primo hominibus persuaserit, eaque ratione titulum libello talem pepererit, nisi forte cum jam crederetur liber ipse esse Aristotelis declamator aliquis praefationem de industria condiderit. Locus ipse, quo utitur Buhlius p. 5, aliqua inde promens ad ordinandos libros Aristotelicos, obscurissimus est et certissime corruptus; talis tamen, qui paululum convellat ingeniosam Bredovii conjecturam. Quae enim ibi leguntur, de Theodecteis et Coracis libro videntur abhorrere ab otioso declamatoris commento. Nisi forte id voluit, qui consarcinavit hanc *προσφώνησιν*, ut ea videretur omnibus rhetoricis suis ab Aristotele praemissa. Ceteroquin allegoriis et affectata sapientia tam referta est haec epistola, ut sit Sophistae auctore dignissima. Ejus *νοθεία* suboluit Victorio Varr. lectt. 14, 11. et Heumanno in Fabric. bibl. Gr. Harl. 3, 223. Anaximenis esse posse vetat locus de Theodecteis, quae sua vocat scriptor iste. cf. nos ad 2, 15, 10. Eadem ratione epistolam libro *de mundo* praemissam non ejus puto, qui librum ipsum scripserit, sed longe vilioris Sophistae.

quirendi, quod ἐξεταστικὸν dicit: quarum
 duae primae *deliberativi*; duae sequentes *de-*
monstrativi; tres ultimae *judicialis* generis
 10 sunt partes. Protagoram transeo, qui *inter-*
rogandi, respondendi, mandandi, precandi,
 quod εὐχολὴν dixit, partes solas putat. Plato

quod ἐξ. dicit. Guelf. quod est ἐξ. dicunt. Etiam Cod. Alm. et aliquot edd. interponunt aliquid post quod. Alm. et. cum Gryph. et Vidov. Ald. cum Basil. etiam. Male omnes, pessime Guelf. Natum puto errorem, quod volebat primam latt. litt. vocem exatere librarius, quas deinde non eraserit. Sed peior est plerorumque librorum consensus praeferentium dicunt, pro eo quod dedi, dicit. Mecum faciunt Cod. Bal. Ald. uterque et Vidov. foli. Accedunt tamen, leviter tantum diversi, Tarv. Sich. Basil., praeferentes dicitur, ut facile ad veram scripturam dicit adhaeserit cauda, quae in MSS. passivum designat. Dicit tamen solum esse retinendum apparet, quia non homines vulgo, sed Anaximenes solus hanc τοῦ ἐξεταστικοῦ speciem constituit, et opus erat addere, quod esset potissimum Anaximenes vocabulum, quod exquirendo redderet Qu. Si pervulgatum fuit nomen, quare Graecum hoc demum loco posuit? Saltem Graeci debebat addi ad illud dicunt. cf. §. 12, ubi facile hoc intelligitur ex antecedente Graeco. Et plane simili modo mox de Protagora „quod εὐχολὴν dixit,“ solus nimirum, non omnes dixerunt. Ortum puto dicunt, postquam vulgo jam in Codd. legeretur dicitur. Vicissim dicunt pro dicit Guelf. dat 2, 15, 21 cf. et 5, 6, 52.

ἐξεταστικὸν dicit. ἢ ἐξετασίς ἐστι προαιρέσεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνις. *Rhet. ad Al.* c. 6. p. Sylb. 175. iterum de ἐξεταστικῷ εἶδει agit c. 38. p. 220.

Protagoram — dixit. *Diog. Laert.* 9, 53. διεἴλε — τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα· εὐχολὴν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν.

Plato. *Bip. Vol. 2. p. 212. Steph. p. 222.* Διττὴν τοίνυν — τὴν ἡμεροθηρικὴν (artem venditorum hominum) εἶπωμεν. — Τὴν μὲν ληστικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν, καὶ ξύμπασαν τὴν πολεμικὴν, ἐν πάντα βίαιον θῆραν ὀρισάμενοι. — Τὴν δὲ γε δεκανικὴν, καὶ δημηγορικὴν, καὶ προσομιλητικὴν, ἐν αὐτῷ τὸ ξύνολον, πιθανουργικὴν τινὰ μίαν τέχνην προσειπόντες.

in Sophiste, *judiciali et concionali* tertiam ad-
 jecit *προσομιλητικὴν*, quam sane permittamus
 nobis dicere *sermonicatricem*; quae a forensi
 ratione disjungitur, et est accommodata pri-
 vatis disputationibus; cujus vis eadem pro-
 fecto est, quae dialecticae. Isocrates in omni 11
 genere inesse *laudem ac vituperationem* exi-
 stimavit. Nobis et tutissimum est auctores
 plures sequi, et ita videtur ratio dictare. Est 12
 igitur, ut dixi, unum genus, quo laus ac
 vituperatio continetur, sed est appellatum a
 parte meliore *laudativum*. idem alii *demon-*
strativum vocant. utrumque nomen ex Grae-
 co creditur fluxisse. nam et *ἐγκωμιστικὸν* et
ἐπιδεικτικὸν dicunt. Sed mihi *ἐπιδεικτικὸν* non 13
 tam *demonstrationis* vim habere, quam *osten-*
tationis videtur, et multum ab illo *ἐγκωμια-*

Sophiste. Guelf. *Sophistae*, solito errore. Sed Goth. Turic. et edd. ante Stoerium omnes *Sophiste* non *Sophista*, quod habent recentiores. Praetuli Graecam formam, cum affectatio quaedam sit in latina, a qua alienus Qu. cf. 1, 5, 59.

disjungitur. Voss. 1. 3. *dijungitur* cf. 2, 15, 2.

Nob. et. Guelf. inserit *autem* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoerium omnibus. Elegantius sane omittitur.

auct. plures. Guelf. *auct. plurimos* cum Turic. Bodl. Ioann. Alm. Voss. 1. 3. sed editione, praeter Obrechtum, nulla.

Nam et ἐγκ. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et.* Male, et solus. *ἐγκ. et ἐπιδ. dicunt.* Sed. Guelf. *ἐγκ. ut ἐπιδ.* Sed. Omissio *τοῦ* dicunt ferri possit; sed reliqua mutatio sine sensu. *multum.* Jenfonio et Locatello perperam dantibus pro hoc *nihil tamen* (ex male intellecto *tum* tanquam compendio *τοῦ* *tamen*, ut bene monet Gesn.) accedunt Ven. Rusc. Sed verum dat Tarv. cf. ad 3, 3, 12. *illo ἐγκω-*

Isocrates. Librum illum de Isocratis, sive vere sive falso. signat, qui nomen praeferebat vid. 2, 15, 4.

στικῶ differre. nam ut continet laudativum in se genus, ita non intra hoc solum consistit. An quisquam negaverit Panegyricos ἐπιδεικτικούς esse? Atqui formam suadendi habent, et plerumque de utilitatibus Graeciae loquuntur. Ut causarum quidem genera tria sint, sed ea tum in *negotiiis*, tum in *ostentatione* posita. Nisi forte non ex Graeco mutuantes *demonstrativum* vocant,

μιαστικῶ. Guelf. illo ἐγκωμιαστικόν. Cum Tarv. et Obr. Male. Loc. Ven. Rusc. ἐγκωμιαστικο, male posito ο pro ῶ, vero tamen sensu; quem non attinebat denno perverti ab Obrechtō. forte non ex. Guelf. omittit non. Male, et solus. mutuantes. Ita scripsi, adhuc quidem Codice nullo auctore facto, qui cum edd. plerisque dant *mutantes*. Hoc autem pro *vertentes* dici, qua sola potestate (τοῦ μεταφράζειν, übersetzen) hic posset accipi, equidem non novi. Fateor, pro *ex Graeco*, melius cum *mutuari* coire: *a Graecis*, sed hanc loquendi novitatem facilius feras quam illam. Confusionem *mutandi* et *mutuandi* sponte probabilem, vide apud Diakenb. ad Liv. 5, 30, 3. et habemus 2, 5, 24. *mutavimus* Goth. pro *mutavimus*. Edidere autem *mutantes* Ald. Bad.

formam suadendi. Isocratis Panegyricus exemplo est, de quo sic in Panegyrici ipsius argumento H. Wolfius, graece describendi non imperitus: Μικτός δ' ἐστὶν ὁ λόγος ἐξ ἐγκωμίου καὶ συμβουλῆς. Ὁρῶντι μὲν οὖν εἰς τὸ τέλος, ὅπερ Φάβιος δεινὸν φησὶν, ἐπὶ τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος ἀνερχθήσεται ἢν δὲ Διονυσίῳ τῶ Ἀλικαρναστῆ περὶ ἀμεθὰ (Art. Rhet. c. 9. p. 57.), ἐσχηματισμένον Ἀθηναίων, συμβουλῆς προφάσει, ἐγκώμιον ὑποληφόμεθα.

ut causarum — posita. Col.

ligit ex iis quae adhuc disputabat, genera ea tria, *delib. judic. laudat.*, subjici partim *negotiorum gestioni* partim *ostentationi*, ut in ipso, quod vocant, *demonstrativo* genere itidem insunt tria ista omnia. Hic longe aberrat Gedoynus, qui male sententiam nostram referebat ad solos Panegyricos, suadente hoc minus apta dictione. Eam primus emendavit Gesnerus.

demonstrat. Non displicet h. l. P. Francius conjiciens: *demonstrant.*

verum id sequuntur, quod laus ac vituperatio quale sit quidque demonstrat. Alterum est *deliberativum*; tertium *judiciale*. Ceterae species in haec tria incident genera: nec invenietur ex his ulla, in qua non *laudare* aut *vituperare*, *suadere* aut *dissuadere*, *intendere* quid, vel *depellere* debeamus. Illa quoque sunt communia, *conciliare*, *narrare*, *docere*, *augere*, *minuere*, concitandis componendisve *affectibus animos* audientium *fungere*. Ne his quidem accesserim, qui laudativam materiam *honestorum*, deliberativam

Cervic. Basil. Gryph. Stoer. Chowet. Capp. cum aliquot praeterea, quos ipse oculis non usurpavi, sed recenset Burn. Leidensis nonnisi forte fortuna videtur revocasse vet. editionum: *mutantes*, quam deinceps secuti sunt recentiores, ut et Gesn.

incident. Ita Guelf. cum Voss. 2. Bern. et edd. ante Basileensem (1541) omnibus. Recentiores *incidunt*. Praetuli quod congrueret sequenti *invenietur*, quanquam et pro hoc aliquot libri: *invenitur*. *laud. aut vitup.* Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *laud. ac vitup.* cum omnibus edd. ante Badium. Nec displicet, quoniam vix continget aliqua causarum species, in qua non sint juncta haec, sed alterutrum solum sit faciendum. Mox, pro *suad. aut dissuad.* solus Voss. 2. *suad. ac dissuad.* Male, neque accedente Goth. *vitup. suad.* Ita Guelf. cum Turic. Goth. et Voss. 5. (2 non memoratur) sed credo et multis aliis, quos neglexerint, qui conulerunt; edd. saltem ante Stoerium omnibus. Hic primus et deinceps recentiores omnes *aut* inserunt praepostere, quod uncinavit Gesn., omiserunt Bipontini; rectissime.

Alterum. Refer hoc ad §. 12 „unum genus.“ Sunt pro parenthesi quae interjiciuntur „idem alii — demonstrat.“

laudativam — putant. Aristot. Rhet. 1, 3, 5. Τέλος — τῶ μὲν συμβουλεύεται τὸ συμ-

φέρων καὶ βλαβερὸν (τὰ δὲ ἄλλα τρὸς τοῦτο συμπάραλαμβόνει) τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον (τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι κ. τ. λ.) τοῖς δὲ ἰπανοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν (τὰ δ' κ.

utilium, judiciale*m justorum* quaestione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione, quam vera. Stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam et in laude *justitia utilitasque* tractantur, et in consiliis *honestas*: et raro judiciale*m invenis* causam, in cujus non parte aliquid eorum, quae supra diximus, reperiatur.

V. Omnis autem oratio constat aut ex iis, quae significantur, aut ex iis, quae significant, id est, *rebus*, et *verbis*. Facultas²⁵⁰

tractantur. Guelf. *tractatur*. cum Goth. (tac. Gefn.) Turic. Alm. Voss. 1. Bern. Male. *honestas*. Guelf. *honestia* cum Turic. Alm. Voss. 1. 3. *ex iis — ex iis*. Scripsi ita pro *ex his — ex his*, quod post Basileensem pleraeque dant edd. Codd. sane multis addicentibus. Sed displicet h. l. prono-

z. λ.). Cic. de Inv. 2, 4. „In „judiciis, quid aequum sit quae- „ritur, in demonstrationibus, „quid honestum, in delibera- „tionibus, ut nos arbitramur, „quid honestum sit et quid uti- „le; nam ceteri utilitatis mo- „do finem in suadendo et in „dissuadendo exponi oportere „arbitrati sunt.“ Id. Top. c. 24. „Judicii finis est jus — „Deliberandi finis utilitas — „Laudationis finis honestas.“ Id. Partitt. Orr. c. 4. „Sibi „proponet orator — Delecta- „tionem in exornatione: in „judicio aut saevitiam aut cle- „mentiam judicis: in suasionem „autem aut spem aut reformi- „dationem deliberantis.“ Be-

ne suam rationem defendit Aristot. l. c. §. 6. *περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν — ταῦτα δ' οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν*.

celeri — ac rotunda. In *celeritate* est *brevitas* ut videbimus ad 4, 2, 107. Eadem cum elegantia conjuncta est in *rotundis*, quo sensu Graeci usurpant *στρογγύλον* (vid. I. C. Th. Ernestum in lexico rhetorico). Similis imago Horatii: „Est „brevitate opus ut currat sen- „tentia.“ Sat. 1, 10, 9.

aut — aut. Ne accipe dis- junctim positum. Est ut *vel* 2, 20, 2. Quanquam exem- plo simili destituor.

orandi consummatur *natura, arte, exerci-
tatione*: cui quartam partem adjiciunt qui-
dam *imitationis*, quam nos arti subjicimus.
Tria sunt item, quae praestare debeat orator,²
ut *doceat, moveat, delectet*. Haec enim cla-
rior divisio, quam eorum, qui totum opus
in *res* et in *affectus* partiuntur. Non sem-
per autem omnia in eam, quae tractabitur,
materiam cadent. Erunt enim quaedam re-
motae ab affectibus: qui, ut non ubique ha-
bent locum, ita, quocumque irruerunt,
plurimum valent. Praestantissimis auctori-⁵
bus placet, alia in rhetorica esse, quae pro-
bationem desiderent, alia, quae non desi-
derent: cum quibus ipse consentio. Quidam

men *hic*. Et mecum faciunt edd. ante Basil. omnes, cum Gibf.
et Obr. *item*. Jenf. *autem* cum omnibus ante Stoe-
rium meis edd. sed Cod., praeter Goth., quod sciam, nullo; et
refert hoc scriptor ad numerum ternarium modo positum, ut
praestet *item*. Confusa *autem* et *item* vid. apud Heusing. ad
Cic. Off. 3, 3, 13. *debeat*. Sic Guelf. cum Turic.
et edd. ante Gryph. omnibus. Hic primus *debet*, quod omnes
retinuerunt deinceps. Et adest iis Goth. et fortasse multi praee-
terea; sed concinnior est nostra scriptura, cf. 3, 6, 12 „hoc
„est quod — *debeat*.“ *irruerunt*. Ita Guelf. cum
Alm. et Voss. 3. *item* Obr. Sed Goth. et Jenf. (tac. Gesn.)
irrupunt cum Voss. 2. et edd. ante Basil. omnibus. Haec pri-
ma *irruerint*, ut omnes deinceps. Conjunctivus alienus; sed
et perfectum praestat praesenti.

imitationis. Ad Herenn. 1,
2. „Imitatio est, qua impelli-
„mur cum diligenti ratione, ut
„aliquorum similes in dicendo
„velimus esse.“

subjicimus. cf. ad 3, 3, 6.

cum quibus. Sic pro *qui-
buscum* optimi quique scripto-
res. Priscian. p. (Putsch.) 949
„cum quibus et quibuscum —
„antiquissimi utrumque dice-
„bant, sed in plurali primae
„personae, caecephati causa, so-

vero, ut Celsus, de nulla re dicturum oratorem, nisi de qua quaeratur, existimant: cui cum maxima pars scriptorum repugnat, tum etiam ipsa partitio: nisi forte laudare, quae constet esse honesta, et vituperare, quae ex confessio sint turpia, non est oratoris officium. Illud jam omnes fatentur, esse quaestiones aut *in scripto*, aut *in non scripto*. In scripto sunt *de jure*; in non scripto *de re*. Illud *legale*, hoc *rationale* genus Hermago-

quaeratur. Ita Guelf. Verum Goth. cum Voss. 2. *quaeritur*, sed et Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoerium omnibus; qui meorum primus conjunctivum dat, nemine jam dissentiente. Recte profecto. *constet*. Guelf. *constent* cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bail. omnibus, exceptis Badio et Cervic. quorum prior, *se constet legere*, monet lectorem; rectissime ille. *Illud legale* — λογικόν. Ita

„lebant per anastrophen dicere, *nobiscum* pro *cum nobis*. „Itaque propter hoc reliquarum quoque personarum ablativos similiter praepostere praeferre coeperunt.“ Sed vide *cum quibus* apud Cic. de Off. 2, 23, 9. ed. Heuf. item Drakenb. ad Liv. 58, 9, 2. plurima hujusmodi loca Livii excitantem. cf. *cum quo* apud nostrum 3, 6, 13. 14. 16.

Illud — *fatentur*. Solent scriptores artium tractare hanc differentiam *scripti* et *non scripti* in loco de *statibus*, de quibus noster mox, capite sequentii. Vide ad Her. 1, 11. 12. Cic. de Inv. 2, 40. ad eumque Marium Victorinum p. Pith. 220. De Or. 1, 31.

Topic. 25. 26. Partit. Or. 38. 39. Hermog. *περί στάσεων* p. 12. ed. Col. All. 1614. ἔτι δὲ περί πράγμα ἔχει τὴν ζήτησιν ἢ περί ῥητόν (cujus loco Qu. ponit *scriptum*, *ius*). Καὶ μὲν περί ῥητόν, νομικὴν ποιεῖ τὴν στάσιν — ἀν δὲ περί πρᾶγμα, λογικὴν. Quanquam hic duplex hoc genus agnoscit in sola *qualitate*, quae *statuum* species secundum pervulgata praeccepta, ipsius etiam Qu. Cf. et Curium Fortunatianum p. Pith. 44. „*Rationales* (status) rei „alicujus vel facti habent quaestionem, *legales* autem legis „et juris continent disceptationem.“ it. Sulpic. Vict. p. ibid. 250. quique praeterea in opere Pithoeano.

ras atque eum secuti vocant, id est νομικὸν et λογικόν. Idem sentiunt, qui omnem quaestionem ponunt in *rebus*, et in *verbis*. Item convenit, quaestiones esse aut *infinitas*, aut *finitas*. *Infinitae* sunt, quae remotis personis et temporibus et locis, ceterisque similibus, in utramque partem tractantur, quod Graeci θέσις dicunt; Cicero *propositum*; alii *quaestiones universales civiles*; alii *quaestiones philosopho convenientes*; Athenaeus *partem causae* appellat. Hoc genus Cicero *scientia* et *actione* distinguit, ut sit *scientiae*, *An providentia mundus regatur?* *actionis*, *An*

Goth. et Jenf. (tac. Gesn. qui post *genus* incidit colo, et omittit *id est*) cum edd. ante Bad. omnibus. Hic cum Cerv. rationem Gesnerianam habet. Cum nostra consentiunt Ald. Basil. Sed Gryphius et sequentes omnes Gesneri scripturam tuentur. Nostram et Turic. habet, et Guelf. quoque adjuvat pro *id est* dans *idem*, quod e Vallensi quoque affert Bad., mero librarii errore, frequentissimo illo. Altera scriptura sententiam habet prope ridiculam, si Qu. monet Graecos Graecis vocabulis haec appellare. Sed non est insolitum ei, postquam latine Graecorum vocabula reddidit, subungere ipsam Graecam vocem, ne quis haereat, quomodo tandem Graeci ipsi appellaverint; ubi solet praemittere nunc *id est*, nunc *quod dicitur*, *quod vocant*, *quod dicit*. Ponit etiam *id est* ubi Graecis subnectit suam versionem. Cf. 2, 15, 2. 4, 2, 21, 5. 3, 6, 2. 28. 46. 1, 8, 16. 2, 13, 14. 2, 20, 3. 5, 1, 1. 10, 1, 12. 15. 26. 1, 11, 6. 3, 4, 9. 10. 3, 6, 27. νομ. et λογ. Guelf. omittit *et*, fortasse non male.

Graeci — *propositum*. cf. 2, Topic. c. 21. „*propositum pars*
1, 9. „*causae est.*“

Athenaeus *partem*. Tale quid Cic. — *distinguit*. Topic.
Cic. Partitt. Orr. c. 18. „Est c. 21. Partitt. Orr. c. 18.

„consultatio quali *pars causae* An prov. — an acc. Recte
„quaedam et *controversiae.*“ it. monet Gesnerus haec fere con-

accedendum ad rempublicam administrandam. 25

Prius, trium generum, *an sit? quid sit? quale sit?* omnia enim haec ignorari possunt: sequens, duorum, *quo modo adipiscamur?* 7 *quo modo utamur?* *Finitae* autem sunt ex complexu rerum, personarum, temporum, ceterorumque. hae ὑποθέσεις a Graecis dicuntur, *causae* a nostris. In his omnis quaestio 8 videtur circa res personasque consistere. Amplior est semper *infinita*: inde enim *finita* descendit. Quod ut exemplo pateat, *infinita* est, *An uxor ducenda?* *finita*, *An Ca-*

rerum. Sic libri omnes. Francius malebat *locorum* (ob ea quae sunt §. 5. „remotis perf. temp. et locis“) conjectura neque necessaria, nam possunt esse *loca* in *ceterorum*, et audaci. Est et 2, 1, 9. (ut et 5, 8, 6.) „citra complexum rerum personarumque.“ et 2, 4, 36 iterum variatum „citra compl. perf. temp. causarum.“ Istitis *ceteris* quot insunt res, vide §. 17.

hae ὑποθ. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) haec ὑποθ. cum Loc. Ven. Rusc., male.

jungi exempla a Qu. ex argumentatione Stoicorum, qui cum Sapientem Dei imitatorum constituent, quod providentia agat in mundo regendo, idem esse Sapientis contendunt in republica administranda. Manifestum hoc ex locis, quos conferre jubet: 5, 10, 14. 89. 12, 2, 21. Stoicis decretis favere Qu., non uno loco apparet cf. 2, 15, 20. Similis nota Stoicae disciplinae apud Horat. Epistol. 1, 1, 16 „Nunc „agilis sio et mersor civilibus „undis,“ Cicero ll. cc. eodem utens exemplo *actionis*: „Situe

„sapiens ad rempublicam accedere“ aliud ponit *cognitionis*: „a naturane jus profectum „sit, an ab aliqua conditione „hominum et pactione.“ (Top.) et „jus in naturane sit, an in „more.“ (Partitt.) Theon in arte progymnasmatum copiose tractat locum de *providentia* sed sine alterius de republica administranda mentione.

Prius — *sequens*. Etiam has divisiones habes apud Cic. ll. cc. maxime in Partitt. orr. et alteram minus claram Quintiliana ratione.

uxor. duc. cf. 2, 4, 25.

toni ducenda? ideoque esse *suasoria* potest. Sed etiam remotae a personis propriis, ad aliquid referri solent. Est enim simplex, *An respublica administranda?* refertur ad aliquid, *An in tyrannide administranda?* Sed⁹ hic quoque subest velut latens persona. tyrannis enim geminat quaestionem, subestque et temporis et *qualitatis* tacita vis: nondum tamen hoc proprie dixeris *causam*. Hae autem, quas infinitas voco, et *generales* appellantur. quod si est verum, finitae *speciales* erunt. In omni autem speciali utique inest generalis, ut quae sit prior. Ac nescio,¹⁰ an in causis quoque, quidquid in quaestio-

235 nem venit *qualitatis*, generale sit. *Milo Clodium occidit: jure occidit insidiatorem*, nonne hoc quaeritur, *An sit jus insidiatorem occidendi?* Quid in *conjecturis?* non illa generalia, *An causa sceleris odium? cupiditas?*

tyrannis. Guelf. *tyrannus* cum omnibus libris et scriptis et exculis, praeter Bipont. et Gesneri ed. qui praeclaram scripturam recepit ex Goth. Accedit huic Turic. si recte tacuit Sulzbergerus. *in quaest. venit qual.* Guelf. *in quaest. venit velut qual.* Alm. *in quaest. velut qual.* Turic. eadem, sed voci *velut* impositum habet *venit*. Apparet, primum erratum, ut *velut* scriberetur pro *venit*, post dubitatum, utrum verum esset, tandem coaluisse utramque scripturam.

fit jus. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *An hoc fit j.* cum Voff. 2. et edd. omnibus ante Cervic. qui omittit *hoc*. Basil. in marg. ablegat. Revocat in textum Gryph. sed Storerius, cum eoque recentiores omnes omittunt.

qualitatis. Significatione illa rhetorica accipiendum hoc vocabulum, qua *statum qualitatis* dicimus. cf. 3, 6, 10. ubi etiam *conjecturae exemplum*.

An tormentis credendum? Testibus an argumentis major fides habenda? Nam *finitio-
ne* quidem comprehendi nihil non in uni-
11 versum, certum erit. Quidam putant etiam
eas posse *theses* aliquando nominari, quae
personis causisque contineantur, aliter tan-
tummodo positas: ut causa sit, *cum Orestes
accusatur*: Thesis, *An Orestes recte sit ab-
solutus*. cuius generis est, *an Cato recte Mar-
ciam Hortensio tradiderit*. Hi thesin a causa
sic distinguunt, ut illa sit *spectativae* par-

comprehendi nihil non. Ita plane Guelf. et Goth. cum Tu-
ric. nisi quod hic *comprendi* dat. Credibile est etiam reliquos
Codd. idem praeferre, quod in Vallenfi diserte commemorat
Badius. Edd. quidem ante Ald. omnes, ut et Jenf. (tac. Gesa.)
comprehendendi nihil, absque *non*, quod conjectura, an ex Cod.,
inseruit Regius; rectissime. Alter error ne tangitur quidem a
Regio, sed scribit ipse in nota *comprehendi*.

finitioe. Item rhetoribus
appellata. cf. 3, 6, 5.

Cato — tradiderit. Q. Hor-
tensius, nimius et prope infan-
niens in admiratione Catonis,
cum frustra ex eo petiisset ut
Porciam filiam, Bibulo nup-
ptam, divortio facto, sibi con-
cederet, ausus est ipse uxore
rem Marciam, Philippi filiam,
sibi tradendam rogare, cum fas
esse negaret, Catonis illum san-
guinem, plus quam humanum,
una contineri domo, quam sae-
pius pariendo ad rei tenuita-
tem esset redactura Marcia,
cum sibi concessa suam esset
gentem Catoniana virtute im-
butura. Neque tam portentoso

fas preces averfatus est Cato,
sed consulto patre Philippo eo-
que consentiente, uxorem, sibi
magnopere dilectam et ex se
cum maxime gravidam, despon-
dit Hortensio, quo mortuo re-
diit ad Catonem. vid. Lucan.
2, 340 seqq. it. Plut. Cat. min.
p. 771. Conferant tirones et
Freihs. in Suppl. Liv. 114,
57. et Schroekhium V. Cel.
in biographia V. 3. p. 154 seqq.
Verissime Lucanus, in hanc
ipsam rem, de Catone: „Urbi
„pater est, urbi que maritus.“
l. c. v. 588. Rem iterum tan-
git noster 10, 5, 15.

spectativae — activae. cf. 2,
17, 42 it. c. 18, 1. 5.

tis, haec *activae*: illic enim veritatis tantum gratia disputari, hic negotium agi. Quan-¹²quam inutiles quidam oratori putant univer-²³⁴sales quaestiones, quia nihil proficit, quod constet, *Ducendam esse uxorem, vel Administrandam rempublicam*, si quis vel aetate vel valetudine impediatur. Sed non omnibus ejusmodi quaestionibus sic occurri potest; ut illis, *Sitne virtus finis? Regaturne*

oratori putant. Guelf. *orationi p.* cum Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) accedd. plurimis Codd. et edd. ante Cervic. omnibus, excepto Aldo. Etiam Turic. Cod. *orationi*. Sed videntur tueri receptam Bodl. et Voss. 1. Regius conjectura probavit *oratori*. Nec erat quod ei Vallengem Cod. *orationi* dantem opponeret Badius, negaretque quidquam interesse ad sensum sive hoc scriberes sive illud. Confusio autem *oratoris* et *orationis* in plerisque casibus obliquis non est infrequens. cf. 2, 1, 12. ubi pro *oratore* dant *orationem* plerique et scripti libri et excusi, tuetur autem receptam Guelf. 2, 15, 12. pro *orationis* Guelf. *oratoris*, solus, puto. 3, 4, 6 pro *oratoris* Guelf. *orationis* cum Alm. et Bern. et alia exempla.

non — ut illis. Guelf. *n. o. ejusdem q. f. o. p. u. i.* Multi Codd. et edd. in post *non* inserunt et *eisdem* dant pro *ejusmodi*. Praeposere Alm. cum Turic. *utilis* pro *ut illis*; (cf. Drak. ad Liv. 22, 50, 1.) et *quaestio* pro *quaestionibus*. Alm. *eidem*, sed hoc Turic. imposito compendio syllabae *us* (9). Defendi videtur recepta a tribus Britannicis et Voss. 1. Verisimam credo, neque ipsam praepositionem in post *non* a Qu. positam, cui respondisset altera ante *illis*.

quod constat. Poterat infinitivo quoque uti: *constare*, sed vitavit, quoniam mox itidem infinitivus: *Duc. esse ux.* occurri — *ut illis*. Cave *refers* ut ad *fic*. *Ut* est pro *veluti*, *exempli gratia*. *Occurri quaestioni* h. l. est *impugnari eam, reprehendi*, ne forte quis accipiat *responderi*, quod in-

terdum apud nostrum quoque significat *occurrere*. „Quae sequuntur quaestiones eae non sunt ejusmodi, ut possint eodem argumento supervacuae ostendi.“

finis. Summum bonum, ut in operis Ciceroniani inscriptione, *de finibus*.

13 *providentia mundus?* Quin etiam in iis, quae ad personam referuntur, ut non est satis generalem tractasse quaestionem, ita perveniri ad speciem, nisi illa prius excussa, non potest. Nam quomodo, *An sibi uxor ducenda sit*, deliberabit Cato, nisi constiterit *uxores esse ducendas?* Et quomodo, *An ducere Marciam debeat* quaeretur, nisi *Catoni ducenda*
 14 *uxor est?* Sunt tamen inscripti nomine Hermagorae libri, qui confirmant illam opinionem, sive falsus est titulus, sive alius hic Hermagoras fuit. Nam ejusdem esse quomodo possunt, qui de hac arte mirabiliter multa composuit, cum, sicut ex Ciceronis quoque rhetorico primo manifestum est, materiam rhetorices in *theses* et *causas* dividerit? quod reprehendit Cicero: ac thesin nihil ad oratorem pertinere contendit, totumque hoc genus quaestionis ad philosophos
 15 refert. Sed me liberavit respondendi vere-

quaeretur — *est*. Guelf. *quereretur* — *esset*, solus, quod sciam. Male, etsi cum aliqua erroris constantia.

rhetorico. Guelf. *rhetorice* cum Goth., quem falso narrat Gesn. dare *rhetoricae*, etsi hoc voluit librarius, si consulto scripsit; male. *respondendi*. Guelf. *reprehendendi* cum Goth. aliquotque praeterea Codd. et edd. post Badium, qui primus dedit, omnibus; exceptis secunda Aldina Colin. et

illam op. Qua ab oratoris opere segregantur *quaestiones*. cf. 2, 21, 22.

Cic. — primo. de Inv. 1, 6. cf. et nostr. 2, 21, 21.

respondendi verec. Molliit rem asperam honestioris voca-

buli fomento, quoniam Ciceronem impugnat. Nam *respondere* est refragantis ut 2, 15, 23. 36. „*utrique responsum*“ est. 5, 7, 24 *respondendi* locis „*communibus*.“ 4, 4. 1. 5. 13, 46. 49. 50. 9, 2, 93. et

cundia, et quod ipse hos libros improbat, et quod in oratore, atque iis, quos de oratore scripsit, libris, et Topicis, praecipit, ut a propriis personis atque temporibus avocemus controversiam: *quia latius dicere liceat de genere, quam de specie, et, quod in universo* 35 *probatum sit, in parte probatum esse necesse sit.* Status autem in hoc omne genus mate- 16
riae iidem, qui in causas, cadunt. Ad hoc adjicitur, alias esse quaestiones in rebus ipsis,

Obrecht., retinentibus nostram scripturam. Hanc dant Bodl. Ioann. Bal. Alm. Turic. et edd. quas modo demonstravi plurimas et antiquissimas. Male Badius Vallensem Codicem receptae ante se scripturae opponit. Ea enim tum repetitionem ingratam („quod reprehendit“ §. 14.) vitat, tum durio rem vocem neque tam religioso Ciceronis cultore dignam *reprehendendi*, ubi *respondendo* poterat defungi Qr. Andreanam *reprehendendi* praefere dicas e Gibsoni silentio, sed vix credo.

Ad hoc. Guelf. *Adhuc* cum Goth. Voff. 2. 3. Bern. Alm. Turic. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Gryph. cum Colin. *ad haec.* Ceteri nostram dant, nisi quod Gesn. habet sphaema *Ac hoc*, male repetitum a Bipontinis. *Ad hoc*, pro *insuper*, scriptoribus familiare ostendit Burm. ad Ovid. Metam. 6, 459 quo h. l. ablegat lectorem. cf. et Liv. Drakenb. 6, 12, 6. 21, 52, 10. 29, 4, 6. it. Flor. Duk. 3, 9, 2. noster quoque 8, 5, 22. 12, 10, 40. *Ad hoc* autem et *adhuc* frequentissime confusa vide item apud Drakenb. ad Liv. 21. l. c. et iis, quos indicavi nostri locis.

Cic. de Harusp. resp. c. 8. citante Drakenb. ad Liv. 30, 31, 1. *verecundiam respondendi* cf. cum *negandi* Prooem. tot. op. §. 3.

improbat. cf. 2, 15, 6.

in oratore. c. 14. ubi id ipsum legitur, quod mox refert: „quia — *fit.*“

de oratore. 3, 30.

Topicis. c. 21 agit de *quaestionibus infinitis*, ut vidimus ad huj. cap. §. 5. Praeceptum tale invenio potissimum c. 22. extr. et sequente.

hoc — *genus materiae. quaestionum infinitarum.*

alias — *alias.* Eandem partitionem habes apud Cic. Topic. c. 22. „Cum autem quae-

alias, quae ad aliquid referantur: illud, *An uxor ducenda?* hoc, *An seni ducenda?* illud, *An fortis?* hoc, *An fortior?* et similia.

17 *Causam finit* Apollodorus, ut interpretatione Valgii discipuli ejus utar, ita, *Causa est negotium omnibus suis partibus spectans ad quaestionem*: aut, *Causa est negotium, cujus finis est controversia*. Ipsum deinde negotium sic finit, *Negotium est congregatio personarum, locorum, temporum, causarum, modorum, casuum, factorum, instrumentorum, sermonum, scriptorum, et non scripto-*

ad aliquid. Ita Guelf. cum Goth. Voss. 2. 3. Bern. Ioann. Turic. et edd. ante Gryph., quod sciam, omnibus, Gryph. primus dedit *aliud*, quod recentiores secuti sunt omnes. Sed *ad aliquid* est legitima in hac re locutio, expressa e Graeco Aristotelis. cf. §. 8. it. 3, 6, 24. 1, 6, 13. Valgii. Guelf. Valgi cum Goth. (tac. Gefn.) Jenf. Tarvis. Ald. An forte sic dedit Qu.? ut in nominibus propriis servatus fuerit eo tempore mos genitivorum ab *ius* et *ium* scribeudorum, qui in appellativis obsoleverat; vid. de eo Bentley. ad Terent. Andr. 2. 1, 20. cf. 1, 7, 19 ubi Guelf. *Lucili*.

„ritur, quale quid sit; aut simpliciter quaeritur, aut comparate“ cet. quae fere repetuntur Partitt. Orr. c. 19.

ad aliquid. cf. not. Crit.

Valgii. cf. 3, 1, 18. et not. Crit.

omnibus — ad quaestionem. Non valde clara definitio. In universum hoc apparet, significari *negotium incertum*. Neque tamen intelligo, cur non et id negotium, cujus aliqua pars non spectet ad quaestionem (i. e. certa sit, si recte in-

terpreto) *causa* possit appellari. Saltem *quaestionem* h. l. non esse pro Graeca *ἴεσι*, verum pro *ζητήσει, ἀμφισβητήσει* ex eo colligo, quod in altera definitione est *controversia*.

finis. Quo significau hoc accipiam, parum invenio. Si *τέλος* dixit Apollodorus, est id *οὐ ἕνεκα τὰ ἄλλα* ex Aristotelis disciplina. Explicem fere *summam*, quo totum tendat. „Negotium, cujus summa vertitur in controversia.“

rum. *Causam* nunc intelligimus ὑπόθεσιν, 18
negotium περίστασιν. Sed ipsam causam qui-
dam similiter finierunt, ut Apollodorus ne-
gotium. Isocrates causam esse ait *quaestio-*
nem finitam civilem, aut rem controversam in
personarum finitarum complexu. Cicero his
verbis, *Causa certis personis, locis, tempori-*
bus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omni-
bus, aut in plerisque eorum.

VI. Ergo, cum omnis causa contineatur
aliquo statu, priusquam dicere aggredior,
quo modo genus quodque causae sit tractan-
236 dum; id quod commune est omnibus, *Quid*

intelligimus. Guelf. *intelligamus,* cum Alm. Voss. 1. 3.
Bern. et edd. ante Badium omnibus. (De Jenf. tac. Geln.)
Hic receptam dedit, quem imitati sunt deinceps omnes, ex-
cepta Ald. sec. Veriorem puto conjunctivum. Solent sic in-
duci interpretationes Graecorum, quasi venia petenda a lectore,
apud nostrum (cf. 5, 10, 1 ubi legendum *interpretemur.* it.
§. 104 ibid.) et Ciceronem, ut de Fin. 3, 14. Sed potuit et
monere lectorem, qua significatione dixerit, tumque probus
indicativus, quem videntur habere Codd. Britannici, et habent
Goth. Voss. 2. In Loc. Ven. Rusc. errore omissum ὑπόθεσιν,
quoniam erat lacuna Graeco vocabulo relicta in antiquioribus
libris, ut Jenfonia. Tarv. male utroque loco posuit *πε-*
ρίστασιν. *aggredior.* Goth. (tac. Geln.) *aggrediar* cum
Aldo, Basil. Gryph. et aliquot praeterea edd., non vetustissimis
illis. Placet, cum videatur pendere a *puto*; neque tamen
necessarium. cf. 2, 10, 1.

<i>Isocrates.</i> cf. 3, 4, 11.	<i>quod</i> ut observat Thomafius
<i>Cicero.</i> Topic. c. 21 in it.	ad Turf. de partt. p. 416.
<i>id quod</i> — omnibus. Cave	ed. Lips. Exempla haec ha-
hoc referas ad praecedens; prae-	be: Sallust. Cat. 10 „Catilina,
mittitur sequenti; nam <i>status</i>	„ <i>id quod</i> factu facillimum erat,
omnibus causae generibus com-	„omnium flagitiorum — ca-
munis est. Solet ita poni <i>id</i>	„ <i>tervas</i> habebat.“ Liv. 1,

fit status, et unde ducatur, et quot, et qui sint, intuendum puto. Quanquam id nonnulli ad judiciales tantum pertinere materias putaverunt; quorum incertiam, cum omnia tria genera fuero executus, res ipsa deprehendet.
 2 Quod nos *statum*, id quidam *constitutionem* vocant, alii *quaestionem*, alii *quod ex quaestione appareat*: Theodorus *generale caput*,

unde ducatur. Sic Guelf. et plerique libri. Prava autem est aliorum, ut Voss. 1. Bodl. Ioann. et Tarv. (Jenson. non praeunte cf. ad 3, 3, 13 *propria*) cum Ald. scriptura: *dicatur*, quae poterat blandiri, nam §§. 3. 4. *nominis origo* tractatur; sed obiter, neque eo ordine, qui hic promitteretur, si verum esset: *dicatur*. Sic enim decurrit disputatio: *Quid fit* 4 — 13. *Unde ducatur* 13 — 22. *Quot* 22 — 83. *qui* usque ad finem capitis. *generale caput.* Adjectivum abest a Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) ut et ab edd. ante Badium omnibus, ad quas accedit Ald. sec. Regius conjectura inseruit; verissima illa, nisi quod malim substantivo postponi adjectivum, ut §. 21 *cap. gen.* et hoc ipso loco Graeca; quanquam §. 5 et c. 11, 3. „Theod. (ut. d.) — *generall. capp.*“ Dixeris Britannicos Codd. tres dare *generale*, sed suspectum sit Gibboni silentium, etiam edd. suarum varietatem tacentis. Alm. quoque et Bern. silentur, unde non equidem colligam in iis legi adjectivum. Abest et a Turic. Reliquas multarum edd. error inter *appareat* et *Theodorus inferentium caput* a nullo Codice videtur defendi, quem tamen Badius tuetur, vocemque *caput*, quanquam abest a Vallengi, eo loco etiam necessariam putat. Mearum, praeter Ald., prima Basileensis omittit. Badii judi-

14, 7 „profectus, id quod quaerebat — hostem excivit.“
 noster. 1, 1, 26.

unde ducatur, ab actore an a respondente? vid. not. Crit.

cum fuero — *deprehendet*. ita ut nulla oratione indigeat mea. vid. tamen c. 7, 28. it.

c. 8, 4. 5. 16. 17. ubi *status* in ipsis duobus reliquis generibus ostendit.

constitutionem. Sic Cicero de Inv. 1, 8. Scriptor ad Herenn. 1, 11. Qui reliquis appellationibus usi fuerint, non invenio.

id est κεφάλαιον γενικώτατον, ad quod referantur omnia. Quorum diversa appellatio, vis eadem est: nec interest discentium, quibus quidque nominibus appelletur, dum res ipsa manifesta sit. *Statum* Graeci στάσις vocant: quod nomen non primum ab Hermagora traditum putant, sed alii ab Naucrate Isocratis discipulo, alii a Zopyro Cla-

cium, omnia ista: *generale caput id est* proscribentis, ut Graeca sola posita fuerint a Quintiliano, specie quidem non caret; sed obstant plurima exempla junctorum ita Latinorum et Graecorum, quae vide ad 3, 5, 4. γενικώτατον. Sic Codd., puto, omnes. Aldus tamen τεχνικώτερον, quod aliqui in margine ponunt. Badius ex Aldo affert γενικώτερον, ut gradu solo varietur. An sphaema credidit ille, quod legimus in utraque Aldina, τεχν. ? Fons erroris videtur apparere in Tarvisina quae literis Graecis minus elegantibus: τεχνικώτερον. Sane mirum est, Theodorum usum alio gradu quam positivo, cum Qu. latine positivum exprimat. referantur. Guelf. referuntur cum Goth. Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus praeter Ald. Sane nec necessarius est conjunctivus, cum hoc ad Theodori sententiam non utique sit referendum, sed possit ab ipso Quintiliano adjectum videri; quod etiam magis placet.

Naucrate. Guelf. *Eucrate* cum Codd. prope omnibus et edd. ante Basil. meis omnibus, inter quas Aldinae dant: *Heu- crate*, in qua scriptura latet vera. N enim et H frequentissimo permutantur in Codd. Primus Philander suavit receptam, verissimam illam, quam et Bodl. videtur tueri. Neque credas

referantur. vid. not. Crit.

Naucrate. ὁ τοῦ Σωκράτους (lege Ἴσοκράτους ut pridem videre VV. DD. ex ipso Dionysio p. 111 et Cic. de Or. 2, 23. 3, 44. Or. c. 51.) ἐπαί- ρος (discipulus, ut ἐπιτήδειος, γνώριμος vid. not. ad 2, 15, 19). Qui artem aliquam Naucratis memoraret, in qua tamen sola de στάσει aliquid potuit expli-

cari, inveni neminem; nisi quod Cic. de Or. 3, 44. et Or. c. 51. significat eum aliquid de historia artis ejusque praeceptis memoriae prodidisse. Funebres ejus orationes, in Mausolum in primis Cariae regem, celebrantur a scriptoribus.

Zopyro. Est apud Diog. Laert. 9, 114 Τιμων (ὁ σιλ-

zomenio: quanquam videtur Aeschines quo-
que in oratione contra Ctesiphontem uti hoc
verbo, cum a iudicibus petit, ne Demosthe-
ni permittant evagari, sed eum dicere de ipso
4 *causae statu* cogant. Quae appellatio dici-

obstare *ab*; praepositioni consonans adjungitur etiam ante con-
sonantes frequentissime, praesertim liquidas.

petit ne. Goth. mire *ut* pro *ne*. Suspicio a Quintiliano
esse *ut ne*. Nunc unus nostri succurrit locus 6, 3, 64 „*ut ne*
„— ponam — facit.“ Sed vide Sanctium Periz. p. 707. et
Drakenb. ad Liv. 10, 27, 2. Facillime intercidebat *ut* post
petit. *Demostheni.* Sic et Guelf. dativum, cum edd.
ante Obr. omnes dent accusativum, praeter meorum unum Gry-
phium. Ne illae quidem male.

λογγράφος) Ζωπύρω τῷ ῥήτορι
ἀναγινώσκων τι (ex emendatione
M. Casauboni) quem putat Me-
nagius esse ipsum nostrum a
Qu. designatum. Sic apparet
aetas ejus, incidens in successo-
res Alexandri M.

Aeschines. Locus est in ed.
H. Stephani p. 83. v. 21 seqq.
(sunt hi numeri apud Reiskium
quoque): „Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς
γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὁρᾶτε τοὺς
πύκτας περὶ τῆς στάσεως
πρὸς ἀλλήλους διαγωνιζομένους,
οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν
ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ τῆς
τάξεως αὐτῶ τοῦ λόγου μάχεσθε
καὶ μὴ ἔατε κ. τ. λ. Demosthe-
ni, ut extra accusationis for-
mulam vagaretur, permittere
iudices vetuit Aeschines. Com-
paratur itaque ἡ τῶν πυκτῶν
στάσις cum formula litis. Hunc
locum si memoriter percensere-
ret Qu., potuit videri satis
manifesta oratio appellationis

rhetoricae, neque necessariam
puto quam Philander, Petrus
Faber ad Cic. pro Caec. (p.
Graev. 521.) et Gesnerus pro-
bant mutationem, pro περὶ τῆς
τάξεως — τοῦ λόγου legen-
di περὶ τῆς στάσεως — κ. λ.
Obstat ei in primis quod pau-
lo ante (v. 17.) est item συγ-
χωρῆσαι αὐτῶ περὶ τῆς τάξεως
τοῦ λόγου. Sed habent ali-
quam difficultatem verba ista
ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ κ. τ.
λ. καὶ omittit Cod. praestan-
tissimus Helmstad., cum non-
nullo sententiae emolumento,
modo appareret apta structura
τῶν: ὑπὲρ τῆς πόλεως ad quae
Reiskius intelligit διαμαχόμε-
νοι, parum proficiente conje-
ctura. Ὅλην τὴν ἡμέραν, quae
ipsa possint mira videri, noli
solicitare. Est enim prover-
bialis forma, apud Aeschinem
non infrequens, pro διὰ τῆς
λούς.

tur ducta vel ex eo, quod ibi sit primus causae congressus, vel quod in hoc causa consistat. Et nominis quidem haec origo: nunc quid sit. *Statum* quidam dixerunt *primam causarum conflictionem*: quos recte sensisse, parum elocutos puto. Non enim est status prima conflictio, *Fecisti, non feci*: sed quod ex prima conflictione nascitur, id est genus quaestionis, *Fecisti, non fecit, an fecerit? Hoc fecisti, non hoc feci, quid fecerit?* Quia ex his apparet, illud conjectura, hoc finitione quaerendum; atque in eo pars utraque *insistit*: erit quaestio *conjecturalis*, vel *finitivi*, status. Quid si enim dicat quis, *Sonus* 6

Non en. est. Hoc ordine Guelf. et Goth. cum edd. ante Gryph. omnibus. Recentiores *Non est en.*

insistit. Cod. Alm. cum Turic. *insisterit.* Male, orto errore ex sequenti: *erit.* *Quid si en.* Hoc ordine Codd., puto, omnes. Sed edd. sat multae suavore Regio *enim* antevertunt τῷ si. Accedunt Burmanno memoratis Tarv. Rusc. Ald. Hoc constituto ordine eleganter ita dirimitur a Cervicornio aliisque oratio: „Quid enim? si — conflictio; erret“ cet. Sed nostram collocationem praeter Codd. et edd. recentiores defendit Jenf. quoque; in qua aliter, ac feci, posse dirimi verba, equidem non puto. Gesnerus Burmanni et Capper. rationem, quae est mea, deseruit, colon ponens post *confl.* Fateor offendi me istis *enim*, mire geminatis in loco nostro. Legitur quater intra non ita multa verba. Hic *enim* spectat ad id, quod modo negabat statum esse primam conflictionem.

causar. conflict. Cf. Cic. de Inv. 1, 13. it. Partitt. Orr. c. 29. 30. quanquam ibi nihil de *prima* conflictione.

Quia — erit. Ab *erit* ordine apodofin.

Quid si en. vid. not. Crit.

Ad ipsam sententiam quod attinet, Badius e notis Codici suo ascriptis, quas putat Vailac, refert scitam observationem. Aristoteles enim de Anima l. 2 (p. Sylb. 38 extr.) ait hic, ea utitur definitione, quam im-

est duorum inter se corporum conflictio? Erret, ut opinor; non enim sonus est conflictio, sed ex conflictione. Et hoc levius. intelligitur enim utcunque dictum. Inde vero in-²³gens male interpretantibus innatus est error, qui, quia primam conflictionem legerant, crediderunt statum semper ex prima quaestio-
7ne ducendum: quod est vitiosissimum. Nam

et hoc lev. Turic. cum Alm. *Sed hoc l.* Non placet ob id quod mox est *vero.* *qui quia.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *qui* cum Voss. 2. et fortasse Argent. quoniam Obr. non agnoscit. Alm. autem Cod. *qui* retinet, monente Burm. quod male neglexit Capp. Etiam Guelf. habet *qui*, cum Turic. Omissum pronomen sensum idoneum relinquit, si inciditur semicolo vel colo ante *quia*, quod fecit Obr. Et sane suavior est compositio. cf. 1, 4, 12 *qui quia a.*

crediderunt. Ita Guelf. et Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Turic. et edd. ante Gryph. omnibus, qui primus dedit, quod recentiores retinuerunt, *credidere*, nulla idonea causa (cf. 1, 4, 10). Apud Storerium tamen et Chouetum invenio *cre- dere*, quod a quibusdam dari monet Almeloveenius, ex mero, puto, sphalmate ejus quicumque primus exhibuit.

quaestione. Ioann. *Conflictione.* cum Voss. 1. 3. et edd. Valsos. et Rob. Steph. (in margine, ait Gibf. An apud utrumque?) item Gryph. (1544) in textu, in margine: *quaestione.* Potest haec scriptura advertere diligentem lectorem, sed propius introspecta non placebit, ut opinor.

ducendum. Ita Guelf. cum Voss. 1. 3. et edd. ante Storerium omnibus, praeter unam Tarvis. dantem *dicendum* cum recentioribus, sed ex mero sphalmate, ni fallor, cum Jenf. (tac. Gesn.) ipsa ostendat: *ducendum.* cf. ad §. 1. *unde ducatur.*

probat Qu. ἔστιν — ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ. Sequitur Aristotelem Diomedes p. Putsch. 414. Acuta mihi quidem vi-

detur Quintiliana hujus definitionis reprehensio. cf., si cui vacat, Mendelides de hac ipsa re disputans. Berliner Monatschrift Aug. 1784 p. 140 seqq. Similis quaestio §. 21 „status an in eo.“

quaestio nulla non habet utique statum: constiat enim ex intentione, et depulsione: sed aliae sunt propriae causarum, de quibus ferenda sententia est: aliae adductae extrinsecus, aliquid tamen ad summam causae conferentes, velut auxilia quaedam: quo fit, ut in controversia una plures quaestiones esse dicantur. Harum porro plerumque levissima quaeque primo loco fungitur. Namque et illud frequens est, ut ea quibus minus confidimus, cum tractata sunt, omittamus;

Bodl. Bal. Alm. Turic. Goth. *deducendum* (quod praefert Obr.) cum quibus Voss. 2. *facere arbitror*, etsi Burm. refert ex *educendum* in quo verbo sphaema suspicor, cum alioqui ne opus quidem fuerit meminisse seorsim ejus Codicis, qui poterat cum 1 et 3 conjungi. Capperonni. recentiorum primus nostram restituit, quem secuti sunt Bipontini. Sola vera est, neque se commendet ulli *deduc.*, cum supra (§. 1) fuerit: *unde ducatur*, non *deduc.* Harum porro. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Porro harum cum edd. ante Basil. meis omnibus. Porro h. l. ea fere est potestate, quam vidimus ad 2, 1, 7. ubi post primum sententiae vocabulum ponitur. Longius tamen et insuavi compositione diremtum dicas genitivum ab eo unde pendet: *levissima quaeque*, neque prorsus est necessarium in porro h. l. esse oppositionem; potest esse prioris argumentationis continuatio. Guelf. receptam dat, neque ullius praeter Goth. varietatem comperi. *fungitur*. Turic. *fungiantur*, in quo monstro an quid lateat, equidem non dixerim. Voss. 3. *fungitur*. Ceteri libri in receptam consentiunt; neque erat, quod Gallaeus suaderet: *funditur*. Loco honorata videtur quaestio talis, quoniam *prima* comparet, sed nihilominus est *levissima*, ut aliquis irrisionis color insit *fungendi* verbo, gravitatem quandam velut magistratus prae se ferenti, quae minime conveniat ei, qui nunc forte fortuna sustinet eam.

tract. sunt, Ita Guelf. Goth. Turic. et Codd. puto omnes,

fungitur. Vid. not. Crit. referas ad *confidimus*; designatur tempus quando *omittuntur*
cum tractata sunt. Cave haec

interim sponte nostra velut donantes, interim ad ea, quae sunt potentiora, gradum ex his fecisse contenti. Simplex autem causa etiam si varie defenditur, non potest habere plus uno, de quo pronuncietur: atque inde erit *status causae*, quod et orator praecipue sibi obtinendum, et iudex spectandum maxime²⁵⁸ intelligit. in hoc enim causa consistet. Ceterum quaestionum possunt esse diversi. Quod ut brevissimo pateat exemplo: cum dicit reus, *Etiam si feci, recte feci*; qualitatis utitur

praeter Voss. 3. cum hoc edd. vett. ante Stoerium omnes *tract. sint*. Post hunc primus Burm. revocavit conjunctivum, quem sunt imitati, qui deinceps ediderunt. Qui *sint* praetulerunt, retulisse videntur ad *confidimus*. Fateor etiam in nostra ratione (vid. not. ex.) conjunctivum posse defendi ex oratione suspensa, sed expeditior profecto est indicativus.

obtinendum. Guelf. *opponendum*. cum Ioann. Voss. 1. 3. et ed. praeter aliis memoratas Tarv. (a Jenf. deficiente, cf. §. 6 *ducendum*) Goth. cum Voss. 2. (solito horum consensu) *proponendum*, quam scripturam margo Gryphii et Burm. movent esse etiam in Vallae libro. Hunc, qui sit, nondum habeo compertum, cum Badius, cujus Cod. Vallensem novi, ejus nullam habeat h. l. mentionem. Equidem veram existimo receptam, quam esse in Alm. Turic. Bodl. Bal. et aliquot praeterea, ex eorum qui contulerunt silentio recte colligere mihi videor. Edd. aliquot veteres *optinendum* praefereunt (cf. 1. 7, 7.) ut Jenf. Loc. Venet. Inde natum suspicor errorem librariorum compendium in Codd. suis, ubi *p* esset, non *b*, male interpretantium. *Proponendum*, quod Gesnero placet, meram puto correctionem, a librarii ingenio profectam, pravae illius scripturae: *opponendum*. *Propositio* tam late non patet, quam noster de industria tractat l. 4. c. 4.

haec, tum nimirum cum jam tractamus quidem, sed etiam tractata sunt. Omittuntur autem quae, tractari coepta, non persequimur. vid. et. not. Crit.

statu. cum adjicit, *sed non feci*; conjecturam movet. Semper autem firmitus est *non fecisse*; ideoque in eo statum esse iudicabo, quod dicerem, si mihi plus, quam unum, dicere non liceret. Recte igitur est appellata *causarum* prima conflictio, non quae-

adjicit, sed non. Ita Guelf. cum mearum edd. Basil. et Obr. plane sic dantibus locum, quibus Burm. addit Gryph. (Sebast. Lugd. 1536 cum idem 1544 det receptam recentiorum) et Colin. De *adjicit* consentiunt edd. Andr. Sich.; de *sed* Cod. Bern. Sed nostram scripturam esse quoque in Turic. et Alm. Codd., etsi corruptam, facile intelliget unusquisque. Alm. haec dat, referente Burm.: *cum a. dicit* (hoc interpretatur Burm. *cum autem dicit*; falso ille, ut mox apparebit) *si non feci*. E Turic. haec refert Sulzbergerus: *cum adicit si non feci*, sed voci *si* superimpositum est *sed* (an ab alia manu, non docemur). Vides mirum Turicensis cum Almeloveeniano consensum, de quo (praeter multa in superioribus exempla) item cf. §. 5 *insistit*. §. 6 *et hoc lev. 3, 4, 3 et plur. al. 3, 5, 10 in quaest. venit qual. 3, 5, 12. non — ut illis*. Neque jam dubitabis quin et Alm. librarius aut dederit aut dare certe voluerit *adicit*, quae ipsa scriptura nihil aliud significat nisi *adjicit* (cf. 3, 3, 9 *subiicit*, item 1, 4, 11). Si autem pro *sed* merus est error, correctus ille in Turicensi. Restat ut exhibeam receptam plerarumque edd. et aliquot Codd. scripturam: *dicit, Non*. Hac loci constitutione, quae est etiam apud Gesn., tantum abest, ut „pateat“ quod vult Qu., ut ne ulla quidem lux relinquatur. vid. not. ex.

cum adjicit, sed. Apparet verbo *adjicit*, afferri ab reo utrumque in eadem causa. Jam negari nequit, duos hic comparere *status* in una *causa*, tum *qualitatis* tum *conjecturae*. Uter igitur *causae* appellabitur *status*? *Conjecturalis* profecto, quoniam „semper — firmitus est non fecisse.“ *Qualitatis status* ad solam per-

Tom. 1.

tinet *quaestionem*, *An recte fecerit*, et est *status quaestionis*, cuiusmodi ullam esse sine *statu* negabat §. 7. Sed *conjectura*, ut potentior ad defendendum reum, faciet *statum* ipsius *causae*.

conjecturam movet. vid. ad 3, 1, 8 *movisse* — *Empedocles*.

H h

stionum. Nam et pro Rabirio Postumo Cicero prima parte orationis in hoc intendit, ut actionem competere in equitem Romanum neget: secunda, nullam ad eum pecuniam pervenisse confirmat. Statum tamen ¹² in eo dicam fuisse, quod est potentius. Nec in causa Milonis circa primas quaestiones, quae sunt ante prooemium posita, iudicabo

prima parte. Guelf. *primam partem*, cum Bal. Voff. 1. 5. Bern. cum edd. ante Bad. (qui abl. esse in Vallenfi libro refert) omnibus, praeter Ald., proclivi librariorum errore. Nam ablativus solus placet, qui est in Goth. et Voff. 2. Neque est infrequens usus *intendendi* absolutus pro *tendendo*, etiam cum loci adverbio ut apud Terent. Andr. 2, 2, 6 (cf. Drakenb. ad Liv. 10, 43, 13 et 35, 11 extr.) apud nostrum 7, 1, 30 et apud Salust. aliquoties. Nostrae structurae simillima apud Senecam Nat. Quaest. 1. 1. praef. (quem locum affert Gesn. in Thes.) „Deus totus in se intendat an“ cet. Quare in recepta acquisitione, etli magnopere variant libri. Alm. et Turic. haec dant: *primam partem* — in hoc tendit (cf. not. prox., et similiter confusa *intend.* et *tend.* vide apud Drakenb. ll. cc. quanquam placere potest haec scriptura, modo deleveris apices in *primam partem*, qui ex abl. male fecerunt acc.). Voff. 2. Goth. et Ald. *prima parte* — hoc intendit, ubi Gesn. malit *huc*; sed potest ferri ipsa ista scriptura, quoniam non semel est apud ipsum Cic. *aliquid int.* Tarv. sola, ni fallor, *primam partem orationum hoc int.* ex mero, puto, sphalmate *orationum pro orationis in.* Nostram ipsam dare videntur Bodl. Ioann. cum Vall.

ante prooem. pos. Pertinax est error omnes obsidens Codd.

pro Rabirio Postumo Cic. vid. orationem ipsam quae extat; in Ern. ed. Vol. 2. parte 2. p. 1386. *prima illa pars* pertingit ad finem usque c. 7. Fit igitur causae huius status *conjectura*, cum, si prius solum tractasset Cic., fuisset futura *translatio*, qua id quaeri-

tur, *jurene actio intendatur.* cf. §. 84. 85. 86. Negat autem *parte prima* Cic., posse lege Julia de repetundis actionem intendi in equitem magistratu nullo functum.

ante prooem. pos. De praeposita hac lectione vid. not. Crit.

conflixisse causam: sed ubi totis viribus *insidiator Clodius, ideoque jure interfectus*, ostenditur. Et hoc est, quod ante omnia constituere in animo suo debeat orator, etiam si pro causa plura dicturus est, quid maxime liquere judici velit. Quod tamen, ut primum cogitandum, ita non utique primum dicendum erit. Alii statum crediderunt primam ejus, cum quo ageretur, deprecatio-

Ausi quidem sunt aliquot editores deferere eos et, quod ratio suaderet, reponere; neque tamen ullus veram, quam censeret, scripturam cum eo, quod praeferrerent MSS, conciliare laboravit. Venit mihi in mentem *a prooem. pos.* ut *a* esset pro *post*, quod non est infrequens apud scriptores. Quam mutationem non una premi difficultate sponte intelligo. Saltem durius etiam est *post*, quod dant non pauci, ut meorum Ald. Cervic. Basil. Gryph. Qui praeferrunt *ante in prooemium* videntur secuti conjecturam Badii, qui, cum in textu ponat: *in prooemio*, haec ipsa verba fortasse legenda esse ait, interpretans ea: *ut faciant prooemium orationis*. Ut pro *prooemium* legatur *narrationem* (quod est in margine Goth. An igitur quisquam mutationem eam suavit Badii aetate?) sibi placere negat, „eo quod „vestigia errantis librarii illic non agnoscantur;“ rectissime ille. Aliquid de *prooemio* iterum monet Qu. cum haec in Miloniana quaestiones tangit 4, 2, 26 „Ergo hae quoque quaestiones *vim „prooemii* obtinebunt.“ Si scriptorum testimoniis constaret *ἀντί προοιουλου* fuisse tralatitiam Graecorum rhetorum locutionem, inventa esset loci nostri medicina, ut, ab ignavis librariis, latinis literis haec fuerint scripta, quae est Buttmanni conjectura. Sed adest sane et *prooemium* in Miloniana, diversum illud a *quaestionibus* istis, quae deinceps a tertio cap. tractantur usque ad octavi finem. *insidiator*. Guelf. *insidiatur* cum Goth. Gesnerus conjicit *insidiatus*, sed cf. 3, 5, 10 et videntur ceteri Codd. dare receptam omnium edd., praeter Tarv. et Basil., quae praeferrunt: *insidiatur*. *quid maxime*. Ed. praeter Burm. et Gesn. memoratas Tarv. *quod*. Codd. omnes *quid*. Mox Jenf. (tac. Gesn.) *judicii*, quem errorem non repetiit Tarv. *deprecationem*. Sic Guelf. cum Goth. et optimis quibusque Codd. Aliquot tamen *depulsionem* ex interpretamento. vid. not. ex.

nem. Quam sententiam his verbis Cicero complectitur, *In quo primum insistit quasi ad²⁴⁰ repugnandum congressa defensio*. Unde rursus alia quaestio, an eum semper is faciat, qui respondet. Cui rei praecipue repugnat Cornelius Celsus, dicens, *non a depulsione sumi, sed ab eo, qui propositionem suam confirmet*: ut, si hominem occisum reus negat, status ab accusatore nascatur, quia is velit probare; si jure occisum reus dicit, translata probationis necessitate idem a reo fiat, et sit¹⁴ ejus intentio. Cui non accedo equidem. nam est vero propius quod contra dicitur, nullam esse litem, si is, cum quo agitur, nihil respondeat: ideoque fieri statum a respon-¹⁵ dente. Mea tamen sententia varium id est,

Cicero. Tenuioribus litt. impositum huic nomini in Guelf. in topicis. in quo primum inf. Goth. (tac. Geln.) in quo primo inf. cum Voss. 2. Pro inf. Jenf. (tac. Geln.) conf. cum edd. ante Stoer. omnibus, Codice nullo.

praecipue. Goth. (tac. Geln.) maxime cum Voss. 2 Steph. et Gryph. (1544) solis, quod sciam. fiat. Sic Codd. praeter Voss. 1. 3 puto, omnes. Illi cum edd. ante Bad. omnibus (quibus accedit Ald. sec.) fiet; male.

agitur. Guelf. agatur. cum Alm. Turic. et edd. ante Bad. omnibus, quibus accedit Ald. sec. Mea tam. Guelf. In ea, praepostere, et solus quod sciam.

deprecationem. Sic et scriptor ad Herenn. 1, 11. „Constitutio est prima deprecatio „defensoris.“ Hoc vocabulo utantur scriptores in quavis amolendi ratione. cf. 2, 12, 12.

Cicero. Topic. c. 25 init. sumi, scil. statum. propositionem. cf. de hac not. crit. ad §. 9. obtinendum extr. intentio, aggressio.

et accidit pro conditione caufarum: quia et videri potest propositio aliquando statum facere, ut in conjecturalibus caufis; utitur enim conjectura magis qui agit (quo moti quidam, eundem a reo *infittialem* esse dixerunt): et in *syllogifmo* tota ratiocinatio ab eo est, qui intendit. Sed quia videtur illic¹⁶

quia et vid. Guelf. et *quia vid.* Goth. et Jenf. (tac. Gefn.) *vid. et quia*, et hoc legebat Regius, qui *et* omitti, *vid.* autem transponi volebat post *quia*. Hunc secuti sunt meorum Bad. Cerv. Basil. Ceteri ante Gryph. omnes faciunt cum Guelf. Gryph. eoque recentiores receptam dant, quae videtur defendi a multis, qui tacentur, Codd., etfi Voff. 2 cum Goth. et hic conſpirare ſuſpicor. Et locum bene tuetur, quod reſpondet ei quod ſequitur: „et in ſyll.“ mag. qui ag. Goth. (tac. Gefn.) mag. quam ag. Peſſime, et ſolus fortalſe.

illic. Primus, niſi fallor, obtemperavi Regio ſcribenti *illic*

quia et — et in ſyll. Poſſis mirari unius generis duo exempla afferri (utrumque enim eſt pro eo, qui ſtatum fieri dicit ab actore) ubi expectabas rei *varietatem* oſtenſum iri exemplorum differentia. Sed alterum illud, de reſpondente ſtatum faciente, nimis manifeſtum exiſtimat et vulgo receptum, quam quod exemplis debeat probari; hoc novum pluribus indigere argumentis, quorum prius cum ſit incertum, ſubjicit alterum manifeſtum et evidens.

quo moti — dixerunt. Vereor ut multi recte ceperint; Gedoynus ſaltem turbat plurima. Aliud eſt *a reo inf. dix.* aliud *a reo inf. eſſe dix.* Sententia haec: Quidam, cum in-

telligerent actorem magis, quam reum, uti *conjectura*, eundem ſtatum, ſi fieret a reo, dixerunt eſſe *infittialem*, non *conjecturalem*. Ad verba „a reo“ intellige *factum* vel *quando eſſet a reo*, ut mox „ratiocinatio ab eo eſt.“ cf. §. 32.

ſyllogifmo. ἔſτι — ſυλλογιſμὸς ἀγράφου πράγματος πρὸς ἐγγράφον παράδειſις, εἰς ταυτὸν ſυνάγοντός τινος τὸ ἀγράφον τῷ ἐγγράφῳ οἷον, „τὸν ἐξ ἐταίρας μὴ λέγειν.“ ἐκ πόρονου τινὰ γεγονότα λέγειν κωλύει τῖς. Hermog. περὶ ὀράσεων. p. 16. cf. Ad Herenn. 1, 13. Cic. de Inv. 1, 13. et 2, 50. Noſter paſſim et in primis 7. c. 8.

illic, in *conjecturalibus caufis* et *ſyllogifmo*. vid. not. Crit.

quoque necessitatem hos status exequendi facere qui negat (is enim si dicat, *Non feci*, coget adversarium conjectura uti: et si dicat,²⁴¹ *Non habet legem*, syllogismo), concedamus ex depulsione *nasci* statum. Nihilo minus enim res eo revertetur, ut modo is qui agit, modo is cum quo agitur, statum *faciat*. Sit enim accusatoris intentio, *Hominem occidisti*. Si neget reus, faciet statum qui negat. Quid si confitetur, sed *jure a se adulterum* dicit *occisum*? (nempe legem esse certum est quae

pro illis, lenissima verissimaque mutatione, quae et Gesnero placuit. Cod. quidem adhuc nullum cognovi qui non daret illis, quod in Vallenſi quoque esse monet Badius, referens pronomini dativum ad eos, qui „dixerint infitiale.“ Perperam; factis enim hi, quorum obiter mentio injicitur, dirimuntur a nostro loco; neque sic procedit argumentatio. Bad. et Cervic. in margine ponunt *illuc* per errorem pro: *illuc*.

cogit. Guelf. cogit. neget — faciet. Guelf. negat — faciat cum Turic. et Bern. Quid si confitetur. Sic Guelf. Goth. Alm. (Turic. quoque, ut suspicor) et edd. ante Stoerium omnes. Is primus quod dedit; hoc autem in multis etiam Codd. esse, vereor ut conferentium silentio recte credatur. Habet scabritiem in bipertita ratione positum prius *si*, deinceps *quod si*. Saltem exempla non succurrunt. Et locus videtur indigere aliqua interrogandi vehementia. Evellenda enim est iis, quibuscum agit Qu., opinio firmata longo usu, qua solum reum facere putant statum. Huic interrogationi respondetur illis: „Nisi aliquid“ cet.

confitetur. Non quidem Burm. et Obr. (ut putat Gesn.) sed Leidensis ed. sphaema est *confutetur*, quod propagarunt ante Gesn. omnes, invitis Codd., puto, omnibus.

certum est. Haec, sine varietate inventa in omnibus libris,

Non habet scil. *adversarius*. *ci occisus*? Eadem lege, ut notissima, reus utitur in Declam. Quint. p. (ed. Bip. Vol. 4.) 3. „Quis igitur dubitat hoc „in civitate a legibus permis-

nempe — *permittat*. Haec interjicit scriptor, ne quis haereat, qui *juro* aliquis possit di-

permittat.) Nisi aliquid accusator respondeat, nulla lis est. *Non fuit* (inquit) *adulter*: ergo depulsio incipit esse actoris: ille statum faciet. Ita erit quidem status ex prima depulsione, sed ea fiet ab accusatore, non a reo. Quid? quod eadem quaestio potest eundem vel accusatorem facere vel reum: *Qui artem ludicram exercuerit, in quatuordecim primis ordinibus ne sedeat.* qui se praetori in hortis ostenderat, neque erat produ-

pro emblemate habet Gesnerus „hominis, qui continuationem „et consequentiam orationis non intelligeret.“ Ipse igitur, ex eius ratione, reus monet „legem esse“ cet. ut infinitivus pendeat e „dicit“ quod modo ponebatur. Sed hoc iure de lege narrari, scilicet ignotum iudicibus, attinebat? of. 7, 1, 7 ubi eadem „legem esse certum est.“ vid. not. ex.

acc. respondeat. Guelf. acc. ei respondet. Indicativum habent etiam Alm. Turic. Bern. Voss. 3. Goth.

„sum.“ Neque enim est *qualitatis* status in hac causa: *juvene occisus sit adulter, sed conjecturalis: Sitne adulter?*

inquit scil. *accusator.*

quatuordecim — ord. qui sunt *equitum* ludos spectantium ex lege Roscia theatri, de qua vid. Ern. Clav. Cic. et Ruhnk. ad Vell. 2, 52. Apparet quos hoc honore privavit L. Otho Roscius Cic. Philipp. 2, 18. inter quos erant *infames* quoque; *infames* autem, qui *art. ludicr. exerc.*

in hortis — *productus.* Apparet eum, cui quatuordecim ordinibus hic interdicitur, artis periculum fecisse quidem, tanquam in scenam coram po-

pulo proditurum, sed, sive improbatum a Praetore, sive casu quodam impediendo, non fuisse a populo spectatum; quare potuit in utramque partem disputari, ut vel annumeraretur histrionibus, vel eximeretur eorum numero. Adii virum doctissimum Carolum Augustum Boettigerum, ut discerem, an manifestis veterum locis constaret, periculum agendarum fabularum factum esse coram magistratibus, qui ludos curarent. Negavit, se, qui hoc diserte traderet, reperisse ullum; neque mirum, hoc semel fortasse nec nisi obiter perstringi, cum res scenica gravioribus apud Romanos scri-

19 ctus, sedit in quatuordecim ordinibus. Nempe intentio est, *Artem ludicram exercuisti. depulsio, Non exercui artem ludicram. quaestio, Quid sit artem ludicram exercere?* Si accusabitur theatri lege; depulsio erit rei: si excitatus fuerit de spectaculis, et aget injuriarum; depulsio erit accusatoris. Frequentius tamen illud accidet, quod est a plu-

depulsio, Non exerc. Turic. *dep. erit rei Non exerc.* cum Bodl. et ed. Andr. per errorem librarii ad mox sequentia aberrantis. *a pluribus.* Guelf. *a plurimis* cum Alm. Turic.

ptoribus semper despiciatui fuisset. E nostro tamen loco id tuto posse colligi. Deinde ablegavit me ad Plinium H. N. 37, 2, 7. ubi memoratur „theatrum peculiare trans Tiberim „in hortis — quod a populo „impleri, canente se, dum „Pompejano“ (maximo theatro) „praeludit, etiam Neroni „satis esset.“ Intelligi autem apud Qu. hominem meliore loco natum, quales tunc temporis ludorum studio insanisse constat, facile mihi persuadet V. C. testem citans Juvenal. 8, 181 — 210. Ibi quoque v. 194 Praetoris mentio, quem sub Imperatoribus ludos edidisse apparet multis veterum locis, ut Suet. Ner. c. 21. Digest. l. 40. tit. 2. leg. 7. „cum „— ludorum gratia prodierit „praetor.“ et in primis apud Dionem Cass. veluti l. 54. c. 2. p. Reim. 731. τοῖς — στρατηγούσι τὰς πανηγύρεις πάσας

προσέταξε. it. Plutarch. in Bruto p. 988 D. παρὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν — θίατρα καὶ μονομάχους — ἀπαίτουσι. it. p. 993. F. τὰς θίας — ἄφειλε στρατηγῶν παρασχεῖν: quae loca demonstrat Pe. Faber in Semestribus l. 1. c. 20.

theatri lege. Rōscia illa, de qua modo egimus, lex aliquoties fuit renovata, ut et ab ipso Domitiano. vid. Martialis. passim, in primis 5, 8. et Sueton. Domit. c. 8. Copiose de hisce legg. egit Torrentius ad Suet. Neron. c. 11.

excitatus, surgere iussus de quatuordecim ord. Hoc saepe tangit Martialis ut l. c. 5, 95. 5, 26. 36. 6, 9. qui aliquoties utitur *suscitandi* vocabulo.

depulsio — acc. negantis se artem ludicram exercuisse.

illud, ut statum „faciat, qui „respondet“ cf. §. 13.

ribus traditum. Effugerunt has quaestiones qui dixerunt statum esse id, quod appareat ex intentione et depulsione, ut, *Fecisti, Non feci*, aut *Recte feci*. Viderimus tamen, utrum²¹ id sit status, an in eo status. Hermagoras *statum* vocat, per quem subjecta res intelligatur, et ad quem probationes etiam partium referantur. Nostra opinio semper haec fuit, ut, cum essent frequenter in causa diversi quaestionum status, in eo crederem *statum*

Bern. et ed. Ald. utraque. Nec displicet cf. c. 1 extr. *plurimum*, contrarium, sed procliviorum, errorem.

intent. et depulsione ut. Guelf. omittit *et dep.* cum Codd. vereor ne omnibus, nisi quod Baliol. tacetur a Gibl. non mutilus h. l. ut spero. Voss. enim 2, qui itidem filetur, cum Goth. facere est putandus; et Turic. item omittit, ut et ed. Andr. Ceterae edd., quod sciam, omnes habent haec verba. Sunt autem necessaria et facile poterant excidere.

ut — crederem. Guelf. ut omittens, pro *crederem*, dat *credere*, cum non paucis, ut quidem videtur, Codd. Nostram scripturam defendunt Goth. et edd. meae ante Stoerium omnes. Intercidebat autem facillime *ut* post *it* in *suit* (cf. §. 3. *petit ne*. Sic §. 49 inter *pervenit* et *An* haustum fuit *ut* in Goth. Guelf. aliisque), et apex in ultima E τὸν *crederem* evanescebat. Voss. 1. 3. pro *in eo* dant *me*, unde facilius etiam librarius aliud agens perveniebat ad infinitivum *credere*. Voss. 2 ex quo

subjecta res. cf. 2, 15, 22. Cic. ad Div. 1, 9 „*Tenebam nostra — ut — crederem.*“ „— *nobis* consulibus“ et mox „*memineram nobis* privatis“ ubi nulla sui consulatus cum alterius conjunctio. Prorsus geminus in eadem epistola locus: „*Nostrum — consilium*“ „— *qui meos — noluerim — maluerim.*“ ubi recte Manutius: „habetur enim ratio sententiae potius quam Grammaticae.“

Singulari in verbo post pluralem in pronomine non est quod moremur. Neque enim poetis solis licet dicere „*motros flentis ocellos*“ (Ovid. Heroid. 5, 45, de cuiusmodi forma vid. quos citat Gesnerus in Thes. et Fabro voce *Nos*.) sed et oratoribus non infrequens talis locutio. Sic

causae, quod esset in ea potentissimum, et in quo maxime res verteretur. Id si quis generalem quaestionem, vel caput generale dicere malet, cum hoc mihi non erit pugna; non magis, quam si aliud adhuc, quo idem intelligatur, ejus rei nomen invenerit, quamquam tota volumina in hanc disputationem impendisse multos sciam: nobis statum dici
 22 *placet. Sed cum in aliis omnibus inter scriptores summa dissensio est, tum in hoc praecipue videtur mihi studium quoque diversa tradendi fuisse: adeo, nec qui sit numerus, nec quae nomina, nec qui generales, quive speciales sint status, convenit.*
 23 *Ac primum Aristoteles elementa decem con-*

assertur crederem non dubito quin ut quoque det cum suo Goth., etsi ejus rei nulla mentio apud Burmannum. Recepta recentiorum omnium: opinio — credere ferri nequit, quod monuit jam Gesn.; neque tamen veram in textu posuit, quod recentiorum solus fecit Capper. malet. Ita Guelf. cum Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Alm. Turic. nisi quod hi l geminant per errorem. cf. 1; 5, 64. Ceteri libri — malit.

praecipue. Goth. cum Voss. 2. et edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque, praecipuum. Adverbium videtur defendere reliqui Codd. omnes; et est profecto verius, quod ipsa collocatio suadet. Oportebat enim quoque statim subjici τῷ praecipuum. Sententia receptae haec est: Reliqua dissensio in vitis etiam, vel saltem id non agentibus, accidit scriptoribus, hanc etiam quaesiverunt de industria. Si adjectivum legitur, etiam in priore illa dissensione studium fuit, ut hic demum esset praecipuum, quod non aequè placet. Voss. 2di hunc ordinem memorant: Videtur mihi praecipuum studium, qui tamen non facit ad commendandum adjectivum prae adverbio.

*quamquam — sciam. cf. 2, agnoscis, quarum nomine inscriptum librum Aristotelem
 17, 12. recte h. l. contuleris. Scite mo-*
elementa. Categorias facile

stituit, circa quae versari videatur omnis quaestio. *Οὐσία*, quam Flavius *essentiam* vocat: neque sane aliud est ejus nomen Latinum: sed ea quaeritur, *An sit? Qualitatem*, cujus apertus intellectus est. *Quantitatem*, quae dupliciter a posterioribus divisa est, *Quam magnum*, et, *Quam multum sit? Ad aliquid*, unde ductae *translatio* et com-

Flavius. cf. 2, 14, 2. Tarvis. sola ante Bad. recedit ab illo Jenfonianae ed. monstro: *Plato*, praeferens *Plautus* (cf. §. 9 *obtinendum*). Sic et Turic. *sed ea quaer.* Guelf. omittit ea, solus, puto. *translatio.* Sic Guelf. et Turic. cum libris et scriptis et excusis omnibus, puto, praeter Goth. Gesn. quique hunc expresserunt Bipontinos. Hi enim tres: *relatio.* Nititur ista scriptura solo Gothano cui ne Voss. quidem 2 h. l. accedit. Gesnerus, numerum et auctoritatem refragantium nihil moratus, paulo calidius „translatio“ inquit

net Gesn. Aristotelem, de rhetorica securum, divisionem hanc ad subtiliorem propriamque philosophis disputationem comparasse.

sed — quaer. *Sed* respicit ad *sane*, et inest tacita significatio, nunc non id agi, quomodo latine possit verti *οὐσία*, sed vim ipsam vocis eique subjectam materiam tractari; inservit itaque et hic orationi, quae parenthesi illa „*quam — Latinum*“ interrupta fuit, continuandae. vid. Heuf. ad Cic. Off. 1, 1, 3. De Flavio vid. 2, 14, 2.

dupliciter a posterioribus. Hi undecim igitur elementa constituerunt, duplicato unius *quantitatis* numero. Nisi enim

diversas categorias fecerunt *quam magnum* (*πηλίκον*) et *quam multum* (*πόσον* 7, 4, 16.), non video quid differant ab ipso Aristotele, qui haec docet: Τοῦ δὲ πόσον τὸ μὲν ἐστὶ διωρισμένον· τὸ δὲ συνεχές — διωρισμένον, οἷον ἀριθμὸς, καὶ λόγος· συνεχές δὲ, οἷον γραμμὴ, ἐπιφάνεια, σῶμα. Catt. c. 4. Qui sint, quos appellat *posteriores*, ignoro. Theophrastus, Phanius, Eudemus Categorias scripserunt post Aristotelem.

translatio. Intellegitur *status* ille, de quo egimus ad §. 11. *pro Rab. Post. Cic.* Recte Gedoynus: „La relation d’où „se tirent les questions de *compétence*“ (*translatio*) „et de „comparaison.“ *Comparatio*

24 *paratio*. Post hæc *Ubi*, et *Quando*: deinde *Facere*, *Pati*, *Habere*, quod est quasi *armatum esse*, *vestitum esse*. Novissime,

„al. nos sequimur Gothanum et scholam Aristotelis.“ Quod sit praesidium in *schola Aristotelis*, ipse viderit. Saltem, modo si, pro his: *Qualitatem — Quantitatem* cet., legisset in Goth. vel quovis libro: „*Quale*, unde ducta *qualitas — Quantum*, u. d. „*quantitas*,“ illico rejecisset tam inanem appendiculam, si bene novi ejus stomachum. Atqui idem frigus est in nostro loco, si legimus *relatio*. Quid enim *ad aliquid* aliud nisi *relatio*? Non ergo ducitur inde *relatio*, sed ipsa est. Cum omnis hæc *categoryarum* commemoratio fiat a *Qu.* rhetoricae, non logicae, gratia, id protinus agit, ut appareat, quibus maxime *causis* accommodata sit quaeque categoria. Rectissime autem Capper. ablegat ad locum, quem designavi in not. ex. Goth. igitur librarius aliquid ex ingenio videtur novasse, levi specie motus, quae et ipsum Gesnerum ludificata est. Recte locum tuetur *relatio* 8, 4, 21 nihil variantibus libb. *esse, vestit.* Sic Guelf. Goth. Voss. 2. Alm. cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus inferuit *et*, languidum illud et abhorrens ab exemplo Aristotelis: *ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι* sine copula.

apud rhetores plerumque est species *qualitatis* seu *status juridicialis* (Graece *ἀντίστασις*) cum reus se peccasse quidem fatetur, sed peccatum illud suum majoris cujusdam benefici causam fuisse docet. cf. 7, 4, 12. et Cic. Inv. 1, 11. 2, 24. it. Victorin. ad priorem locum p. Pith. 118. Hic an latius pateat istud nomen (velut 7, 2, 22.), equidem non dixerim. Saltem *translatio*, quacum conjungitur, de toto *statu* accipienda, non de specie *qualitatis*, quod apparet §. 52 quem locum cf. cum nostro.

arm. — vest. esse. Aristo-

teles Catt. c. 2 extr. (p. Buhl. 449) *ἔχειν δὲ, οἷον ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι.* Cur ab illo τῷ *ὑποδεδέσθαι* exemplo recesserit *Qu.*, potest quaeri. An Aristotelis aetate calceorum usus rarior quam Quintiliani, ut huic leve et putidum fuerit visum, quod ille, ut minus tritum, cum armatura junxisset in exemplo? cf. I. H. Vossii *Mythologische Briefe* T. I. 21. Sic vestitam omnem commemorare malebat *Qu.* quam solos calceos. Quanquam potuit memoriter asserre Aristotelis locum *Qu.*, ut inconsulto aberraret.

Κεῖσθαι, quod est *Compositum esse quodam modo, ut sedere, stare, jacere.* Sed ex his

Κεῖσθαι. Sic Guelf. et Codd., ut videntur, praeter Goth. et Voss. 2, omnes. Ii enim cum edd. aliquot vet. συκείσθαι. Tarv. ἐγκείσθαι. Loc. Venet. (contra quam narrat Gibf.) Rusc. συγχείσθαι. Sunt meri errores, et Ald. vindex τοῦ κείσθαι, quod est apud Aristotelem ipsum et in edd. Qu. a Basileensi omnibus. cf. et Mar. Victorin. ad Cic. de Inv. apud Pithoeum p. 109. *sedere — jacere.* Guelf. *calere facere stare irasci* cum Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Alm. Turic. (qui a secunda manu haec habet: *calefacere jacere, quod nunc situm dicimus*) et ed. Andr. Goth. *calefacere stare irasci* cum Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus, ad quas accedunt aliquot a Burmanno memoratae, non posteriores illae Basileensi. Eadem verba in margine saltem habent omnes ante Leidensem, quae praepostere ponit ea in nota, nullo addito auctore. Bodl. *calere stare irasci.* Bern. *calefacere stare jacere.* Vides miram et infausam erroris pertinaciam. Quod igitur receptum est, sola recentiorum nititur correctione. Id quidem apparet altera ista Turicensis scriptura (nisi valde est recens, quod non doceor) mature sedulas fuisse manus glossatorum in hisce scholasticis. Originem erroris vix spero quenquam certo demonstraturum. Nam quod *calere* ortum aliquando putabam ex male intellecta nota marginali ejus, qui exemplum proximum *vestitum esse* pressius ex ὑποδέσθαι Aristotelis voluisset reddi verbo: *calceari*, id jam ne mihi quidem satis placet. Sed scrupulum restare puto in ipsa ea voce, quae minime videtur corrupta: *stare*. Quare enim hic potissimum tertium aliquod exemplum Qu. adjecerit duobus istis Aristotelis, apud quem legimus: (p. Buhl. 449.) κείσθαι δὲ, οἷον ἀνάκειται, κείσθαι? (pro quibus tamen apud ipsum Aristotelem malim infinitivos). Ex *jacere* poterat fieri *calere*; an ex *sedere* item *stare*? *Facere* etiam facilius occupabat locum τοῦ *jacere* (cf. Drakenb. ad Liv. 41, 4, 2.). An igitur juncti duo errores, deinceps positi, cum nonnisi unum deberet scribi vocabulum, ut est in Bodl.? Quid autem *irasci*? Nullam medelam exputo. An male repetitae literae ex vocibus *stare* et *sed* inter quas est positum? An aliquid allitum ad praedicamentum *pati*? quae est Gesneri et quodammodo Mosellani suspicio. Quod autem hic ait in Aristotelis categoria ποιεῖν exemplum esse *calefacere* mirifice errat, si

sedere — jacere. vid. not. Crit.

omnibus prima quatuor ad status pertinere, cetera ad quosdam locos argumentorum videntur. Alii novem elementa posuerunt,

ita vertit *καίειν*. Equidem veram loci constitutionem credo eam, ubi nonnisi duo exempla compareant *jacere sedere*. Manifestum vero sit hoc quod tractamus vitio, quam vetusta interdum ulcera obfideant veteres scriptores, immedicabilia illa si forte antiquitus nonnisi unum Codicem nobis transmiserit tenebricosa illa mediæ aevi barbaries. *ἡμεῖς γὰρ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν!*

novem elementa. Qui fuerint illi, non invenio. Septem elementorum numerus (quem et ipse mox efficit deductis duobus §. 28.) pervulgatus apud rhetores Pithoeanos, et sunt ea fere comprehensa hexametro scholastico: „Quis, quid, ubi, „quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.“ *Circumstantias* plerique appellant, velut Currius Fortunatianus p. Pith. 55. Aurel. Augustinus p. 293 (ubi refert hæc partes ab Hermagora vocatas *μόρια περιστάσεως*, a Theodoro autem *στοιχεῖα τοῦ πράγματος*) M. Aurel. Cassiodorus p. 336 (qui de nominibus eadem fere, etsi non designans, quis potissimum *elementa* appellet) Alcuinus p. 360. Variant sane inter se in partibus constituendis, neque cum Qu. ullus plane consentit. Marius Victorinus in expositione Rhetoricorum Cic. septem hæc dicit locos argumentorum, ad cuius mentem ille, quem dixi, versus maxime est effectus. p. 141. et 147. ubi

et ipse *elementa* vocat. Hermogenes passim, sed in primis de Invent. 3, 4. p. 140. 41. sex agnoscit (quot et Script. ad Her. 2, 4 sed *signa* vocat.) partes *περιστάσεως*, remota materia (*τῆ ὕλης*) quae proprie sit philosophorum. Eam Fortunatianus censet hoc ipso nomine, ceteri comprehendunt quaestione ista: *Quibus administriculis, Qu.* (vide mihi, quam inconstanter quamque parum ad severitatem systematicam, a recentioribus tantopere custoditam) partim *τρόπῳ* completitur partim *ἀφορμαῖς ἔργων*, (§. 27.) Alcuinus vocat *facultatem*. Augustinus (seu quicumque est auctor libelli, qui Augustino recte videtur abrogari) l. c. *περιστάσεως ἀφορμαῖς* a Graecis appellatas narrat, ubi suspicor *περιστάσεως* esse mutandum in *πράγματος*. Theon in progymnasmatibus sex agnoscit *στοιχεῖα*: *πρόσωπον, πρᾶγμα, τρόπος, χρόνος, τόπος, αἰτία*. p. 66. ed. Camerarii 1541.

44 *Personam*, in qua de animo, corpore, extra positis, quaeratur; quod pertinere ad conjecturae et qualitatis instrumenta video: *Tempus*, quod χρόνον vocant, ex quo quaestio, *An is quem, dum addicta est, mater peperit, servus sit natus?* *Locum*, unde controversia videtur, *An fas fuerit Tyrannum in templo occidere? An exulaverit, qui domi latuit?* *Tempus* iterum, quod καιρόν appel-

Perf. in qua. Sic Guelf. cum Turic. et omnibus qui collati sunt Codd., praeter Voss. 3. et Bern., edd. autem meis ante Stoerium omnibus praeter Bad. et Cervic. Accedunt Andr. ed. et aliquot recc., reliqui libri omittunt in ut et Gesn., sed probata praepositione, quam veram ipse puto. Nam differt paulum ratio ab illa §. 23 „sed ea (non in ea) quaeritur.“

corp. ext. pos. Foedum Jensonianae errorem *corp. ex propositis*, quem Regius emendavit, meae ante Ald. habent omnes. Sed ante *ext.* inserunt *et* Bodl. Alm. (Turic. tacetur) ed. Andr. et aliquot recc. quod non displicet, quia non exempli causa haec afferuntur, sed totum rei ambitum emetiuntur. Facile autem excidebat.

dum add. Jensonianae errorem *nondum* quem correxit Regius, non repetit Tarvis. (cf. §. 23 *Flavius*) sed iterum exhibent Loc. Venet. Rusc. quarum priores duae *nundum*. Cod., quantum video, habet nullus.

locum. Guelf. *locus*. cum Turic. Alm. Voss. 3. Bern. et edd. ante Gryph. meis omnibus; male, cf. 1, 4, 16. *filocum*.

καιρόν. Guelf. χρόνον, errore librarii ignari. Stolidam, quam in Aldo (sed utroque) recte notat Badius, trans-

addicta. cf. 7, 3, 26 — 28. frat. 3, 2 „(Gabinus) undi-
it. 5, 10, 60 sed et Lexica. „que actus cum a me maxime

qui domi latuit. Videtur hoc „vulneraretur, non tulit, et
posse quaeri, ubi exul exilii „me trementi voce *exulem* ap-
tempus exiisse ait, adversarius „pellavit“ etsi jam in urbe ipso-
negat, quippe cuius partem que senatu versantem, quippe
domi latuerit neque vere *exu-* quem jure negaret rediisse. Ut
laverit. Citat Gesn. Cic. pro *exilium* non *loci* simpliciter fit
Domo c. 27. extr. Ad Qu. *nomen*, sed *status*, vel *condi-*
tionis.

lant: hanc autem videri volunt speciem illius temporis, ut aestatem, vel hiemem: 245 huic subjicitur *ille in pestilentia commissator*: *Actum*, id est, *πρᾶξις*, quod eo referunt, *Sciens commiserit, an insciens? necessitate, an casu?* et talia: *Numerum*, qui cadit in speciem quantitatis, *An Thrasymbulo triginta praemia debeantur, qui tot tyrannos sustu-*

positionem, hoc loco *πρᾶξις* ponendi, mox autem „*Actum* — „*καιρὸν*,” habet etiam Tarv., neque in ullo praeterea libro animadverti. Jenf. Graeca ubique omittit. *comissator*. Guelf. *comisator* cum Voss. 1. 3. Bern. Turic. qui tamen apice duplicat *m* et post *t* habet compendium scripturae, non prorsus manifestum. Hanc fere scribendi nominis rationem probant VV. DD. sed duplici *f*. quanquam et simplex sunt qui defendant. Dausquius Vol. 2. h. v. *e* quoque teneri posse existimat. Voss. 2. *conversator*, aberrante librario cum Goth. det *conmessator*. edd. ante Gesn. omnes *comeffator*. Tarv. simplice *f*.

Actum. Alm. et Turic. *Actor*, per errorem. cf. §. 10. *adjicit, sed non.* *πρᾶξις*. Sic *προπερισπωμένως* ipse Guelf. cum edd. meae omnes male dent *παροξύτονον*.

praemia. Guelf. *praemio*. cum Bal., male.

qui tot. Alm. Turic. cum Obr. *quia*. Admodum placet.

illius temp. modo (§. 25.) *positi, τοῦ χρόνου*. *Opportunitatem* vocat Cur. Fortunatianus l. c. p. 56. „quam“ ait „Graeci *εὐκαιρίαν*,” sed multarum temporis partium unam facit. vid. et Augustin. l. c. Hermogenes de Inv. 3, 4. p. 144. 46. promiscue videtur ponere *χρόνον* et *καιρὸν*.

subjicitur — commissator. De *subjiciendo* cf. 3, 3, 6. quam hic non dialectice dicitur de *specie*, sed de *causa*, quae referatur ad certam aliquam quaestionem. Explices:

„quo pertinet.“ cf. mox *subjacebit*. Intenditur sine dubio reprehensio *comissationis*, quod inter summam reipublicae calamitatem fuerit agitata. Quod praemittitur *ille*, significat per vulgatam fuisse materiam, quam tamen apud alios rhetores nondum inveni.

Thrasymbulo triginta. Hoc videtur postulasse Polycrates (cf. 2, 17, 4) qui dixit, narrante Aristotele Rhet. 2, 24, 3. *ὅτι (Θρασύβουλος) τριάκοντα τυράννους κατέλυσε.*

lerit? *Causam*, cui plurimae subjacent lites,²⁷ quoties factum non negatur, sed quia iusta ratione sit factum, defenditur: *Τρόπον*, cum id, quod alio modo fieri licet, alio dicitur factum; hinc est, *adulter loris caesus*, vel *fame necatus*: *Occasionem factorum*, quod est apertius, quam ut vel interpretandum vel exemplo sit demonstrandum: tamen ἀφορμὰς ἔργων vocant. Hi quoque nullam²⁸ quaestionem extra haec putant. Quidam detrahunt duas partes, *numerum* et *occasionem*: et pro illo, quem dixi, *actu*, subjiciunt *res*, id est *πράγματα*. Quae ne praeterisse viderer, satis habui attingere. Ceterum his nec status satis ostendi, nec omnes contineri lo-

causam. Turic. et Alm. *causa*. cum Voss. 1. Bern. 1, male, cf. locus. §. 25. *dixi, actu*. Alm. et Turic. *actum*, cum Tarv. (Jenson. non praeeunte) Ald. et Bad. Cerv. in marg. *ne praeteriisse*. Guelf. *nec praeteriisse*. Mox Goth. (tac. Gesn.) *ne stat. pro nec stat.* cf. ad 1, 5, 39 *Ne hoc feci*.

loris — fame. Modus ultionis an fuerit concessus quaeritur, ultionem ipsam licuisse convenit. Citat Gesn. Bynkershoekii Observatt. Jur. Ro. 5, 8 p. 142 seq. ed. Genevens. 1761. qui *loris caedere* adulterum licuisse ait, (exempla Val. Max. 6, 1, 15.) *fame necare* negat, quae non subitae irae sit ultio.

tamen — vocant. „Tamen illud addam, vocari eam a „Graecis“ cet. Similis est ratio

ejus *tamen* quod connectit abruptam parenthesi orationem, (vid. Ernestii Clav. Cic.), in quo item notio particulae nunquam refertur ad subjectum verbi finiti, sed ad animum dicentis. cf. modo *sed* §. 25.

Hi quoque. respice §. 25 „circa quae — omnis quaestio.“ *res — πράγματα*. Sic fere Pithoeani et Hermogenes, quanquam singulari numero utuntur.

locos, argumentorum. cf. §. 24.

cos credo: quod apparebit diligentius legentibus, quae de utraque re dicam. Erunt enim plura multo, quam quae his elementis comprehenduntur. Apud plures auctores legi, placuisse quibusdam, unum omnino *statum esse, conjecturalem*. Sed quibus placuerit, neque illi tradiderunt, neque ego usquam reperire potui. Rationem tamen hanc secuti dicuntur, quod res omnis signis colligeretur. quo modo licet, qualitatis quoque solum statum faciant: quia ubique, qualis sit cujusque rei natura, quaeri potest. Sed utrocunque modo sequetur summa confusio. Neque interest, unum quis statum ²⁴⁶ faciat, an nullum, si omnes causae sunt con-

un. omn. stat. Goth. (tac. Geln.) omittit *omn.* solus quod sciam. *omnis.* Goth. et Jenf. (tac. Geln.) *omnes*, quod necessarium ad reliquam eorundem et Voss. 2. scripturam colliguntur pro colligeretur, quanquam veteri more poterat *omnis* esse pluralis. Sed *omnes* — colliguntur est in edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. Levis differentia, quod Bad. altera (1519) et Cervic. dant colligantur. Possit placere *omnes* — colliguntur, ut Qu. ipse agnoverit, quod colliguntur (cf. 1. 2, 2 quod — consulant — quod — videtur.) cum praesertim in *qualitate* hoc omnibus esse commune affirmet: quia — potest (non possit). Sed languet *omnes res* prae *omnis res*.

quo modo licet. Sic Guelf. etli continuata scriptura. Praeque edd. vet. quomodolibet, post quam vocem interpungunt, ut ipse Goth., et quidem maxima diremptione, Pessime; Voss. 2. non memoratur, ceteri omnes videntur hoc vitio carere. *sequetur.* Alm. et Turic. *sequeretur.*

sunt. Ita Guelf. et Goth. Ceteri, quantum video, omnes *sint*, nisi forte neglectum hoc in Codd. conferendis. Sponte succurrerat indicativus, cum conjunctivo non sit locus.

signis. cf. 5. c. 9. fortasse illo loco, ubi a *τακμησιος* distamen hic latius accipit quam scernit *σημεία*.

ditionis ejusdem. *Conjectura* dicta est a *conjectu*, id est directione quadam rationis ad veritatem: unde etiam somniorum atque ominum interpretes *conjectores* vocantur. Appellatum tamen est hoc genus varie, sicut sequentibus apparebit. Fuerunt qui duos³¹ status facerent: Archidemus *conjecturalem*, et *finitivum*, exclusa *qualitate*, quia sic de ea

sicut sequent. Sic Guelf. Voss. 3. Alm. Turic. Ceteri inferunt in quod displicet quia *apparebit* h. l. est pro: *probabitur*. Aliud fortasse est „in *epistolis* apparet“ 1, 7, 34. quanquam ibi quoque omittunt in Guelf. Voss. 3. et Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Facile in natum ex ut antecedente, nisi malis *insequentibus* jungere, quo modo de rebus in suo opere scribendis tamen fere non loquitur. cf. 2, 14, 4. ubi vicissim male deficit in. *Archidemus.* Guelf. *Archidemus* cum Goth. sed cui a correctore demum inserta est litera E. (Mox §. 33 itidem in utroque Cod. ut et Voss. 2. In 3 autem Voss. *Archedemo*, in Bern. *Arcaedemo*. Turic. *arci edomo*.) Hic, ut animadvertit Lipsius Manud. ad Stoic. phil. 1, 12. a Graecis fere *Archedemus* scribitur, a Latinis *Archidemus*: Straboni l. 14. p. 674 est Ἀρχέδημος. An hoc voluit librarius, quem secutus est qui scripsit Voss. 3. dans *Archademus*? Goth. et Guelf. scripturam ortam credo ex correctione ejus qui, cum invenisset *Archidemum*, vellet dare *Archedemum*, cujusmodi aliquid apparet in Goth. Nam diversos *Archedemum* et *Archidemum*, quae est Lipsii dubitatio l. c., non magis credo quam Menagius ad Laertium 7, 40.

Archidemus. de nomine vid. not. Crit. Stoicus primarius, qui de *Voce et de elementis* (fortasse, uno opere) scripsit, sed totam philosophiam libris videtur illustrasse, iisque intellectu difficilibus. Sic enim Arrianus Epict. 3, 2. *καίτοις μέγα ἐφρόνει, ὅτι ἐνόει Ἀρχέδημον.* Ciceroni Acad. 4. feu

Lucullo c. 47. audit *princeps dialecticorum* (et est hoc, quod tangit noster, dialecticae etiam artis) et *opiniofissimus homo*. cf. de eo Fabr. Bibl. Graec. Harl. 3, 540.

sic de ea. Ita de *qualitate* quaeri existimabat Archidemus, ut res omnis ad definitionem rediret.

quaeri existimabat, *Quid esset iniquum? quid injustum? quid dicto audientem non esse?*
 32 quod vocat, *de eodem et alio*. Huic diversa sententia eorum fuit, qui duos quidem status esse voluerunt, sed unum *infittialem*, alterum *juridicialem*. *Infittialis* est, quem nos dicimus *conjecturalem*, cui ab infittiendo nomen alii in totum dederunt, alii in partem, quia accusatorem conjectura, reum infittiatione uti
 33 putaverunt. *Juridicialis* est, qui δικαιολογικὸς

Huic. div. Ita Guelf. Goth. Ioann. Alm. Bern. et edd. meae ante Leidensem omnes. Ea cum recentt. *Hinc*, quod etiam ex Turic. affertur. Cf. 2, 5, 22. Capper. dedit *Huic*.

vol. sed un. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) om. *sed cum* edd. ante Ald. quem errorem revocarunt Gryph. et Steph.

Inf. est. Ita Guelf. Bern. Alm. Turic. Ceteri, quod sciam, cum edd. meis omnibus, praeter Obr. fortasse ex Argent. et Capper., *est* omittunt; contorte. Neque probabile sit, tam ignaros librarios, quales Alm. et Turic. scripserunt, aliquid de suo addidisse, explicandi causa, *est* autem, una litera & signatum, facile intercidit cf. Drakenb. ad Liv. 2, 33, 5. Mox nos omittunt Alm. Turic. Voss. 3.

quia acc. Guelf. et Turic. *qui acc.* ad sonum melius, et fortasse ad sensum quoque. *qui δικ.* Graecae dic. Goth. et Voss. 2. miro consensu: *qui agere δικ.* dic., unde rectissime elicit Gesn. *q. a. Graecis d. d.*, foli, quantum video.

de eodem et alio. Conferre jubet Gesn. §. 37. 49. 7, 3, 8. Cic. Topic. c. 22. 25. Partitt. Orr. c. 19.

accusatorem — reum. cf. §. 15. *Infittialis* apud Cic. quoque Topic. c. 2.

δικαιολογικός. Haec apud Hermogenem (p. 12. 13.) species est ejus constitutionis, quae appellatur *qualitas*. *περὶ πρᾶγμα λογική* (ποιότης) —

πάν μὲν περὶ μέλλοντος ἔσται πραγματική. — *ἀν μὲν τοι πραγματέον ἢ περὶ οὗ ἢ κρίσις ἤδη,* — *ὄνομα τοῦτω δικαιολογία.* Ad hanc formam redigere velle videtur Ciceronis de Inv. doctrinam Mar. Victorinus ap. Pithoeum p. 116 „*Juridicialis* semper de praeterito est; *negotialis* semper de futuro: quae tempora in ipsarum partium definitione

Graece dicitur. Sed quemadmodum ab Archidemo qualitas exclusa est, sic ab his repudiata finitio. nam subjiciunt eam juridiciali: quaerendumque arbitrantur, *Justumne sit, sacrilegium appellari quod objiciatur, vel furtum, vel amentiam?* qua in opinione³⁴ Pamphilus fuit: sed *qualitatem* in plura par-

Pamphilus. Sic Codd., puto, omnes. *Pamphilus*, quod apud Gibl. et Obr. solos invenit Burm. (addit ipse deinceps Gryph.) est etiam in Stoeriana et Chouetus voluit dare si operae paruissent, non item Leidensis. Idem error in Geoponic. Graec. 10, 39. ed. Niclasii Vol. 2. p. 707. ubi pro Παμφίλου Cod. Guelf. dat Παμφιλίου, item apud Fabric. Bibl. Graec. Harl. (ap. Fabric. ipsum enim recte) 4, 486.

„videtur Cicero non declarasse.“ Is sane de Inv. 1, 11 et 2, 23 *juridicalem* vocat speciem rationalem constitutionis *generalis*, ut ipse appellat, quae *qualitas* dicitur Quintiliano et aliis, cum *negotialis* sit ejusdem ei species legalis. cf. 3, 4, 5. it. huj. cap. §. 58. Hermogeni *rationalis speciei* ipsa rursus *pars* est. In Topicis c. 24. *juridicalem* Cicero appellat, quam in Inv. *generalem*; genus igitur, non speciem.

Justumne — vel. Recte Gellnerus, et ante eum Badius monent *vel* non esse referendum ad *ne*, velut disjunctivae quaestionis alteram *partem*, ubi oportebat dicere *an*; sed esse indicem alterius exempli *ejusdem* quaestionis. cf. 1, 6, 32.

Pamphilus. Aristot. Rhet. 2, 23, 21. memoratur ἢ Παμφίλου

τέχνη quae tota constet ex petendis et fugiendis, sive eo solo argumentorum loco, qui sit in rebus ad faciendum aliquid vel impellentibus, vel inde deterrentibus. Hunc ergo esse cujus mentionem faciat Qu., facile credo. Qui utrum sit idem pictor apud nostrum 12, 10, 6 et Plinium aliquot locis, item Aristophanem Plut. v. 385 ejusque scholiasten (etsi hic quidem Pliniano est antiquior) lubrica est disputatio. Neque magis ad liquidum perduci posse credo, utrum ad hunc unum pertineant loca Ciceronis De Nat. D. 1, 26 (cf. Diog. Laert. 10, 14) et de Or. 5, 21 quorum postremum nondum intelligo; quanquam tantum ex eo videtur apparere, pictorem eundem et rhetorem fuisse creditum a Cicerone.

titus est: plurimi deinceps, mutatis tantum²⁴⁷ nominibus, *in rem, de qua non constet, et in rem, de qua constet.* Nam est verum; nec aliter fieri potest, quam ut aut certum sit factum esse quid, aut non sit. Si non est certum, conjectura sit: si certum est, reli-
 35 qui status. Nam idem dicit Apollodorus, cum quaestionem aut *in rebus* extra positis, quibus conjectura explicatur, aut in *nostris opinionibus* existimat positam; quorum illud *πραγματικόν, hoc περι έννοίας* vocat. Idem, qui *ἀπόληπτον* et *προληπτικόν* dicunt, id est *dubium*

Idem qui. Guelf. *Idem quae.* Goth. (tac. Gefn.) *Idem quia* cum Alm. Turic. Voss. 1. (an 2?) Jenf. (tac. Gefn.) *idemque* cum edd. meis ante Stoer. omnibus et duobus praeterea Burmanni; male. *ἀπόληπτον.* Ita Goth. Reliqui duo quos ipse inspexi Codd. monstrum aliquod praeferunt scripturae, in quo ut receptum *ἀπορον* non esse apparet, ita quid sit non facile dicas. Turic. tamen, si conferas vocem alteram Graecam, quae sic scribitur ibi, *προληπτικόν*, item nostrum dare videbitur. Hi enim sunt ductus: *α προληπτικόν.* Ut, in illo, *τι* manifesto est pro *π*, ita et hic, eandem mutationem afferens, habes *ἀπόληπτον.* Jam paulo confidentior accedo ad Gnelferbytanum monstrum procurandum. Id est hujusmodi: *ἀπόρντιον* (nam figura *γ* quae bis est in hac voce ex ratione Montefalconii Palaeogr. p. 320. et 336 est tertii decimi seculi *ν*). Agnoscis in fine *πτον*, quod sufficere puto ad efficien-

idem — Apollod. Creditur a Qu. Apollodorus sua partitione idem significare quam quod illi qui *infittalem* et *judiciallem* solos faciunt status; et sane *πραγματικόν* est status *infitt.* seu *conject.*, *περι έννοίας* contra versatur *in nostris* de justo, aequo *opinionibus* ubi nulla facti quaestio.

ἀπόληπτον — προληπτικόν. Prius est, quod nullis nostris *προλήψεις* h. e. *έννοίας* (utroque enim vocabulo appellant vid. Cic. Acad. Lucull. c. 10. it. Topic. c. 7. cf. modo positam Apollodori partitionem item Posidonii §. 37.) assequimur, de quo igitur dubitamus, donec facta con-

et *praesumptum*, quo significatur, de quo liquet. Idem Theodorus: qui de eo *An* 36

dum ex prioribus istis perturbatissimis ἀπρολη, ut λ fuerit cum ν confusum, et deinceps η haustum a simili ν. Accedit ed. Tarv. (meorum antiquissima, nam Jenf. Graecis lacunas relinquit) sic dans Graeca haec; μρολημτικον et αρολημτικον. Vides transposita vocabula et plane novum ἀπροληπτικον, quod verum quidem non credo, sed quod propius sit nostro, quam recepto. Jam, a Locatelli inde ed., omnes, quos quidem norim, libri dant ἀπροση, quod cum a mera VV. DD. divinatione profectum credam, pro eoque vocabulum Lexicis Graecis (ante Schneiderum) ignotum invexerim, diligentius scripturae meae rationem reddere debui. Quod Codd. nulla affertur varietas, non possum quin negligentiam interpreter conferentium, cum praesertim Voss. 2. et Alm. a suis Goth. et Turic. prorsus h. l. deficere a verisimilitudine magnopere abhorreat, et forte omnes, quos mihi licuit consulere, deferant receptam.

id est. Sic Goth. cum Voss. 3 (an 2?) et Obr. (haud dubie ex Argentorat.) Alm. *idem* Turic. *idē*, qui voluit eandem scripturam dare, sed uterque falso pro *id est* (cf. 3, 5, 4). Jenf. (tac. Gefn.) *et* (in quo latet verum) cum edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. qui praefert *quo*, quod deinceps est in omnibus edd. praeter Basileensem, quae ex conjectura Philandri exhibet *quibus*. In Codd. ipsis inveniri errorem trajiciendi hujus *quo*, cujus infra locus est post *praesumptum*, argumento est Guelf. in quo est recepta: *dic. quo dub. s. p. f.* Quam aptum sit h. l. *id est* vide mox §. 35 et ad 3, 5, 4. *praes. quo sign.* Ita Obr. haud dubie ex Argent. Prope accedit Alm. *praes. quid sign.* Etiam propius Turic. *praes. quod sign.* Ceteri libri omittunt *quo*. cf. not. prox. *Idem The.* Guelf. *Item The.* cum Bal. Goth. Alm. (e Turic. nil memoratur) Bern. et edd. Jenf.

stent; posterius, quod in animis nostris versatur, proptereaque certum est.

praes. de quo liqu. Sic *praesumptum est* usurpari Digest. 21, 1, 37. pro: verisimile est, pro comperto fere est, monet Budaeus in Commentt. Gr. I. p. (ed. Basil. 1556.) 785. Cui exemplo Gesnerus in Thes. ad-

dit Tac. Annal. 14, 64, 5. *praesumptum habeant.* Inest tamen significatio ejus persuasivonis, quae ne indigeat quidem probatione, quae jam ante eventum sit in animo, sicut et in Graecis προλήψει et ἐννοίᾳ. Ad *Idem* esse intelligendum dicunt, sentiunt, sponte apparent.

fit, et de *accidentibus ei*, quod esse constat, id est *περὶ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων*, existimat quaeri. Nam in his omnibus prius genus *conjecturam* habet, sequens reliqua. Sed haec reliqua Apollodorus duo vult esse, *qualitatem*, et de nomine, id est finitivam: Theodorus, *quid*, *quale*, *quantum*, ad alii-
 37 *quid*. Sunt qui et de eodem et de alio, modo *qualitatem* esse, modo *finitionem* velint. In duo et Posidonius dividit, *vocem*, et *res*.
 In voce quaeri putat, *An significet, quid*,

(tac. Gesn.) meisque ante Stoerium omnibus. Cave autem varietatem a Burm. et Capper. notatam accipias, quasi pro Theodorus hi dent *Theo*, quod secus est in iis quos contuli; debebat fieri compendium sic: *Theod.* erroris vitandi causa.

quod — constat. Jenf. (tac. Gesn.) *q. constat* cum edd. ante Bas. omnibus. Placet. Codd. videntur tueri indicativum.

duo. Abest hoc a Voss. 3. Velim a pluribus; concinnitati officit, quoniam non sequitur *Theod. quatuor*.

sunt qui et. Sic Guelf. Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. omnibus. Reliqui *sunt et qui*. Minus habet taedii oratio, si hic ad *rem* refertur *et*, cum mox „*et Posidonius*“ ad *hominem*. *quid, quam.* Guelf. *quicquam*

finitivam. Accommodavit ad Graecam vocem *στάσις*, cum ipse *statum* fere dicat, non *constitutionem*. An scripsit: *finitionem*?

duo. vid. not. Crit.

Posidonius. Plures hoc nomine fuerunt. Celeberrimus Apameensis Syrus, qui Rhodius dici maluit, Panaetii discipulus, Pompeji Magni magister. Cujus etsi rhetorica fere non memorantur a scriptoribus (nisi quod *εἰσαγωγὴν περὶ λέξεως*

scripsisse dicitur) tamen hujusmodi dialectices et rhetorices tractatio magnopere cadit in Stoicum. Alter a Suida (secundo loco) et Eudocia p. 365 memoratur Alexandrinus, cui plura ad rhetoricen pertinentia tribuuntur, sed quae ab aliis dicantur esse Posidonii, Sophistae Olbiopolitani, quos probat Suidas. vid. Fabr. Harl. 3. 572 seqq. Ad „*dividit*“ intellige *omnem rhetoricen*, „*hanc quam tractamus πραγματείαν*.“

quam multa, quo modo? in rebus conjecturam, quod κατ' αἰσθησιν vocat; et qualitatem; et finitionem, cui nomen dat κατ' ἐννοίαν et ad aliquid. Unde et illa divisio est, alia esse scripta, alia inscripta. Celsus Cornelius³⁸ duos et ipse fecit status generales, *An sit? Quale sit?* Priori subjicit finitionem, quia aequae quaeratur, *An sit sacrilegus*, qui nihil se sustulisse de templo dicit, et qui privatam

eum edd. (de Jenf. tac. Gefn.) ante Gryph. omnibus. Sed levis erat error ejus, qui, cum junctum crederet vocabulum, solita ratione (cf. 1, 7, 6) scribebat quicquam pro quidquam; neque indigebat locus Regiana emendatione, qui se pro qui malle ait quid, pro quia autem (quod equidem nusquam vidi, neque in Codd. neque in edd. meis ante-Regianis Jenf. et Tarv.) quam. Vera scriptura haud dubie est in reliquis Codd. ut in Britannibus, Alm. Turic. et certe in Goth. In Voss. 1. 3. *quantquam.* in rebus. Goth. (tac. Gefn.) ut Guelf. omittit in cum edd. ante Gryph. omnibus (de Jenf. tac. Gefn.) et Codd. Alm. Turic.; male; et Britannici saltem videntur tueri in.

κατ' αἰσθησιν. Guelf. omittit κατ', male. Aliquot edd. ut Tarv. καταστασιν; male. Pr. subjicit. Ita Guelf. cum Voss. 1. 3 (hi tamen nescio utrum hic an mox). Ceteri libri, quod sciam omnes *subjicit*, quod mihi displicebat, ob id quod sequitur „quia quaeratur“ cf. 3, 3, 8 tradidit. Neque obstat, quod modo est *fecit*, sequente „An sit.“ Quaestio ipsa ibi ponitur et est quasi pro nomine substantivo; praeteriti autem ratio est ea, quod refert quid *fecerit* Celsus; hic contra ejus librum recenset. Quamquam non diffiteor isto quoque loco *male me facit.* cf. tamen §§. 45. 47.

Unde h. e. ex quo genere, ejusmodi cf. §. 27 „hinc — „adulter.“ 8, 6, 51. „inde „sunt.“

scripta — inscripta. cf. 3, 5, 4. *Inscripta* ne forte quis sollicitet, malitque *non scripta*,

quod Francio accidit, consulat Lexica.

An sit sacrilegus. Exemplum magnopere frequentatum nostro aliisque rhetoribus, ut Hermogeni, et scriptori ad Herenn. 1, 12. et ipsi Aristoteli vid. §. 49.

pecuniam confitetur sustulisse. *Qualitatem*, in *rem* et *scriptum* dividit. *Scripto*, quatuor partes legales, exclusa translatione; *quantitatem* et *mentis quaestionem* conjecturae sub-
 39 jicit. Est etiam alia in duos dividendi status ratio, quae docet, aut de *substantia* controversiam esse, aut de *qualitate*: ipsam porro qualitatem aut in *summo genere* consistere, aut in *succedentibus*. De substantia est con-
 40 jectura. Quaestio enim tractatur *rei*, *An facta sit? An fiat? An futura sit?* Interdum etiam *mentis*: idque melius, quam quod iis placuit, qui statum eundem *facti* nominaverunt, tanquam de praeterito tantum, et tan-

conj. — subjecit. Sic dedi, *levi Codicum*, magna, ut opinor, sententiae auctoritate. Goth. enim (tac. Gesn.) *subiecit* quidem, sed subterpuncto E, quasi voluerit legi *subiecit*. Quis autem ferat *dividit — subjecit?* Sed illud corrumpebatur difficilius. cf. not. prox. Libri quidem, quod sciam, omnes *subjecit*, quod in Guelf. ipse cognovi et e Turic. affertur ob aliam varietatem, quia *conjecturam* ibi pro *conjecturae*.

mentis. Ita Codd. et edd. omnes, praeter Ald. (sed utramque) quae dat: *intentionis et voluntatis*; mira glossatoris licentia.

mentis quaestionem. cf. 7, 2, 1. 6. Haeret in hoc loco Gesn. quod, post alteram partem *qualitatis* a Celso constitutae (i. e. *scriptum*) explicatam, prior i. e. *res* non tractetur; quare pro *conjecturae* malit *conjecturae rei*. Sed Qu., quid in *qualitate* esset *res*, opposita illa *scripto*, a quovis intelligi ratus (sunt autem quaestiones de *aequo, justo* cet.),

eam partem in divisione Celsi persequi neglexit; cumque videret posse quaeri, quo tandem loco Celsus poneret *quant.* et *ment. quaest.* (quas alii solent partes facere *qualitatis* cf. 7, 4, 1.) addidit protinus, eas a Celso relatas esse ad *conjecturam*, vel statum, *An sit.*

praeterito — facto. Cum *facti* dicimus statum, et *tempora* excludimus praesens ac

tum de facto, quaereretur. Pars qualitatis,⁴¹ quae est de summo genere, raro in iudicium
²⁴⁹ venit: quale est, *Idne sit honestum, quod vulgo laudatur?* Succedentium autem aliae de communi appellatione, ut, *Sitne sacrilegus, qui pecuniam privatam ex templo furatus est?* Aut de re denominata, ubi et factum esse certum est, nec dubitatur, quid sit, quod factum est. Cui subjacent omnes de *honestis, justis, utilibus*, quaestiones.⁴² His etiam ceteri status contineri dicuntur, quia et quantitas modo ad conjecturam referatur, ut, *Majorne sol, quam terra?* modo ad qualitatem, *Quanta poena quempiam, quantove praemio, sit affici justum?* et translatio versetur circa qualitatem: et definitio

futurum, et *animum* faciendi, in quae tamen ipsa quoque cadit status conjecturalis.

qualit. — *de summo gen.* cf. 7, 4, 1.

Idne — laudatur. Ex Aristippi doctrina (Diog. Laert. 2, 93) μηδέν — εἶναι φύσει δικαίον, ἢ αἰσχρόν· ἀλλὰ νόμῳ καὶ εἶθι. Huic opposita est Stoicorum, quos secutus Cicero de Finib. 2, 15 „Ego“ ait „iudico“ — quod — sit ipsum „per se rectum atque laudabile, non ob eam causam tamen — dici *honestum* esse, quia „laudatur a multis, sed quia „tale sit, ut, vel si ignorarent „id homines, vel si obmutuissent, sua tamen pulchritudine „esset, specieque laudabile.“ Cf. de Off. 1, 4 extr.

aliae — Aut. Ad *aliae* intellige *partes*. Sed quod subjicitur *Aut*, pro quo expectabas *aliae* iterum, id quidem mihi quam maxime videtur insolens.

re denominata. Opponitur *communi appellationi*, qua totum aliquod genus sit comprehendendum, res, quae nomen suum jam acceperit, propterea *certa* sit, in quaque de *nomine* jam non quaeratur.

quantitas — qualitatem. Cf. 7, 2, 6. it. 4, 1.

translatio. Quoniam et ipsa de *jure* disceptat, quanquam de solo *actionis jure*. cf. not. ad §. 11.

definitio — translationis. Quoniam definiendo amolimur a nobis eam, quae intenditur,

43 pars fit translationis: quin et contrariae leges, et ratiocinativus status, id est syllogismus, et plerumque scripti et voluntatis, aequo nitantur (nisi quod hic tertius aliquando conjecturam accipit, *Quid senserit legis constitutor?*), ambiguitatem vero semper conjectura explicari necesse sit: quia, cum sit manifestum, verborum intellectum esse duplicem, de sola quaeritur voluntate. A plurimis tres sunt facti generales status, quibus et Cicero in oratore utitur, et omnia, quae aut in controversiam, aut in contentionem veniant, contineri putat, *Sitne? Quid sit? Quale sit?* quorum nomina apertiora sunt, quam ut dicenda sint. Idem Patrocles sentit.

45 Tres fecit et M. Antonius, his quidem ver-

dicenda. Sic Guelf. et Turic. cum Codd. puto omnibus praeter Goth. Voss. 2. et Vallengem e quo *docenda* se dare narrat Badius, quanquam parvi referat; quem imitantur Cerv. Basileenses duae, aliquot Burmanno memoratae et Gesnerus. Gryph. tamen meus (1544) *dicenda* retinet cum vet. edd. omnibus. Et hoc solum verum, quoniam ne *dixit* quidem nomina ista Qu. (quae forent *conject. finit. qualit.*); sed sponte intelliguntur. *Nomina docere pro declarare, explanare vereor ut recte dicatur.*

actionem, ut *sacrilegii*, si privatam modo pecuniam sustulimus de templo.

quin et contr. leg. Recenset hinc *status legales*, quorum tertius est scripti et vol. Cf. 3, 5, 4. item mox §. 46. De *syllog.* supra §. 14.

in *Oratore.* c. 14. „Quid-
quid est, quod in controver-

„sia aut in contentione versetur, in eo, aut sitne, aut quale sit, quaeritur.“ Item de Or. 1, 31. 2, 24 extr. 26 extr.

Patrocles. vid. 2, 15, 16.
Antonius. cf. 3, 1, 19. Attende autem simplicitatis antiquae colorem in hoc fragmento.

bis, *Paucæ res sunt, quibus ex rebus omnes orationes nascuntur, factum, non factum: jus, injuria: bonum, malum.* Sed quoniam, quod jure dicimur fecisse, non hunc solum intellectum habet, ut lege, sed illum quoque, ut juste fecisse videamur: secuti Antonium apertius voluerunt eosdem status distinguere. itaque dixerunt *conjecturalem, legalem, juridicalem*: qui et Virginio placent.

50 Horum deinde fecerunt species, ita ut *legali*⁴⁶ subjicerent *definitionem*, et alios, qui *ex scripto* dicuntur; *legum contrariarum*, quae ἀντινομία dicitur; et *scripti et sententiae vel voluntatis*, id est κατὰ ἔητόν καὶ διάνοιαν; et μεταλήψιν, quam nos varie *translativam, transsumptivam, transpositivam* vocamus; συλλογισμόν, quem accipimus *ratiocinativum, vel collectivum*; ἀμφιβολίας, quae ἀμφιβολία nominatur: quos posui, quia et ipsi a plerisque *status* appellantur, cum quibusdam *legales*

dicimur fecisse. Turic. *dicimus f.* Guelf. *dicuntur f.* cum Voss. 2. neque tamen mox pro *videamur* est *videantur*.

transumptivam. Sic Codd. mei Guelf. et Goth. cum edd. vett. ante Gryph. (exceptis Badii et Veneta) simplici s exprimunt vocabulum, quod placet cf. 1, 7, 4.

cum — placuerit. Ita Alm. et Turic. (cf. ad §. 10) quam scripturam expressit Obr. solus, fortasse ex Argent. Guelf. et

legalem. Eum igitur significavit Antonius istis: *jus, injuria*, quibus ad *leges* solas respexit, non ad *justitiam*.

Virginio placent. vid. 3, 1, 21. Idem numerus eademque nomina statuum apud script.

ad Herenn. 1, 11 qui et ipse *legitimæ* (seu *legali*) constitutioni subjicit *definitionem*, ibid. Cetera si quis diligentius cupit cognoscere, is adeat Lexicon rhetoricum Ernestii V. C. utrumque.

47 potius *quaestiones* eas dici placuerit. Quatuor fecit Athenaeus, *προτρεπτικὴν στάσιν*, vel *παρορμητικὴν*, id est *exhortativum*, qui suasio-
riae est proprius; *συντελικὴν*, qua *conjecturam*

Goth. *cum* omittunt, sed dant *placuerit* cum edd. Jenf. (tac. Gesn.) et vet. ante Cervic., excepto Aldo. Hic cum reliquis omnibus praefert *placuit*, sine *cum*. Rationem Gothani non improbat Gesn. qui videtur accepisse optativi Graeci potestate, ablegans ad §. 51. Sed obvertit sibi ipse §. 54 *man.* Recepta recentiorum ad sententiam par est nostrae, ad veritatem criticam eidem cedit. *παρορμητικὴν*. Ita Guelf. et Turic. quanquam latt. litt. Goth. et Bern. idem graecis. Jenf. (tac. Gesn.) *parmethycen* (quantum agnoscere possum praec correctione ejus, qui in exemplo, quod tracto, efficit *parormeticen*) cum Loc. et Rusc. ex quo monstro rectissime eruit Regius *parormeticen*. Tarv. (cf. ad 3, 5, 12 *propria*) et Venet. cum recentioribus omnibus *παραινετικὴν*. A corrigendo me paene absterruit Gibsoni de suis Codd. silentium, quod tamen negligentiae, ex parte saltem tribuendum suspicor. *Παραινετικὴ* Senecae (Epist. 95. init.) est pars philosophiae constans praeceptis. „Ea“ inquit (Epist. 94. init.) „dat propria cuique „personae praecepta, nec in universum componit hominem, sed „marito suadet“ cet. Idem Ep. 95. p. 422 Bip. „Persuasio „ad totam pertinens vitam: hoc est, quod *decretum* voco. — „In particulas suasisse, totum ordinanti parum est. M. Brutus — dat multa *praecepta* et parentibus et liberis.“ cet. Vides hujusmodi *praeceptis*, quae opponuntur *decretis*, locum hic esse nullum; iis tamen proprium *παραινεσεως* vocabulum, ut quidem videtur. Contra, praeter veterum librorum auctoritatem, *παρορμῶν* solet cum *προτρέπειν* conjungi etiam a Glosso-
graphis ut Hesychio, Polluce, non uno loco. Quod enim *παραινεῖν* declarant iidem per *συμβουλεύειν*, id equidem ad defendendam vulgatam scripturam facere non puto. De universo genere *συμβουλευτικῶν* egisse isto loco non videtur Athenaeus. Inter figuras tamen sententiarum 9, 2, 103 *exhortatio* est, cui subjicitur Graecum *παραινετικόν*.

qui — proprius refer ad *statum*, ne haereas in masculino.

συντελικὴν. Nomen, quod ipsi Qu. minus notum fuisse

videtur, recte ex usu Grammaticorum illustrat Capperonnerius et hic et in praef. operis (p. XIX). Iis enim, quod et-

significari, magis ex his, quae sequuntur, quam ex ipso nomine apparet; ὑπαλλακτικὴν ea *finitio* est, mutatione enim nominis constat; *juridicalem*, eadem appellatione Graeca, qua ceteri, usus. Nam est, ut dixi, multa in nominibus differentia. Sunt qui⁴⁸ ὑπαλλακτικὴν *translationem* esse existiment, secuti hanc mutationis significationem. Fecerunt alii totidem status, sed alios, *An sit? Quid sit? Quale sit? Quantum sit?* ut Caecilius et Theon. Aristoteles in rhetoricis et⁴⁹

Nam. Guelf. *non*, male (vid. not. ex.) et solus.

iam pervulgatum) ὑπερσυντελικός est, quod Latinis *plusquamperfectum*. Apparet στάσις συντελικὴν esse de rebus praeteritis, jam consummatis, qui intellectus est in *conjectura* quoque, vel statu *facti*. cf. §. 40 et 9, 1, 8. De Athenaeo vide 2, 15, 23.

appellatione Graeca. cf. §. 33.

Nam — ut dixi. vid. §. 22. *Nam* autem respicit suppressam sententiam, quae hujusmodi fere fuerit: „Poteratis „quidem expectare et in hoc „*juridicialis status* nomine aliquid novatum fuisse ab Athenaeo, ut necesse esset monere „diserte ejus cum ceteris consensum.“

Theon. Hujus nominis non paucos cum recenset Suidas, non abhorret a verisimilitudine, eundem esse cujus *doctrina progymnasmatum* aetatem tu-

lit. Is Aelius fuit cognominatus, gente Alexandrinus. Nam ut inferiorem Hermogenis et Aphthonii temporibus facias cum Fabricio B. G. 4, 451, idonea causa nulla est. Supremus enim eorum, quos laudat, scriptorum est Theodorus Gadareus. Scripsit, narrante Suida, praeter illum, quem etiamnum versamus, elegantem sane librum, aliaque varia, *Artem* (cave enim cum Fabricio l. c. jungas τέχνην περὶ προγυμνασμάτων) in qua hoc, quod tangit Qu., tradidisse est putandus. De *Caecilio* cf. 3, 1, 16.

Aristoteles — *quaerendum putet.* Locus vexatus. Vix enim ostendas, ubi haec in rhetoricis tradat Aristoteles. Quod si tollas quae absunt a tribus Codd. (vid. not. Crit.) ita continuans orationem: „Aristoteles in rhetoricis An sit —

iam sic omne opus dividit, in *veritatem*, et

„Quam multum sit? quaerendum putat,“ suffecerit fortasse designare Arist. Rhet. 3, 17, 1. *περὶ τεττάρων ἢ ἀμφισβήτησις* — ὅτι οὐ γέγονεν — ὅτι οὐκ ἔβλαψε — καὶ ὅτι οὐ τασόνδε, ἢ ὅτι δικαίως (cf. Ar. Rhet. 1, 3, 6 ubi itidem ὡς οὐ γέγονεν — ὡς οὐκ ἔβλαψεν). Quamquam vel sic Quintilianus, memoriter referens ista, turbasse aliqua est putandus. Nulla enim apud Aristotelem *quanti et quam multi* (τοῦ πηλίκου καὶ τοῦ πόσου cf. supra §. 23 ubi hoc ipsum negabatur esse apud Aristotelem) divisio; et secunda ἀμφισβήτησεως pars videtur esse *finitio*, quae mox significatur hic esse omissa: „tamen,“ — finitionis quoque vim intelligit. Minus tamen convenit in Quintiliani designationem alter Aristotelis locus 1, 3, 8. 9. ἀναγκαῖον — ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ καὶ εἰ γέγονεν ἢ μὴ καὶ εἰ ἔσται ἢ μὴ. Ἐτι δὲ — ἅπαντες — οὐ μόνον τὰ εἰρημμένα δεικνύουσι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρόν. Haec personatus ille Turnebus respexisse ait Quintilianum, mihi non magis quam Capper. et Gesnero suam rationem probans. Major autem ingruit difficultas, si ea, quae adhuc omisimus cum tribus Codd., assumuntur, ut par est. Haeret in iis etiam Victorius (ad Arist. Rhet. 1, 13, 9 p. 235.

ed. Florent.) qui, si maxime *veritas* de genere judiciali accipiatur, pro aequitate dicta; *petenda et fugienda* de deliberativo, pro iis quae conducunt atque obsunt: tamen, quid faciat tertio illi: *de eodem atque alio*, habere se prorsus negat. Relinquitur enim genus demonstrativum quod istis: *de eodem atque alio*, designari nequaquam potest. Victorius quidem, ut solet esse iniquior Quintiliano, veretur „ne negligentiae hominis hoc quoque assignandum sit.“ Et, si in Rhetoricis *de eodem atque alio*, ut parte operis, agi ab Aristotele dicit Qu., profecto fallitur. Frustra enim huc trahas 2, 23, 12 Ἄλλος (τόπος τῶν δεικτικῶν) ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου. Frustra 2, 25, 3. Αἱ ἐνστάσεις φέρονται — ἢ — ἐκ ταυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τῶν κεκοιμένων, aliaque loca, in quibus τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου (τοῦ ἑτέρου quidem non invenio) sit mentio, quae pertinent omnia ad probationem in genere judiciali. Sin dicis *Topica* Aristotelis intelligi a Qu., non Rhetorica, et hanc vocem falso legi apud nostrum; frequentissima quidem in *Topicis* est mentio ταυτοῦ ἢ ἑτέρου (velut 1, 4 et passim, ut et in aliis *Organī* partibus) sed desideratur vicissim *totius operis* (h. e. eloquen-

*petenda ac fugienda, quod est suaforiae, et
251 de eodem atque alio: partiendo tamen ad hoc*

et de eodem — putet. Edd. ante Badium omnes (quibus acc. edit. Ald. sec.) sic: *e. d. e. a. a. p. tamen a. haec p. a. f. quid q. q. e. q. m. f. q. putat.* Omittunt igitur *ut* post *pervenit*, ut sententia integra ordiatur ab *An sit*. In hac ratione *haec*, quod est in Guelf. Turic. Goth. (tac. Gesn. etiam

tiae) *divisio*; neque ad ullum alium statum, quod monet Capper., potest referri ταῦτόν, ἢ ἕτερον, nisi ad finitionem. (cf. §§. 31. 37.) περί τούσ ὀρισμοὺς, πότερον ταῦτόν ἢ ἕτερον, ἢ πλείστη γίνεται διατριβή. — δυνάμενοι γὰρ ὅτι ταῦτόν καὶ ὅτι ἕτερον διαλέγεσθαι, τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ πρὸς τούσ ὀρισμοὺς ἐπιχειρεῖν εὐπορήσομεν. (p. 50 Vol. 3. ed. Buhl.) Eodem et ad qualitatem, refert Cicero quoque (cf. ad §. 31.), sed respuit noster locus omnem finitionis mentionem. Si quis tamen satis versatus in Organo Aristotelico invenerit ubi philosophus dicat, quae plane consentiant cum Qu. loco, is tuto poterit ejus libri titulum repone pro *Rhetoricis*, quod ipsum nomen hoc loco positum habet, quod displiceat, cum non opus esset titulum libri addere, si *Rhetorica* intelligebat Qu. (neque solet quidquam ponere praeter Aristotelis nomen, ubi laudat *Rhetorica*, nisi cum librum accurate designat 5, 10, 17.); siu alium librum, plane necessarium erat.

Tom. I.

Hoc ubi mutatum fuerit, mox ad „Quodam — loco“ ascribetur istud: in *Rhetoricis*, ubi jam non poterimus eo carere. Potest etiam excidisse nostro loco deperditi cujusdam libri, velut *Grylli* (2, 17, 14) *Sophistae* (not. ad 3, 1, 8) nomen, quanquam haec medicina adeo tuta non est. Fatebor interim, Quintilianum, etsi negligentiae crimen ei tam leviter non impingam, potuisse decipi, quod ipse, terendis Apollodori, Hermagorae aliorumque Artibus, assuefactus erat doctrinae de statibus, ut ejus in Aristotele quoque mentionem quaereret, quae nulla est. Inde potuerunt tenebrae obrepere loco nostro. Restat, quam cum lectore communicem, elegans Buttmani conjectura, qui pro *etiam sic* malit *etiamsi*, expungens comma post *dividit*. Sic levigatur sane oratio. *Tamen* quoque, cum protinus recurrat „Quodam tamen“ mutes fortasse Basileensis ed. scriptura *tandem*. Nam hoc quoque in recepta non male reprehendit Capper.

K k

pervenit, ut *An sit? Quale, Quantum, et Quam multum sit?* quaerendum putet. Quodam tamen loco finitionis quoque vim intelligit, quo dicit quaedam sic defendi, *Sustuli, sed non furtum feci: Percussi, sed non inju-*
 50 *riam feci.* Posuerat et Cicero in libris rhetoricis, *facti, nominis, generis, actionis: ut*

de Jenf.), probum est, in recepta non item; sicut *putat* quoque, indicativus. Eandem loci constitutionem tuentur Codd. Guelf. Goth. Turic. nisi quod omittunt *quid* ante *quale*, cum Voss. 2. 3. Alm. Id et ipse expunxi sex bonis Codd. auctoribus factis, cum sententia ipsa respuat, diserte subjiciente Quintiliano, *finitionem* (h. e. τὸ *quid*) nonnisi *quodam loco* ab Aristotele *tamen intelligi*. Nam Victorii (ad Ar. Rhet. 1, 13, 9) et Capperonnerii ratio, jungentium *an sit quid* pro *an sit aliquid*, minus placet. Badius eam, quae est apud Gesnerum, scripturam (haec nostra est, sed addito *quid*) primus invexit; unde, non prodidit. Expreserunt omnes deinceps (nisi quod pro *tamen* Basileenses duae meae dant *tandem*) ante Stoerium. Hic primus hanc exhibet loci constitutionem: „et eodem atque „alio partiendo ad hoc pervenit, ut, an sit, quid, quale — „putet.“ Anteponit autem his verbis colon, quo dirimit a praecedentibus. Id tenuerunt ante Gesn. omnes mei, exceptis Obr. et Capper. Inde sensum sanum vix efficias. Quod tres Codd. (Voss. 1. 3. Bern.) omittunt haec omnia: „etiam sic „— pervenit, ut,“ hoc nisi natum est ex solito errore librarii ab „eti — *am sic*“ aberrantis ad „*an sit*,“ potest valde placere ei, qui sentiat difficultatem conciliandi hic cum Quintiliano Aristotelem; modo probabilis tam verbosi glossematis origo demonstratur. Equidem Gesnerianae rationi obtemperavi, etsi diffido τῷ *ut* post *pervenit*, itemque conjunctivo *putet*, quorum neutrius idoneum video auctorem.

Quodam — loco. Arist. Rhet. 1, 13, 9. λαβεῖν μὲν ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι — ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι. οὐ γὰρ θεοῦ τι. cf. §. 38.

Cicero — actionis. De Inv. 1, 8. ubi genitivi pendent a voce *quaestionem*, quod hic apud Qu. est paulo obscurius. *Posuerat — subjecerat* pl. q. perf. significat hosce libros a Cicerone postmodum esse repudiatos.

in facto *conjectura*, in nomine *finitio*, in genere *qualitas*, in actione *jus* intelligeretur. Juri subjecerat translationem. Verum hic legales quoque quaestiones alio loco tractat ut species actionis. Fuerunt qui facerent⁵¹ quinque, *conjecturam, finitionem, qualitatem, quantitatem, ad aliquid*. Theodorus quoque, ut dixi, iisdem generalibus capitibus utitur, *An sit? Quid sit? Quale sit? Quantum sit? Ad aliquid*. Hoc ultimum maxime in comparativo genere versari putat: quoniam melius ac pejus, majus et minus, nisi alio relata non intelliguntur. Sed in illas⁵² quoque translativas, ut supra significavi, quae-

ut species. Jenf. at, pro quo *ut* reponi jubet Regius. Neque erat quod Gesn. ac faceret ex isto Jenfonianae errore, qui praeter Locat. et Rusc. in mearum est nulla. Codd. omnes *ut*, quod in Vallenti diserte monet Badius. item ed. Tarvis. (cf. ad §. 47.) *non intell.* Goth. *nec intell.* cum Voss. 2. quod recte laudat Gesn. *Nec et non* in MSS non raro permutantur. *significavi — incidunt.* Pro priore Goth. et Voss. 2. *signavi* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, exceptis solis Ald. et Basileenlibus. Hoc magnopere tuetur Ges-

hic — alio loco. Vid. Partitt. Oratt. c. 31. et 38 ubi, post conjecturae, finitionis et qualitatis status in prioribus tractatos, *disputatione, quae versetur in scripto* (hae sunt legales quaestiones), *expofita omne munus promissi sui consecutum fore* ait. Pessimum aliquot edd. ut Leid. Burm. et Capp. vitium est circumflexus in *hic*, quasi sit adverbium.

ut dixi. §. 36.

ut supra significavi — incidunt. vid. §. 25. Pluralem *incidunt*, ex Capperonnerii animadversione, plane censeo mutandum in singularem *incidit*, quae non ita infrequens permutatio (cf. not. Crit. ad 3, 4, 9). Refertur enim hoc manifesto ad solum istud *ultimum*, videl. τὸ *ad aliquid*, non ad reliqua etiam, quae modo recensuit, generalia capita Theodori. vid. not. Crit.

stiones incidunt, *An huic jus agendi sit? vel facere aliquid conveniat? An contra hunc? An hoc tempore? An sic?* omnia enim ista referri ad aliquid necesse est. Alii sex status putant, *conjecturam*, quam γένεσις vocant; et *qualitatem*; et *proprietaem*, id est, *ιδιότητα*, quo verbo finitio ostenditur; et *quantitatem*, quam ἀξίαν dicunt; et *compa-²⁵ rationem*; et *translationem*, cujus ad hoc

nerus, interpretans *nominavi*, ut respexerit Qu. ad §. 46, ubi eum *quaestionum* nomen translativo statui tribuisse, ait vir doctus. Hoc ipsum neque ego video, neque exemplis ullis doceor, *signare* sic posse dici pro *nominare*, *appellare*. Alium igitur locum, quem indicare voluerit Qu., demonstravi, secutus Capperonnerium. Codd. quidem nulli, praeter Menaechmos illos supra positos, praesertunt *signavi*, quod ego merum accipio errorem. Tanto magis sibi constant in altera corruptela (talem enim credo) retinenda, *incidunt* pro *incidit*. Vix manum abstinui a loco ad Capperonnerii conjecturam (quam mihi ipse ascripseram nondum visa ejus editione) contra omnes, quotquot sunt, libros praeter Capp. ed. resingendo, quem, si sanus est in recepta, equidem non intelligo. *cuj. ad hoc.* Guelf. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *ab hoc*, quae multorum Codd. videtur scriptura et edd. vet. fere omnium est. Regius conjecit *adhuc*, unde primus receptam videtur Vidovaeus (1538) effecisse. Haec tamen (si Gibsoni, quod credo, silentium fidem meretur Baliolensem solum scripturae *ab hoc* testem citantis,) ipsa est in Bodl. et Ioann. item Turic. nullam varietatem affert Cl.

ιδιότητα. Hoc nomine *fnitionem* appellatam a Theodoro Qu. dicere non videtur, qui, illo commemorato, subjicit: *Alii cet. cf. §. 56.* Tribuit tamen dilerte istam appellationem Theodoro Augustinus Pithoeanus p. 294.

comparationem. Hic latiori significatione est accipiendum

vocabulum. vid. supra §. 23. Universum aliquem statum intellige, quem ii, qui memorantur, rhetores hoc nomine appellaverint.

ad hoc. Interpretare: *praeterea, insuper.* cf. Turf. p. 37. noster §. 5, 22 „*Ad hoc* „— gaudent.“ 12, 10, 40. „*Ad hoc* quidam — putant.“

novum nomen inventum est *μετάστασις*. novum, inquam, in statu, alioqui ab Hermagora inter species juridiciales usitatum. Aliis⁵⁴ septem esse placuit; a quibus nec translatio, nec quantitas, nec comparatio recepta est; sed in horum trium locum subditae quatuor legales, adjectaeque tribus illis rationalibus. Alii pervenerunt usque ad octo, *translatione*⁵⁵ ad septem superiores adjecta. A quibusdam deinde divisa ratio est, ut *status*, *rationales* appellarent; *quaestiones* (quemadmodum supra dixi), *legales*: in illis *de re*, in his *de scripto* quaereretur. Quidam in diversum hos status esse, illas quaestiones maluerunt.⁵⁶

Sulzbergerus. Alm. dare *ab hac* narratur. Si *ad hoc* junctim scriptum esset, vel pro eo *adhuc* per errorem frequentissimum (cf. not. Crit. ad 3, 5, 16.), facillime fiebat *ab hoc*. vid. Drakenb. ad Liv. 5, 21, 7.

inquam. Guelf. Turic. et omnes paene Codd. *tanquam*, nisi quod Bodl. in varietate commemoranda etiam hic tacetur a Gibsono, ut videatur praeclarus iste Codex tueri felicissimam conjecturam Regianam *inquam*, pro *tanquam*, quae vel nullo Codice auctore debebat recipi. Vallengis, referente Badio, et *ab hoc* dat et *tanquam*. Badius Regianas emendationes probat, sed ponit nonnisi in margine. *inquam* meorum primus recepit Gryphius. *juridiciales*. Solus, quantum video, Obr. *juridicialis*, quod non displicet.

quantitas. Turic. et Alm. *qualitas*, soli quantum video (cf. §. 46 *cum* — *placuerit*); male.

inter — *juridiciales*. vid. not. Crit. cf. 7, 4, 13. 14. „si „(defensio facti) per se ipsam „— (non) dabitur, proximum „est, in alium transferre crimen. — Hoc *μετάστασις* dicunt.“ Aquila Romanus (in Ruhnk. ed. Lupi) p. 155. „(Metastasis) species quaedam

„ejus status, quem qualitatis „— appellant secundum Hermagoram.“ Cicero Inv. 1, 11 hanc speciem appellat *Remotionem criminis*.

horum trium, non *harum*: intellige *statuum* et cf. §. 61. *quatuor legales*. cf. §. 46. *supra dixi*. §. 46. extr.

Sed alii rationales tres putaverunt, *An sit? Quid sit? Quale sit?* Hermagoras solus quatuor, *conjecturam, proprietatem, translationem, qualitatem*, quam per accidentia, id est ²⁵⁵ *κατὰ συμβεβηκότα*, vocat, hac interpretatione, *An illi accidat viro bono esse, vel malo?* Hanc ita dividit, de appetendis et fugiendis, quae est pars *deliberativa*; de persona, ea ⁵⁷ ostenditur laudativa; *negotialem*, quam *πραγματικὴν* vocat, in qua de rebus ipsis quaeritur, remoto personarum complexu, ut, *Sitne liber, qui est in assertione? An divitiae superbiam pariant? An justum quid, an bonum sit? Juridicalem*, in qua fere eadem, sed certis destinatisque personis quaerantur: ⁵⁸ *An ille juste hoc fecerit, vel bene?* Nec me fallit, in primo Ciceronis rhetorico aliam esse loci negotialis interpretationem, cum ita

συμβεβηκότα. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *συμβεβηκός* cum edd. ante Stöber. meis omnibus. Sed verior videtur pluralis. cf. §. 56. *πρ. vocat.* Goth. (tac. Gefn.) *vocant* et sic modo ad *συμβ.* edd. ante sec. Bad. meae omnes (praeter Ald.); male utrumque.

justum quid. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Gefn. ut et de Jenf.) Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores inserunt *sit*. Turic. etiam post *bonum* tollit *sit*; non male.

per accidentia — vocat. vid. Aquil. Rom. l. modo c. „*status*, quem qualitatis, aut ex „*accidenti* appellant secundum „*Hermagoram.*“

hac interpretatione, intellige: *subjecta*. vide mox §. 58. *interpretationem* eodem modo usurpatam, pro definitione.

qui — assertione. Cujus igitur de libertate cum maxime litigatur. vid. Lexica.

juridicalem. Hoc nomine appellat igitur *qualitatem* in judiciali genere.

Cic. rhetorico. 1, 11.

scriptum sit, *Negotialis est, in qua, quid juris ex civili more et aequitate sit, consideratur: cui diligentiae praesse apud nos jurisconsulti existimantur.* Sed quod ipsius de⁵⁹ his libris iudicium fuerit, supra dixi. Sunt enim velut *regestae* in hos commentarios, quos adolescens deduxerat, *scholae*: et si²⁵⁴ qua est in his culpa, tradentis est: sive eum movit, quod Hermagoras prima in hoc loco posuit exempla ex quaestionibus juris; sive, quod Graeci *πραγματικούς* vocant juris inter-

scriptum sit. Alm. et Turic. *scr. est*, foli.

regestae — *scholae*. Expressi scripturam Codd. Alm. veteris Florentini (ref. Regio) et, nisi fallor, Turic. atque Bodl. qui a conferentibus silentur. In qua id unum mutavi ex recentiorum a Stoerio inde ratione, ut pro eorum *quas* scriberem *quos*, auctoribus Codd. Alm. Turic. Guelf. Goth. multisque praeterea ut et edd. ante Gryph. meis omnibus. Aptius mihi videbatur, *commentarios* a Cicerone *deductos* dici, quam *scholae*, quae non sunt ipsius, sed tradentis. Ceterum Guelf. pro *regestae* dat *res gestae*, pro *scholae*, *schola*, cum multis aliis utrumque. Male reduxit Capper. aliquot priorum edd. scripturam: *res regestae* — *quas* — *schola*, quae in nullo est Cod.

movit quod. Guelf. Turic. *mov. id qu.* Goth. (tac. Gesn.) *mov. qui.* Hoc praepostere, illud fortasse recte.

loco. Goth. *libro.* vid. 1, 10, 18.

supra dixi. vid. 3, 5, 15. *regestae* — *scholae*. „Hi libri nihil aliud sunt nisi *scholae* (h. e. disputationes rhetoris cf. 3, 1, 14 et Lexica) „in Commentarios, quos adolescens contexit Cicero, *rege- latae.*“ Sic 2, 11, 7 *rege- runt* usurpatur, a quo verbo repetendum est (recte observante Regio et Vossio de vitiiis ferm. p. 74.) barbarum vo-

cabulum: registrum. *Deducere* autem de silo nentium proprie dictum, transfertur ad omnia, etiam ingenii, opera. cf. 4, 1, 60 it. 8, 2, 9 e Virgilio. vid. Drakenb. ad Liv. 5, 38, 1. 21, 55, 5. Burm. ad Ovid. Amor. 1, 14, 7. *tradentis*, quem, quis fuerit, ignoramus hodie.

πραγματικούς. Cic. de Or. 1, 45. „Apud Graecos

60 pretes. Sed Cicero quidem his pulcherrimos illos de oratore substituit, ideoque culpari, tanquam falsa praecipiat, non potest. Nos ad Hermagoram. *Translationem* hic primus omnium tradidit, quanquam femina ejus quaedam citra nomen ipsum apud Aristotelem
61 reperiuntur. Legales autem quaestiones has fecit, *scripti et voluntatis* (quam ipse vocat *κατὰ ἔητὸν, καὶ ὑπεξάλγεσιν*, id est *dictum et exceptionem*: quorum prius ei cum omnibus commune est, exceptionis nomen minus usi-

infimi homines, mercedula adducti, „ministros se praebent in „judiciis oratoribus, ii, qui „apud illos *πραγματικοί* vocantur.“ it. 1, 59. extr. nosier 12, 3, 4. Juvenal. 7, 123.

Nos ad *Herm.* „convertamur.“ Sic mox 3, 6, 98 „Sed ad propositum.“ c. 8, 10 „Sed nunc ad suasoriam.“

primus omnium. Cic. de Inv. 1, 11. „Hujus (quam „translativam nominamus) constitutionis Hermagoras inventor esse existimatur.“ cet.

femina — apud Aristot. Unum Aristotelis locum (Rhet. 3, 15, 8), satis manifestum illum in hanc rem, affert Capponnerius. Negat ibi Euripides in judicio debere agi causam, quam *κρίται* in theatro jam disceptaverint. Hic tamen solus an sufficiat, solusque obversatus sit Quintiliano; equidem non dixerim, quan-

quam nec nego. Alterum in eodem Aristotelis capite (§. 2) designat, si sequamur conjecturam Victorii: *ὡς οὐ βλαβερόν ἢ οὐ τούτῳ*. Esse enim in *οὐ τούτῳ* recusationem accusatoris, quae pertineat ad *translationis* statum. Et recepit Buhlius hanc ipsam lectionem, MSS. et veteri versione firmatam, pro vulgato *οὐ τούτο*, quod spectat ad *finitionem*. Sed emendationem istam Victorianam non prorsus tutam existimo una cum Capper. cf. Ar. Rhet. 3, 17, 1, ubi eadem fere, et legitur *εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἢ ἀμφισβήτησις*. Male autem vertunt „si de facto controversia fuerit,“ cum deberent ita: „Si quaeritur, an „hoc maxime factum fuerit.“ Est *finitivi* status significatio.

minus usitatum, pro quo pervulgatum est *κατὰ διάνοιαν*. cf. §. 46.

tatum), *ratiocinativum*, *ambiguitatis*, *legum contrariarum*. Albutius, eadem divisione usus, 62 detrahit translationem, subjiciens eam juridiciali. In legalibus quoque quaestionibus nullum putat esse, qui dicatur *ratiocinativus*. Scio plura inventuros adhuc, qui legere antiquos studiosius volent: sed ne haec quoque excederint modum, vereor. Ipse me paulum 63 in alia, quam prius habuerim, opinione nunc esse confiteor. Et fortasse tutissimum erat famae modo student, nihil ex eo mutare, quod multis annis non sensissem modo, verum etiam approbassem. Sed non sustineo 64 esse conscius mihi dissimulati (in eo praesertim opere, quod ad bonorum juvenum aliquam utilitatem componimus) in ulla parte

studenti. Hoc dare videntur Codd. plerique, etsi Goth. et Voss. 2. cum edd. ante Basil. meis omnibus, praeter Ald. praefecerunt *studentem*; minus bene. *dissimulati*. Sic Guelf. et Turic. cum iis qui ab aliis citantur. edd. ante Obr. fere *dissimulanti*. Sed nostra sola placet, quanquam Budaeus quoque (Comm. G. L. p. 20) Graecismum invenit in loco nostro. Vix enim referatur genitivus *judicii* ad *in ulla parte*. Nunc *dissimulati judicii mei* pendet a *consciis*: *in ulla parte* autem dicitur adverbialiter pro *usquam*. cf. 2, 16, 18.

ratiocinativum. Pendet masculinum a voce *statum* subaudita. ita mox §. 62 *nullum* — *qui*.

translationem — *juridiciali*. cf. §. 42.

nullum — *ratiocinativus*. Quo igitur retulit *ratiocinativum* *statum*? An ad *scripti et voluntatis*? quoniam, qui legem aliquam trahit eo, cujus diser-

tam non fecit illa mentionem, is sane aliud scriptum aliud intellectum a legis auctore contendit. cf. 7 c. 8. toto ubi Qu. hanc quam tetigi duorum statuum assimilitatem agnoscit, simul tamen monet, quid interfit.

ne — *vereor*. Haec ipsa vide 1, 7, 29.

judicii mei. Nam et Hippocrates, clarus arte medicinae, videtur honestissime fecisse, quod quosdam errores suos, ne posterii errarent, confessus est. Et M. Tullius non dubitavit aliquos suos libros jam editos aliis postea scriptis ipse damnare, sicut Catulum atque Lucullum, et hos ipsos, de quibus modo sum

quod quosd. err. Sic Guelf. Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Bal. et edd. vett. Recentiores a Gryphio inde *qui quosd. err.* Rectissime veterem scripturam defendit Gibf. qui cum Obr. recepit eam; neque enim tam ipse laudatur Hipp., quam quod confessus est. Vereor ut recte dicatur „*videtur honestissime me fecisse qui.*“ Error natus e veterum edd. et fortasse Codd. scriptura q̄ secta infra ductu obliquo quam confunderent cum altera recto. cf. 3, 7, 5.

aliq. suos libr. jam edd. Ita Goth. cum edd. ante Bas. omnibus, sed repetit hanc rationem Gryphius. Recentiores ut et Gesn. *aliq. jam ed. libr.* omisso *suos* et ordine minus commodo. Malui sequi vett. edd. cum uno Codice, etsi reliqui videntur tueri vulgatam.

Catulum. Guelf. et Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *Catullum*, cum multis edd.; proclivi errore.

Lucullum. Goth. (tac. Gesn.) *Lucillum*. Turic. *bucullum*.

Hippocrates. Locus celebratus: Τοῦτο ἔλαθ' ἐμε δέομενον προσηνῆσαι· ἔκλεψαν δὲ μου τὴν γνώμην αἱ ῥαφαὶ ἔχουσαι ἐν σφίσι κωυτῆσι τοῦ βέλους τὸ σῆνος. Hippoc. Epid. 5, 14 de quo haec Celsus: „A futuris se „deceptum esse, Hippocrates „memoriae prodidit, more magnorum virorum et fiduciam „magnarum rerum habentium“ cet. 8, 4. Vide etiam Ruhnkenium idem exemplum commemorantem in elogio Hemsterhusiano.

Catulum — Lucullum. Cic. Epp. ad Att. 13, 12. 13. 16.

19. Academicas disputationes duobus primum libris complexus, quorum alteri Catulo, Lucullo alteri titulum fecerat, postmodo in quatuor contulit, in quibus Varroni partes dedit. Alterius editionis nonnisi primus liber ad nos pervenit. Prioris secundus, qui inscribitur Lucullus, superstes. Reliqua interciderunt. Tertius decimus Epist. ad Attic. liber multa passim de hac editionis mutatione exponit, quae dilucide inde excerpfit Castilio in versionis Academicorum Francogallicae Prooemio.

locutus, artis Rhetoricae. Etenim superva-⁶⁵
 cuus foret in studiis longior labor, si nihil
 liceret melius invenire praeteritis. Neque
 tamen quidquam ex his, quae tum praecepi,
 supervacuum fuit: ad easdem enim particu-
 las haec quoque, quae nunc praecipiam, re-
 vertentur: ita neminem didicisse poeniteat:
 colligere tantum eadem, ac disponere paulo
 significantius conor. Omnibus autem satis-
 factum volo, non me haec serius demonstrare
 aliis, quam mihi ipse persuaserim. Secun-⁶⁶
 dum plurimos auctores servabam tres rationa-
 les status, *conjecturam, qualitatem, finitionem,*
 unum *legalem*. Hi mihi status generales
 erant. Legalem in quinque species partie-
 bar, *scripti et voluntatis, legum contrariarum,*
collectivum, ambiguitatis, translationis. Nunc⁶⁷
 quartum ex generalibus intelligo posse remo-

longior. Guelf. *longus*, nec displicet.

eadem, ac. Goth. (tac. Gesn.) *ea atque*. Non male.

ipse persuas. Guelf. *ipsi demonstraverim*. Prius et Goth.
 cum Jenf. (tac. Gesn.) Male utrumque. Jungunt *dem. ac*
pers. aliquot edd. *in quinque spec.* Turic. *in hasque*
spec. Utrum *in has quinque spec.* volebat librarius an *in hasce*
spec.? Alm. *in has spec.* cf. §. 54 *quantitas*.

significantius. cf. 1, 7, 32.

satisfactum. Quod pro hoc
 legitur in quibusdam edd., a
 Capperonnerio male revoca-
 tum, *patefactum*, manifestum
 est nostrae scripturae interpre-
 tamentum; in Cod. quidem
 nullo comparet. Exempla ta-
 men ejus, qua hic accipien-
 dum *satisfacere*, significationis

adhuc desidero. Simile vide-
 tur Graecorum sequiorum *πλη-*
ροφρορεῖν; nisi quod hic proba-
 tioni isti vel affirmationi inest
 aliqua deprecatio pristini erro-
 ris. *Satisfacere* enim fere est
 deprecari apud nostrum ut 11,
 1, 64. 11, 3, 65.

collectivum. cf. §. 46.

veri. sufficit enim prima divisio, qua diximus²⁵⁶ alios rationales, alios legales esse: ita non erit status, sed quaestionum genus: alioqui⁶⁸ et rationalis status esset. Ex iis etiam, quos speciales vocabam, removi *translationem*: frequenter quidem (sicut omnes, qui me secuti sunt, meminisse possunt) testatus, et in ipsis etiam illis sermonibus, me nolente vul-

Ex iis. Malui e Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Tarv. Ald. Bas. iis prae aliorum *his*, tanquam clarius.

testatus. Goth. omittens hoc vocabulum aut oscitantis librarii habet errorem, aut male seduli, qui supervacuum crediderit alterum participium, cum sufficeret *complexus*, quod sequitur. Neque tamen *complexus* poterat referri ad sermonem quotidianum in schola habitum, qui intelligitur in *testatus*. Videntur omnes praeterea Codd., et ipse etiam Voss. 2. tueri receptam.

prima — diximus. cf. 3, 5, 4.

non erit status. Subjectum sententiae, quod fortasse desideres, est ipse ille *quartus*, quem nunc *removeri posse intelligit*. Si enim, quod convenit, *rationalis* nullus est status, ne *legalis* quidem erit.

removi. Attende differentiam praet. perfecti *removi* et imperfecti *vocabam* (ut supra *servabam, erant, partiebar*, ne forte quis referat ad id quod modo dicebat §. 66, *quasi tum demum vocaverit*). Hoc spectat ad pristinum partiendi morem, nunc improbatum; illud, quae cum maxime Qu. fecerit, significat; neque quid-

quam interest *removi* dicat an *removeo* (sicut modo est praefens *intelligo*), nisi quod disciplinam jam constitutam ostendit perfectum.

testatus. Videl. id quod infertur: *vix — posse reperiri*, ne forte quis in antecedentibus quaerat, quod *testatus* fuerit Qu. cf. not. Crit.

sermonibus — tamen. cf. Prooem. tot. operis §. 7. In particula *tamen* inest eorum sermonum vituperatio: „in illis sermonibus licet valde im-„perfectis.“ Etiam *complexus* habet erroris in istis libris admissi significationem, cui tamen adjunxerit jam tum aliqua verae rationis semina.

gatis, hoc tamen complexus, vix in ulla controversia translationis statum posse reperiri, ut non et alius in eadem recte dici videretur: ideoque a quibusdam eum exclusum. Neque ignoro multa transferri, cum in omni-⁶⁹ bus fere causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hae sint quaestiones, *An huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat agere?* et si qua sunt talia. Sed personae, tempora, actiones, ceteraque⁷⁰ propter aliquam causam transferuntur: ita non est in translatione quaestio, sed in eo, propter quod transferuntur. *Non debes apud Praetorem petere fideicommissum, sed*

vix in ulla. Turic. *dixi in illa.* Alm. *d. i. ulla.* Soli, ni fallor. cf. modo §. 66 *in qu. spec.*

eadem recte. Guelf. *eadem re recte*, pessimo repetendi literarum errore. Goth. (tac. Gesu.) *eodem*, male et ipse.

in translatione. Alm. *in translatio*, unde Francius efficit *in translato*, non male: sed in Turic. *translatio*, absque *in* cf. §. 68.

cecidisse — formula. De hac locutione tirones consulant Lexica in *formula*. Praeterea Torrentius eam illustrat ad Suet. Claud. 14 (non 24 ut Burm.); etiam Brissonus *de verb. signif. in cadere*, qui locum affert e Declamm. Quint. 350 p. Bip. 344 quem manifeste corruptum egregie et ipso Gronovio melius corrigit. Sic enim constituit: „ut petitor „excidisse formula et aliter, „quam potuerit, agere dicatur.“ Maxime huc facit In-

stitutt. 4. tit. 6. §. 32. „Si „quis agens intentione sua plus „complexus fuerat quam ad „eum pertinebat, causa cade- „bat, id est rem amittebat, nec „facile in integrum restitueba- „tur a praetore, nisi minor „erat annis XXV.“

hae — quaestiones. Vide eas ipsas Cic. de Inv. 1, 8. it. §. 52.

fideicommissum — major. vid. Institutt. lib. 2. tit. 23. §. 1. „Quibus — non pote- „rant hereditatem vel legata

*apud consules: major enim praetoria cogni-²⁵⁷
tione summa est. quaeritur, An major sum-
71 ma sit? facti controversia est. Non licet tibi
agere mecum: cognitor enim fieri non potui-
sti. judicatio est, An potuerit? Non debuisti
interdicere, sed petere: An recte interdictum*

jud. est. Posterius omittunt Guelf. Turic. Alm.

„relinquere, si relinquebant,
„fidei committebant eorum, qui
„capere ex testamento poterant.
„Et ideo fideicommissa appel-
„lata sunt, quia nullo vinculo
„juris, sed tantum pudore eo-
„rum, qui rogabantur, conti-
„nebantur. Postea divus Au-
„gustus primus — jussit Con-
„sules auctoritatem suam inter-
„ponere. Quod quia justum
„videbatur et populare erat:
„paulatim conversum est in
„assiduam jurisdictionem — ut
„paulatim etiam praetor pro-
„prius crearetur, qui de fidei-
„commissis jus diceret, quem
„fideicommissarium appella-
„bant.“ Pro *summæ* quanti-
tate, actionem debuisse intendi
vel apud Consules vel Praeto-
rem, apparet ex nostro ipso
loco. cf. Bach. in Hist. Jur.
p. 391. 92.

cognitor, qui causam alterius ita ab eo didicit, ut eam probaret et suam faceret in judicio. vid. Lexica. Negat ergo is, quem loquentem facit Qu., causam potuisse cognosci ab hoc, qui alterius litem contra se suscepit.

judicatio. cf. 3, 11, 1. 4. 7.
interdicere — petere. *Interdicere* litigator dicitur cum interdicto utitur contra eum, qui vim sibi in re sua faciat. cf. 2, 12, 5. Locus ad nostrum appositissimus est Institutt. 4, 15, 4 „Retinendae possessionis causa comparata sunt „interdicta, *uti possidetis*“ (Digest. 45, 17, 1. et hoc quidem „de soli possessione scriptum „est“) „et *utrubi*“ (ib. 31, 1. „Hoc — de possessione rerum „mobiliium locum habet“): „cum ab utraque parte de proprietate alicujus rei controversia sit, et ante quaeratur, „uter ex litigatoribus *possidere* „et uter *petere* debeat. Nam- „que nisi ante exploratum fuerit, utrius eorum possessio sit, „non potest petitoria actio institui, quia et civilis et naturalis ratio facit, ut alius possideat et alius a possidente petat. Et, quia longe commodius est et potius, possidere „quam petere; ideo plerum- „que et fere semper ingens „existit contentio de ipsa possessione.“

fit? ambigitur. Quae omnia succedunt legitimis quaestionibus. An non praescriptio-⁷² nes (etiam in quibus maxime videtur manifesta translatio) easdem omnes species habent, quas eae leges, quibus agitur, ut aut de nomine, aut scripto et sententia, vel ratiocinatione, quaeratur? Deinde status ex quaestione oritur; translatio non habet quaestio-

e quaest. oritur. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gestu.) cum Alm. tribus Voss. et Bern. Ceteri, cum excusis quidem omnibus: *e quaest. oriatur.* Iidem excusi omnes interrogationis signum ponunt demum post *oriatur*, et a voce *Translatio* novum sensum ordiuntur. Equidem, quam dedi distinctionem, inveni ipsam in Guelf. et Goth. In vulgata conjunct. *oriatur* pendet ab *ut*; sed quod subjicitur *Transl.* — *contendit* abruptum plane est et salebrosum, quod in ista constitutione mihi etiam de glossa suspectum erat. Melior saltem ratio edd. meorum, a Gryphio inde ad Gibl. usque, mox pro *non habet* dantium *non habeat* (et hoc revocavit Capper.) itidem conjunctivo modo, qui et ipse pendeat ab *ut*. Sed hanc Codd. paene omnes repudiant. Sic cogimur et in *oritur* tueri indicativum, et utrumque a quaestione illa figurata sejungere; quam loci constitutionem sponte praetuleris, ut minus languidam.

legitimis quaestionibus. Sunt eadem quae *legales.* (§. 46.) Paulo latius idem vocabulum de rebus forensibus usurpavit Cicero Orator. 34 „legitimarum — controversiarum.“ Pro Archia c. 2. „in quaestione legitima.“ Institutt. lib. 3 Tit. 1 §. 14 „Utroque enim jure tam naturali quam legitimo“ citante Briffonio de verbb. signif. *succedere* autem pro *subjici* eo significatu, quem vidimus ad 3, 3, 6.

praescriptiones. cf. 7. c. 5.

Sunt *exceptiones* Ictorum, ut docent Lexica. Graece *παράγωγαί*. Sic autem de hoc verbo Budaeus Comm. Gr. L. p. 67. „Icti in Pandectis promiscue *excipiendi* verbo et *praescribendi* usi sunt: licet *praescriptionis* vocabulum apud recentiores legum interpretes — ad *praescriptionis* *exceptionis*que *temporis* significationem coartatum sit et *praescriptum*.“

translatio — *propter* quam *contendit*. Repetit, quae modo

nem, de qua contendit orator, sed propter
 73 quam contendit. Hoc apertius: *Occidisti*
hominem; Non occidi: quaestio, *An occide-*
rit? status, conjectura. Non est tale, *Ha-*
beo jus actionis; Non habes: ut sit quaestio,
An habeat? et inde status. Accipiat enim
 actionem necne, ad eventum pertinet, non
 ad causam: et ad id, quod pronunciat iudex,²⁵⁸
 74 non id, propter quod pronunciat. Hoc illi
 simile est, *Puniendus es; Non sum:* videbit
 iudex, *an puniendus sit?* sed non hic erit
 quaestio, nec hic status. Ubi ergo? *Pu-*
niendus es, hominem occidisti: Non occidi:
An occiderit? Honorandus sum; non es. num

apertius. Turic. *apertius est,* solus, quantum video; ne-
 que placet. *occid. Honor. — puto. Honor.* Errorem
 omittendi *Honor. — puto,* Jensonianae tribuit Gesu., a qua abest,
 cum sit contra in Goth. (in ejus tamen margine suppletur).
 Omittit autem mearum quidem edd. nulla haec verba, praeter
 Leidensem ejusque repetitionem Gibl. Codex item nullus vi-
 detur hoc vitio infectus praeter, quem dixi, Goth. et Voss. 2.
 cujus nulla mentio apud Burm. dum ceterorum supplementa
 recensuntur. In istis *non,* ut *puto* levis est fluctuatio, Ioann.
 et Voss. 1. dantibus: *aut puto,* quod placeat, si scribatur *hand*
p. Bodl. non p. Voss. 3. at p. Plurimorum Codd. est recepta,
 in qua acquiescendum. Bad. Cerv. cum Vascos. 4to *non id*
puto; male.

dicebat §. 70. Sed non est
 jejuna haec iteratio, quoniam
 subjicitur argumentationi ab
 exemplis firmatae, in cujus sine
 quasi triumphat. cf. not. Crit.
 Neque erat quod contra Codd.
 Regius corrigeret *propter* in
per. *Translatio* h. l. est *causa*
translativa, in qua utimur

translatione. Talis autem cau-
 sa non translationis habet quae-
 stionem et statum, sed ejus rei,
 propter quam transferimus.

Hoc apertius. Prius accipe
 sexto casu, ut in locutione
Hoc amplius de qua vide 1,
 5, 50.

statum habet? non, ut puto. *Honorandus sum, quia tyrannum occidi; Non occidisti: quæstio, et status.* Similiter, *Non recte agis; Recte ago, non habet statum. ubi est ergo? Non recte agis, ignominiosus. quaeritur, An ignominiosus sit? aut, An agere ignominioso liceat? et quæstiones et status.*

status. Similiter. Solus Gesnerus (quem secuti sunt Bip.) inserit *An occiderit*, quæ verba, sententiæ (ut putat) necessaria, ait legi in sola edit. Ruscon. 1502. In Goth. „fuisse“ (non plane assequor præteritum) lacunam inter utramque clausulam. At lacuna illa, quam modo demonstrabam, est alio loco. Rusconis ed. 1502 equidem nullam video, ne a Gesnero quidem ipso, designatam. Suspicio itaque sphalma esse pro 1512. Hanc autem nil tale ostendere, meis oculis credo. Fortasse Gesn. legendo aberraverat ad superiora ubi bis hæc verba, in omnibus libris. Codd. nullos præferre hoc additamentum sponte intelligitur. *non recte agis rect.* ed. ante Ald. omittunt *recte agis*, quod conjectura inseruit Reg. sed Codd. videntur dare omnes. *Rusc. n. r. agis n. h. st.*

et quæstiones. Ita Guelf. et Turic. cum ceteris, qui memorantur, plurimis Codd. nec dubito quin aliquot negligentius inspecti vel omitti sint a conferentibus, velut Bodl. Edd. meae ante Bad. omnes item. Post hunc: *et quæstio est* (nam sic se legere ait Bad. satis pro imperio) omnes, excepta Ald. sec. In Turic. *et* ante *qu.* omittitur; non male, sed nullo, quod sciam, socio.

quæstio et status. Nihil deest; facile enim intelligitur, in iis, quæ modo posuerit, esse *quæst.* et *stat.* qui est conjecturalis. Ita mox §. 75 *quæstiones et status.* Eodem redeat, si dixerit: *En quæst. et stat.* vel *Hæc sunt quæst. cet.* vel: *Et inde quæst. cet.* ut modo §. 73.

ignominiosus. Esse eum pro-

Tom. I.

prie quem Censor notarit; docent Lexica. cf. Declamatt. Qu. 250. 263 et 265. ubi ignominiosorum sunt controversiæ. it. 7, 1, 8. 7, 5, 3.

quæstiones — status. Pluraliter utrumque, quoniam duæ quæstiones tanguntur, duo status; conjecturae alter, alter qualitatis.

L 1

Ergo translativum genus causae est, ut comparativum, et mutuae accusationis. At enim simile est illi, *Habeo jus; Non habes: Occidisti; Recte occidi.* Non nego: sed nec res haec statum facit. non enim sunt hae propositiones (alioqui causa non explicabitur), sed cum suis rationibus. *Scelus commisit*²⁵⁹ Horatius, *sororem enim occidit: Non commisit; debuit enim occidere eam, quae hostis*

est ut comparativum. Guelf. et Turic. omittunt *est* cum Voss. 3 et ed. Tarv. et comp. omisso *ut* dant Goth. et Voss. 2. et *ut comp.* Jenf. (tac. Gesn.) quod in suis inveniebat Regius, qui corrigendum esse putat *non est ut comp.* quod reposuerunt Rusc. Bad. (qui *non* abesse narrat a Vallensi) Cerv. sed Locat. Venet. Ald. Gryph. dant receptam, quam deinceps omnes exhibent; nisi quod Capper. revocavit constitutionem Regianam. Male; nam recte Pinus, post eumque Gesnerus, rationem reddidit vulgatae, quae videtur esse in sat multis, qui tacentur, Codd. Neque re ipsa abhorret ab ea Turicensis aliique.

illi Habeo. Hoc videntur Codd. dare omnes, cum edd. ante Stoerium meae: *illi Jus habeo.* Neque enim Jenf. (ut refert Gesn.) *illius Habeo*, etsi hic videtur fons erroris, qui est in edd. istis omnibus.

suis rationibus. Turic. *s. orationibus* cum Alm. solo.

genus causae, non status cf. §. 67. it. 3, 10, 3. 4. de genere comparativo et mutua accusatione, item 7, 2, 9 seqq. it. §. 22. it. 7, 4, 12.

simile est illi. Structura paulo impeditior. Sed recte explicuerunt Gedoyn. et Capper. „*Habeo jus* cet. (translatio) „*simile est illi Occidisti* cet. „(qualitati).“ Facilius longe sit, si *simile est illi* ponatur post *Non habes.*

propositiones. προθέσεις quales appellat Aristoteles Rhet. 5, 13, 2 et passim. cf. §. 13.

non explicabitur — rationibus. Ita mox §. 82 „*juris discep.* — potest *explicari.*“ et 88 „*semper conj. explicatur.*“ Haec, quae modo sunt posita: *Non habes jus, Recte occidi,* non sunt justae propositiones, nisi cum iis suae rationes adjunguntur. Exemplis hoc ostenditur et qualitatis et translationis.

morte moerebat. quaestio, *An haec justa causa?* ita qualitas. Ac similiter in translatione, *Non habes jus abdicandi, quia ignominioso non est actio: Habeo jus, quia abdicatio actio non est.* quaeritur, *Quid sit actio?* finiemus: *Non licet abdicare,* syllogismus. Item cetera per omnes et rationales et legales status. Nec ignoro fuisse quosdam, qui translationem in rationali quoque genere ponerent hoc modo, *Hominem occidi iussus ab imperatore. Dona templi cogenti tyranno dedi. Deserui, tempestatibus, fluminibus, valetudine impeditus,* id est, non per me stetit, sed per illa. A quibus etiam liberius dissentio. Non enim actio transfertur, sed causa facti: quod accidit paene in omni defensione. Deinde is, qui tali utitur patrocinio, non recedit a forma qualitatis. di-

morte moer. Alm. *mortem moer.* cum Voss. 2. Cum Alm. h. l. non conspirat Turic. Certe nihil varietatis ex eo affertur. Goth. om. *morte*, fortasse ex mero errore. Utriusque structurae tam manifesta sunt exempla, ut vix videatur discerni posse, quid h. l. sit legendum. Facillimum quidem erat, ut excideret *m* in *mortem* ante *moer.* quae ipsa ratio est loci Ciceroniani Phil. 9. 5. *mortem magis* ubi antecedit *dolere.*

per illa. Guelf. et Turic. *p. illud* cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Tarv. Ald.

morte moerebat. vid. not. Crit. te non vetita, tamen itidem, sicut ceterae actiones, illicita,

non licet — *syllogismus.* cf. §. 66.
Sententia haec *Non licet* cet. *Non enim actio transfertur.*
est alia ejusdem causae tractatio. Hoc enim est vocabulis ludere.
in diverso statu, et quidem in. Nam *transfertur* quidem, sed
syllogismo, quoniam docetur peccati causa a reo (*μετάστα-*
sis §. 53); non actio.

cit enim, se culpa vacare: ut magis qualita-
tis duplex ratio facienda sit, altera, qua et
factum defenditur; altera, qua tantum reus.
80 Credendum est igitur iis, quorum auctori-
tatem secutus est Cicero, tria esse, quae in omni
disputatione quaerantur, *an sit, quid sit, qua-*
le sit? quod ipsa nobis etiam natura praescri-
bit. Nam primum oportet subesse aliquid,
de quo ambigitur: quod, quid sit, et quale
sit, certe non potest aestimari, nisi prius esse
81 constiterit: ideoque ea prima quaestio. Sed
non statim, quod esse manifestum est, etiam
quid sit, apparet. Hoc quoque constituto,
novissima qualitas superest: nec his exploratis
aliud est ultra. His infinitae quaestiones, his
finitae continentur. horum aliqua in demon-
strativa, deliberativa, judiciali materia utique
82 tractantur. Haec rursus judiciales causas et
rationali parte et legali continent. Neque
enim ulla juris disceptatio, nisi finitione, qua-

ambigitur. Goth. (tac. Gesn.) *ambigatur* cum Voss. 2. Steph.
et Gryph. (1544), non male. *utique tractantur.*
Turic. u. *tractatur* cum Alm. et Bern. male.

judiciales. Ita conjecerat Regius pro *juridiciales*, quod in-
veniebat. Sed recta scriptura jam erat in Tarv. et in Codd., ut
videtur, omnibus praeter Goth. *continent.* Haec
scriptura, si Sulzbergeri silentium fidem meretur, est in Guelf.
et Turic. In Goth. quidem esse prodidit jam Gesn. in Voss.
1. Burm. Edd. habent solae Obr. Capper. Gesn. Bip. Ceterae
continent, quod ferri nequit. Modo pro *et rationali* eodem
ambo errore Alm. et Turic. *et rationalis.*

Neque enim. Ita Guelf. Ceteri *Nec en.* cf. 3. 3. 5.

qualitatis duplex. cf. 7, 4. *secutus — Cicero.* cf. §.
4. 7. κατ' ἀντίληψιν *absoluta*, 44.
προσληπτικὴ assumptiva.

litate, conjecturam potest explicari. Sed insti-⁸⁵
 tuentibus rudes, non erit inutilis latius primo
 fusa ratio, et, si non statim rectissima linea
 tensa, facilior tamen et apertior via. Discant
 igitur ante omnia, quadripartitam in omni-
 bus causis esse rationem, quam primam in-
 tueri debeat, qui acturus est. Nam, ut a
 defensore potissimum incipiam, longe fortis-
 sima tuendi se ratio est, *si, quod objicitur,*
²⁶¹*negari potest: proxima, si non id, quod ob-*
jectur, factum esse dicitur: tertia honestissi-
ma, qua recte factum defenditur. Quibus si
deficiamus, ultima quidem, sed jam sola su-

quadripartitam. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *quadripartitam*
 cum edd. praeter Bad. et Cerv. ante Gryplium meis omnibus.
 Certant Grammatici de ratione voces haec scribendi; equidem
 E veram puto, quoniam in *expers* et tot aliis compositis in E
 abit. A vid. Dausquium in orthogr. qui sibi non prorsus constat.
 Hic quidem ceteri Codd. videntur E dare. cf. 5, 14, 5 ubi
 plerique libri dant A.

latius. Ita, ut *translatio*,
 tanquam quartus status, et si
 vere non sit, adjungatur.

rectissima — tensa. Fabros
 et architectos linea usos con-
 stat; in viarum sternendarum
 opere usurpatam eam nondum
 inveni, sed facile et ibi intel-
 ligitur ejus usus. Appositissi-
 mum ad Qu. verba locum
 Gesnerus in Thesauro affert
 Ciceronis ad Qu. Fr. 3, 1, 1.
 „Columnas neque rectas neque
 „e regione Diphilus colloca-
 „rat. eas scilicet demolietur.
 „aliquando perpendiculari et li-
 „nea discet uti.“ In structura

ambigas, nominativum an abla-
 tivum facias vocem *linea*. Ut
 enim expeditissima verborum
 ratio si *linea — via* sunt no-
 minativi, ita sensus friget cum
 haec sibi invicem opponuntur.
 Melius *rectissima* referatur ad
via, ut sit ea *non rectissima qui-*
dem, facilior tamen. Tum *linea*
tensa ablativos accipias, quasi ad-
 verbialiter usurpatos; et hoc
 placeat sane, si quis hanc lo-
 cutionem pervulgatam possit
 ostendere. Nam *tensa* nominati-
 vum conjungere cum *via*, ut
rectissima sit ablativus perti-
 nens ad *linea*, insolentius fuerit.

pereſt ſalus, aliquo juris adjutorio elabendi ex crimine, quod neque negari, neque defendi poteſt; ut non videatur *jure actio in-*
84tendi. Hinc illae quaefiones, ſive actionis, ſive translationis. Sunt enim quaedam non laudabilia natura, ſed jure conceſſa; ut in XII tabulis debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam legem mos publicus repudiavit: et aliquid aequum, ſed prohibi-
85tum jure; ut libertas testamentorum. Accu-

Hinc. Guelf. et Turic. *Hic* cum Bern. Goth. et Jenſ. (tae Gefn.) aliisque add. mero errore.

actionis — translationis. Eodem errore tres antiquiſſimi Codd. *actiones — translationes* Alm. Bodl. Turic.

laudab. natura. Turic. inferit *non* cum Alm. ſolo (cf. §. 70.) non quidem nullo ſenſu.

corpus — dividi. Tab. 3. apud Bachium in Hiſt. Jurispr. Rom. p. 34. Si maxime vera eſt Bynkershoekii (in Obſervationibus juris Romani Lib. 1. c. 1.) aliorumque ſententia omnem dilaniandi corporis ſaevitiam ab hac lege removen-
 tium et de venditione debitoris, pretiique diſiſione, interpretantium, agnoſcere tamen cogimur, ab ipſis veteribus, ut noſtro, Gellio (20, 1.), Tertulliano, acceptum fuiſſe hoc de vera corporis diſiſione. Neque hoc negat Bynkershoekius, qui validiſſimis argumentis hunc veterum et ipſius Quintiliani errorem revincit, ingenioſe interpretans *caput* fortem mutuo acceptam, *poenus* uſuram, *secare* autem auctoris lege vendere. Quo in-

eptior eſt Capperonnerii ſedulitas tantum virum locis ab ipſo doctiſſime tractatis redarguere conantis, merito reprehenta Burmanno p. 78. Epift. ad Capper. Dukerus ad Liv. 6, 11, § e M. Manlii Capitolini, plebem in foeneratores exacerbantis, ſilentio, tam atrocem non fuiſſe poenam, veriſime colligit.

lib. testamentorum. Badius narrat Laur. Vallam Codici aſcripſiſſe locum Inſtitut. 2, 22. de lege Falcidia „Cum enim olim lege XII tabb. libera erat legandi poteſtas — viſum eſt hanc legandi licentiam coartare.“ cet. Haec inquinata pro ſuis venditat Pſeudo-Turnebus. cf. not. ad §. 70. item 9, 2, 74.

fatori nihilo plura intuenda sunt, quam ut probet *factum esse, hoc esse factum, non recte factum, jure se intendere.* Ita circa species easdem lis omnis versabitur, translatis tantum aliquando partibus: ut in causis, in quibus de praemio agitur, recte factum petitor probat. Haec quatuor velut proposita⁸⁶ formaeque actionis, quae tum generales status vocabam, in duo (ut ostendi) genera discedunt, *rationale, et legale.* Rationale simplicius est, quia ipsius tantum naturae contemplatione constat. Itaque in eo satis est ostendisse *conjecturam, finitionem, qualitatem.* Legalium plures sint species necesse est, pro⁸⁷pterea quod multae sunt leges, et varias habent formas. Alia est cujus verbis nitimur, alia cujus voluntate: alias nobis, cum ipsi nullam habemus, adjungimus: alias inter se comparamus: alias in diversum interpretamur. Sic nascuntur haec velut simulacra⁸⁸ ex illis tribus, interim simplicia, interim et mixta, propriam tamen faciem ostendentia,

sunt quam ut prob. Quod abest ab Alm. et Turic. et Voss. 2, ut et Bern. et Guelf. *quam*, id est tamen in Voss. 3. (etsi hic om. ut) et Goth. *caus. in quib.* Turic. omittit *in* cum Alm. Voss. 3. et edd. vett. multis ut Jenf. (tac. Gesu.) Placet.

discedunt. Goth. et Jenf. (tac. Gesu.) *descendunt* cum Voss. 2. et Vallens. et edd. ante Gryphium meis omnibus. Manifesto eoque facili errore. Et veram defendunt multi bonique Codd. *nitimur.* Guelf. *utimur* cum Voss. 2. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meis ante Basil. omnibus praeter Ald. *cum — null. habemus.* Turic. c. — n. *habeamus*, solus, quantum video; nec male.

tum — vocabam. §. 66. *ut ostendi.* §. 67. it. 3, 5, 4.

ut *scripti et voluntatis*, quae sine dubio aut *qualitate* aut *conjectura* continentur; et *syllogismus*, qui est maxime *qualitatis*; et *leges contrariae*, quae iisdem, quibus *scriptum et voluntas*, constant; et ἀμφιβολία, quae semper *conjectura* explicatur. *Finitio* quoque utrique generi, quodque rerum, quodque scripti contemplatione constat, communis est. Haec omnia, etiamsi in illos tres status veniunt, tamen, quia (ut dixi) habent aliquid velut proprium, videntur demonstranda discipulis: et permittendum, ea dicere vel *status legales*, vel *quaestiones*, vel *capita* quaedam *minora*: dum sciant, nihil ne in his quidem praeter tria, quae praediximus, quaeri. At *Quantum?* et *Quam multum?* et *Ad aliquid*, et (ut nonnulli putaverunt) *comparativus*, non eandem rationem habent.

leges — constant. Guelf. et Turic. *legis — constat*, per errorem, sed sibi constantem illum, cum Alm. (etsi *constat* solum ex eo memoratur) Goth. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Hic *constat* quidem dat, sed supra *leges*, per sphalma fortasse, quod et Gibl. habet, cum Leidensis nostram. Veterem scripturam male revocavit Obr.

demonstranda. Turic. *demonstrativa*, insigni errore; solus. *praediximus.* Goth. (tac. Gefn.) *diximus*, solus, quantum video. vid. not. excg. *comparativus.* Guelf. et Turic. *comparativos.* Sed in Goth. et edd. ante Bad. sec. praeter Ald. omnibus meis legitur mox *habere* pro *habent*.

quae sine dubio — continentur. Cf. de *sine dubio* 1, 6; 12.

in — status veniunt. Modo §. 52. *incidunt* dicebat idem, mox §. 103. *cadent.*

ut dixi. Intelligit ea, ni fallor, quae modo disputabat §. 87.

praediximus. cf. §. 80. Alia, quam Vellejana illa, significatione accipiendum non vide-

funt enim haec non ad varietatem juris, sed ad solam rationem referenda: ideoque semper in parte aut conjecturae aut qualitatis ponenda sunt, ut, *Qua mente?* et *Quo tempore?* et *Quo loco?* Sed de singulis dicemus⁹¹ quaestionibus, cum tractare praeccepta *Divisionis* coeperimus. Hoc inter omnes convenit, in causis simplicibus singulos status esse causarum; quaestionum autem, quae, velut subjacentes, ad illud, quo iudicium continetur, referuntur, saepe in unam cadere plures posse (etiam credo aliquando dubitari,⁹² quo statu sit utendum? cum adversus unam intentionem plura opponuntur: et sicut in colore dicitur narrationis, eum esse optimum, quem actor optime tueatur; ita hic quoque posse dici, eum statum esse faciendum, in quo tuendo plurimum adhibere virium possit orator: ideoque pro Milone, aliud Ciceroni⁹³ agenti placuit, aliud Bruto, cum exercita-

unde existit probabilis structura. Credibile autem est in omnibus, qui dant accusativum *comp.* infinitivum quoque in *hab.* a librario destinatum fuisse. Praeposteram scripturam — *vos — bent* praefereunt Ald. Bad. sec. Cerv. Bal. et, nisi quid conferentes peccavimus, Guelf. Turic. Voss. 1. 2. 3. Nostram dant a Gryphio inde omnes et Codd. qui silentur, velut Britannici. *subjacentes.* Guelf. *subjacent et.* Turic. *subjacentes et.*

tur. Vide de ea Ruhnkenium in praefatione, Vellejo suo praemissa. Participium sic usurpavit 8, 3, 83. 10, 1, 74.	stionem) „in qua causa vertitur.“
<i>cum — Divisionis coeperimus.</i> Lib. VII.	<i>colore — narrationis.</i> cf. 4, 2, 88.
<i>illud — continetur.</i> cf. 3, 11, 2 „summam illam“ (quaestio-	<i>eum statum — possit orator.</i> cf. §. 9. 10.
	<i>Bruto.</i> cf. 10, 1, 23. 10, 5, 20. Qui hanc Bruti ora-

tionis gratia componeret orationem; cum ille *jure tanquam insidiatorem occisum*, et tamen non Milonis consilio, *dixerit*; hic etiam *gloriatuſ sit occiſo malo cive*:) in conjunctis vero poſſe duos et tres inveniri; vel diverſos, ut ſi quis aliud ſe non feciſſe, aliud recte feciſſe defendat; vel generis ejuſdem, ut ſi quis duo crimina vel omnia neget. Quod accidit etiam, ſi de una re quaeratur aliqua, ſed eam plures petant; vel eodem jure, ut proximitatis; vel diverſo, ut cum hic teſtamento, ille proximitate nitetur. Quoties autem aliud alii petitori op-

hic etiam. Guelf. et Turic. *ille etiam* cum Alm. et Voſſ. 3. Duplex *ille* vidimus 2, 8, 11. *duos et tres.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Alm. Voſſ. 3. cum ed. Ald. Steph. Gryph. Obr. Ceteri *d. vel t.* Praetuli noſtram ob conſenſum Codd. et quia mox eſt *vel.* Maniſteſtus autem Turicenſis et Alm. conſenſus in errore *poſſet vos pro poſſe duos.* (cf. §. 84.) *nitetur.* Ita Turic. et Alm. *utitur* dat Guelf. Editi, quantum video, omnes *nitatur.* Conjunctivus ferri nequit. *Nititur* quod latet in Guelf. ne ipſum quidem alienum.

tionem tangeret neminem praeter noſtrum inveni. Orationem pro Dejotaro Bruti habes ap. Cic. Brut. c. 5. ad Att. 14, 1. et ſcript. Dial. de Orr. c. 21, 11. ſed alio tempore habitam quam Ciceronis. Idem ſcriptor ejus eloquentiam a Ciceroniana diverſam oſtendit cf. c. 17. 18. 25. et philoſophiae aptiorem quam cauſis agendis, ut et noſter 10, 1, 123. Cicerone quoque a ſua ſecta alienum narrat ad Att. 14, 20. 15, 1. Sed non genere di-

cendi ſolo, verum etiam judio diſſimilem Ciceronis dicas hoc exemplo. Scite autem monet Geſnerus ipſum Ciceronem aliquid ſimile Brutianae rationis tractare c. 27 — 30. neque tamen ipſa actione id auſurum videri.

in conjunctis — poſſe. Pendet haec a verbo *convenit* §. 91. paulo longiore interjecta parentheſi, quae et ipſa ſuos habet infinitivos pendentes a *credo.*

ponitur, dissimiles esse status necesse est, ut in illa controversia: *Testamenta legibus facta rata sint. Intestatorum parentum liberi heredes sint. Abdicatus ne quid de bonis*

Abdicatus — capiat. Huius legis meminit scriptor Declamationum Quintilianearum Decl. 374 totidem verbis p. (ed. Bip.) 377. item Calpurnius (p. ejusdem Voluminis 421) in hunc modum: „Abdicatus de bonis paternis nihil habeat.“ et Hermogenes in Partitt. statuum c. 12. p. 71 ἀποκήρυκτος μὴ μετεχέτω τῶν πατρῶων. Talis lex utrum vere fuerit apud Romanos (nam de Graecis certa res est) an in scholis ficta solum ad exercitationem declamandi, disputatur a ICtis. Ipse quidem Qu. 7, 4, 11. „Quae in scholis“ ait „abdicatorum, haec in foro „exheredatorum a parentibus „est et bona repetentium ratio „est.“ et adest lex Codicis lib. 8, 47, 6. „Abdicatio quae „Graeco more ad alienandos „liberos usurpatur et ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legibus non comprobatur.“ Rem ipsam, ut immorigeri, vel displicentes patribus, liberi abdicarentur, legibus Romanis fuisse prohibitam, nemo facile defenderit, quoniam tot exempla leguntur in scriptoribus. Cic. de Fin. 1, 7. Val. Max. 5, 7, 2. (Roman.) it. c. 8, 3. 4. Sueton. Aug. c. 65. et de eadem re Plin. H. N. 7, 45.

Hoc docet Heineccius quoque ad Briffonium in h. v. Optima mihi videtur Aerodii ad Declam. Quint. 260 ratio putantis, Diocletianum in lege Cod. modo allata significare, suis temporibus abdicationem Graeco more usurpari; cum Romani filios suos praescripta forma antiquitus non abdicarent, nec iis causas probare apud magistratum necesse fuerit, sed privatim majorem etiam potestatem habuerint vitae et necis. Is sensus eo quoque effici videtur, quod lex ista „usurpatur“ ait, quasi in re etiamnum fieri solita, subjecto „dicebatur“ quod nonnisi ad usum appellandi Graecum spectat. Nempe nunc fit ista abdicatio inter nos quoque, sed dicebatur ἀποκήρυξις stante Atheniensi republica. Idem Aerodius (ipse abdicatum habens filium, vid. Jöcher's Gel. Lex.) demonstrat locum Platonis, formam abdicationis exhibentem. vid. de Legg. p. 928. Steph. (Vol. 9. p. 154. Bip.) ubi sanctissimus philosophus monet ταῦτά- ὄντως ἐν παγκράτων ἡθροσιν ἀνθρώπων γίνεσθαι φιλην. ἐπεὶ ἡμίσεών γε ὄντων τῶν κακῶν, οἷον μὴ κακοῦ μὲν πατρὸς υἱὸς δὲ ἢ τοῦναντίον, οὐ γίγνεται ξυμφοραὶ τηλικαύτης ἕχθρας

patris capiat. Nothus, ante legitimum natus, legitimus filius fit: post legitimum natus, tantum civis. In adoptionem dare liceat. In adoptionem dato redire in familiam liceat, si
 97 *pater naturalis sine liberis decesserit. Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat, alterum abdicaverat, sustulit nothum: instituto herede abdicato decessit. Omnes tres de bonis contendunt. (Νόθος, qui non fit legitimus, Graeci vocant: Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque*²⁶⁴
 98 *utimur peregrino. Sed ad propositum.) Heredi scripto opponitur lex, Abdicatus ne quid de bonis patris capiat: fit status scripti et voluntatis, An ullo modo capere possit?*

Omnes tres. Turic. Guelf. Goth. et Jenf. (tac. Gefn.) *Tres omnes* cum edd. ante Gryph. meis omnibus. Regius abjicere malit alterutrum et sic Bad. sec. et Cervic. *Omnes* absque *tres.* cf. 3, 7, 28. Νόθος. Turic. Guelf. Goth. et Jenf. (tac. Gefn.) *nothum* cum edd. ante Gryph. excepto Ald. Placet.

ἔκγονοι. Causas abdicationis legitimas ut omnem hujus poenae naturam perspexeris e Luciani ἀποκηρυττομένῳ, Vol. 5. p. 1 seqq. Bip. Sed tractat et Petitius in Legg. Att. Tit. 4.

Nothus — tantum civis. Haec quoque lex an etiam extra scholas rata fuerit, non dicam. Louge alia habes apud Papi- nianum vid. Schultingii Juris- prud. Ante-Just. p. Ayreri 849.

Latinum — non habemus.

Spurium enim ex patre ignobili natum dicebant, quasi *Sine Patre.* cf. Plut. Quaest. Rom. Vol. 2. p. 288 D. ut nomen illud non sufficeret *notho* designando, qui habet patrem quidem certum, sed matre concubina est progenitus. *Catonis* (Censorii) „amplius centum „quingenta orationes“ Cicero invenit et legit. Brut. c. 17. vid. et 2, 15, 8.

An ullo modo. Fortasse ex- cidit N, ut a Quintiliano fue-

an ex voluntate patris? an heres scriptus? Notho duplex fit quaestio, quod *post* legitimus natus sit, et quod *non sit ante* legitimus natus. Prior syllogismus habet, *An pro non natis sint habendi, qui a familia sunt alienati?* Altera scripti et voluntatis. Non enim esse hunc natum ante legitimus, convenit: sed voluntate legis se tuebitur, quam dicet talem fuisse, ut legitimus esset nothus natus, cum alius legitimus in domo non esset. Scriptum quoque legis excludet, dicens, *Non utique, si postea legitimus natus non sit, notho nocere:* uteturque hoc argumento, *Finge solum natum nothum, cujus conditionis erit? tantum civis? atqui non erit post legitimus natus. filius? atqui non erit ante legitimus natus. quare si verbis legis stari non potest, voluntate standum est.* Nec quenkam turbet, quod ex una lege duo status fiant. duplex est: ita vim duarum habet. Redire in familiam volenti dicitur ab altero primum, *Ut tibi redire liceat: heres sum.* idem status, qui in petitione abdicati. quaeritur enim, *An possit esse heres abdicatus?*

heres' abdicatus. Turic. omittit *abdicatus*, cum Obr. fortasse ex Argentorat.

rit *An nullo cet.* cf. 3, 11, 13. 16.

An possit — abdicatus. Non est quod pro *abdicato* hic cum Gesnero optes *adoptatum*. *Abdicatus* enim est *alter iste*, a quo dicitur: *heres sum*, cui si licere per leges esse heredi negatur, frustra se redire volenti opposuit hoc argumento, quod esset heres. Nec refert ad sensum, compareat an abfit (vid. not. crit.) *abdicatus*. Sed videtur excidisse per errorem ob-

102 Adjicitur communiter a duobus, *Redire tibi in familiam non licet, non enim pater sine liberis decessit.* Sed in hoc propria quisque eorum quaestione nitetur. alter enim dicet, abdicatum quoque inter liberos esse, et argumentum ducet ex ipsa, qua repellitur, lege: supervacuum enim fuisse prohiberi patris bonis abdicatum, si esset numero alienorum: nunc quia, filii jure, futurus fuerit intestati heres, oppositam esse legem, quae tamen non id efficiat, ne filius sit, sed *ne heres.* Status

103 finitivus, *Quid sit filius?* Rursus nothus eisdem colligit argumentis, non sine liberis patrem decessisse, quibus in petitione usus est, ut probaret esse se filium. Nisi forte et hic finitionem movet, *An liberi sint etiam non legitimi?* Cadent igitur in unam controversiam, vel specialiter duo legitimi status, *scripti et voluntatis*, et *syllogismus*, et praeterea *finitio*: vel tres illi, qui natura soli sunt, *conjectura in scripto et voluntate*, *qualitas in syllogismo*, et, quae per se est aperta, *finitio*.

ne heres. Ita Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. vett. ante Gryph. excepto Aldo, qui cum recentt. (ut et Gesn.) addit *sit*, parum eleganter. Codd. reliqui silentur, ut videantur et ipsi dare *sit*. Sed error erat proclivis, sequentibus S et T in *status*. Cad. igitur. Guelf. Turic. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) Cad. ergo cum Voss. 2. Alm. et meis edd. ante Gryph. omnibus ad quas aliae accedunt Burmanni. Non erat operae pretium igitur immittere pro ergo.

sequentes literas similes in *Adjicitur*.

Adjicitur. Retro spectat hoc verbum ad „primum.“

legitimi status h. e. legales. cf. §. 71.

quae — aperta. Addit hoc quoniam, *conjecturam* et qua-

Causa quoque, et *judicatio* et *continens* est in omni genere causarum. Nihil enim dicitur,¹⁰⁴ cui non insit ratio, et quo iudicium referatur, et quod rem maxime contineat. Sed quia magis haec variantur in litibus, et fere tradita sunt ab iis, qui de judicialibus causis aliqua composuerunt, in illam partem differantur. Nunc, quia in tria genera causas divisi, ordinem sequar.

VII. Ac potissimum incipiam ab ea, quae constat *laude* ac *vituperatione*. Quod genus videtur Aristoteles, atque eum secutus Theophrastus, a parte negotiali, hoc est *πραγματικῇ*, removisse, totamque ad solos auditores relegasse: et id ejus nominis, quod ab ostenta-

laud. ac vitup. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *l. et v.* cum edd. ante Basil. omnibus meis, quibus acc. Gryphius revocans *et.* Placet, post prius illud *Ac.*

πραγματικῇ. Sic Turic. quanquam omisso circumflexu et Iota, ut et Goth. cum Obr. Rollini et Capp. edd. Ceteri libri omnes magno consensu *πραγματικῆς*, quod defendunt, quasi ad Graecam praepositionem *ἀπὸ* structum. Ridicule, ut jam Heusingerus docuit in Hellenolexia Vechneri p. 392 ad quam ablegat Gesn. male vulgatam retinens ipse. Burm. in Erratis pro eo, quod est in ejus textu *πραγματικῆς*, legi jubet *πραγματικῇ*, sic, sine Iota. Nempe imposuit librariis vetus scriptura adjectae, non subscriptae, literae Iota (vid. 1, 7, 17), quam male ceperunt Σ.

litatem, in quibus laterent, modo demonstraverat.

Causa — *continens*. Cf. de hisce vocabulis huj. lib. c. 11, 4 — 10. Et est is locus „illa“ quam mox dicit „pars.“

quia — *divisi*. vid. huj. lib. c. 3. extr. et 4. integrum.

ab ea, quae. Intellige e proximis: *Causa*.

Aristoteles. cf. 5, 4, 1.

2 tione ducitur, proprium est. Sed mos Romanus etiam negotiis hoc munus inferuit. Nam et funebres laudationes pendent frequenter ex publico aliquo officio, atque ex²⁶⁶ senatusconsulto magistratibus saepe mandantur: et laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum judiciorum: et ipsis etiam reis dare laudatores licet: et editi in competitores, in *L. Pisonem*, in *Clodium* et *Curionem*

in *Clod. et Cur.* Goth. et *Clod. cet.* sine Voss. 2. Ed.

Romanus mos. Verum et Graeci ἐπιταφίους suos ex plebiscito pronuntiabant, quod narrat Thucyd. 2, 30 ἐπειδὴν δὲ κρύψωσι γῆν, ἀνὴρ ἢ ῥημέτιος ὑπὸ τῆς πόλεως — λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρόποντα. cf. Cic. de Legg. 2, 26 „nec de mortui laude — ab „alio, nisi qui publice constitutus esset, dici licebat.“ Quamquam Dionysius Hal. Antiq. Rom. 5. p. 291. Romanorum hoc laudandi defunctos esse inventum, non Graecorum, defendit. vid., qui hunc locum ministravit, Taylorum in Lectt. Lyfiacis c. 3. p. (Oratt. Reisk. Vol. 6.) 237 seqq. Scite ad nostrum locum Burmannus monet, apparere causam, quare S. Consulto opus fuerit; neque enim licuisse unicuique cum populo agere.

dare laudatores. Cic. Verin. l. 5. c. 22. „In iudiciis „qui decem *laudatores dare* „non potest, honestius est ei, „nullum dare, quam illum qua-

„si legitimum numerum consuetudinis non explere.“ Alconius Pedianus in Commentatione ad Cic. Or. pro Scauro extr. talis in ista causa factae laudationis rationem satis copiose enarrat. Solebant autem et publice civitates et privatim viri graves laudare reos, ad suspicionem ipsius criminis removendam.

in competitores. Ii fuerunt C. Antonius, M. oratoris filius, (qui deinde collega fuit Ciceronis in Consulatu) et L. Sergius Catilina, qui „cum insigni ambitus licentia consensent, ut Ciceronem consulatu „dejicerent, adiutoribus usi firmissimis M. Crasso et C. Caesare, Cicero in senatu surrexit atque in coitionem Catilinae et Antonii invecus est „ante dies comitorum paucos.“ Alconii Pediani verbis utor in argumento orationis deperditae. Appellatur eadem *in toga candida.*

in Clod. et Cur. Hoc ipso

libri, vituperationem continent, et tamen in Senatu loco sunt habiti sententiae. Neque

autem Jenf. (tac. Gesn.) cum omnibus meis ante Gryph. pro in dant et. Hinc efficias, diversas fuisse orationes in Clodium alteram, alteram in Curionem; ut reddidit Gedoynus. Sed obstant Codd. reliqui, et loca in not. ex. allata, in ipsoque nostro quod ante L. Pif. est in, non et.

titulo orationem memorant noster 5, 10, 92 (quod fragmentum, ut recte monet Burm., male refertur ad Nonium, sed non designata voce, sub qua inveniatur; Quintiliani mentione facta nulla; qui error est apud Ernestum quoque) Julius Rufinianus de Figuris p. Ruhnk. 196, Nonius c. 4 voce *longe*. c. 5 voce *specula*. c. 6 voce *Elegantes*. Cetera quae a VV. DD. fragmenta colligentibus afferuntur loca, ea non nisi Clodii nomen ostendunt, in quem dicta sit oratio. Est tamen credibile hujus ipsius orationis particulam legi apud Cic. ad Att. 1, 16 (ap. Manut. 14) ea quae posita sunt in fragmentis: „Erras Clodi“ cet. quoniam initio Epistolae „quos impetus“ ait „in Curionem — „feci,“ ita ut conjuncta esset haec Curionis et Clodii objurgatio. vid. not. Crit. Uter autem iste sit Curio, in quem est hac oratione invectus Cicero, pater an filius, ad quem Ciceronis sunt epistolae libro ad Divers. secundo, non profus confecta res est. Paulo quidem Manutio ad Cic. ad Att. 3, 15. patrem potius intelligi

Tom. I.

placet quam filium, cujus auctoritatem in senatu pluris debuerit aestimare Cicero, quemque aliquo semper appposito elogio nominet. Mongalto quoque, ad eandem Epist. pater videtur intelligendus, contra quem scripta fuerit ea, quam prolata dolet Cicero, oratio (vid. ad Att. 3, 12. et 15.). Sejungit autem eandem ab hac nostra in Clodium et Curionem filium, ut quidem dicit; quo argumento, nescio. Sed equidem Curionis filii, hominis turbulentissimi (de quo vide Vellejum, Lucanum, Plutarchum et Lexica) res gestas conjunctas cum Clodianis nusquam legi. Vix tamen adducaris, ut Curionem patrem, amicum Ciceronis singularem (vid. Cic. Philipp. 2, 18, ad Divers. 2, 5.) qui a Clodio vapularit etiam, deprecatus pro Cicerone (Dio Cass. l. 38. p. 162), annumeratum credas „toti illi manui“ Clodianae (vid. ad Att. 1, 16 init.). Noster quoque 11, 3, 129 ubi hunc tangit, *patrem* discrete nominat. In Pisonem oratione ipsa quidem integra ad nos transmissa est.

M m

infittias eo, quasdam esse ex hoc genere materias, ad solam compositas ostentationem, ut laudes deorum, virorumque, quos priora tempora tulerunt. Quo solvitur quaestio supra tractata: manifestumque est errare eos, qui nunquam oratorem dicturum, nisi de re dubia, putaverunt. An laudes Capitolini Jovis, perpetua sacri certaminis materia, vel dubiae sunt, vel non oratorio genere tractantur? Ut desiderat autem laus, quae negotiis adhibetur, probationem: sic etiam illa, quae ostentationi componitur, habet interim aliquam speciem probationis: ut qui Romulum Martis filium, educatumque a lupa dicat, in argumentum coelestis ortus utatur his, quod abjectus in profluentem, non potuerit extinguere; quod omnia sic egerit, ut, genitum praefide bellorum deo, incredibile non esset; quod ipsum quoque coelo receptum temporis ejus homines non dubitaverint. Quae-

quod omnia sic egerit. Goth. *qui o. f. e.* quod probat Gesnerus, idemque dare narrat Jenf. Sed hujus compendium male est interpretatus (cf. 3, 6, 64) et perit concinnitas anaphorae *quod* ter ponentis, si *qui* scribis h. l. An in ipso Goth. oculus fefellerit Gesn., non dixerim.

ut — non esset. Conjectantem *sit* pro *esset* Regium Badius recte reprehendit ex lege convenientiae temporum. Nec ullus Cod. addicit.

supra tractata. 3, 5, 3. ibi esse Flori, ut et Julii Capitolini in Clodio Albino c. 9. *sacri certaminis.* cf. 2, 8, 7. sed in alia re. *abjectus in profluentem.* Burm. ad nostrum locum, et Dukerus ad Florum 1, 1, 2. *coelo receptum — non dubitaverint.* Lege Liv. 1, 16.

dam vero etiam in defensionis speciem cadent: ut si, in laude Herculis, permutatum cum regina Lydiae habitum et imperata (ut 267 traditur) pensa orator excuset. Sed proprium laudis est, res *amplificare* et *ornare*. Quae materia praecipue quidem in deos et homines cadit: est tamen et aliorum animalium, et carentium anima. Verum in deis 7 generaliter primum majestatem ipsius eorum

propr. est res ampl. Guelf. om. *res.* Placet, nec raro per errorem adhaeret *res* e vicinis ut hic ex *est.* vid. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 2, 18, 2. Sed ceteri libri videntur habere omnes. *animal. et car. an.* Turic. *animal. etiam car. an.* cum Alm. et edd. meis (de Jenf. tac. Gesn.) ante Gryph. omnibus, exceptis Badio, qui e Vallengi Codice recepit et pro *etiam*, et Cervicornio. Veterem scripturam inter recentiores revocavit Obr. qui recte distinxit: *est tamen — animalium. etiam car. an.* Eam ipse quoque tenuissem rationem, nisi viderentur plurimi Codd. facere cum Vallengi. Saltem Gesneri diremptionem deserui, incidentis post *aliorum*. Hoc si voluisset Quintilianus, dixisset ille, ni f.: „*et animal. et car. an.*“

defensionis speciem. cf. modo (§. 4.) *spec. prob.* ne forte logico significato accipias.

cum Regina Lydiae. vid. Ovid. Heroid. 9, 55 — 118.

Quae materia. Videtur hic latius dicta *materia*, significato plane scholastico, pro declamationis genere, nam supra §. 3. minus nove usurpatur. Quis autem proprie *amplificationem* et *ornatum* appellet *materiam*? Partitionem (Graece *διαίρεσιν*) laudis habes apud rhetorem Menandrum de Encomiis, quem, inter rhetoras Graecos ab Aldo vulgatum, seorsim cum

animadversionibus edidit Heeren V. C. Gottingae 1785. 8.

et aliorum — anima. Animalibus et dii annumerantur (vid. 2, 16, 12) et homines. Victorius ad Aristot. Rhet. 1, 9, 2 eo respexisse Quintilianum putat. Sunt autem haec Aristotelis: *συμβαίνει — ἐπαινεῖν — οὐ μόνον ἀνθρώπων, ἢ θεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν.* vid. Menandrum p. Heer. 26. 27. cf. tamen et not. Cr.

generaliter — proprie. Opponuntur sibi invicem haec adverbia.

naturae venerabimur: deinde proprie vim
 cujusque, et inventa, quae utile aliquid ho-
 8minibus attulerunt. Vis ostenditur, ut in
 Jove, regendorum omnium; in Marte, belli;
 in Neptuno, maris: inventa, ut artium, in
 Minerva; Mercurio, literarum; medicinae,
 Apolline; Cerere, frugum; Libero, vini.
 Tum, si qua ab iis acta vetustas tradidit, com-
 memoranda. Addunt etiam diis honorem
 parentes, ut si quis sit filius Jovis: addit an-
 tiquitas, ut iis, qui sunt ex Chao; progenies
 9quoque, ut Apollo ac Diana Latonae. Lau-
 dandum in quibusdam, quod geniti immor-
 tales; in quibusdam, quod immortalitatem

proprie. Ita Guelf. Turic. (nisi quod *propriae*) Alm. et
 Aldi utraque. Ceteri, ut Gesn., *propriam*. Sed Burm. in
 Add. et ad Declam. 12, 3. item Gesn. in Add. suadent nostram
 scripturam, quae facile intelligitur vera.

aliqui homines attulerunt. Reposui indicativum in *att.* e Guelf.
 Goth. Voss. 1. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Hic cum
 recentt. *attulerint*. Nec dubito quin ii, qui silentur, Codd.
 negligentius h. l. sint collati. Videtur hodiernum morem re-
 dolere conjunctivus ex obliqua ratione repetitus, in re nimis
 certa.

regend. omnium. Goth. *regend. hominum*
 cum Ioann. Voss. 1. 2. et edd. ante Stoerium meis, praeter
 Ald., omnibus, solito errore; nam satis firmatam puto rece-
 ptam auctoribus Guelf. Turic. Alm. Bodl. Bal. Voss. 3. Bern.
 Verum tamen puto quod edd. ante Stoerium meae dant omnes:
regundorum pro *regend.* quanquam e Codd. nihil affertur.

Tum si qua. Turic. et Alm. *Item si q.* Utrum praefert,
 post I praefertim, in *vini*, vix dicas. Est tamen ordo quidam
 temporis in hac enumeratione, qui commendet *Tum*.

ab iis. Hoc e Turic. Alm. Guelf. et ed. Obr. malui praefere
 ceterorum *ab his*.

Mercurio, literarum. cf. 3, 1, 8.

virtute sunt consecuti: quod pietas principis nostri, praesentium quoque temporum decus fecit. Magis est varia laus hominum. Nam primum dividitur *in tempora*, quodque¹⁰ ante eos fuit, quoque ipsi vixerunt: in iis autem, qui fato sunt functi, etiam quod est infecutum. Ante hominem *patria ac parentes, majoresque* erunt, quorum duplex tractatus est. aut enim respondisse nobilitati, pulchrum erit; aut humilius genus illustrasse²⁶⁸ factis. Illa quoque interim ex eo, quod ante¹¹ ipsum fuit, tempore trahentur, quae responsis vel auguriis futuram claritatem promiserint: ut eum, qui ex Thetide natus esset,

sunt consec. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) (sed ex correctione cum a prima manu esset indicativus;) Voss. 2. cum Ald. Bas. Obr. *sint consec.* quod h. l. sane aptius quam modo (§. 7.) attulerint, quoniam in duplici genere deorum potest esse fluctuatio.

quoque ipsi vix. Jenf. et edd. meae ante Gryphium omnes *quodquo i. v.* Codice addicente nullo; alioqui non displiceat.

Ante hom. Jenfonianae scriptura *Aliquando h.*, quam in suis libris inventam correxit Regius, ne in Tarvisina quidem est (cf. 2, 5, 16.) sed *Ante h.* diserte legitur, ut et in Codd. quod de Vallensi testatur Badius, qui errorem repetit ab *añ* quod lectum fuerit *aliquā.*

resp. nobilitati Turic. et Alm. *r. nobilitate.*

pietas princ. nostri. Domitiani „Illius aeternae modo qui „sacraria genti Condidit, in- „que alio posuit sua sidera coe- „lo“ Stadius Sylv. 5, 1, 241. 2. Flaviales sacerdotes constituit idem. Suet. Dom. c. 4. iterum Flaviae templum gentis excitavit c. 5. Fortasse huc pertinet Val. Flacc. 1, v. 15. Eusebius in Chronico, „Decreto“ ait „Senatus Titus inter deos

„refertur.“ cf. Plin. Paneg. c. 11. Sed et Juliam, Titi filiam, a patruo eodemque amasio consecratam, monente Dodwello (§. 24 Ann. Qu.), ostendit nummus aereus apud Patinum ad Sueton. Domit. c. 18.

duplex tractatus. Haec Victorius ad Aristot. Rhet. 1, 9, 51 inde putat mutuo sumta; sed est obscurior similitudo: *ὅλον εἰ ἕξια τῶν προγόνων καὶ*

majorem patre suo futurum cecinisse dicuntur oracula. Ipsi vero laus hominis, ex animo et corpore et extra positus peti debet. Et corporis quidem fortuitarumque cum levior, tum non uno modo tractanda est. Nam et pulchritudinem interim roburque prosequimur honore verborum, ut Homerus in Agamemnone atque Achille. Interim confert admirationi multum etiam infirmitas, ut cum idem Tydea parvum, sed bellatorem, dicit fuisse. Fortuna vero, cum dignitatem affert, ut in regibus principibusque (namque est haec materia ostendendae virtutis uberior), tum quo minores opes fuerunt, eo majorem benefactis gloriam parit. Sed omnia, quae extra nos bona sunt quaeque hominibus forte obtigerunt, non ideo laudantur, quod habuerit quis ea, sed quod iis honeste sit usus. Nam divitiae et potentia et gratia, cum plurimum virium dent in utramque partem, cer-

ostendendae. Guelf. *ostendisse* solus, miro errore.

fuer. eo majorem. Tur. Alm. et Voss. 1. omittunt *eo*, male, *benefactis.* Jenf. (tac. Gesn.) *beneficiis* cum edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cerv. Badius e Vallenfi correxit, neque ullus Cod. videtur dare errorem.

quod iis honeste. Malui *iis* e Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. omnibus, prae *his*.

divitiae — potentia — gratia. Guelf. meros accusativos dat, solus; nisi quod in Turic. literis *ae* in *div.* superscriptae sunt hae: *as.* An *faciunt* acceperunt dictum de oratoribus, qui haec res *facerent experimentum morum?* Male sane.

virium dent — certiff. Revocavi diremptionem Ante-Bur-

των προύπηγμένων — ἢ εἰ παρὰ τὸ προσήκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον. Agamenn. — Achill. — Tydea. Il. 2, 477 — 79. 673 — 75. 5, 801.

tissimum faciunt morum experimentum. aut enim meliores propter haec, aut peiores sumus. Animi semper vera laus: sed non una¹⁵ per hoc opus via ducitur. Namque alias aetatis gradus, gestarumque rerum ordinem sequi speciosius fuit, ut in primis annis laudaretur indoles, tum disciplinae, post hoc operum, id est factorum dictorumque, contextus: alias in species virtutum dividere laudem, fortitudinis, justitiae, continentiae, ceterarumque, ac singulis assignare, quae secundum quamque earum gesta erunt. Utra sit¹⁶

maunianam. Nam in utr. part. melius profecto refertur ad *virium dent* quam ad *morum exper.* quoniam *exper.* dubium est utique, vires poterant nonnisi bonae intelligi; positus quoque additamenti aptior est in fine coli, quam in initio, ubi alienum ei accedat momentum. Burmanniana distinctio est in edd. ante Locatellum. Nostra deinceps in omnibus Ante-Burmannianis praeter secundam Aldi.

speciosus fuit. Haesit in h. l. Francius, suadens legere *fuerit* pro *fuit*, quo cogebatur etiam id quod sequitur *laudaretur* mutare in *laudetur*; nec id ipsum facere veritus est. Satis apparet hanc nimiam esse mutationem et agnoscendum in hac, quae est omnium librorum, scriptura morem loquendi, poetis frequentissimum (ut Tibull. 3, 6, 14 seqq. ubi vid. Heynium), quo praeteritum perfectum ponitur ἀποστρωσ pro eo quod soleat fieri, quod identidem factum sit. Solutae orationis rariora quidem sunt exempla, sed non fuerit dissimile Tac. Agric. c. 9. „hau-

„semper errat fama, aliquando „et *elegit*“ ubi perfectum Codd. auctoritate tuetur Ernestus. Curt. Hist. Alex. 3, 8, 10. „ritu — ferarum quae — se „occuluerunt.“ cf. not. Crit. ad 1, 6, 21 *salutavit*.

gesta erunt. Haeret Gesnerus in futuro, quod est in omnibus libris, nec immerito ut mihi quidem videtur, cum aegre referatur ad „speciosus „fuit.“ Aut igitur *licebit* alicubi in hoc altero periodi colo inferendum censet, aut *fuerunt* legendum pro *erunt*. Quae cum violentior sit medicina, eademque clausulam hexametri

autem harum via utilior, cum materia deli-
berabimus: dum sciamus gratiora esse audien-
tibus, quae solus quis, aut primus, aut certe
cum paucis fecisse dicetur: si quid praeterea
supra spem aut expectationem, praecipue
17 quod aliena potius causa, quam sua. Tem-
pus, quod finem hominis insequitur, non
semper tractare contingit: non solum, quod
videntes aliquando laudamus, sed quod rara
haec occasio est, ut referri possint divini ho-²⁶⁹
nores, et decreta, ut publice statuae confi-
18 tutaetae. Inter quae numeraverim ingeniorum
monumenta, quae seculis probarentur. Nam
quidam, sicut Menander, justiora postero-

ut referri. Burm. in Alm. inferi narrat *tupe*, quod quid
velit se exputare negat. Equidem in Turic. invenio *tpe*. Jam
cum tanta inter hosce Codd. intercedat similitudo quantam vi-
dimus ad 3, 3, 8 aliisque multis locis, nullas dubito quin
Almeloveniana scriptura sit eadem quae Turicensis. Compen-
dium autem istud nihil aliud significat nisi *tempore*, ea potestate
quae apud multos scriptores legitur, explicatur autem a Donato
ad Andr. 4, 4 (non 5 ut est in Fabri Thes.), 19. Hoc vo-
cabulum, etsi, omissum, nequaquam desideres in h. l., positum
tamen non est, quod displiceat, si interpretaris *opportune, apte,*
convenienter, vel etiam *mature, jam tum*. cf. etiam Manut. ad
Cic. Epist. ad Div. 9, 16 *temperius id fiat*.

inducat, pro *erunt* fortasse scri-
bendum *erant*.

cum mater. deliberabimus. cf.
4, 2, 101. „cum ipsa — deli-
berandum est.“ it. 5, 13, 59.
7, 10, 10. 9, 4, 117.

aliena — quam sua. Haec
ex Aristotele 1, 9, 16 hausta
putat Victorius ad Aristotelis
Rhetorica p. 157. ut et modo

posita: „solus — prim. — cum
„pauc.“ ex 1, 9, 38. p. Victor.
173.

ut referri. vid. not. Crit.
decreta, in honorem ejus,
quem laudamus defunctum. Sic
senatus dicitur *decernere* trium-
phum, supplicationem, in ge-
nere honores.

Menander. cf. 10, 1, 72.

rum, quam suae aetatis, iudicia sunt consecuti. Afferunt laudem liberi parentibus, urbes conditoribus, leges latoribus, artes inventoribus, nec non instituta quoque auctoribus, ut a Numa traditum deos colere, a Publicola fasces populo summittere. Qui¹⁹ omnis etiam in vituperatione ordo constabit, tantum in diversum. Nam et turpitudine generis opprobrio multis fuit; et quosdam claritas ipsa notiores circa vitia, et invisos magis fecit; et in quibusdam, ut in Paride tradi-

colere a Publ. Sic Guelf. Goth. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores edd. inserunt *et* quod facillime repetebatur post *e* in *colere*. *traditum est.* Guelf. cum Alm. *traditur e.*

it. Gell. 17, 4 qui Philemonem ei praelatum narrant, unde nata *σύγκρισις* anonymi poetae de qua vide Fabric. B. G. Harl. Vol. 2. p. 481. Suidas in voce *Λυγκεύς* etiam hunc ei refert antepositum. Ipsi Aristophani contra (quod monet Gesn.) praefert Menandrum Plutarchus in Epitome *σύγκρισεως* Vol. 2. p. 853. 54. quem refellere conatur Frischlinus in Küsteri ed. Aristoph. p. XIX seqq.

nec non. „His particulis qui „melioze aetate pro *et* in soluta „oratione usi sint, non reperio, „praeter Varronem de R. R. 1, „13, 35. et Trogum 4, 1. „6, 3.“ Ruhnkenius ad Vellej. 2, 95, 2.

a Publicola. vid. Liv. 2, 7, 7. Flor. 1, 9, 4. Plu-

tarch. in Public. V. 1. p. 102 D. *βουλόμενος δὲ μὴ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φοβεράς χειροῦθι καὶ προσφιλεῖ ποιεῖν τοῖς πολλοῖς, τοὺς τε πέλεις ἀπέλυσε τῶν ῥάβδων, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριῶν, ὑφῆκε τῷ δήμῳ καὶ κατέκλιε, μεταποιῶν (Ἄν μέγα ποιῶν?) τὸ πρόσχημα τῆς δημοκρατίας, καὶ τοῦτο μέχρι νῦν διαφυλάττουσιν οἱ ἄρχοντες.* Cicero apud Dionem Cass. p. (Reimar.) 441, 76. *οὐ μὰ τὰς ῥάβδους αἰτ τὰς Οὐαλερίου* in recensendis reliquis Romanae libertatis decoribus.

in vituperatione — in diversum. Confert Victorius ad Arist. Rhet. locum ejus 1, 9, 38.

in Paride. vid. Hygini fab. 91.

tum est, praedicta perniciēs; et corporis ac fortunae quibusdam mala contemptum, ut Therſitae atque Iro; quibusdam bona vitiiis corrupta odium attulerunt; ut Nirea imbellem, Plifthenem impudicum, a poëtis acce-

ut *est* referatur ad sequens. Turic. *traditus e.*, a secunda manu *tradit e.* atque Iro. Guelf. *At vero* cum Codd., ut videtur, omnibus, etsi Voss. silentur a Burm. qui sane debebat eos facientes cum sua scriptura commemorare diserte. Edd. item omnes ante Obrechtum. Hic primus dedit nostrum; si e Codice suo, praestanti illo; si ex ingenio, multam laudem meretur verissima conjectura, quam recepit post eum Burm. cum Rollinus priorem scripturam revocasset. Cum Burm. faciunt Capper. (non assecutus praestantiam ejus, ut videtur, cum rursus crepet ed. Stephanianam suam, dantem *at vero*. cf. 1, 6, 13 ludibrium debens Burmanno in Epist. p. 21.) Gesn. Bip. Magnam habet commendationem scriptura nostra e concinnitate, quae, ut mox sunt Nireus et Plifthenes, ita et hic duo poscit exempla. Adjuvant eam praeterea duo antiquissimi Codd. Alm. et Turic. dantes haec: *atqui fiere*, in quibus verae lectionis vestigia latere recte monet Burm., cum Francius proletariam inde extudisset emendationem: *atqui fere*. Obiter monebo pro *ut* ante Therſ. Guelf. et Turic. praeferre *sicut*, quod placet. Quod autem *in pro ut* Gesn. narrat esse in Goth. et Jenf.; in posteriore fallitur; in priore si est, quod in neutram partem certo dicam, nullus astipulatur liber.

Therſitae. Il. 2, 212 seqq.

Iro. Odyſſ. 18, 1 — 106.

Nirea. Iliad. 2, 675 — 75.

Plifthenem. In hanc scripturam libri consentiunt omnes, cum levi tamen fluctuatione, velut Turic. *phifthenem*, Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *plifthinem*, cum multis edd. vet., excepta Tarv., quae habet justam orthographiam. Et novinus quidem Plifthenem, qui nunc Atrei filius, pater Agamemnonis et Menelai, dicitur, nunc

Thyestae filius, patris epulis appositus ab Atreo. Nihil tamen usquam de eo memoratur, quod ad impudicitiam spectet; nam quod Valla, post eumque Regius, narrat, per adulterium fuisse Agamemnonis et Menelai patrem, id sine auctore videntur prodere. In hac rerum Plifthenis ignorantia, probata fuit quibusdam VV. DD. conjectura, cujus auctorem suspicor Philandrum (nisi forte fuit Brodaeus ad

270 **pimus. Et animi totidem vitia, quot virtu-** 20

Anthol. 2, 5.) reponendi *Clifthenem* pro *Plifthenem*. Clifthenes enim ab Aristophane plurimis locis (quae possunt inveniri in Indice Brunckiano) vellicatur tanquam homo effeminatus et, ut Suidas refert ex Aristophanis Scholiafte, ἐπὶ κιναιδείᾳ διαβεβλημένος, quo accedit, quod iisdem auctoribus Cratinus quoque similia in eum conjecit dicitur, ut in proverbium tandem abiret Κλεισθένους ἀκρατέστερος. Ita fit, ut aptissime videatur is dici a poetis proditus impudicus, qui fuerit veteris Comoediae salibus perfriectus; nisi quod in Homericis istis personis, Therfite, Iro, Nireo, alienior possit putari Aristophanis aequalis. Diligenter enim, quod ad Comici Aves v. 828. monet Beckius V. C., ab Alcmaeonide, Megaclis filio, Pisistratarum tyrannidis oppressore, segregandus est ille Aristophanis Clifthenes; quippe quem ipse poeta dicat esse Σιβυρίου filium Acharn. v. 118. Quali autem persona, sive historica, sive mythologica, hic Quintiliani locus indigeat, id satis intelligere mihi videor. Therfitem et Irum habebamus modo contemptorum hominum exempla, ob deformitatem illum, hunc ob egestatem; in Nireo videmus pulchritudinem ignavia dehonestatam; quid restat, nisi ut opulentiae nobis exhibeatur exemplum vitio ali-

quo in odium adductae? Talis si fuit vel Plifthenes vel Clifthenes, salva res est. Constabunt enim rationes, ut corporis ac fortunae mala prioribus contemptum attulerint, posterioribus ejusdemmodi bona, vitiis corrupta, odium. Clifthenes, Pisistratarum expulfor, quin fuerit ditissimus, nemo dubitabit, qui Alcmaeonidarum et Clifthenis Sicyonii, avi materni, divitias in eum coacervatas meminerit ex Herodoto (6, 126). An igitur Clifthenem illum Comitorum Quintilianus confudit cum Alcmaeonide? Sed tale ἀνιστορησίας crimen, mutando textu, conijcere in scriptorem nostrum, nefas fuerit. Aristophaneus quidem Clifthenes videtur esse de vili plebe, vid. Scholiaft. ad Vesp. 1187. De Plifthenis divitiis nihil comperi. Fragmenta tragoediae Euripideae, quae Plifthenis nomen praefert, quantum pauca, aliquoties divitiarum habent mentionem et malorum cum iisdem conjunctorum. Sed hinc parum proficias. Ne id quidem in lacris istius naufragii tabulis apparet, utrum Plifthenes Euripideus sit Atrei filius; nam et alter memoratur a mythographis Acasti filius, Peliae nepos. Sequitur ergo, ut dicendum sit: Non liquet. Neque erat ab Andrete (Chrestom. Quint. p. 20.) in textu ponendum *Clifth.* Quot inter antiquos per-

tes sunt: nec minus, quam in laudibus, duplici ratione tractantur. Et post mortem adjecta quibusdam ignominia est, ut Maelio, cujus domus solo aequata; Marcoque Manlio, cujus praenomen e familia in posterum ²¹ exemtum est. Et parentes malorum odimus. Et est conditoribus urbium infame, contraxisse aliquam perniciosam ceteris gentem, qualis est primus Judaicae superstitionis auctor: et Gracchorum leges invisae: et si quod

Maelio. Sic pro *Melio* scripsi contra libros quidem omnes, auctoribus Dausquio in h. v. et Sigonio ad Liv. 4, 13, 1. Astipulantur Codd. Guelf. dans 5, 13, 24 expresse *Maelium* Goth. ibid. *M. Aelium* et Bern. *M. Aemilium*. Similis est ratio ut *Laenatis* cf. 3, 1, 21. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 30, 2. e familia. Sic edd. et Codd., puto, omnes, praeter Voss. 3. dantem a *fam.* quod irrepsit in Gesn. itidem editionem, repetitum a Bip.

vulgarissima fuere facta, quorum vix alicubi compareat vestigium in iis, quos terimus, scriptoribus!

Maelio — domus. vid. Liv. 4, 16, 1.

Marcoque Manlio. Liv. 6, 20, 14. Burm. et Gesnerus ablegant ad Spanhemium de Usu et Praest. Num. Dissert. 10. p. 53 sq. ed. Londinens. plura ejusmodi praenomina e familiis proscripta memorantem neque nostri loci immemorem.

Judaicae superst. auctor. Non dubito quin Mosen, non Christum (quod sibi persuadent aliquot VV. DD.), intellexerit Qu. Etenim, ut monet Gesn., facile nosse poterat, primordia

gentis hujus ultra Christi aetatem pertingere, si maxime Christianam religionem ejus temporis scriptores solent Judaicam appellare superstitionem, ut sit Digest. l. 50. tit. 2. leg. 3. §. 4. monente Badio. Tacitus, in originibus Judaicae gentis enarrandis Hist. 5, 2. 3. 4. appellat eam „conquisitum“ (ab Aegyptiis sane) „collectumque vulgus,“ et Mosen diligenter memorat. Res Judaicae, quod et ipsum urget Gesn., Quintiliani aetate per occasionem excidii Hierosolymitani in multorum notitiam adductae erant.

Gracchorum leges. cf. not. ad 2, 16, 5.

est exemplum deforme posteris traditum, quale libidinis vir Perfes in muliere Samia institueret ausus dicitur primus. Sed in viventibus quoque judicia hominum, velut argumenta sunt morum; et honos aut ignominia, veram esse laudem vel vituperationem, probat. Interesse tamen Aristoteles putat, ubi quidque laudetur, aut vituperetur. Nam plurimum refert, qui sint audientium mores, quae publice recepta persuasio: ut illa maxime, quae probant, esse in eo, qui laudabitur, credant; aut in eo, contra quem dicemus, ea, quae oderunt. Ita non dubium erit iudicium, quod orationem praecesserit. Ipsorum etiam permiscenda laus semper

libidinis vir Perfes. Guelf. lib. ut P. item Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Badium praeter Tarv. (vid. not. Crit. ad §. 10.) et Ald. Pro *Perfes* Tarv. dat *preses*, quod in quibusdam Codd. vett. se invenisse testatur Caelius Rhodig. 18, 18. p. 996. Intelligit autem profecto excusos, et merum sphaema puto. Turic. Alm. Bödl. dant *libidinosus vir P.* cum edd. Andr. Tarv. Ald. *oderunt.* Ita Guelf. et Voss.

1. 2. cum edd. ante Gryphi, qui tamen per sphaema dat *oberint.* Ceteri *oderint*, minus concinne ad „probant,“ nisi quod pro eo quoque Voss. 3. praefert *probent.* Goth. recedit a Voss. 2.

Ipsorum etiam. Sic Codd. mei tres et edd. ante Bad. (qui de conjectura inferuit *iudicum*) omnes, quo accedit Ald. altera et Obr. cum Gesn. A Voss. tribus *iudicum* abesse narratur, neque dubito quin a reliquis etiam Codd. etsi tacent qui contulerunt.

vir Perfes. Nihil aliunde proditur de hac historia.

Aristoteles. Rhet. 1, 9, 30. p. Buhl. 104. it. 3, 14, 11. p. Buhl. 376.

Ipsorum, refer ad id quod praecesserat „audientium.“ Est similis ratio ejus quam vidimus 1, 9, 5, nisi quod haec nostra etiam apertior. Aristo-

(nam id benevolos facit), quoties autem fieri poterit, cum materiae utilitate jungenda. Minus Lacedaemone studia literarum, quam Athenis, honoris merebuntur: plus patientia, fortitudo. Rapto vivere quibusdam honestum, aliis cura legum. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret, veteribus Romanis summum luxuria crimen.

25 Eadem in singulis differentia. Maxime favet iudex, qui sibi dicentem assentiri putat. Idem praecipit illud quoque (quod mox Cornelius Celsus prope supra modum invasit), quia sit quaedam virtutibus ac vitiis vicinitas, utendum proxima derivatione verborum, ut pro temerario fortem, pro

benevolos. Tur. Guelf. Goth. et Jenf. (tac. Geln.) *benivolos*, cum edd. ante Cervic. excepto Ald. Ceteri E vocalem habent, quam scribendi rationem ex auctoritate veterum librorum improbat Dausquius in h. v. Per I nostri Codd. et 3, 8, 7. 10, 1, 48. *assentiri.* Guelf. *assentari* cum Alm. Ioann. Voss. 1. 3. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Turic. siletur, quem ab Alm. recedere h. l. mirer. Scripturam per A defendunt VV. DD. ad Vellej. 2, 48, 1. quo ablegat Burm. Nam et ibi et c. 128 sic, sine adulationis significatione, quo accedit Frontini locus 3, 3, 4 a Ruhnkenio allatus.

teles l. modo citato p. 376. *εἶσαθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀπροατήν.*

assentiri. cf. not. Crit.

Idem praecipit. Rhet. 1, 9, 28. 29. p. 103. in quo loco pro *εὐψυχον* cum Mureto *ψυχρὸν* e Cod. Victor. est reponendum, quod recte probat Vaterus V. C. ad h. l. Gesne-

rus ad Quintil. pro *ἐπιβουλον* suadet *παράβολον*, ingeniose sed ad ipsam Arist. locum parum accommodate. De re ipsa cf. 2, 12, 4. Gesnerus *derivatorem* e rusticorum usu docte illustrat, et *ὑποκορισμοῦ* hujus, qui vocatur a Graecis, exempla demonstrat. Cf. Ruhnkenium ad Timaeum Sophisten p. 266.

prodigo liberalem, pro avaro parcum vocemus: quae eadem etiam contra valent. Quod quidem orator, id est vir bonus, nunquam faciet, nisi forte communi utilitate ducatur. Laudantur autem urbes similiter atque homines. Nam pro parente est conditor; et multum auctoritatis affert vetustas, ut iis, qui terra dicuntur orti; et virtutes ac vitia circa res gestas, eadem quae in singulis: illa propria, quae ex loci positione ac munitione sunt. Cives illis, ut hominibus liberi, decori. Est laus et operum, in quibus honor, utilitas, pulchritudo, auctor spe-

utilitate ducatur. Turic. *ducetur* (sed impositum est huic voci *ducat*) cum Goth. Voss. tribus et ed. Tarv. Contra Jenf. (vid. modo ad §. 21.) *duceretur*, male, cum omnibus ante Bad. sec., excepto Aldo, qui cum recentt. nostram dat.

ut iis. Goth. (tac. Gesn.) *uti iis*. In Turicensi *vitiis*, cui superscribitur *viris*. Non displicet sane scriptura *ut viris* pro „ut hominibus.“ Guelf. *ut his*.

eadem quae. Hoc quod e Gothano recepit Gesn., pro ceterorum *eademque*, est etiam in Guelf. et Turic. Animadverti meretur Voss. 2. recedens h. l. a Gothano suo. Dat enim haec: *Eodem ac in pro eadem quae*, per errorem qui vel in *ac*, sequente vocali, apparet. *Cives.* Guelf. *civitas*, quod corrigendo etiam in Turic. appositum verae scripturae, ut in meo Jensonianae exemplo eadem correctio calamo est facta. Male, et ex falsa loci directione ortum.

liberi. Guelf. *liberis* cum Turic. Alm. et Jenf. Tarv. quod correxit Regius. *auctor spectari.* Guelf. et Tur. *a. expectari.* cum Alm. Voss. 1. 3. et Ald.

e terra — orti. ἀπόχθονες, ut Athenienses. vid. Suid. et Stephani Thes. in hac voce. cf. et Arist. Rhet. 1, 5, 5. *Εὐγένεια* — ἔθνη μὲν καὶ πόλεις τὸ ἀπόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι.

Menander rhetor (p. 82 Heeren.) Ἀθηναῖοι αἰτ μεθ' ἡλίου γενέσθαι φασίν. Idem cum secunda sectione laudes regionum tractet, multos hujus materiae locos tangit, quos et Qu.

ctari solet. *Honor*, ut in templis; *utilitas*, ut in muris; *pulchritudo* vel *auctor*, utrobique. Est et locorum, qualis Siciliae apud Ciceronem. in quibus similiter *speciem* et *utilitatem* intuemur: *speciem*, maritimis, planis, amoenis; *utilitatem*, salubribus, fertilibus. Erit etiam dictorum honestorum factorumque laus generalis. Erit et rerum **28** omnis modi. Nam et somni et mortis scriptae laudes, et quorundam a medicis cibo-

qualis Sicil. Turic. quasi Sicil.

dict. honestorum fact. Ita Guelf. Turic. Alm. Goth. Bodl. Bern. nec dubito quin alii astipulentur Codd., etiam qui silentur; est certe haec scriptura in edd. meis ante Gryph. omnibus, qui primus omisit *honestorum* quod deinceps in nulla invenio ed. Nec tamen video quare respuamus, bonis auctoribus firmatum. Hoc quoque verius puto quod dant *et pro etiam* ante haec verba Turic. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Bern. Alm. Guelf. quo concinnior fit oratio. Sed praeterquam quod levius hoc est, nec ab edd. vet. adjuvatur, veritus sum, ne nimis videretur fieri ista concinnitas.

apud Ciceronem. Verrin. 2, 1 seqq. sed et 4, 43. de Ennensi Cerere, quae loca conjungit ipse mentionem faciens eorum Orat. c. 62.

speciem marit. — utilitatem salubr. Etsi nullus liber addicit, malim tamen inferi ante adjectiva haec utroque loco in, quod facillime excidebat nunc inter duo M, nunc post unum.

laus generalis. „Generalem“ sic accipio, ut non certorum hominum egregia dicta factaque laudentur, verum in genere, quidquid ubique dictum

fit et factum ejusmodi, celebratur.

somni et mortis. Qui hujus generis laudes scripserint, nunc succurrunt nulli. Nam quod Hegesiae ἀποκαρτεροῦντα afferunt, mortis commendationem habentem, (vid. Cic. Tuscul. Disp. 1, 34.) in eo non est oratoria ars, verum philosophica sententia, serio proposita illa.

quorundam — ciborum. Afferunt exempla laudum brassicae scriptarum a Chryippo medico, Dicuche, Pythagora, Catone, teste Plinio H. N. 20,

rum. Itaque, ut non consensi hoc laudativum genus circa solam versari honesti quaestionem, sic qualitate maxime contineri puto: quanquam omnes tres status cadere in hoc opus possint, hisque usum C. Caesarem in vituperando Catone notaverit Cicero. Totum autem habet aliquid simile suasoriis: quia plerumque eadem illic suaderi, hic laudari solent.

VIII. Deliberativas quoque miror a quibusdam sola utilitate finitas. Ac, si quid in his unum sequi oporteret, potior fuisset apud me Ciceronis sententia, qui hoc materiae genus dignitate maxime contineri putat. Nec dubito, quin hi, qui sunt in illa priore sen-

illic — hic. Turic. et Alm. *illic — illic.* cf. 3, 6, 93.

quin hi qui. Turic. et Alm. *quin usi qui,* in quo, cum in ante *illa* adesse in Turic. diserte memoretur, nihil aliud latere puto nisi: *q. ii q.* quod ipsum habet Goth. Jenf. (tac. Gefn.) eum add. ante Bas. meis omnibus, fortasse melius recepto.

9 init. Similia sunt quae tangit Plato in Symposio p. 177. B. St. Vol. 3 (Bip. 10, 175) ex eoque Menander rhetor p. Heer. 29. et Isocrates in laude Helenae, qui meminit τῶν τοῦς βομβυλίους καὶ τοῦς ἄλλας καὶ τὰ τοιαῦτα βουλευθέντων ἐπαινεῖν, citante Wolfio in Proll. ad Leptineam Demosthenis p. 35. *non consensi.* cf. 3, 4, 16. *notaverit Cicero.* Topic. c. 25. cf. de Caesaris Anticatone 1, 5, 68. De *quanquam* vide 2, 17, 12.

Tom. I.

simile suasoriis. Apte Gellnerus citat Aristot. Rhet. 1, 9, 35. p. Buhl. 107. Ἐχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλευεῖν ὑπόθεσις ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίνονται.

Ciceronis sent. De Orat. 2, 82 „In suadendo nihil est optabilius quam dignitas. Nam „qui utilitatem putat, non „quid maxime velit suasor, sed „quid interdum magis sequatur, videt.“

N n

tentia, secundum opinionem pulcherrimam, ne utile quidem, nisi quod honestum esset, ² existimarint. Et est haec ratio verissima, si consilium contingat semper bonorum atque sapientum. Verum apud imperitos, apud quos frequenter dicenda sententia est, populumque praecipue, qui ex pluribus constat indoctis, discernenda sunt haec, et secundum communes magis intellectus loquendum. ²⁷⁵

³ Sunt enim multi, qui etiam, quae credunt *honestae*, non tamen satis eadem *utilia* quoque existiment, et, quae turpia esse dubitare non possunt, utilitatis specie ducti probent, ut *foedus Numantinum*, *jugumque Caudinum*. ⁴

Ne qualitatis quidem statu, in quo et honestorum et utilium quaestio est, complecti eas satis est. Nam frequenter in his et-

exist. et quae. Ita Turic. Alm. cum Obr. Ceteri omit-
tunt *et*, quo oratio contrahit aliquid poetici vel oratorii saltem
coloris, qui ab hac docendi simplicitate est alienus. Facillime
excidebat post *existimēt.* *eas satis est.* Guelf. *fas*
f. est. cum Voss. 1. 3. Bern. Mire.

consilium — *sapientum.* Non opus est voce, quam Gesnerus, et ante hunc Badius, maluit, *concilium*, quam tamen nullus hic liber ostendit. vid. not. ad 2, 17, 28. Isto loco de genere deliberativo proprie non agitur, verum de quocunque consellu audientium; hic ii, qui convenerunt, ad consiliandum sunt congregati, quo redit Gronoviana quoque ratio. Facile rem dirimit ipsum etymon,

cum *concilium* a conciendo, vel concalando dicatur, *consilium* a consulendo. Sic Cic. De Or. 2, 82 init. „sapiens — consilium.“ Item de iudicibus cum praetore vel quaesitore. vid. Ern. Clav. Cic. h. v.

Numantinum — *Caudinum.* De foedere Numantino videndus est Freinshemius in supplementis Livianis l. 55. c. 15 — 26. De Caudino iugo Liv. lib. 9. c. 1 — 11.

iam conjecturae locus est: nonnunquam tractatur aliqua finitio: aliquando etiam legales possunt incidere tractatus, in privata maxime consilia, si quando ambigitur, *An liceat*. De conjectura paulo post pluribus. Interim⁵ est definitio apud Demosthenem, *Det Halone-*

est definitio. Ita Turic. et Alm. cum edd. Jenf. (quem ne omittere non narrat Gesn.) Loc. Venet. Rusc. Ceterae ante Leid. edd. *est finitio*, ut et Goth. cum Voff. 2. et Vallengi ref. Bad. Haec prima *estne finitio* quod deinceps retinuerunt omnes. Nec aliud quid dare Guelf. notavi, et silet Gibsonus. Sed ego magnopere dissido isti interrogativo *ne*, quod in hac structura cogemur accipere pro *Nonne*. Malui tamen *defin.* quam *fin.* tum quod sic appareret origo scripturae *estne*, tum ob auctoritatem Codd. hoc dantium. Quod aliquot edd. (meorum Gryph. Stoer. Chouet.) ante *Det Hal.* ponunt *ut*, id in Voff. 1. 3. videtur reperiri. Est autem vitiosum.

Halonefum. Sic scripti uno N e Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cervic. astipulante Daufquio in h. v. et plerisque Graecorum scriptorum edd. etfi

paulo post. §. 16. 17.

Interim. Significatio iusta adverbii, non Quintiliana illa. vid. 1, 1, 8.

Det — an reddat. Ἡ Ἀλονήσου ἦν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἀρχαῖον κτῆμα, κατὰ δὲ τοὺς Φιλίππου καιροὺς ὑπὸ ληστῶν κατεῖχετο· οὗς ἐκβαλὼν ὁ Φίλιππος ἀπαιτοῦσι μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, οὐκ ἀποδίδωσιν· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν. αἰτοῦσι δὲ ὑπισχνεῖται δώσειν. — ἀλλ' ὁ λόγος συμβουλεύει περὶ τῆς Ἀλονήσου τοῖς Ἀθηναίοις μὴ λαμβάνειν αὐτὴν ἀλλ' ἀπολαμβάνειν. Libanius in argumento Orat. Dem. de Haloneso. Hanc orationem Qu., ut loco

nostro apparet, Demosthenis ipsius esse credidit, ut et Dionys. Hal. p. 171. Tomi 2., cum Libanius Syrus eam oratore indignam putet et Hegesippo assignet; nisi forte scriptores isti de alia loquuntur ejusdem argumenti, quoniam verba ejus nulla afferunt. Hanc dandi an reddendi definitionem exprobrant Demostheni Aeschines contr. Ctesiph. p. 65 Steph. ἀπηγόρευε μὴ λαμβάνειν εἰ δίδωσιν ἀλλὰ μὴ ἀποδίδωσι, περὶ συλλαβῶν διαφερόμενος (ad quem locum vide Taylorum) et Antiphanes aliique Comici apud Athenaeum p. 223 E seq. Aristoteles etiam in minuenda

nesum Philippus, an reddat? apud Cicero-
nem in Philippicis, *Quid sit tumultus?* Quid?
non illa similis judicialium quaestio, *De sta-
tua Servii Sulpicii*, an iis demum ponenda
sit, qui in legatione ferro sunt interempti?
6 Ergo pars deliberativa (quae eadem suaforia
dicitur), de tempore futuro consultans, quae-
rit etiam de praeterito. Officiis constat
duobus, *suadendi ac dissuadendi*. Prooe-
mio, quale est in judicialibus, non utique

aliquot diversam scripturam tenent. Turic. quidem Cod. habet
duo N, sed ita discerpit ignotum librario nomen, ut appareat,
ne syllabam acceptam fuisse pro conjunctione. Recentiores edd.
duplicant liquidam. Guelf. *Halonensensem* in quo ego magis
unum N, quam duo latere puto.

consultans, quaerit. Turic. et Alm. *consultat*, qu. enim
edd. ante Ald. sec. omnibus, praeter Ald. priorum. Paulo ante
in *suaf. dicitur*, omittunt *dicitur* Bad. et Cervic. ex mera Badii
conjectura. *non utique.* Ita Goth. et Voss. 2. cum
Gryphii ed. 1544. Ceteri quod sciam omnes *non ubique*.
Gesnero placuit Gothana scriptura, sed in textum non recepit.
Mihî numerus librorum h. l. minoris videbatur faciendus, in
vocula errori obnoxia, propter loca similia, in quibus *utique*
defenditur ab omnibus libris; ut hoc ipso capite §. 61. „*tor-
rens et utique aequaliter concitata*“ ubi frustra Burmannus et
Walkerus ad Cic. de nat. D. 3, 40 coniecerunt *ubique* item 5.

beneficii gratia recenset *ὅτι ἀπι-
δωκαν, ἀλλ' οὐκ ἐδωκαν.* Rhet.
2, 7, 5.

Quid sit tumultus. Cic. Phi-
lipp. 8, 1. 2.

statua Servii Sulp. Lege ar-
gumentum Philippicae Cicero-
nis nonae. *Quaestiones* autem
judiciales h. l. easdem esse exi-
stimo, quae alias solent dici *le-
gales* (cf. c. 6 §. 46), quasque

modo appellabat *legales tracta-
tus* §. 4. In eo enim est Qu.,
ut doceat omnes status cadere
in deliberativum genus, quod
cum in qualitate et finitione
ostenderit, in conjectura mox
declaraturum se promiserit, re-
stat ut *legalium* quoque *quae-
stionum* exempla demonstrat in
causis deliberativis. Est autem
hoc de Sulpicii statua syllogis-
mi species.

eget, quia conciliatus est ei quisque, quem consulit. Initium tamen quodcunque debet habere aliquam prooemii speciem. neque enim abrupte, nec unde libuit, incipiendum: quia est aliquid in omni materia naturaliter primum. In senatu, et utique in 7 concionibus eadem ratio, quae apud judi- 274 ces, acquirendae sibi plerumque eorum, apud quos dicendum sit, benevolentiae. Nec mirum, cum etiam in Panegyricis petatur audientium favor, ubi emolumentum non in utilitate aliqua, sed in sola laude, consistit. Aristoteles quidem, nec sine causa, putat et 8

10, 80. 81. ubi aliquoties *utique*, plane pro *necessario*, quae et hic est potestas: nec est quod quis obvertat 12, 6, 2 „quod „est *ubique* perniciosissimum“ ubi est manifesto pro his: „in „omni genere.“ *neque en. abrupte.* Ita Guelf. et Turic. Ceteri *nec e. a.* cf. 3, 6, 82.

et utique in conc. Goth. (tac. Gesn.) *utique et in conc.* cum Locat. Ven. Rufc. Bad. Cerv. Obr., et structura sane est mollior; sed, quia potuit Qu. prooemium in concionibus etiam magis necessarium existimare quam in senatu, nolui deferere collocationem ceterorum librorum omnium. *Itaque* quod pro *et* in Goth. legi narrat Gesn. a correctore jam sublatum fuit.

non in utilit. Guelf. et Turic. *non utilit.* cum Goth. et Alm. et edd. ante Gryph. meis omnibus, quibus accedunt multae memoratae Burmanno. Eos, qui silentur, Britannicos, Voss. tres, Bern., habere praepositionem, optes magis quam credas. Sed facile excidebat.

et utique in conc. vid. not. Crit.

emolumentum, h. e. id quod efficitur, proventus, effectus. Eam vocabuli potestatem, post P. Victorium Var. lect. 22, 10, praecclare illustrat larga exem-

plorum copia Ruhnkenius ad Vellej. 2, 78, 1.

Aristoteles — *majorve videatur.* Haec omnia videor reperire in hisce Arist. verbis 3, 14, 11. p. 376. τὰ - τοῦ δημηγορικοῦ (προοίμια) ἐκ τῶν τοῦ

a nostra, et ab ejus, qui dissentiet, persona, duci frequenter in consiliis exordium, quasi mutuantes hoc nobis a judiciali genere; nonnunquam etiam, ut minor res majorve videatur: in demonstrativis vero prooemia esse maxime libera existimat. Nam et longe a materia duci, ut in Helenes laude Isocrates fecerit: et ex aliqua rei vicinia, ut idem in Panegyrico conqueritur *plus honoris corporum, quam animorum, virtutibus dari*: et Gorgias in Olympico laudans eos, qui primi tales instituerunt conventus. Quos secutus videlicet Crispus Sallustius, in bello Jugur-

instituerunt. Guelf. *instituerint*, nec male.

Crisp. Sall. Sic omnes Codd. Nam quod Goth. *Cajus S.* dare narrat Gesn., error est. Jenf. et Tarv. cum Ald. soli primum ponunt praenomen.

δικανικοῦ λόγου ἐστὶ. καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προσιμίου ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ, ἡλικὸν βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη (hoc autem supra §. 7. p. 373. retulerat ad genus judiciale: *περὶ αὐτοῦ* — καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν, λῦσαι καὶ ποιῆσαι), καὶ ἢ ἀνξῆσαι ἢ μειῶσαι.

maxime libera. Id in ipso capitis 14 initio ostendit Aristoteles, usque ad §. 5. ubi ista Isocratis et Gorgiae exempla recensentur; quae in Isocrate reperimus adhuc ipsi.

Quos secutus — orsus est.

Possint videri haec cum reprehensione dicta, si videlicet accipis potestate, quae est frequentissima, ironica; et sic intellexisse dicas Vossium in Inst. Orat. 1, p. 352 ubi tamen non plane expressam habes eam sententiam, quam designat index operis, falli Quintilianum qui scribat Sallustium usum exordiis nihil ad historiam pertinentibus; alioque loco reprehensa a Qu. Sallustii exordia. Tellerus ad Sallust. p. 239 probata h. l. Quintiliano ista principia narrat, et legitur sane videlicet frequenter etiam sine irrisione ut §. 63. item 3, 10, 4; quanquam Aristoteles in

thino et Catilinario, nihil ad historiam pertinentibus principiis orsus est. Sed nunc ad suaforiam, in qua, etiam cum prooemio utemur, brevior tamen, et velut quodam capite tantum et initio, debemus esse contenti. Narrationem vero nunquam exigit privata deliberatio, ejus duntaxat rei, de qua dicenda sententia est: quia nemo ignorat id, de quo consulit. Extrinsecus possunt pertinentia ad deliberationem multa narrari. In concionibus saepe est etiam illa, quae ordinem rei docet, necessaria. Affectus, ut

Catilinario. Guelf. et Turic. *Catilinae* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Badium meis omnibus praeter Ald. Badius e conjectura videtur dare suam lectionem, quoniam Valensis Cod. auctoritate non utitur in nota. Sed accedit ad probam scripturam Voss. 3. praeferebat: *Catilinare*.

utemur. Guelf. et Turic. *utimur* cum Alm. Contra Voss. 2. Goth. mox *debemus* pro *debeimus*.

nunquam exig. Turic. cum Alm. *Numquid e.* cf. 1, 1, 5.

necess. *Affect.* — *quae* — *postulat.* Sic Alm., cum quo Turicensis facere plane est putandus, in silentio Cl. Sulzbergeri. Ab Obrechtio inde enim verissimam hanc scripturam praeferebat editi, praeter Rollinum. Itaque et ab Argent. Codice lectionem nostram defendi existimo. Minimum recedunt Guelf. Voss. 1. 3. Bern., nihil ex omni hac scriptura mutant nisi quod *postulanda* dant pro *postulat.* Edd. meae ante Ald. omnes: *necess. ad* (non Jenf. *At*, ut narrat Gesn.) *affect.* — *postulabit*, quibuscum consentiunt Goth. et Voss. 2. omittebant tamen *ad.* Ab Aldo ad Basil. usque: *necess. et* (vel *Et*) *aff.* — *quaeque* — *postulabit.* Basil. redit ad vett. edd.

Isocrate saltem habet profecto 2, 10, 2. 11, 3, 156 „dun-
reprehensionem. Pro *orsus* ma- „taxat in judiciis.“ item 1,
lis paene *usus*, sed libri nihil 4, 20 quem locum male soli-
variant. citavi in not. Crit. cf. Turfell.

ej. duntaxat rei. „Dunta- p. 224. Sic Plin. H. N. 33, 3.
„xat“ h. l. est pro *saltem*, ut Plin. Epist. 3, 9, 26.

quae maxime, postulat. Nam et concitanda et lenienda frequenter est ira, et ad metum, cupiditatem, odium, conciliationem, impellendi animi. Nonnunquam etiam movenda miseratio, sive, ut auxilium obsessis feratur, suadere oportebit, sive sociae civitatis everisionem deslebitur. Valet autem in consiliis²⁷
¹³ auctoritas plurimum. Nam et prudentissimus esse haberique et optimus debet, qui sententiae suae de utilibus atque honestis credere omnes velit. In judiciis enim vulgo fas habetur indulgere aliquid studio suo:

rationem, ubi tamen per sphalma altera (anni 1543) dat effectus pro aff. Gryph. repetit Aldinam constitutionem, quam et Rollinus dat, mutato tamen quaeque in quae. A Stoeriana inde regnat ea, quae ante Obr. recepta erat: *necess. aff. — quae — implenda*, quo in genere Gibsoni desidero diligentiam, ne edd. quidem suarum varietates memorantis omnes, de Codd. suis plane tacentis, qui tamen cum recepta facere nequaquam sunt putandi. Quid sit quod paulo ante ad *narrari* Basileensis utraque *variare* ponit in margine, quo solent amandare scripturam Aldinam, non assequor. Neque enim quidquam tale in utraque Aldina, neque usquam praeterea in meis libris.

miseratio, sive. Ita Turic. Guelf. Alm. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. omnibus. Is primus inserit *est*, cum elegantiae detrimento, quoniam antecedit *freq. est*. Recentt. (ut Gesn.) *m. est, s.* *optim. debet.* Ita Guelf. Goth. Voss. 2. Turic. Alm. cum edd. ante Gryph. omnibus, qui cum recentt. inserit *is*, excepto Obr. Fit insuavis compositio, nulla necessitate. Quod *et* ante *opt.* abesse a Goth. et Jenf. narrat Gesn., in Jenf. fallitur.

postulat. Si forte quaeris, quis postulet? repete subjectum e praecedentibus et ex tota disputatione, videlicet: suaforia, deliberativum genus. De *narratione*, quae proxime antecedit, ne cogita. cf. not. ad 1, 5, 1.
studio, gratiae, ut amicum, etiam minus innocentem, defendas.

consilia, nemo est qui neget, secundum mores dari. Graecorum quidem plurimi omne¹⁴ hoc officium concionale esse judicaverunt, et in sola reipublicae administratione posuerunt. Quin et Cicero in hac maxime parte versatur. Ideoque suafuris *de pace, bello, copiis, operibus, vectigalibus*, haec duo praecipue nota esse voluit, *vires civitatis*, et *mores*: ut ex natura cum ipsarum rerum, tum audientium, ratio suadendi duceretur. No-¹⁵

operibus. Goth. et Voff. 2. *opibus* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque. Obstat Codd. auctoritas, quo minus hoc reciperem, quod alioqui blanditur conferenti locum Ciceronianum. Neque enim dubito quin eum ipsum, quo respiciat Qu., demonstraverim in not. ex. Ibi autem *opum*, non *operum* mentio. Quanquam fateor inspicienti utrumque et Ciceronis et Quintiliani locum multa apparitura, quae minus consentiant. Neque enim Cicero eas ipsas res receisset quae Qu., neque oratorem jam de iisdem suafurum praecipit instruit, quod e Quintiliani verbis colligas, sed eum, qui utilitatem defendat, harum omnium commoda enumeraturum dicit. Cum tamen Ciceronis isto loco legantur *pax, vectigalia*, cum dicatur „caput esse, nosse *republicam*“ (noster vocat *vires civitatis*) „et *mores civitatis*“, has ipsas sententias Ciceronis obversatas esse credo Quintiliano, qui tamen securius eas afferret e memoria, et paululum inverteret. *Opibus* et *operibus* quam facile, vel allita (nam et addi vitiose apparet mox §. 26 ubi pro *pium* Alm. et Turic. *per vim*), vel evanescente lineola in inferiore parte literae P, ultro citroque mutantur, nota res est.

sec. mores. Prava a pravis; verba hic ubique ponit Qu. bona vicissim a bonis. sed memoriter refert. vid. not.

Graec. — concionale. cf. not. Crit. Eiusdem libri c. 16., ad 3, 4, 1. Apte Rollinus citat Aristot. Rhet. 1, c. 8. quod certatim ad partes vocant h. l. interpretes, deliberativi

Cicero. De Orat. 2, 81. generis nonnisi generalem, minusque diligentem habet mentionem. extr. et duobus seqq. capp.

bis major in re videtur varietas. nam et *consultantium* et *consiliorum* plurima sunt genera. Quare in suadendo et dissuadendo tria primum spectanda erunt, *Quid sit, de quo deliberetur; Qui sint, qui deliberent; Qui sit, qui suadeat.* Rem, de qua deliberatur, aut certum est posse fieri, aut incertum. Si incertum, haec erit quaestio sola, aut potentissima. Saepe enim accidet, ut prius dicamus, ne si possit quidem fieri, esse faciendum: deinde, fieri non posse. Cum autem de hoc quaeritur, conjectura est, *An Isthmos intercidi, an siccare palus Pomptina, an portus fieri Ostiae possit? An Alexander terras*

tria primum. Guelf. et Turic. t. primo cum Alm. Voss. 3. *Pomptina.* Reliqui scripturam nominis a VV. DD. probatam, ut Drakenb. ad Liv. 2, 34, 4, quanquam Guelf. et Goth. dant *Pontina* cum edd. meis ante Obr. omnibus, Alm. vero *Pontina*, Turic. ex corr. *Pomptina* cum positum esset compendium obscurius. „Interpositum est P“ Drakenb. ait „ne litera „M volubiliore lingua proferretur ut N.“ Ea ipsa ratio est, quare scribatur *Pontina* e Quintiliani decreto 1, 7, 30. P non magis defendat locum in hac voce, quam in *entum* cet. de quibus sentio cum Dausquio in ista voce. Taedet enim scripturae impediens volubilem prononciationem. Vide eundem Dausq. in *Pontina.* *Ostiae.* Sic scripti nomen, auctore uno Turic., sed bonis argumentis nixus quae vide apud Dausq. in h. v. Ceteri *Hosiae.* Debebant saltem constare sibi. Cf. 2, 21, 18.

potentissima. cf. 3, 6, 8. 11.
Isthmos — Pomptina. De utroque vide Suet. Caes. c. 44. Calig. 21. Neron. 19. De Isthmo perfodiendo est libellus Luciano tributus Vol. 9. p. 295 seqq.

portus Ostiae. vid. 2, 21, 18.

Alex. — *ultra Ocean.* Ejus fere argumenti est (quod monuit jam Regius) prima Senecae Rhet. suaforia: „Deliberat „Alexander an Oceanum navi-

ultra Oceanum sit inventurus. Sed in iis¹⁷ quoque, quae constabit posse fieri, conjectura aliquando erit: ut si quaeratur, *An utique futurum sit, ut Carthaginem superent Romani: ut redeat Hannibal, si Scipio exercitum in Africam transtulerit: ut servant fidem Samnites, si Romani arma deposuerint?* Quaedam et fieri posse, et futura esse, ²⁷⁶credibile est; sed aut *alio tempore*, aut *alio loco*, aut *alio modo*. Ubi conjecturae non¹⁸ erit locus, alia sunt intuenda. Et primum, aut propter ipsam rem, de qua sententiae rogantur, consultabitur: aut propter alias intervenientes extrinsecus causas. Propter ipsam deliberant Patres conscripti, *An stipendium militi constituent?* Haec materia sim-¹⁹plex erit. Accedunt causae aut faciendi, ut

si quaeratur. Turic. et Voss. 1. (Alm. tacetur) *si quaeretur.* Melius, puto. Idem sane volebat Guelf. per errorem dans *quaereretur.* aut *propter.* Turic. et *propter.* Alm. aut omittere narratur. Male utrumque.

„get.“ V. c. „Divisit“ (Fabianus) „sic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut „trans Oceanum, esse terras „habitabiles, deinde“ cet. p. 8.

si Scipio. Hoc disceptatum fuit in senatu inter Fabium negantem, et Scipionem ajentem, tantisque promissis staturum vid. Liv. 28, 40 — 44.

Samnites, ad furcas Caudinas. cf. §. 3.

An stipendium. vid. Liv. 4, 59 extr. „Additum deinde

„omnium maxime tempestivo „principum in multitudinem „munere, ut ante mentionem „ullam plebis tribunorumve „decerneret senatus, ut stipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de „suo quisque functus eo munere esset.“ Argumenta in utramque partem vid. seq. cap. De Fabiis 5, 30. De Caesaris deliberatione ipse B. Gall. 1, 39. 40.

Accedunt causae. Res jam

deliberant P. C., *An Fabios dedant Gallis bellum minitantibus?* aut non faciendi, ut deliberat C. Caesar, *An perseveret in Germaniam ire*, cum milites passim testamenta
 20 facerent? Hae suasoriae duplices sunt. Nam et illic causa deliberandi est, quod bellum Galli minitentur: esse tamen quaestio potest, *Dedendine fuerint, etiam citra hanc denunciationem, qui contra fas, cum legati missi essent, proelium inierint, regemque, ad quem*
 21 *mandata acceperant, trucidarint?* Et hic nihil Caesar sine dubio deliberaret, nisi propter hanc militum perturbationem. est tamen locus quaerendi, *An, citra hunc quoque casum, penetrandum in Germaniam fuerit?* Semper

ut deliberant. Turic. *ut deliberent* cum Jenf. (tac. Geln.) et Basl. alt. (in priore evanuit vocalis). Ceteri mei omnes indicativum.

ut deliberat. Turic. et Guelf. omitunt *ut* cum Alm. Goth. Voss. 1. et edd. ante Bad. omnibus, qui primus dedit adverbium, obtemperantibus omnibus, praeter Ald. sec.

illic. Guelf. et Turic. *illi* cum Alm. Bodl. Ioann. Voss. 1. Bern. manifesta erroris causa, cf. 5, 6, 16 ubi in eadem voce minus facile redargui potest vitium, sed aeque certum est.

deliberaret. Ita Turic. Alm. Bodl. cum ed. Andr. et Obr. Ceteri omnes *deliberet*. Tres optimos Codd. ad quos quartus videtur accedere Argentorat., et unam antiquissimam editionem, auctores nactus reposui imperfectum. Agitur enim de re certa, non autem de eo quod forte accidat; de Caesare, duce, non de declamatore in schola Caesarem agente. „Non deliberaret, nisi — at re vera deliberat, quia —.“ cf. not. Cr. ad 1, 8, 5.

non spectatur per se, sed adjunctis quibusdam, quae momentum faciant; ut in hoc exemplo ad ipsam rei aequitatem accedit periculum immi-

nens a Gallis, si non tradantur Fabii. cf. mox §. 20. 21.

sine dubio — est tamen. cf. not. ad 3, 6, 88.

autem de eo prius loquemur, de quo deli-
berari, etiam detractis sequentibus, posset.
Partes suadendi quidam putaverunt *honestum*,²²
utile, *necessarium*. Ego non invenio huic
tertiaie locum. Quantalibet enim vis ingruat,
²⁷⁷aliquid fortasse pati necesse sit, nihil facere:
de faciendo autem deliberatur. Quod si hanc²³
vocant *necessitatem*, in quam homines gra-
viorum metu coguntur, *utilitatis* erit quae-
stio: ut *si obsessi, et impares, et aqua cibo-
que defecti, de facienda ad hostem deditione
deliberent*, et dicatur, *Necesse est*: nempe
sequitur, ut hoc subjiciatur, *Alioqui pereun-
dum est*. ita propter id ipsum non est ne-
cesse, quia perire potius licet. Denique non
fecerunt Saguntini, nec in rate Opitergina

necesse sit. Guelf. *n. est*, solus.

in quam hom. Edd. ante Basil. omnes *in qua h.* probante
Gesnero. Cod. videtur nullus addicere.

quia perire. Turic. *quia aperire.* Alm. tacetur.

rate Opitergina. Obr. *r. Opitergini.* Optes pluribus suf-
fragiis confirmatum (cf. §. 30.), neque tamen necesse. In meo

Ego non — locum. Haec di-
cit de Aristotelis sententia, ut
monet Turn. vid. Rhet. Ar. 1,
4, 2. "Όσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ
ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον
εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων
οὐκ ἔστι συμβουλή. cf. §. no-
stri 25.

Saguntini — in rate Opiterg.
Priores vid. apud Liv. 21, 14.
Quos generose pereuntes com-
pellat Silius Ital. 2, 696 „At
„vos fidereae, quas nulla aequa-
„verit aetas, Ite, decus terra-

„rum, animae, venerabile vul-
„gus, Elysiū et castas sedes
„decorate piorum.“ Opitergi-
nos ap. Flor. 4, 2, 33 „Una“
(ratis) „quae Opiterginos fere-
„bat, in vadis haesit, memo-
„randumque posteris exitum
„dedit. Quippe vix mille ju-
„venum manus, circumfusi un-
„dique exercitus per totum
„diem tela sustinuit. et, cum
„exitum virtus non haberet,
„tamen, ne in deditionem ve-
„niret, hortante Tribuno Vul-

24 circumventi. Igitur in his quoque causis aut de *sola utilitate* ambigetur, aut quaestio inter *utile* atque *honestum* consistet. At enim, si quis liberos procreare volet, necesse habeat uxorem ducere. Quis dubitat? sed ei, qui pater vult fieri, liqueat necesse est, 25 uxorem esse ducendam. Itaque mihi ne consilium quidem videtur, ubi necessitas est: non magis quam ubi constat, quid fieri omnino non posse. Omnis enim deliberatio de dubiis est. Melius igitur, qui tertiam partem dixerunt *δυνατόν*, quod nostri *possibile* nominant: quae, ut dura videatur appella-

Jens. exemplo corrigendo effectum hoc, sed et ante *irrite* ex *irate*. Is error est in Turic. quoque, sic: *in* (superimposito *r*) *rite*. *nec. habeat.* Turic. et Guelf. *n. habet* cum Voff. 1. 3. In Jens. mea subterpuxit aliquis *a* in h. v. Malim fere indicativum, potest tamen potentialis intelligi.

„tejo, mutuis ictibus in se concucurrit.“ item ap. Lucan. 4, 462 — 582, frigidum hic quoque rhetorem, qui nimia promisit v. 574. 75. „— nullo modo major locuta est Ore, ratem, totum discurrens fama, per orbem.“ Eandem historiam pulchre exposuit Freinsh. Suppl. lib. Liv. 110 c. 52—55.

Igitur in his. cf. ad 1, 5, 39. adde Cic. de Legg. 1, 6. *necesse habeat.* cf. not Crit. *sed ei — ducendam.* His refellitur quod obvertebatur; nimirum illi, qui pater vult fieri, non potest dubium videri, quin uxor sit ducenda; er-

go nec deliberabit de ista re. De adoptione autem, cujus mentionem injicit Capperonnerius, cujusque ope videtur illa necessitas potuisse exiri, hic non cogitavit Qu. quoniam dixit, *pater vult fieri* pro eo ipso quod modo erat, *liberos procreare volet.* At possunt extra connubium quoque procreari liberi; nempe legitimos intellexit, neque cavillationum, quae possent fieri, rationem habuit.

possibile. Sic et *impossibile* 5, 10, 18. cf. 3, 6, 25 ubi similia de *essentia*.

tio, tamen sola est. Quas partes non omnes²⁶ in omnem cadere suaforiam manifestius est, quam ut docendum sit. Tamen apud ple-rosque earum numerus augetur, a quibus ponuntur ut partes, quae species sunt partium. Nam *fas*, *justum*, *pium*, *aequum*, *mansuetum* quoque (sic enim sunt interpretati τὸ ἡμερον) et si qua adhuc adjicere quis ejusdem generis velit, subjici possunt *honestati*. An sit autem *facile*, *magnum*, *jucundum*, *sine periculo*? ad quaestionem pertinet *utilitatis*. Qui loci oriuntur ex contradictione: *Est quidem utile, sed difficile, parvum, injucundum, periculosum*. Tamen quibus²⁸ dam videtur esse nonnunquam de jucunditate sola consultatio, ut si de aedificando theatro, instituendis ludis, deliberetur. Sed neminem adeo solutum luxu puto, ut nihil in causa suadendi sequatur praeter volupta-

quam ut docendum sit. Cf. 3, 6, 44 ne forte quis credat nostro loco, ubi omnes *doc.* dant, non *dic.*, illic quoque defendi scripturam Goth. *docenda*. Hic res *docetur*, illic nomina *dicuntur*. ut *partes*. Turic. et Alm. inserunt *hae*, quo vel sensu, vel errore, non exputo.

sed neminem. Non Goth. (ut narrat Gesn.) sed Jenf. *f. nemini* ut et Tarv. (cf. ad 3, 7, 26.) quod correxit Regius. Modo et utraque harum *instruendis* pro *instituendis*, eodem emendante. Sed utrobique Regianam rationem esse in Vallenfi narrat Bad. et videtur esse in omnibus Codd.

species — partium. Non videtur latius patere *partis* vocabulum quam *speciei*, saltem e Ciceronis usu vid. Topic. c. 7. princ. de Inv. 1, 22 extr. De Orat. 1, 42. Variavit tantum, nullo alio sensu quam si dixisset *partes partium*. *fas — mansuetum.* cf. 2, 4, 38. *contradictione*, adversariorum scil.

29° tem. Praecedat enim semper aliquid necesse est, ut in ludis, honor Deorum; in theatro, non inutilis laborum remissio, deformis et incommoda turbae, si id non sit, conflictatio; et nihilo minus eadem illa religio, cum theatrum veluti quoddam illius sacri templum vocabimus. Saepe vero, et utilitatem despiciendam esse dicimus, ut honesta faciamus (ut cum illis Opiterginis damus consilium, ne se hostibus dedant, quanquam perituri sint, nisi fecerint): et utilia honestis

si id non sit. Guelf. *f. ibi n. f.* cum Goth. et Voss. 2, item edd. Jenf. Tarv. Regius coniecit *id*, sed et *fit* pro *fit* malle se ait. Locat. Ven. Rusc. dant *f. id n. fiat*, quo auctore postremum, non apparet. Badius in textu habet *f. ibi n. fit*, et defendit in nota, quia Regiana ratio habeat sonum ineptum et sensum minus cohaerentem. Idem tamen in altera ed. (1519) nostram scripturam praefert, quae deinceps est in omnibus edd. quo accedit Ald. prior. Codd. ipsi, qui silentur, eam habere sunt putandi, et sensus aptior, si theatrum est sententiae subiectum, non turba, quae non sit *ibi*, h. e. in theatro, in qua ratione etiam *conflictatio* aliena est. cf. not. ex.

turbæ — conflictatio, in spectandis ludis. Si theatrum sit nullum, foris et cuneis dissectum et suam cuique sedem praebens, magna oriatur, necesse est, conflictatio locum spectandi sibi invicem eripientium. Argumenta pro vetere more subitariis gradibus edendi ludos, immo et stando spectandi, habes apud Tacitum Annal. 14, 20.

eadem illa rel. cujus ratio habebatur in ludis illis eden-

dis. Videtur enim hoc de ludis et de theatro ita cogitatione jungendum, ut, iis ipsis, quos instituendos suademus, ludis aedificandum sit theatrum necne, deliberetur. Sic *nihilominus* in theatro, quam in ludis, Deorum honorem verti intelligemus, et *illud sacrum* accipiemus ejus Dei, cujus forte sunt ludi, veluti matris Deorum, cujus festo plurimae actae sunt Comoediae Terentii; quanquam et de aliis, quam scenicis, ludis potest cogitari.

praeferimus (ut cum suademus, ut bello Punico servi armentur). Sed tamen, neque hic plane concedendum est, esse id inhonestum (liberos enim natura omnes, et eisdem constare elementis, et fortasse antiquis etiam

neque hic. Guelf. *ne hoc.* prius etiam Jenf. (tac. Gesn.) et edd. (ante Badium dantem *nec hic*) omnes, praeter Ald. qui dat nostram eandemque omnium reliquarum. Etiam Goth. (tac. Gesn.) *nec hic.* cf. ad not. exeg. 1, 5, 33.

hic plane. Turic. *id Platone*, imposuit autem literae E corrector ingeniosus I. (Alm. h. l. non citatur, cum mox, pro *id inhonestum*, solito Turic. et Almeloveeniani consensu, uterque det *id honestum*.) Tales librariorum errores, si tempore succurrant, egregie interdum adjuvent Criticum.

antiquis — nobilibus. Obr. videtur solus in h. l. aliquid novare, *aliquis — ortus* dans pro *antiquis — ortos*. In Almeloveeniani enim compendio *anq's* nihil nisi receptam agnosco, etsi Turic. *an quis* dare narratur. Neque erat quod in sententia haereret Burm., quasi in recepta *omnes* servi nobilibus orti significarentur. *Omnes liberos* ad homines spectat, non ad servos; et quod adjicitur *fortasse*, satis ostendit nihil certi in universum affirmari. Burm. malit „aliquos etiam nobilibus „ortos,“ imitans quidem sed non presse sequens Obrechtii scripturam. Hanc ipsam ingenio magis, quam Codici Arg., deberi suspicor, quoniam ne structura quidem procedit: „*liberos — omnes — et — aliquis — ortus* dici potest.“

bello Punico servi. Post pugnam Cannensem. „Deerat juvenis; in sacramentum militiae liberata servitia.“ Florus 2, 6, 23. „Aliam formam novi delectus inopia liberorum capitum ac necessitas dedit: octo millia juvenum validorum ex servitiis, prius sciscitantes singulos, vellent ne militare, emta publice armaverunt.“ Liv. 22, 57, 11.

eisdem — elementis. Geminus fere Juvenalis locus 14, Tom. I.

17. — „animas servorum et „corpora nostra Materia constare putat paribusque *elementis*.“ quem sua hausisse e Seneca epistola 47, docent VV. DD. Quod autem „liberos natura omnes“ dicit Qu. dissentit ab Aristotele propendente in eam sententiam, qua perhibentur quidam natura servi. Politic. 1, 5, 6. Cf. et L. Seneca de Benef. 3, 28.

antiquis — nobilibus. „Nescias an te generum beati O G.

nobilibus ortos, dici potest): et illic, ubi manifestum periculum est, opponenda alia, ut crudelius etiam perituros affirmemus, si se dediderint, siue hostis non servaverit fidem, siue Caesar vicerit, quod esse vero similis.

52 Haec autem, quae tantum inter se pugnant,

opp. alia, ut. Goth. et Jenf. (tac. Geln.) *o. alia sunt pericula ut,* cum edd. ante Ald. sec. omnibus (praeter Ald. priorem). Codex quidem nullus affertur alius, neque est vel necessarium additamentum vel elegans. In reliquis edd. meis omnibus nostra est. *dediderint.* Goth. et Jenf. (tac. Geln.) *dederint* cum Voss. 1. (an. 2?), quod correxit Regius. Sed videntur astipulari Codd. omnes, et ipsa Tarv. veram scripturam praefert (cf. §. 28.) cum reliquis omnibus.

siue hostis — servaverit — siue. Turic. *si vero hostis* (sed a secunda manu *siue hostes*) — *servaverint — siue* cum Alm. nisi quod hic — *servaverit.* Guelf. *si vero hostes — servaverint — si.* Voss. 3. *siue vero hostis — servaverint — siue.* Pluralis an singularis positus fuerit a Qu., vix dicas. Sing. est in edd. quantum video omnibus. de sing. pro plur. cf. §. 6, 20. *q. esse vero similis.* Sic Guelf. et Voss. 1. Omittunt *esse* Turic. et Obr. Reliqui *q. est veros.* Malui infinitivum ponere, quam subaudire, quod in suspensa oratione minus perspicuum, nec video, quomodo ab errore proficisci potuerit elegantissima scriptura, exprimens *esse*; quomodo omitti potuerit, facilius intelligitur. *Est* autem falso legi quis admonitus sentiat. Firmant tamen hi ipsi libri nostram rationem. cf. not. ex. ad 1, 5, 40.

„Phyllidis flavae decorant parentes.“ Hor. Od. 2, 4, 13. 14. Burmannus Acten commemorat, quam iusto paene matrimonio sibi conjunxerit Nero „summissis consularibus „viris, qui regio genere ortam „pejerarent.“ Sueton. in Nerone c. 28.

tantum inter se pugnant.
Tantum accipe tantopere, in

tantum, ne forte intelligas tantummodo, quod hinc alienum est. Agitur de conditione, ubi manifesto opposita sint honesta et utilia; cum adhuc conciliare utrumque conati sumus. Subiit autem tantum mutare in tamen, cf. 2, 11, 6. hac sententia: Haec autem quae sunt ejusmodi, ut nulla arte possint conciliari, sed, quidquid dixeris, tamen inter se pugnent.

plerumque nominibus deflecti solent. Nam et utilitas ipsa expugnatur ab iis, qui dicunt, non solum potiora esse honesta, quam utilia, sed ne utilia quidem esse, quae non sint honesta: et contra, quod nos honestum, illi vanum, ambitiosum, stolidum, verbis, quam re, probabilius vocant. Nec tantum inutilibus comparantur utilia, sed inter se quoque ipsa: ut si ex duobus eligamus, in altero, quid sit magis, in altero, quid sit minus. Crescit hoc adhuc. Nam interim triplices etiam suaviorum incidunt: ut cum Pompejus

expugnatur. Turic. *pugnatur* sed impositis primae syllabae huiusce literis: *op.* Hanc ipsam scripturam praeferunt Bern. et Obr. Reliqui nostram, quae sane praestat. *Expugnatur* enim interpretare: *vincitur, superatur,* prae quo parum est *oppugnatur.*

ab iis. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *ab his,* quod possit placere, quoniam opponitur *contra — illi.* Sed neque hoc necessarium et pronomen *is* solet poni, cum in sequentibus demum designantur, de quibus agitur; quae huius loci est ratio.

q. n. sint hon. Guelf. *q. n. sunt h.* cum Goth. et edd. ante Stoer. meis omnibus. Neque tamen bonis Codd. auctoribus carere nostram puto. *ut si ex duob.* Alm. *ut si duob.* cum Turic. nisi quod hic impositum τῶν *duob.* habet *e.* Et sic, *e* non *ex,* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Stoer. omnibus, praeter Ald. et Bas. utraque. *Ut ex duob.* omisso *si,* meorum soli Stoer. Chouet. Leid.

nominibus deflecti. Jam non *dura, periculosa* appellantur; quae vulgo, sed *gloriosa, generosa,* et sic in singulis. cf. 3, 7, 25.

ab iis — contra — illi. Bene monet Gallaeus designari Stoicos et Epicureos.

ambitiosum. vid. not. ad 1, 2, 22.

in altero — in altero. Utilibus — inutilibus.

Pompejus. Post pugnam Pharsalicam, v. Plutarch. in Pomp. p. 659. E. F. 660 A. item Lucan. 8, 256 — 455. quae ipsa suaviorum est, oratorem magis quam poetam prodens.

deliberavit, *Parthos, an Africam, an Aegyptum peteret.* Ita non tantum, utrum melius, sed quid sit optimum, quaeritur. Item-
 34 que contra. Nec unquam incidet in hoc genere materiae dubitatio rei, quae undique secundum nos sit. Nam ubi contradictioni locus non est, quae potest esse causa dubitandi? Ita fere omnis suasoria nihil est aliud, quam comparatio: videndumque, *quid consecuturi simus, et per quid?* ut aestimari possit, *plus in eo, quod petimus, sit commodi; an vero in eo, per quod petimus, incommodi?*
 35 Est utilitatis et in tempore quaestio, *Expedi, sed non nunc;* et in loco, *Non hic;* et in per-

utrum melius. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Basill. Obr. Ceteri inferunt *sit.* Nostra ratio elegantior, cum mox subjiciatur *sit.* *Itemque contra.* Guelf. *idemque c.* cum Voss. 1. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omnibus acc. Ald. sec. Correxerunt Regius *item,* quod praeferunt Bad. uterque et Cerv. ut et Gryph. Sed Turic. *idem cum Goth.* (non enim hic *item* ut narrat Gesn.)

secundum nos. Turic. *secuntur,* cui impositum est *contra.* Apparet in priore scriptura ignari librarii error, in altera corrigentis praepostera sedulitas. An erat in antiquissimo libro *secundum vel contra?* Ipsa locutio *sec. nos* habet quidem insolentiam quandam, sed manifestae tamen est sententiae. Simile quid est Tacit. Hist. 3, 7, 1 in loco tamen suspecto. Alm. nulla mentio. *per quid — per quod.* Guelf. *propter q. — propter q.* cum multis Codd. et edd. priore quidem loco; posteriore solus, quantum video. Turic. (ut et Vallenf. ut diserte monet Bad.) priore veram habet scripturam, posteriore omittit cum omnibus his: *petimus — petimus,* solito errore. Frequentissima confusio τῶν *per* et *propter.* vid. Drakenb. ad Epitomen Livii l. 84.

secundum nos. cf. not. Crit.

sona, *Non nobis, non contra hos*; et in genere agendi, *Non sic*; et in modo, *Non in tantum*. Sed personam saepius decoris gratia intuemur, quae et in nobis, et in iis, qui deliberant, spectanda est. Itaque quamvis³⁶ exempla plurimum in consiliis possint, quia³⁸⁰ facillime ad consentiendum homines ducuntur experimentis: refert tamen, quorum auctoritas, et quibus adhibeatur. Diversi sunt enim deliberantium animi, duplex conditio. Nam consultant aut plures, aut singuli: sed³⁷ in utrisque differentia: quia et in pluribus multum interest, *Senatus sit, an populus; Romani, an Fidenates; Graeci, an Barbari*: et in singulis, *Catoni petendos honores suadeamus, an C. Mario; de ratione belli Scipio prior, an Fabius deliberet*. Proinde intuen-³⁸

Non nobis, non contra hos. Post *nobis* Alm. inserit haec: *Et in adversariis, quorum neque in reliquis neque in Turic. vestigium invenio. Neque tamen temere rejecerim hoc additamentum, cum persona h. l. ad suadentem tantum et deliberantes videatur referri. in conf. possint.* Sic scripsi e Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. et edd. a Locat. inde omnibus usque ad Gryph. Ceteri, ut et Gesn., *in c. possunt*. Novi equidem *quamvis* saepe cum indicativo serui, de qua re consulendus est Perizonius ad Sanctium aliique (vid. Virg. Ecl. 3, 84 in ed. I. H. Vossii). Sed, in nostro scriptore, idoneis auctoribus usitatior formam credere malui. S non C in priore vocabulo Codd. defendunt omnes, etsi edd. vett. non paucae hoc praeferebant. cf. not. ex. ad §. 2.

Fabius deliberet. Guelf. et Turic. *deliberent* cum Alm. et Voss. 1. 3. et edd. ante Rusc. Sed necessariam correctionem Regius fieri iussit. Astipulatur Goth. ut et videntur Britt.

Proinde. Sic mei libri omnes, nec video quare Gesn. malit

Non nobis, non contra hos. Scipio — Fabius. conf. §. cf. not. Crit. 17.

da *sexus, dignitas, aetas*. Sed mores praecipue discrimen dabunt. Et honesta quidem honestis suadere facillimum est: si vero apud turpes recta obtinere conabimur, ne videamur exprobrare diversam vitae sectam, cavendum est. Et animus deliberantis, non ipsa honesti natura, quam ille non respicit, permovendus; sed laude, vulgi opinione, et, si parum proficiet haec vanitas, secutura ex his utilitate; aliquanto vero magis objiciendo aliquos, si diversa fecerit, metus.

40 Nam praeter id, quod his levissimi cujus-

Perinde. Ea ipsa quae hic memorantur *sex. dign. aet.* partes sunt ejus, quae nunc tractatur, personae; ut propter differentiam personarum haec quoque intnenda sint; et hoc est in *Proinde.*

honesti nat. Jenf. (tac. Gesn.) *honesti n.* cum edd. ante Bad. omnibus excepta Tarv. (cf. §. 31), Cod. nullo, quod jam correxit Regius.

permov. sed laude. Sed est in omnibus libris, a Gesnero omissum per errorem, quem correxerunt Bipontini.

secutura — utilitate. Praeter Goth. et Voss. 2. *secuturam — utilitatem* dant Jenf. (tac. Gesn.) et edd. Loc. Ven. Rusc. Bad. qui contra Regium *utilitate suadentem* (in *secut.* nihil monet Reg.) e Vallenfi etiam defendit accusativum, quem repetit ab eo quod sequitur *objiciendo*, quae Gesneri quoque ratio est. Ego verissimum puto ablativum qui in Codd. videtur esse, praeter memoratos, omnibus; est autem in edd. meis reliquis, ut Tarv. vid. not. prox.

div. fecerit met. Reposui singularem pro Gesneri et rece. (exc. Capper.) *fecerint*, autoribus Alm. (Turic. filetur) et edd. inde a Rusc. (qui differt h. l. a Locat. vid. Prooem. §. 4.) usque ad Stoer. omnibus meis. Refertur ad *deliberantis* (non *deliberantium*) *animum*. Intelligere enim *turpes istos*, qui erant in initio integri sensus hujus, contortum arbitror.

Nam praeter. Turic. *Nam quod p.* sed imponitur *que τῷ quod.* Alm. N. *quod p.* cum Voss. 3. N. *quidem p.* Voss. 1. Ego Turic. secundam scripturam veram existimo.

aliquanto — magis. cf. not. ad 1, 12, 4.

que animus facillime terretur, nescio an etiam naturaliter apud plurimos plus valeat malorum timor, quam spes bonorum: sicut facilius eisdem turpium, quam honestorum, intellectus est. Aliquando bonis quoque sua-⁴¹ dentur parum decora: dantur parum bonis consilia, in quibus ipsorum, qui consulunt, spectatur utilitas. Nec me fallit, quae statim cogitatio subire possit legentem: Hoc ergo praecipis? et hoc fas putas? Poterat me libe-⁴² rare Cicero, qui ita scribit ad Brutum, propositis plurimis, quae honeste suaderi Caesari

liberare Cic. Omisi *M* ante *Cic.* cum Turic. Guelf. Alm. Goth. (tac. Gesn.) Edd. ante Ald. omnes *C.* ponunt pro *M.* (de Jenf. tac. Gesn.) quod mero errori post *e* in *liberare* ante *C.* imputandum. cf. not. Crit. ad 1, 10, 4.

suaderi — possent. Turic. Alm. Voss. 3. *f.* — *possint.* Guelf. *possunt.* Edd. quidem omnes meae imperfectum, quas, vel contra praeclaros Codd., sequi debere mihi videbar. Quod enim typis ipsis significavi: verba haec *propof.* — *possent* nondum sunt Ciceronis, verum ipsius Quintiliani; quam rationem soli adhuc tenuerunt Rusc. Badius in priore ed., Rollinus,

plus valeat — intellectus est. Commodum Pseudo-Turnebus ablegat ad Cic. Partitt. Orr. c. 26. unde haec hauserit Qu. „Videndum, quanto magis homines mala fugiant, quam sequantur bona. Nam neque „honestia tam expetunt, quam „devitant turpia.“ cet.

ipsorum — utilitas. Qui cum ipsi sint mali, ne consilia quidem, talibus utilia futura, poterunt valde bona esse; alioqui, neglecta consulentium utilitate, publice tantum utilia

suadebis, quod est contra suavis fides. Haec quidem sententia, quae cum rigida Stoicorum virtute non prorsus conspirat, ex Ciceronis exemplo, quod mox legetur, apparet.

Hoc — praecipis. Valde similis oratio est Ciceronis et ipsius se quasi objurgantis Pro Coel. c. 17. „Haec igitur est „tua disciplina? Sic tu insti- „tuis adolescentes.“ cet. cf. 9, 2, 15.

suaderi — possent. vid. not. Crit.

possent: *Simne bonus vir, si haec suadeam?*
Minime. Suaforis enim finis est utilitas ejus,
cui quisque suadet. At recta sunt: quis ne-
gat? sed non est semper rectis in suadendo
locus. Sed quia est altior quaestio, nec tan-
tum ad suaforias pertinet, destinatus est mihi
 43 *est) libro, Nec ego quidquam fieri turpiter*
velim. Verum interim haec vel ad schola-
rum exercitationes pertinere credantur. nam
et iniquorum ratio noscenda est, ut melius
 44 *aequa tueamur. Interim si quis bono inho-*

Capperonnerius, etsi ceteroqui prava distinctione turbans locum. Eadem est in fragmentis quoque Ciceronianis. Et ea sola vera est. *Haec* enim, quod mox est in verbis Ciceronis, si refertur ad ea „quae honeste suaderi possunt,“ existit sententia praepostera Ciceronis negantis se bonum virum fore, si honesta, in genere, suaserit Caesari. Vides *haec* istud referendum esse ad certa quaedam consilia, in prioribus posita a Cicerone, sed quae non attulerit Qu. Is in universum significans ea, de suo narrat, proposuisse Ciceronem in superioribus talia multa, „quae — *possent.*“ Ita apparet soli imperfecto esse locum, quippe quod pendeat a perfecto in *propositis*. Contra si Ciceronis essent ista „*propof. — poss.*“ scribi deberet *possint*. Neque enim tunc historice praeteritoque tempore accipienda essent *proposita*; verum hoc modo: „Cum parata mihi sint et *proposita* multa, quae — suadere *possim*“ h. e. „Cum habeam multa, quae suadeam.“ Gesnerus egregie correxit superiorum edd. distinctionem; haec tamen, de quibus agimus, verba Ciceroni jam assignans, quocum facit et Gedoynus. Mea ratio tota est apud Rollinum editum ab Harlete, item Rusc. et Badium, ut monui; nisi quod illic nulla est typorum diversitas. Caesarem autem h. l. esse Octavianum, vix attinet dicere. De ejus nimia apud Ciceronem gratia, etiam personatus ille Brutus conqueritur, quem habemus in epistolis hodie extantibus. vid. not. ex. ad 2, 20, 10.

duodec. — libro. Capite primo integro.

nesta suadebit, meminerit non suadere tanquam inhonesta, ut quidam declamatores Sextum Pompejum ad piraticam, propter hoc ipsum, quod turpis et crudelis sit, impellunt: sed dandus illis deformibus color, idque etiam apud malos. Neque enim est quisquam tam malus, ut videri velit. Sic⁴⁵ Catilina apud Sallustium loquitur, ut rem sceleratissimam non malitia, sed indignatione, videatur audere. Sic Atreus apud Varium:

Neque enim. Sic Guelf. Ceteri *Nec e.* cf. 3, 3, 6.

ut videri velit. Ita Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. Goth. Voss. 2. et edd. meae ante Gryph. omnes. Hic primus inseruit *malus*, post *ut*; quod deinceps est in omnibus, languidiore sententia.

Sallust. loquitur, ut. Omittunt *loquitur* Turic. et Alm., soli quantum video. Continuabantne igitur orationem, non interpungentes post *audere*, ut etiam hoc referretur ad id quod sequitur *inquit*? Mollior tamen videtur recepta.

Varium. Goth. (tac. Gesn.) *Varum* cum Voss. 2. et edd. multis ante Leid. Sed *Varrum* Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) cum Tarv. Venet. Primus meorum Aldus *Varium* dat, qui et in scriptura *Varrum* latet. Turic. et reliqui quin verum nomen habeant, non dubito. Infra 10, 1, 98, ubi multi Codd. pro *Varii Thyest.* dant nominativum viri. Goth. item *Varus*, Guelf. *Varrus*.

Sextum Pompejum. Poterant sane multa pro tali consilio afferri, ut patet ex iis quae collegit e scriptoribus Freinsheimius in Supplem. libri Liv. 123. c. 1.

color. cf. 4, 2, 88.

apud Sallustium. B. Cat. c. 16 apud Teller., apud Corntium 20.

apud Varium. L. Varius, Virgilii et Horatii familiaris,

epici et tragici carminis auctor, cujus opera magno literarum detrimento interciderunt. cf. 10, 1, 98 item I. II. Vossium ad Virg. Ecl. 9, 35. Ejus tragoedia, *Thyestes*, celebrata scriptoribus, nuper in Batavia reperta jactabatur, sed supposita tanto nomini, ut statim agnoverunt Critici. Hujus ipsius fabulae versus sunt, quorum h. l. habemus fragmenta.

— *Jam fero* (inquit) *infandissima*,
Jam facere cogor.

Quanto magis eis, quibus curae fama fuit,
46 conservandus est hic vel ambitus? Quare et,

Jam fero — *cogor.* Disposui fragmentum e sententia Ruttergii in Lectionibus Venusinis c. 3, flagitante metro. Gesneri conjectura, *ferre* optantis pro *fero* a libris non adjuvatur (Guelf. pro *eo vero*, in quo latet recepta ipsa), et robustius videtur si *facere* tantum, non item *ferre*, se cogi dicat. Continuos enim duos spondeos in iambis Latinis non morabor.

curae fama. Sic Guelf. Jenf. (tac. Gesn. nisi forte in meo exemplo calamo est correctum e *cura famae*) Obr. item Turic. a prima manu, nam a secunda est *curae famae* (ut et in Alm.) a tertia denique repositum *fama*. Ald. Bad. sec. Cerv. Bas. dant *aliqua cura famae*, quod in aliquot exemplis inventum probat Regius, sed Bad. in pr. rejicit *aliqua*, quod neque necessarium sit et omittatur in Vallengi. Ceteri, ut et Gesn., *cura famae*. Non multum interest; sed nostrum minus videbatur potuisse oriri e corruptela.

hic vel amb. Fortasse iniquior in Francium videar, sed non credo ejus esse conjecturam quae memoratur a Burm. *velut* pro *vel*. Hoc ipsum enim quod reposuisse fertur ille, invenio in Turic. qui cum Alm. nimis solet conspirare, quam ut casu factum putem, quod Francius, Almeloveeniani Codicis dominus, conjecerit, quod legitur in Turic. (gemello Alm.) Fortasse a solo Burm. turbatum est aliquid, neque arrogavit sibi hanc emendationem Francius. Veram autem existimo scripturam *velut*. *Vel* quam sit contortum, unusquisque sentiat. Poterat sane Qu. id, quod malus homo non vult videri malus, appellare *ambitum* (ubi recte Gesn. confert 12, 10, 3 *intelligendi*

quibus — *fama.* Si, in hominum profligatissimorum (quales fuere Catilina, Atreus) persona, studium turpitudinis abhorret a verisimilitudine, quanto magis in honestioribus debent fingi convenientia!

hic vel ambitus. Vel si merus fuerit ambitus h. e. capta-

tio honoris, cf. §. 32. Est tamen durior collocatio conjunctionis *vel*, quam pro *saltem* usurpari quo auctore affirmet Regius, non equidem dixerim, etsi video in eadem opinione esse Turfellinum, sed revictum ab Ernesto p. 1048. cf. not. Crit.

cum Ciceroni dabimus consilium, ut *Antonium roget*, vel etiam ut *Philippicas* (ita vitam pollicente eo) *exurat*, non cupiditatem lucis allegabimus (haec enim si valet in animo ejus, tacentibus quoque nobis valet), sed, ut se reipublicae servet, hortabimur. Hac illi opus est occasione, ne eum talium⁴⁷ precum pudeat. Et C. Caesari suadentes re-

ambitum h. e. affectationem peritiae rerum ad artes pertinentium); sed, quoniam ridiculum videbatur, ambitiosum appellari eum, qui recusat audire nequam, molliit vocabulum solito, in talibus, additamento, *velut*. Confusionem τῶν *vel et velut* facillimam demonstrat Drakenb. ad Liv. 26, 37, 5. De usu hoc τοῦ *velut* cf. nostr. 2, 7, 5. C. Caesari. Sic (non *Cajo Caes.*

cum Ciceroni — exurat. „So-
lent — scholastici declamato-
res ponere, Deliberat Cicero,
an promittente salutem An-
tonio, orationes suas combu-
rat.“ Seneca pater p. Bip.
37. cujus 6 et 7 suasoriae sunt
de Cicerone et de hac ipsa re.
Seneca tamen „Hujus“ ait „sua-
soriae alteram partem nemi-
nem scio declamasse.“ p. 41.

allegabimus. Cave interpre-
teris: memorabimus, affere-
mus. *Allegare* graece est προσ-
πέμπειν scil. φίλους: Mittere
ad aliquem amicos, qui aliquid
ei persuadeant, precibus et con-
siliis ab eo expugnent. Multis
hanc significationem exemplis
demonstrat I. Fr. Gronovius ad
Liv. 36, 11, 1. adde L. Se-
necam de Benef. 5, 25. p. 299
„Diis quoque Homericus il-
le sacerdos *allegat* officia.“
Ita h. l. persona imponitur cu-

piditati vitae, et insperatum
nitorem consciscit oratio, quae
nihil habet elegantiae, si per-
vulgatam apud recentiores *al-*
legandi potestatem tenemus.
Procedit autem haec ratio in
omnibus nostri operis locis,
velut 4, 1, 13. 16; etsi ob-
scurior, fateor, 7, 4, 21.

occasione. Capperonnerius,
post eumque Gesnerus, e Grae-
corum rhetorum vocabulo
ἀφορμὴ hoc mutuo sumtum pu-
tant; et apposite I. C. Th. Er-
nestus in h. v. citat Ulpianum
ad Demosth. Androtianam:
θανναστός φαίνεται ὁ ῥήτωρ.
δεινὸς γὰρ καὶ ἐν ἀπέροις εὐρεῖν
ἀφορμὰς. Vides ἀφορμὴν ea-
dem plane potestate usurpatam,
qua nostro loco *occasionem*; est
ratio sese expediendi, honesta
species. Sic fere et 6, 1, 5.
12, 10, 13.

C. Caesari — *regnum.* Simi-

gnum, affirmabimus, stare jam rempublicam, nisi uno regente, non posse. Nam qui de re nefaria deliberat, id solum quaerit, quo modo quam minimum peccare videatur. Multum refert etiam, quae sit persona suadentis: quia, anteacta vita si illustris fuit, aut clarius genus aut aetas aut fortuna affert expectationem, providendum est, ne, quae dicuntur, ab eo, qui dicit, dissentiant. At his contraria summiorem quendam modum postulant.

ut Gesn.) Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Storrimum meis omnibus, quas sequi malui, quam nomen integrum ponere, ubi prima esset C. non G. vid. 1, 7, 28. Male autem reliquas edd. secutus posui 1, 6, 36. *affert exp.* Turic. *aut fert exp.* An ita mutandum quod ex Alm. refertur *Aut* pro *At* in iis, quae protinus leguntur? Saltem diversam horum Codd. aberrationem vix credo. Sed in altera Turic. collatione est *aufert*, et tamen mox *Aut* pro *At* cum Alm.

lis consultatio apud Dionem Cassium est Octaviani cum Agrippa et Maecenate, ubi hic iisdem fere argumentis utitur, auctis in tantum reipublicae opibus jam civitati locum esse negans. Videntur autem vel prudentissimi Romanorum regni vocabulo tantopere fuisse exterriti, ut etiam Quintilianus *rem nefariam* non obscure appellaret hanc regni affectationem, qui dominatum Domitiani et ferret et in magna generis humani felicitate poneret. Talis est illa Velleji et Lucani, Tiberium Neronemque adulantium, libertas, quae Catones et Brutos meros loquitur.

quia — dissentiant. Diximendo demonstravi *quia* referendum esse ad *prov. est*, si autem ad *fuit* et *affert*. Non „*affert exp.* vita anteacta, si „ill. fuit;“ sed „si vita anteacta „illustris fuit“ et „si“ (id enim repetendum est animo) „clarius genus cet. expectationem affert, prov. est.“ Sic nihil abruptum neque confragosum erit in oratione, quod Gesnerum movit, ut *providendumque* vel *providendum igitur* reponi debere conjiceret.

summiorem — modum. Eleganter petita ab arte musica imago. cf. 1, 12, 14.

Nam quae in aliis *libertas* est, in aliis *licentia* vocatur. et quibusdam sufficit *auctoritas*; quosdam *ratio* ipsa aegre tuetur. Ideoque⁴⁹ longe mihi difficillimae videntur profopoeiae, in quibus ad reliquum suavioriae laborem accedit etiam personae difficultas. Namque idem illud aliter *Caesar*, aliter *Cicero*, aliter *Cato* suadere debet. Utilissima vero haec exercitatio, vel quod duplicis est operis, vel quod poëtis quoque aut historiarum futuris scriptoribus plurimum confert. Verum et oratoribus necessaria. Nam sunt⁵⁰ multae a Graecis Latinisque compositae orationes, quibus alii uterentur, ad quorum

sufficit auct. Turic. et Alm. *sufficiat auct.* Eleganter, neque obstat quod mox est *tuetur*, indicativus. Nemo enim sola auctoritate uti volet; ut magis quid fieri possit, quam quid fiat, ostendatur. At se tueri conantur multi revera.

Namque idem illud. Guelf. et Turic. *Nam quidem illud* cum Bern. Levi aberratione Alm. *Nam quaedam ill.* Voss. 1. *Nam quid est ill.* In hisce omnibus latet recepta. Edd. ante Gryph. meae transponunt *N. ill. id.* male. Pejus etiam Bad. Cerv. *N. unum et id.* Cod. Bal. *Unum quidem ill.*

poëtis quoque aut. Turic. omittit *aut*, unde conjiciam, potius quam *aut*, excidisse *et*, quod malim fere. Edd. (de Jenf. tac. Geln.) ante Bad., quo accedit Ald. sec., mox post *histor.* repetunt *quoque*, male. Quid autem sibi velit Francius ante *poëtis* de conjectura inferens *non*, vix assequor, nisi forte, cum mox etiam *est* addat post *necess.*, *quoque* vel mutavit in *solum*, vel ita accepit; quorum nihil probandum.

sufficit auct. vid. not. Crit. *profopoeia.* vid. 2, 1, 2. Diversa autem haec profopoeia, quae integra est declamatio ex suavioriarum genere, ab altera, quae figuris annumeratur, et partem facit orationis vid. mox §. 54. item 6, 1, 25. 9, 2, 29. 37. 11, 1, 39. Ejus generis sunt quas tangit, 1, 8, 3. *vel — vel.* cf. 2, 20, 2. *quibus alii uterentur.* cf. 2, 15, 30. Judiciales orationes

conditionem vitamque aptanda, quae dicebantur, fuerunt. An eodem modo cogitavit, aut eandem personam induit Cicero, cum scriberet Cn. Pompejo, et cum T. Ampio,

induit. Guelf. et Turic. *inducit* cum Alm. Goth. et edd. Jenf. et Tarv. Regius correxit; et est nostra in omnibus meis a Locat. inde, etiam in Vallensi Codice, referente Badio. Neque erat quod vel tantillum haereret Burm. ob locum Cic. Pro Coel. c. 15 „*personam induxi.*“ Apposite Gesn. citat 6, 2, 36. Sed rem conficit, quod praeterit. perf. necessarium est.

T. Ampio. Sic Voss. 3. et Bern. nisi quod ille *Tampio* dat continuata scriptura, et hic etiam corruptius *tam pio*. Proxime

a Latinis scriptas in usum aliorum memorari non memini. Neque enim videtur inhonestum fuisse patronis uti; quod secus erat apud Graecos.

Cn. Pompejo — T. Ampio. Qua occasione Pompejo orationem pronunciandam scripserit Cicero, nusquam relatum invenio, neque id ipsum narratur, Pompejum usum esse Ciceronis scripto in aliquo negotio. Cum autem Cicero (Brut. c. 68) ejus eloquentiam non magnam fuisse significet, potuit sane, ubi aliquid gravius esset eloquendum, confugere ad amicum suum, qui idem esset hominum disertissimus. De T. Ampio Balbo non magis habeo, quod ex historia doceam instructum oratione a M. Tullio. Fuit is summo studio erga Pompejum, ita ut *tuba belli civilis* audiret a Caesarianis (Cic. ad Div. 6, 12). Hunc tamen per familiares C. Caesaris cum ipso in gratiam

reduxit, ut ab exilio redire ei liceret (l. c.). Potuit igitur hoc beneficium vel impetrare, vel acceptum collaudare Ampius oratione, scripta a summo dicendi artifice; quales suo nomine habuit Cicero pro Marcello et pro Ligario. Nec obstat, quod ipse Ampius „studium suum consumpsit in virorum fortium factis memoriae prodendis;“ (l. c.) quoniam in tanto suo tempore suae eloquentiae parum fortasse confidebat. Quanquam nec diffiteor longe alia occasione Ampium potuisse uti Ciceroniana facundia. Hunc certe esse, qui a Quintiliano memoretur h. l. satis videor probasse in not. Crit. De ipso praeter plura loca in Epistolis ad Div. posunt consuli Epp. Cic. ad Att. 8, 11 in ep. Ciceronis ad Cn. Pomp. Vellej. 2, 40. Suet. Caes. c. 77. (quo et ipso loco apparet eum libros conscripsisse) Caesar de bello Civili 3,

ceterisque; ac non uniuscujusque eorum for-

accedit Voss. 1. *C. Tampio*. Tur. Bodl. Andr. Obr. *Domitio*. Edd. ante Basil. meae omnes *C. Domitio* (nam Venetam *C* omittere falso narrat Gibl.) Basil. *C. Domitio et Appio*. Guelf. Goth. Vall. (referente Badio) *C. Appio*, quibus accedere narratur Alm. quod mecum mirabuntur, qui adhuc summum attenderunt Alm. et Turic. consensum. Voss. 2 non memoratur et facit haud dubie cum Goth. Hujus autem scripturam a Gryphio inde meae praeferunt omnes. Burmannus *Domitium* temere ejiciendum esse negat, quia Cicero ei scripserit laudationem Porciae uxoris vel matris. Cic. ad Att. 13, 57. 48. Videtur Burmannus rationem Basileensis ed. probare qua duo nomina junguntur, quam ipse quoque, ut tutissimam, sequeretur si ullus ostenderetur Codex, in quo esset. Neque tamen locis istis ad Atticum manifesto apparet, scripsisse Ciceronem hanc orationem a *Domitio* pronunciandam, quoniam, cum *Domitio*, Brutus quoque memoratur, cui mitti debeat laudatio. Valde similis sane est ratio Ad Qu. fr. 3, 8 „Serrani Domestici „filii funus perluctuosum fuit — Laudavit pater *scripto meo*.“ quem locum citat Burm. *Appium* alienum esse a nostro loco vel praenomen *C.*, quod additur, ostendit. Sic enim Manutius ad Cic. ad Div. 1, 3. „*T. Appius*“ (apud nostrum quidem h. l. *C. App.*; sed eodem redit) „mendo manifesto: quia „duo praenomina simul esse non possunt.“ Ipsum tamen etiam *Domitii* nomen, cum praesertim in Codd. *C.* antepositum non inveniatur, occupare minus noti illius *T. Ampii* locum potuisse, existimo. *M* inest, et *P* cum *T* non raro confunditur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 27, 15, 11. Nam quin *Ampius* h. l. sine errore scriptus sit a librariis, nemo, opinor, dubitabit, qui expendit nullam fuisse occasionem tam praeposteram scri-

105. Varro de vita Populi R. in fragm. ap. Non. p. 249 ed. Bip. Varr. Exempla orationum aliis scriptarum affert Burm. Cic. de Orat. 2, 84. quod est Laelii, et Cic. ad Q. fratrem 3, 8. quod est ipsius Ciceronis. Hae tamen sunt e genere demonstrativo. Judicialis autem manifestum exemplum adhuc desidero, neque

potuit hoc adeo frequens esse inter Romanos, qui patronis solebant uti in judiciis. cf. 2, 15, 30. In nostro quidem loco de industria videntur conjungi earundem in republica partium viri, primarius alter, alter obscurior, quorum utriusque imaginem diligenter expresserit Cicero.

tunam, dignitatem, res gestas intuitus, 285
 omnium, quibus vocem dabat, etiam ima-
 ginem expressit? ut melius quidem, sed
 51 tamen ipsi, dicere viderentur. Neque enim
 minus vitiosa est oratio, si ab homine, quam
 si a re, cui accommodari debuit, diffidet:
 ideoque Lysias optime videtur in iis, quae
 scribebat indoctis, servasse veritatis fidem.

pturae qualis est in Bern. v. c., cum *Appius* contra multis
 locis male obtrusus fuerit pro *Ampio*, velut Cic. ad Div. 1, 3,
 6, 12. 10, 29. 13, 70 ubi cf. Victorium, Manutium, Geb-
 hardum. it. Caef. de B. C. 3, 105 ed. Oud. Eodem, quo in
 Bern., errore discerptum nomen habes Cic. ad Div. 2, 16 in
 aliquot Codd. Ita ii ipsi Codd., qui nostro loco praeferunt *C.*
Appio, firmant scripturam quam recepi.

ceterisve. Turic. *Caesari suo* (in altera collatione *Caesari suo*) a prima manu, a secunda *Caesariue*. Alm. *Caesari suo*. Bodl. *Caesariue* cum Andr. Obr., at non Veneta, ut narrat Gibl. Caesarem hinc esse alienum, praeter ea quae rectissime monet Burm. de ipsius eloquentia, quae tali auxilio non indiguerit, ipsa quoque Codicum scriptura persuadet mihi. Prima enim illa in Turic. manus satis ostendit erroris originem. S, quod ibi legitur, remanserat ex vera scriptura *caeterisue*, quam male redderet librarius ignarus, unde in Alm. etiam deterius factum est: *Caesari suo*, quod ipsum altera collatio tribuit Turicensi. Quod corrector in Turic. reposuit, id in ceteros quoque Codd. ab eruditorum ingenio inductum fuit. Suetonium (Caef. 55.) male citat Burm., docturus Caesarem ipsum alteri scripsisse orationem. Ibi enim „ex persona Caesaris sermo.“ Edd. meae omnes, praeter Obr., dant receptam.

Lysias — *indoctis*. Similia fere de eo Dionysius Halic. p. 82. extr. ὁμοίως δὲ τῆς ἰδιώ-
 ταις διαλέγεσθαι δοκῶν, πλεῖ-
 στον ὅσον ἰδιώτου διαφέρει. item
 p. 14. extr. ἀποδίδωμί τε οὖν
 αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην
 ἀρετὴν, καλουμένην δὲ ὑπὸ τῶν

πολλῶν ἠθοποιῶν. cf. not.
 ad 1, 9, 3. Ex ipso Ly-
 sia elegantissimum ethopoeiae
 exemplum, in quo inferioris
 conditionis homo effictus vi-
 deatur, avertit Rutilius Lupus
 p. Rulink. 66 seqq.

Enimvero praecipue declamatoribus confiderandum est, quid cuique personae conveniat? qui paucissimas controversias ita dicunt, ut advocati; plerumque filii, patres, divites, senes, asperi, lenes, avari, denique superstitiosi, timidi, derisores, fiunt: ut vix comoediarum actoribus plures habitus in pronuntiando concipiendi sint, quam his in dicendo. Quae omnia videri possunt *profopoeïae*; 52 quas ego suasoriis subjeci, quia nullo alio ab his, quam persona, distant. Quamquam haec aliquando etiam in controversias ducitur, quae ex historiis compositae, certis agentium nominibus continentur. Neque 53 ignoro, plerumque exercitationis gratia poni

quas ego suas. Guelf. et Turic. *quam e. f.* cum Alm. Goth. et edd. Jenf. et Tarv. Mallem hoc, si mox esset *distat*, pro *distant*. Tum genitivus sit *profopoeïae*, non nom. plur., quod longe elegantius. In recepta enim debebat esse: *Quae omnes v. p. prof.* *certis agentium nom.* Turic. *certius argentium n.* Prius est et in Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. (praeter Loc. Ven. Rusc. Bad. sec. Cerv. Bas. Burm. Capp. Gesn. et si qua recentior) meis omnibus, cum e Vallengi revocaverit Bad. improbens Regiam, qui nostrum ex ingenio, ut videtur, reposuerat. Comparativum superiora respicere ait Badius. Sed hoc est nihili, et recte locutionem in aere alieno usitatam *certis nominibus*, quam illustret Bentl. ad Hor. Epist. 2, 1, 105, comparat Burm. Est autem *certis* in Guelf.

Neque ignoro. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. (praeter Bad. sec. Cerv.) ante Burm. meis omnibus. Hic cum aliquot prioribus inseruit *enim* de Regii conjectura, nequaquam necessaria, ut et Badius iudicat, qui conjunctionem a Vallengi quoque abesse narrat. Capper. et Gesn. retinuerunt *enim*.

quas ego suas. vid. not. Crit.

Tom. I.

P P

et poëticas et historicas; ut *Priami verba* apud Achillem, aut *Sullae dictaturam deponentis* in concione. Sed haec in partem ce-

et poëticas et historicas. Guelf. et poeti eas historias. Prius mero errore. Alterum est in omnibus meis edd. ante Badium, qui receptam, quam conjiciendo assecutus erat Regius, in Valensi esse narrat. Videntur astipulari Turic. alique non pauci. Nostram habet Goth. *in partem cedent.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Gryphium omnibus, nisi quod Tarv. dat *cadent in p.* quae videtur esse corruptela scripturae Turic. et edd. ante Bad., ipsius (sed levius) corruptae, *caedent.* (Sed Badius in nota *cadent* et ipse.) Gryph. *i. partes cedunt*, quem deinceps secuti sunt omnes praeter Obr. qui revocavit singularem, futurum non item. Cum hoc facere narrantur et Bal. Andr. Voff. 2. Veterum edd. et meorum Codd. scripturam retinere debui, cum singularem in simili locutione ponat Qu. 5, 11, 36 „ea — in exemplorum „locum cedunt.“ *locus, pars nihil aliud est nisi genus, species,*

et poëticas — in concione. Quod potissimum vocabulum intelligi debeat ad ista adjectiva *poët. hist.*, potest dubitari. Video Gedoynum eo retulisse *controversias* ex proximis. Sed Priamus apud Achill., Sulla dep. dict., non sunt controversiae, quae judiciali genere continentur. Neque dubito quin *personae* sint subaudiendae, non autem *profopopoeiae*, (quod ipsum quoque proponit Capper.) Sed in hac ratione offendor eo quod sequitur „Priami *verba*.“ Satis enim erat solum genitivum „Priami“ poni, qui referretur ad *personam*, sicut et mox „Sullae — *deponentis*“ ubi „verba“ subaudire frigidum videtur. A nullo quidem libro abesse „ver-

„ba“ istud video, sed magno pere redolet correctorem, unde regimen genitivi sumeret inscium. Qui tamen praetulerit alteram illam Capper. rationem, intelligendi *profopopoeias*, is exemplo fortasse tueatur se eo, quod mox §. 55 „apud C. Caes. *consultatio* „— *ponitur*.“ Ita hic *profopop. ponitur*, quae ipsa sunt *verba* (h. e. deprecatio) apud Ach. Priamus Achillem implorans ut Hectoris corpus sibi concedat, poëtica persona, ex Homeri Iliade petita 24, 486 — 506. Sulla, deponens dictaturam, historica. vid. Freinshem. Suppl. Libr. Livii 89, 37. 38.

in partem cedent. vid. not. Crit.

dent trium generum, in quae causas divisi-
mus. Nam et rogare, indicare, rationem
284 reddere, et alia, de quibus supra dictum est,
varie, atque ut res vult, in materia *judiciali*,
deliberativa, *demonstrativa*, solemus. Fre- 54
quentissime vero in his utimur ficta persona-
rum, quas ipsi substituimus, oratione: ut,
apud Ciceronem pro Coelio, Clodiam, et

ubi pluralem alienum fere agnoscas. Locutio omnis interpre-
tanda: „annumerabuntur tribus generibus“ cet.

indicare. Goth. et Voss. 2. *vindicare* (neque enim *vind.*
Goth., ut narrat Gesn.) item Vallenf. referente Badio. Turic.
Alm. Ioann. *judicare*, in quo est levis error. Ne illud quidem
valde considerandum duco, in solita horum confusione cf. not.
Crit. ad 2, 17, 2. Nam in loco gemino, quo respicit, est
narramus, nihil autem simile *vindicandi*. Ceterum mox in *et*
alia suspicor et natum ex ultimo *reddere*. cf. 3, 4, 5.

res vult in materia. Guelf. r. *ultima* m. Voss. 1. 3.
Turic. r. *ultimi materiae*. Alm. *res materiae*, miro a
Turic. dissensu. *demonstrativa solemus.* Aucto-
ribus Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. 3: Goth. et edd. meis ante
Ald. omnibus, quo acc. Bad. pr. (secunda non item) omisi *sub-*
dicere, quod reliqui inferunt, Gesn. quoque, etsi uncis appositis.
Multi sane Codd. a conferentibus sunt neglecti, ut Voss. 2. Origi-
nem vitii, de qua anquirat Gesn., non ita facile demonstras.

Freq. vero. Goth. Voss. 2. *Fr. tamen* cum edd. meis ante
Gryph. omnibus, qui et ipse hoc habet in margine. Sed Ald.
uterque *vero*. Parvi refert, nostrum rectius arbitror.

de quibus supra. Recte ab-
legat Capper. ad 3, 4, 3.

in his. Hoc refero ad tri-
plices istas, quas modo memo-
ravit, materias; non ad *rogare*
cet. quae est Gedoyni ratio,
ne ipsa quidem specie carens.

apud Ciceronem — alloqui-
tur. vid. Cic. Pro Coelio c.
14. 15. mirae eloquentiae lo-
cum. Quid sit Appius „in

„castigationem amorum lo-
„quens“ facile apparet, quid
contra Clodius „in hortatio-
„nem“ non item. Haec ta-
men cum sit verisimillima scri-
ptura (vid. not. Crit.), si con-
tuleris ipsum Ciceronem, vi-
debis Clodium a Coelii quidem
amore abducentem, sed ad alios
faciliores et magis expositos
amores hortantem. Et est haec

caecus Appius et Clodius frater, ille in castigationem, hic in hortationem amorum compositus, alloquitur. Solent in scholis fingi materiae ad deliberandum similiores controversiis, et ex utroque genere commixtae: ut cum apud C. Caesarem consultatio de poena

hortationem amorum. Guelf. *h. morum* cum Goth. Voss. 2. Vallenf. (ref. Badio) ed. Bad. pr. Sed Turic. *orationem morum* cum Alm. Bal. Voss. 1. Andr. Jens. Tarv., quo acc. Ald. utraque. Hanc scripturam inveniens Regius correxit *rat. am.* quod est in Loc. Ven. Rusc. Bad. sec. et reliquis meis omnibus, praeter Gryph. qui habet nostram, cum Steph. Colin. Ad hanc omnium Codd. maxime accedit Ioann. praefereus: *orationem amorum*; in quo tamen latere puto nostram ipsam. *Orandi* enim et *hortandi* verba saepissime confunduntur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 4, 38, 1. Regii et recentiorum constitutio an sit in Bodl., etsi filetur is, dubitari sane potest. In Voss. 3 *rationem morum* esse docemur. *Amorum* necessarium prorsus pro *morum* in uno tantum, ut dixi, est Cod. nisi forte in Bodl. quoque et Argent. Sed erat proclivis error. Gesnerus conjicit in *curationem amorum*, non quidem necessario, ut opinor. Recte Badius „Hortatio“ ait „contraria est castigationi; unde „eam lectionem teneam.“ Quod paulo ante inter *Coel.* et *Clod.* inseritur in a Codd. meis tribus, et Voss. 2. 3. Bern. item edd. ante Gryph. omnibus, eum errorem puto librarium ad illud, quod longiore intervallo infertur, *alloquitur*, non respicientium, neque religioni duxi cum recentioribus ejicere importunam voculam.

Solent in. Turic. *Sollennis*, satis proclivi errore, unde apparet quid sibi velit portentosa apud Burm. *Almeloveniani* scriptura *Solempniis*. Simile quid Voss. 1.

hortandi propria potestas, ut, qui alterum ad faciendum incitat, is *hortari* eum dicatur. Sic Virg. Aen. 6, 529 *Hortator scelerum*, quo recte utitur Barthius ad Stat. Theb. 5, 103. Sic et canes *hortantur* venatores. Hoc ipsum prosofopoeiae

in oratione exemplum affert Priscianus in praexercitationibus apud Pithoeum p. 329. ap. Putsch. 1340.

poena Theodoti. Plutarch. p. 660. C. D. Pomp. Θεόδοτος δὲ (Χῖος, ἐπὶ μισθῷ ἡγορευκῶν λόγων διδάσκαλος τοῦ βα-

Theodoti ponitur. Constat enim accusatio-
ne et defensione causae, quod est judicialium
proprium. Permixta autem est et utilitatis⁵⁶
ratio, *An pro Caesare fuerit occidi Pom-
pejum? An timendum a rege bellum, si Theo-
dotus sit occisus? An id minime opportunum
hoc tempore, et periculosum, et certe longum
sit futurum?* Quaeritur et de honesto, *De-⁵⁷
ceatne Caesarem ultio Pompeji? An sit ve-
rendum, ne pejorem faciat suarum partium
causam, si Pompejum indignum morte fatea-
tur?* Quod genus accidere etiam veritati pot-⁵⁸
est. Non simplex autem circa suasorias error
in plerisque declamatoribus fuit, qui dicendi
genus in his diversum, atque in totum illi

Theod. sit occ. Turic. T. fuit o. Naturne ex fuerit?
Alm. non memoratur., *atque in totum illi. Turic.*
atque illi cum Alm. et Obr. Non equidem accedam huic omif-
fioni cum et ipse noster et alii ejus aevi in totum non raro ufur-

σιλέως Πτολεμαίου ἀνειλημμέ-
νος) δεινότητα λόγου καὶ ῥητο-
ρικήν ἐπιδεικνύμενος κρᾶτιστον
ἀπέφηεν εἶναι μεταπεμφαμέ-
νους ἀνελεῖν τὸν Πομπηίου. —
προσεπέειπε δὲ διαμειδιάσας (ὡς
Φασιν) ὅτι νεκρὸς οὐ δάνει.
Contraxi verba Plutarchi. Id.
Caes. p. 730. D. (Καῖσαρ)
Θεόδοτον ἀπεστράφη τὴν Πομ-
πηίου κεφαλὴν φέροντα. Id. M.
Brut. p. 999. D. Θεόδοτος —
παρὰ τῆς τύχης χρόνον εἰς ἄδο-
ξον καὶ ἄπορον καὶ πλάνητα βίον
ἐπιδανεισάμενος, τότε Βροῦτον
ἐπιόντα τὴν Ἀσίαν οὐκ ἔλαθεν,
ἀλλ' ἀναχθεῖς καὶ κολασθεῖς,

ὄνομα τοῦ θανάτου πλέον ἔσχεν
ἢ τοῦ βίου. L. Seneca de Ira
2, 2 p. Bip. 30. „Quis non
„Theodoto, et Achillae“ (is
interfactor fuit Pompeji Ma-
gni) „et ipsi puero“ (regi Pto-
lemaeo) „non puerile auso fa-
„cinus infestus est?“ Frequen-
tatam rhetoribus hanc suafo-
riam discimus e M. Seneca rhe-
tore, Controv. 2, 12 p. Bip.
171 „Suasoriam de Theodoto
„declamavit per triduum (La-
„tro).“

veritati potest. Non fictae fo-
lum apud rhetorem materiae.
cf. §. 62.

judiciali contrarium esse existimarunt. Nam et principia abrupta, et concitatam semper orationem, et in verbis *effusiores* (ut ipsi vocant) *cultum* affectaverunt, et earum breviores utique commentarios, quam judicialis materiae, facere elaborarunt. Ego porro ut prooemio video non utique opus esse suasoriis, propter quas dixi supra causas, ita cur initio furioso sit exclamandum, non intelligo: cum proposita consultatione rogatus sententiam, si modo est sanus, non quiritet, sed quam maxime potest civili et humano in-

Font. cf. 3, 6, 32. 4, 1, 72. 8, 6, 8. 9, 2, 88. it. L. Seneca de Ira 1, 16 p. Bip. 22. et Plin. in H. N. frequentissime. cf. in quantum 2, 10, 4.

judicialis mat. Guelf. et Turic. *legalis m.* cum Codd. et edd. ante Bad. sec. meis omnibus. Regius conjecit, quod deinde receptum est. Et sane aptius videtur; non negem tamen Qu. hic, ubi non agit de statibus, *legalem mat.* potuisse latiori potestate usurpare. Silentur Bern. et Bal. quorum alter, nisi mutilus est h. l. videtur tueri receptam. *Legalis* revocavit Obr. ex suo profecto Codice. Id etiam in Vallenfi esse narrat Badius.

ut ipsi vocant. cf. 2, 12, 9.

breviores — commentarios.

Minus scripti domo attulerunt, sed impetu ipso freti ad dicendum surrexerunt. (cf. §. 63.) Commentarii sunt quae in usum futurum perscribimus cf. 1, 8, 19. 3, 6, 59. item Cic. Brut. c. 44 extr. „non — oratio, sed — orationis „commentarium.“ Sed cum minus scripserunt, plerumque etiam breviores sunt ipsae orationes. (cf. §. 68.) Mox ad *judicialis mat.* cf. not. Crit.

dixi supra. §. 6. De porro vid. not. ad 2, 17, 8.

civili. Cum *civilis* in republica esset is, qui neminem opibus praegravare, sed omnibus aequalem et nequaquam plus quam *civem* vellet se praestare, videmus jam Quintiliano aeo significationem *comitatis* haesisse vocabulo, quae nunc in Francogallica lingua sola est. cf. 2, 6, 3 *vivaciores.* cf. Thesaurum Fabri a Gesn. ed.

gressu mereri assensum deliberantis velit. Cur autem torrens, et utique aequaliter concitata sit in ea dicentis oratio, cum vel praecipue moderationem rationemque consilia desiderent? Neque ego negaverim, saepius subsidere in controversiis impetum dicendi prooemio, narratione, argumentis: quae si detrahas, id fere supererit, quo suasoriae constant: verum id quoque aequalius erit, non

Cur autem. Goth. et Voss. 2. *C. igitur*, soli quantum video, sed cum edd. ante Ald. sec. omnibus, exceptis Tarv. (a Jenf. recedente cf. not. ad §. 39.) et Ald. pr. Non est sane quod displiceat *igitur*.

quae si detrahas. Sic Guelf. et Turic. *quem f. d.* Goth. Voss. 2. Vall. ref. Badio, cum edd. a Badio inde ad Obr. usque omnibus, exc. Ald. sec. Pravam hanc scripturam expressit Gedoyuus.

et utique aequaliter. cf. not. Crit. ad §. 6.

subsidera — impetum. Monendi videntur tirones ut verbi penultimam corripiant, quoniam in hac similitudine aquae aestuantis, quae jam defervescat, tertiae conjugationis fere verbum usurpatur, non secundae, apud poetas certe, quod hic et ad libr. 2. aliquot exemplis ostendit Burm. cf. not. Crit. ad 2, 1, 3.

aequalius. Ex argumentationis nexu apparet hoc referri debere ad *suasorias* non ad *controversias*. Possis tamen facile adduci, ut credas agi de eo quod fiat in controversia, deductis prooemio, narratione, argumentis; quem errorem ne

ipse quidem Qu. satis cavisse mihi videtur. Erit igitur hoc tenendum, ut ad „id“ intelligamus magis „quo suas. constant“ quam „quod supererit.“ *Aequalius* autem nequaquam est „sedatius“, sed „minus varium.“ Qu., dum concitationem istam perpetuam reprehendit, quam in suasoriis affectabant declamatores, non eo usque progreditur, ut plane diversam suasoriae et controversiae rationem dicat ab ea, quam vulgo constituunt illi. Negat solum, semper controversia concitatioem esse suasoriam. Fatetur itaque in controversiis, quoniam tractant negotia fere privata, humiliter esse genus dicendi (*saepius*)

61 tumultuosius atque turbidius. Verborum autem magnificentia non validius est affectanda suasorias declamantibus; sed contingit magis. Nam et personae fere magnae fingentibus placent, *regum, principum, populi, senatus*, et res ampliores. ita cum verba rebus aptentur, ipso materiae nitore clarescunt. Alia veris consiliis ratio est. ideoque Theophrastus quam maxime remotum ab omni affectatione in deliberativo genere voluit esse sermonem: secutus in hoc auctoritatem praeceptoris sui; quanquam dissentire ab eo non timide solet. Namque Aristoteles

affectatione. Guelf. et Turic. *affectatione* cum Alm. Ioann. Vall. (ref. Badio) Voss. 2 (an 1? quoniam Goth. habet receptam) 3. et edd. Jenf. Tarv. Rusf. (rec. a Loc. cf. ad §. 39) Bad. pr. Ald. utr. Vindices receptae videntur Bodl. Bal. Arg. Goth. Veram autem esse ipse, qui alteram explicare laborat, Gefn. fatetur. *in hoc auctorit.* Guelf. i. h. genere a. solus, repetente, ni f., librario quod modo praecesserunt.

quam in suas. *subfidere*) et, si quando vel in locis communibus vel in epilogo assurgat oratio, cogi tamen in iis ipsis eum, qui dicat, descendere interdum ad rerum tenuitatem, ut brevior esse debeat illa in controversiis magniloquentia; quae in suasoriis vicissim aequaliter per omnem pertingat orationem: sed non proinde tumultuosius quoque et turbidius dicturum suasorem. Si modo est „*aequaliter*“ concitata oratio, unde discas „*aequaliter*“ fieri, quod fiat constanti quo-

dam et simili tenore, non autem in quo nullus sit impetus.

Theophrastus. cf. 3, 1, 15.

Aristoteles. Rhet. 3, 12, 5. *ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη — δευτέρα δὲ ἡ δίκαιική.* Rationes autem, quas subjungit Qu., ab Aristotele non afferuntur; quamobrem scriptorem nostrum reprehendit Victorius ad loc. Arist. p. 685. quod male Aristotelici praecepti rationem reddiderit. „Sermo“ ait „auctoris hic est „de exquisita magis aut minus

adoneam maxime ad scribendum *demonstrativam*, proximamque ab ea *judicialem* putavit: videlicet quoniam prior illa tota esset ostentationis; haec secunda egeret artis, vel ²⁸⁶ad fallendum, si ita poposcisset utilitas; consilia fide prudentiaque constarent. Quibus ⁶⁴in demonstrativa consentio; nam et omnes alii scriptores idem tradiderunt: in judiciis autem consiliisque secundum conditionem ipsius, quae tractabitur, rei, accommodandam dicendi credo rationem. Nam et Phi- ⁶⁵lippicas Demosthenis iisdem, quibus habitas in judiciis orationes, video eminere virtutibus: et Ciceronis sententiae et conciones non minus clarum, quam est in accusationibus ac defensionibus, eloquentiae lumen ostendunt,

eg. artis. Turic. *e. artibus* cum Alm. quod probat Burm. allato Justini loco 9, 8. *artibus bella tractabat.* Facilis tamen erat error. Eandem *egendi* structuram habes 2, 16, 13.

vel ad fall. Guelf. *v. quod a. f.* cum aliquot edd. ut meis Bas. Gryph., male.

accommodandam. Turic. *accommodandum* cum Alm. sed a secunda manu ille habet receptam.

credo rationem. Ita Codd. mei et Vall. (ref. Badio). Vett. aliquot edd. ante Loc. quo acc. Ald. utr. *c. orationem* quod correxit Regius. Apparet, quam proclivis fuerit error.

Dem. iisdem. Sic Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Guelf. *hisdem.* Sed edd. nostram dant omnes ante Gryph. qui primus *eisdem.* Insolentior scriptura, invitis libris, obtrudi non debebat.

accus. ac def. Guelf. *a. et d.* paulo suavius, nisi quod variavit fortasse Qu. de industria, propter „*sent. et conc.*“

„oratione, non de ornatu splendoreque ipsius, ut Qu. videtur accepisse.“

sententiae et conciones. Habitae in senatu et ad populum orationes. cf. §. 67.

Dicit tamen idem de suaforia, hoc modo:
Tota autem oratio, simplex et gravis, et sen-
 66 *tentiis debet ornatior esse, quam verbis.* Usum
 exemplorum nulli materiae magis convenire
 merito fere omnes consentiunt, cum plerum-
 que videantur respondere futura praeteritis,
 habeaturque experimentum velut quoddam
 67 rationis testimonium. Brevitas quoque aut
 copia non genere materiae, sed modo, con-
 stant. Nam ut in consiliis plerumque sim-
 plicior quaestio est, ita saepe in causis minor.
 Quae omnia vera esse sciet, si quis non ora-
 tiones modo, sed historias etiam (namque in
 his conciones atque sententiae plerumque sua-
 dendi ac dissuadendi funguntur officio) le-
 gere maluerit, quam in commentariis rheto-
 68 rum consensescere. Inveniet enim, nec in

nulli materiae. Edd. ante Ald. pr. meae omnes nonnulli m-
 unde Regius et Gesn. efficere malint *non ulli m.*, sed recepta
 est in Codd. meis tribus, quod de Vall. quoque refert Badius.

aut copia. Turic. a. *copiae*, male; et solus.

modo constant. Pluralem in verbo mei Codd. habent.
 Voss. omnes singularem, quibuscum faciunt ex meis edd. Bad.
 utr. Cerv. Gryph. Gibl. (non Leid.) Obr. Roll. Capper. Blaff.
 (non Andres). Lubrica quidem in voce *constant* disputatio de
 Codd. auctoritate; sed singularis potuit reponi ab erudito, qui
 pluralem post *aut* disjunctivum non ferret. Neque tamen ejus-
 modi structura suis exemplis caret. cf. I. Fr. Heusingerus ad
 Cic. de Offic. 1, 41, 10. *sciet si quis.* Turic. *scies*
f. q. cum Alm. sed a secunda manu ille *sciet*.

Dicit — idem. Cic. Partitt. cf. §. 35. it. 2, 21, 2. De
 Oratt. c. 27. extr. *constant* vid. not. Crit.

genere — modo. Posteriorius *rhethorum commentariis, vul-*
 accipe magnitudinem, ambitum. 3, 6, 59. *gares regulas continentibus.* cf.

consiliis abrupta initia, et concitatus saepe in judiciis dictum, et verba aptata rebus in utroque genere, et breviores aliquando causarum orationes, quam sententiarum. Ne⁶⁹ illa quidem in his vitia deprehendet, quibus quidam declamatores laborant, quod et contra sentientibus inhumane conviciantur, et ita plerumque dicunt, tanquam ab iis, qui²³⁷ deliberant, utique dissentiant: ideoque ob-
jurgantibus similiores sunt, quam suadentibus. Haec adolescentes sibi scripta sciant,⁷⁰ ne aliter quam dicturi sunt, exerceri velint, et in desuescendis morentur. Ceterum, cum

saepe in judiciis. Gesn. de conjectura suadens quam inferi post *saepe*, aliud agebat. cf. not. exeg.

aliquando. Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) eum edd. ante Stoer. meis omnibus qui primus *aliquando*. Revocarunt nostram Obr. (in emendationibus repetitae lectionis) Roll. Capper. cf. not. exeg. *Aliquando* nimium erat, vid. not. exeg. ad §. 39.

similiores sunt quam. Turic. omittit *sunt*, quod paene receperam. Sed nullus liber addicit, neque in altera collatione memoratur omisso.

dicturi sunt. Sic Turic. Alm. Guelf. Reliqui *d. sint*. Sed est ipsius Quintiliani praedicentis oratio, quae indicativum poscit.

breviores — orationes. Quae vulgo tanquam propria sententiis, h. e. suavoriis, jactabantur, ea singula cum in judiciali quoque genere inveniri, tum abesse a deliberativo monet: Initia non abrupta in deliberatione, concitationem in judiciis majorem quam in consiliis (§. 60), verba humilia in humilibus causis, grandia in

grandibus, sed eandem in consiliis pro re nata varietatem, orationes in judiciis breviores quam in consiliis (§. 58). Neque tamen ubique rem ita comparatam esse significat, verum *aliquando*, h. e. interdum. vid. not. ad 2, 4, 39.

similiores — quam. vid. not. Crit.

advocari coeperint in consilia amicorum, dicere sententiam in senatu, suadere, si quid consulet princeps: quod praeceptis fortasse non credunt, usu docebuntur.

IX. Nunc de judiciali genere. quod est praecipue multiplex, sed officiis constat duobus, *intentionis* ac *depulsionis*. cujus partes, ut plurimis auctoribus placuit, quinque sunt, *prooemium*, *narratio*, *probatio*, *refutatio*, *peroratio*. His adjecerunt quidam *partitionem*, *propositionem*, *excessum*. quarum priores duae probationi succedunt. Nam proponere quidem, quae sis probaturus, necesse est; sed et concludere: cur igitur, si illa pars causae est, non et haec sit? *Partitio* vero dispositionis est species, ipsa *dispositio* pars rhetorices, et per omnes materias totumque earum corpus aequaliter fusa, sicut *inventio* et *elocutio*. Ideoque eam non orationis totius partem unam esse credendum est, sed quaestionum etiam singularum. Quae nam-

si quid conf. princ. Turic. f. q. et consulis principis cum Alm.

Quae namque est. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) omittunt *namque* cum Alm. Voss. 1. 3. (Voss. 2. miror, si

ejus partes. Cave relativum referas ad proximum *depuls.* Spectat ad *jud. genus* (cf. 1, 5, 19); et sic optimi loquuntur scriptores. cf. Schneider. ad Cic. Brut. c. 15, 2. in ed. Wezel.

succedunt. cf. 3, 6, 71. c.

10, 4. Idem est quod *subiecti* de quo vide 3, 5, 6.

illa — haec, propositio — conclusio, quarum posteriorem nemo partem causae, vel orationis, constituit.

Quae namque. Conjunctio-

que est quaestio, in qua non promittere possit orator, quid primo, quid secundo, quid tertio sit loco dicturus? quod est proprium *partitionis*. Quam ergo ridiculum est, *quaestionem* quidem speciem esse probationis; *partitionem* autem, quae sit species quaestionis, partem totius orationis vocari? *Egressio* vero, vel (quod usitatus esse coepit) *excessus*, sive est extra causam, non potest esse pars causae: sive est in causa, adiutorium vel ornamentum partium est earum, ex quibus egreditur. Nam si, quidquid in causa est, pars causae vocabitur: cur non *argumentum*, *similitudo*, *locus communis*, *affectus*, *exempla*, partes vocentur? Tamen nec iis assentior, qui detrahunt *refutationem*, tanquam

habet conjunctionem) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus emendationem Regii inferentis voculam, recepit, etsi subjiciens, se, sive ascribatur *namque* sive non, susque deque ferre, et in Vallensi esse negans. Supervacuum certe non est, sed erat lenius immittere *enim*, quod habent Ald. uterque et Vidov. Cum tamen insolentior haec conjunctionis, alteri voci subjectae, structura non sit ignota scriptoribus, suspicor alicubi in Codice conspectam eam a Regio, qui, pro istius seculi more, auctorem tacuerit. Dicas saltem esse in Britannicis tribus.

proprium part. Turic. *primum* cum Alm. unde Burm. efficit *privum*, sed cf. 3, 3, 12.

egreditur. Turic. *egredietur*. Fit clausula hexametri.

nec iis. Turic. *neque his* cum Alm. Guelf. *neque iis* cum Ald. Posui tam exiguam varietatem, si forte regula quaedam veterum ponendi *neque* an *nec*, ante vocalem, posset erui, multis exemplis colligendis.

nem *namque* postpositam habes 17, 18. 18, 26. 25, 2. 26, 1. etiam 2, 4, 6. 8, 6, 71. it. multisque praeterea locis, vid. Flor. 1, 12, 6. Plin. H. N. tamen not. Crit.

probationi subjectam, ut Aristoteles. haec enim est, quae constituat; illa, quae destruat. Hoc quoque idem aliquatenus novat, quod prooemio non *narrationem* subjungit, sed *propositionem*. Verum id facit, quia *propositio* genus, *narratio* species videtur: et hac non semper, illa semper et ubique credit opus esse. Verum ex his, quas constitui, partibus non, ut quidque primum dicendum, ita primum cogitandum est: sed ante

illa semper. Ita Turic. Guelf. cum Alm. Goth. et edd. meis ante Gryph. omnibus qui primus inserit *vero* quod omnes praeferunt recentiores, excepto Obr. cf. not. Crit. ad 2, 19, 3. Tarv. *illa et ubique*, omisso non solum *vero* sed per errorem etiam *semper*; et insuper h. l. *csedit* et *opus*, qualia Ernestus fortasse animadvertibat cf. not. Crit. ad 3, 8, 60.

ut Aristoteles. Rhet. 2, 26, 3 Οὐδὲ τὰ λυτικά ἐνθυμήματος εἶδος τί ἐστὶν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν κ. τ. λ. item 3, 13, 4 τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεων ἐστὶ. (Ad quem locum Victorius pro more invenitur in Quintilianum, qui falso et imperite ita senserit, et prorsus videatur nescisse, cet.; quod, si differendi artem non didicisset, ex partitt. etiam Cic. potuerit animadvertere c. 9. extr.) item 3, 17, 14. 15.

quod prooemio — narrationem. Arist. Rhet. 3, 13 integrum. Propositionem autem Aristoteles appellat *πρόθεσιν*; cave enim huc trahas *πρότασιν* ejusdem. *Propositionem* tractat noster l. 4 c. 4. cf. not. Crit. ad 3, 6, 9.

propositio — genus. Aristot. l. c. ἀναγκαῖον — τό τε πρῶμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ' ἀποδείξαι — Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσις ἐστὶ κ. τ. λ.

hac non semper. l. c. διήγησις γὰρ τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἷαν λέγουσιν; cf. etiam libri ejusdem tertii caput 16 περὶ διηγήσεως.

non, ut quidque — cogitandum. Totidem paene verbis Cic. de Inv. 1, 14 „non, ut „quidque dicendum primum, „ita primum animadvertendum „videtur.“ Rem ipsam, citante Capper., tangit De Orat. 2, 77 extr. cf. nostr. 3, 6, 12.

omnia intueri oportet, *Quod sit genus causae? Quid in ea quaeratur? Quae profint? Quae noceant?* deinde, *Quid confirmandum sit, ac refellendum?* tum, *Quo modo narrandum?* *Expositio* enim probationum est praeparatio: nec esse utilis potest, nisi prius constiterit, quid debeat de probatione promittere. Postremo intuendum, quemadmodum iudex sit conciliandus. Neque enim, nisi ²⁸⁹ totis causae partibus diligenter inspectis, scire possumus, qualem nobis facere animum co-

Quod sit gen. caus. Turic. *quid s. g. c.* cum Jenf. (tac. Gesn.) et Voss. 2. (de Goth. neque Gesn. neque ego quidquam notavimus) Tarv. et Ald. utr. Badius Vallengem *quod* praeferro narrat, quod conjectura reposuerat Regius.

Quae profint? Quae noceant. Goth. *Quid profint quid noceant* (posterius tantum memorante Gesn.) cum Voss. 2. Alm. dicitur praeferre: *Quid profint, quid noceant*, sed latet in iis Gothana scriptura. Turic. non memoratur.

constiterit. Turic. et Guelf. *constituerit* cum Goth. Bodl. Bal. Voss. tribus Beru. et edd. Andr. Jenf. Tarv. Ald. Bas. (quae in marg. receptam habet). Alm. tacetur quidem sed nimis cum Turic. solet facere. Unus est Ioann. qui possit receptae vindex credi, quoniam siletur a Gibsono, mox eundem memorante, nisi forte mutilus est h. l. Sed si vel nullus Codex addicat, verissima est recepta, in tanta librariorum consuetudine permutandi *constituit et constitit* cum suis. vid. Drakenborch. ad Liv. 27, 16, 11.

Expositio. Cave hanc cum *propositione* confundas. Est plane quod narratio, quod nostro loco docet „enim“ respiciens ad „narrandum.“ cf. 1, 2, 14. et 2, 4, 15. Ita Declam. Qu. 3, 7. p. 46. „Hoc *expositionis* loco — accusato-

„ribus credas. Illi *narrarunt*“ cet.

totis — partibus. Sic pro omnibus a poetis et sequioris potissimum aevi scriptoribus frequentatur *totis*, qua de re vide Gesn. in Thes. utroque. Quanquam hic facile inferas *u* post *à*

gnoscentis expediat, severum an mitem, concitatum an remissum, adversum gratiae an obnoxium. Neque ideo tamen eos probaverim, qui scribendum quoque prooemium novissime putant. Nam ut conferri materiam omnem, et, quid cuique sit opus, constare decet, antequam dicere aut scribere ordiamur: ita incipiendum ab iis, quae prima sunt. Nam nec pingere quisquam aut fingere coepit a pedibus: nec denique ars ulla consummatur ibi, unde ordiendum est. Quid fiet alioqui, si spatium componendi orationem stilo non fuerit? nonne nos haec *inversa* consuetudo deceperit? Inspicienda igitur materia est, quo praecipimus ordine; scribenda, quo dicimus.

mat. omnem — decet. Reposui scripturam quam in Valensi esse narrat Badius, in qua non cogere quidquam merae conjecturae tribuere. Gesn. cum plurimis *m. o. oportet e. q. quoque loco f. o. c. debet*, de conjectura Regii, qui *op. et loc.* inferuit, quorum utrumque abest a Codd. meis ceterisque, opinor, omnibus; quanquam nec Britannici Codd. in toto loco memorantur, nec Voss. 1. 2. in *oportet*, nec Voss. 2. in *loco*. Edd. ante Bad. omnes faciunt cum Codd. omittentes duo vocabula a Regio inserta, et *quoque dantes*, non *cuique*, item *debet*, non *decet*. Ald. (quem non magis quam Venetam memorat, qui conferebat, Gisl.) sic: „*ut quo ferre m. oporteat e. q. quoque f. o. c. debet.*“ Bad. ipse nostram, nisi quod *debet* praefert, non *decet*; dubium enim, ait, esse, utrum horum sit in Cod. Negat autem quidquam addi debere in hac ratione; recte ille, modo *decet* scripsisset. Sec. ed. Bad. habet communem omnium scripturam, quam dixi esse apud Gesn. et sic deinceps omnes: in qua, praeter rationem criticam, displicet *oportet debet*, quasi cum aliqua discernendi affectatione positum.

Nam nec. Turic. *Namque* cum Alm., male.

praecipimus, non ad solum cum Gesnero, verum ad omnes Quintilianum hoc retulerim, quicumque praecipunt, quo

X. Ceterum causa omnis, in qua pars altera *agentis* est, altera *recusantis*, aut unius rei controversia constat, aut plurium. Haec *simplex* dicitur; illa *conjuncta*. Una controversia est *per se furti, per se adulterii*. Plures aut ejusdem generis, ut *in pecuniis repetundis*: aut diversi, ut *si quis sacrilegii simul et homicidii* accusetur. Quod nunc in

Haec — illa. Ita Guelf. Turic. cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Voff. 1. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Ceteri transponunt pronomina.

aut diversi. Turic. a. *diversa* cum Alm., male.

minus sit quidquam inconcinnum in eo quod sequitur *dicimus*.

Haec simplex. cf. 3, 6, 9, 91, 94. item Cic. Inv. 1, 12. *Haec* ad remotius, *illa* ad proprius relatum vide 1, 5, 13.

in pecuniis rep. Aliquoties enim, quod monet Gesnerus, peculatu se contaminaverit necesse est is, qui provinciam administravit, ut possit accusari repetundarum.

nunc in publ. judic. „Nunc“ spectat ad tempus post quaestiones perpetuas constitutas. Ante enim A. U. C. 605 populi in comitiis judicia erant, in causis duntaxat publicis h. e. iis, quae ad rempublicam spectarent. Eo demum anno a L. Calpurnio Pisone lex lata est de repetundis, qua statuebatur ut in posterum de illo crimine cognoscerent selecti iudices apud quaesitorem aliquem.

Tom. I.

Deinceps aliae ejusmodi leges perlatae sunt, ob quas auctus est numerus praetorum, ut, praeter duos urbanum et peregrinum, privatis judiciis exercendis creatos, essent qui causarum publicarum cognitionem haberent. Qui cum in singulos annos constituerentur, unusque generis causas publicas omnes iidem disceptarent, appellatae fuerunt istae quaestiones perpetuae. Apparet, apud hos non potuisse agi diversi generis controversias, quoniam *certa lege*, vel repetundarum, vel majestatis cet. sortiebantur h. e. iudices per sortem dabant. Antiquitus enim ante has quaestiones, et si quando extra ordinem Consulibus per Scitum quaestio decerneretur (quo pertinet quod mox de *principibus* et *senatu* dicit; ea enim sunt extraordinaria judicia publ.), de hominibus ma-

Q q

publicis judiciis non accidit, quoniam praetor certa lege fortitur; principum autem et senatus cognitionibus frequens est, et populi fuit: privata quoque judicia saepe unum judicem habere multis et diversis formulis ²⁹⁰ solent. Nec aliae species erunt, etiamsi unus

certa lege. Turic. *certo l.* cum Alm., sed ille a sec. manu receptam habet. *fuit: priv. qu. jud. saepe.* Guelf. *fiunt priv. qu. jud. Saepe, solus, et sine sensu.*

gis quam de causis judicabatur. *Certa lege iudicium* Cicero quoque usurpat in causa Verrina repetundarum lib. 5. c. 2. Quae leges fuerint *iudiciorum publicorum*, recensent Digesta lib. 48. tit. 1. l. 1. vid. de judd. publ. Bachium in Hist. Jur. p. 92 seqq. *Cognitionis* vocabulum proprium esse judiciis publicis extraordinariis, quae exercebant principes, ostendit Ernestus ad Sueton. Excurs. 2. p. VII. cf. nostr. 7, 2, 20.

privata — judicia. Haec sunt praetoris urbani et peregrini, quorum est *jurisdictio*, reliquorum autem praetorum *quaestio*. vide Ern. Clav. in h. vv. item Bach. p. 99 seqq.

multis — formulis. Hoc loco intelligitur modus exercendae cognitionis iudici praescriptus a praetore in causa privata, qui et *actionis* nomine venit. Jam in privatis judiciis cum nulla lex cogat intra unum aliquod v. c. crimen contineri in iudicando, potest praetor

plures iudici formulas dare. cf. 3, 6, 69. Quod autem Pithoeus exempli loco affert, *iudicem* pecuniariae causae de actoris calumnia posse pronunciare, in eo neque multas neque diversas formulas agnosco, quoniam appendicula fere ipsius causae est actio calumniae. Ne privatis quidem judd. haec post absolutum reum de calumnia cognitio propria, vid. Dig. 48, 16, 1, 3. Sed, ut dixi, de pluribus diversisque criminibus interdum privatis judiciis fuisse disceptatum, nostro loco manifestum videtur.

Nec — species. Persequitur duas causae conjunctae species, tam unius generis quam diversi, et amolitur nimiam dividendi diligentiam, ne forte quis haec, quae sequuntur, totidem species constituat. *Conjunctio nec* referenda est ad *accusetur*; nam quae interposita sunt, ad argumentationem non pertinent. Quare directionem Gesnerianam paulum immutavi. De *duntaxat* cf. 3, 8, 10.

a duobus duntaxat eandem rem, atque ex eadem causa petet; aut duo ab uno; aut plures a pluribus; quod accidere in hereditariis litibus interim scimus: quia, quamvis in multis personis, causa tamen una est, nisi si conditio personarum quaestiones variaverit. Diverfum his tertium genus, quod dicitur *comparativum*: cujus rei tractatus in parte causae frequens est: ut cum apud centumviros post alia quaeritur et hoc, *Uter dignior hereditate sit?* Rarum est autem, ut in foro judicia propter id solum constituentur: sicut *divinationes*, quae fiunt de accusatore constituendo, et nonnunquam inter delatores, *Uter*

nisi si. Hoc Codd. omnes dare videntur praeter Voss. 2. et Goth. omittentes *si* quibuscum faciunt edd. meae ante Gryph. omnes, quorum rationem repetiit Gibsonus, sed per sphalma, ut quidem videtur, quoniam in Leid. est *si*. Eleganter geminari conjunctiones haec et Burm. docet h. l. et Drakenb. ad Liv. 6, 26, 5 item Oudendorp. ad Caes. De B. G. 1, 31, 14. cf. nostr. 4, 1, 70. 4, 4, 5.

Corrigit quasi et circumferibit, quae praecedunt; quasi dicas: *modo* una sit ea res, quam petet.

nisi — *variaverit*. Rectissime ad exemplum dati in adoptionem, abdicati, nothi ablegat Pseudo-Turnebus 3, 6, 97 seqq.

apud Centumviros. De hisce, qui erant iudices privatarum causarum, vide praeter Lexica Ernesti in Clave Cic. h. v. item Bach. Hist. Jur. p. 103—6.

in foro. Quod ex hisce apparere ait Capperonnerius, Cen-

tumviros non in foro, verum in basilica iudicasse, id, etsi verissimum, tamen alienum est a loco nostro. *Forum* enim improprie dicitur de omni iudicio, quo etiam Centumvirale continetur, in quo nec ipso „propter id solum“ iudicatur. Ubi de ipso loco agitur, alia est ratio, velut 10, 5, 18 „in foro — in basilicam.“ Hic *forum* opponitur *ludo* cf. 2, 10, 5. 9.

divinationes. Qualis est Ciceronis in Caecilium de Verris accusatore constituendo.

4 *praemium meruerit?* Adjecerunt quidam numero *mutuam accusationem*, quae ἀντικατηγορία vocatur: aliis videlicet succedere hanc quoque comparativo generi existimantibus: cui similis erit petitionum invicem diversarum: quod accidit vel frequentissime. Id si et ipsum vocari debet ἀντικατηγορία (nam proprio caret nomine), duo erunt genera ejus: alterum, quo litigatores idem crimen invicem intentant: alterum, quo aliud atque aliud. Cui
5 et petitionum conditio par est. Cum appa-

quidam numero mut. Guelf. omittit *numero*, quod quidem absens nemo desideraverit, sed, quomodo exciderit, manifestius, quam quare de suo addiderit librarius.

cond. par est. Quod Regius inventum in suis libris corri-

ἀντικατηγορία. cf. 3, 6, 75. Differt ab ἀντεγλήματι vel relatione criminis; qua accusatur is, quem vindicare vult actor, sicut Clytaemnestra ab Oreste se defendente. 7, 4, 8. Haec nostra constat accusatione ipsius actoris. cf. 7, 2, 18.

petitionum — diversarum. Genitivi ratio redditur si intelligis *causa*, quod obversabatur animo cum *mutuam accusationem* dixisset, pro qua poterat *mutuas accusationis causam*. Sic in statibus itidem usurpatur genitivus, ἀπὸ κοινοῦ explicandus, *scripti et voluntatis* (3, 6, 42. 88.) qui connumeratur cum meris nominativis, quasi *status*, quod vocabulum intelligitur, fuerit

expressum. *Petitiones* autem h. l. nihil aliud nisi accusationes, intentiones; quod mox hac ipsa §. extr. manifestum est: „alterum“ (hae sunt petitiones invicem diversae) „quo litigatores invicem aliud atque aliud crimen intentant.“ Et sic aliquoties noster petitorum dicit pro accusatore, ut 7, 1, 5 *petitor* dicit: *Occidisti hominem. Vicissim Cicero accusatorem pro omni actore et petitorum.* vid. *Partitt. Oratt. c. 32* init. Quod relativum, subjectum post *diversarum*, itidem toti negotio, simul mente comprehenso, accommodatum est, cum expectare posses *quas*, quod referretur ad *similis* scilicet *causa*.

petitionum. Hic eodem, quod

ruerit genus causae, tum intuebimur, negeturne factum, quod intenditur? an defendatur? an alio nomine appelletur? an a genere actionis repellatur? unde sunt status.

291 XI. His inventis, intuendum deinceps Hermagorae videtur, quid sit *quaestio*, *ratio*, *judicatio*, *continens*, id est *συνέχων*, vel, ut alii vocant, *firmamentum*. *Quaestio* latius intelligitur omnis, de qua in utramque partem, vel in plures dici credibiliter potest. In judi-

gebat *c. pars e.* in Jenf. quidem legitur, sed in Tarv. *c. par e.* (cf. 3, 9, 5.) *id est συνέχων*. Omittunt haec Alm. et Turic. a prima manu. A secunda in hoc additur *et finechon* ut et Guelf. dat, nisi quod graecc. litt. Goth. (tac. Gesu.) etiam *et* omittit. Error *ταῦ* *et* ortus ex *est*, omisso quod praecedit *id*. *Quaestio* — *omnis*. Etsi nihil hic in libris variatur, fateor tamen mihi displicere ista: „*Quaestio* — de qua in utramque partem — dici credibiliter potest.“ Requiro latius patens vocabulum, quam est *quaestio*, quod addita illa definitione „de qua“ circumscribatur. Suspicor autem, aut post aut ante *omnis*, excidisse: „*res*.“ Ita post *omnis* aliquoties in Codd. Caesaris omissum *res*, de quo errore agit Oudendorpius ad Caes. B. G. 1, 19, 2. (cf. 3, 7, 6.) Noster etiam 3, 6, 29 „*res* omnis signis colligéretur.“ Item Cic. Inv. 1, 8 „*Omnia res*, quae habet in se — controversiam.“

modo accusationem significare vidimus, vocabulo declaratur praemii cujusdam flagitatio, quae fiat a duobus vel pluribus simul. Manifestus ad interpretationem nostri loci est alter 7, 2, 25 „Est et alia duplex conjectura, huic ἀντιμαθηγορίᾳ non diversa, de praemiis“ cet. „Nam ut illic fa-

ctum — transferentium, ita hic sibi vindicantium“ cet.

quaestio — *firmamentum*. Haec vocabula illustrata vide apud Cornif. script. ad Herenn. 1, 16. it. Cic. Inv. 1, 13. 14. Cic. Top. c. 25. Cic. Partitt. Oratt. 29 extr.

Quaestio — *omnis*. vid. not. Crit.

ciali autem materia dupliciter accipienda est: altero modo, quo dicimus multas quaestiones habere controversiam, quo etiam minores omnes complectimur: altero, quo significamus summam illam, in qua causa vertitur. de hac nunc loquor, ex qua nascitur status, *An factum sit? Quid factum sit? An recte factum sit?* Has Hermagoras, et Apollodorus, et alii plurimi scriptores proprie *quaestiones* vocant; Theodorus (ut dixi) *capita generalia*, sicut illas minores, aut ex illis pendent, *specialia*. Nam et quaestionem ex quaestione nasci, et speciem in species dividi convenit. Hanc igitur quaestionem veluti principalem vocant ζήτημα. Ratio autem est, quod id, quod factum esse constat, defenditur. Et cur non utamur eodem, quo sunt usi fere omnes, exemplo? *Orestes matrem occidit*: hoc constat. dicit *se juste fecisse*: status erit qualitatis. quaestio, *An juste fecerit?* ratio, quod *Clytaemnestra maritum suum, patrem Orestis, occidit*: hoc αἴτιον dicitur. κρινόμενον²⁹⁵ autem *judicatio, An oportuerit vel nocentem*

An fact. — *recto f. f.* Duo postrema omittentes sibi constant Alm. et Turic. *qua id quod.* Turic. *quia quod cum Alm.* *Clytaemn. marit.* Turic. *Cl. Agamemnonem mar.* cum Bodl. non Alm.

oport. vel noc. Goth. (tac. Gesa.) omittit *vel*, ut et Voss. 2. cum sententiae detrimento.

Theod. ut dixi. 3, 6, 2. 5. „facili et *pervulgato* exemplo cf. huj. cap. §. 26. „constitamus: *Orestes*“ cet. *usi* — *omnes.* vid. Cic. Inv. Idem exemplum apud Cornif. 1, 13. „ut docendi causa in l. c.

matrem a filio occidi? Quidam diviserunt⁵ αἴτιον et αἰτίαν, ut esset altera, propter quam iudicium constitutum est, ut occisa Clytaemnestra; altera, qua factum defenditur, ut occisus Agamemnon. Sed tanta est circa verba dissensio, ut alii αἰτίαν causam iudicii, αἴτιον autem facti vocent, alii eadem in contrarium vertant. Latinorum quidam haec *initium* et *rationem* vocaverunt: quidam utrumque eodem nomine appellant. Causa quoque ex⁶ causa, id est αἴτιον ἐξ αἰτίου, nasci videtur: quale est, *Occidit Agamemnonem Clytaemnestra, quia ille filiam communem immolaverat, et captivam pellicem adducebat.* Idem putant, et sub una quaestione plures esse rationes. ut *si Orestes et alteram afferat matris necatae causam, quod responsis sit impulsus:* quot autem causas faciendi, totidem iudicationes. nam et haec erit iudicatio, *An respon-*

diviserunt — αἰτίαν. Guelf. *div. eis αἴτιον καὶ αἰτίαν*, mire et solus, quantum video.

eadem — *vertant.* Pro priore edd. meae ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. sec. et Basill. *eandem*; pro altero Goth. (tac. Gesn.) *vertunt*, male. Voss. 2. narratur pro eodem dare *verborum*, mire. *plures esse rationes.* Turic. c. *pl. quaestiones*, cum Alm., male.

esset altera — *altera.* Dure femininum *alt.* refertur ad neutrum αἴτιον. Obversabatur autem *ratio*, Latinum vocabulum.

responsis — *impulsus.* Sophocl. *Electra* v. 35 — 37.

Χρῆ μοι τοιαῦτ' ὁ Φοῖβος — Ἄσκειον αὐτὸν ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ Δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγὰς. Eurip. *Orest.* v. 31. Ὅμως δ' ἀπέκτειν', οὐκ ἀπειθήσας θεῶ. v. 276 — τὰ Φοῖβου δ' αἰτιᾶσθε δέσφρατα.

7 *sis parere debuerit?* Sed et una causa plures habere quaestiones et iudicationes (ut ego arbitror) potest: ut in eo, qui, cum adulteram deprehensam occidisset, adulterum, qui tum effugerat, postea in foro occidit. Causa enim est una, *Adulter fuit*: quaestiones et iudicationes, *An illo tempore, an illo loco liguerit occidere?* Sed sicut, cum sint plures quaestiones, omnesque suos status habeant, causae tamen status unus sit, ad quem referuntur omnia: ita iudicatio maxime propria, de qua pronuntiatur. Συνέχων autem (quod, ut dixi, *continens alii, firmamentum alii pu-*

Sed et una. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et* cum Voss. 2.

causa enim est. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) omittunt *enim* cum Voss. 2. et edd. ante sec. Ald. meis omnibus, excepta Ald. pr.

fit — referuntur. Gesnerus haeret in conjunctivo *fit*, pro quo malit *est*; non admodum leni mutatione. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *referantur* cum edd. meis ante Badium exc. Ald. pr. Badius uterque et Cerv. *referentur*. Ald. sec. (ut et pr.) receptam cum reliquis, nisi quod Gryphius *referantur*. An expungendum erit *cum* post *sicut* (quomodo post syllabam in vocabulis extremam *cum*, cui valde similis *cut*, solet a librariis per errorem poni conjunctio *cum*, vid. Drak. ad Liv. 9, 17, 9)? Tum conjunctivi isti *sint, habeant, fit*, omnes erunt potentiales, in qua ratione aptior sane conjunctivus etiam in *referantur*. Sanum equidem non credo locum in recepta.

una causa — quaestiones. Cave *causam* hoc loco accipias controversiam, sive causam iudicalem. Est versio τοῦ αἰτίου, pro qua clarius erat scribere *ratio*. (cf. §. 4.) Sed jam assueverat ita loqui noster §. 5. „*causam — facti*“ §. 6. „*Cau-*

„*sa ex causa.*“ Item mox hac ipsa §. „*Causa — una.*“

adulterum — in foro. cf. 3, 6, 27. it. 5, 10, 104.

causae — status. Hic in *causa* recte agnosces controversiam. cf. 3, 6, 7, 9.

fit — referuntur. vid. not. Cr.

tant, Cicero *firmissimam argumentationem defensoris, et appositissimam ad judicationem*) quibusdam id videtur esse, post quod nihil quaeritur: quibusdam id, quod ad judicationem firmissimum affertur. *Causa facti non* 10 *in omnes controversias cadit. Nam quae fuerit causa faciendi, ubi factum negatur? At ubi causa tractatur, negant eodem loco esse judicationem, quo quaestionem. Idque et in Rhetoricis Cicero et in Partitionibus dicit.*

appositissimam. Guelf. *ad positissimam.* Voss. 2. (quocum hic non facit Goth.) *aptissimam*, quod ipsum ante Ernestum legebatur in loco Ciceronis. Is nostram vocem in Cic. reposuit e duobus MSS. quibus poterat addere duos Gruteri, in quibus a manu principe nostrum esse narratur, item Quintilianum ipsum. cf. 2, 15, 3.

At — tractatur. Turic. Guelf. Voss. 1. *Aut — tractetur*, et sic in margine Basil. Pro *At* dant *aut* Goth. et edd. ante Ald. omnes, et hoc correxit Regius; verissime.

Cicero firmissimam. Inv. 1, 14 init.

ubi factum negatur. cf. ad Herenn. 1, 17 init. Cic. Inv. 1, 14. Cic. Partitt. Oratt. 6: 30.

in Rhett. — in Partitt. II. cc. Posteriore loco sic: „Prima „adversariorum contentio diffusam habet quaestionem — „*Rationum et firmamentorum* „contentio adducit in angustum disceptationem.“ Priore autem hoc modo: „*Quaestio* „est ea, quae ex conflictione „causarum gignitur controversia — Causarum autem haec „est conflictio, in qua constitutio constat. — *Judicatio* est,

„quae ex infirmatione et confirmatione *rationis* nascitur „controversia.“ Io. Christ. Theoph. Ernestus V. C. postrema verba ita corrigenda censet: „Judicatio est, quae ex „*ratione* et infirmatione *rationis* n. c.“ (Lexic. rhet. lat. p. 231). Quae loci constitutio ut perspicuitate et ordine praestat sane receptae, et habet auctoritatem exemplorum (Inv. 2, 17. 37.) quibus utitur vir doctus (quo accedit quod Marius Victorinus ap. Pithoeum p. 120. haec ipsa hoc ordine enarrat „Ratio est „— Infirmitas *rationis* est — „Judicatio est“), ita ferri pot-

- 11 Nam in conjectura est quaestio ex illo, *Fa-* 295
ctum; non factum; an factum sit? Ibi ergo
 judicatio, ubi quaestio: quia in eadem re
 prima quaestio, et extrema disceptatio. At
 in qualitate, *Matrem Orestes occidit: recte;*
non recte; An recte occiderit? quaestio, nec
 statim judicatio. Quando ergo? *Illa patrem*
meum occiderat; Sed non ideo tu matrem de-
buisti occidere; An debuerit? hic judicatio.
- 12 Firmamentum autem verbis ipsius ponam, *si*
velit Orestes dicere, ejusmodi animum matris
suae in patrem suum, in se ipsum ac sorores,
in regnum, in famam generis ac familiae, ut
merito ab ea poenas liberi sui potissimum pe-
 13 *tere debuerint.* Utuntur alii et talibus exem-
 plis: *Qui bona paterna consumserit, ne con-*
cionetur. in opera publica consumsit. quaestio,
An, quisquis consumserit, prohibendus sit?
 14 judicatio, *An qui sic?* Vel, ut in causa

matris suae. Subjicitur apud Ciceronem *fuisse*, quod hic
 in nullo libro comperet. *ut merito ab ea.* Turic.
 Guelf. omittunt *merito* cum Alm. Goth. Voss. 2. et ipso Cice-
 rone. Turic. et Guelf. etiam *sui* omittunt post *liberi*, sed hoc
 est apud Cic. *Vel, ut.* Turic. Guelf. omittunt *ut*
 cum Voss. 1. In Turic. tamen a secunda manu reponitur, sed
 junctim *velut* cum edd. meis omnibus ante Stoerium. Equidem

est vulgata, cujus sententia qui-
 dem non est diversa. Idem
 vero rectissime revincit pa-
 truum suum et Gernerum *de-*
ductionem rationis, quae item
 est apud Ciceronem, male in-
 terpretantes. Est ea plane
 eadem quae *infirmatio* rationis.

prima — disceptatio. Toti-
 dem fere verbis Cicero Partitt.
 l. c. „Itaque in his causis eadem
 „et prima quaestio et discepta-
 „tio est extrema.“

verbis ipsius. Ciceronis Inv.
 1, 14 init.

militis Arunci, qui C. Lusium tribunum, vim sibi inferentem, interfecit, quaestio, *An jure fecerit?* ratio, *quod is vim afferebat.* judicatio, *An indemnatum, an Tribunum a milite occidi oportuerit?* Alterius etiam status 15

ut necessarium non puto; *velut* tamen manifesto falsum. Jenf. (tac. Gesn.) cum Tarv., ante *Vel*, pro *sic* dat *fi*, quod correxit Regius, sed *sic* in Cod. Vall. esse narrat Bad. nec in ullo, puto, aliter.

militis Arunci. Turic. *arunti*, cum Bodl. Sed Guelf. *Aruntii* cum Bern. Voss. 1. 3. (nisi quod hic *c* pro *t*). Alm. Goth. Voss. 2. nostram dant cum edd. meis ante Stoerium omnibus, excepta Bad. pr. quae *Aurunci* (ut et Regius in notis) praefert et Bal. quae *Aruncii*. In tanto Codd. consensu religio fuit sequi recentiores qui post Stoerium reponunt ad unam omnes: *Mariani*, scriptura facili sane ad intelligendum, sed auctore subnixa nullo. Quod enim Joann. et Bal. silentur a Gibsono, errorem interpretor.

C. Lusium. Guelf. *luffium*. An voluit librarius quod est apud Valer. Max. *Luscium*? Turic. *lusium*, a manu sec. autem *Lisiam* quod in Bodl. est etiam. Praenomen abesse videtur a Codd. omnibus, ut abest ab edd. meis ante Gryph.

oportuerit. Gesn. in Jenf. legi *libuerit* falso narrat, et in ipso Goth. haec vox, quae per errorem posita erat, punctis subscriptis deleta est, et reposita recepta.

militis — interfecit. Historia tangitur a Cicerone Pro Mil. c. 4. et Val. Max. 6, 1, 12. narratur autem a Plutarcho in Mario p. 413 B. C. D. qui tribunum itidem C. Lusium, militem autem Trebonium appellat, cum hic Valerio C. Plotius audiatur. Tractat eam materiam tertia inter Declamationes Quintilianearum. De natione militis, quam Qu. designat, nemo praeterea. Potest autem vel Auruncus, civis Suevae Auruncae, (nam id nomen etiam sine Diphthongo scribitur,

vid. Liv. Drakenb. 2, 16, 8.) intelligi, vel Aruncius, oppido Hispaniae prope Hispalim oriundus, quod *Aruncos* appellat Plinius H. N. 3, 1 extr. reliqui *Aruccos*.

vim afferebat. Potest mirum videri *afferre* post id quod modo erat *inferentem*. Sed *vim afferebat* in hac ipsa historia Cicero l. c. item Quint. Declam. 3, 12 p. 50 *vim afferes*. Sic saepe Cicero: *manus afferre*. Ablegat Burm. ad Heinfl. in Ovid. Heroid. 17, 21.

quaestionem, alterius judicationem putant. Quaestio qualitatis, *An recte Clodium Milo occiderit?* Judicatio conjecturalis, *An Clodius*
 16 *insidias fecerit?* Ponunt et illud, saepe causam in aliquam rem dimitti, quae non sit propria quaestionis, et de ea judicari a quibus multum dissentio. Nam et illa quaestio, *An omnes, qui paterna bona consumserint, concione sint prohibendi?* habeat oportet suam judicationem. Ergo non alia quaestio, alia judicatio erit; sed plures quaestiones, et plures
 17 judicationes. Quid? non in causa Milonis ipsa conjectura refertur ad qualitatem?²⁹⁴ nam si est infidiatus Clodius, sequitur, ut recte sit occisus. Cum vero in aliquam rem missa causa, et recessum est a quaestione, quae

bona consumserint. Guelf. b. consumserunt. fortasse nec male. refertur ad qual. Turic. referatur a. q. cum Alm. Goth. Voss. 3 (an 2?) Vall. (narrante Badio) et edd. ante Rusc. qui primus indicativum reposuit ex correctione Regii. Sed Ald. et ipse conjunctivum. Et praestat hic fere, cum possit accipi potentialis. causa — a quaest. Turic. c. est r. et s (non a) qu. sed a manu secunda τ̄ et superscriptum est, cum Guelf. et Alm. nisi quod ibi nulla τ̄ et correctio et a est pro e. Hanc ipsam scripturam dat Ald. et margo Basil. Sed Goth. et Ioann. c. est r. est a. q. cum edd. meis ante Rusc., qui primus (cf. 5, 8, 62) omittit est inter rec. et a, et quocum facere videtur Andr. Hanc rationem tenent Badius omnesque meae ante Stoerium, qui primus dat receptam, et ipsius Gesneri c. est et r. a q. Obr. nostram praefert, quae cum facile eruatur e Codd. exemplis, modo priore loco est mutes in et lenissima

Cum vero — ubi judicatio est. Sententia haec videtur: Ubiunque a prima quaestione recessum est, eodem loco, ubi nunc post eam digressionem, erat — quaestio. est judicatio, quaestio etiam esse dicenda est. Sic cepit Gedoy-nus. Sed locum non usquequaque sanum puto. cf. not. Crit.

erat constituta: hic quaestio, ubi iudicatio est. Paulum in his secum etiam Cicero dis-¹⁸ sentit. Nam in Rhetoricis (quemadmodum supra dixi) Hermagoram est secutus; in To-

mutatione, optima est visa, cum in vulgata cogaris post prius *est* inferere et, posterius autem plane delere.

erat — *quaestio*. Guelf. *erat hic constituta quaestio*. cum Voss. 1. Sed Turic. *er. hic in* (h. e. *inde* cf. Prooem. 4.) *const. qu.* a sec. manu superscriptum τ̄ in est *et*. Apparet receptam, quae est in edd. omnibus, nisi sola τ̄ hic et *constituta* transpositione. Utrum ii omnes, qui tacentur Codd. ordinem receptae teneant, dubitari potest. Obr. sic: *er. const. non est hic qu.*, cum interrogandi signo in fine. Agnoscas ibi literam *n* et superscriptum *et* e Turic. sed longe alio loco positum. In recepta quaeri potest, *hic* utrum significet „in tali exemplo,“ an referatur ad *ubi*, ut sit pro *ibi*. Prius Obr. profecto in sua ratione tenuit, posterius in nostra aptius videtur. Quod Francius conjectat *hic — ibi*, in eo nullum praesidium; facit enim dicentem Qu. quod negat, diversis locis esse quaestionem et iudicationem. Si in Turic. pro *hic in* inversus esset ordo, *in hic*, tentarem *antehac*, quod vel in Guelf. et Voss. 1. scriptura poterat inveniri, si ab extremo *erat* haustum esset *ante* compendio scriptum, *e* autem, residuum ex hac voce, locum dedisset τ̄ *et* superscripto sed alibi quam par erat in Turic. *supra dixi*. Turic. *superius d.* cum Alm.

supra dixi. Utrum supra dixit Hermagorae vestigia prefuisse Ciceronem, an significat, ea, quae supra (h. e. modo §. 10 seqq.) e Rhetoricis Cic. attulerit, esse ex Hermagorea disciplina? Hoc verius credo; sin illud est, accipiemus *supra* de loco 3, 6, 59.

in *Topicis*. „C. 25. Verba „quibus alludit Trebatio, h. e. „cum illo jocatur, haec sunt: „Quae ex statu contentio efficitur, eam Graeci κρινωμεσιν, ὅν ὄν vocant. Mihi PLACET

„(nota formulam ICtorum“ de qua vide Brissonium De Verbb. signif. it. De Formulis p. 157.) „id, quoniam quidem ad te „scribo, qua de re agitur vocari. Ad nauseam nempe reddebant illud suum qua de re agitur ICTi: quod ipsum „ridet pro Mure. c. 13. Neque tamen quidquam tam anguste scriptum est, quo ego non possim QUAE DE RE AGITUR addere. Sed alias tamen“ (Brut. c. 79. extr.) „sic quoque laudat M. Calidium:

picis, ex statu effectam contentionem *κρινόμενον* existimat: idque Trebatio, qui juris erat consultus, alludens, *qua de re agitur* appellat: quibus id contineatur, *continentia*, quasi *firmamenta defensionis*, quibus sublatis *defensio*
 19 *nulla sit*. At in Partitionibus oratoriis *firmamentum*, quod opponitur defensionis: quia

qua de re ag. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *de qua re ag.* cum edd. ante Ald. sec. meis omnibus, exc. Ald. pr., male. Mox etiam pro *def. nulla sit* Goth. (tac. Gefn.) *d. n. sit*, cum Voss. 2., itidem male.

„*QUA DE RE AGITUR* autem illud, quod multis locis in „*ICtorum includitur formulis*, „*et*“ (pro hoc id dat Ern. vid. Wetzel. ad h. l.) „*ubi esset, videbat*.“ Gesnerus. Ne forte recentiorum locutionem, *alludere ad aliquid*, ex nostro loco defendas, vide Thef. Gefn.

in *Partitt.* c. 29 extr. in quo loco verba „depellendi criminis causa“ post „ad recusandum“ Capperonnerius non male glossematis arguit. Dissentit secum Cicero in *firmamenti* definitione, quod in *Rhetoricis* (cf. §. 9) et *Topicis* (§. 18) defensori assignat, in *Partitt.* vero accusatori. Posterior ratio Cornificii quoque est ad Herenn. 1, 16.

quia — *primum sit*. Hoc in loco *Partitionum* equidem non utique invenio. Qu. enim talem in isto libro Ciceronis ponit esse disciplinam: Quod primum dicit accusator, id est *continens*; quo factum defen-

dit reus, ea ratio; quo rationem diluit actor, id *firmamentum*. Vides discerni *continens* et *firmamentum*, quorum utroque reddi τὸ συνέχον modo dicebat noster (§. 9), sicut et Cicero iungebat ea in *Topicis* l. c. Eam tamen rationem e verbis Ciceronis in *Partitt.* quomodo efficiat, non perspicio. „Itaque“ ait ille „ea, quae „sic referuntur“ (h. e. quae vicissim opponuntur reo, sese ratione defendenti) „*continentia* „causarum vocentur: quam „quam non ea magis, quae „contra rationem defensionis „afferuntur, quam ipsae defensionis rationes, *continent* „*causas*.“ Vides, puto, hic *continens* nihil aliud esse nisi *firmamentum* h. e. quod defendenti se reo, regerit accusator. An aliquid turbatum hic, aut a Quintiliano, aut a librariis, ut „quod primum sit“ ejiciendum sit? Securi tacent interpretes.

continens, quod primum fit, ab accusatore dicatur: *ratio*, a reo; ex rationis et firamenti quaestione, *disceptatio* fit *judicationum*. Verius igitur et brevius, qui statum et continens et iudicationem idem esse voluerunt: *continens* autem id esse, quo sublato lis esse non possit. Hoc mihi videntur utramque²⁰

ratio a reo ex rationis. Turic. r. *ideo e. rationibus* cum Alm. ex quo errore Ald. utr. retinet *ideo* pro *a reo*, solus, quantum video. Tarv. omittit haec omnia *primum fit — firamenti* per sphaema. cf. 3, 10, 4.

disceptatio fit. Goth. (tac. Gesn.) *d. fit* cum Voff. 2. male.

judicationem idem esse. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) omittunt *idem* cum edd. meis ante Bad. omnibus, quo accedit Ald. sec. Badius recepit, quod Regius inferere suaserat, e Cod. Vallensi, abesse posse negans; recte. Utrum in Turic. sit *idem* dubitari potest, cum prior collatio nihil in loco animadvertat, posterior omissum significet. Desiderari tamen et ibi verisimilius, quanquam ne Alm. quidem vocula carere narratur. Britannici Codd. Vossiani et Bern. silentur, in quorum aliquot non dubito quin legatur. Saltem auctore Vallensi potest acquiesci.

voluerunt. Turic. Guelf. *voluerint* cum Alm. sed in Turic. a manu sec. repositum *u* super *i*. Basil. *noluerunt*, ex errore profecto, quanquam in utraque.

Hoc — videntur — complexi. Sic Turic. cum Alm. et Obr. et, ut quidem videtur Andr. *H. — v. — complecti* dat Guelf. *H. — videtur — complecti* Goth. Jenf. (de *compl.* tac. Gesn.) cum Voff. 2. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Hic primus *Hi — videntur — complexi* quod deinceps receperunt omnes exc. Obr.

Hoc — utramque causam. Potest mirum videri quod, cum tria ista, *stat. cont. judicat.*, idem dicta narret ab iis, quos probat, tamen *continentis* seorsim rationem reddit. Sed cum idem esse pronunciant, magis eodem redire, alterumque pro

altero usurpari posse, significant, quam omnem nominum differentiam tollunt. Ita de *status* et *judicationis* consensu nihilominus aliquid subjicitur, et mox (§. 24) „*causa* vel *continens* dicitur, quod litem faciat“ ubi itidem additur

causam complexi, et quod Orestes matrem, et quod Clytaemnestra Agamemnonem occiderit. Idem iudicationem et statum consentire semper existimarunt. Neque enim aliud
 21 eorum rationi conveniens fuisset. Verum haec affectata subtilitas circa nomina rerum ambitiose laboret, a nobis in hoc assumpta solum, ne parum diligenter inquisisse de opere, quod aggressi sumus, videremur: simplicius autem instituenti non est necesse per tam minutas rerum particulas rationem docendi con-

existimarunt. Goth. et Voss. 2. *existimant* cum *edd. meis* ante Ald. sec. omnibus exc. Ald. pr. Revocavit praesens Gryphius. Falsum esse, ostendit quod subjicitur *fuisset*. Turic. *existimaverunt*, sed a secunda manu I superscripta τῆ U. Illud, in meo Jenf. exemplo, corrigendo invexit antiqua manus. Receptam dat Guelf. quocum facere sunt putandi, quorum nulla mentio. Sic supra (§. 19) *voluerunt*, neque est quod propter haec praeterita haereas in iis „lis esse non possit,“ pro quo malis „— possit.“ cf. 3, 6, 38.

Neque enim. Sic Turic. Guelf. ed. Basil. utraque, ceteri *Nec en.* cf. 3, 8, 44.

ambitiose laboret. Ita Codd., ut quidem videntur omnes. Tarv. ed. (recedens a Jenf. cf. §. 19) *laborat* cum Ald. utr. Edd. meae a Basil. ad Leidensem usque cum aliquot praeterea *ambitioso labore*, quod quo casu correxerit Schrevelius, Leid. editor, equidem ignoro.

in hoc assumpta. Edd. meae ante Ald. sec. omnes i. haec a. excepto Ald. pr. per errorem sat communem cf. 2, 17, 30.

rationem docendi. Sic Guelf. et Codd. sat multi qui a Gibf. et Burm. tacentur, sicut ne Turicensis quidem ulla sit mentio.

„idem esse ac quaestionem et
 „de quo judicari oporteat.“
Utraque causa quae sit vide
 §. 5.

existimarunt. cf. not. Crit.
ambitiose. cf. 3, 8, 45.

simplicius — instituenti. cf.

3, 6, 83. *Simplicius* instituere est cum nullo lectoris iudicaturi respectu, sed discipulos solos intuentem docere. cf. not. ad 2, 2, 5 in.

rationem docendi. cf. not. Crit.

cidere. quo vitio multi quidem laborarunt,²²
 praecipue tamen Hermagoras, vir alioqui sub-
 tilis, et in plurimis admirandus, tantum di-
 ligentiae nimium sollicitae, ut ipsa ejus repre-
 hensio laude aliqua non indigna sit. Haec²³
²⁹⁵ autem brevior, et vel ideo lucidior multo,
 via, neque discentem per ambages fatigabit,
 nec corpus orationis, in parva momenta di-
 ducendo, consumet. Nam qui viderit, quid
 sit, quod in controversiam veniat? quid in
 eo, et per quae, velit efficere pars diversa?
 quid nostra? quod in primis est intuendum:
 nihil eorum ignorare, de quibus supra dixi-
 mus, poterit. Nec est fere quisquam, modo²⁴

Bodl. et Goth. contra et edd. meae ante Gryph. (1544, nam
 anni 1536 dicendi), quibus accedunt aliquot Burmanno nota-
 tae, dant *r. dicendi*. Neque temere rejicias hoc, quoniam
ratio dicendi 2, 11 extr. illud ipsum est, quod *docere* alias dicitur
 et mox §. 23 „corpus orationis — consumitur“ hac subtili-
 tate. Habet tamen et recepta, quo se defendat. cf. 3, 8, 26.

diducendo. Guelf. *deducendo*, cum Jenf. (tac. Gefn.) et
 Tarv. Ald. solito errore. Turic. *ducendo* cum Alm. et Obr.
 male. *Diducere* hic dicitur ut apud Virgilium Georg. 2, 354.

Nec est fere. Turic. et Guelf. *Neque est f.* cf. 3, 9, 5.

modo non stultus. Goth. (tac. Gefn.) *m. nisi f.* cum Val-

Hermagoras. cf. not. ad 2,
 15, 14.

reprehensio. Plane pro *vi-*
tio, reprehensionem merente.
 Sic Plin. H. N. 3, 1 imit.
 „nec — sine aliqua *reprehen-*
sione tractatum“ ubi non,
 quid reprehenderint iudices,
 significatur, sed quid reprehen-
 sione dignum fecerint scriptores.

corpus — consumet. De *cor-*
poris cf. 2, 10, 5.

Tom. I.

supra diximus. Designat
 Burmannus caput 9 ubi de his
 dixerit Qu., Capper. caput 6.
 Uterque falso, nisi ipse fallor.
 Intelligit profecto minuta illa
 discrimina vel momenta, *quae-*
stionis, rationis cet. de quibus
 egerat hoc ipso capite. Utitur
 in hac re eodem illo, quod
 „magnum aliquis nominis pro-
 „fessor“ responderat alibi. cf.
 2, 11, 1 extr.

R r

non stultus, atque ab omni prorsus usu dicendi remotus, quin sciat, et quid litem faciat (quod ab illis *causa* vel *continens* dicitur), et quae sit inter litigantes quaestio, et de quo judicari oporteat. quae omnia idem sunt. Nam et de eo quaestio est, quod in controversiam venit: et de eo judicatur, de quo
 25 quaestio est. Sed non perpetuo intendimus in haec animum, et, cupiditate laudis utcunque acquirendae vel dicendi voluptate, evagamur: quando uberior semper extra causam materia est, quia in controversia pauca sunt, extra omnia: et hic dicitur de iis, quae acci-
 26 pimus; illic, de quibus volumus. Nec tam hoc praecipendum est, ut quaestionem, continens, judicationem inveniamus (nam id quidem facile est), quam ut intueamur sem-

lensi, referente Badio. Apparet librarium pro modo non maluisse nisi. Nam quod modo Badius, improbens tamen sui Codicis scripturam, interpretatur hodie, hoc tempore, id alienum. cf. not. ex. ad Prooem. 16.

in controversia. Turic. i. *controversiam* cum Alm. sed in illo a secunda manu *intra controversiam*, quod ipsum habet Obr. Placet, nisi quod nimium geminantur voculae illae in *tra* exeuntes. *extra omnia.* Goth. (solus, ut videtur) *exemplā* o. cf. 1, 10, 48. *Nec tam.* Turic. et Guelf. N. tamen cum Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Rusc. (contra Locat. cf. §. 17.) Ald. Sed *tam*, quod Regius jam reposuit, tuentur multi Codd. ut Goth. et Vallenf., referente Badio.

intueamur. Jenf. *intuamur* quod e Vallengi quoque assert Badius, tanquam veteri praecepto consentaneum: „Dic tuor „inspicio, tueor defendere dicam.“ Sed Quint. neque solet affectare orationem Lucretianam, neque metro cogitur. Tarv. cum Jenf. non facit. cf. §. 21. *semper aut certe.* Turic. et Guelf. *f. a. certa* cum Voss. 1. 3. Bern. et edd. Jenf. (tac. Gesn.) et Tarv. quod correxit Regius. Aldus ordine mutato *f. certa a. Certe* esse in Vallengi narrat Bad. Displicent sane geminata haec *certe* et mox *saltem* (cf. 1, 3, 14), neque tamen ex altero

per, aut certe, si digressi fuerimus, saltem respiciamus, ne plausum affectantibus arma excidant. Theodori schola, ut dixi, omnia refert ad *capita*. His plura intelliguntur: 27 uno modo summa quaestio, item ut status; altero ceterae, quae ad summam referuntur: tertio propositio cum affirmatione; ut dicimus, *Caput rei est* (apud Menandrum, κεφάλαιον ἐστίν). In universonem autem, quidquid

quidquam proficias, vel cum Aldina inversione, et potest aliud alio referri. *saltem respiciamus.* Turic. *f. recipiamus* cum Alm. Confusio non infrequens *recipiendi* et *respiciendi*. vid. Liv. 21, 44, 8 ed. Drakenb. *referuntur.* Goth. (tac. Gesn.) *referantur* cum Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus, male. *ut dicimus Caput.* Sic omnes libri praeter Bad. sec. Cervic. et duas Basil. dantes *u. diximus C.*, pessime. Habet tamen eundem errorem a secunda manu Turic.

certe — saltem. vid. not. Crit. *semper aut certe.* *ut dixi.* cf. §. 3.

propositio. Non aliter haec vox videtur accipienda h. l. quam supra 3, 9, 5. *affirmatio* est probatio propositionis, quam πίστιν dicit Aristoteles l. c. Exemplum in primis apertum et evidens proponit I. C. T. Ernestus V. C. p. 180. Lex. rhet. Graec. in κεφαλ. „Jure „occidi Clodium“ (propositio) „occidi enim insidiatorem“ (affirmatio).

apud Menandrum — ἐστίν. Distinguendo paulum adjuvisse videor interpretationem loci obscurissimi, de quo post Gallaeum nemo quidquam. Cum enim Turnebus, sub cujus nomine quis potissimum lateat h. l. ignoro equidem, intelligi

posse Menandrum rhetorem, dixisset, cujus rhetorica extarent, Gallaeus de Comico potius cogitare jussit, proposuitque eam fere, quam expressi, verborum directionem. Ceteri quidem omnes, ut et ipse Gesn., „caput rei est apud Menandrum, κεφαλαιον“ cet. κεφάλαιον vocabulum esse artis, Graecis rhetoribus valde frequentatum, constat, et plurimis exemplis manifestum est, velut apud Hermogenem de statibus p. 2. περί τῆς τῶν πολιτικῶν ζητημάτων διαιρέσεως εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια, aliisque et aliorum de quibus cf. Lexicon Ernesti rhetoricum Graecum h. v. Etiam Menander rhetor non semel hoc vocabulo utitur, velut p. 63. (ed. Heeren.) ἔπαινοι μικτοὶ εἰσιν ἀπό

probandum est, erit *caput*: sed id majus, aut
 28 minus. Et quoniam, quae de his erant a
 scriptoribus Artium tradita, verbosius etiam,
 quam necesse erat, exposuimus; praeterea,
 quae partes essent judicialium causarum, su-
 pra dictum est: proximus liber prooemia, id
 est exordia, concipiet.

aut minus. Jenf. (tac. Gefn.) *a. majus*, iterum, per sphalma,
 non repetitum illud a Tarv. quae vicissim modo *predandum* pro
probandum. cf. §. 26. *his erant a scriptoribus.* Turic.
 omittit *erant a.* Guelf. *a* solum omittit cum Voss. 1. et Alm.

partes essent. Turic. *p. sint* cum Alm. et Obr. Male hic
 et contra temporum convenientiam recepit praesens. cf. 3, 7, 5.
 In Codd. videtur erratum ob syllabam *es* praecedentem in *partes.*

supra dictum. Jenf. omittit *supra*, non addicente Tarv. (cf.
 §. 27) sed cum edd. meis ante Ald. sec. omnibus, exc. Ald. pr.

prooemia. Goth. (tac. Gefn.) *prima*, cum Turic. sed a prima
 manu, nam a secunda est recepta. et Bern. et Vallenfi (ref. Bad.)
 item edd. meis ante Bad. Sed illae pro *id est* quoque dant *et*
 (de Jenf. tac. Gefn.) exc. Ald. pr. quae dat *prima id est*, ejus-
 dem secunda non recedente. Bad. utraque et Cery. pro *prima*
 dant *principia*, quod in Voss. 2. quoque esse narratur, qui de-
 sciscit igitur a Goth. suo; Guelf. receptam praefert et ita excusi
 a Basil. inde omnes mei, quibuscum facere multi Codd., ut
 Britannici, sunt putandi. Graeca sic poni a Quintiliano, sub-
 juncta versione Latina, saepe vidimus. cf. 3, 5, 4.

κεφαλαίων τῶν περὶ χάριος
 εἰρημένων καὶ τῶν περὶ ἀνθρώ-
 πους, item p. 91 διαίρεσις κατὰ
 τὰ τελικὰ κεφάλαια καλού-
 μενα. Si tamen hunc Menan-
 drum loco nostro significatum
 credimus, supposititia haec ver-
 ba agnoscere cogimur, quoniam
 temporum rationes subductae
 rhetorem Graecum Quintiliano
 recentiorem duobus fere secu-
 lis ostendunt. Neque est de
 nihilo quod Gallaeus monet

senarii initium esse in hisce:
 κεφάλαιόν ἐστιν. Et poterat
 sane judicialis orationis exem-
 plum peti a Menandro Comico,
 quem nosler ipse una cum Euri-
 pide „his* qui se ad agendum
 „comparant, utilem“ fatetur
 (10, 1, 60 vid. et sequentia).
 Eodem modo ad partes vocat
 eum 1, 10, 18. 9, 3, 89 ubi
 itidem „apud Menandrum.“

supra dictum. c. 9. §. 1.

efferebant, quidam semper ut Graeci: quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidissent, unde *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali numero *E* utebantur, *hi Syllae, Galbae*. Est in hac quoque parte Lucilii praeceptum: quod,

et aulai. Guelf. et Turic. et *aquai.* Bern. (plenius, si recte est excerptus) *et aulai et aquai.* De Virgilio versu Aen. 7, 464. ubi fluctuatur inter *aquai* et *aquae vis* vid. Interpp. poetae. Goth. receptam dat, et probabile est eandem tueri Voss. 2. et tres Britannicos Codd. Praeterea Grammatici Putschiani, Priscianus, bis, Velius Long. et Marius Victor. hisce duobus, quae sunt in recepta, exemplis utuntur Virgilio solis; sed Probus (p. Putsch. 1438) *aquai* itemque *aurai* (Aen. 6, 747) addit.

hi Syllae. Guelf. *iis Syllae.* Turic. et Goth. (tac. Geln.) *his Syllae*, neque fortasse in ullo Codice recepta, quam verissima conjectura reposuit Regius.

in dativum. Equidem exemplum dativi ita formati in poetis me legere non memini, nam Lucret. 5, 711 *pilai Confimilem* dubium est saltem; cum genitivi, praesertim apud Lucretium, sint innumera. In lapidibus non est rarus dativi talis usus vid. Grut. p. 725. n. 10. *calidai Secundai matri.* p. 742. n. 2. *Cassiai maximai matri.* Neque puto extra versum usurpatam esse in hac syllaba diaeresin, qualem apud poetas quidem semper observamus. Erythraeus in Indice Virgiliano (voce *pictai*) dissolutionem hanc etiam in lapidibus agnoscit; quo argumento equidem ignoro. Ea autem exempla, ubi cum poetae tum oratores syllaba *ai* pro *ae*, non

dissoluta, sunt usi, oblitterata sunt, opinor, a librariis recentiori rationi assuetis, neque metri necessitate admonitis. Antiqua scriptura etiam in nominibus obtinuit, *Caesar, Ailius*, pro: *Caesar, Aelius*. Nigidius quidem Figulus apud Gell. dativum in hoc genere dirimit a genitivo, illum per *ae*, hunc per *ai* scribi iubens. 13, 25. Priscianus soli genitivo videtur assignare *ai*. p. Putsch. 723. cf. de eadem re Velium Long. p. 2222. et Marium Victorin. p. 2460. 1. qui nullum dativi et genitivi discrimen agnoscunt.

pictai — aulai. Aen. 9, 26. 3, 354. cf. not. Crit. ad 1, 5, 17. *Europai.*

quia pluribus explicatur verbis, si quis parum credat, apud ipsum in nono requirat.
 20 Quid? quod Ciceronis temporibus, paulumque infra, fere quoties *S* litera media vocalium longarum vel subjecta longis esset, geminabatur? ut *cauffae*, *cassus*, *diviffiones*: quo modo et ipsum et Virgilium quoque
 21 scripsisse, manus eorum docent. Atqui paulum superiores etiam illud, quod nos gemina *S* dicimus, *jussi*, una dixerunt. Etiam *opti-90*
mus, *maximus*, ut mediam *I* literam, quae veteribus *U* fuerat, acciperent, *C*. primum
 22 Caesaris inscriptione traditur factum. *Here*,

dixerunt. Ita Guelf. et Turic. omisso *jusi*, quod habent Burm. Capp. Gesn. cum edd. pleraeque ignorent; vett. quidem omnes. Et Goth. cum Jenf. omittit (tac. Gesn.). Saepe jam librariorum agnovimus praeposteram diligentiam exempla allinentium, quae si post rei significationem a scriptore propositam essent necessaria, malos ille referret pictores, qui coguntur tabulis suis ascribere, equum se vel taurum voluisse pingere. cf. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera*, *fi*.

in nono. cf. not. exeg. ad 1, 5, 50 *eo — intus — soloec*. Ipsum autem praeceptum intercidit. Videtur ejusmodi fere fuisse, quale legimus Nigidii Figuli apud Gellium 13, 25, qui sua fortasse hausit e Lucilii opere.

manus eorum. Cic. ad Att. 8, 13 „Lippitudinis meae signum „tibi sit librarii *manus*.“ Pol- lux 2, 152 „Ἐπιπέδης — τὸ „ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον „χειρογράφον χεῖρα ὀνόμα- „σεν.“ Et vide Lexica.

C. — *Caesaris inscriptione*.

Suet. Calig. c. 22 „(Caligula) „*optimus maximus* Caesar vo- „cabatur.“ Apud Grut. p. 247, 2 legimus „Trajano — *optimo* „*maximoque* principi.“ Unde recte colligas ipsum *C*. Caesarem Caligulam in marmore assumfisse hoc cognomen; cujus quidem, ab ejus inde temporibus, orthographia talis obtinuerit. cf. 1, 4, 8.

Here. cf. not. exeg. ad 1, 4, 8. Et in *Here* — neque — *E* — neque *I*; Sonus fluctuabat inter *E* et *I*; de scriptura, Quintiliani quidem tempore,

E r r a t a.

- Praef. p. XXXIX vers. 10 pictas l. pictam
 - p. XLVII - 5 exidimus l. excidimus
 - p. XLIX - 11 Is alios l. Is inter alios
 - - - - 15 Institutionis l. Institutiones
 - p. L - - 24 Itineratio l. Itinerario
 - p. LIV - 16 Multis l. Non ita multis
 - - - - 17 nosira l. nostri
- Arg. l. I. v. 2. pro 5 lege 6.
 - - - - 6 - 7.
 - - 7. - 14 - 15.
 - - 9. - 37 - 35.
- p. 23. not. ex. col. 1. v. 12 imprimis lege in primis
 p. 27. - - - 2 imprimis l. in primis
 p. 42. text. v. 14 inprimis l. in primis
 p. 49. text. v. 15 pronuntiationem l. pronunciationem
 p. 54. not. col. 1. v. ult. comparata l. compare
 p. 61. not. crit. v. 4 posuit l. poscit
 p. 83. not. col. 2. v. 18 tegere l. legere
 p. 89. not. col. 1. v. 36 inprimis l. in primis
 p. 104. not. crit. v. 25 post apice incide.
 p. 105. not. crit. v. 9 post flectatur pone semicolon.
 p. 107. not. col. 2. v. ult. ut l. et
 p. 111. not. crit. v. 15 nunquam eadem l. nunquam in eadem
 p. 112. not. col. 1. v. 21 Pulcre l. Pulchre
 p. 113. not. crit. v. 5 Apulejus l. Appulejus
 p. 116. not. col. 1. v. penult. quinque l. octo
 p. 123. not. crit. v. 5 cum l. et
 p. 126. not. col. 1. v. 10 pulcre l. pulchre
 p. 134. not. crit. v. 10 Valerius l. Valgius
 p. 143. not. col. 2. v. 2 Sic c. 1, l. Sic 1,
 p. 155. text. v. 7. verbo, ductum id l. verbo ductum, id
 p. 165. not. crit. v. 4 Et l. Est
 p. 167. not. col. 1. v. 1 toppe — antigerio l. toppe — an-
 tigerio — exanclare.
 p. 180. not. crit. v. antepenult. litera exspecto sed si l. li-
 tera si
 p. 186. not. col. 1. v. 3 e nono l. E non O
 p. 211. text. v. 7 Brurum l. Brutum
 p. 216. not. col. 1. v. 10: 9. III. l. IIII. 12.
 p. 221. not. crit. v. 6 Adsuat l. Assunt
 p. 231. not. crit. v. 1. N. et Turic. l. et Turic. N.
 p. 238. not. col. 1. v. 14 φασι l. φασί

- p. 242. not. col. 1. v. 19. p. 370 seqq. l. v. 370 seqq.
- p. 244. not. crit. v. 2 inuenio sponte l. inuenio, sponte
- p. 249. not. crit. v. 2 ut l. ait
- p. 251. v. 8 *submittentis* l. *summittentis*
- p. 253. v. antepenult. *ipfius* l. *ipfis*
- p. 259. not. col. 2. v. 15 est, l. est.
- p. 260. not. col. 2. v. 6 *luxurantia* l. *luxyriantia*
- p. 261. not. col. 1. v. 12 suis cf. l. suis (cf.
- p. 264. not. crit. v. 1 *quam jam* l. *quae jam*
- p. 264. not. col. 1. v. 13 *fit* l. fit
- p. 268. not. col. 2. v. 10 dele haec: cf. not. 2, 1, 7.
- p. 269. text. v. 12 *submittentem* l. *summittentem*
- p. 270. text. v. 1 breues, in l. breues in
- p. 280. text. v. 10 defenditur: sic ut l. defenditur sic, ut
- p. 283. not. crit. v. penult. fit l. fit
- p. 283. not. col. 2. v. 18 Leid.) 195 l. Bip.) 263
- p. 297. not. col. 1. v. 3 *supereft*, de l. *supereft liber*, de
- p. 325. LIB. II, 22. l. LIB. II, 12.
- p. 326. text. v. 2 *inter* l. inter
- p. 327. text. v. 5 *submittere* l. *summittere*
- p. 327. not. crit. v. 1 *omitiunt* l. *omittunt*
- p. 327. not. col. 2. v. antepenult. Latinum l. *pullat. circum*
lum
- p. 329. not. crit. v. 3 verba „cum Bodl. et Alm.“ debent
transponi post *sic f.*
- p. 331. LIB. I, 13. l. LIB. II, 13.
- p. 332. not. crit. v. 20 *fretum* l. *foetum*
- p. 340. not. crit. v. 6 *fit* l. fit
- p. 340. not. col. 2. v. 7 *fit* l. fit
- - - 10 fit-l. fit
- p. 349. text. v. penult. nihil, nisi l. nihil nisi
- p. 349. not. col. 2. v. 13 *inprimis* l. *ia primis*
- p. 351. not. col. 1. v. antepenult. Xenophontem in l. Xeno-
phontem est hoc nomen in
- p. 357. not. crit. v. antepenult. edd. l. cd.
- p. 362. not. crit. v. 2 *adsunt* l. *assunt*
- p. 367. not. col. 1. v. 3 *latum* l. *lacum*
- p. 374. not. col. 1. v. ult. nv. l. Inv.
- p. 386. not. crit. v. penult. Sic l. Alter
- p. 397. not. crit. v. 3 dele haec: „et Turic.“
- p. 400. in marg. inter. 202 l. 203
- p. 418. not. crit. v. 4 *fit* l. fit
- p. 422. not. col. 2. v. ult. *Euathlum* l. *Euathium*.

- p. 429. not. col. 1. v. 16 glossatore l. glossatore
- p. 431. not. col. 2. v. 17 dele haec: „p. 352. E.“
- p. 437. not. crit. v. penult. *Tutium* l. *Tutius*
- p. 438. not. col. 2. v. antepenult. solertia l. sollertia
- p. 439. not. crit. v. ult. Leidense. l. Leidensi.
- p. 441. text. v. 17 adde ad marg. exter. 4
- p. 455. not. col. 2. v. 5 ἔγκωμ., κατηγ. l. ἔγκωμ., ψεκτικόν, κατηγ.
- p. 461. not. col. 1. v. ult. τῷ l. τῶ
- p. 472. not. col. 2. v. 8 significau l. significatu
- p. 476. not. col. 2. v. 10 περὶ l. περὶ
- p. 496. not. col. 2. v. 2 jacebit. l. jacent.
- p. 497. not. crit. v. 1 Bern. 1, male l. Bern., male
- p. 508. not. col. 2. v. 2 sitne, aut l. sitne, aut quid sit, aut
- p. 510. not. col. 2 v. ult. enim, quod l. enim (quod
- p. 525. not. col. 2. v. 1 § 32 l. § 33
- p. 526. not. col. 2. v. 6 cf. 2, 12, 5 l. cf. 2, 10, 5.
- p. 528. not. crit. v. 9 recensuntur. l. recensentur.
- p. 533. not. crit. v. 5 abit. A l. abit A,
- p. 538. text. v. 4 cive:) l. cive):
- p. 539. not. col. 1. v. 21 est et l. et
- p. 551. not. crit. v. ult. secundam l. utramque
- p. 553. not. col. 2. v. 7 ῥάβδους εἰς l. ῥάβδους, εἰς
- p. 564. not. crit. v. antepenult. § 61. l. § 60.
- p. 579. not. col. 1. v. 2. 3 appellantur; quae vulgo, sed l. appellantur, quae vulgo; sed
- p. 585. not. crit. v. penult. viri. Goth. l. viri, Goth.
- p. 586. not. crit. v. 3 fero a l. fero, a
- p. 609. text. v. penult. si quis l. si quis

*Libri sequentes impressi sunt sumtibus S. L. CRUSII
Lipsiae.*

- Aristotelis de arte poetica liber, graece et latine, ex recensione
et cum animadversionibus Theoph. Christ. Harlesii, 8 maj.
780 16 Gr.
- Auctores latini minores cum notis var. ed. Tzschucke, 3 Tomi,
790 — 93 1 Rthlr. 20 Gr.
- Bauer, Car. Lud., formulae ac disciplinae Ernestianae indolē
lem et conditionem veram adumbrare conatus etc. 8 maj.
782 8 Gr.
- Ciceronis, M. T., Tusculanarum disputatt. libri V. ex recens.
F. A. Wolfii, adjuncta diversit. lect. Ernestianae, 8. 792
14 Gr.
- de Divinatione libri duo: recens. emendav. atque animad-
versionibus illustr. I. I. Hottingerus, 8 maj. Charta membr.
cum fig. 793 1 Rthlr. 16 Gr.
- charta script. cum fig. 1 Rthlr. 4 Gr.
- Cornelii Nepotis vitae excellentium Imperatorum in usum scho-
larum additis notis ed. ex rec. Augustini van Staveren a C.
H. Tzschucke, 12. 791 16 Gr.
- Epistolae clarorum virorum, quae inter Ciceronis epistolas ex-
tant, in unum volumen redactae et duplici commentario il-
lustratae a Benjamin. Weiske, 8 maj. 792 1 Rthlr.
- Euripidis Cyclops, graece, edidit et perpetua adnotatione illu-
stravit M. I. G. Chr. Hoepfner, 3 maj. 789 1 Rthlr.
- Eutropii breviarium hist. romanae, recensuit et notis illustravit
C. H. Tzschucke, 8 maj. 795 2 Rthlr. 8 Gr.
- Horatii, Q. Flacci, Opera varietate lectionis et perpetua adno-
tatione illustravit Christ. Guil. Mitscherlich, 3 maj. Tom.
1. 2. sub prelo.
- ejusdem Editio magnifica in charta membranacea et cum figuris.
Lycophronis Cassandra, cum versione et commentario Guil.
Carteri; Paraphrasin, notas, indicem graecum, e scholiis
auctum, adjecit; ac praefatus est H. G. Reichardus, 8 maj.
788 1 Rthlr. 12 Gr.
- charta script. 1 Rthlr. 18 Gr.
- Manutii, P., Commentarius in M. Tullii Ciceronis epistolas
ad diversos, ad Q. fratrem et ad Brutum, 8 maj. 2 Tomi,
779. 80 2 Rthlr. 20 Gr.
- Scriptores VI. historiae Augustae, Ael. Spartianus, Jul. Capito-
linus, Ael. Lampridius, Vulc. Gallicanus, Trebell. Pollio,
Flav. Vopiscus, 8 maj. 774 2 Rthlr.

